

आचार्य श्रीमद्विजयदानश्रुतीश्वरजी जैनग्रन्थमालाया परमोन्नतिशद(२९)रत्नम्
श्रीमद्भद्रयादुस्वामिप्रणीतनिर्युक्तियुतभाष्यसंकलित श्रीमन्मणिकेशशेखरश्रुतीश्वरविरचिता

श्रीमदावश्यकनिर्युक्तिदीपिका (द्वितीयो विभागः)

प्रकाशयित्री-सिद्धान्तमहोदधि आचार्य श्रीमद्विजयप्रमथुरीश्वरपट्टभाकर महाराष्ट्रदेशोद्धारक व्याख्यानवाचस्पत्यैश्वर्याचार्य
श्रीमद्विजयरामचन्द्रश्रुतीश्वरविनेयावतस मुनिश्री तिलकविजयोपदिष्ट भाणवडवास्तव्य श्राद्धवर्त्य शापरीया धरमशीलकृष्णनुज
भाणजीभाई तट्टार्या च श्राविका पुरीवाईप्रदत्तद्रव्यसाहाय्येन

आचार्य श्रीमद्विजयदानश्रुतीश्वरजी जैन ग्रन्थमाला-गोपीपुरा-सुरत.
संशोधकः-ड्या. वा. आचार्य श्रीमद्विजयरामचन्द्रश्रुतीश्वरविनेयाणु मुनि मानविजयः

वीर सप्तर २४६७

विक्रम संवत् १९९७

काष्ठस्थ १९४१

इदं पुस्तक भावनगरपुर्यो महोदयमुद्रणालये गुणवन्द सल्लुभाइद्वारा मुद्रणयित्वा प्रकाशितम् ।

પ્રકાશકીય નિવેદન !

સદરહુ ગ્રન્થમાલાનો જૈઓશ્રીના ઉત્તમ ગુણોથી ભક્તિભાવે પ્રેરાઈને પ્રાદુર્ભાવ કરવામાં આવ્યો છે તેઓશ્રી સકલાગમરહસ્યવેદી પરમગીતાર્થ સ્વર્ગસ્થ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયદાનદ્વરીશ્વરજીના સમુદાયના મુનિપુંગવોના જ્ઞાનભક્તિના ઉપદેશ તથા ગ્રન્થના સંશોધનમાં પોતાના અમૂલ્ય સમયનો લાભ આપવાદ્વારા તૈયાર થયેલ આ આવશ્યકનિર્યુક્તિદીપિકા નામના ગ્રન્થનો ધીજો વિભાગ જ્ઞાનપ્રિય જનતાના હાથમાં મૂકતા મને અત્યંત આનંદ થાય છે.

સદરહુ ગ્રન્થની ઉપયોગિતા વિષે પ્રથમ વિભાગના નિવેદનમાં જણાવેલ હોવાથી અન્ને તે સંબંધી કંઈ પણ ઉલ્લેખ કરવામાં આવતો નથી.

સદરહુ ગ્રન્થના કર્તા વિષે જો સાહિત્ય ઉપલબ્ધ થશે તો પછીથી આપવામાં આવશે પૂમ પ્રથમ વિભાગના નિવેદનમાં જણાવવામાં આવેલ, પરંતુ રોદ સાથે જણાવવું પડે છે કે કંઈ પણ વિશિષ્ટ સામગ્રી પ્રાપ્ત થયેલ નથી તેથી અન્ને આપવામાં આવેલ નથી.

સદરહુ ગ્રન્થના પ્રથમ વિભાગમાં કેટલીક અશુદ્ધિઓ રહી જવા પામી હતી પરંતુ તેના પ્રકાશન થતે અવસરના અભાવે તેનું શુદ્ધિપત્રક તે સાથે દાખલ કરવામાં આવ્યું ન હતું તેથી આ ગ્રન્થમાં વન્ને વિભાગોનું શુદ્ધિપત્રક દાખલ કરવામાં આવ્યું છે.

સદરહુ ગ્રન્થના પ્રકાશનમા સંપૂર્ણ દ્રવ્યની સહાય પૂજ્ય મુનિરાજશ્રી તિલકવિજયજી મહારાજના ઉપદેશથી માણવહનિવાસી શ્રાદ્ધવર્ચ્ય ગાપરીયા માણજીમાઈ ધરમશી તથા તેમના ધર્મપત્ની પુરીબાઈ તરફથી મળેલ છે; તેથી આ ગ્રન્થ તેના સ્વર્પી આત્માઓને મેટ આપવાનું રાખવામાં આવેલ છે.

સદરહુ ગ્રન્થનું કાઢજીપૂર્વક સંશોધન કરવામાં પૂજ્ય મુનિરાજશ્રી માનવિજયજી મહારાજે અત્યંત પરિશ્રમ ઉઠાવેલ છે, અને વન્ને માગો છપાઈને તૈયાર થયા પછી રહી ગયેલ અશુદ્ધિઓ શોધીને શુદ્ધિપત્રક પળ તેઓશ્રીએ તૈયાર કરેલ છે; છતાં પણ દ્રષ્ટિદોષથી જગર પ્રેસદોષથી કેંઈ પણ ક્ષતિ રહી જવા પામી હોય તો ચિદ્વદ્યર્થો મુધારી લેશે પ્લી આશા છે.

સદરહુ ગ્રન્થને છપાવવા માટે દ્રવ્યની સહાયના ઉપદેશદાતા મુનિવર, સંશોધક મુનિવર અને દ્રવ્યની સહાય કરનાર જ્ઞાનપ્રેમીઓનો જા સંસ્થા તરફથી અત્યંત આભાર માનું છું અને ઈચ્છું છું કે સદરહુ સંસ્થાને જાવા ગ્રન્થોના વધુ પ્રકાશનમાં પોતાની શક્તિઓનો લાભ જાપે પ જ કામના.

ચિ. સં. ૧૯૯૭

જપાદ શુદિ ૨, સુરત.

}

લિ. સંપાદક-

માસ્તર હીરાલાલ રણછોડભાઈ

प्रथमविभागस्य शुद्धिपत्रकम् ।

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
२	२	१	अर्हत्स्तुतिः	अर्हत्स्तुतिः
२	२	२	बाह्यपृष्ठस्य	बाह्यपृष्ठस्य
३	३	१२	मत्वार्ये	मत्वार्ये
३	१	७	सम्पत्त्व	सम्पत्त्व
३	३	१३	महात्स्यवतः	महात्स्यवतः
४	३	४	संवर	संवर
५	३	३	वासुपुत्रं	वासुपुत्रं
५	३	६	पदमित्थ	पदमित्थ
६	३	१	बलस्य	बलस्य
७	२	११	आर्य	आर्य

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
७	१	९	पच्यते	पठ्यते
७	२	२	सुभिरके	सुभिरके
८	१	१	धारिणि दाणं	धारिणिदाणं
७	२	१३	रवानि	खानि
९	१	११	प्रतीच्छया	प्रतीच्छया
७	२	६	मझे	मज्झे
७	३	८	मयधमं	मयधमं
७	३	९	झयणं	जझयणं
७	३	३	मझमंगलं	मज्झमंगलं
७	३	३	वंदणझयणं	वंदणजझयणं

पृष्ठः	पंक्तिः	अशुद्धः-	शुद्धः-
१९	६	नामानुयोगो	नामानुयोगो
२०	९	पनकेभ्यः	पनकेभ्यः
२१	४	गन्धादिपर्यायाः	गन्धादिपर्यायाः
२३	४	प्रादेशवत्त्वं	प्रादेशवत्त्वं
२६	१३	पृष्ठौ	पृष्ठौ
२७	५	फड्डा	फड्डा
२८	३	विभंगा	विभंगा
२९	६	चतुर्भङ्गी	चतुर्भङ्गी
"	१०	स सूर्याशु	स सूर्याशु
"	१२	विपं	विपं
३२	२	पार्धस्थाथा	पार्धस्थाथा
"	६	शुद्धयते	शुद्धयते
३४	१२	कीर्तयिष्यामि	कीर्तयिष्यामि

पृष्ठः	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
९	९	पञ्चकाणश्चयणं	पञ्चकाणश्चयणं
१२	१३	युद्धपद-	युद्धपद-
१३	७	कई	कई
१४	९	तिर्यग्लोके	तिर्यग्लोके
१४	१०	तिर्यग्लोके	तिर्यग्लोके
१५	५	नेकेन्द्रियाणाः	नेकेन्द्रियाणाः
"	८	पूर्वपन्नाः	पूर्वपन्नाः
"	१०	लेदयाः	लेदयाः
१६	"	वर्णयितुं	वर्णयितुं
१७	५	असञ्श्रुतं	असञ्श्रुतं
१७	१३	द्वीन्द्रियादिशब्दाः	द्वीन्द्रियादिशब्दाः
"	११	नाणब्धितरे	नाणब्धितरे
१८	१२	निज्जुत्ति	निज्जुत्ति

पृष्ठः	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
३८	९	ग्रन्थि	ग्रन्थि
३९	४	मलिनार्धशुद्ध-	मलिनार्धशुद्ध-
"	७	उत्कृष्टतो पतित	उत्कृष्टतोऽपतित
"	९	दंसणल्लं	दंसणल्लं
"	११	नात्मानमिति	नात्मानमिति
४१	४	क्रोधाद्यौ	क्रोधाद्यौ
"	७	असंख्याशान्	असंख्याशान्
४२	११	सम युग	समं युग
४७	३	वामिता	वासिता
५१	११	कुलकरोस्मचि	कुलकरोत्पचि
५२	१	मूव्यमूत्	मूव्यमूत्
५८	३	पक्वेप्पन्नं	पक्वेप्पन्नं
५९	११	स्मश्रुकर्मैति	स्मश्रुकर्मैति

पृष्ठः	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
५९	११	स्मश्रु	स्मश्रु
"	१०	पुन्वि	पुन्वि
६०	२	सिधुत्ति	सिधुत्ति
६२	५	कियन्तिचिद्गाथा	काश्चिद्गाथा
६७	२	चतुर्दशपूर्वी-	चतुर्दशपूर्वी-
६८	११	अद्दु	अद्दु
६८	८	पत्ता	पण
७०	८	३१८	३०८
७२	६	वदनय	वदतय
७३	१३	अपम	भरत
७४	४	सयराहु	सयराहं
७७	३	नूतननां	नूतननां
८२	२	सागराकोटि	सागरकोटि

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
८७	२	७	सिष्टृष्टिः	सिष्टृष्टिः
९०	२	५	दासीदाम	दासीदास
९२	२	११	सीह	सीहा
९३	१	६	स्वच्छन्द०	स्वच्छन्द०
"	"	१२	साण	साण
९५	२	४	ज्जनवल्लभो	ज्जनवल्लभो
"	"	११	आयतो	आयतो
९६	१	८	तत्रैकरात्रि	तत्रैकरात्रि
"	"	१०	'अचियतुगाहु'ति	'अचियतुगाही'ति
"	२	१	'वासट्टिअगामि'ति	'वासट्टिअगामि'ति
"	"	३	प्रीप्पे	प्रीप्पे
"	"	११	ससमां	ससमीं
९८	"	७	मन्मन्तरं	मन्मन्तरं

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
९९	२	८	मुक्तिं	मुक्तिः
१००	१	१	स्थितः	स्थिताः
१०१	"	"	प्रगल्भम्यां	प्रगल्भाम्यां
"	"	१२	पटवपासु	पटवपासु
"	२	१	कुण्डक	कुण्डाक
"	"	१०	रुन्नाके	रुन्नाके
१०२	"	११	पट्टे	पट्टे
१०३	"	३	उवस्सगं	उवस्सगं
१०७	१	११	अनुबुद्धं	अनुबुद्धं
"	२	४	दत्तदग्	दत्तदग्
१११	१	८	गाथानुलोभ्या	गाथानुलोभ्या
"	२	"	एके	एके
११५	२	११	जिक्खमणं	जिक्खमणं

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
११६	१	१०	महिमं	महिमं
"	"	"	अमिरिसिओ	अमरिसिओ
११९	२	११	विगुण	विगुणः
१२०	१	१०	नारकणामेव	नारकाणामेव
"	२	५	मुक्त्वै	मुक्त्वैप
१२१	२	६	मोत्तुं	वोत्तुं
१२३	"	५	दुल्लङ्घ्यौ	दुल्लङ्घ्ये
१२४	"	९	नारकिर्यद्	नारकिर्यद्
१२५	"	४	अब्भ	अब्भ
१२६	"	७	बाल्हीका	बाहलीका
"	"	८	रवलीन	खलीन
१२७	१	७	प्राघुणके	प्राघुर्णके
१२८	"	४	लोपागमाभ्याम	लोपागमाभ्याम

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
१३०	"	३	मुडकाचार्ये	मुडकाचार्य
१३१	२	७	अणमिण्णो	अणमिण्णो
१३२	१	१४	मासादवार्	मासादवार्ग
१३४	१	५	पर्यवासितः	पर्यवासितः
१३५	२	"	तंत्रातरा	तंत्रान्तरा
१४१	"	१२	वद्धमालस्स	वद्धमणस्स
१४३	"	२	इत्थाल्था	इत्थाल्थां
१४५	१	१३	ग्रन्थकारैः	ग्रन्थकारैः
१५०	२	१०	भवान्	भवान्
१५१	"	२	समाइवं	समाइयं
१५२	१	११	जिळ्विट्ठण	जिळ्विट्ठण
"	२	४	पीठं विष्टरादि	पीठविष्टरादि
१५३	१	१	तस्य	तस्स

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अमुद्धः	मुद्धः
१५३	१	११	उर्ध्वाध	मुद्धः
"	"	१३	वायस्तनस्य	उर्ध्वाध
"	२	४	रुग्गतिमा	वायस्तनस्य
१५४	१	३	विति	रुग्गतिमा
"	"	"	देवसंघाया	विति
१५५	१	११	सास्वादनभावे न	देवसंघाया
१५६	"	१०	सामायिकानाभावः	सास्वादनभावेन
"	२	२	वेदको	सामायिकानाभावः
१५७	१	४	योगोपयो-	वेदको
१५७	१	५	भवन्ती,	योगोपयो-
"	२	३	मतिद्वारे	भवन्ती,
१६०	२	१४	यथाविधिर्भित्तिक	मतिद्वारे
१६९	१	१	परिज्ञाद्वारे	यथाविधिर्भित्तिक
			प्रत्याख्यानद्वारे	परिज्ञाद्वारे

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अमुद्धः	मुद्धः
१७०	१	१	नामस्थाने	नामस्थाने
"	"	५	आख्यातकं	आख्यातकं
१७१	२	"	भवे	भवे
"	"	६	कदाचित्क	कदाचित्क
१७५	१	१२	वाद्यादिना	वाद्यादिना
"	"	"	लेखनात्	लेखनात्
"	२	१०	मनुज्येभ्यः	मनुज्येभ्यः
१८०	२	११	ररक्सी	ररक्सी
१८१	१	२	यूगर्दभे-न्नां	यूगर्दभे-न्नां
"	२	८	सुप्तनदोर्ध्व	सुप्तनदोर्ध्व
१८३	१	१	नासिकसुंदरी नंदे ^{१४}	नासिकसुंदरी नंदे ^{१४}
"	"	९	नासिक्यमुन्दरी-नन्द	नासिक्यमुन्दरी-नन्द
१८६	"	८	पङ्क्त्याम्	पङ्क्त्याम्

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
१८७	२	११	तथापीमपृष्टे	जाव
१९२	"	८	घट	जीव
१९५	१	११	पञ्चक्खामि	पञ्चक्खाण
२०४	२	१	दाम्माया भावान्न	चतुर्विधो
२०५	२	४	नयतः	वेत्ति
२०६	१	९	द्रव्याधारवानित्यर्थः	तीर्थकरा
२०९	२	"	गुरुपायमूलंमि	मिथ्यात्वाविरति

द्वितीयविभागस्य शुद्धिपत्रकम्

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
२	२	९	भासन्ते	(क्या)
३	"	७	शय्यातरः	तित्तिणो
पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
४	१	६	(क्या)	
६	२	१४	तित्ति णो	

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अनुक्तः	शुद्धः
५८	२	३	ध्यानशतकं	पंचक्रियास्वरूपम्
५९	२	३	ध्यानशतकं	पंचमहाव्रतस्वरूपम्
६०	"	"	ध्यानशतकं	पारिष्ठापनिकीनिर्युक्तिः
६३	"	५	पुव्वत्तो	पुव्वत्तो
६६	२	११	कक्कम्बे	कक्कम्बे
६८	"	१	स्तिर्यग्भिः	स्तिर्यग्भिः
६९	१	४	विगिचणया	विगिचणया
७१	"	"	णण	णण
७३	"	१४	कदाचिच्छवस्यो-	कदाचिच्छवस्यो-
"	२	३	अन्याविष्टे	अन्याविष्टे
७४	"	९	उट्ठि	उट्ठि
७९	२	१	निकायेहिं	निकाएहिं
"	"	"	लेसाहिं	लेसाहिं

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अनुद्धः	शुद्धः
९	२	१२	यद्योग्यं	यद्योग्यं
"	"	१३	कक्षा	कक्षा
१०	२	४	पुरुषस्य	पुरुषस्य
"	२	१०	मुनिगुणसङ्कल्प	मुनिगुणसङ्कल्प
२४	२	३	स्तम्भा	स्तम्भा
२५	१	१३	कज्जो	कज्जो
२७	१	५	वक्खाद्यादत्ते	वक्खाद्यादत्ते
"	"	८	विराधाना	विराधाना
२८	२	३	नत्तिचारित्रस्य	नत्तिचारित्रस्य
३२	१	■	दोधिविधि	दोधिविधि
३४	१	११	इत्यनाभोगो	इत्यनाभोगो
३६	१	६	इव	इव
४१	१	२	चारोऽदिमूल्याह	चारोऽमूल्याह

पृष्ठः	पुंती	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
११९	"	११	१३०९	१३१०
"	२	३	१३१०	१३११
१२०	१	१	१३११	१३१२
"	"	७	१३१२	१३१३
"	"	१२	१३१३	१३१४
"	२	७	१३१४	१३१५
१२५	१	४	वर्पत्राणेन	वर्पत्राणेन
"	"	१३	१२७३	१३२८
१३०	"	५	व्यूढे	व्यूढे
१३२	२	६	असञ्ज्ञाये	असञ्ज्ञाए
१३५	२	४	एकस्मिन्	एकस्मिन्
१३९	२	२	परियायाणामि	परियाणामि
१४१	१	२	शुद्धयो	शुद्धे

पृष्ठः	पुंती	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
८५	२	१	मुञ्जाना	मुञ्जाना
८८	१	७	वधे	वधे
८९	२	७	सम्यक्त्वात्	सम्यक्त्वात्
९०	१	९	पुञ्जो	पुञ्जो
९०	१	१४	पुञ्जत्रयं	पुञ्जत्रयं
९५	१	१४	अजीवेहि	अजीवेहि
९९	२	१	मुञ्जीत	मुञ्जीत
१००	१	७	पण्मासान्तर्गण	पण्मासान्तर्गण
"	२	१३	प्रागल्भ्यभाजा	प्रागल्भ्यभाजा
१०६	२	१०	नाऽज्ञापि	नाऽज्ञापि
१०७	२	१३	स्वित्	स्विति
११०	२	१०	१२७२	१२८२
११७	१	४	मुत्तरलो	मुत्तरलो

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
१५३	१	११	उर्वाघ	उर्वाघ
"	"	१३	वाघस्तनस्य	वाघस्तनस्य
"	२	४	रुगतिभा	रुगतिभा
१५४	१	३	विति	विति
"	"	"	देवसंधाया	देवसंधाया
१५५	१	११	सास्वादनभावे न	सास्वादनभावेन
१५६	"	१०	सामायिकानाभावः	सामायिकानामभावः
"	२	२	वेदको	अवेदको
१५७	१	४	योगोपयो-	योगोपयो-
१५७	१	५	भवन्ती,	भवन्ती'
"	२	३	मतिद्वारे	मितिद्वारे
१६०	२	१४	यथाविधिर्नैमित्तिक	यथाविधिर्नैमित्तिक
१६९	१	१	परिज्ञाद्वारे	प्रत्याख्यानद्वारे

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
१७०	१	१	नामस्थाने	नामस्थापने
"	"	५	आख्यातकं	आख्यातिकं
१७१	२	"	मवे	भावे
"	"	६	कदाचित्क	कदाचित्क
१७५	१	१२	वाद्यादिना	वातादिना
"	"	"	लेदनात्	रूपेणात्
"	२	१०	मनुज्येभ्यः	मनुज्येभ्यः
१८०	२	११	रक्त्वसी	रक्त्वसी
१८१	१	२	युगर्दमे-नां	गर्दमे-यूनां
"	२	८	सुप्तनदोर्ध्व	सुप्तनदोर्ध्व
१८३	१	१	नासिक्कुसुंदरी नंदे ^{१४}	नासिक्कुसुंदरीनंदे ^{१४}
"	"	९	नासिक्कुसुंदरी-नन्द	नासिक्कुसुंदरीनन्द
१८६	"	"	पङ्क्त्याम्	पङ्क्त्याम्

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः	पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
१८७	२	११	तथापीमपृष्टे	तथापीमपृष्टे	२१३	१	८	जीव	जीव
१९२	"	८	घट	घट	२१४	"	१	पञ्चरकाण	पञ्चकलाण
१९५	१	११	पञ्चरकामि	पञ्चकलामि	२१८	२	४	चतुर्विधो	चतुर्विधो
२०४	२	१	दान्नाया भावान्न	दान्नायाभावाच्च	२२७	१	३	वेत्ति	वेत्ति
२०५	२	४	नयनः	नयतः	२२७	२	१	तीर्थकरा	तीर्थकरा
२०६	१	९	द्रव्याधारवानित्यर्थः	द्रव्याधारवानित्यर्थः	२२८	१	२	मिथ्यात्वविरति	मिथ्यात्वाविरति
२०९	२	"	गुरुपामूलंमि	गुरुपायमूलंमि					

द्वितीयविभागस्य शुद्धिपत्रकम्

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः	पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
२	२	९	मासन्ते	मासन्ते	४	१	६	(क्या)	(क्या)
३	"	७	शय्यातरः	अशय्यातरः	६	२	१४	तिति णो	तितिणो

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अनुक्तः	शुद्धः
५८	२	३	ध्यानशतकं	पंचक्रियास्वरूपम्
५९	२	३	ध्यानशतकं	पंचमहाव्रतस्वरूपम्
६०	"	"	ध्यानशतकं	पारिष्ठापनिकीनियुक्तिः
६३	"	५	पुण्यतो	पुण्यतो
६६	२	११	ककम्बे	ककम्बे
६८	"	१	स्तिर्यैग्मिः	स्तिर्यैग्मिः
६९	१	४	विगिचणया	विगिचणया
७१	"	"	णणा	णणा
७३	"	१४	कदाचिच्छवस्यो-	कदाचिच्छवस्यो-
"	२	३	अन्याविष्टे	अन्याविष्टे
७४	"	९	उद्धि	उद्धे
७९	२	१	निकायेहि	निकाएहि
"	"	"	लेसाहि	लेसाहि.

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अनुद्धः	शुद्धः
९	२	१२	यद्योग्यं	यद्योग्यं
"	"	१३	कञ्जा	कञ्जा
१०	१	४	पुरुषस्य	पुरुषस्य
"	२	१०	मुनिगुणसङ्करूप	मुनिगुणसङ्करूप
२४	२	३	स्तम्भा	स्तम्भा
२५	१	१३	कञ्जो	कञ्जो
२७	१	५	यस्मादादत्ते	यस्मादादत्ते
"	"	८	विराधना	विराधना
२८	२	३	नतिचारित्रस्य	नतिचारित्रस्य
३२	१	७	शोधिविधि	शोधिविधि
३४	१	११	इत्यनाभोगो	इत्यनाभोगो
३६	१	६	इव	इव
४१	१	२	चारोऽद्भिभूत्याह	चारोऽद्भिभूत्याह

पृष्ठः	पुंढी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
८५	२	१	मुज्जाना	मुज्जाना
८८	१	७	वधं	बधं
८९	२	७	सम्यक्त्वात्	सम्यक्त्वात्
९०	१	९	पुज्जो	पुज्जो
९०	१	१४	पुज्जत्रयं	पुज्जत्रयं
९५	१	१४	अजीहि	अजीवेहि
९९	२	१	मुज्जीत	मुज्जीत
१००	१	७	पणमासान्तगण	पणमासान्तर्गण
"	२	१३	प्रागल्भ्यभाजा	प्रागल्भ्यभाजा
१०६	२	१०	नाऽजापि	नाऽजापि
१०७	२	१३	न्वि	न्विति
११०	२	१०	१२७२	१२८२
११७	१	४	मुत्तरत्तौ	मुत्तरन्तौ

पृष्ठः	पुंढी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
११९	"	११	१३०९	१३१०
"	२	३	१३१०	१३११
१२०	१	१	१३११	१३१२
"	"	७	१३१२	१३१३
"	"	१२	१३१३	१३१४
"	२	७	१३१४	१३१५
१२५	१	४	वर्षत्राणेन	वर्षत्राणेन
"	"	१३	१२७३	१३२८
१३०	"	५	व्यूढे	व्यूढे
१३२	२	६	असज्झाये	असब्झाए
१३५	२	४	एकस्मिन्	एकस्मिन्
१३९	२	२	परियायाणामि	परियाणामि
१४१	१	२	शुद्ध्यौ	शुद्ध्ये

शुद्धः	अशुद्धः-	पंक्तिः	पुंठी	पृष्ठः
नामनुयोगो	नामानुयोगो	६	१	१९
पनकेभ्यः	पनकेभ्यः	९	१	२०
गन्धादिपर्यायाः	गन्धादि पर्यायाः	४	२	२१
प्रदेशवस्त्वं	प्रादेशवस्त्वं	४	१	२३
पृष्ठी	पृष्ठी	१३	२	२६
फट्टा	फट्टु	५	२	२७
विभंगा	विर्भंगा	३	२	२८
चतुर्भङ्गी	चतुर्भङ्गी	६	१	२९
स सूर्याशु	ससूर्याशु	१०	२	"
विपं	विपयं	१२	"	"
पार्श्वस्थाचा	पार्श्वस्थाचा	२	"	३२
शुद्धयते	शुद्धयते	६	"	"
कीर्त्तयिष्यामि	कीर्त्तयिष्यामि	१२	"	३४

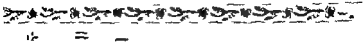
शुद्धः	अशुद्धः	पंक्तिः	पुंठी	पृष्ठः
पञ्चत्वाणज्जयणं	पञ्चस्काणज्जयणं	९	२	९
युगपद-	युद्धयपद-	१३	१	१२
कई	कइ	७	२	१३
तिर्यग्लोके	तिर्यक्लोके	९	१	१४
तिर्यग्लोके	तिर्यक्लोके	१०	१	१४
नेकेन्द्रियाद्याः	नेकेन्द्रियाद्याः	५	१	१५
पूर्वप्रपन्नाः	पूर्वपन्नाः	८	२	"
लेख्याः	लेइया	१०	"	"
वर्णयितुं	वर्णयितु	"	"	१६
असशिश्रुतं	असशिश्रुत	५	१	१७
द्वीन्द्रियादिशब्दाः	द्वीन्द्रियादि शब्दाः	१३	१	१७
नाणब्मिन्तरे	नाणब्मिन्तरे	११	२	"
निज्जुत्ति	निज्जुत्ति	१२	१	१८

पृष्ठः	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
३८	९	अन्धि	अन्धि
३९	४	मलिनार्धशुद्ध-	मलिनार्धशुद्ध-
"	७	उत्कृष्टतो पतित	उत्कृष्टतोऽपतित
"	९	हंसणलंभं	हंसणलंभं
"	११	नात्मनामिति	नास्मानमिति
४१	४	क्रोधाद्यौ	क्रोधाद्यौ
"	७	असल्याशान्	असल्यांशान्
४२	११	सम युग	समं युग
४७	३	वासिता	वासिता
५१	११	कुलकरोत्सपि	कुलकरोत्सपि
५२	१	मूव्यभूत्	शुव्यभूत्
५८	३	यकेष्वन्नं	यकेष्वन्नं
५९	११	स्मश्रुकर्मति	स्मश्रुकर्मति

पृष्ठः	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
५९	१	स्मश्रु	स्मश्रु
"	२	पुर्व्वि	पुर्व्वि
६०	२	सिधुचि	सिधुचि
६२	५	कियन्तिचिद्गाथा	कश्चिद्गाथा
६७	२	चतुर्दशपूर्व्वे-	चतुर्दशपूर्व्वे-
६८	११	अद्भु	अद्भु
६८	८	यन्ना	यन्ना
७०	८	३१८	३०८
७२	१	वदनथ	वदनथ
७३	२	अपम	अपम
७४	१	सयराहु	सयराहं
७७	१	नूतननां	नूतननां
८२	२	सागराकोटि	सागरकोटि

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
९९	२	८	मुक्तिं	मुक्तिं
१००	१	१	स्थिताः	स्थिताः
१०१	"	"	मगरुमाभ्यां	मगरुमाभ्यां
"	"	१२	पष्टवर्षसि	पष्टवर्षसि
"	२	१	कुण्डक	कुण्डक
"	"	१०	रुक्ताकि	रुक्ताकि
१०२	"	११	पट्टे	पट्टे
१०३	"	३	उवसगं	उवसगं
१०७	१	११	अनुबुद्धं	अनुबुद्धं
"	२	४	दत्तदृग्	दत्तदृग्
१११	१	८	गाथानुलोप्या	गाथानुलोप्या
"	२	"	एके	एके
११५	२	११	निवस्वमणं	निवस्वमणं

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
८७	२	७	स्त्रियुष्टिः	स्त्रियुष्टिः
९०	२	५	दासीदाम	दासीदाम
९२	२	११	सीहा	सीहा
९३	१	६	स्वच्छन्द०	स्वच्छन्द०
"	"	१२	साण	साण
९५	२	४	ज्जनवल्लभो	ज्जनवल्लभो
"	"	११	आयातो	आयातो
९६	१	८	तत्रैकरात्रि	तत्रैकरात्रि
"	"	१०	'अचियत्तुगहु'ति	'अचियत्तुगही'ति
"	२	१	'वासट्ठिअगाभि'ति	'वासट्ठिअगाभि'ति
"	"	३	प्रीप्पे	प्रीप्पे
"	"	११	सप्तमीं	सप्तमीं
९८	"	७	मवमन्तरं	मवमन्तरं

पृष्ठः	पुंटी	पंक्तिः	अशुद्धः
११६	१	१०	महिम्
"	"	"	अभिरिसिओ
११९	२	११	विगुण
१२०	१	१०	नारकणामेव
"	२	५	मुक्त्वै
१२१	२	६	मोतुं
१२३	"	५	दुल्लङ्घ्यौ
१२४	"	९	नारकिर्यङ्
१२५	"	४	अन्मु
१२६	"	७	बालहीका
"	"	८	खलीन
१२७	१	७	प्राधुर्णके
१२८	"	४	लोपागमाम्यास

पृष्ठः	पुंटी	पंक्तिः	अशुद्धः
१३०	"	३	मुऽकाचार्य
१३१	२	७	अणमिणो
१३२	१	१४	मासाद्वर्गो
१३४	१	५	पर्यवसितः
१३५	२	"	तंत्रान्तरा
१४१	"	१२	बद्धमाणस्स
१४३	"	२	इत्याख्या
१४५	१	१३	ग्रन्थकारैः
१५०	२	१०	भवान्
१५१	"	२	समाह्वयं
१५२	१	११	गिन्वेद्वण
"	२	४	पीठं चिष्टरादि
१५३	१	१	तस्स

पृष्ठः	पुंटी	पंक्तिः	अशुद्धः
१३०	"	३	मुऽकाचार्य
१३१	२	७	अणमिणो
१३२	१	१४	मासाद्वर्गो
१३४	१	५	पर्यवसितः
१३५	२	"	तंत्रान्तरा
१४१	"	१२	बद्धमाणस्स
१४३	"	२	इत्याख्या
१४५	१	१३	ग्रन्थकारैः
१५०	२	१०	भवान्
१५१	"	२	समाह्वयं
१५२	१	११	गिन्वेद्वण
"	२	४	पीठं चिष्टरादि
१५३	१	१	तस्स

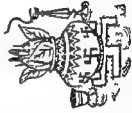
पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
१४८	१	१०	उसि	उस्सि
१४९	"	४	घनं	घनं
१५३	"	५	ठाभि	ठाभि
१५८	"	७	वृत्तिरूचूर्ण्यादि	वृत्तिश्चूर्ण्यादि
"	"	१०	मोक्षस्तप्त्ययं	मोक्षस्तप्त्ययं
"	"	"	अद्या	अद्या
१६३	१	६	एत्तरसदे	एत्तरसत्तं
१७५	१	५	रक्ताद्विष्ट	रक्ताद्विष्ट
"	"	८	भविष्यत्काल	भविष्यत्काल
"	"	१०	पष्टं	पष्टं
"	"	"	प्रज्ञानुद्दिश्यो	प्रज्ञानुद्दिश्यो
"	"	११	पष्टं	पष्टं
१७८	"	४	महाव्रतापकारकाश्च	महाव्रतापकारकाश्च
१७९	२	३	एकसभाचारिका	एकसभागचारिका

शब्दस्य प्रत्येकं योजनात् वन्दनस्य, चितौ सत्यां, कृतेश्च कम्भ वन्दनम्

• યુ. ૧૬ ની વીજી પુઠીની ૧૪ મી લીટી વધારાની છે માટે રદ કરવી.

યુ. ૧૧૭ ની વીજી પુઠીમાં આવ્યની ગાથા ૨૧૩ તથા યુ. ૧૧૮ ની પહેલી પુઠીમાં આવ્યની ગાથા ૨૧૪ ની ટીકા તે તે ગાથાની પૂર્વે આપેલ છે તો તે પ્રમાણે સમજી લેવું.

• યુ. ૧૨૩ થી ગાથા નંબર ૧૩૧૫ થી યુ. ૧૨૬ ની ગાથા નંબર ૧૩૩૬ સુધીમાં એકેક નંબર વધારી લેવો એટલે ૧૩૧૬ થી ૧૩૩૭ સમજવા.

॥ अर्हम् ॥

आचार्यश्री निजयदानश्रीस्वरुह्यो नमः
श्रीमद् माणेश्वरसूरीश्वरविरचिता

आवश्यकनियुक्तिदीपिका-द्वितीयो-विभागः

अथ तृतीयं वन्दनाध्ययनम्

अथ वन्दनाध्ययनं । प्राह मामाधिकदेष्टृणां स्तन उक्तोऽत्र तु मामाधिकगुण्यतां सलिङ्गानां प्रतिपत्तिरुच्यते यथा
'मामाहण्डियस्स जहा तित्थगरा पुआ' मान्याश्च तथा गणधरा इति । 'नन्द'

वन्दनाधिकिककम्मं पूयाकम्मं च विणयकम्मं च । कायव्वं कस्स व केण, वावि काहे व कइ खुत्तो ॥ १११० ॥

यन्दनं योग्यव्यापारेण नमनं १ । चित्तिद्रव्यतो धर्मघजाधादानं भावतो स्तनयादानं २ । कृतिरायत्तोदिरुणं
३ । कर्मवन्दस्य यत्तेरु योजनात् वन्दनस्य, चित्तो सत्त्यां, कृतेष्व कर्म वन्दनकर्म १, चित्तिकर्म २, कृतिकर्म ३ । पूजा

सन्मनोवाक्यायन्यापारः, विनयः प्रणामादिः, तयोः कर्म ४-५ । एते पञ्च सामान्यतो वन्दनपर्यायाः । ' वै च तु एव वा ' शब्दाः पादपूरणसमुच्चयाद्यर्थाः सर्वगाथासु स्वबुद्ध्या यथासम्भवं ज्ञेयाः । अथ वक्ष्यमाणानि नवद्वाराणि-कस्य १, केन २, कदा ३, कतिकृत्वः कति वारान् वन्दनं कर्त्तव्यं ४, वा समुच्चये ॥ १११० ॥ ' कइ '

कइओणयं कइसिरं कइहिं च आवस्सएहि परिसुद्धाकइदोसविप्पमुक्कं, किइकम्मं कीस कीरइ वा? ॥ ११११ ॥

कत्यवनतं कतिवारान् वन्दनेऽवनतं इषन्नमनं स्यात् ५, कति शिरः, अत्र कति शिरांसि कतिवारान् वा शिरोनामनं ६, कतिभिर्यावश्यकैः शुद्धं ७, कतिदोषविप्रमुक्तं ८, कस्मादेतोः ९, कृतिकर्म क्रियते ॥ ११११ ॥ वन्दनादीनि द्विधा-द्रव्यतो भावतश्च । द्रव्यतोऽनुपयुक्तस्य सम्यग्दृष्टेः, भावतस्तूपयुक्तस्य, तेषु क्रमाद् दृष्टान्ताः ' सीय '

सीयले खुडुए कणहे, सेवए पालए तथा । पंचेते दिट्ठता, किइकम्ममे होंति णायद्वा ॥ १११२ ॥

राज्ञः सुतः शीतलः प्रव्रज्य स्मरिर्जातस्तत्स्वसा केनचिद्राज्ञोढा, तत्पुत्राः ४ अन्यत्र प्रव्रज्य बहुश्रुता जाताः, गुहं पृष्ट्वा मातुलं नन्तुकामाः पुरे गता विकालत्वाद्गृहिःस्थाः मध्ये व्रजता श्राद्धेन स्मरीन् दीक्षितभागिनेयागमनं ज्ञापितवतः, रात्रौ शुभाशयात् केवलज्ञानं । प्रातः स्मरयः स्मरपौरुषीं ततोऽर्थपौरुषीं चिरं निर्माप्य तद्देवकुलं गताः । ते तु वीतरागा नादरं कुर्वते । स्मरिणा दण्डकोऽस्यापि । प्रतिक्रम्यालोच्यह ' कुतो वन्दे ? ' ते आहुर्यतो रुचिः, ततो रोपात्सर्वान् वन्दिन्त्वोत्थित-स्तीरूचे ' आर्य ! द्रव्यतो वन्दिता माधवो वन्दस्व ' । तेन ' किमिदमपि विस्तरे 'त्यादि प्रश्ने ज्ञानिनो ज्ञात्वा स्वनिन्दया भावतो-

सन्त्यवन्दने केवलं लब्धम् । यद्यपि कैमली अज्ञातः पूर्वं दृष्टोपचारं करोत्यत्र तु प्रागुपचाराभावात्तैर्विनयो न कृतः १ । शुद्धकः
 गुलक्षणी गुरुणाऽन्तकाले द्वारिः कृतः । सर्वैर्मन्यः स्थविरान्ते पठन् मोहोदयात् साधुषु मिश्रामतेषु द्वितीयेन जलमानाद्य
 मात्रकं लात्वा मग्नपरिणामो ब्रजन् वने विथान्तो झंखरायं बद्धपीठं खेजडमर्चन्तं जनं दृष्ट्वा दह्यौ-अहो ! भव्येऽपि दुष्ट
 मत्सु पीठचित्तिभावाद्बुद्धाद्वयत्वायायं पूज्यते, तथा अन्यबहुश्रुतराजसुतसाधुष्वप्यहं निर्गुणोऽपि गुरुमान्यत्वादजोहरणादि-
 चित्तिमत्स्याच्च पूज्योऽभूयं इति निवृत्तः स्थाने समेते दृष्ट्वायालेन्य प्रायश्चित्तं लली, तस्यादौ द्रव्यतः पश्चाद्भावतश्चित्तिः २ ।
 कृष्णस्य १८,००० साधूनां द्वादशावर्तवन्दनं ददतो भावतः कृतिकर्म । वीरकोलिकस्य तु कृष्णभक्त्या ददतो द्रव्यतः ।
 कृष्णः श्रान्तो जिनं जगौ ३६० रणैर्न श्रान्तः, अर्हन्नाह-क्षायिकमन्ययत्त्वाहस्वे आलिपातां, यदा वांहिर्विद्वस्त्वदा निन्दागर्हस्म्यां
 सप्तम्या ध्रुवो बद्धमायुरुद्वेष्टमानेन तृतीया कृता । यद्यायुरघरिग्यत्ततः आद्यक्षमामकरिष्यत्, अन्ये तु वन्दनेनेति ३ । द्वयोः
 सेवकयोर्विवदतो राजकुलं यातोः माधुर्मिलितः, एकेन भक्त्या प्रदक्षिण्या नतोऽन्येन तु वितर्केण । आद्यस्य जयो भावपूजा
 चाभूदन्यस्य त्वन्यथा ४ । पालकोऽमन्यः, शम्भो भव्यः, इमौ सुतौ कृष्णेनोक्तौ ' पूर्वं श्रीनेमिवन्दकायेप्सितं वास्ये ' ।
 शम्भ्वेन शयनादुदधाय गृहे एव भक्त्या नतः । अन्येन तु लोभात्समवसृतौ गत्वा नतः, केनादौ नतः ? इति कृष्णेनोक्तोऽर्हन्नाह
 भावतः शम्भ्वेन द्रव्यतोऽन्येन, ततः शम्भ्वस्येप्सितं दत्तं । पश्चैते दृष्टान्ताः कृतिकर्मणि सामान्यतो वन्दनके ज्ञातव्याः स्युः
 ॥ १११२ ॥ अथ कस्येति द्वारं । तत्र हिताप्रवृत्तिरहितप्रवृत्तिर्महादोषायेति येषां न कर्तव्यं तानाह-' असं '

असंजयं न वंदिज्ञा, मायरं पियरं गुरुं । सेणावइं पसत्थारं, रायाणं देवयाणि य ॥१११३॥

असंयतां मातरं, एवं पितरं गुरुं पितामहाद्यं सेनापतिं सेनान्य(नीं) प्रथास्तारं घर्मादिशास्त्राध्यापकं राजानं दैवतानि देवदेवीरूपाणि, चन्द्रन्दात्कलागुर्वादीन् न चन्देत वन्दनं न दद्यात् ॥ १११३ ॥ 'सम'

समणं वंदिज्ञ मेहावी, संजयं सुसमाहियं । पंचसमिय तिगुत्तं, अस्संजमदुगुंछणं ॥१११४॥

श्रमणं वन्देत, यत्र 'मेहावि' पाठः तत्र मेधाविनं मर्यादावन्तं, यतश्चूर्णौ मेस्या धावतीति मेधावी । यत्र तु 'मेहावी'ति तत्र मेधावी न्यायस्थितः । इह मेधावी मेधाविना वन्देयव्यो, चउमंगो । चतुर्थे भङ्गे वंदनकफलं स्यात् । संयतं सम्यक् पापनिवृत्तं । सुन्दु समाहितं रत्नत्रये उद्यतं, पञ्चसमितं पञ्चसमितियुक्तं, त्रिगुप्तियुक्तं । असंयमजुगुप्सकं निह्नुवा ईदृशा अपि मेधाविनीजस्तस्ते न चन्द्याः । यतश्चूर्णौ- 'एवंगुणसंपत्ता वंदणिज्ञा, न पुण जे समणा मेधावी संजया जाव दुगंछणा इव प्रतिमामन्तेः जहा णिण्हणा जेण ण ते मट्टारगण सयलं मेरं धावेतिचि' ॥ १११४ ॥ अथ कस्येति द्वारमध्ये एव वाच्यद्वाराणि पञ्च 'पंच'

पंचणहं किइकम्मं, मालामरुण होइ दिट्ठतो । वेरुलियनाणदंसण-णीयावासे य जे दोसा ॥१११५॥

पञ्चानां वक्ष्यमाणानां कृतिकर्म न कार्यं । तथा मालामरुकाभ्यां दृष्टान्तः । वैदूर्यदृष्टान्तः, ज्ञानदर्शनयोर्नित्यवासे, चन्द्रन्दाद्यैत्यभक्तादिषु ये दोषास्ते वाच्याः ॥ १११५ ॥

पास्त्यो ओसग्नो, होइ कुसीलो तदेव संसक्तो । अहंछंदोऽवि य एए, अवंदणिज्जा लिणमयंमि ॥ १ ॥

ज्ञानादीनां पार्श्वे तिष्ठतीति पार्श्वस्थः गलितगोत्रव पार्श्वे पतितः १ । क्रियायां अवसन्नवदवसन्नः २ । कृत्स्नं ज्ञानादिविराधकं शीलमस्य स कुशीलः ३ । संसर्गादिपैर्गुणैश्च संसज्यते संसक्तः ४ । यथाच्छन्देन यथेच्छया आगमहीनं प्रवर्तते यथाच्छन्दः ५, एते जिनप्रतेऽवन्दनीयाः ।

सो पास्त्यो दुविहो, सधे वेसे य होइ पायधो । सव्वंमि पाणदंसण-वरणाणं जो उ पासंमि ॥ २ ॥

‘संघमी’ ति सर्वतः तानि न सेवते इत्यर्थः ।

वेसंमि य पास्त्यो, सिज्जायरऽमिहह रायपिणं वा । निययं च अग्गपिणं, भुंजति णिकारेणं च ॥ ३ ॥

शय्यातराभ्याहतराजपिण्डान् नित्यपिण्डं अग्रपिण्डं च निःकारणं चैव भुङ्क्ते । तत्र शय्यातरपिण्डविचारः ‘सागारिउत्ति १ को पुण २ काहे वा ३ कइविहो वा स पिण्डो ४ । असिज्जायो च काहे ५ परिहरियवो य सो कस्स ६ ॥ १ ॥ दोसा व के च तस्से उ ७ कारणजाए व कप्पए कंमि ८ । जयणाए वा कए ९ एगमणेगेसु चित्तवो १०’ ॥ २ ॥

व्याख्या—सागारिको गृहस्थ एव शय्यातरः, १ कः पुनरसौ ? उच्यते य उपाश्रयस्येशस्तत्सन्दिगो वा । यदि ते बहवस्तदोत्सर्गतः सर्वेऽपि वर्ज्याः अनिर्वाहे तु परिपाद्या एकैको वर्ज्यः । यदा चोपाश्रयसङ्कीर्णतादिहेतोर्भिन्नोपाश्रयेषु च वसन्ति तदाऽन्यांस्त्यक्तुमशक्तानां यत्र गुरुः स्थितः स शय्यातरः २ । कदा शय्यातरः स्यात् ? उच्यते ‘जइ जगंति सुविहिया करंति आवस्सयं च अन्नरथ । सिज्जायो न होइ सुचे व कए व सो होइ’ ॥ ३ ॥ तुर्यपदव्याख्या—स शय्यातरो

असंजयं न वंदिजा, मायरं पियरं गुरुं । सेणावइं पसत्थारं, रायाणं देवयाणि य ॥१११३॥

असंयतां मातरं, एवं पितरं गुरुं पितामहाद्यं सेनापतिं सेनान्य(नीं) प्रश्नास्तारं धर्म्मोदिशास्त्राध्यापकं राजानं देवतानि देवदेवीरूपाणि, चशब्दात्कलागुर्वादीन् न वन्देत वन्दनं न दद्यात् ॥ १११३ ॥ 'सम'

समणं वंदिज्ज मेहावी, संजयं सुसमाहिंयं । पंचसमिय तिगुत्तं, अस्संजमदुगुंछणं ॥१११४॥

श्रमणं वन्देत, यत्र 'मेहावि' पाठः तत्र मेधाविनं मर्यादावन्तं, यत्क्षचूर्णो मेरया धावतीति मेधावी । यत्र तु 'मेहावी'ति तत्र मेधावी न्यायस्थितः । इह मेधावी मेधाविना वन्देयव्यो, चउमंगो । चतुर्थे भङ्गे वंदनकफलं स्यात् । संयतं सम्यक् पापनिवृत्तं । दुण्ठु समाहितं रत्नत्रये उद्यतं, पञ्चसमितं पञ्चसमितियुक्तं, त्रिगुप्तियुक्तं । असंयमजुगुप्सकं निह्नुवा ईदृशा अपि मेधाविनोऽस्तस्ते न वन्द्याः । यत्क्षचूर्णो- 'एवंगुणसंपत्ता वंदणिजा, न पुण जे समणा मेधावी संजया जाव दुगंछणा इव प्रतिभासन्तेः जहा णिण्हगा जेण ण ते मट्टारगण सयलं मेरं धावेतिचि' ॥ १११४ ॥ अथ कस्येति द्वारमध्ये एव वाच्यद्वाराणि पञ्च 'पंच'

पंचणहं किइकम्मं, मालामरुएण होइ दिट्ठतो । वेरुलियनाणदंसण-णीयावासे य जे दोसा ॥१११५॥

पञ्चानां वक्ष्यमाणानां कृतिकर्म्म न कार्यं । तथा मालामरुकाभ्यां दृष्टान्तः । वैदूर्यदृष्टान्तः, ज्ञानदर्शनयोर्नित्यवासे, चशब्दाच्चैत्यभक्तादिषु ये दोषास्ते वाच्याः ॥ १११५ ॥

पासत्यो ओसग्नो, होइ कुसीलो तदेव संसत्तो । अहंछंदोऽवि य एए, अवंदणिज्जा जिणमयंमि ॥ १ ॥

ज्ञानादीनां पार्श्वे तिष्ठतीति पार्श्वस्थः गलितोवत् पार्श्वे पतितः १ । क्रियायां अवसन्नवदवसन्नः २ । कुत्सितं ज्ञानादिविराधकं शीलमस्य स कुशीलः ३ । संसर्गादियैर्गुणैश्च संसृज्यते संसक्तः ४ । यथाच्छन्देन यथेच्छया आगमहीनं प्रवर्त्तते यथाच्छन्दः ५, एते जिममतेऽवन्दनीयाः ।

सो पासत्यो दुविहो, सब्बे देस्से य होइ णायसो । सव्वंमि णाणवंसण-चरणणं जो ञ पासंमि ॥ २ ॥

‘संबन्धी’ति सर्वतः तानि न सेवते इत्यर्थः ।

देसंमि य पासत्यो, सिज्जायरऽभिहड रायपिंडं वा । णिययं च अग्गपिंडं, मुंजति णिक्कारेणं च ॥ ३ ॥

श्रद्धातराभ्याहृतराजपिण्डान् नित्यपिण्डं अग्रपिण्डं च निःकारणं चैव श्रुक्ते । तत्र श्रद्धातरपिण्डविचारः ‘सागरिउति १ को पुण २ काहे वा ३ कइविहो वा स पिंडो ४ । असिज्जायरो च काहे ५ परिहरियवो य सो कस्स ६ ॥ १ ॥ दोमा व के च तस्सं उ ७ कारणजाए व कप्पए कंमि ८ । जयणाए वा कए ९ एगमणेगेसु धित्तवो १० ’ ॥ २ ॥ व्याख्या—सागारिको गृहस्थ एव श्रद्धातरः, १ कः पुनरसौ ? उच्यते य उपाश्रयस्येशस्तत्सन्दिष्टो वा । यदि ते बहवस्तदोत्सर्गतः सर्वेऽपि वर्ज्याः अनिर्वाहे तु परिपाद्या एकैको वर्ज्यः । यदा चोपाश्रयसङ्कीर्णतादिहेतोर्भिन्नोपाश्रयेषु च वसन्ति तदाऽन्यास्त्यक्तुमशक्तानां यत्र गुरुः स्थितः स श्रद्धातरः २ । कदा श्रद्धातरः स्यात् ? उच्यते ‘जइ जग्गंति सुविहिया करंति आवससंयं च अन्नत्थ । सिज्जायरो न होइ सुत्ते व कए व सो होइ’ ॥ ३ ॥ तुर्यपदव्याख्या—स श्रद्धातरो

असंजयं न वंदिजा, मायरं पियरं गुरुं । सेणावडं पसत्थारं, रायाणं देवयाणि य ॥१११३॥

असंयतां मातरं, एवं पितरं गुरुं पितामहाद्यं सेनापतिं सेनान्यं(नीं) प्रश्नास्तारं धर्म्मोदिशास्त्राध्यापकं राजानं दैवतानि देवदेवीरूपाणि, चशब्दात्कलागुर्वादीन् न वन्देत वन्दनं न दद्यात् ॥ १११३ ॥ 'सम'

समणं वंदिजा मेहावी, संजयं सुसमाहिद्यं । पंचसमिय तिगुत्तं, अस्संजमदुगुंछणं ॥१११४॥

श्रमणं वन्देत, यत्र 'मेहावि' पाठः तत्र मेधाविनं मर्यादावन्तं, यतश्चूर्णो मेरया धावतीति मेधावी । यत्र तु 'मेहावी'ति तत्र मेधावी न्यायस्थितः । इह मेधावी मेधाविना वन्देयश्चो, चउभंगो । चतुर्थे भङ्गे वंदनकफलं स्यात् । संयतं सम्यक् पापनिघृत्तं । सुण्डु समाहितं रत्नत्रये उद्यत्तं, पञ्चसमितं पञ्चसमितियुक्तं, त्रिगुप्तियुक्तं । असंयमजुगुप्सकं निह्नुवा ईदृशा अपि मेधाविनोऽस्तस्ते न वन्द्याः । यतश्चूर्णो—'एवंगुणसंपउत्ता वंदणिजा, न पुण जे समणा मेधावी संजया जाव दुगंछणा इव प्रतिभासन्ते; जहा णिण्हणा जेण ण ते भट्टारगाण सयलं मेरं धावेतिचि' ॥ १११४ ॥ अथ कस्येति द्वारमध्ये एव वाच्यद्वाराणि पञ्च 'पंच'

पंचण्हं किइकम्मं, मालामरुएण होइ दिट्ठतो । वेरुलियनाणदंसण—णीयावासे य जे दोसा ॥१११५॥

पञ्चानां वक्ष्यमाणानां कृतिकर्म न कार्यं । तथा मालामरुकाभ्यां दृष्टान्तः । वैदूर्यदृष्टान्तः, ज्ञानदर्शनयोर्नित्यवासे, चशब्दाद्येत्यभक्तादिषु ये दोषास्ते वाच्याः ॥ १११५ ॥

पासत्यो ओसन्नो, होइ कुसीलो तहेव संसत्तो ! अहंछंदोऽवि य एए, अवंदणिज्जा जिणसयंमि ॥ १ ॥

ज्ञानादीनां पार्श्वे तिष्ठतीति पार्श्वस्थः गलितोवत् पार्श्वे पतितः १ । क्रियायां अवसन्नवदवसन्नः २ । कुतिसतं ज्ञानादिविराधकं शीलमस्य स कुशीलः ३ । संसर्गादिष्वैगुणैश्च संसर्ज्यते संसक्तः ४ । यथाच्छन्देन गधेच्छया आगमहीनं प्रवर्तते यथाच्छन्दः ५, एते जिनमतेऽवन्दनीयाः ।

सो पासत्यो दुक्खिहो, सद्धे देसे य होइ नायद्धो ! सव्वंमि गाणदंसण-चरणणं जो उ पासंमि ॥ २ ॥

‘संवमी’ ति सर्वतः तानि न सेवते इत्यर्थः ।

देसंमि य पासत्यो, सिज्जायडमिहड रायपिंडं वा ! गिययं च अगपिंडं, भुंजति निक्कारणेणं च ॥ ३ ॥

श्रय्यातराम्याहतराजपिण्डान् नित्यपिण्डं अग्रपिण्डं च निःकारणं चैव भुङ्क्ते । तत्र श्रय्यातरपिण्डविचारः ‘सागारिउति १ को पुण २ काहे वा ३ कहविहो वा स पिंडो ४ । असिज्जायरो च काहे ५ परिहरियवो य सो कस्स ६ ॥ १ ॥ दोसा व के च तस्से उ ७ कारणजाए व कप्पए कंमि ८ । जयणाए वा कए ९ एगमणेगेसु चित्तवो १०’ ॥ २ ॥ व्याख्या—सागारिको गृहस्थ एव श्रय्यातरः, १ कः पुनरसौ ? उच्यते य उपाश्रयस्येश्वस्तसन्दिष्टो वा । यदि ते बहवस्तदोत्सर्गतः सर्वेऽपि वज्र्याः अनिवर्हि तु परिपाद्या एकैको वज्र्यः । यदा चोपाश्रयसङ्कीर्णतादिहेतोर्भिन्नोपाश्रयेषु च वसन्ति तदाऽन्यास्त्यक्तुमशक्तानां यत्र गुरुः स्थितः स श्रय्यातरः २ । कदा श्रय्यातरः स्यात् ? उच्यते ‘जह जग्गंति सुविहििया करंति आवस्सयं च अन्नत्थ । सिज्जायरो न होइ सुचे व कए व सो होइ’ ॥ ३ ॥ तुर्यपदव्याख्या—स श्रय्यातरो

रात्रौ साधौ सुप्तौ वा प्रभातावश्यकं वा कृते भवति ३ । कतिविधश्च तस्य पिण्डः ? उच्यते द्वादशधा ' असर्गाईया चउरो
 पाउंछणवत्थपत्तकंचलयं । सुइछुरकण्णसोहण नद्धरिणी सागरिणपिण्डो ' । पाउंछणं रजोहरणं । ' तण्डगलछारमल्लुगसिञ्जा-
 संथारपीढेवाई । सिञ्जायरपिण्डो सो न होइ सेहो य सोवहिओ ' । शिष्यश्च सोपधिः श्रुत्यातरपिण्डो न भवेत् ४ । अश्रुत्यातरो
 वा कदा स्यात् ? उच्यते-निर्गमकालादन्यथग्रहरांस्त्यजन्ति, ततोऽश्रुत्यातरः । आदेशान्तरेण तु ' सुस्तथमणे दिणनि-
 गायाणं स्रोदए असागरिओ । अत्थमिय निग्गयाणं बारसजामाउ सागरिओ ' । १ । सूर्यास्तिमनकाले दिने सति निर्गतानां
 सूर्योदये जाते सति असागरिकोऽश्रुत्यातरः स्यात्, एवं ४ यामाः, अस्तमनादनुनिर्गतानां तस्यां रात्रौ अन्यस्मिन्वाहोरात्रे गते
 श्रुत्यातरः स्यादेवं १२ यामाः सागारिकपिण्डः ५ । कस्य परिहर्तव्यः ? उच्यते ' लिगत्यस्स उ वज्जो तं परिहरओ व सुंजतो वावि ।
 उत्तस्स अशुत्तस्स व रसावणो इत्थ दिहुंते ' । तं श्रुत्यातरपिण्डं परिहरतो भुञ्जानस्य शुणैर्युक्तस्यायुक्तस्य वा लिङ्गस्थस्य श्रुत्या-
 तरो वर्ज्यः । रसावणो दृष्टान्तः यथा—महाराष्ट्रे कल्पपालापणे मद्यं भवतु मा वा परं ध्वजो बध्यते तं दृष्ट्वा सर्वे भिक्षाच-
 राद्यास्तु त्यजन्ति । एवं यस्य धर्मध्वजो दृश्यते तस्य श्रुत्यातरो वर्ज्यः ६ । दोषाः के तस्याऽऽदाने ? उच्यते ' तित्थयर-
 पडिक्कुट्ठो ? अन्नायं २ उग्गमो वि य न सुज्जो ३ । अविमुत्ति ४ अलाघवया ५ दुल्लहसिञ्जा य ६ वोच्छेओ ७ ' । व्याख्या-
 सर्वाहं द्विर्निपिद्वो यतः ' पुरपच्छिमवज्जेहिं अवि कम्मं जिणवरेहिं । लेसेणं भुवं विदेहिहि य न य सागारिस्स पिण्डो उ ' ।
 कर्मेत्याधाकर्मं तच्च पूर्वपश्चिमवर्जजिनैर्वेदेहिकैश्च यस्य कृते आधाकर्मं कृतं तस्याकल्पं नत्वन्यस्येति तदुक्तं १ । तथाऽ-
 ज्ञातोछो न स्यात् आसनवासेन ज्ञातस्वरूपत्वात् २ । उद्गमोऽपि न शुद्ध्यति, कथं ? ' बाहुल्ला गच्छस्स उ पढमालियपाण गाइ-

कञसु । सञ्ज्ञायरूपणआउट्टिपा करे उग्गमेगयरं । गच्छस्स चान्हल्यात्प्रथमालिकादिकार्येषु स्वाध्यायकरणेनामर्चिता इत्या-
 चर्जिता गृहस्या उद्गमाद्येकतरं दोषं कुर्वुः ३ । तथाऽविशुक्तिः मलोमता, तथाऽलाघवता शरीरोपधिस्यूलत्वं परिचिततया प्रचू-
 राहारीपधिलाभात् ४-५ । तथा दुर्लभा शय्या स्यात् । येन किल शय्या देया तेनाहाराद्यपि देयमिति गृहिणां भयोत्पादनात् ६ ।
 तथा व्यग्रच्छेदो विनाशो दाने शय्यायाः शय्यातरेण क्रियते । एते शय्यातरपिण्डग्रहणे दोषाः ७ । कस्मिन् कारणे स कल्प्यः ?
 उच्यते 'दुर्विदे गेलन्नमी निमंतणे दधदुछमे असिचे । ओमोयरियपओसे मए य गहणं अणुभायं' । आगाढानागाढरूपे
 द्वित्रिचै ग्लानत्वे, निमन्यणे आढस्य गाढाग्रहे, दुर्लमे क्षीरादिद्रव्येऽग्निचे मरका(कया)दौ, अवसौदये दुर्भिस्ते, प्रदेपे राज्ञा सर्वत्र
 भेक्ष्ये निषिद्धे ८ । यतनादारं यथा- 'तिक्खुतो सविस्सत्ते चउदिस्सि मग्गिऊण गीयत्थो । दधंमि दुल्लमंमी सिजायरसंतिए गहणं' ।
 गीतार्थः स्वध्वने त्रिरुत्तरीन् कारांश्चतुर्दिक्षु मार्गयित्वा दुर्लमे द्रव्ये शय्यातरसरुके गृहे ग्रहणं कुर्यात् ९ । एकानेकद्वारं यथा-
 यत्रानेकपितृपुत्रादयः शय्यातराः स्युस्तत्र यावन्तः स्वाभिनस्तत्सन्दिष्टा वा ते सर्वेऽप्यनुज्ञाप्याः । यो वा तन्मध्येऽनतिक्रम-
 णीयरक्ष्यः स्यात्तस्यैव पिण्डो वज्यः, तथा स्वस्थाने वसन् शय्यातरः स्याद्देशान्तरगतस्तु न, किन्तु भद्रक्रमान्तदोषाभ्याज्यः, यतो
 भद्रको विदेशे मदीयं लान्तीत्यशुद्रमपि दद्यात् । प्रान्तस्तु मम स्वगृहस्थस्य न लान्त्यत्र तु लान्तीति मायायिन इति श्यात्वा
 वसतिव्यग्रच्छेदादि कुर्यादित्याशयः कृद्बहुचित्तिटिपनिकाशयः । बृहत्कल्पभाष्ये तु 'सुत्तूण मेहं च समुत्तदारो यणिञ्जमाई जइ
 कारणेहि । तयं च अण्णं च वणिज्जेदं सिसायोरो तत्थ स एव होइ' । १ । स्वकं अन्यं वा देशं व्रजति । तत्रापि दूरदेशादौ
 गतः स एव शय्यातरो भवति । उक्तः शय्यातरः पिण्डः, अयाभ्याहृताद्याः-स्वान्यग्रामादेः साधुकृते आनीतोऽभ्याहृतः । अथ

राजपिण्डः 'मुदितादिगुणो राया अट्टविहो तस्स होह पिंडो ३ चि । पुरिमेयराणमेसो वाघायाईहि पडिक्कट्ठो' ॥ १ ॥
 मुदितादिगुण आदितो मूर्द्धाभिपिक्तश्च यतः 'मुईओ मुद्धभिसित्तो मुईओ जो होह जोणिसुद्धो य । अभिसित्तो ईयरेहि सयं
 च भरहो जहा राया' । तत्र मुदितो मूर्द्धाभिपिक्तश्चात्र चतुर्भङ्गी । तत्राद्यो दोषामावेऽपि वर्ज्यः अन्येषु तु दोषसम्भव एव ।
 'असणाइया चउरो वरथं पायं च कंबलं चेव । पाउंछणगं च तहा अट्टविहो रायपिंडो य' । पूर्वपार्थिवमार्हन्मुनीनामेप
 व्याघातादिभिर्दोषैर्निपिद्धः, तथाहि 'ईसरपभिईहि तहि वाघाओ खद्धलोहुदाराणं । दंसणसंगो गरिहा ईयरेसि न अप्प-
 मायाओ' । १ । ईश्वरधुवराजादिभिः प्रविशन्निर्निर्गच्छन्निश्च तत्र साधोव्याधातः स्खलना स्यात् । अमङ्गलधिया हननं
 वा । संमर्दात्कायपात्राणां भङ्गो वा स्यात् । तथा 'खद्ध'चि प्रचुरेऽन्नादौ लभ्यमाने लोभः स्यात् । तथा उदाराणां
 उदारदेहानां हस्त्यश्चस्त्रीनराणां दर्शनसङ्गोऽभिष्वङ्गः स्यात् । तथाऽहो ! राजप्रतिग्रहमप्येते न त्यजन्वीति गद्गर्हा स्यात्,
 इवरेषां मध्यमार्हत्ताधूनां नैते दोषाः स्युः, कुतः ? अप्रमादात्, उक्तो राजपिण्डः । अथ 'णिययं चे'त्यादि नित्यं तवैतदा-
 स्यामि इति निमज्जणा, नित्यं तायन्मात्रं गृह्णतो नित्यपिण्डः । अग्रपिण्डः अग्रपिण्डं नवोत्तीर्णाभिस्थाल्या अव्यापारितायाः
 शिखा तथा तामन्यभाजने कृत्वा साधोः पिण्डदानमध्यग्रपिण्डो मण्डीप्राप्तकाल्यः । अमून् पिण्डान् निष्कारणे शुद्धानो
 देशपार्श्वस्थः प्रायः, यतः ग्रीवलरूक्षाधुचितं तेन सुखायान्यापारितोष्णान्नाऽऽदाने ग्लानादिहेतुं विना दोषः दर्व्यादि संसृष्टं
 च स्यात् । परं अर्द्धशुक्ते गृह्णतः पुरःपथात्कर्मोष्णादिदोषाभावः, संविभागत्रते गृहिणाचे तु साधुना गाढं यतना चिन्त्या
 उष्णे जन्तुयतना च चिन्त्या, कारणे यतनया शुद्धानोऽपि शुद्धः ।

कुलनिस्साए बिहरइ, ठवणकुलणि य अकारणे विसइ । संखडिपलोयणाए, गच्छइ तह संथवं कुणई ॥ ४ ॥

कुलानि श्रद्धावतां, रसगृद्धस्तन्निश्रया विचरति । गुरुलानाद्यर्थं स्थापितानि कुलानि निःकारणं प्रविशति । संखड्यन्तेऽत्र जीवा इति संखडी विवाहाद्या । तत्र कौतुकाहोभाद्वा तथाऽऽदर्शादौ रूपप्रलोकनाय याति । मातापित्रादिसम्बन्धेन संस्तवं परिचयं दातुर्गुणस्तवं वा करोति ।

ओसन्नोऽवि य दुबिहो, सन्वे देसे य तत्थ सव्वम्मि । अबद्धपीठफल्लगो, ठवियभोई य णायव्वो ॥ ५ ॥

‘अबद्धपीठे’ति काष्ठमयसंस्वारकालामे वंशादिखण्डैर्दंडं बन्धान् दत्त्वा वर्षासु संस्तारकः कार्यः, स च पक्षसन्ध्यादौ बन्धापगमेन प्रत्युपेक्ष्य इत्याद्या, यस्त्वेवं न प्रत्युपेक्षते सोऽबद्धपीठफल्लकः, यद्वा पुनः पुनः शयनादिहेतुं नित्यास्तीर्ण-संस्तार एकान्तानास्तीर्णसंस्तारो वा, उद्धद्धपीठफल्लको वा यद्वा ऋतुवदे वर्षाव्यतीते काले पीठफल्लसेवी स्थापितक-मोजी च । देशावसन्नमाह—

आवस्सगसग्गाए, पडिलेइणझाणभित्ठसत्तट्ठे । आगमणे णिगमणे, ठाणे य णिसीयणतुयट्ठे ॥ ६ ॥

आवश्यकं १, स्वाध्याये २, प्रत्युपेक्षणायां ३, ध्याने ‘किं मे कण्डं किंच मे किञ्चिसेस’मित्यादिरूपे एषु सूत्रोक्तयुक्तयो-पयुक्तो न यतते ४ । भिक्षायां सुखार्थी न याति अनुपयुक्तः सद्दोषां वा लति ५, भक्तार्थे इति भोजनमण्डल्यां नास्ति क्षेत्राद्यतीतं संयोजनादिदोषदुष्टं वा भक्तमस्ति ६, आगमनेन नैषेधिकीं ७, निर्गमने आवश्यकीं न करोति ८ । स्थाने इति कायोत्सर्गे गमनागमनादिसत्के प्रमाद्यति ९, निपीदने त्वग्वर्तने च संदंशभ्रूमार्जनादि न कुर्यात् । एतदेवाह—

आवस्सयाइयाई ण करे, करेइ अहवावि हीणमधियाई । गुरुवयणवलाइ, तथा भणिओ एसो च ओसन्नो ॥ ७ ॥

आवश्यकादीनि न करोति । ग्रमादाद्गर्वाद्वा हीनाधिकान्यकाल एकको वा कुर्यात् । गुरुवचनं चालयति । एवं स स्तलिते मिथ्यादुःकृतं, गुरुवैयाघृत्यं, प्रत्याख्यानवन्दनं, आदाननिक्षेपे प्रत्युपेक्षणादि च नो कुर्यात् ।

गोणो जहा वलंतो, भंजइ समिलं तु सोऽवि एमेव । गुरुवयणं अकरंतो, वलइ कुणई व उस्सोढं ॥ ८ ॥

दुष्टो गौः प्रेरितो वलन् संमुखो भूत्वा समिलां मनक्ति । सोऽवसन्न एवमेव गुरुवचनमकुर्वन् संमुखो वलति करोति च । परं 'उस्सोढं'ति त्वत्पार्श्वेऽहमेवासि येन पुनः पुनर्ममैवादिशसीत्याद्युक्त्या ।

तिविद्यो होइ कुसीलो, पाणे तह वंसण चरित्ते य । एसो अवंदणिज्जो, पन्नत्तो वीयरार्येहि ॥ ९ ॥

पाणे पाणायाहं, जो उ विरोहेइ कालमाईयं । दंसणे दंसणायाहं, चरणकुसीलो इमो होइ ॥ १० ॥

कालादीरपकालपाठादि कुर्यात् । दर्शनाचारं निःशङ्कितादि विराधयति ।

कोउय भूईकम्मं, पसिणापसिणे णिमित्तमाजीवे । कक्कुरुण य लक्कण, उवजीवइ विज्जमंतोई ॥ ११ ॥

कौतुकं १, भूतिकम्मं २, प्रश्नाप्रश्नं ३, निमित्तं ४, आजीवः ५, कल्ककुरुकां ६, लक्षणानि ७, विद्यामन्त्राद्युपजीवति ८ ।

सोहग्गाइणिमित्तं, परेसि ण्हवणाइ कोउयं भणियं । जरियाइ भूइदाणं, भूईकम्मं विणिदिहं ॥ १२ ॥

परेषां सौभाग्यादिनिमित्तं स्नपनादिकार्यं कौतुकं १ । ज्वरितादेर्भूतिदानं अभिमन्त्रितभस्मादिदानं २ ।

सुविणयविज्जाकहियं, आइम्बणिचंटियाइकहियं वा । जं सासइ अन्नेसि, पसिणापसिणं हवइ एयं ॥ १३ ॥

स्वप्नविद्यया स्वप्नान्तर्यद्वाऽऽख्यायिकारूपधर्या मन्त्राहृतया घण्टिकादिद्वारेण कथितं यदन्येषां पृच्छकानां शिष्यते कथ्यते । आगर्थिजनप्रशस्ततः सूर्या प्रशस्य प्रशस्त्वात्रश्राप्रश्रः ३ प्राकृततत्त्वादाकारः ।

सीताइभावकहणं होइ निमित्तं इमं तु आजीचं । जाइकुलसिप्यकम्मे, तवगणसुत्ताइ सत्तविहं ॥ १४ ॥

अतीतादिभावकथनं निमित्तं भवति । अयं त्वाजीवः सप्तधा जातिमार्तुकी १, कुलं पैतृकं २, शिल्पं लेख्यादि ३, कर्म कृम्यादि ४, तपः क्षपणादि ५, गणो मल्लादि ६, सूत्रादिज्ञत्वं ७, एतान्युपजीवनाय दातुरग्रे वक्ति ममापि एवैव जातिरित्यादि ।

कक्ककुरुगा य माया, णियडीए जं भणंति तं भणियं । थीलकणाइ लरकण, विज्जामंताइया पयडा ॥ १५ ॥

कक्ककुरुका माया उच्यते, कोऽर्थः निकृत्त्या परेषां दम्भनं वचनं यद्गणितं जिनैः, लक्षणं स्त्रीलक्षणादि विधामन्त्रादिकाः मावाः प्रकटा अतो न व्याख्याताः ।

संसत्तो य इदाणी, सो पुण गोभत्तलंदए चेव । उच्चिट्ठमणुच्चिट्ठं, जं फिक्की छुब्भई सव्वं ॥ १६ ॥

इदानीं संसक्तः, स पुनर्गोभक्तलन्दक एव, यथा तत्रोच्छिष्टमणुच्छिट्ठं यत्किञ्चित्तत्सर्वं शिष्यते ।

एमेव य मूलुत्तर-दोसा य गुणा य जत्तिया केइ । ते वम्मि वि सन्निहिया, संसत्तो भण्णइ तम्हा ॥ १७ ॥

एवमेव मूलं पञ्चमहाव्रतानि उत्तरं पिण्डविशेषादि, यथा-‘पिण्डस्स जा विसोही ४ समिइउ ५ मावणा २५ तवो दुविहो १२ । अभिगहो वि य उत्तरगुणिमो वियाणाहि ’ ॥ १ ॥ पिण्डश्चतुर्द्वादहार उपलक्षणादसतिवत्त्वात्राणां चतुर्णां

विशोधिरभिग्रहो द्रव्य १ क्षेत्र २ काल ३ यवैः ४, इमान् उत्तरगुणान् विजानीहि । मूलोत्तरगुणयोर्दोषाश्च यावन्तः केऽपि ते तस्मिन् सन्निहिताः समीपस्थाः ।

रायविदूतसगमाई, अहवावि णडो जहाउ बहुरूखो । अहवा वि मेलगो जो, हलिहरागाइ बहुवण्णो ॥ १८ ॥

राजविदूयकादिरथया नटः क्षणे क्षणे भिन्नचेष्टकत्वात् बहुरूपी अथवा मोऽलाक्षणिकः । एडकस्तु हरिद्रारागादिना बहुवर्णः स्यात् । हरिद्रालिप्तः पीतस्ततः प्रक्षाल्य गुलोलिप्तः कृष्ण इत्यादि ।

सो दुविकप्पो भणिओ, जिणेहि जियरागदोसमोहेहि । एगो उ संकिलिटो, असंकिलिटो तहा अण्णो ॥ १९ ॥

पंचासवस्त्ववत्तो, जो खलु तिहि गारवेहि पडिबद्धो । इत्थिगिहिसंकिलिटो, संसत्तो संकिलिटो उ ॥ २० ॥

स संसक्तो द्विविधः पञ्चाश्वेषु प्राणातिपातादिषु प्रवृत्तः, ऋद्धिरसमाप्तैस्त्रिभिर्गार्वैः प्रतिबद्धो युक्तः, स्त्रीगृहिसंक्लिष्टः स्त्रीसेवनात् गृहिसम्बन्धितसिकरणाच्च । असंक्लिष्टस्त्वेयं—

पासस्थाईएसुं संविग्गेसुं च जत्थ मिलती उ । तहि तारिसओ भवई, पियथम्मो अहव इयरो उ ॥ २१ ॥

उक्तः संसक्तः ।

उत्सुतमारयंतो, उत्सुचं चैव पन्नवेमाणो । एसो उ अहाछंदो, इच्छाछंदोत्ति एगट्ठा ॥ २२ ॥

उत्पन्नमाचरन् उत्सृजं चैवान्येभ्यः प्ररूपयन् यथाच्छन्द इच्छाछन्दश्चेत्येकार्यो ग्रन्थौ ।

उत्सुतमणुवदिटं, सच्छंदविगप्पियं अण्णुवाई । परतत्तिपविसेत्तिणि णो य इणमो अहाच्छंदो ॥ २३ ॥

उत्सृज्यं च तत् यदनुपदिष्टं जिनाद्यैः स्वच्छन्देन स्वाशयेन विकल्पितं । तथाऽननुपाती सिद्धान्ताननुयायी, परतस्मि-
प्रयुतस्मिनिगः स्वल्पेप्यपराये यत्किञ्चिद्भाषी, अयं यथाच्छन्दः ।

मच्छन्दमश्रयिगल्पिय, किञ्ची सुहृत्सायविगइपद्विबद्धो । तिहि गारवेहि मज्झइ, तं जाणाही अहाछंदं ॥ २४ ॥

स्वच्छन्दमन्या किञ्चित्कदालम्बनं विकल्प्य सुखस्वादविकृतिषु प्रतिबद्ध आसक्तस्त्रिभिर्गार्वैर्लेब्धैर्मघति ॥ १११५ ॥ 'पास'
पासरथाई वंदमाणस्स, नेव किन्ती न निज्जरा होइ । कायकिलेसं एमेव, कुणई तह कम्मवंधं च ॥ १११६ ॥

न एवमेव म्रुयेन कापल्लुन्नं प्रयासं कर्मणां क्षानाचरणादीनां वन्धं विशिष्टरचनया आत्मनि स्थापनं च शब्दादाज्ञामद्वा-
दिदोषांश्च करोति ॥ १११६ ॥ 'जे वं'

जे वंमचेरभट्टा, पाए उंति वंमयारीणं । ते होति कुंटमंटा, वोही य सुदुल्लहा तेसि ॥ १११७ ॥

ये पार्श्वस्थाद्या ब्रह्मचर्यं संयमचरणं इति चूर्णां तद्भ्रष्टाः पादान् 'उंति' स्थापयन्ति, ब्रह्मचारिणां वन्दमानानां तेन
नरकादिदुर्गं भुक्त्वा कटाक्षं (जन्म) प्राप्य कुंटा वक्रपाणयो मंटा वक्रांग्रयः स्युः ॥ १११७ ॥ 'सुहु'

सुदुतरं नासंती, अप्पाणं जे चारित्तपब्भट्टा । गुरुजण वंदाविति सुसमण जहुत्तकारिं च ॥ १११८ ॥

युष्मद्वरं अतिगयेन सन्मार्गात्मानं नाशयन्ति । ये चारित्र्यभ्रष्टा गुणस्थसाधुजनं सुश्रमणं यथोक्तक्रियाकलापकारिणं
च वन्दयन्ति । १ । अथाग्रपिण्डभोक्ताद्यल्पदोषेऽपि स्त्रीसेवादिमहादोषेऽपि च यदवन्धत्वमुक्तं तत्रायं मावः-उत्तरगुणापरा-

धेऽपि सालम्बनः पूज्यः । यतः कल्पभाष्यं—‘संकिन्नवराहपञ्चो अणुतावी अ होइ अवरद्धे । उत्तरगुणपडिसेवी, आलंघणव-
 ल्लिओ वज्जो’ । अपराधपदैः सङ्कीर्णो व्यासः अवरद्धे च अननुतापी पञ्चाचापरहितः, उत्तरगुणापराधप्रतिपेयी आलम्बनवर्जितः
 सन् वर्ज्यः । कल्पचूर्णिः—‘संकिण्णो नाम बहुहिं, उत्तरगुणावराहपएहिं । तेउकाउं नाणुतप्पइ, निस्संको निदओ पवत्तइ । यः
 आलम्बनं नाणार्इ तेहिं वल्लिओ स न वन्दनार्हः । तथा कुणमाणो वि य कडणं, कयकरणो नेव दोस समठमेइ । अप्पेण
 बहु इच्छइ, विसुद्धआलंघणो समणो । कृतकरणः पुलाकलब्धिमान्, ‘कडणं’ ति कटकमर्दमपि कुर्वन्न दोषमभ्येति । विशु-
 द्धालम्बनो अल्पेन वद्धिच्छति ॥ १११८ ॥ अथ सालामरुकादिदृष्टान्ताः ‘असु’

असुइदृष्टाणे पडिया, चंपगमाला न कीरई सीसे । पासत्थाईठाणेसु, वट्टमाणा तह अपुज्जा ॥ १११९ ॥

अशुचिस्थाने पतिता, पार्श्वदीनां स्थानेषु वसत्यादिषु शय्यातरपिण्डाद्याजीविषु च वर्तमानाः सुसाधवोऽप्य-
 पूज्याः ॥ १११९ ॥ ‘पक्’

पक्कणकुले वसंतो, सउणीपारोऽवि गरहिओ होइ । इय गरहिया सुविहिया, मज्झि वसंता कुसीलाणं ॥ ११२०

पक्कणोऽन्त्यजजन्मकुले वसन्, शकुनीशब्देन चतुर्दशविद्या उच्यन्ते, ताश्च शिक्षा १ कल्प २ व्याकरण ३ छन्दो ४ ज्यो-
 तिष ५ निरुक्ति ६ नामानि षडङ्गानि । ऋग् ७ यजुः ८ सामऽथर्वणः ९-१० वेदाः, मीमांसाः ११ तर्कविद्या १२ धर्मशास्त्र
 १३ पुराण १४ रूपाः, तत्पारमोऽपि गर्हितः, एवं सुविहिताः कुशीलानां पार्श्वस्थादीनां मध्ये वसन्तो गर्हिताः । उक्तं च ‘जो

जास्मिन् मित्रि० तिलाऽपि तद्वन्धिकाः कुसुमगन्धमाजः स्युः' । काव्येषा गाथा व्यक्त्या (त्यजेन) दृश्यते । परं वृत्तौ चूर्णो
वात्रास्ति (च एवमेवास्ति) ॥ ११२० ॥ चोयग-ननु पार्थस्यादिषु धमन्तो निर्मलस्य कुतो दोषः, यतः ' सुचि'
सुचिरपि अच्छमाणो, वेरुलिओ कायमणीयउम्मीसो । नोवेइ कायभावं, पाहण्यगुणेण नियएणं ॥ ११२१ ॥

वैदूर्यः काचमणिकोन्मिश्रः सुचिरमपि तिष्ठन् काचभावं नोपैति । निजकेन प्राधान्यगुणेन नैर्मल्यगुणेन ॥ ११२१ ॥
आचार्यः ' भावु'

भावुगअभावुगाणि य, लोए दुविहाणि होति दब्बाणि । वेरुलिओ तत्थमणी, अभावुगो अन्नदब्बेहिं ॥ ११२२
भाव्यंते परगुणैरिति भाव्यानि प्राकृतत्वाद्भावुगाणीति । यद्वा परसङ्गात्तद्गुणानि भवन्तीति भावुक्कानि च, तत्र वैदूर्योऽ-
भाषुकः ॥ ११२२ ॥ ' जीवो'

जीवो अणाइनिहणो, तब्भावणभाविओ य संसारे । खिप्पं सो भाविज्जइ, मेलणदोसाणुभावेणं ॥ ११२३ ॥
जीवोऽनादिनिधन आद्यन्तरहितस्तया पार्श्वस्थाद्याचरितप्रमादभावनया भावितः संसारे वर्त्तते । ततः स क्षिप्रं असद्भाव-
नया भाव्यते, केन, मील्यते इति मेलनं परवस्तु तदोषानुभावेन ॥ ११२३ ॥ ' अंव'

अंवस्स य निवस्स य, दुण्हं पि समागयाइं मूलाइं । संसग्गीइ विणट्ठो, अंवो निवत्तणं पत्तो ॥ ११२४ ॥
द्वयोरपि समागते मूले निम्बरमभावितजलस्य संसर्गसङ्गत्या ॥ ११२४ ॥ ' सुचि'

सुचिरं पि अच्छमाणो, नलथंभो उच्छुवाडमज्झमि। कीस न जायइ महुरो? जइ संसग्गी पमाणं ते ॥ ११२५ ॥
 नलो नाम वृणं तत्तम्बवृन्दं इक्षुवाटमध्यं तिष्ठन् किं मधुरो न जायते? ॥ ११२५ ॥ आचार्यः 'भायुगअभायुगानी' त्य-
 नेन प्रागेवास्योत्तरं दत्तं। अत्रापि केमली पार्थस्थादिभिरभाव्यः सरागस्तु भाव्य इति। चोयगः तैः सहालापमात्रसंसर्ग्यी को
 दोषः? उच्यते 'ऊण'
 ऊणगसयभागेणं विंचाइं परिणमंति तवभावं। लवणागराइसु जहा वज्जेह कुसीलसंसर्गिणं ॥ ११२६ ॥
 यथा लवणाकरादिषु ऊनश्चासौ शतभागोऽपि न पूर्ण इत्यर्थः। इयन्मत्रेणापि लवणेन सम्बद्धानि विम्यानि पदार्थास्तिद्भावं
 परिणमन्ति लवणीभवन्ति, ततः कुशीलसंसर्गं वर्जयेत् ॥ ११२६ ॥ 'जह'
 जह नाम महुरसालिलं सायरसालिलं, कमेण संपत्तं। पावेइ लोणभावं, मेलणदोसाणुभावेणं ॥ ११२७ ॥
 नामेत्यामन्त्रणे यथा मधुरसालिलं नदीमयः क्रमेण सागरसालिलं सम्प्राप्तं सत् लवणभावं प्राप्नोति ॥ ११२७ ॥ 'एवं'
 एवं खु सीलवंतो, असीलवंतेहि मीलिओ संतो। पावइ गुणपरिहाणि, मेलणदोसाणुभावेणं ॥ ११२८ ॥
 खुरेनार्ये ॥ ११२८ ॥ 'खण'
 खणमवि न खमं काउं, अणाययणसेवणं सुविहियाणं। हंदि समुद्धमइगयं, उदयं लवणत्तणमुवेइ ॥ ११२९ ॥
 सुण्ठ शोभनं निहितमनुष्ठानं येषां ते सुविहितास्तेषामनायतनं पार्थस्थादिस्थानं तस्य सेवनं क्षणमपि कर्तुं न क्षमं न

युक्तं । हं दीति दृष्टान्तदर्शने, समुद्रोपगतं ॥ ११२९ ॥ 'सुवि'

सुविहिद्यदुविहिद्यं वा, नाहं जायामि हं खु छत्रमत्यो। लिंगं तु प्रययामी, तिगणसुद्धेण भावेणं ॥ ११३० ॥

सुविहितं दुविहितं वाऽहं न जानामि, यतोऽन्तःकरणशुद्धिशुद्धिं सुविहितादित्त्वं । सुः पुनर्येऽहं छत्रस्थः, लिङ्गं तु

रजोहरणगोच्छ्रप्रतिग्रहरूपं पूजयामि । त्रिकरणशुद्धेन मनोवाक्यायशुद्धेन भावेन ॥ ११३० ॥ आचार्यः 'जइ'

जइ ते लिंग पमाणं, वंदाही निणहवे तुमे सव्वे । एए अवंदमाणस्स, लिंगमवि अप्पमाणं ते ॥ ११३१ ॥

यदि ते लिङ्गं प्रमाणं, तर्हि सर्वान् निह्वान् वन्दस्य । एतान् निह्वान् मिथ्यात्विनो ज्ञात्वा न वन्दसे ॥ ११३१ ॥ बोदकः 'जइ'
जइ लिंगमप्पमाणं न, नजइ निच्छएण को भावो ? । दट्ठुणं समणलिंगं, किं कायव्वं तु समणेणं ? ॥ ११३२ ॥

यदि लिङ्गमप्रमाणं किन्तु भावः प्रमाणं, तर्हि निश्चयेन परमार्थेन न ज्ञायते कस्य साधोः को भावः, ततः श्रमणलिङ्गं दट्ठा
थमणेन किं कर्त्तव्यं ? ॥ ११३२ ॥ आचार्यः 'अपु'

अपुव्वं दट्ठुणं, अब्भुट्ठणं तु होइ कायव्वं । साहुम्मि दिट्ठपुव्वे, जहारिहं जस्स जं जोग्गं ॥ ११३३ ॥

अपूर्वं साधुं दट्ठा अभ्युत्थानं दण्डादिग्रहणं च कर्त्तव्यं भवति । साधौ पूर्वघटे मिलिते यथार्हं कार्पमिति कोऽर्थः यस्य
यद्योग्यं सत्क्रियस्य यदुत्थुतादेरभ्युत्थानादि कार्ये, अक्रियस्य तत्सर्गपदे न कार्यं ॥ ११३३ ॥ 'सुद्ध'

मुक्धुरासंपागड-सेवीचरणकरणपव्भट्टे । लिगावसेसमिच्ते, जं कीरइ तं पुणो वोच्छं ॥ ११३४ ॥

मुक्ता धुः संयमभारो येन तस्मिन् मुक्तधुरि । सम्प्रकटं सावधसेविनि अत एव चरणकरणप्रभ्रष्टे, चरणं व्रतादि करणं पिण्डविशुद्ध्यादि । लिङ्गविशेषमात्रे कारणमाश्रित्य यत्क्रियते तद्वस्थे, निष्कारणं तु प्रतिषेध एव ॥ ११३४ ॥ 'वाया'

वायाइ नमोकारो, हृत्पुस्सेहो य सीसनमणं च । संपुच्छणऽच्छणं, छोभवंदणं वंदणं वावि ॥ ११३५ ॥

पथि दृष्टस्य वाचाभिलापः 'स्वागतं तवे'त्यादि । १ । तथाविधं च पुरुषं कारणं चाश्रित्य 'नमस्ते'ति । २ । हस्तोन्मूयोऽभिलापनमस्कारगर्भं हस्तयोजनं ३ विरोनमनं ४ आरोगयादिसम्प्रश्नं ५ 'अच्छणं' पार्श्वेऽवस्थानं बहुमानायोपवेशनं ६ उपाश्रये गत्वा छोभचन्दनं लघुचन्दनं अनादरेणारभटवृत्त्या ७ वन्दनं कृतिकर्ममपि वा क्रियते ॥ ११३५ ॥ तत्रालम्बनान्याह 'परि'

परियायपरिसपुरिसे, खित्तं कालं च आगमं नच्चा । कारणजाए जाए, जहारिहं जस्स जं जुगं ॥ ११३६ ॥

पर्यायं पर्यटं, पुरुषं, क्षेत्रं, कालं, आगमं च, लिङ्गिनि, ज्ञात्वा कारणजाते कारणप्रकारे जाते सति यथाहं यथानुकूलं यस्य यद्योम्यं कालाद्याश्रित्य स्यात्तत्कार्यं ॥ ११३६ ॥ भाष्यं परि

परियाय वंभचेरं, परिस विणीयासि पुरिस णच्चा वा । कुलकआदायत्ता, आघवउ गुणागमसुयं वा । २०५ ।

पर्यायोऽत्र व्रतचर्यं तद्यस्यास्ति । 'सि' तस्य पर्यत्साध्यादिततिर्विनीता, पुरुषं वा ज्ञात्वा यथा कुलकार्यादीन्यस्याऽऽय-

त्तानि । क्षेत्रेऽत्रायमर्थवान् । काले गुणा दुर्भिक्षप्रतिजागरणादयः । आगमे आगमरूपं श्रुतं वा यस्य ॥ २०५ ॥ अत्र (द्वे) क्षेपकगाथा (थे) (परं क्वापि न दृश्येते अतो न निबद्धे) ' खित्तं ' यस्य साधोः पार्श्वस्थादेः प्रभावेन साधुभिः क्षेत्रे निरुपसर्गं यथा भवति तथा स मुख्यते, यथावमे दुर्भिक्षे परित्यज्यते प्रतिजार्गति साधून् यथागमज्ञः । १ । ' एवं ' कारणप्रकारे उत्पन्ने सति एवंविधस्य पुरुषस्य यथा योग्यं कलयित्वा वाग्रमस्कारादीनि कुर्यात् । २ । ' एता '

एताङ् अकुर्वन्तो, जहारिहं अरिहृदेसि ए मग्ने । न भवद् पवयणभक्ती, अभस्तिमंतादओ दोसा ॥१३७॥
एता यथाह अर्हश्चित्ते मार्गे एतानि सकृपायत्वेनाकुर्वन्तः प्रवचनभक्तिर्न भवत्यभक्तिमत्वादयो दोषाः स्युः । आदि-
शब्दात् स्वार्थभ्रंशबन्धनादयः ॥ ११३७ ॥ किं नः पर्यायाद्यन्वेषणेन ? लिङ्गमेव वन्द्यं, यतः ' सित्थ ' .

तित्थयरगुणा पडिमासु, नत्थि निस्संसयं वियाणंतो । तित्थयेरत्ति नमंतो, सो पावइ निज्जरं विउलं ॥११३८

तीर्थकरगुणा ज्ञानादयः प्रतिभासु न मन्ति, इति निःसंशयं विजानन् तीर्थकरोऽयमिति भावशुद्ध्या नमन् ॥११३८॥ 'लिङ्गं'
लिङ्गं जिणपणत्तं, एव नमंतस्स निज्जरा विउल्ला । जइवि गुणविष्पहीणं, वंदइ अज्झप्पसोहीए ॥११३९॥

एवं जिनप्रणीतं लिङ्गं नमतो विपुला निर्जरा, यद्यपि गुणविप्रहीणं पुराणं वन्दे तथाप्यात्मानमधिकृत्य प्रवृत्तमित्यध्यात्म-
चेतस्तस्य शुद्धया निर्जैव ॥ ११३९ ॥ आ० 'संता'

संता तित्थयरगुणा, तित्थयरे तेसिमं तु अज्झप्पं । न य सावज्जा किरिया, इयरेसु धुवा समणुपणा । ११४० ।

सन्तो विद्यमानास्तीर्थकरगुणास्तीर्थकरे । इयं च प्रतिमा तस्येति । तेषां नन्तृणामध्यात्मवैतः न च सावद्या क्रिया तासु । इतरेषु पार्श्वस्थादिषु ध्रुवा सावद्यक्रिया ततो नमतः समनुज्ञा सावद्यक्रिया समनुमतिः स्यात् ॥ ११४० ॥ चो० 'जह' जह सावज्जा किरिया, नत्थि य पडिमासु एवमियरावि । तयभावे नत्थि फलं, अह होइ अहेउगं होइ । ११४१ एवं इतरा निरवद्यापि नास्ति । तदभावे निरवद्यक्रियाऽभावे नमतः फलं नास्ति । अथ स्यात्तदाह अहेतुकं निष्कारणं । तस्यथा चातिप्रसङ्गः ॥ ११४१ ॥ आचार्यः 'कामं'

कामं उभयाभावो, तहवि फलं अत्थि मणविसुद्धिए । तीइ पुण मणविसुद्धिए, कारणं होति पडिमाउ ११४२ कामं अनुमतं, यदुभयाभावः प्रतिमासु सावद्यानवद्यक्रियाऽभावः । नन्वेवं लिङ्गेऽप्यस्ति, उच्यते ॥ ११४२ ॥ 'जह'

जइवि य पडिमाउ जहा, मुणिगुणसंकप्पकारणं लिङ्गं । उभयवि अत्थि लिङ्गे, न य पडिमासूभयं अत्थि ॥ यद्यपि यथा प्रतिमाः गुणसङ्कल्पकारणं तथा मुनिगुणसङ्कल्पकारणं द्रव्यलिङ्गं, तथा च प्रतिमाभिः सह वैधर्म्यं, यतः लिङ्गे उभयं सावद्यं निरवद्यं च कर्म्मस्ति । तत्र सावद्ये कर्म्मणि दृष्टे मुनिगणसङ्कल्प एव नोत्पद्यते, उत्पद्यते चेत्तदा, वितथत्वात् क्लेशफलः । प्रतिमासु चोभयमपि नास्त्यतस्तत्र तीर्थङ्करगुणारोपप्रवृत्तेर्नाभावः ॥ ११४३ ॥ तत एवाह—'निय'

नियमा जिणेषु उ गुणा, पडिमाओ दिस्स जे मणे कुणइ । अगुणे उ वियाणंतो, कं नमउ मणे गुणं काउं ? जिनेषु गुणा नियमात् सन्ति यान् प्रतिमासु दिश्याऽऽरोप्य मनसि करोति स्थापयति । अगुणांस्तु विजानन् कं गुणं

मनसि कृत्वा नमतु अन्यसाधुगुणं तेष्वपि दोष एव ॥ ११४४ ॥ 'जह'

जह वेलंवगलिं, जाणतस्स नमओ हवइ दोसो । निद्धंघसमिय नाऊण, वंदमाणे धुवो दोसो । ११४५।

विद्धंघकेन भाण्डादिना कृतलिङ्गं जानतो नमतो दोषः प्रवचनहीलादिरूपो भवति निद्धंघसं आसनोपधातनिरपेक्षं 'इय' एयं 'नाऊण' ज्ञात्वा वन्दमाने ध्रुवो दोष आज्ञाभङ्गादि । पाठान्तरे 'निद्धंघसंपि नाऊण वंदमाणस्स दोसाओ' ॥ ११४५ ॥ चो० 'कह' (गाहा) एषा क्षेपकगाया (स्यानशुद्ध्यभावेन नात्र निवद्धा) । विनं केवलिनं देवाः सुविहितस्य नेपथ्यं वेपः तत्परिहीणं न नमति । आ० द्रव्यभावलिङ्गगान्धमेव नतियोग्यः, यतः 'रुप्यं'

रुप्यं टंकं विसमा-हयस्करं नचि रूवओ छेओ । दोण्हंयि समाओगो, रूवो छेयत्तणमुवेइ ॥ ११४६ ॥

चतुर्भङ्गी रूप्यमशुद्धं टंकं टंकनिका विषमाहताक्षरं विषमं कूटं आह तं पतितमक्षरं यत्र तत् इत्याद्यो भङ्गः । नापि च नैव स रूपकश्छेको भव्यः । १ रूप्यमशुद्धं टंकं टंकनिका समाहताक्षरं २ रूप्यं शुद्धं टंकं विषमाहताक्षरं ३ रूप्यं शुद्धं टंकं समाहताक्षरं ४ । इह रूप्यं भावलिङ्गं टंकं द्रव्यलिङ्गं । 'दोण्हं०' द्रव्यो रूप्यसमाक्षरयोरेति रूपकः छेकत्वं श्लाघ्यत्वमुपैति । इहाद्ये भङ्गे तापसाः १ । द्वितीये पार्श्वस्थादयः २ । तृतीये प्रत्येकबुद्धाः अन्तर्मुहूर्तमात्रं कालमग्रहीतद्रव्यलिङ्गत्वात् ३ । चतुर्थे सुमाधवः ४ ॥ ११४६ ॥ 'रुप्यं'

रुप्यं पत्तेयबुद्धा, टंकं जे लिंगधारिणो समणा । दवस्स य भावस्स य, छेओ समणो समाओगो ॥ ११४७ ॥

रूपं प्रत्येकबुद्धाः । टंकं ये लिङ्गधारिणः श्रमणाः, द्रव्यभावस्य समयोगः श्रमणः छेदकः ॥ ११४७ ॥ गतं वैदूर्यद्वारं । ज्ञानमेव चरं यतः एवं सिद्धंति ' जं अण्णाणी कम्मं, खवेइ बहुयाहिं वासकोडीहिं । तं णाणी तिहिं गुत्तो, खवेइ उसास-मिच्छेणं ' ॥ १ ॥ यत्कम्ममिज्ञानी मिथ्यादृष्टिस्तपस्तप्यमानो बहुकाभिर्वर्षकोटीभिः क्षपयति, ज्ञानी सम्यग्दृष्टिः त्रिभिः मनो-वाक्कायैर्गुप्तः सन् तत्कम्ममोच्छ्वासमात्रेण क्षपयति १ । ' खई जहा ससुत्ता, ण णासई कयवरंमि पडियावि । जीवो तहा ससुत्तो, ण णस्सइ गओडवि संसारे ' ॥ २ ॥ यथा सख्खा दवरकसहिता सखी कचवरे पतितापि न नश्यति तथा जीवः सख्खो ज्ञानसहितः सन् संसारगतोऽपि न नश्यति, पुनर्धम्मं लभते एव २ । ' णाणं गिण्हइ णाणं, गुणेइ णाणेण किण्ह किच्चाइ । भवसंसारसमुद्, णाणी णाणे ठिओ तरइ ' ॥ ३ ॥ ज्ञानं गृह्णाति ज्ञानं गुणयति ज्ञानेन कार्यणि कुरुते । भवेषु संसरणं भवसंसारस्त्वन्नयसमुद्रं । तस्मात् ज्ञान्येव बन्धः ३ । ननु शाखायां द्रव्यभावाभ्यां सुश्रमणो बन्धः इत्युक्तः भावश्चरणं, तस्माच्चारित्र्येव बन्ध इत्याशङ्क्य ज्ञाननय एवाह ' कामं '

कामं चरणं भावो, तं पुण णाणसहिओ समारणेई । न य नाणं तु न भावो, तेण र णाणिं पणिच्चयासो ॥ ११४८ ॥

कामं इति संमतं, यत् चरणं चारित्रं भावो भावलिङ्गं तत्पुनर्ज्ञानसहितः समापयति निष्ठां नयति, न च ज्ञानं तु न भावः किन्तु ज्ञानमपि भाव एव । तेन हेतुना रः पादपूर्वो ज्ञानिनं प्रणिपतामः ॥ ११४८ ॥ यतश्चाज्ञानिनो बाह्यकरणव-तोऽपि न चरणं ' तम्हा '

तम्हा ण वज्झकरणं, मज्झ पमाणं न यावि चारित्तं । नाणं मज्झ पमाणं, नाणे अ ठिअं जओ तित्थं ॥ ११४९ ॥
 तस्मात् चाह्यकरणं पिण्डविशुद्ध्यादि मम न प्रमाणं, न चारित्रं व्रतरूपं, ज्ञानाभावे तयोरभावात् । ज्ञानं मम प्रमाणं
 यतस्तीर्थे ज्ञाने स्थितं ॥ ११४९ ॥ ' नाऊ '

नाऊण य सवभाव, अहिगमसंसंमपि होइ जीवस्स । जाईसरणनिसगुगयावि न निरागमा दिट्ठी ॥ ११५० ॥
 सम्यक्त्वं द्विधा—परोपदेशजं अधिगमसम्यक्त्वं, स्वतो जातं निसर्गमम्यक्त्वं । तत्राधिगमसम्यक्त्वमपि तत्त्वसद्भावं
 ज्ञात्वा स्यात् । जातिस्मरणभावात्निसर्गोद्भूतापि दृष्टिर्नैर्मर्गिकमपि सम्यक्त्वं न निरागमा न आगमरहिता यतोऽन्त्याधिगम-
 त्तयानामपि प्रतिमाकारमत्स्यदर्शनाज्जाति स्मृत्वा पूर्वानुभूतागमादेव सम्यक्त्वं जायते । अतो ज्ञानमेव वरं ॥ ११५० ॥

आचार्यः ' नाणं '

नाणं सत्रिसयनिययं, न नाणमित्तेण कज्जनिष्फत्ती । मग्गणू दिट्ठतो, होइ सच्चिट्ठो अच्चिट्ठो य ॥ ११५१ ॥
 ज्ञानं स्वधिपये प्रकाशकत्वे निश्चितं, ततो न ज्ञानमात्रेण कार्यनिष्पत्तिः इह मार्गज्ञो दृष्टान्तो भवति, यथा सचेष्टो
 गमनचेष्टान् सन्निष्टस्थानं लभतेऽप्येष्टस्तु न ॥ ११५१ ॥ किञ्च ' आउ '

आउज्जनहकुसलावि, नट्टिया तं जणं न तोसेइ । जोगं अजुंजमाणी, निंदं खिसं च सा लहइ ॥ ११५२ ॥
 आतोद्यानि वायानि तैर्नाद्यं आतोद्यनाद्यं, तस्मिन् कुशलापि नर्चकी योगं कायव्यापारमयुञ्जती तं रङ्गजनं न तोपयति,

अपि तु तस्माज्जनाद्विन्दां प्रत्यक्षतो हीलां परोक्षतश्च ज्ञा लभते द्रव्यं च नाप्नोति ॥ ११५२ ॥ 'इय'

इय लिंगनाणसहिओ, काइयजोगं न जुंजइ जो उ । न लहइ स मुखसुखं, लहइ य निंदं सपक्काओ
एवं लिङ्गज्ञानाभ्यां सहितो यः कायिकयोगं क्रियारूपं न युङ्क्ते स मोक्षसौख्यं न लभते, स्वपक्षाच्च निन्दां लभते ।

इहाऽस्तोघरूपं द्रव्यलिङ्गं नाद्यकौशल्यतुल्यं ज्ञानं ॥ ११५३ ॥ 'जाणं'

जाणंतोऽत्रि य तरिउं, काइयजोगं न जुंजइ नईए । सो बुज्झइ सोएणं, एवं नाणी चरणहीणो ॥ ११५४ ॥

तरीतुं जानन्नपि नद्या कायिकयोगं न युङ्क्ते स श्रोतसाऽम्बुगहेनोद्यते । एवं ज्ञानी चरणहीनः संसारनद्यां प्रमादश्रोत-
सोद्यते ॥ ११५४ ॥ चो० 'गुणा'

गुणागहिए वंदणयं, छउमत्थे गुणागुणे अयाणंतो । वंदिज्जा गुणहीणं, गुणाहियं वावि वंदवि ॥ ११५५ ॥

गुणाधिके वन्दनं स्यात् । छउमत्थस्तु गुणागुणानात्मान्तरवर्त्तिनोऽजानन् गुणहीनं वन्देत् वा, गुणाधिकं वा वन्दापयेत्
॥ ११५५ ॥ आचार्यो व्यवहारनयेनाह 'आल'

आलएणं विहारेणं, ठाणाचंकमणेण य । सक्को सुविहिओ, नाउं भासावेणइएण य ॥ ११५६ ॥

आलयो यमतिर्निरमद्या ख्यादिहीना च, विहारो मासकल्पादिः, स्थानं योग्यदेशे कायोत्सर्गदिः, चङ्क्रमणं युगमात्रदृष्ट्या,
माया निर्दोषा गीर्तिनय एव वैनायिकं कर्म, एभिः सुविहितो ज्ञातुं शक्यः ॥ ११५६ ॥ चो० 'आल'

आलएणं विहारेणं, ठाणाचंक्रमणेण य । न सक्को सुविहिओ, नाउं भासावेणइएण य ॥ ११५७॥
आलयादिना न शक्य उदायिमास्कादिवत् । यद्वाऽसंयता संयतवत्संयता अपि कारणतोऽसंयतवच्चेष्टन्ते
इति ॥ ११५७ ॥ किञ्च 'भर'

भरहो पसन्नचंदो, सन्निभतरवाहिरं उदाहरणं । दोसुप्पत्तिगुणकरं, न तेसि वज्झं भवे करणं ॥ ११५८॥
साम्यन्तरं बाह्यं करणमाश्रित्य भरतः प्रसन्नचन्द्रश्च उदाहरणं । तत्राम्यन्तरं भरतो यतस्तस्य बाह्यकरणरहितस्यापि
भावनया केवलमुत्पन्नं, बाह्यं तु प्रसन्नचन्द्रः तस्य बाह्यकरणयतोऽन्यन्तःकरणाभावे सप्तमभूकर्मधन्योऽभूत् । ततस्तयोर्बाह्यं
करणं भूपादि लोचादि च दोषोत्पत्तिकारकं गुणकारकं च नाभूत् । किन्त्वान्तरं करणं भाव एव प्रमाणं जातं ॥ ११५८ ॥
आचा० 'पत्ते'

पत्तेयबुद्धकरणे, चरणं नासंति जिणवरिदाणं । आहच्चभावकहणे, पंचहि ठाणोहि पासरथा ॥ ११५९॥
प्रत्येकबुद्धाः प्राग्भवाम्यस्तोमयकरणा भरतादयस्तेषां आन्तरैकरणे सति मूढा मूर्खा जिनेन्द्राणामुक्तं चरणं तस्या-
न्येषां च नाश्रयन्ति । किम्भूताः सन्तः ? 'आहच्चे'ति कदाचिदर्थेऽयं भावः--भरतादिसम्बन्धिकादाचित्कभावकधनेन । सप्तमी
तृतीयार्थे । पञ्चभिः प्राणहिंसादिस्थानैः पार्श्वस्थाः सिद्धिमार्गस्य पार्श्वे स्थिताः सन्तः ॥ ११५९ ॥ एतदेवाह 'उम्म'
उम्मगगदेसणाए, चरणं नासिंति जिणवरिदाणं । वावणयदंसणा खलु, न हु लब्भा तारिसा दट्ठं ॥ ११६०

आद्यार्धं स्पष्टं। तादृशा व्यापन्नदर्शना विनष्टसम्यक्त्वाद्भ्रष्टं दुर्निश्चये न लभ्या न योग्याः ॥११६०॥ अथ दर्शननयः 'जह'
जह पाणेणं न विना, चरणं नादंसणिस्स इय नाणं। न यदंसणं न भावो, तेन रदिट्ठि पणिवयामो ॥११६१॥
यथा ज्ञानेन विना चरणं न, एवमदर्शनस्यासम्यक्त्वस्य ज्ञानं न। न च वाच्यं दर्शनं भावो भावलिङ्गं न किन्तु भाव
एव। तेन दर्शनिनं सम्यक्त्ववन्तं प्रणिपतामः नमामः ॥ ११६१ ॥ सम्यक्त्वज्ञानयोः मम भावान्न कस्याप्याधिक्यमिति
न वाच्यं, यतः 'जुग'

जुगवंपि समुप्पन्नं, सम्मत्तं अहिगमं विसोहेइ। जह कायगमंजणार्इ, जलदिट्ठीओ विसोहंति ॥११६२॥
युगपत् समकालं ज्ञानेन सह सम्यक्त्वमुत्पन्नमप्यधिगमं ज्ञानं विशेषयति। यथा कतकांजने जलदृष्टी विशेषयतस्तत्र
कतकवृक्षफलं मलिनं जलं, अञ्जनं तु दृष्टिं ॥ ११६२ ॥ 'जह'

जह २ सुज्झइ सलिलं, तह २ रुक्खाइं पासई दिट्ठी। इय जह जह तत्तरूई, तह तह तत्तागमो होइ ॥११६३॥
यथा यथा सलिलं शुद्धयति निर्मलीस्यात् तथा तथा द्रष्टा वीक्षको जले रूपाणि पश्यति, तत्त्वरुचिः सम्यक्त्वरूपा। तथा
तथा तत्तागमो ज्ञानं स्यात् ॥ ११६३ ॥ किञ्च 'कार'

कारणकज्जविभागो, दीवपगासाण जुगवजम्ममेवि। जुगवुप्पन्नंपि तहा, हेऊ नाणस्स सम्मत्तं ॥११६४॥
यथा दीपप्रकाशयोर्युगपज्जन्मेऽपि कारणकार्यविभागोऽस्ति। कारणं दीपः, कार्यं प्रकाशः। तथा युगपदुत्पन्नमपि

सम्यक्त्वं ज्ञानस्य हेतुः स्यात् ॥ ११६४ ॥ ' नाणस्स जइवि हेतु, सविसयनिययं तहावि सम्मचं । तम्हा फलसंपत्ती, न जुल्लए नाणपक्के व ' ॥ १ ॥ ज्ञानस्य यद्यपि हेतुः सम्यक्त्वं, यद्यपीत्यपिशब्दोऽभ्युपगमे । यद्यपि तत्त्वतो हेतुरेव न स्यात्, द्वयोरपि विशिष्टक्षयोपशमजत्वात्, तथाप्यभ्युपगम्य द्रुमः । स्वविषये तत्त्वरुचौ नियतं सम्यक्त्वं । परं तस्मादर्शनात् फलं मोक्षस्त्वसम्प्राप्तिर्ज्ञाननयपक्षे इवात्रापि न युज्यते १ । ' जह तिरुक्कईवि नरो, गंतुं देसंतरं नयविहूणो । पावेइ न तं देसं, नयजुत्तो चेव पाउणइ ' ॥ २ ॥ देयान्तरं गन्तुं तीक्ष्णरुचिरपि ज्ञानगतिक्रियारूपनयद्वयहीनस्तद्देशं न प्राप्नोति, नययुक्तश्चैव प्राप्नोति २ । ' इय नाणचरणहीणो, सम्मदिट्ठीवि मुरकदेसं तु । पाउणइ नेय नाणाइ-संजुओ चेव पाउणइ ' ॥ ३ ॥ इदं गाथात्रयमन्यकर्तृकं । ' धम्म '

धम्मनियत्तमईया, परलोगपरम्मुहा विसयगिद्धा । चरणकरणे असत्ता, सेणियरायं ववइसंति ॥ ११६५ ॥

चारित्रधर्माश्चिद्वृत्तपतयः, परलोको वृक्तिः तस्यां पराद्वगुत्वाः । विषयेषु गृद्धाश्चरणकरणेऽशक्ताः । श्रेणिकराजं व्युपदिश-
न्त्यालम्बनविषयं कुर्वन्ति ॥ ११६५ ॥ यथा ' ण से '

ण सेणिओ आसि तथा बहुस्सुओ, न यावि पन्नात्तिघरो न वायगो ।

सो आगमिस्साइ जिणो भविस्सइ, समिक्क पन्नाइ वरं खु दुंसणं ॥ ११६६ ॥

श्रेणिकस्तदा बहुश्रुतो नासीन्न चापि अश्रुतिघरो भगवत्यङ्गवेचा, न वाचकः न पूर्वधरः । स आगमिष्यति काले

आधाढ्यं स्पष्टं। तादृशा व्यापन्नदर्शना विनष्टसम्यक्त्वाद्वष्टुं दुर्निश्चये न लभ्या न योग्याः ॥११६०॥ अथ दर्शननयः 'जह' जह पाणेणं न विना, चरणं नादंसणिस्स इय नाणं। न यदंसणं न भावो, तेन रदिट्ठिं पणिवयामो ॥११६१॥
यथा ज्ञानेन विना चरणं न, एवमदर्शनस्यासम्यक्त्वस्य ज्ञानं न। न च वाच्यं दर्शनं भावो भावलिङ्गं न किन्तु भाव एव। तेन दर्शनिनं सम्यक्त्ववन्तं प्रणिपतामः नमामः ॥ ११६१ ॥ सम्यक्त्वज्ञानयोः समं भावान्न कस्याप्याधिक्यमिति न वाच्यं, यतः 'जुग'

जुगवंपि समुप्पन्नं, सम्मत्तं अहिगमं चिसोहेइ। जह कायगमंजणार्इ, जलदिट्ठिओ विसोहंति ॥११६२॥
युगपत् समकालं ज्ञानेन सह सम्यक्त्वमुत्पन्नमप्यधिगमं ज्ञानं विशोधयति। यथा कतकांजने जलदृष्टी विशोधयतस्तत्र कतकवृक्षफलं मलिनं जलं, अञ्जनं तु दृष्टिं ॥ ११६२ ॥ 'जह'

जह २ सुज्झइ सलिलं, तह २ रूवाइं पासई दिट्ठी। इय जह जह तत्तलूई, तह तह तत्तागमो होइ ॥११६३॥
यथा यथा सलिलं शुद्ध्यति निर्मलीस्यात् तथा तथा द्रष्टा वीक्षको जले रूपाणि पश्यति, तत्त्वरुचिः सम्यक्त्वरूपा। तथा तथा तत्तागमो ज्ञानं स्यात् ॥ ११६३ ॥ किञ्च 'कार'

कारणकज्जीविभागो, दीवपगासाण जुगवजम्ममेवि। जुगवुप्पन्नंपि तहा, हेऊ नाणस्स सम्मत्तं ॥११६४॥
यथा दीपप्रकाशयोर्युगपल्लन्मेऽपि कारणकार्यविभागोऽस्ति। कारणं दीपः, कार्यं प्रकाशः। तथा युगपदुत्पन्नमपि

जिणवयणवाहिं उवट्ठणं अयाणंता । नेरइयतिरियएगिदिएहि जह सिउझई जीवो ॥११७१॥

जिनवचनवाह्या ज्ञानादिनयवन्तो ' भावणाहि 'न्ति ज्ञानदर्शनभावनाभ्यां मोक्षमिच्छन्तीति वाक्यशेषः । नारकादिभ्यो यथा जीवः सिद्ध्यति तथोद्धर्तनामजानानाः, अयं भावः नारकतिर्यग्भ्यो ज्ञानदर्शनवद्भ्य एकेन्द्रियेभ्यस्त्वज्ञानिभ्य उद्धृत्य नृत्वं प्राप्य चरणेन सिद्ध्यति । ततो रत्नत्रयमेव युक्त्यै नत्वेकैकं ॥ ११७१ ॥ ' सुहु '

सुहुवि सम्मदिट्ठी, न सिउझई चरणकरणपरिहीणो । जं चैव सिद्धिमूलं, मूढो तं चैव नासेह ॥११७२॥

सुहु अपि अतिशयेनापि सम्यग्गृह्यिधरणकरणपरिहीणः सम्यक्त्वमेव समर्थयन् न सिद्ध्यति । यदेव सिद्धिमूलं सम्यक्त्वं मूढ एकान्तमावेत्त तदेव नादायति ॥ ११७२ ॥ ' दंस '

दंसणपत्को सावय, चरित्तभट्टे य मंदधम्मे य । दंसणचरित्तपत्को, समणे परलोगकंखिम्मि ॥११७३॥

दर्शनपक्षः श्रावकेऽविरतसम्यग्गृह्यो, चारित्रभट्टे इत्युक्ते चारित्रे मन्दधर्मे पार्श्वस्थादौ च वदते । दर्शनचारित्रपक्षः परलोककाङ्क्षिणि श्रमणे स्यात् । दर्शनग्रहणेन ज्ञानमपि ज्ञेयं ॥११७३॥ बो० एवं चैचारित्रं वरं तदलं ज्ञानदर्शनाभ्यां । आचा० 'पारं' पारंपर्यसिद्धी, दंसणनाणेहिं होइ चरणस्स । पारंपर्यसिद्धी, जह होइ तहऽन्नपाणाणं ॥११७४॥

पारंपर्येण क्रमेण दर्शनज्ञानाभ्यां चरणस्य प्रकृष्टा सिद्धिः स्यात् । यथान्नपानानां पारम्पर्यात्प्रसिद्धिः स्यात्तथा लोकेऽपि प्रतीता । तथा चान्त्रार्थी स्थालीन्धनाद्यपि लाति पानार्थी द्राक्षाद्यप्यतस्त्रयं धार्यं ॥ ११७४ ॥ यदेवं तर्हि चरणस्य किं प्राधा-

जिनो भविष्यति । प्रज्ञया बुद्ध्या दर्शनविपाकं मोक्षसाधकं समीक्ष्य दृष्ट्वा वरं दर्शनमेव ॥ ११६६ ॥ ' भट्टे '

भट्टेण चरित्ताओ सुट्ठपरं दंसणं गहेयवं । सिज्झंति चरणरहि्या दंसणरहि्या न सिज्झंति ॥ ११६७

एवं पराभिप्रायं माशङ्कथाह ॥ ११६७ ॥ ' दमा '

दत्तारसीहस्स य सेणियस्सा, पेढालपुत्तस्स य सच्चइस्स ।

अणुत्तरा दंसणसंपया तथा, विणा चरित्तेणऽहरं गइं गया

॥ ११६८ ॥

दत्तारसिंहस्य कृष्णस्य पेढालपुत्रस्य सत्यकिनोऽनुत्तरा प्रधाना दर्शनसम्पत्तदा आसीत् । परं चारित्रिण विनाऽधरां गतिम-
ऽधोगतिं गतः ॥ ११६८ ॥ ' सन्ना '

सत्ताओवि गईओ, अत्रिरहि्या नाणदंसणधरोहिं । ता मा कासि पमायं, नाणेणं चरित्तरहिण्णं ॥ ११६९ ॥

मर्मा गतयो ज्ञानदर्शनधरैरविरहिताः सहिताः परं चास्त्री नृगताक्वेव । ततश्चारित्ररहितेन ज्ञानेन हेतुभूतेन प्रमादं मा
कार्षीः ॥ ११६९ ॥ ' सम्म '

सम्मत्तं अचरित्तस्स, हुज्ज भयणाइ नियमसो नत्थि । जो पुण चरित्तजुतो, तस्स उ नियमेण सम्मत्तं ११७०

अचारित्रस्य लीवस्य सम्यक्त्वं भजनया विकल्पेन स्यात्, न तु नियमशोऽस्ति ॥ ११७० ॥ ' जिण '

जिणवयपवाहिरा, भावयाहिं उववणं अयाणंता । नेरइयतिरियाणं गिदिएहि जह सिउझई जीवो ॥११७१॥

जिनवचनवाद्या ज्ञानादिन्यवन्तो 'माकणहि' न्ति ज्ञानदर्शनभाषनाभ्यां मोक्षमिच्छन्तीति वाक्यशेषः । नारकादिभ्यो यथा जीवः सिद्ध्यति तयोद्धर्चनामजानानाः, अयं भावः--नारकतिर्यग्भ्यो ज्ञानदर्शनवद्भ्य एकेन्द्रियेभ्यस्त्वज्ञानिभ्य उद्धृत्य नृत्वं प्राप्य चरणेन सिद्ध्यति । ततो रत्नत्रयमेव सुक्त्यै नत्वेकैकं ॥ ११७१ ॥ 'सुहु'

सुहुवि सम्मदिट्ठी, न सिउझई चरणकरणपरिहीणो । जं चेव सिद्धिमूलं, मूढो तं चेव नासेइ ॥११७२॥

सुहु अपि अतिशयेनापि सम्यग्गृह्यधारणकरणपरिहीणः सम्यक्त्वमेव ममर्थयन् न सिद्ध्यति । यदेव सिद्धिमूलं सम्यक्त्वं मूढ एकान्तगतेन तदेव नाशयति ॥ ११७२ ॥ 'दंस'

दंसणपरखो सावय, चरित्तभट्टे य मंदधम्मे य । दंसणचरित्तपरखो, समणे परलोगकंखिम्मि ॥११७३॥

दर्शनपक्षः आषकंडविरत्तमम्यग्दष्टो, चारित्रभ्रष्टे इत्युक्ते चारित्रि मन्दधर्मे पार्थस्यादौ च घटते । दर्शनचारित्रपक्षः परलोककाङ्क्षिणि श्रमणे स्यात् । दर्शनग्रहणेन ज्ञानमपि क्षेयं ॥११७३॥ चो० एवं चेद्यारित्रं वरं तदलं ज्ञानदर्शनाभ्यां । आचा० 'पारं' पारंपर्यसिद्धौ, दंसणनानोहिं होइ चरणस्स । पारंपर्यसिद्धौ, जह होइ तहउद्धपाणाणं ॥११७४॥

पारम्पर्येण क्रमेण दर्शनज्ञानाभ्यां चरणस्य प्रकृष्टा सिद्धिः स्यात् । यथान्नपानानां पारम्पर्यात्मिसिद्धिः स्यात्तथा लोकैऽपि प्रतीता । तथा चान्नार्थी स्थालीन्धवाद्यापि लाति पानार्थी द्राक्षाद्यप्यतस्त्रयं धार्यं ॥ ११७४ ॥ यद्येवं तर्हि चरणस्य किं प्राधा-

न्यं ? आ० ' जम्हा '

जम्हा दंसणनाणा, संपुण्णफलं न दिति पत्तेयं । चारिच्चजुया दिति उ, विसिस्सए तेण चारित्तं ॥ ११७५
यस्माद्दर्शनज्ञाने प्रत्येकं इति केवले समूर्णफलं न दत्तः, चारित्र्युक्तं तु दत्तस्तेन चारित्रं विशिष्यते ॥ ११७५ ॥
मन्वेवं मारं चारित्रं किन्तु ' उज्ज '

उज्जममाणस्स गुणा, जह्हुंति ससत्तिओ तवसुएसुं । एमेव जहासत्ती, संजममाणे कंहं न गुणा ? ॥ ११७६
यथा तपश्चतुर्थोर्विपये स्वशक्त्योद्यच्छतो गुणाः स्युर्न दोषाः, एवमेव यथाशक्त्या संयमयति संयमं कुर्वति कथं न
गुणाः । अयं भावः यथा माधुः शक्त्यपेक्ष्यं तपः कुर्वते श्रुतं चाधीते, एवं संयमेऽपि महाव्रतानि यथाशक्त्या पालयतु न
धैतन्मन्यतेऽल्पे पि महाव्रताऽपालने दोषोक्तेः ॥ ११७६ ॥ आचार्यः ' अणि '

अणिगूढंतो विरियं, न विराहेइ चरणं तवसुएसुं । जइ संजमेऽवि विरियं, न निगूहिज्जा न हाविज्जा ॥ ११७७
तपःश्रुतयोः वीर्यमनिगूहन् प्रकटयन् चरणं न विराधयेत् । षट्कायरक्षादिरूपे संयमेऽपि वीर्यं मायया न निगूहेत् तदा
चरणं न हापयेत् न खण्डयेत् । शक्तौ सत्यां चेत् सावधं सेवते तदा दोषोऽन्यथा तु गुणः ॥ ११७७ ॥ ' संज '

संजमजोएसु सया, जे पुण संतविरियावि सीयंति । कह्हु ते विसुद्धचरणा, बाहिरकरणाऽलसा हुंति ?
ये पुनः मदीयां निधमानवीर्या अपि संयमयोगेषु षट्कायरक्षान्यापारेषु विपीदन्ति नोत्सहन्ते ते बाधकरणे प्रतिक्रमणादौ

अलसाः सन्तो विशुद्धचरणाः कथं भवन्ति ? ॥११७८॥ चो० ये आलम्बनेन बाह्यकरणालसास्तेषु का वार्त्ता ? आ० 'आलं०'
 आलंबणेन केणइ, जे मन्ने संयमं पमायति । न हु तं होइ पमाणं, भूयत्थगवेसणं कुप्पा ॥११७९॥
 अहं एवं मन्ये ये केनाप्यालम्बनेन संयमं प्रमादयन्ति त्यजन्ति न तदालम्बनं प्रमाणं, किन्तु भूतार्थगवेणं तत्त्वार्था-
 न्वेषणं कुर्यात् 'किमिदं आलम्बनं पुष्टमपुष्टं चे'ति । अपुष्टालम्बनेऽशुद्धचरणाः पुष्टे तु शुद्धाः ॥११७९॥ चो० पुष्टालम्बनात्
 को विशेषः ? आचार्यः 'सालं'

सालंबणो पडंतो अप्पणं दुग्गमेऽवि धारेइ । इय सालंबणसेवा धारेइ जइ असढभावं ॥ ११८० ॥

मालम्बनः पुष्टद्रव्यालम्बनवान् नर आत्मानं दुर्गमे गच्छति पतन्तं धारयति । एवं पुष्टभावालम्बनसहिता सेवाऽशुद्धभावं
 यति मयं पतन्तं धारयति । पुष्टालम्बनानि त्वमूनि 'काहं अच्छित्ति अदुवा अहीहं तवोवहाणेसु य उज्जमिस्सं । गणं च गीईइ
 च हु सारविस्सं, सालंबसेवी मधुवेइ मुत्तं' ॥ १ ॥ 'अच्छित्ति' धर्मस्याच्छेदं करिष्ये । अथवाऽध्येष्ये । तपोविधानेषु
 तपोभेदेषु उद्यमिष्यामि । गणं गच्छंतीत्या सारयिष्यामि । विकृत्यादेरेवं सालम्बसेवी मोक्षं समुपैति ॥ ११८० ॥ 'आलं'
 आलंबणहीणो पुण, निचडइ खलिओ अहे दुरुत्तारे । इय निक्कारणसेवी, पडइ भवोहे अगाहंमि ॥११८१॥

आलम्बनहीनः पुनः स्वलितः सन् 'अहे' इति गर्चे दुरुतरे निपतति । एवं निःकारणे सेवी पुष्टालम्बनं विना सेवमानः
 भवस्य ओघे प्रवाहे अगाधे पतति ॥ ११८१ ॥ गतं दर्शनद्वारं । यथा ग्रामादिनो ज्ञानदर्शनैकान्तमालम्बन्ते तथा नित्य-

वासाद्यपि सेवते, तत आह 'जे त्र'

जे जत्थ जया भग्गा, ओगासं ते परं अविंदत्ता । गंतुं तत्थऽचयंता, इमं पहाणंति घोसंति ॥११८२॥

ये झीतलविहारिणो यत्रानित्यवासादौ यदा भग्ना निर्विण्णास्ते परं अन्यदवकाशं अविन्दन्तोऽलभमाना मूढा अनित्य-
वासादि सन्मार्गादि गन्तुमशक्तुवन्त इदं अस्मदाहतं नित्यवासादि प्रदानं इति घोषयन्ति ॥ ११८२ ॥ तथा 'नीया'

नीयावासविहारं, चेइयभत्तिं च अज्जियालामं । विगईसु य पडिवंधं, निदोसं चोइया विति ॥११८३॥

ते च परैर्नोदिताः सन्तो नित्यवासेन विहारं नित्यवासकल्पं, चैत्यभक्तिं विभूजामार्यिकालामं, विकृतिषु प्रतिबन्धं
आसङ्गं निर्दोषमिति ब्रुवते ॥ ११८७ ॥ तथाहि 'जाहे'

जाहेवि च परितंता, गासागरनगरपट्टणमडंता । तो केइ नीयवासी, संगमथेरं ववइसंति ॥११८४॥

यदाऽपि ग्रामाकरनगरपटनाद्यटन्तः परितान्ताः श्रान्ताः, ततः केऽपि नित्यवासिनः सङ्गमस्थविरं सङ्गमाख्यं स्थविरं
इदं उदाहरणतया व्युपदिशन्ति भाषन्ते ॥ ११८४ ॥ कथं 'संग'

संगमथेरायारिओ, सुट्टु तवस्सी तहेव गीयत्थो । पेहिन्ता गुणदोसं, नीयावासे पवत्तो उ ॥ ११८५ ॥

सङ्गमः स्थविर आचार्यः सुट्टु तपस्वी गीतार्थो गुणं दोषं च ग्रह्य नित्यवासं प्रपन्नः ॥ ११८५ ॥ 'ओमे'

ओमे सीसपवासं, अप्पडिवंधं अजंगमतं च । न गणंति एगखित्ते, गणंति वासं निययवासी ॥११८६॥

अयमे शिष्यानां प्रवासं विदेशगमनं, अप्रतिबन्धं निर्भयत्वं, अजङ्गमत्वं वृद्धत्वं, चशब्दात् क्षेत्रस्य नवभागकरणं च । इदमालम्बनजालं न गणयन्ति न प्रेक्षयन्ते किन्तु नित्यवासिन एकक्षेत्रे वासं गणयन्ति ॥ ११८६ ॥ ' चेह '

चेइयकुलगणसंधे, अन्नं वा किंचि काउ निस्साणं । अहवाचि अज्जचयरं, तो सेवंती अकरणिज्जं ॥ ११८७ ॥
चैत्यकुलगणसङ्घान् अन्यदपि किञ्चिदपुष्टालम्बनं निधां कृत्वा यथा नान्यः कोऽपि चैत्यश्रुपकोऽतोऽस्माभिरादृतमि-
त्यादि । अथवा आर्यवर्जं निग्रीकृत्य ततोऽकरणियमसंयमं सेवन्ते ॥ ११८७ ॥ वर्दति ' चेह '

चेइयपूया किं वयरसामिणा सुणियपुवसारेणं । न कया पुरियाइ ? तओ मुक्कंग सावि साहूणं । ११८८ ।
द्वणितं ज्ञातं पूर्वसारं येन पुष्परूपनगर्षं चैत्यपूजा किं न कृता । ततः सापि साधूनां मोक्षाङ्गं ॥ ११८८ ॥ ' ओहा '

ओहावणं परेसिं, सतिस्थउब्भावणं च वच्छेच्छं । न गणंति गणेमाणा, पुव्वुच्चियपुप्फमहिमं च । ११८९ ।
ते अपभ्राजनां लाञ्छनं परेषां शाक्यादीनां स्वतीर्थस्थोद्भावनं प्रभावनां श्रावकाणां वात्सल्यं च न गणयन्त्याल-
म्बनानि गणयन्तः सन्तः । तथा पूर्वविवर्तितैः पूर्वं बुण्णितैर्हुताद्यनगृहे धूपेनाचिचीकृतैश्च पुष्पैर्महिमानं पूजां च
न गणयन्ति ॥ ११८९ ॥ ' अस्सि '

अज्जियलाम्भे गिद्धा, सएण लाम्भेण जे असंतुट्ठा । भिस्कायरियाभग्गा, अन्नियपुत्तं ववइसंति ॥ ११९० ॥

आर्जिकाः साध्यस्ताभिरानीतस्य लाम्भे गृद्धा लोडुपाः, स्वेन लाम्भेन येऽस्तन्तुष्टा भिक्षाचर्यायां गमन्ते आलस्याद्भग्नता

अन्निकाणुत्रं आलम्बनतया व्युपदिशन्ति ॥ ११९० ॥ कथं 'अन्नि'

अद्विपुत्तायरिओ, भत्तं पाणं च पुप्फचूलाए । उवणीयं भुंजंतो, तेणेव भवेण अंतगडो ॥ १ प्र० ॥

पुप्फचूलासाध्व्या उपनीतं आनीतं भुञ्जानस्तस्मिन्नेव मवे संसारान्त्वक्जातः, अन्यकर्तृकी गाथा ॥ १ ॥ 'गय'

गयसीसगणं ओमे, भिरकायरियाअपच्चलं थेरं । न गणंति सहावि सहा, अजियलाहं गवेसंता । ११९१ ।

अवमे गतशिव्यगणं भिक्षाचर्यायामप्रत्यलमक्षमं स्थविरं न गणयन्ति सहाः क्षमा अपि शठा आर्यिकालाभं गवेपयन्तः । ॥ ११९१ ॥ 'मत्तं'

भत्तं वा पाणं वा, भुत्तूणं लावलवियमविसुद्धं । तो अवज्जपडिच्छन्ना, उदायणरिसिं ववइसंति ॥ ११९२ ॥

'लावलवियं' ति लौक्योपेतं अशुद्धं विकृत्यादिमिश्रं तथा च निःकारणे प्रतिपिद्ध एव विकृतिपरिमोगः । उक्तं च 'विगई विगईमीओ, विगईगयं जो उ भुंजए साहु । विगई विगईसहावा विगई विगई बला नेइ' । विगतेदुर्गतेर्भितो यः साधुर्विकृतिं क्षीरादिकं विकृतिगतं क्षीरान्नादि च शुद्धं । विकृतिर्विकृतिस्वभावा विकारजननस्वभावा स्यात्ततो विकृतिर्बलान्ति विगतिं नयति । ततो लौक्याद्विकृतिं गृह्णन्तः केनापि चोदिता अवद्यप्रतिच्छन्नाः पापप्रच्छादिता उदायनपि व्युपदिशन्त्यालम्बनतया ॥ ११९२ ॥ 'सीय'

सीयललुक्काणुचियं, वएसु विगईगयेण जावितं । हट्ठावि भणंति सहा, किमासी उदायणो न मुणी ? ११९३

तं शीतलरूक्षाक्षस्यानुचितं राजर्षित्वाच्च व्रजेषु कुलेषु चिक्रितिगतेन विक्रितिमिश्रेण भक्तेन यापयन्तं निर्वाह-
यन्तं दृष्टाः क्षमा अपि न गणयन्ति भणन्ति च किं उदायनो मुनिर्न आसीत् न अभूत् ? ॥ ११९३ ॥ इह कथाः

कोट्टागपुरे सङ्गमाचार्यो दुर्मिक्षे मापून् विसृज्य वृद्धत्वात् पुरं नवधा विभज्यादति, दत्तः शिष्यस्तच्छुद्ध्यर्थं समेतो नित्य-
यासित्वात्प्रथमस्थात् । गुरुस्तं मिश्रायां सहाहतं प्रान्ताहारग्रहणात् क्षिप्रयन्तं दृष्ट्वा कापि श्रेष्ठिगृहे रेवतिकात्तं चालं पण्मा-
सेभ्यः प्रभृति रुदन्तं चर्पटिकया मा रोदीरिति दोषादिमोच्य तत् पितृभ्यां भव्यान् शिष्याय दापयित्वा तं विसृज्य स्वयं
प्रान्तं पुञ्जले । शिष्यश्च मायं सह प्रतिक्रामन् धात्रीपिण्डमालोचयेति गुरुक्तो नित्यवासादिस्वदोषान्न पश्यतेत्यवक् । भक्त्या
द्वयां तच्छिष्यायै अतिघ्नान्ते कृते विग्न्यद्वुरणैहीत्युक्तो घ्नान्ते कथमायामीति वदन् गुरोर्दोषान्शुल्योद्योते कृतेऽहो तप
इत्यादरेणालोच्य गुरोश्च क्षेत्रनमगादिक्रियां ज्ञात्वा प्रीतः । अत्रिरापुत्रकथा योगसङ्ग्रहे वक्ष्यते । वीतभयेशोदायनो जाम्बवे
राज्यं दत्त्वा वीक्षितो मिश्राहाराद्रोगे वैद्योक्त्या व्रजेषु दधि गुरुन् वीतभये गतो मन्त्रिपरारवर्तितजाम्बमेयकेशिनृपदापितविप-
मिथं दधि ज्ञात्वा मदा दध्यत्यजत् । रोगदृष्टौ पुनर्गृह्णाति द्वयां विपं ज्ञातं हवं च । एवं बहुजो, जाते द्वयां प्रमत्तायां सविपं
दधि भुज्जना मृतः सिद्धः । द्वयां पुरं धूल्याऽऽच्छादितं । शय्यातरः कुलालः सेनापत्यां युक्तः । तत्र कुम्भकारप्रक्षेपाख्यं पत्तनं
जातं ' सुत '

सुतस्थवालबुद्धे य, असहृदद्वाइआवईओ या । निस्साणपयं काउं, संथरमाणानि सीयंति ॥ ११९४ ॥

अथार्थवालबुद्धान् असहृद्व्यपधापदथ नित्राणां पदं कृत्वा संस्वरतो निर्वहन्त्वोऽपि सीदन्ति क्रियायां प्रमाद्यन्ति । तत्र

यत्रार्थो अहं भणामि । तथा चालो वृद्धोऽसहो बाहं मत्पस्विरो वा । द्रव्यापत् दुर्लभमिदं द्रव्यं । क्षेत्रापल्लघुक्षेत्रं । कालापद्
दुर्भिक्षादि, भावापद् ग्लानोऽहमित्यादीनि ॥ ११९४ ॥ 'आलं'

आलंवणाण लोगो, भरिओ जीवस्स अजउकामस्स । जं जं पिच्छइ लोए, तं तं आलंवणं कुणइ ११९५
अयतितुकामस्य क्रियां प्रति यत्नमनिच्छतो जीवस्य लोक आलम्बनानां गर्भितोऽस्ति । स तु लोके यन्नित्यवासादि
प्रेक्षते तत्तदालम्बनं करोति ॥ ११९५ ॥ 'जे ज'

जे जत्थ जया जइया, बहुस्सुया चरणकरणपठभट्टा । जं ते समायरंती, आलंवण मंदसङ्घाणं ॥ ११९६ ॥

ये पार्थस्यादयः यत्र ग्रामादौ यदा सुपमदुःपमादौ यदा च दुर्भिक्षादौ बहुश्रुताश्चरणकरणप्रभ्रष्टा मधुरायां मंगुवत् ।
यत्ते समाचरन्ति तदालम्बनं मन्दश्चक्षानां स्यात्, यथा बहुश्रुतधेदेवं कुरुते तदेतथमेव धर्म इति ॥ ११९६ ॥ 'जे ज'
जे जत्थ जया जइया, बहुस्सुया चरणकरणसंपन्ना । जं ते समायरंती, आलंवण मंदसङ्घाणं ॥ ११९७ ॥

स्पष्टार्थाः ॥ ११९७ ॥ 'गंतं प्रासङ्गिकं, तस्मात् पञ्च न वन्द्या इति स्थितं तच्च निगमयति 'दंस'

दंसणनाणचारित्ते, तवविणये निच्चकालपासत्था । एए अवंदणिज्जा, जे जसघाई पवयणस्स ॥ ११९८ ॥

दर्शनज्ञानेतिन्यत्ययः प्राकृतत्वात्ततो ज्ञानदर्शनचारित्रिषु नित्यकालं पार्थस्याः, नित्यकालग्रहणादित्वरकालं ज्ञानादि-
प्रमादेऽपि माघव एवेति वन्द्याः, ये प्रवचनस्य यशोधायतिनः ॥ ११९८ ॥ एतद्वन्दने दोषाः 'किइ'

किङ्कम्मं च पसंसा, सुहसीलजणम्मि कम्मवंधाय । जे जे पमायठाणा, ते ते उववूहिया हुंति ॥११९९॥

मुखशीलजने कतिकम्मं प्रशंसा च कर्मवन्धाय, यतः सोऽर्चितो वाढं ग्रमत्तः स्यात् । ततो यानि यानि प्रमादस्थानानि तानि तानि उपवृंहितानि ममर्थितानि ॥ ११९९ ॥ 'दंम'

दंसणनाणचरित्ते, तवविणये निच्चकालमुज्जुत्ता । एए उ वंदणिज्जा, जे जसकारी पवयणस्स ॥१२००॥

'उज्जुत्ता' उद्यमवन्तः, एते, तुशब्द एवाथे ॥ १२०० ॥ 'किङ्क'

किङ्कम्मं च पसंसा, संविग्गजणंमि निज्जरट्टाए । जे जे विरईठाणा, ते ते उववूहिया हुंति ॥१२०१॥

विरतिस्थानानि निरतानां धुनीनां पुण्यस्थानानि ॥ १२०१ ॥ 'आय'

आयरिय उवज्झाए, पवति थेरे तहेव रायणिए । एएसिं किङ्कम्मं, कायधं निज्जरट्टाए ॥ १२०२ ॥

प्रवर्तकः, स्थविरः रत्नाधिको गणान्च्छेदकः । एषां पञ्चानां लघुपर्यायानामपि पर्यायज्येष्ठैर्द्वन्द्वेन निर्जरायां कर्त्तव्यं । अन्ये मयंति 'अण्णो वि जो तहाविओ रायणिओ सो वन्देयन्तो । रायणिओ नांमंजो दंसणनाणचरणे सुहु पयओ एतेसिं नन्नत्थ निज्जरट्टाए विसेमओ नियोगो च कम्मस्वणट्टयाए' । तत्र आचार्यादिव्याख्यायां शेषकगाथाः 'सुत्तत्थविज्ज लक्खणजुत्तो, गच्छस्स भेदिभूओ य । गणतत्तिप्पमुक्को, अत्थं भासेइ आयसिओ, ॥ १ ॥ सूत्रार्थवित् द्वादशज्ञाता, लक्षणानि ' पडिख्वो तेयस्सी'त्यादीनि तैर्युक्तः गच्छस्य मेदिभूतः सगम्भभूतः गणस्य तस्या चिन्तया विप्रयुक्तः उपाध्यायादिषु सूत्रा-

ध्यापनादिसर्वचिन्ताया न्यस्तत्वात्, अर्थं भाषते आचार्यो गणधरः, न तु सूत्रं ? । यतः 'एगगया य क्षाणे, बुद्धी
 तित्थयरअणुकिती गरुआ । आणाहिज्झमिह गुरूकयरिणमुस्का न वाएह' ॥२॥ सूत्रस्यादानेनार्थमेव ददतः घरेध्यानेऽर्थचिन्तारूपे
 एकाग्रता स्यात् न तु सूत्रवाचने बहुव्यग्रत्वात् । 'बुद्धी'ति एकाग्रव्यानेऽर्थबुद्धिद्विस्तीर्थकरानुकृतिस्तीर्थकरा ह्यर्थमेवाहुर्न
 सूत्रं । सूत्रदानस्यान्यैरपि साध्यत्वादर्थमेव वदतो गुरुता गरिमा । आज्ञायां च स्वर्थं जिनाज्ञा पालिता स्यात् । यावद्गुरुः
 सर्वं सूत्रं शिष्यान् भाषयेत्तावद् ऋणी उच्यते । अतः सामान्यावस्थायां साधवः सूत्रं पाठिता इति कृतसूत्रऋणमोक्षः ।
 एतैर्हेतुभिः सूत्रं न वाचयति २ । 'सम्मतणानसंजमजुत्तो, सुत्तत्थतदुभयविहिन्नू । आयरियठाणजुगो, सुत्तं वाएउवज्झाओ' ॥३॥
 सम्यक्त्वज्ञानसंयमपुक्तः, सूत्रं अर्थं तदुभयस्य सूत्रार्थयोर्दानादिविधिं च जानातीति सूत्रार्थतदुभयविविधज्ञः, आचार्य-
 स्थानस्य आचार्यपदस्य योग्यः सूत्रं वाचयत्युपाध्यायः ३ । (किं निमित्तं ?) 'सुत्तत्थेसु थिरत्तं, रिणमुस्को आयतीय-
 ऽपडिबधो । पाडिच्छामोहजओ, सुत्तं वाए उवज्झाओ' ॥ ४ ॥ सूत्रवाचनेऽयं हेतुः सूत्रार्थेषु स्थिरत्वं ऋणमोक्षः प्राग्वत् ।
 आपत्यां एष्यत्काले अग्रतिबन्धः सूत्रार्थाविच्छेदः, प्रतीच्छका येऽन्यत एत्य सूत्रोपसम्पदं गृह्णन्ति तेयामनुग्रहः । मोहस्य वेद-
 मोहनीयस्य जयो वाचनारसिकत्वात् । तस्मात् सूत्रं वाचयेत् ४ । 'तवसंजमजोगेसु, जो जोगो तत्थ तं पवत्तेह । असुहं
 च नियत्तेह, गणतचिह्णो पवन्ती उ' ॥ ५ ॥ तपःसंयमयोगिषु व्यापारेषु यो योग्यस्तत्र तं प्रवर्त्तयेत्, असहं दुर्बलं तपसो
 निवर्त्तयेत् । गणतत्तिवान् प्रवर्त्तकः ५ । 'थिरकरणा पुण थेरो, पवत्तिवावारिएसु अत्थेसु । जो जत्थ सीयह, जई संतबलो
 तं थिरं कुणह' ॥ ६ ॥ प्रवर्त्तकव्यापारिष्वर्थेषु साधूनां स्थिरकरणत्वात् स्थविरः । कथं ? यो यत्र पुण्यकृत्ये यतिः सद्गलो

बलमहितः मन् सीदति, सीदन्तं तं मायुं स्थिरं करोति ६ । ' उद्वावणापहावणस्त्रितोयधिमगणासु अविमाई । सुत्तरथतदु-
भयविळु, गणवच्छो एरिमो होइ ' ॥ ७ ॥ गच्छकूपे जाते क्षेत्रोपधयोर्मर्गिणायां अन्वेषणायां उत्प्राबल्येन धावना, आत्मानु-
ग्रहबुद्ध्या तत्करणप्रवृत्तिः प्रधामना ग्रीष्मं कार्यनिष्पादनं । तयोरविषादी विषादरहितः ७ । गतं आद्यगाथायां ' कायव्वं
कस्म वै ' त्याद्यां कस्येति द्वारं ॥ १२०२ ॥ अय केनेति द्वारं ' माय '

सायरं पियरं त्रावि, जिटुगं त्रावि सायरं । किङ्कम्मं न कारिजा, सब्बे राइणिण् तहा ॥ १२०३ ॥

संयतां मातरं, संपतं पितरं, मर्मां रत्नाधिकान् पर्यायज्येष्ठान् चिनयार्थं यदीयते तदभ्युत्थानाख्यं वन्दनं न कारयेत् ।
आलोचनादौ तु सागारिकाद्यभावे कारयेत् । गृहस्थास्तु तान् कारयेत् । जइ पुण तानिचि मणिजा-अग्गे तुमे विणयमूलाउ
घग्माउ फेडिता । होमो मा वारेहि चि तो वंदावेति । यदि पुण पढति तो सव्वाणिवि वंदाविअंति जवणयाए, किमिति ?
सुतं भट्टारगं वंदिज्जतिचि । इदरहा णाणविणओ विराहितो भवति । नवरं कारणे उदेसाईए कारेयव्वो ' ॥ १२०३ ॥
' निपडणपथक्काणे सुयंमि रायणिमावि हु करति । मञ्जिले न करती सो चेव करेइ तेसिं तु ' । १ । विकटने आलोचनायां
योगविधिप्रत्याख्यानं श्रुतग्रहणे रत्नाधिकाः पर्यायज्येष्ठा अपि लघोर्वन्दनं कुर्युः । मध्यमानि वक्ष्यमाणप्राधूर्णकचन्दना-
दीनि । न एव पर्यायलघुस्तेषां रत्नाधिकानां करोति । एषा क्षेपकगाथा वृत्तौ च न ' पंच '

पंचमहद्वयजुत्तो, अणलस माणपरिवज्जियमईओ । संविग्गनिज्जरट्टी, किङ्कम्मकरो हवइ साहु ॥ १२०४ ॥

अनलसो मानपरिवर्जितमतिःसंविग्नः सर्वतोऽवद्यमीतो 'नीयागोयादिस्स कम्मस्स निज्जरट्ठी' कृतिकर्मकरः साधुर्भवति, अत्रानुक्तोऽपि 'सीयले खुडुए कन्हे' इत्यादौ कृष्णार्धैर्वन्दनकदानात् आद्वोऽपि यथार्हगुणो ज्ञेयः ॥ १२०४ ॥ गतं केन दा० २ अथ कदा द्वारं 'वक्खि'

वारिकत्तपराहुत्ते अ, पसत्ते मा कया हु वंदिज्जा । आहारं च करित्तो, नीहारं वा जड् करेइ ॥ १२०५ ॥
व्याक्षिप्तं धर्मकयादिना, 'पराहुत्तं' पराङ्मुखं, चशब्दादुत्सुकादिग्रहणं, प्रमत्तं क्रोधादिना, मा कदाचिद्वन्देत । आहारं कुर्वाणं नीहारं वा यदि करोति तदा तं न वन्देत ॥ १२०५ ॥ 'पसं'

पसंते आसणरथे य, उवसंते उवाट्टिए । अणुन्नवित्तु मेहावी, किङ्कम्मं पउजए ॥ १२०६ ॥

प्रशान्तं अव्यग्रं, आसनस्थं निपद्यास्थं, उपशान्तं अग्रमत्तं, उपस्थितं छन्देनेत्यादिवचनोद्यतं अनुज्ञाप्य मेधावी कृतिकर्म प्रयुञ्जीत । तत्र ध्रुववन्दनेषु नानुज्ञापयति, औत्पत्तिकेषु त्वनुज्ञापयति । गतं कदा द्वारम्, अथ कतिकृत्वो द्वारम् ॥ १२०६ ॥ 'पडि' पडिकर्मणे सज्झिए, कौउस्सग्गावराहपाहुणिए । आलोयणंसंवरणे, उत्तमेट्टे य वंदणयं ॥ १२०७ ॥

प्रतिक्रमणे, स्वाध्याये प्रस्थापने वन्दनानि ध्रुवाणि, औत्पत्तिकानि तु कायोत्सर्गे विकृतित्यागविसजनार्थेऽपराधे गुर्वाशानतारूपे क्षामणार्थे पाथिकवन्दनान्यपराधमध्ये ज्ञेयानि । प्राधूर्णिके ज्येष्ठे समेते वन्दनं कार्यं, लघौ समेते तु कारयितव्यं । प्राधूर्णिका द्विधा, साम्भोगिका एकसामाचारीका अन्ये त्वन्यसाम्भोगिकाः । सूत्रं—'संभोदय अण्णसंभोइया य, दुविहा हवंति

पाहुण्या । संभोदय आयरियं, आयुच्छिता उ वंदेइ ॥ १ ॥ इयरे पुण आयरियं, वंदित्ता संदिसाविउं तह य । पच्छा वंदेइ जई, गयमोहा अहव वंदावे ॥ २ ॥ साम्भोगिकान् पाघूर्णकान् आचार्यं पृष्ट्वा वन्दन्ते । इतरानन्यसाम्भोगिकान् पुनराचार्यं वन्दित्वा तथा च सन्देइयादेशं याचित्वा वन्दन्ते यतयः अथवा गतमोहाः सन्तो वन्दापयन्ति । तथा आलोचनायां अप-
राधविहारोत्तमार्थभेदभिन्नायां, संवरणे वैकालिकप्रत्यारुहाने यद्वा प्रत्याख्यानं कृत्वा कारणे सति भोजने, उत्तमार्थेऽनशने च वन्दनं भवति ॥ १२०७ ॥ ध्रुववन्दनसङ्ख्यामाह ' चत्ता

चत्तारि पडिक्कमणे, किइक्कम्मा तिन्नि हुंति सज्झाए । पुवणहे अवरणहे किइक्कम्मा चउदस हवंति ॥ १२०८

प्रतिक्रमणे चत्तारि कृतिकर्माणि, कथं ? ' गुरुं पुवसंज्ञाए वंदित्ता आलोएइति एयं एक्कं ' अब्भुट्ठियावसाणे जं पुणो वंदंति गुरुं एतं वितियं । एरथ य (विही)-पच्छा जहन्नेणं तिन्नि मज्झिमं पंच वा सत्त वा उक्कोसं सवे वन्दियन्था । यदा न्याकुलो व्याक्षेपो वा तो एक्केण ऊणगा जाव तिन्नि अयस्सं वंदियवा । एयं देवसिए । पक्खिए पंच अयस्सं । चाउम्मासिए संवच्छरिएवि मत्त अवस्संति । ते वंदिऊण जं पुणो आयरियस्स अल्लिविज्जति, यत्पुनराचार्यस्याप्येते, तं ततियं, पच्चस्काणे चउत्थं । सज्झाए वंदित्ता पट्टवेति पदमं, पट्टविए पवेयंतस्म वितियं पच्छा उदिहं समुदिहं पढति । ततो जाहे चउम्मागा-
वसेसा पोरिसी ताहे पत्ते पडिलेहेत्ति । जति न पढितुकामो तो वंदति । अह पढितुकामो तो अवंदित्ता पाए पडिलेहेत्ति । पडिलेहित्ता पच्छा पढइ । कालवेलाए वंदित्तं पडिक्कमइ । अह उग्घाडकालियं न पढइ ताहे वंदित्तं पाए पडिलेहेत्ति, एयं तइयं । एवं पुवाणहे सत्त अवरणहे एए चेव सत्त । एयाणि अब्भचट्ठियस्स नियमा । भत्तट्ठियस्स पच्चक्खाणवंदणं अब्भहियं ॥ १२०८ ॥

गतं कतिकृत्वो द्वारं, अथ कत्यवनतं, कतिशिर इति द्वारद्वयं । तथा अवनामशिरोद्वारद्वयं आवदयकेभ्यः पृथक् निर्घर्षि यदुक्तं तद्विशिष्य विनयमूलधर्मज्ञस्यै, अन्यथाऽवनामो शिरसा गुरुचरणस्पर्शनं च गुरोर्नमनं चानुपयुक्तस्य न स्युः । 'दुओ, दुओणयं अहाजायं किइकम्मं बारसावयं । चउसिरं तिगुत्तं च, दुपवेसं एगनिस्कमणं ॥ १२०९ ॥

द्विकृत्वोऽचनतं ह्यवनतं, यथा वन्दनकद्वयेऽपि 'इच्छामि त्वमासमणो वंदितुं जावणिज्जाए निस्सीहियाए' उक्त्वा छन्दोनुज्ञापनायामवनमनं २ । यथाजातं श्रामण्ये योनिनिःक्रमणे च । श्रामण्ये साधुधर्मध्वजमुखपोतिचोलपट्टयुग्मं भ्रमणो जातः । साध्वी तु सर्वाङ्गोपकरणधर्मध्वजमुखपोतियुक्ता जाता । उपलधणात् श्राद्धः श्राद्धिका च सिद्धान्तयुक्त्या पञ्चविधा भिगमविधिना देशविरतिं प्रतिपन्ना । ततः साध्वादयो यथाजातमुद्रया वन्दनं ददतीति दातुरभिन्नत्वाद्वन्दनकमपि यथाजातं । योनिनिःक्रमणे तु रचितकरसम्पुटो योग्या निर्गतस्तथाभूतश्च वन्दते । चुणीं तु 'अञ्जलिं सीसे काऊण णीति' तत्रायमर्थो घटते 'खमणिज्जो भे किलामो' इत्यादिभणने शिरस्यञ्जलिकरणं यथाजातमुद्रयोक्तं ३ । कृतिकर्मवन्दनं द्वादशावर्तं 'अहो १ कायं २ काय ३ जत्ता भे ४ जवणि ५ जं च मे' ६ इत्येकस्मिन् ६, द्वितीयेऽपि ६, एवं १२ आवर्त्ताः गुरुचरणन्यस्तहस्त-शिरःस्थापनरूपाः १५ । यथाजातद्वादशावर्त्तरूपं द्वारद्वयं कत्यवनतद्वारेण स्रचितं ज्ञेयं । द्वारं ५ । कति शिरांसीत्याह 'चउसिरं' द्विकृत्वः क्षामणाकाले शिष्याचार्यशिरोद्वयनमनमिति चत्वारि शिरांसि यत्र तच्चतुःशिरः १९ । द्वारं ६ । त्रिगुप्तं मनसा सावधानस्य वाचाऽस्त्वलिताक्षराण्युचरतः कायेनावश्यकानि कुर्वतः । २२ । द्विकृत्वोऽवग्रहान्तरनुज्ञाप्य प्रवेशनं २४ । एक-निःक्रमणमावश्यक्या निर्गच्छतः द्वितीयवेलायां ह्यवग्रहान्न निर्गच्छति । पादपतित एव स्रवं समापयतीति । २५ । त्रिगुप्त-

द्विप्रवैश्वकनिःक्रमणरूपं द्वारत्रयं कतिशिरोद्वारेण सूचितं ज्ञेयं । अथ कतिविधायश्वकैः शुद्धमित्यत्रान्यकर्तृके गाथे-
 'अवणामा दुन्नहाजायं, आवत्ता चारसेन उ । सीमा चचारि गुत्तीजो, तिन्नि दो य पवेसणा ॥ १ ॥ एगनिरुक्कमणं चेव,
 पणवीसं वियाहिया । आउस्समेहि परिसुद्धं, किइक्कम्मं जेहि कीरई' ॥ २ ॥ (एते द्वे गाथे हारि० वृत्तौ नियुक्तिगाथात्वेन
 दर्शिते) अवणामौ, यथाजातं, पचयिंशतिरायश्वकानि व्याहृतानि, तुरेवार्थे, प्राकृततास्त्रिङ्गन्यत्ययः, यैरावश्यकैर्हेतुभूतैः
 परिसुद्धं कृतिकर्म क्रियतेऽन्यथा द्रव्यकृतिकर्म स्यात् ॥ १२०९ ॥ आह च 'किइ'
 किइक्कम्मं पि करितो, न होइ किइक्कम्मनिज्जराभागी । पणवीसामन्नयरं, साहू ठाणं विराहंतो ॥ १२१० ॥

यथा विकलानुष्ठाना विद्याऽफला स्यात् । एवं पञ्चविंशतेरावश्यकानामन्यतरत् स्थानं आवश्यकरूपं विराधयन् कृतिकर्म
 कुर्वन्नपि कृतिकर्मनिजराभाजी(गी) न स्यात् ॥ १२१० ॥ 'पण'

पणवीसाआवस्सगपरिसुद्धं किइक्कम्मं जो पउंजइ गुरूणं । सो पावइ निवाणं, अचिरेण विमाणवासं वा
 स्पष्टा, वाशब्दादर्हस्मरणभृन्मचक्रित्वादि ग्राह्योति ॥ १२११ ॥ अथ कतिदोपमुक्तमिति द्वारं 'अणा' 'मच्छु'

'तेणि' 'दिट्ठ' 'मूयं'

अणाहियं च थज्जं च, पविज्जं परिपिडियं । टोलगइ अंकुसं चेव, तहा कच्छभरिगियं ॥ १२१२ ॥

मच्छुवत्तं मणसा, पउट्टं तह य वेइयावज्जं । भयसा चेव भयंतं, मित्ती गास्वकारणा ॥ १२१३ ॥

तेणिंयं पडिणिंयं चैव, रुटुं तज्जियमेव य । सढं च हीलियं चैव, तहा विपलिउंचियं ॥ १२१४ ॥
 दिट्ठमदिट्ठं च तहा, सिंगं च कम्मोअणं । आलिट्ठमणालिट्ठं, ऊणं उत्तरचूलियं ॥ १२१५ ॥
 मूयं च ढहुरं चैव, चुडुलिं च अपाच्छिमं । वत्तीसदोसपरिसुद्धं, किइकम्मं पउंजई ॥ १२१६ ॥

एता मूलगाथाः । अनादृतं १, स्तब्धं २, प्रविद्धं ३, परिपिण्डितं ४, टोलगतिं ५, अब्बकुशं ६, कच्छपरिक्लितं ७, मच्छो-
 द्भुत्तं ८, मनसा प्रदिष्टं ९, वेदिकाग्रदं १०, 'भयसे'ति भयेन ११, 'भयंतं' भजमानं १२, मैत्र्या १३, गर्वात् १४, कारणात्
 १५, स्तेनिकं १६, प्रत्यनीकं १७, रुष्टं १८, तर्जितं १९, शठं २०, हीलितं २१, विपलिकुञ्चितं २२, दृष्टादृष्टं २३, शृङ्गं
 २४, करं २५, मोचनं २६, आश्लिष्टानाश्रितं २७, ऊनं २८, उत्तरचूलिकं २९, मूकं ३०, ढहुरं ३१, चूडलिं ३२, अपञ्चिमं
 अन्त्यं दोषमाहुः । एभिर्द्वात्रिंशद्वैपैः परिशुद्धं विमुक्तं कृतिकर्म प्रयुज्जीत । अथ क्षेपकगाथाः, परं वृत्तौ न 'आयर'

आयरकरणं आढा, तच्चिवरीयं अणादियं होइ । दब्बे भावे थद्धो, चउभंगो दब्बथो भइओ ॥ १ ॥

आदरकरणं 'आढा' आदृतता तया कृतं आदृतं तद्विपरीतं अनादृतं १ स्तब्धो द्रव्यतो देहेन, भावतो जात्यादिमदैः,
 अत्र चतुर्भङ्गी, द्रव्यभावस्तब्धः भावस्तब्धो न द्रव्यादिति भङ्गी नाहौ । द्रव्यतस्तब्धो न भावात् । एष भङ्गो भाज्यः
 सत्यां शक्तौ नाहोऽसत्यां त्वदैः, द्रव्यभावाऽस्तब्धः एष भङ्गोऽहैः १ । 'पविद्ध'

पविद्धमणुबयारं, जं अप्पितो णिजंतिओ होइ । जत्थ व सत्थ व उब्बाइ, कियकिच्चोवरकरं चैव ॥ २ ॥

प्रष्टु(वि)द्वमनुपचारं उच्यते । यद्वन्दनं अर्पयन् ददानोऽनियन्त्रितोऽनवस्थितः स्यात् । तेन च यत्र तत्रासमाप्तमप्युहति
स यथा कृतकृत्य आत्माटकः चस्करं वस्तु यत्र वा तत्र वा क्षिपति २ । 'संपिण्डि'

संपिण्डिय व वंदइ, परिपिण्डियवयणकरणओ वावि । टोलोन्व वफिण्डतो, ओसक्कहिसक्को कुणइ ॥ ३ ॥

संपिण्डितान् संमिलितान् बहून् आचार्यादीन् एकवन्दनेन वन्दते । यद्वा परिपिण्डितानि पिण्डीकृतानि वचनान्या-
लापकाः कारणान्यावर्त्तकाः कराग्रयो वा येन । स ऊरुर्घ्नं करौ कृत्वा पिण्डिताङ्गोऽव्यक्तसूत्रोच्चारो वन्दते इत्यर्थः । टोलवत्
चिद्वत् उत्प्लवमानोऽप्रतिलेख्याप्रमाज्योत्पन्नमग्रतः सरणं अभिष्यङ्गणं पथादपसरणं करोति । विसंस्थुलं वा वन्दते तत्तो-
लगति ३ । 'उवग'

उवगरणे हत्यमि व, चेत्तु निवेसेइ अकुसं विति । ठिडवट्टरियणं जं तं, कच्छवरिगियं जाण ॥ ४ ॥

उदकरणे चोलादौ हस्ते वा गुरुं गृहीत्वा आसने उपवेशयति तदङ्कुशं, न हि पूज्यानामाकरणं युक्तं । किन्तु प्रणम्य वाच्यं
विशन्तु भगवन्तोऽहं वन्दे । वृत्तौ त्वद्ङ्कुशवद्रजोद्वरणं करद्वयेनादाय वन्दते । चूर्णौ तुभयथापि । 'ठिड०' स्थितस्योर्ध्वस्य-
स्य 'पडिकमामि खमासममाणं देवसियाए' इत्यादिमुखं भणत उपविष्टस्य च 'अहो कायं' भणतः कच्छपवधद्रिङ्गितं अग्रतः
पथात् किञ्चिच्चलनं ४ । 'उट्ठितो'

उट्ठितो निवेसितो, उन्वत्तइ मच्छउन्व जलमग्गे । वंदिउकामो वड्ढं, इसो व परियत्तए तुरियं ॥ ५ ॥

उत्तिष्ठन् निवेशमानो मत्स्य इव जलमध्ये उद्वर्तते उल्लसति, यद्वैकं नत्वाऽन्यं नन्मुमना झपो मत्स्यस्तद्वन्निविष्ट एव

परावर्तते ५ । 'अप्य' 'कुण्ड'

अप्यपरपत्तिपणं, मलत्पओसो य वेइयापणं । तं पुण जाणवुरि, जाणुहिट्ठाओ जाणुवाहि वा ॥ ६ ॥
कुणइ फरे जाणुं वा एगयरं ठवइ करजुयलमज्जे । उच्छंगे करइ करे, मयं तु निज्जुहणाईयं ॥ ७ ॥

आत्मपरप्रत्ययेन मनःप्रद्वेयोऽनेकोत्थानः स्यात् । तत्रात्मप्रत्ययः स्वस्य गुरुताडनया, परप्रत्ययः स्वमित्रादेः गुरुताड-
नया एवमाद्यन्यकारणैरपि ९ । पञ्च वेदिका उत्सङ्गे ज्ञान्वोरुर्त्तं १ अधः २ पार्श्वयोः ३ । ४ एकतरं जानुं करद्वयान्तः कर-
द्वयमध्ये वा ५ कृत्वा वन्दते १० । मयं निर्यूहणं गच्छान्निःकासनं तदादिकं मनसि कृत्वा वन्दते ११ ॥ ६-७ ॥ 'भयइ'
भयइ व भयिस्तइनि य, इअ वंइइ ण्होरयं निवेसंतो । एमेव य मिचीए, गारवसिक्काविणीओऽहं ॥ ८ ॥

एव मां भजति इत्यनुवर्तते, अग्रे भजिष्यतीति वा इति निहोरकं निवेशयन् वन्दते । यथा स्मर्त्तव्यं त्वया वयमपि
वन्दमानाः स्म इति १२ । 'एमे' एवमेव निहोरकवन्मैत्र्यापि हेतुभूतया वन्दते १३ । 'गारव०' शिक्षायां वन्दनादि-
सामाचार्यां विनीतो दक्षोऽहं इति गर्वाद्भवन्ति १४ ॥ ८ ॥ 'नाणा'

नाणाइतिगं मोत्तुं, कारणमिहलोयसाहयं होइ । पूयागारयेइऊं, नाणगहणेवि एमेव ॥ ९ ॥

ज्ञानादित्रयं मुक्त्वा इहलोकस्य साधकं वस्त्रादिवाञ्छारूपं कारणं ब्रुवते तदर्थं यो वन्दते । अहं विनयेन जनेषु पूज्यो
मयामीति स्वस्य पूजागौरवार्थं वन्दते, ज्ञानग्रहणेऽप्येवमेव कारणदोषः । तथा 'आयर हंसी' तीहलोककारणस्यैव दर्शनेऽ-
तिप्रपादरेणासुं वन्दे, तेन पश्चादेतद्वस्तु प्रणयिष्ये याचिष्ये वन्दनकमूल्यरूपभावात् प्रणयस्य याञ्जायां भङ्गं न

करिष्यति १५ । ' हाउं '

हाउं परस्म दिट्ति, वंदते तेणियं हवइ एयं । तेणो विव अप्पणं, गूहइ ओमावणा मा मे ॥ १० ॥
परस्य साध्यादेर्दृष्टिं हापयित्वा वञ्चयित्वा वन्दमाने स्वेन्यं स्तेन इवात्मानं गूहति गोपयते । मा मेऽपप्राजना मानम्ला-
निरस्तु । यथाऽयं विद्वानभ्यन्येषां वन्दनं दत्ते इति १६ । १० ॥ ' आहा '

आहारस्म उ काले, नोहारस्मावि होइ पडिणीयं । रोसेण घमघमंतो, जं वंदइ रुढमेयं तु ॥ ११ ॥

आहारनीहारयोः काले प्रत्यनीकं १७ । ' रोसेण ' रोयेण घमघमयन् १८ ॥ ११ ॥ ' नवि '

नवि कुप्पसि न पसीयसि, कट्टसिवो चेव तज्जियं एयं । सीसंगुळिमाईहि य, तज्जेइ गुठं पणिबयंतो ॥ १२ ॥
काष्टमयशिवचत् अनतो न कुप्पसि नतो न प्रसीदसीति वदते, वन्दने तज्जितं, यद्वा संधान्तर्मा वन्दापयन्नसि परं
ज्ञास्ये तवैकाकिन इति शीर्षतर्जयहुल्यादिभिस्तर्जयति १९ ॥ १२ ॥ ' वीसंम '

वीसंमट्ठाणमिणं, सत्त्मावज्जे सठं भवइ एयं । कयइति कइयवंति य, सट्ठायावि प हुंति एगट्ठा ॥ १३ ॥

विश्रमस्यानमिदं वन्दनमस्मिन् श्राद्धादयो विश्वसन्तीत्याद्युपस्तेन वन्दमाने सद्भावज्जे सम्पग्ग्मावरहिते शठं, यद्वा
ग्लानादिमिपात् सम्पग्ग् न वन्दते । कपटं कैतवं श्रुता २० ॥ १३ ॥ ' गणि '

गणिवायगजिट्ठज्जत्ति, हीळितं कि तुमे पणमिज्जण ? । दरवंदियंमिवि कहं, करेइ पळितं चियं एयं ॥ १४ ॥

गणिन् ? वाचक ? ज्येष्ठार्य ? त्वं ज्ञानं न द्रुपे किमपि न दत्से, किं त्वया प्रणतेनेति हीलया वन्दनं हीलितं २१ ।

‘दरे’ति ईषद्वन्दितेऽपि वन्दनान्तर्विकथां क्तो(ती)ति विपलिकुञ्चितं २२ ॥ १४ ॥ ‘अंतरि’

अंतरिओ तमसे वा, न वंदई वंदई च दीसंतो । एयं दिहमदिहं, सिंगं पुण सुद्धपासेहि ॥ १५ ॥

स्तभाधन्तरिवस्त्वमसि वा न वन्दते-दश्यमानस्तु वन्दते । तद् दृष्टादृष्टं २३ । कुम्भं भालं तत्पार्श्वयोर्वामदक्षिणयोरा-
वर्तक्षणे स्पृशति योजिताञ्जलिं वा पार्श्वयोर्दत्ते । शीर्षिकदेशेन वा सम्यगकृताञ्जलिर्वा वन्दते २४ ॥ १५ ॥ ‘करमि’

करमिव मन्त्रइ दितो, वंदणयं आरहंतिय करोत्ति । लोइयकराउ सुक्का, न सुच्चिमो वंदणकरस्स ॥ १६ ॥

वन्दनं ददत् करमिव मन्यते । यथाऽयमार्हत्यकरो दण्डः २५ । ‘लोइ’ लौकिककरात् मुक्ताः परं वन्दनकरात्
सुन्यामहे इति मोचनं २६ ॥ १६ ॥ ‘आलिद्ध’

आलिद्धमणालिद्धं, रयहरणसिरेहि होइ चउभंगो । वयणकरेहि ऊणं, जहन्नकालेवि सेसेहि ॥ १७ ॥

आश्लिष्टानाश्लिष्टं रजोहरणे शीर्षे च मन्नाः ४ । रजोहरणे शीर्षे चाश्लिष्टं इत्याद्यो मङ्गः शुद्धः । शेषा ३ अशुद्धाः २७ ।
‘वयण’ जघन्यकालेऽल्पकाले औत्सुक्याद्बन्द्मानस्यावशेषैरवनोमाद्यावश्यकैरूनं २८ ॥ १७ ॥ ‘दाउण’

दाउण वंदणं मरधण, वंदामि चूलिया एसा । मूयच्च सहरिओ, जं वंदइ मूयगं तं तु ॥ १८ ॥

वंदनं कृत्वा ‘मरधण वन्दामी’ति वदन् । एषा चूलिका २९ । मूक इव शब्दरहितं आलापकाननुच्चारयन् वन्दते
३० ॥ १८ ॥ ‘दट्टर’

ढरुसरेण जो पुण, सुतं योसेव ढरुं तमिह । चुडलि व गिण्हऊणं रयहरणं होइ चुडलि तु ॥ १९ ॥

(महा गुन्देन यन्दते) । ३१ । ' चुड ' चुडलि उलमकं (उल्का) तद्ब्रजोहरणदशिकाः पुरः कृत्वा दीर्घहस्तं प्रमार्य यन्दं इति यदन्या हन्तं अमयित्वा मर्मान् यन्दते तच्चुडलि १२ । एष्वन्यतरदोषदुष्टं कृतिकर्म कुर्वन्तत्फलं नाप्नोतीति आह च ॥ १९ ॥ ' किति '

कितिकम्मं पि करितो, न होइ कम्मनिजराभागी । वत्तीसामन्नयरं, साहू ठाणं विराहितो ॥ १२१७ ॥

द्वात्रिंशतोऽन्यतरदोषस्यानं रिशेयेण राघयन् माघयन् सन् ॥ १२१७ ॥ ' वत्ती ' ' आर '

वत्तीसदोसपरिसुद्धं, किङ्कम्मं जो पउंजइ गुरूणं । सो पावइ निवाणं अचिरेण विमाणवासं वा । १२१८ ।
आयस्सगएसु जह जह, कुणइ पयत्तं अहीणमइरित्तं । तिनिहकरणोवउत्तो, तह तह से निजरा होइ । १२१९ ।

प्रयन्नं अहीनातिरिक्तं यथा यथा करोति । त्रिभिधे मनोगाक्कारूपे करणे उपयुक्तः ॥ १२१८-१२१९ ॥ द्वारं ८ । किमर्थं क्रियते इत्याह ' विण ' ' विण '

विणओचयार साणस्स, भंजणा पूयणा गुरूजणस्स । तित्थयराण य आणा, सुअधम्माराहणाऽकिरिया ॥
विणओ सासणे मूलं, विणीओ संजओ भवे । विणयाउ विप्पमुक्कस्स, कओ धम्मो कम्मो तवो ? । १२२१ ।

विनयोपचारो विनयप्रतिपत्तिः कृता स्यात्, यतो ' विणओ सासणे मूलं ' विनयः शासने मूलं धर्मस्य, शेषा गाथा

स्पष्टा ॥ १२२०-२१ ॥ विनयस्य त्विदं निरुक्तं 'जम्हा'

जम्हा विणयइ कम्मं, अट्टविहं चाउरंतमुखाए । तम्हा उ वयंति विऊ, विणउत्ति विलीनसंसार । १२२२ ।

यस्माच्चतुरन्तचतुर्गतिकसंसारस्तस्य मोक्षाय अष्टविधकर्म विनयति स्फेदयति तस्माद्विलीनसंसारः, विदः केवलिनो विनय इति वदन्ति । १ । अथ शेषगाथा (१२२०) व्याख्या, मानस्याष्टविधस्य नीचैर्गोत्रस्य च मंजना । २ । गुरुजनस्य पूजना कृता स्यात् । ३ । तीर्थकराद्या पालिता स्याज्जिनैर्विनयमूलधर्मस्योक्तत्वात् । ४ । श्रुतधर्मः श्रुतं तदाराधना । ५ । यतो वन्दनपूर्वं श्रुतं ग्राह्यं । ततः क्रमेणाऽक्रिया इति न विद्यते क्रिया चेष्टा यत्र साऽक्रिया मुक्तिः स्यात् । ६ । यतः प्रज्ञाभ्यां 'तदारूवं णं भंते ! समणं वा माहणं वा वंदणमाणस्स पज्जुवासेमाणस्स किंफला वंदणपज्जुवासणया ? गोयमा ! सवणफला, सवणे, णाणफले, नाणे विन्नाणफले, विन्नाणे पच्चक्खाणफले, पच्चक्खाणे संयमफले संजमे अण्हओ अनाश्रवः) अण्हए तवफले, तवे वोदाणफले (व्यवदानं निर्जरा) वोदाणे अकिरियाफले, अकिरिया सिद्धिगतिगमणफला ' । द्वारं ९ ॥ १२२२ ॥

गतो वन्दननामनिष्पन्नो निक्षेपोऽथ सत्रालापकनिष्पन्ननिक्षेपावसरस्तत्रावग्रहाद्विहःस्थोऽर्द्धविनतकायः करस्थितधर्मध्वजः शिष्यो वक्ति—

इच्छामि खमासमणो ! वंदितुं जावणिज्जाए निसीहियाए अणुजाणह मे मिउग्गहं निसीहि, अहोकायं कायसंफासं, खमणिज्जो मे किलामो, अप्पकिलंताणं बहुसुभेण भे दिवसो वइक्कंतो ?

जन्ता भे ? जवणिजं च भे ? खामेमि खमासमणो ! देवसियं वइक्कमं, आवस्सियाए पडिक्कमामि खमासमणाणं देवासिआए आसायणाए तित्तीसणयराए जं किंवि मिच्छाए मणदुक्कडाए वयदुक्कडाए कायदुक्कडाए कोहाए माणाए मायाए लोभाए सब्बकालियाए सब्बमिच्छोवयाराए सब्बधम्माइक्कमणाए आसायणाए जो मे अइयारो कओ तस्स खमासमणो ! पडिक्कमामि निन्दामि गरिहामि अप्पाणं बोस्सिरामि ॥ (सूत्रम्)

श्राम्यति तपस्यतीति श्रमणः समोपलक्षितदशविधधर्मप्रधानश्रमणस्तस्य आह्वानं हे क्षमाश्रमण ! वंदितुं इच्छामि याधातोर्ण्यन्तस्य पागमे कर्त्तर्यनीये यापयति इष्टं साध्यं सिद्धिं नयतीति यापनीया कार्यक्षमाऽरोगा चेत्यर्थः तथा, पापनिषेधेन निर्मुक्ता नैपेयिकी पापनिवृत्तारमनो देहस्तया, अयं भावः-नीरोगः शक्तो मदेहो निषिद्धपापध्याहं तन्नन्तुमीदृ इतीच्छानिवेदनमाद्यं स्थानं ?, इहेच्छामि वन्दितुमिति मनःशुद्धिरद्विविनवत्वे च कायशुद्धिरतद्वर्णोच्चारं वाक्शुद्धिश्च ज्ञापितेति । एतावत् स्फुटशुद्धाक्षरमुत्तरा स्वैर्य । चेद्रुण्योक्षिप्तस्तदा त्रिविधेनेति वक्ति मनोवाक्कायैः संक्षेयेण नमेत्यर्थः । अव्याक्षिप्तस्तु छंदेणेति वक्ति । कोऽर्थः छन्देन निजेच्छया वन्दस्वेति कार्यमिति शिष्यस्तत्रस्थ एव वक्तव्यनुजानीत अनुमन्यध्वं कृतिकर्मकरणं ततोऽनुजानीत मे भितावग्रहं ? तत्र यावान् ४ दिक्षु गुरोस्वग्रहः गुरुसत्त्वप्रदेशमर्यादा पुरोवक्ष्यमाणरूपोऽस्ति तन्मध्ये मितं स्तोकं वंदनोचितप्रदेशरूपं क्षेत्रं मितं कालं वन्दनविषयकालं यावदवग्रहं वन्दनोचितप्रदेशरूपमित्यर्थः, द्वितीयमनुज्ञा-

स्पष्टा ॥ १२२०-२१ ॥ चिनयस्य त्विदं निरुक्तं 'जम्हा'

जम्हा विणयइ कम्मं, अट्टविहं चाउरंतमुक्काए । तम्हा उ वयंति विऊ, विणउत्ति विलीनसंसारा । १२२२ ।

यस्माच्चतुस्तचतुर्गतिकसंसारस्तस्य मोक्षाय अष्टविधकर्म विनयति स्फेदयति तस्माद्विलीनसंसाराः, विदः केवलिनो विनय इति वदन्ति । १ । अथ शेषगाथा (१२२०) व्याख्या, मानस्याष्टविधस्य नीचैर्गोत्रस्य च भंजना । २ । गुरुजनस्य पूजना कृता स्यात् । ३ । तीर्थकराज्ञा पालिता स्याज्जनैर्विनयमूलधर्मस्योक्तत्वात् । ४ । श्रुतधर्मः श्रुतं तदाराधना । ५ । यतो वन्दनपूर्वं श्रुतं ग्राह्यं । ततः क्रमेणाऽक्रिया इति न विद्यते क्रिया चेष्टा यत्र साऽक्रिया मुक्तिः स्यात् । ६ । यतः प्रज्ञायां 'तहारूवं णं भंते ! समणं वा माहणं वा वंदणमाणस्स पज्जुवासेमाणस्स किंफला वंदणपज्जुवासणया ? गोयमा ! सवणफला, सवणे, णाणफले, नाणे विद्वाणफले, विन्नाणे पच्चक्खाणफले, पच्चक्खाणे संयमफले संजमे अण्हफले (अण्हओ अनाश्रवः) अण्हए तवफले, तवे वोदाणफले (व्ययदानं निर्जरा) वोदाणे अकिरियाफले, अकिरिया सिद्धिगतिगमणफला ' । द्वारं ९ ॥ १२२२ ॥

गतो वन्दननामनिष्पन्नो निक्षेपोऽथ सत्रालापकनिष्पन्ननिक्षेपावसरस्तत्रावग्रहाद्बहिःस्थोऽर्द्धविनतकायः करस्थित-धर्मध्वजः शिष्यो वक्ति—

इच्छामि खमासमणो ! वंदितं जावणिज्जाए निसीहियाए अणुजाणह मे मिउगहं निसीहि,
अहोकायं कायसंफासं, खमणिज्जो मे किलामो, अप्पकिलंताणं बहुसुभेण मे दिवसो वइक्कंतो ?

जत्ता भे ? जवणिज्जं च भे ? खामेमि खमासमणो ! देवसियं वइक्कमं, आवस्सियाए पडिक्कमामि खमासमणाणं देवसिआए आसायणाए तिच्चीसणयराए जं किंचि मिच्छाए मणदुक्कडाए वयदुक्कडाए कायदुक्कडाए कोद्दाए माणाए मायाए लोभाए सब्बमिच्छोवयाराए सब्बधम्म-
इक्कमणाए आसायणाए जो मे अइयारो कओ तस्स खमासमणो ! पडिक्कमामि निन्दामि गरि-
हामि अप्पाणं वोसिरामि ॥ (सूत्रम्)

श्राम्यति तपस्यतीति श्रमणः समोपलक्षितदशविधघर्मप्रधानश्रमणस्तस्य आह्वानं हे क्षमाश्रमण ! वंदितुं इच्छामि याथातोष्यन्तस्य पागमे कर्त्तर्यनीये यापयति इष्टं साध्यं सिद्धिं नयतीति यापनीया कार्यक्षमाऽरोगा चेत्यर्थः तथा, पापनिषेधेन निर्धृता नैपथिकी पापनिवृत्तात्मनो देहस्तया, अयं भावः—नीरोगः शक्तो मदेहो निषिद्धपापश्चाहं तन्नन्तुमीहे इतीच्छानिवेदनमाद्यं स्थानं ?, इहेच्छामि वन्दिदुमिति मनःशुद्धिरर्द्धावनतत्वे च कायशुद्धिरेतद्वर्णोच्चारं चाक्रशुद्धिश्च ज्ञापितेति । एतावत् स्फुटशुद्धाक्षरमुक्त्या स्थेयं । चैद्विरुद्ध्याक्षिप्तस्तदा त्रिविधेनेति वक्ति मनोवाक्यैः संक्षेपेण नमेत्यर्थः । अव्याक्षिप्तस्तु छंद्रेणेति वक्ति । कोऽर्थः छन्द्रेण नित्रेच्छया वन्दस्वेति कार्यमिति शिष्यस्तत्रस्थ एव वचयन्नुजानीत अनुमन्यध्वं कृतिकर्म-
करणं ततोऽनुजानीत मे मितावग्रहं ? तत्र यावान् ४ दिक्षु गुरोरवग्रहः गुरुसत्कप्रदेशमर्यादा पुरोवक्ष्यमाणरूपोऽस्ति तन्मध्ये मितं स्तोकं वन्दनोचितप्रदेशरूपं क्षेत्रं मितं कालं वन्दनविषयकालं यावदवग्रहं वन्दनोचितप्रदेशरूपमित्यर्थः, द्वितीयमनुज्ञा-

पनास्थानं २, गुरुर्वक्ति अनुजानामि, शिष्यो वसतिवदन्नाप्यग्रहान्तः प्रविशन् निसीहि अन्यव्यापारनिषेधरूपां वक्ति । ततो विधिनीपविश्य धर्मध्वजं ध्रुवि मुक्त्वा तत्र गुरुपादौ निवेश्य तं मालं च कराम्यां स्पृशन् वक्त्यथस्तनं कायं अहिरूपं कायेन हस्तद्वयरूपेण संस्पृशामि तथानुजानीतेत्यत्रापि सम्बध्यते 'रायणियस्स संफासो वि अणणुण्णविच्चा न वट्ठति काडं' । क्षमणीयः सखोऽधुना भवद्धिर्मदङ्गस्पर्शो देहग्लानिरूपः क्लमः । किं च अल्पकृमवतां अल्पशब्दोऽभावे बहुशुमेन प्रभू-
 तशुखेन भवतां दिवसो व्यतिक्रान्तः ? 'दिवसो पसत्थो अहोरत्तादी य तेण दिवसो गहिओ राइपक्खो इच्चाइ माणियं' ।
 वतीयमव्यावाचापृच्छास्थानं ३ । गुरुर्वक्ति 'तहत्ति' तथेति यथा त्वं त्रूपे । पुनः शिष्यो वक्ति यात्रा तपोनियमादिरूपोत्स-
 र्पति भवतां ? तुयं यात्रापृच्छास्थानं ४ । गुरुर्वक्ति 'तुभंमपि वट्ठए' शुष्माकमपि वर्त्तते ? पुनराह शिष्यः यापनीयं च भवतां ?
 कोऽर्थः इन्द्रियाण्यनुपहतानि वक्षे च सन्ति । मनोऽपि क्रोधादयो न वाधन्ते । पञ्चमं यापनीयस्थानं ५ । गुरुः 'एवं' तथे-
 त्यर्थः । शिष्यः पादयोः पतितो वक्ति-क्षमयामि क्षमाश्रमण ! दैवसिकं दिवसकृतं व्यतिक्रमं अपराधं पटुमपराधक्षामणा-
 स्थानं ६ । गुरुवाक् 'अहमवि खामेमि तुमे' अहमपि क्षामयामि शुष्मान् विधिशिक्षणादिकं व्यतिक्रमं । शिष्योऽभ्युत्थाय
 'आवस्सियाए' इत्यादिनालोचनाहोण 'तस्स खमासमणो पडिक्कमामि' इत्यादिना प्रतिक्रमणोहोण च प्रायश्चित्तेन स्वं
 शोधयितुमवग्रहान्निःसृत्य वक्ति 'आवस्सियाए' इत्यादि । अवश्यकार्येषु चरणकरणेषु मत्वा क्रिया आवश्यकी तया हेतु-
 भूतया यदसाधुकृतं तस्मात्प्रतिक्रामामि निवर्त्ते । इत्थं सामान्येनाख्याय विशेषेणाह-क्षमाश्रमणानां सम्बन्धिन्या दैवसिकया
 ज्ञानाधायस्य शातना खण्डना आशातना निरुक्त्या यलोपः तथा त्रयस्त्रिंशदन्यतरया, ताश्चात्रेतनाध्ययने वक्ष्यन्ते । 'तेत्तीसाए

अण्णतराप, सद्वाओ ण राहंदिए सम्मचन्ति, तेण अण्णतरगहणं, एक्का वा दो वा कता होआ' । तास्वेव किञ्चिद्विशेषेणाह--यत्
 किञ्चित् कदालग्न्यनमाश्रित्य मिथ्याभावोऽत्रास्तीति 'अत्रादित्वादकारे' मिथ्या तथा मिथ्याभावयुक्त्या इत्यर्थः । तथा मन-
 सैव दुष्टं यथा भवति कृत्या द्वेषरूपया, एवं चाग्दुःकृत्या दुर्भाग्यरूपया, कायदुःकृत्याऽऽसन्नगत्यादिरूपया । क्रोधोऽत्रास्तीति
 क्रोधया इत्यादि, अयं भावः क्रोधान्मानाच्च विनयभ्रंशं कुरुते । मायातः शक्तोऽप्यक्षमो जाग्रदपि सुप्तः स्वाहोमात्तु गुहं बद्ध-
 पित्वा रम्यवस्त्राद्यादते । एवं देवसिक्कीमुक्त्वेह भवान्य भवगतातीतानागतकालमद्वैतमाह--सर्वकालिकया कालत्रयकृतया ।
 तत्रैष्यत्काले कथमाशातना ? उच्यते, अहं कल्पे अस्य गुरोरनिष्टं कर्त्तुमितीति चिन्त्या । एवमेव्यद्भवविषयमपि निदान-
 माधात् । सर्वे एव मिथ्योपचारा दूषितभावेन कृता भक्तिविशेषा यस्यां तथा, सर्वे घर्म्मो अष्टौ प्रवचनमातरः करणीयाश्च
 योगास्तेषामतिक्रमणा विराद्याना तथा, एवंभूतया आद्यातनया इति निगमयति । यो मयाविचारोऽपराधः कृतस्तस्यातिचार-
 स्य हे क्षमाभ्रमण ! युग्मत्साक्षिकं प्रतिक्रामाम्यऽपुनःकरणेन निवर्त्ते तथा दुःकर्मकारिणं स्वं निन्दामि भवोद्विभमनसा,
 तथा गौं युग्मत्साक्षिकं यथार्हग्रायश्चित्तादानेन, तथा व्युत्सुजाम्याशातनाकारिणमात्मानं तदनुमतित्यागेन, एवं क्षामयित्वा
 पुनस्तत्रस्थ एवादार्पिततकाय एवं भणति 'इच्छामि त्वमासमणो' इत्यादि सर्वे द्रष्टव्यं, नवरम्यं विशेषः 'त्वामेमि त्वमासमणो'
 इत्यादिसर्वं दृष्टमावशियक्याविरहितं तत्पादपतित एव भणति । बृहद्भूतौ चूर्णौ अन्नग्रहप्रवेशे 'निसीदी' नोक्ता । एवं 'सीसेण
 पदे पदे संवेगभावजंतेणं नीयगोयत्वनण्ड्याए अगोयस्स ठाणस्स फलं हियदए काळुण वंदणं दायवं जाव सिरेणं फुसे
 पाए चिवरूपमाणवचनात् 'संफासं त्वामेमि त्वमासमणो देवसियं वइक्कमं' चेति वदन् शिरसा गुरुपादौ स्पृशति । अत्र

सुखस्पर्शिगाथा ' इच्छा '

इच्छा य अणुन्नवणा, अवावाहं च जत्त जवणा य । अवराहखामणानि य, छट्टाणा हुंति वंदणए ॥ १२२३ ॥

इच्छा वन्दनेच्छा १, अनुज्ञापना अवग्रहार्थं २, अव्यावाधं गुरुं प्रति अव्यावाधपृच्छा ३, यात्रा तपोनियमादिरूपा ४, यापना इन्द्रियरूपा ५, अपराधक्षामणा ६ पदस्थानानि पडधिकारा यथा प्राग्दर्शितानि ॥ १२२३ ॥ तत्रेच्छा पश्चिधा ' नामं '

नामं ठवणादविए, खित्ते काले तहेव भावे य । एसो खलु इच्छाए, णिस्केवो छविहो होइ ॥ १२२४ ॥

द्रव्येच्छा सचित्तादिद्रव्याभिलाषः, क्षेत्रेच्छा भरतादेः, कालेच्छा शस्ता ज्ञानादेः अशस्ता अज्ञानादेः । अत्र शिष्यशस्तभावेच्छयाऽधिकारः, क्षमादीनां गायानुक्तपदानां निक्षेपः स्वयं श्रेयः । द्रव्यश्रमणास्तापसाद्याः द्रव्ययापनीयता नीरोगलोकस्य, द्रव्यनैपेधिकी गृहं (शरीरं) । इह तु भावधमया भावश्रमणेन भावयापनीयतया द्रव्यभाव-नैपेधिक्या वाधिकारः ' द्रव्यनिर्सीहि या सरीरं भावनिर्सीहि या निसेहकिरिया ' ॥ १२२४ ॥ ' नामं '

नामं ठवणा दविए, खित्ते काले तहेव भावे य । एसो उ अणुणणाए, णिस्केवो छविहो होइ ॥ १२२५ ॥

द्रव्यानुज्ञा लौकिकी लोकोत्तरा कुप्रावचनिकी च एकैका त्रिधा सचित्ताभिश्चाचित्तमेदा । लौकिकी अश्वभूपितस्त्री, मण्यादिनामनुज्ञा लोकोत्तरा केवलशिष्य १ सोपधिशिष्य २ वस्त्राद्यनुज्ञा ३ । एवं कुप्रावचननिवयपि त्रिधा यथा तेषां मते

तिलादिसचिन्तादिद्रव्यानुज्ञास्ति । क्षेत्रकालानुज्ञे स्पष्टे । भावे आचाराद्यनुज्ञा, इह भावानुज्ञयाधिकारः ॥ १२२५ ॥ अथ
गाथानुक्तस्याप्यवग्रहस्य निक्षेपः ' णामं '

णामं ठवणा द्रविण, खित्ते काले तदेव भावे य । एतो उ उगग्रहस्सा, णिक्खेवो छविहो होइ ॥ १२२६ ॥

द्रव्ये सचिन्तादिद्रव्यावग्रहः सचिन्तादिद्रव्याणां प्रमाणेन मर्यादा । क्षेत्रे ४ दिक्षु सक्रोधां योजनं, काले वर्षासु चत्वारो
मासाः, ऋतुवद्वे मासः, भावे शस्ती ज्ञानादेर्मर्यादापालनं, अवग्रहः क्रोधादेरवग्रहणं । यद्वा ' देविंदरापगिहवइ, सागारिमा-
धम्मिउगग्रहो तह य । पंचविहो पण्णतो, अवग्रहो वीयरानेहि ' ॥ १ ॥ देवेन्द्रोऽत्र सौधम्मैन्द्रः धम्मं कुर्वतामाघोऽस्यावग्रहः
मर्यादापालनं १ ततो राज्ञा चक्रपादिः २ गृहपतिग्रामेशः ३ सागारिको गृहेजः ४ साधर्मिकोऽग्रे वमतिस्थः माधुः ५ अत्र
ज्ञानदर्शनादिभागावग्रहेण साधर्मिकावग्रहेण वाधिकारः ' आयप्पमाणमित्तो चउदिसि होइ उगग्रहो गुरुणो । अणणुण्णातस्स
मया न कप्पए तत्थ पइमरिउ ' ॥ २ ॥ गुरोरूर्ध्वस्थस्य निविष्टस्य वात्मप्रमाणमात्रोऽवग्रहतुर्दिक्षु स्यात् । अननुज्ञातस्यानु-
ज्ञारहितस्य ॥ १२२६ ॥ अत्र निर्धुक्तिकारः ' बाहि '

बाहिरखित्तंमि ठिओ, अणुद्ववित्ता मिउगग्रहं फासे । उगग्रहखेत्तं पविसे, जात्र सिरेणं फुसइ पाए ॥

चन्द्रतो बहिःक्षेत्रे स्थितोऽनुज्ञाप्य मितानग्रहं स्पृशेत् रजोहरणेन प्रमृज्यावग्रहक्षेत्रं प्रविशेत् । क्रियदूरमित्याह-यावति
क्षेत्रे स्थितः गिरमा स्वमौलिना गुरुपादौ ' संक्राप्तं स्वामेभि खमासमणो देवसियं वइकमं ' वदन् पाप्मर्ण्यनुत्पातेन स्पृशेत् '

॥ १२२७ ॥ 'अव'

अवावाहं दुविहं, दधे भावे य जत्त जवणा य । अवराहखामणावि य, सवित्थरत्थं विभासिज्जा ॥१२२८॥
अन्यावाधं द्विधा द्रव्यतो घातादिपीडारहितस्य । भावतोऽनतिचारित्रस्य । संयमयात्रापि द्रव्यतत्त्वापसादेर्मिथ्यादृक्त्वात्,
भावत उपयुक्तसाधोर्यापिनापि द्रव्यतोऽगदादिना, भावत इन्द्रियमनउपशमेन, क्षामणा द्रव्यतः कलुषाशयस्य भावतः संविग्न-
सम्यग्दृष्टेः यात्रादयोऽप्ययुक्तयुक्त्या द्विधा स्युः तेषां सविस्तरार्थं विभाषते ॥१२२८॥ अथ वन्द्यगतं विधिं निर्युक्तिरुदाह 'छंदे'
छंदेणऽणुजाणामि, तहत्ति तुज्झं पि चट्ठई एवं । अहमवि खामेमि, तुमे वयणाइं वंदणारिहस्स ॥१२३१॥

चन्दनार्हस्य साधोर्वचनानि प्राग् यथास्थानव्याख्यातानि ॥ १२२९ ॥ 'तेण'

तेणावि पडिच्छियधं, गारवरहिण सुद्धहियण । किइकम्मकारगस्सा, संवेगं संजणंतेणं ॥१२३०॥

तेन कारयित्रापि चन्दनकं प्रत्येष्टव्यं स्वीकार्यं गर्वरहितेन, यच्चूर्णौ 'तेण आयरिण उक्कुहुणं अजलिमउल्लियहत्थेणं
यंदेणे पएय उवउत्तेणं अब्बगमणेणं पुण्णाए सरस्सइए अणुभासियधं । जघा (तस्स) सीसस्स संवेगो भवति । संवेगो नाम
मौघोत्कण्ठा 'संवेगाओ विउलं निज्झराफलं'ति ॥ १२३० ॥ अथ चालना 'आव'

आवत्ताइसु जुगवं, इह भणिओ कायवायवावारो । दुण्हेगयाव किरिया, जओ निसिद्धा अउ अजुत्तो ॥

१. मुद्रितचूर्णौ वंजणे षादे य ।

आप्तार्त्तादिशब्दादारभ्यरेषु युगपत्कायनाग्न्यापारो भणितः, परं द्वयोः कायवाचोरेकदा वन्दनक्रिया निषिद्धा, 'जुग-
वं दों नत्वि उग्रओगा' इति वचनादतोऽयुक्तोऽयं व्यापारः ॥ १२३१ ॥ अथ प्रत्यग्भ्यानां 'भिन्न'
भिन्नविसयं निसिद्धं, किरियादुगमेगया ण एगंसि । जोगतिगस्स वि भंगिय, सुत्ते किरिया जओ भणिगया ॥

यद्यस्मिन् स्तुतिपत्रं क्रियाद्वयं एकदा निषिद्धं नैकस्मिन् स्तुति, एकस्मिन् स्तुतिपयानुयोगप्रक्रियाभ्यामिच्छा, यतः यस्मिन्
द्वये भक्ता व्याख्यायन्ते 'दुग्धिं दुग्धिहेमि'त्यादिवत् तस्मिन् भद्रिके श्रुते व्याख्यायमाने योगत्रिकस्यापि क्रिया भणिता ।
'भंगियमुयं गुणतो यद्वद् विभिहेनि क्षाणस्मि' तत्र मनोनाग्न्यापारौ स्पष्टौ । द्विकसंयोगादिभङ्गकद्वयनार्थमक्षांगुल्यादि-
चालनात्कारणव्यापारोऽपि । अन्ये त्साहुः एकस्मिन् समये क्रियाद्विके उपयोगो निषिद्धो न पुनः क्रियाभ्यानां यतो 'जोगति-
यस्सो'त्यादि ॥ १२३२ ॥ 'सीसो'

सीसो पढमपवेसे, वंदिउमावस्सिआए पडिक्कमिउं । वितियपवेसंसि, पुणो वंदइ किं चालणा अहवा ॥

वन्दित्वाऽग्नश्चिन्मया प्रतिक्रम्याग्रहाग्निः सृत्य द्वितीयप्रवेशे ततः किं वन्दते ? उच्यते ॥ १२३३ ॥ 'जह'

जह दूओ रायाणं, जमिउं कज्जं निवेइउं पच्छा । वीसजिओवि वंदिय, गच्छइ साहूवि एमेव ॥ १२३४ ॥

यथा दूतो राजानं नत्वा कार्यं निवेद्य विस्फुरोऽपि वन्दित्वा गच्छति एवमेव साधुरपि प्रथमं वन्दित्वाऽपराधं क्षामयित्वा
पुनर्येन्दते । परं अखण्डयत्तत्सर्वमानश्चिन्मया हीनं गुरुरादपवित एव भणति ॥ १२३४ ॥ 'एयं'

एयं किङ्कर्मविहिं, जुंजंता चरणकरणमुवउत्ता। साहू खवंति कम्मं, अणेगभवसंचियमणंतं ॥ १२३५ ॥
 स्पष्टा ॥ १२३५ ॥ एवं दिवमओ वंदणगविघाणं भणितं । रत्तिमादिसुवि जेसु ठाणेसु दिवसगहणं तत्थ राइगार्डिवि
 भाणितत्वा । पादोसिए जाव पोरिसी न उग्घाडेति ताव देवसियं मणति । पुवण्हे जाव पोरिसी न उग्घाडेति ताव राइयं ति ।
 उक्तोऽनुगमो, नयः प्राग्वत् ।

॥ इति समाप्तं चन्दनाध्ययनं ॥

अथ प्रतिक्रमणाध्ययनं, यतः सामायिकव्यवस्थितेन यथा पक्षकालं उक्कित्तणादीणि अवस्स कायद्वाणि । एवं कच्चित्
 सरलितेन निदणअणुणकरणादीणिवि अवस्सकायद्वाणीति पडिक्कमणस्सज्जयणं भन्नइ ‘ पडि ’

पडिक्कमणं पडिक्कमओ, पडिक्कमियव्वं च आणुपुर्वीए । तीए पच्चुपत्ते, अणागए चेव कालंमि ॥ १२३६ ॥

प्रमादनशात् परं स्थानमशुमयोगं गतस्य तृतीयं प्रतिकूलं क्रमणं स्वस्थानकस्य शुभयोगस्य प्राप्तिः प्रतिक्रमणं, उक्तं च
 ‘ स्वस्थानाद्यत्परस्यानं प्रमादस्य वशाद्गतः । तत्रैव क्रमणं भूयः प्रतिक्रमणमुच्यते ’ ॥ १ ॥ तच्च प्रतिक्रमणं क्रिया १, प्रतिक्रामकः
 कर्त्ता २ प्रतिक्रामितव्यं अशुमयोगकर्मरूपं कर्म ३ एतच्चयमानुपूर्व्यां परिपाद्यातीते प्रत्युत्पन्नेऽनागते चैव काले योज्यमिति
 याक्यशेषः । ‘ ननु तीयस्म पडिक्कमणमि ’ त्यतीतकालविषयं प्रतिक्रमणं त्रिकालविषयं कथं स्याद् ? उच्यते प्रतिक्रमणशब्दो
 यत्राशुमयोगनिवृत्तिमात्रार्थः, न च त्रिकालविषयोऽपि स्यात् ॥ १२३६ ॥ ‘ जीवो ’

जीवो उ पडिक्कमओ, असुहाणं पावक्कम्मजोगाणं । झाणपसत्थाजोगा, जे ते ण पडिक्कमे साहु । १२३७।

इह चूर्णी 'पडिक्कमओ पडिक्कमणं इति क्रमोऽस्ति, ततो निर्युक्तावप्येवं व्याख्याक्रमो यद्वा प्रतिक्रमणस्य प्रतिक्रामका-
धीनत्वाद्वादौ प्रतिक्रामकव्याख्या—जीवस्त्वशुभानां पापकर्मयोगानां प्रतिक्रामकः, तुः विशेषार्थः, न सर्वोऽपि किन्तु
सम्यग्गृह्ण उपयुक्तश्च । ध्यानं शुभध्यानं, प्रशस्तौ योगौ शुभवचःकायौ । ततो ये ध्यानप्रशस्तयोगास्तान् न प्रतिक्रामेत्
तेभ्यो न निवर्त्तेत साधुः ॥ १२३७ ॥ उक्तः प्रतिक्रामकः द्वा० १ । अथ प्रतिक्रमणद्वारं २ 'पडि'

पडिक्कमणं पडियरणा, परिहरणा वारणा नियन्ती य । निंदा गरिहा सोही, पडिक्कमणं अटुहा होइ ॥

एतेऽष्टौ प्रतिक्रमणपर्यायाः ॥ १२३८ ॥ 'णामं ठवणा दविए, खित्ते काले तहेव भावे य । एसो पडिक्कमणस्ता,
णिक्खेवो छविहो होइ' ॥ १ ॥ द्रव्यप्रतिक्रमणमनुपयुक्तस्य, उपयुक्तस्य लब्ध्याद्यर्थं निहवस्य वा, पुस्तकादिन्यस्तं वा ।
क्षेत्रप्रतिक्रमणं यत्र क्षेत्रे क्रियते वर्ण्यते वा । कालप्रतिक्रमणं द्विधा ध्रुवं अश्रुवं च । तत्र ध्रुवं भरतैरवतेश्वाद्यान्याहर्त्तरीर्थेषु
अपराधो भवतु मा वा ध्रुवं द्विकालमवश्यकार्यत्वात् । अश्रुवं मध्यमार्हर्त्तरीर्थे विदेहेषु च कारणे जाते क्रियमाणत्वात् । भाव-
प्रतिक्रमणं द्विधा प्रशस्तं चाप्रशस्तं च, शस्ते मिथ्यात्वादेरुपयुक्तस्य च, अशस्तं सम्यक्त्वादेः १ । 'णामं ठवणा दविए, खित्ते
काले तहेव भावे य । एसो पडियरणाए, णिक्खेवो छविहो होइ' ॥ २ ॥ प्रतिचरणा प्रमादात्पततः संयमस्य शुश्रूषा, द्रव्यतो
देहादेः, क्षेत्रतः शालिक्षेत्रादेः, कालतः प्रादोषिककालादेः, भावतः शस्ता सम्यक्त्वादेरशस्ता मिथ्यात्वादेः २ । 'णामं ठवणा

दविण, परिरय परिहार वज्जणाए य । अणुगह-भावे'य तहा, 'अट्टविहा होइ परिहरणा' ॥ ३ ॥ परिहरणाऽशुभयोगत्यागः, परिरयः परितो अमस्तेन परिहरणं, यथा नदी उच्चस्थानं परिरयेण परिहृत्य याति । परिहारतः परिहरणा, लौकिक्यगम्यतया मात्रादेः, लोकोचरा पार्थस्यादेः वर्जनातः । लौकिकीत्वरं सूतकादेः, यावज्जीवा तु डोम्वादेः, लोकात्तरा इत्तरा शय्यातर-पिण्डादेः, यावज्जीवा तु राजपिण्डादेः । अनुग्रहतः खिलभूमञ्जकनव्यस्थानवासकादिषु राजदेयमागादेः परिहरणा' भावतः अशस्ता क्षमादेः शस्ता क्रीधादेः ३ । गाथा पञ्च- 'णामं ठवणा दविण, खित्ते काले तहेव भावे य । एसो उ वारणाए, निरुक्खो छविहो होइ ॥ ४ ॥ णामं ठवणा दविण, खित्ते काले तहेव भावे य । एसो उ नियचीए, निरुक्खो छविहो होइ ॥ ५ ॥ णामं ठवणा दविण खित्ते काले तहेव भावे य । एसो खलु निदाए, निरुक्खो छविहो होइ ॥ ६ ॥ नामं ठवणा दविण, खित्ते काले तहेव भावे य । एसो खलु गरिहाए, निरुक्खो छविहो होइ ॥ ७ ॥ नामं ठवणा दविण, खित्ते काले तहेव भावे य । एसो खलु होइ' ॥ ८ ॥ वारणा निषेधः द्रव्ये तापसादीनां हलकृष्टान्नादेः । क्षेत्रे अयोग्यग्रामादेः, काले वर्षासु विहारस्य, भावे प्राग्वत् । एवं निवृत्तिनिन्दागर्हशोधिगाथा अपि द्वेयाः, परं निवर्तनं निवृत्तिः, आत्मसाक्षिकी निन्दा, परसाक्षिकी गर्हा, निर्मलीकरणं शोधिः कालशोधिस्तु शंक्वादिना कालः शोध्यते । एभिः प्रयुक्तैर्भावतश्चेहाधिकारः प्रति-चरणादीनामपि प्रतिक्रमणपर्यायता तत्त्वतोऽशुभयोगनिवृत्तिरूपत्वात्, क्षेपकगाथा एताः ८ । क्रमादेयां दृष्टान्ताः 'अट्टा'

१. हारि० वृत्तौ अरकोडभंगपरिहरणा । २. अत्र क्षेपकगाथात्वेन लिखिताः किन्तु हारि० वृत्तौ निर्युक्तिगाथात्वेन दर्शिताः ।

अच्छोणे पासोए, दुद्धकौय विसभोयणतलाए । दो कन्नोओ पइमारियो, य चत्येय अगएँ य ॥ १२३९ ॥

अश्वनि-नृपयासादर्थदत्तव्रान्तर्गच्छतोऽग्न्ययोर्मध्ये राजादेशानिपिद्वेऽप्येकोऽवलमानो हतोऽन्यस्तु तैरेव पदैर्वलमानो
मुक्तः सुखी चाऽभूत् । एवमसंप्रमाज्जिनाइया प्रतिक्रामन् साधुरपि शिवमाक् स्यात् । १ । प्रासादः-एको धनी
रत्नभृत् सौधं पत्न्याः सम्माल्य यात्रां गतस्तया स्वाङ्गशुश्रूषायासक्त्या अशुश्रूषितं तत्पपात । भर्ता त्वागतः
स्तत्तथा वीक्ष्य तां निर्वास्याऽन्यसौधं अन्यां भार्यां च कृत्वा सौधशिक्षां तस्यै दत्त्वा पुनर्गतः आयातश्च स्वसौधं
दृष्ट्वा तां मर्वस्वस्वामिनीं चक्रे । एवं श्रिन्योऽपि शुर्वादिष्टं संयमं प्रतिचरन् सुखी स्यात् २ । दुग्धकाये दुग्धघटकापोल्या-
एकन्यैका सुता द्वे भगिन्यौ ते, च स्वस्वपुत्रार्थे श्रात्रपुत्रीयाचनाय तत्पार्श्वमागते । तेन च परीक्ष्य दास्ये इति भागिनिययो-
गोच्छलाद् दुग्धानयनाय कापोत्यौ दत्ते घटौ मृत्वा बलितौ । एकः शीघ्रगमनाय विपमेऽप्यासन्नमार्गे आगच्छन् घटौ बभञ्ज,
स च तिरस्कृतोऽन्यो वक्त्रेऽपि समेऽध्वनि क्षेमेणागतः स कन्यां विधादितः । एवं पतिक्रियास्त्रौस्तुभ्यप्रमादं परिहरन्
द्रव्यक्षेत्रादिभिरहदादिष्टमखण्डचारित्रदुग्धमविराधयन् सिद्धिं लभते ३ । विपभोजनतटाके-परचक्रागमं श्रुत्वा राजाऽन्नफल-
तडागेषु विपं क्षिप्त्वा नष्टो विपं ज्ञात्वा जना आगन्तुराज्ञा निषिद्धाः, वैर्युक्तानि ते मृताः, वैर्युक्ता मेने विरसाहारैः सन्तोषः
कृतस्ते सुखिनो जाताः । एवमहं हारिताहाराश्रिनोऽन्ये च ४ । 'दो कन्नो'ति निवृत्तिनिन्दयोर्द्वे कन्ये दृष्टान्तौ-तत्राद्य-
कन्यादृष्टान्तः-कोलिकगृहं धूर्तो वसन् सुस्वरं गायति । तत्सुता धूर्वासक्ताऽभूत्, तेनोक्तं नश्यते सोचै राजपुत्र्या सहैकभर्तृत्वे
संकेतोऽस्ति । तथा ज्ञापितं । साऽपि महत्प्रत्यूपेऽवलचदा केनापि गीतं 'जइ फुछा कणियास्या चूयय ! अहिमासम-

यमि घुडमि । तुह न खमं फुछेउं जइ पंचता करिति डमराइ' ॥ १ ॥ यदि चैत्रद्वयं भणित्वाधिकमामके चैत्रे घृष्टे आद्यचैत्रे
कुलिताः कर्णिकाराः कर्णिकारका वृक्षविशेषाः फुल्लाः पुष्पिताः तथापि हे चूत ! तव न धर्मं न युक्तं पुष्पितुं । यदि प्रत्यन्ता-
नीचा डमराण्यशुभानि कुर्वन्ति, तत् किं त्वयापि कर्तव्यानि, नैवेति भावः । तच्छ्रुत्वा राजकन्या दधौ एष चूतो वसन्तेनो-
पालब्धः । इयं ममैव शिक्षेति मिषान्तराभिधृत्वा सा च गोत्रिभयात्तत्रागतस्य गामन्तभूपसुतस्य दत्ता । तेन च राजयलाद्राज्यं
वालितं सा च महिषी कृता । कोलिककन्या पित्रा ज्ञाता चलादानीय दुःखे क्षिप्ता । एवं साधुविषयेच्छुर्गुरुरगिरा निवृत्तः श्रीभाक्
स्यात् । द्रव्यभावनिवृत्तौ पुनरन्यो दृष्टान्तः—कापि गणे साधुः प्राज्ञः पाठ्यमानः कर्मोदयाहृच्छान्निर्यामि दीक्षां त्यजामीति
गच्छन् गीतिं शुश्राव 'तरियद्वा य पदङ्गा मरियवं चा मभरे समत्यएणं । असरिमज्जणउल्लावा, न हु महियद्वा कुलपसूयएणं' ॥ १ ॥
असदृशजनोच्छ्वापा न सोढव्याः, अस्यायं भावः—के भटा रणे मज्जमानाः शूरस्तोभिताः (स्खलिताः) प्रतिनिवृत्ताः सौजसोऽरीन्
अमञ्जन्, ते च राज्ञाऽर्चिताः । इयं द्रव्यतो निवृत्तिरस्माच्च गीत्यर्थत्साधुर्निवृत्त्यालीन्य प्रतिक्रान्तो गुरुणाऽर्चितः ५ । निन्दायां—
द्वितीया कन्या चित्रकरदारिका मा राज्ञाऽर्चिताऽपि स्मकुलार्हवस्त्राण्यन्यहं परिधाय स्वं निनिन्द । द्वायपि राजा राज्ञी च
राज्यं प्रपास्य महाशुक्रं पुष्पोत्तरविमानं गतौ । राजा नगातिः प्रत्येकबुद्धोऽभूत् । सा तु विधाधरी जाता, प्रव्रज्य मिद्धौ । एवं
भावेऽपि साधुनात्मा निन्द्यः—आत्मन् ! अधुना रत्नत्रयमाप्तं जनार्घ्योऽभूस्तथापि मा गर्वः कार्यः ६ । गर्हायां पतिमा-
रिका—यथा विप्रोऽध्यापकस्तत्पत्नी तरुणी बलिं कुर्वन्त्याह अहं कार्कम्पो विभेमि । ततो द्विजोक्ताथद्वा वारकेण रक्षन्ति ।
एकथद्वोऽमवीति ज्ञात्वा तस्याः स्वरूपं वीक्षते । अन्यदा मा रेवापरतटस्थगोपामक्ता घटेन नर्मदां तरन्ती चौरमेकं सुसुमारग्र-

स्तां हि सुसुमाराशिपिधानरन्मोचयित्वा किं कुतीर्थे उत्तीर्णं इत्याख्यचटय तज्ज्ञात्वा निवृत्तः । द्वितीयेऽह्नि बलिक्षणे चट्टोऽत्रक्
 'दिवा कामाण वीहेसि, रत्ति तरसि नम्मयं । कुत्तिथाणि य जाणासि, अच्छीणं ढंक्काणि य' । १ । ततः सा तद्भजनाय द्विजं
 हत्वा मुण्डे क्षिप्वाऽटव्यां त्यजन्ती देव्या मुण्डे स्तम्भिते धुधार्चा वैराग्याल्लोकान् वक्ति-पतिमारिकाया भिक्षां दत्तेति सा ध्वी-
 ईष्टवा नत्वा मुण्डे पतिते दीक्षिता । एवं दुधीर्णं गर्ह्य ७ । शोधी वस्त्रागदौ दृष्टान्तौ-श्रेणिकेन क्षेमद्वयं रजकस्यापिंतं । तच्च
 कौमुद्युत्सवे तत्पत्नीभ्यां परिहितं ताम्बुललिप्तं । श्रेणिकेन छत्रं भ्रमता दृष्टं । रजकेन संशोध्य राज्ञोऽपिंतं, राज्ञा पृष्टो रजकः
 सत्योत्तया मानितः एवं साधुनापि स्वदोष आलोच्य शोध्यः ८ । अगददृष्टान्तौ नमस्कारनिर्युक्तौ 'अगए गणियाय रहिए य'
 इत्युक्तौ ज्ञेयः । एवं साधुनापि निन्दाऽगदेन दोषविषमुत्सार्य ॥ १२३९ ॥ अथ शोधिविधियमाह 'आलो०'
 आलोचनमालुंचन, वियडीकरणं च भावसोही य । आलोइयंमि आराहणा, अणालोइए भयणा ॥ १२४० ॥

यथा मालिको वाट्यां त्रिसन्ध्यं अवलोकनं कुर्यात् किं पुष्पाणि सन्त्युत न दृष्ट्वा लुञ्चनं आदानं कुर्यात् । ततो विकटी-
 करणं स्मेरमुकुलार्द्रमुकुलानां विभजनं चद्यब्दाग्रन्थनं कुर्यात् । ततो विक्रयादिशार्थप्ल्या भावशुद्धिचित्तप्रसादरूपा स्यात् । एवं
 साधुः कुतोपधिप्रत्युपेक्षणादिव्यापार उच्चारदिभूमीः प्रत्युपेक्ष्य प्रतिक्रमणकाले सामायिकमृद्वसुचार्य कायोत्सर्गस्थः स्वप्नं स्मरति ।
 यदा तु गुरुः कायोत्सर्गं तिष्ठति तदा प्रातस्त्यमुखवस्त्रिकाप्रत्युपेक्षणादिव्यारब्धकायोत्सर्गान्तेषु साधुकृत्येष्वतीचारालोकनं
 कुर्यात् पश्चादालुञ्चनं स्पष्टधियाऽपराधग्रहणं । ततो विकटकरणं गुरुलघूनामपराधानां विभजनं चद्यब्दात् प्रतिसेवनानुलोमेन
 ग्रन्थनं । ततः कायोत्सर्गं पारयित्वा वन्दित्वा चालपस्वरं गुरोर्वक्ति एवं भावशुद्धिः स्यात् । इत्थमालोचिते आराधना मोक्ष-

मार्गाऽखण्डना स्यात् । अनालोचिते भजना [समर्थना आराधना नैवेति] (विकल्पना) । तथा ' आलोचनापरिणओ, सम्मं संपट्टिओ गुरुसगासं । जइ अंतरावि कालं करिअ आराहओ तहवि ' ॥ १ ॥ आलोचनायां परिणतः परिणामवान् सम्यक् गुरुमकाशं गन्तुं प्रस्थितश्चलितो यद्यन्तरा कालं कुर्यात्, यत आलोचनार्थे सप्तयोजनश्रुतानि गम्यं, द्वादशवर्षाणि प्रतीक्ष्यं । परं सम्पूर्णछिदपदज्ञस्य गीतार्थस्यैवान्ते आलोच्यं, अभावे सिद्धसाक्षि शासनसुरीसाक्षि च । ' इट्ठीए गारवेणं बहुस्सुयमएण वावि दुचरियं । जो न कहेइ गुरुणं, न हु सो आराहओ भणिओ ' ॥ २ ॥ ऋद्धया आचार्यादिसम्बन्धिन्या, गौरवेण (स्वसुख-कृत्वादालोच्यपदस्य सुखरसप्राप्तिरूपगौरवाभ्यां ?) ॥ १२४० ॥ एवं द्विसन्ध्यं साधुना शुद्धिः सदा कार्या । यतः ' सप ' सपडिक्कमणो धम्मो, पुरिमस्स य पच्छिमस्स य जिणस्स । मज्झिमयाण जिणायणं, कारणजाए पडिक्कमणं ।

पूर्वस्य पश्चिमस्य च जिनस्य सप्रतिक्रमणो धर्मो यतिना गमागमादौ उच्चारदित्यागे द्विसन्ध्यं चातीचारे जातेऽजाते चाऽवश्य प्रतिक्रमितव्यं । यतः ' पुरिमा उज्जुलडा पच्छिमा वक्कजडा पमायबहुला य ' । मध्यमानां जिनानां तीर्थे कारणेऽतिचारे जाते सति प्रतिक्रमणं नान्यथा ' जेण ते असढा पणावंतो पणिामगा न य पमायबहुला ' ॥ १२४२ ॥ तदेवाह ' जो ' जो जाहे आवन्नो, साहू अन्नयरयंमि ठाणंमि । सो ताहे पडिक्कमई, मज्झिमयाणं जिणवराणं ॥ १२४२ ॥

यः साधुः यदा पूर्वाह्णादौ आपन्नः प्राप्तोऽन्यतरस्मिन् हिंसादौ स्थाने स तदैव तस्य स्थानस्यैकाकी गुर्वध्यक्षं च प्रतिक्रामेत् ॥ १२४२ ॥ इहान्यमपि भेदमाह ' बावी '

चाकीसं तिरथयरा, सामाइयसंजमं उवइसंति । छेओवट्टावणयं पुण, वयन्ति उसभो य वीरो य ॥ १२४३ ॥

सामायिकसंयमं व्यपदिशन्ति, कोऽर्थः तेषां सामायिकादानक्षणे एव व्रतेषु स्थाप्यते । 'छेओ' पूर्वपर्यायिछेदेन व्रतानामुपस्थापना छेदोपस्थापनं द्वितीयचारित्रं ऋषभवीरौ वदतः । तयोस्तीर्थे हि दीक्षितः अस्त्रपरिब्राध्ययनावगमं यावत् सामायिकसंयतः । एवं प्रागभूदधुना तु पञ्जीवनिकाध्ययनस्य सूत्रार्थम्यामवगमेन सम्यगपराधस्थानानि त्यजन् व्रतेषु स्थाप्यते इति निरतिचारः । मातिचारः पुनर्मूलप्रायश्चित्तं प्राप्त उपस्थाप्यते । अन्योऽप्ययं भेदः सामायिकसंयता हि मध्यमार्हतां विदेहाहतां च मुनयस्ते चतुर्षु स्थिताः, यथा 'सिंजायरपिण्डे य १ चाउल्लामे य २ पुरिमजिण्डे य ३ । किइकम्मसय य करणे ४, चत्तारि अवाड्डिया कप्पा' । तेषां शरण्यातरपिण्डो वर्ज्यः १, चतुर्गामी धर्मः २, पुरुषज्येष्ठो धर्मः ३, पर्यायज्येष्ठानां कृतिकर्मणो बन्वनस्य करणं ४, एते चत्वारः कल्पाः सामाचार्योऽवस्थिता निधिता एव । तथा 'आचेलुक्कु १ हेसिय २ सपडिक्कमणे य ३ रायपिण्डे य, ४ । मासं ५ पज्जोमवणा ६ छप्पेणवट्ठिया कप्पा' । पड्येते कल्पा अनवस्थिता अनिधिताः कदापि स्युर्नवेत्यर्थः । तत्र 'आचेलुक्कित्ति' अचेलकृत्यं अवस्तृत्यं, यदि यक्षोपरि राग उत्पद्यते तदाऽचेल्ला एव स्युर्यदि रागो न जायते तदा बहुमूलयानि मानाधिकानि विचित्राण्यपि वक्षाणि गृह्णन्ति । १ । तथा औद्देशिकं तस्यार्थे कृतं न कल्पते अन्यार्थे कृतं तु कल्पते । २ । अतीचारं सति सप्रतिक्रमणा अन्यथा त्वप्रतिक्रमणा । ३ । दोषभावे राजपिण्डं त्यजन्ति निर्दोषं तु गृह्णन्ति । ४ । दोषभावे मासकल्पमध्येऽपि यान्ति निर्दोषत्वे तु चिरमपि तिष्ठन्ति । ५ । पर्युषणा वर्षासु अवस्थानं तच्च विराधनासम्भवे स्यान्नान्यथा । ६ । छेदोपस्थापनिकास्तु भर्तैरवतयोराद्यान्त्यार्हन्मुनयस्ते दशविधे कल्पेऽवस्थिता एव । यथा 'आचेलुक्कु १ हेसिय २

सिंजायर ३ रायपिंड ४ किङ्कम्मे । ५ वय ६ जिट्ट पडिकमणे ८ मासं ९ पञ्जोसवण १० कल्पे । तेपामचेलत्वं निःकारणे
 श्वेतमानोपेतपाटलिपुत्रीयरूपकाष्टादशहीनमूल्यवस्त्रपरिभोगेन, क्षेत्रकालापेक्षया तु कृत्स्नवस्त्रपरिभोगेऽप्यचेलता १ । औद्दे-
 शिक २ शय्यातर ३ राजपिण्डानां त्यागः ४ कृतिकर्म ज्येष्ठक्रमेण ५ व्रतानि पञ्च ६ पुरुषो ज्येष्ठः ७ प्रतिक्रमणं द्विसन्ध्यं
 ८ मासकल्पस्थितिः ९ वर्षासु पर्युषणाप्रतिक्रमणादनु स्थानमेव १० ॥ १२४३ ॥ ' पण्डि '

पडिकमणं देसियं, राइयं च इत्तरियमावकहिंयं च । पखियचाउम्मासिय, संवच्छरउत्तिमट्टेय १२४४

प्रतिक्रमणं द्विधा इत्वरं यावत्कथिकं च । तत्रायं दैवसिकं रात्रिकं पाक्षिकं चातुर्मासिकं नांवत्सरिकं च । द्वितीयं महाव्र-
 तादि । उत्तमार्थेऽनशने च प्रतिक्रमणं । निवृत्तिरूपत्वारसर्वेषां प्रतिक्रमणत्वं । दैवमिकरात्रिकाम्यां शोधितेऽपि पाक्षिकादि
 किमिति ? उच्यते ' जह गेहं पइदियहंपि, सोहिंयं तहवि पकसंधीए । सोहिजइ सविसेसं, एवं इहयंपि णायद्वं ' ॥ १ ॥ यथा
 गृहं प्रतिदिवसमपि शोधितं प्रमाजितं पक्षमन्निघपु सविशेषं शोध्यते प्रमाज्यते एवमिह प्रतिक्रमणेऽपि ज्ञातव्यं ॥ १२४४ ॥
 यावत्कथिकमाह ' पंच '

पंच य महव्वयाइं, राईछट्टाइ चाउजामो य । भत्तपरिणाय तहा, दुणहंपि य आवकहियाइं ॥ १२४५

आधान्त्यार्हतोः पञ्चमहाव्रतानि रात्रियुक्तिविरतिषष्ठानि, चातुर्यामो मध्यमार्हतां । भक्तपरिज्ञा चानशनं द्वेषामपि
 आधान्त्यार्हतोर्मध्यमानां यावत्कथिकानि यावज्जीवणाल्यानि ॥ १२४५ ॥ पुनरित्तरमाह ' उच्चा '

उच्चारे पासवणे, खेले सिंघाणए पडिक्कमणं । आभोगमणाभोगे, सहस्सकारे पडिक्कमणं ॥ १२४६ ॥

पुरीपे, प्रथरणे मूत्रे, खेले कफे, सिंघाने नासिकोत्थे मले त्यक्ते सति प्रतिक्रमणं स्यात् । आभोगे अनाभोगे सहसाकारे च । एतदेव स्पष्टयति ' उच्चारं पासवणं, भूमीए वोसिरित्तु उवउत्तो । ऊसरिऊण य तत्तो, इरियावहिअं पडिक्कमई ' ॥ १ ॥
उच्चारं प्रथरणं उपपुक्तोऽपि सन् व्युत्सृज्य तत् ' ऊसरिऊण'त्ति अपसृत्य स्थानमागत्यैर्यापथं प्रतिक्रमेत् । १ । ' वोसिरइ मत्तगे जइ तो न पडिक्कमइ मत्तगं जो उ । माहू परिट्ठवेई नियमेण पडिक्कमे सो उ ' ॥ २ ॥ यो मात्रके व्युत्सृजति निरोधं करोति स ईर्यापथं न प्रतिक्रमेत् । २ । ' खेलं सिंघाणं वाऽपडिलेहि य अपमज्झिउं तह य । वोसिरिव पडिक्कमई, तं पिय मिच्छु-
क्कडं देइ ' ॥ ३ ॥ खेलं सिंघाणं जह्छं मलं अप्रत्युपेक्षया प्रमृज्य व्युत्सृज्य प्रतिक्रमेत् । तदपि कथं ? ' मिच्छुक्कडं देइ ' ति नत्थीर्यापधिकया इति वृद्धाः, चतुरहृलादिभूमिक्केदे ईर्यापथं प्रतिक्रमेत् प्रत्युपेक्षितादिविधौ तु मिथ्यादुःकृतं न दत्ते । ३ ।
आभोगादित्रयं व्याख्याति ' आभोगे जाणंतेण, जोऽइयारो कज्जो पुणो तस्स । जायम्मिअवि अणुतावे, पडिक्कमणेऽजाणया इयरो ' ॥ ४ ॥ जानता योऽतीचारो विराधनारूपः कृतः स आभोगः, पुनस्तस्यातीचारस्यानुतापे पश्चात्तापे जाते सति प्रतिक्रमणं मिथ्यादुःकृतादिरूपं स्यात्, इतर इत्यनाभागोऽजानतातिचारः कृतस्तत्रापि प्रतिक्रमणं स्यात् । ४ । ' पुब्बि अपा-
सिऊणं, छुट्ठे पायंमि जं पुणो पासे । ण य तरइ णियत्तेउं, पायं सहसाकरणमेयं ' ॥ ५ ॥ पूर्वं अदृष्टा पादे क्षिप्ते मति यत् पुनर्जीवं पश्यति निमर्त्तयितुं न च पादं शक्नोति एतत्सहसाकरणं सहसाकारः । ५ । ' पडिलेहेउं पमज्झिय, मत्तं पाणं च वोसिरिऊणं । वसहिकयवरमेव उ, णियमेण पडिक्कमे साहू ' ॥ ६ ॥ दृष्ट्वा भूमिं प्रतिलिख्य रजोहरणादिना प्रमृज्य

शुद्धं भक्तं पानं वसतिकचचरमेव व्युत्सृज्य नियमेन ईर्यापथं प्रतिक्रामेत् । ६ । ' हृत्थ सया आगंतुं, गंतुं च मुहुत्तगं जहि चिद्धे । पंधे वा चर्चंतो णदिसंतरणे पडिक्कमइ ' ॥ ७ ॥ हस्तशतादागत्य गत्वा वा यत्र मुहुत्तं यावत्तिष्ठेत् । पथि वा व्रजन् नदीसंतरणे नद्युचारे ईर्यां प्रतिक्रामेत् ॥ १२४६ ॥ गतं प्रतिक्रमणद्वारं । प्रतिक्रन्तव्यं तु पञ्चधा ' मिच्छ '

मिच्छत्तपडिक्कमणं, तहेव अस्संजमे पडिक्कमणं । कसायाणं पडिक्कमण, जोगाण य अय्यसत्थाणं ॥ १२४७ ॥

मिथ्यात्वं अभोगानामोगमहसाकार्यत्वेवितं प्रज्ञप्तं वा तस्मात्प्रतिक्रमणं निवृत्तिः, एवं असंयमात् कपायेभ्योऽप्रशस्त-योगेभ्योऽपि प्रतिक्रमणं ॥ १२४७ ॥ ' संसा '

संसारपडिक्कमणं, चउविहं होइ आणुपुवीए । भावपडिक्कमणं पुण, तिविहं तिविहेण नेयवं ॥ १२४८ ॥

पञ्चमं संसारप्रतिक्रमणं तच्चतुर्विधं चतुर्दुर्गतिहेतुभ्यो महारम्भादिमायित्वादिभ्य आभोगादिभिः कृतेभ्यः प्ररूपितेभ्यो वा प्रतिक्रमणं । ' भावपडि० ' एतदनन्तरोक्तं पञ्चधा भावप्रतिक्रमणं ज्ञातव्यं । तत् पुनस्त्रिविधं त्रिविधेन ज्ञातव्यं, कथं ? ' मिच्छत्ताइ न गच्छइ, ण य गच्छावेइ णाणुज्जाणेइ । जं मणवयकाएहिं, तं भणियं भावपडिक्कमणं ' ॥ ११ ॥ यन्मनोवाक्कार्यैर्मिथ्यात्वादि न गच्छति यथा मनसा शक्यादिघर्मं श्रद्धते वाचा तं स्तौति कायेन तं सेवते । एवं ' न य गच्छावेइ ' अन्यं मिथ्यात्वं न गमयतीत्यादि ॥ १२४८ ॥ इत्थं मिथ्यात्वादिविषयं भावप्रतिक्रमणमुक्तं । अत्र न भवभूलकपायाः ततस्तत्प्रतिक्रमण एव दृष्टान्तः । द्वौ सुनी मिथः प्रतिबोधसंक्रमेण कृत्वा स्वर्गतौ । तयोरेकः कापि पुरेऽपुत्रयोः श्रेष्ठिश्रेष्ठिन्योर्नागदेव्याराध-

नात्पुत्रोऽभूत् । स च द्वाभ्यामतिकलाजोऽपि गान्धर्वकलयाऽहीन् खेलयन् गन्धर्वो नागदत्ताख्यो जातः । मित्रदेवेन बोध्यमा-
नोऽपि नाबुध्यदन्यदा तेनोद्यानस्थेन देवोऽव्यक्तलिङ्गस्तसर्पकरण्डो गच्छंस्तेन किं करण्डेष्वित्युक्तोऽहीनाऽऽख्यत् । सोऽवग-
मत्सर्पं रमस्वाहं त्वत्सर्पं रमे, देवो रममाणो दष्टोऽपि न मृतोऽयं तं निरसुं तत्स्वजनान् संमील्य मण्डलं कृत्वा चतुर्दिक्षु करण्डान्
मुमुक्षोर्वे 'गन्ध'

गन्धध्वनागदत्तो, इच्छइ सप्येहि खिछिउं इहयं । तं जह कर्हिंवि खज्जइ, इत्थ हु दोसो न कायवो ॥१२४९॥

इह सर्पैः क्रीडितुं इच्छति, स यदि कदाचित्सर्पैः खाद्यते तत्र दोषो न देयः ॥१२४९॥ अथाऽहिमाहात्म्यमाह 'तर्'

तरुणादिवायरणयणो विज्जुलयाचंचलग्गजीहालो । घोरमहाविसदाढो, उक्का इव पज्जलियरोसो ॥१२५०॥

तरुणो नवो दिवाकरः सूर्यस्तद्वद्वक्ते नयने यस्य सः, विजुल्लताचञ्चलाग्रजिह्वः । घोरा महाविषा दाढा यस्य उल्लेख
उल्लकाज्वालेश प्रज्वालितरोषः सन् भयङ्करः ॥ १२५० ॥ 'डक्को'

डक्को जेण मणूसो, कयमकयं न याणई सुवहुयंपि । अदिस्समाणमच्चुं, कह विच्छसि तं महानागं ? ॥१२५१॥

दष्टो येन मनुष्यः सुखद्वयं कुतमकृतं वा न जानाति । करण्डस्थत्वादयमदृश्यमानो मृत्युस्त्वं महानागं कथं ग्रही-
व्यसि ॥ १२५१ ॥ एवं क्रोधः सर्पः पूर्वदिक्स्थः पुरुषे योजना स्वविषा कार्या, यतः क्रोधाज्जन्तुस्तरुणरविसदृक् स्यादि-
त्यादि १ । 'मेरु'

मेरुगिरितुंगसरिसो, अट्टफणो जमलजुगलजीहालो । दाहिणपासंमि ठिओ, माणेण त्रियट्ठई नागो ॥ १२५२ ॥
मेरुगिरिस्तुङ्गानि प्रस्तावात् शृङ्गानि तत्सदृश उन्नतोऽष्टमदणः, यमं लान्त्याददतीति यमला युगलरूपा रागद्वेपावेव
जिह्वा यस्य, मानेन हेतुना व्यावर्तते वेच्छति ॥ १२५२ ॥ 'डको'

डक्को जेण मणूसो, थद्धो न गणेइ देवरायमवि । तं मेरुपव्वयनिमं, कह धिच्छसि तं महानागं ? ॥ १२५३ ॥
स्तब्धः सन् देवराजं इन्द्रमपि न गणयति । तमेवंविधं, अयं मानः २ ॥ १२५३ ॥ 'सल'

सललियविह्लहलगई, सत्थिअलंछणफणंकिअपडागा । मायामइआनागी, नियाडिकवडवंचणाकुसला ॥

मललिता मृद्वी वेह्लहला गतिर्यस्या मनोज्ञवागेन, स्वस्तिकलाञ्छनफणरूपा पताका तदङ्कित, मायामयी नागी, निकृति-
र्मनोविकारः कण्ठं बाह्यवेपादिः आभ्यां या वञ्चना तस्यां कुशला ॥ १२५४ ॥ 'तं च'

तं च सिवालगाही, अणोसहिबलो अ अपरिहृत्यो या साय चिरसंचियविसा, गहणंमि वणे वसइ नागी ॥

त्वं वासि, व्यालाः सर्पास्तेषां ग्राही । अनौपधिवलोऽपरिहृत्यो मूर्खः, सा च चिरसंचितविषा नागी गहने वने कार्यजा-
लरूपे वसति ॥ १२५५ ॥ 'होजा'

होजा ते विणिवाओ, तीसे दाढंतरं उवगयस्स । अप्पोसहिमंतबलो, न हु अप्पाणं चिगिच्छिहिसि ॥ १२५६ ॥

तस्या दाढान्तरमुपगतस्य ते विनिपातो मृदुर्मविष्यति न चात्मानं किञ्चिद्विचित्सिष्यसि । इयं माया.३ । ॥ १२५६ ॥ ‘उत्थ’
उत्थरमाणो सत्त्वं, महालयो पुन्नमेहनिघोसो । उत्तरपासंसि ठिओ, लोहेण वियट्ठई नागो ॥ १२५७ ॥
उत्थूरन् अभिमयन् मर्व वस्तु महालयो रिस्तीर्णः उत्तरपार्श्वस्थितो लोमेन दद्वनलोमेन व्यावर्त्तते सर्वोच्चरो लोभ इति
ख्यातः ॥ १२५७ ॥ ‘डक्को’

डक्को जेण मणुसो, होइ महासागरुव वुप्पूरो । तं सबविससमुदयं, कह धिच्छसि तं महानागं ? ॥ १२५८ ॥
महानागर इव वृष्ण्या दुःपुरः स्यात् । तं मर्वविषाणां व्यमनानां ममुदयं लोभमहानागं त्वं कथं ग्रहीष्यसि ॥ १२५८ ॥ ‘एए’
एए ते पावाही, चत्तारिवि कोहमाणमयलोभा । जेहि सगा सतत्तं, जरियमिव जयं कलकलेइ ॥ १२५९ ॥
एते ते क्रोधमानमायालोभाधत्वारः पापाहयः यैः मदा सन्तप्तं ज्वरितमिव जगत् कलकलायते ॥ १२५९ ॥ ‘एए’
एएहिं जो खज्जइ, चउहिं वि आसीविसेहि पावेहिं । अवसस्स नरयपडणं, णत्थिसि आलं वणं किञ्चि १२६०

एतैश्चतुर्भिराशीर्विदैः पर्येयः स्वाघते तस्यावशस्य परवशस्य सतो नरकपतनं दुःखपतनं भवति । एधमुक्त्वा नागदत्ते सर्प-
मोचनायाग्रहयति तेन सर्पा मुक्तास्तेः स दष्टः पतितोऽनेकौषधैर्नोत्तस्यौ ॥ १२५४ ॥ स्वजनेष्व्याग्रहवत्सु देवोऽयम् ‘एए’
एएहिं अहं खइओ चउहिं वि आसीविसेहि पावेहिं । विसनिग्घायणहेउं चरामि विविहं तं चोक्कम्मं ॥ १२६१

एतैराशीविपैः सर्वैः पापैः पापमयैरहं स्वादितो भक्षितः विषनिर्घातनहेतुं विविधं तपश्चरामि ॥ १२६१ ॥ 'सेवा' . .

सेवामि सेलकाणण—सुसाणसुन्नघररुक्कमूलाइं। पावाहीणं तेसिं, खणमवि न उवेमि वीसंभं ॥ १२६२ ॥

शैलकाननदमयानशून्यगृहदृक्षमूलानि सेवे, तेषां पापाहीनां क्षणमपि विश्रम्भं नोपैमि नयामि ॥ १२६२ ॥ 'अच्चा'

अच्चाहारो न सहे, अइनिधेण विसया उइज्जंति। जायामायाहारो, तं पि पकामं न इच्छामि ॥ १२६३ ॥

अत्याहारो न सहति। अतिस्निग्धेन विषया उदीर्यन्ते प्रादुर्भाष्यन्तेऽतः संयमयात्रामात्र आहारो यस्य, ईदृशोऽहं भवामि। तमप्याहारं प्रकामं पुनः पुनः नेच्छामि ॥ १२६३ ॥ 'उत्स'

उत्सन्नकयाहारो, अहवा विगईविवज्जियाहारो। जं किंचि कयाहारो, अवउज्झियथोवमाहारो ॥ १२६४ ॥

उत्सन्नं प्रायोऽकृताहारोऽथवा विवर्जितविकृत्याहारः। यत्किञ्चिद् रम्यमस्म्यं वा तेन कृताहारः, अपोल्लिखतो लोकै-
स्त्यज्यमानोऽरस्तत्वात्, ईदृशः स्तोकआहारो यस्य मम, ईदृगस्मि ॥ १२६४ ॥ क्रियान्तरं दर्शयति 'थोवा'

थोवाहारो थोवभाणिओ य, जो होइ थोवनिहो य। थोवोवहिउवगरणो तस्स हु देवावि पणमंति १२६५

स्तोकं भणितं चागूण्यापारो यस्य, स्तोक उपधारेवोपकरणं यस्य ॥ १२६५ ॥ एवमयं पालयन्नुत्तिष्ठति नान्यथा।
ततः स्वजना आहुरेवमपि स्वात्, जीवन् वीक्ष्यते। ततः प्राङ्मुखः क्रियां प्रयोक्तुमनाः सोऽवक् 'सिद्धे'

‘सिद्धे नमसिऊणं, संसारस्था य जे महाविज्जा । वोच्छामि दंडकिरियं; सव्वत्रिसनिवारणिं विज्जं १२६६ ॥’
 सिद्धान्; संसारस्थाय महाविद्या ये केवल्ययाद्याः तांश्च नमस्कृत्वा कयायाणां दण्डक्रियां निग्रहक्रियां सर्वविपनिवारणीं
 वक्ष्ये ॥ १२६६ ॥ सा वैवं ‘सवं’

सवं पाणाइचायं पच्चरुकाई मि अलियवयणं च । सव्वमदत्तादाणं, अव्वंभ परिगहं स्वाहा ॥ १२६७ ॥

मयं प्रत्याख्यात्येयो नागदत्तः, स्वाहेति भन्त्रपदं परेषां पापविपनिवारणाद्वक्ष्ये प्रयुक्तं ॥ १२६७ ॥ ततः स उत्थितः
 पितृभिरुक्तोऽपि तां क्रियामनिच्छन् पुनः पपात । एवं द्विः, तृतीयवेलायां तत्प्रपद्य तेन सह चलितः, प्राग्मवं श्रुत्वा प्रत्येक-
 बुद्धो भूत्वा मिद्वः । एवं भावप्रतिक्रमणं । ननु किं पुनः पुनः प्रतिक्रम्यते ? उच्यते वैद्यदृष्टान्तोऽत्र यथा-राजा सुतस्य मा भूद्रोग
 इति वैद्यानूये-कीदृशो वो योगास्तेष्वेको जगौ-मम योगा रोगान् धनन्ति आरोग्ये च बलरूपादि वर्द्धयन्ति ततस्तेन
 सुतश्चिकित्सितः । एवं प्रतिक्रमणमपि भूतभाविदोषान् हन्त्यदोषत्वे च चरणनैर्मल्यं करोति । उक्तोऽयं नामनिष्पन्नो निक्षेपः ।
 अथ दृष्टालापकनिष्पन्नः स च सूत्रे सति स्यात्त इदं प्रतिक्रमणसूत्रं ‘करोमि भंते सामा’^१ । आदौ सामायिकोच्चारः समता-
 मावस्थेनैव प्रतिक्रान्तव्यं इति द्वापनाय कर्मविधाताय च । अथ भङ्गलपूर्वं प्रतिक्रान्तव्यं इत्याह ‘चत्तारि मंगलं’

चत्तारि मंगलं अरिहंता, मंगलं सिद्धा, मंगलं साहू मंगलं, केवलपणत्तो धम्मो मंगलं ।

‘चत्तारि भङ्गलानि यथार्हन्तो भङ्गलमित्यादि । साधुग्रहणेनाचार्योपाध्याया अप्यात्ताः । धम्मः श्रुतचरित्रमेदाद्विद्या,

मां गालयन्ति निःक्रासयन्ति पापाद् मङ्गयते हितमेभ्यो वेति मंगलं, आरोपत्वादेकवचनं, मङ्गलं च लोकोत्तमत्वाद्, तथा चाह 'चत्तारि.'

चत्तारि लोगुत्तमा अरिहंता लोगुत्तमा सिद्धा लोगुत्तमा साहू लोगुत्तमा केवलपणतो धम्मो लोगुत्तमो ।

अर्हन्तो लोके उत्तमा लोकोत्तरगुणत्वात् । सिद्धा लोकोत्तमाः लोकाग्रस्थत्वात् क्षीणाशेषकर्मत्वाच्च । साधवो लोकोत्तमा रत्नत्रयसाधकत्वात्, केवलप्रज्ञप्तो धर्म्मो लोकोत्तमो दुर्गतिपतञ्जनुसमुद्गरणात् । यत एवोत्तमा अत एव शरण्यास्तदाह 'चत्तारि' चत्तारि सरणं पवज्जामि, अरिहंते सरणं पवज्जामि, सिद्धे सरणं पवज्जामि, साहू सरणं पवज्जामि, केवलपणत्तं धम्मं सरणं पवज्जामि ।

चतुरः शरणं प्रपद्ये । यथाऽर्हतः शरणं प्रपद्ये इत्यादि १ । 'इच्छामि'

इच्छामि पडिक्कमिउं जो मे देवसिओ अइयारो कओ, काइओ वाइओ माणसिओ, उस्सुत्तो उम्मग्गो अकप्पो अकरणिज्जो दुज्झाओ दुव्विचिंतिओ अणायारो अणिच्छियव्वो असमणपाउग्गो नाणे दंसणे चरित्ते सुए सामाइए तिण्हं गुत्तीणं चउण्हं कसायाणं पंचण्हं महव्वयाणं छण्हं जीव-

णिकायाणं सत्तण्हं पिंडेसणाणं अट्ठण्हं पवथणमाऊणं नवण्हं वंभचेरगुत्तीणं दत्ताविहे समणधम्म
समणाणं जोगाणं जं खंडिअं जं विराहियं तस्स मिच्छामि दुक्कडं ॥ (सूत्रम्)

प्रतिक्रमिहं बह्व्यमाणातिचारस्य मिथ्यादुःकृतदानेन, एवमेवोपि ज्ञेयम् तद्यथा-यो मया दैवसिको दिवससम्बन्धी
अतीचारः संयमदोषः कृतः, स च त्रिधा कायिकः कायमवः, वाचिको वागजातः, मानसो मनोभवः । स च कीदृशित्याह—
ऊर्ध्वं धन्नादुत्तमः सन्नादुत्तमः विधिरित्यर्थः, उन्मार्गो मार्गः क्रोधादिक्षयोपशमोत्थः क्षायोपशमिकभावस्तस्य त्यागेन कपाया-
द्यौदयिकभावसङ्क्रमः, अकल्प्यः अनवद्योऽप्यन्याद्यः, अकरणीयः सावधरूपः । हेतुहेतुमद्भावश्चात्र यत एवोत्तमोऽस्त
एवोन्मार्ग इत्यादि । उक्तौ कायिकवाचिकौ । अथ मानसः-दुर्ह्यातः आर्त्तरोद्रेकाग्रतया, दुर्विचिन्तितोऽशुभचलचित्ततया ।
तत्रैकाग्रता ह्यतनुच्यते चलचित्तता तु चिन्ता । 'अणायरो'ऽनाचारः पञ्चाचारवैपरीत्यं क्रीडादि, अनेष्टव्यः इच्छाया
अप्यनर्हः सद्ब्रह्मादिद्रव्यादिप्रार्थनारूपः । किम्भूतोऽतिचारः 'असम०' न श्रमणस्य प्रायोग्योऽहोऽश्रमणप्रायोग्यः, दृष्टौ
तु 'असमणपाउग्गो अणायरो अणिच्छि०' पाठः । किं विषयोऽयं स्यादित्याह 'नाणे' ज्ञाने दर्शने चारित्रे च ।
अथ मेदेनाह 'सुए' श्रुते उपलक्षणात् शेषज्ञानेन्नपि । तत्र चित्तप्ररूपणाऽकालपाठादिरतिचारः । सामाधिके इति
सम्यक्त्वचारित्रसामायिकयोः, तत्राद्यस्यातिचारः शङ्कादिः परस्य 'तिण्हं गुत्तीणं' तिसृणां गुप्तीनां, प्रवीचाराप्रवीचाररूपा
गुप्तयः तत्र प्रवीचारः प्रवृत्तिः अप्रवीचारो निवृत्तिः । गुप्तिषु शुभे प्रवृत्तिः (अशुभे) व्यापाररोषश्च । चतुर्णां कपायाणां

क्रोधादीनां, पञ्चानां महाव्रतानां प्राणतिपातविरत्यादीनां, पष्णां जीवनिकायानां पृथ्व्यादीनां, सप्तानां पिण्डैषणानां पिण्डस्य
 भक्तस्य एषणा ग्रहणप्रकाराः ताश्चेमाः 'संसङ्गः १' मसंसङ्गाः २ उद्बुद्धः ३ तद्-अप्यलेवियां चैव ४ । उग्राहिया ५ पग्राहिया ६
 उज्ज्वलयधम्मा य सत्तमिया ७, १ गाथानुलोम्यादादौ । संसृष्टोक्तान्यथादौ । असंसृष्टा ततः संसृष्टा । तत्रासंसृष्टाऽखरणि-
 ताभ्यां हस्तमात्राभ्यां । कारणे स्थविरकल्पिनः २ पुरःपश्चात्कर्मदोषपरिहारेण गृह्णतोऽसंसृष्टा । पिण्डैषणा १, खरण्टित-
 हस्तमात्राभ्यां भक्तं गृह्णतः सर्वेषः संसृष्टा २, स्वयोगेनान्नं उद्धृतं गृह्णतः उद्धृता ३, अलेपं पृथुकादि लातोऽल्पलेपाऽल्प-
 शब्दोऽभावे ४ । गृहिभुज्यर्थः पात्रे क्षिप्तान्नं गृह्णतोऽवगृहीता ५ । चेत्कोऽप्येति तदा ददामीति भोक्तुं वा करं गृहीतं
 भक्तं गृह्णतः प्रगृहीता ६ । त्यागाहं यद् द्विपदाया नेहते तदर्द्धत्यक्तं वा लात उज्ज्वितधर्म्मा पिण्डैषणा ७ । सर्वत्रापि
 सचिचाग्बुलेपान्तरायादिदोषत्यागो ज्ञेयः । तत्र जिनकल्पादौ उद्धृताद्याः पञ्च, स्थविराणां तु सप्त स्युः । अन्ये पठन्ति
 'सत्तहं पाणेसणाणं' ताश्चेमा एव । परं तुर्यायां आयामसोवीरकादि निर्लेपं ज्ञेयं । अध्वानां प्रवचनमातृणां प्रवचनदेहस्य
 पालनान्मातृवन्मातरः गुप्तिसमितयः । तत्र गुप्तयः ३ प्रवृत्तिनिवृत्तिरूपाः, समितयस्तु प्रवृत्तिरूपाः पञ्च, यतः 'समिओ नियमा
 गुत्तो गुत्तो समियत्तणमि भइयव्वो । कुसलवयसुदीरंत्तो जं वयगुत्तो वि समिओ वि' । समितो गुप्त एव स्याद्गुप्तस्तु समितत्वे
 माज्यः, यदि चेश्वरहितस्त्वर्हि गुप्त एव न तु समितः, यदि च शुभचेष्टस्तदा गुप्तः समितश्च । तदाह कुशलवाचं निर्दोषवाचं उदीर-
 यन् वदन् यद्वचोऽपि स्यात् । भवानां ब्रह्मचर्यगुप्तीनां पुरोव्याख्येयानां तथा क्षान्त्यादौ दशविधे श्रमणधर्मे
 श्रमणानामेते श्रमणा योगा व्यापारास्तेषां यत्त्वण्डितं देशतो भग्नं विराधितं सुतरां भग्नं न पुनरभावमापादितं । तस्य

दैवमिकस्य ज्ञानाद्यतिचारस्य मित्येति प्रतिक्रमामि दुःकृतमिदं मेऽर्कचैव्यमित्यर्थः । तत्र कथायाणां 'जं खंडियं' इति कोऽर्थः ।
 'माधूनां संज्वलनकथाया एव स्युस्तेषां चात्यर्थं दुष्टभावेन प्रतिभागपरावर्तः स्यात्तेन संज्वलनतायाः खण्डना विराधनाऽपि ।
 अत्र 'पडिक्रमामी'ति व्यापकपदस्यार्थवृष्ट्यै गाथा 'पडिसिद्धानं'

पडिसिद्धानं करणे, किंचाणमकरणे पडिक्रमणं । असद्वहणे य तहा विचरीयपरूवणाए य ॥ १२६८ ॥
 प्रतिपिद्धानां अकालस्याध्यायादीनां करणे, कृत्यानां कालस्याध्यायादीनां अकरणे, जिज्ञोक्तानां अश्रद्धाने च विपरीत-
 प्ररूपणायां च वितथकथने च प्रतिक्रमणं स्यात् । पडिक्रमामिशब्देनैतेऽर्थाः स्युरिति ज्ञेयं ॥ १२६८ ॥ अनया युक्त्या
 दूयाण्यनुगम्यानि, यथाऽत्र सामायिकं प्रतिपिद्धानं रागद्वेषौ तयोः करणे, तथा कृत्यं तन्निग्रहस्तस्याकरणे तथा सामायिकं
 मोक्षोद्देशित्यश्रद्धाने न समभावे मामायिकमिति विपरीतरूपणायां च प्रतिक्रमणं स्यादेवं सर्वद्वेषेऽपि योज्यं । यथा चत्वारो
 मंगलं इति मङ्गले प्रतिपिद्धान्मङ्गलाध्ययमापस्तत्करणे प्रतिक्रमामि शब्दः स्यादित्यादि । एवं सामान्यतः प्रतिक्रमणशुक्तं ।
 अथ विभागनोच्यते । तत्रादौ गमनातिचारमाह 'इच्छामि० हरिया०'

इच्छामि पडिक्रमिडं हरियात्रहिताए विराहणाए गमणागमणे पाणकमणे वीयकमणे हरिय-
 कमणे ओसाउत्तिगपणगदगमहिमक्कडासंताणासंकमणे जे मे जीवा विराहिया एगिंदिया वेइंदिया
 'तेइंदिया चउरिंदिया पंचिंदिया अभिहया-वत्तिआ लेसिया' संघाइआ संधट्टिआ परिआविआ किला-

मिआ उह्विआ ठाणाओ ठाणं संकामिआ जीविआओ ववरोविआ तस्स मिच्छामि दुक्कडं ॥ (सूत्रम्)

इच्छामि प्रतिक्रमितुं ऐर्यापथिक्या विराघनाया योऽतिचारस्तस्य, इच्छामीति सर्वत्र मनःसावधानताज्ञाप्यै । तत्र ईरणं ईर्या गमनं तत्प्रधानः यन्थाः ईर्यापथः अथवा ईर्यापथः साध्वाचारस्तत्र भवा ऐर्यापथिकी तथा विराघनया । आदौ सामान्येनाह 'गमणा०' गमनं चागमनं च गमनागमनं तत्र । कथं जातेत्याह प्राणास्त्रसास्तेपां क्रमणे पादेन पीडने, एवं बीजंहरिताक्रमणयोरपि । हरितग्रहणात्सर्वो वनस्पतिर्ज्ञेयः । 'ओसा' अवश्यायः ठारः, उत्तिगा गर्दमाकारा जीवाः भुवि खड्डं खनन्तो भूपका (भूपुक्ताः) वा कीटिकादिनगराणि वा, पनकाः पञ्चवर्णोल्लिः, दकमृत्तिका चिक्खिलं दकमृदा, एतेनाऽप्कायपृथ्वीकायौ ज्ञेयौ । मर्कटसन्तानं कोलिकजालं । एषामवश्यायादीनां सङ्क्रमणे आक्रमणे, तथा कियन्तो भेदेनोच्यन्ते ? परं 'जे मे०' येऽन्येपि मया जीवा विराधिता दुःखं प्रापितास्ते च एकेन्द्रियाः पृथ्व्याद्याः, द्वीन्द्रियाः कृम्याद्याः, त्रीन्द्रियाः कीटिकाद्याः, चतुरिन्द्रियाः लृताद्याः, पञ्चेन्द्रिया नारकाद्याः (भूपकाद्याः) । अभिहताः अभिमुखभागच्छन्तः पादादिना हताः उत्तिक्षप्य विक्षिप्ता वा कार्यारम्भे वा निषिद्धाः, वर्त्तिताः पुञ्जीकृताः धूल्यादिना वा स्थगिताः, श्लेषिताः खटिकावद् भुवि घृष्टाः कुड्यादौ लिप्प्यमाने वा तत्र लगिताः श्लेष्मादिना वा श्लेषतः, सङ्घातिताः पोडुलादिषु बद्धाः, सङ्घट्टिता ईषस्स्पृष्टाः, परितापिता आतपाग्निदुर्वाभ्यादिना खेदं प्रापिताः, क्लामिता अतिभारश्लुदादिना ग्लानिं प्राप्य जीवितश्रेयाः कृताः । उपद्राविताः उन्नासिताः करां ह्यादिषूपद्रुता वा । स्यानादन्यस्थानं सङ्क्रामिताः, जीविताद् व्यपरोपिताः मारिता इत्यर्थः, एवं योऽतिचारस्तस्य मिथ्या मे दुःकृतं ।

अथ त्वगवर्त्तनातिचारमाह 'इच्छा० पगाम०'

इच्छामि पडिक्कमिउं पगमसिजाए निगमसिजाए संथाराउवहणाए परिघट्टणाए आउंटण-
पसारणाए छप्पइसंघट्टणाए कूइए कक्कराइए छिइए जंभाइए आमोसे ससरखामोसे आउल-
माउलाए सोअणवत्तिआए इत्थीविप्परिआसिआए दिट्ठीविप्परिआसिआए मणविप्परिआसिआए
पाणभोयणविप्परिआसिआए जो मे देवसिओ अइयारो कओ तस्स मिच्छामि दुक्कडं ॥ (सूत्रम्)

प्रकामं चातुर्यानि पोरनिद्रया वा शयनं प्रकामशय्या । यद्वा प्रकामा उत्कटा संस्तारोत्तरपट्टाधिका प्रावरणमाश्रित्य
कल्पपत्रयाधिका वा शय्या तथा योऽतिचारस्तस्य मिथ्यादुःकृतं । प्रकामशय्यैव प्रत्यहं क्रियमाणा निक्कामशय्या । इह शयनेऽयं
विधिः । पूर्वं वामपार्श्वे सुप्यते । पादौ च सङ्कोच्य आकाशे स्थाप्येते । ततोऽशक्तौ भुवं प्रमृज्य पादौ भुवि मुच्येते । संस्तारे
उद्धर्त्तनं आदौ वामपार्श्वे सुप्तस्य दक्षिणपार्श्वेन वर्त्तनं उद्धर्त्तना । पुनर्वाग्मेन वर्त्तनं परिवर्त्तना । तत्र यो योऽतिचारः । इहा-
प्रमृज्योद्धर्त्तनादिकुर्वतोऽतिचारः । एवं आकुञ्चनाऽद्भ्रसङ्कोचः, प्रसारणाऽङ्गनिक्षेपः तथा आकुञ्चनप्रसारणयाऽत्र कुक्कुटदृष्टान्तोक्तं
विधिमकुर्वतोऽतिचारः । ' कुक्कुडिपायपसारे, जह आगासे पुणोवि आउंटे । एवं पसारिऊणं, आगासे पुणोवि आउंटे ॥ १ ॥
अइङ्कुडिय सिय- ताहे, जहियं पायस्स पण्हया ठाइ । तहियं पमस्सिऊणं, आगासेणं तु नेऊणं ॥ २ ॥ पायं ठावित्तु तहि,
आगासे पे (ये) पुणोवि आउंटे । एवं विहिमक्कंते, अइयारो तत्थ से होइ ' ॥ ३ ॥ पट्ठपदिकानां संघट्टनया घर्पणेन, कूजिते
इति कासिते विधिना सुखवत्त्वं करं वाऽऽस्येऽदच्चा कृते सति, कर्करापिते विपमा घर्मवतीत्यादिशय्यादोयोचारणारूपे

‘भाषिते सति, ध्रुते जृम्भिते चाविधिना कृते, आमर्शेऽप्रमृज्य करादिना स्पर्शने । सह सचित्तरजमा यद्वर्तते तत्सरजस्कं वस्तु तस्यामर्शे स्पर्शे सति । एवं जाग्रतोऽजाग्रतोऽतिचारः । अथ सुप्तस्योच्यते-आकुलाकुलया स्त्रीभोगविवाहयुद्धादिदर्शनादत्याकुलया, स्वप्नग्रन्थयया स्वप्ननिमित्तया निराधनया । एषा तु मूलोत्तरगुणविषया स्यादतो मेदेनाह-स्वप्ने स्त्रिया सह विपर्ययोऽज्जङ्गमेवा तत्र भवा वैपर्यासिकी तया, स्त्रीदर्शनानुरागात्स्वप्ने तदीक्षणं दृष्टिविपर्यासस्तत्र भवा दृष्टिवैपर्यासिकी तया; एवं मनोवैपर्यामिकी अशुभचिन्तारूपा तया । पानभोजनवैपर्यासिकी स्वप्ने पानभोजनकृतिः तया, यो मया दैवसिकोऽतिचारः कृतः, रोगाद्यपनादादिरासापे एतेऽतिचारा स्युः । चू० ‘इच्छामि पडिक्कमिउं वृत्तौ तु पडिक्कमामि गोयरचरियाए ।’

पडिक्कमामि गोयरचरियाए भिस्कायरियाए उग्घाडकवाडउग्घाडणाए साणावच्छादारासंघट्टणाए मंडीपाहुडिआए वलिपाहुडिआए ठवणापाहुडिआए संकिए सहसागारिए अणेसणाए पाणभोयणाए वीयभोयणाए हरियभोयणाए पच्छेक्कम्मियाए पुरेक्कम्मियाए अदिट्टुहडाए दगसंसट्टुहडाए रयसंसट्टुहडाए पारिसाडणियाए पारिठावणियाए ओहासणभिस्काए जं उग्गमेणं उप्पायणे सणाए अपरिसुद्धं परिगहियं परिभुत्तं वा-जं न परिट्टुवियं तस्स मिच्छामि दुक्कडं । (सूत्रम्)

गोश्वरणं गोचरः, स इव चर्यो क्रिया गोचरचर्या यथा वत्सस्तृष्णाशुधार्तः सशृङ्गारस्त्रीदीयमानतृणोबुदसहक् स्त्रीरूपे न

मूर्च्छति । एवं माधुर्यं यत्काम्नुद्युद्धि पश्यन् रूपे न मूर्च्छति । काज्जानित्याह-मिक्षाचर्या'मिक्षाक्रिया । इह 'लामाला-
 भयोः समचित्तोऽदीनमनो मिक्षेत् । तस्यां योऽतिचारस्तस्मात् प्रतिक्रमामि । कथमतिचारोऽदिभूत्याह 'उग्या०' उद्घाटं
 'अदन्तार्गलं-ईप्सस्यगितं वा-कपाटं तदुद्घाटनया प्रेरणयाऽप्रमार्जितादिभ्योऽतिचारः । अगत्सदारकसंघट्टनया, दारको
 बोलः, मण्डीप्राभृतिका बलिप्राभृतिका स्थापनाप्राभृतिका । आसां गाथाः 'मंडीपाहुडिया साहुमि आगए अगक्करमंडी य ।
 अर्बमि भोय्यमि व काउं तो देइ साहुस्स ॥ १ ॥ तस्य पवचणदोसो न कप्पए तारिसा सुविहियाणं । मंडी य अगक्करशित्वा
 तामन्यस्मिन् माजने कृत्वा ततः साववे दत्ते सा मंडीप्राभृतिका । तत्र प्रयत्तिदोपो लगति । लोकस्तया करो-
 तीति प्रयत्तिः । पञ्चात्कर्ममाघा दोषाश्च स्युः । यस्त्वग्रपिण्ड इति साधोर्निमित्त्यते सोऽव्यापारिताभ्रशित्वा रूप एव
 दृश्यते । 'बलिपाहुडिया भन्नइ चउदिसं काउ अचणियं' ॥ २ ॥ बलिप्राभृतिका सा यत्र साधनायाते चतुर्दिक्ष्वर्चा
 कृत्याऽग्नौ वा शित्वा सिक्कयन् 'अग्निमि पिछोदूणं, सित्य तो देइ साहुणो भिक्खं । सावि न-कप्पइ ठवणा
 जा भिक्खवायराण ठवियाओ' ॥ ३ ॥ या भिक्षाचरणां कृते स्थापिता तां ददतः स्थापनाप्राभृतिका । 'संकिए' आवा-
 कर्मभयिन्यतमदोयेण शङ्किते आत्ते । सहसाकारे प्रमादादिना सत्यकल्प्ये आत्ते । शङ्कितसहसाकारयोरासाहारस्याऽविधिना
 त्यागेऽत्यागे वाऽतिचारः । तथाऽनेषणयाऽशुद्धाहारग्रहणेन, प्राणिनो रजसाद्या भोजने आहारे सम्पद्यन्ते विराध्यन्ते व्या-
 पाद्यन्ते वा यस्यां भिक्षायां सा प्राणिभोजना तथा, प्राणिसंघट्टनादि च दातुर्वा साधोर्वा सकाशाज्ज्ञेयं । एवं बीजभोजनायां
 सचित्तबीजसंघट्टादि, हरितभोजनायां हरितसंघट्टादि, यत्र पथात् हस्तक्षालनाद्यर्थं सचित्तजलादिविराधना स्यात् सा पाश्चा-

त्कर्मिका, यत्र च पूर्वं स्यात् सा पौरःकर्मिका मिक्षा तथा, तथाऽष्टाहृतयाऽष्टादाननिक्षेपमानीतया । ' दग० ' सचिचोदक-
 संसृष्टकरादिनाऽऽहृतया । एवं ' स्य० ' रजः सचिचं तत्संसृष्टकराद्याहृतया । यस्याऽऽदानेऽन्नादेः परिघाटः छर्दनं स्यात् सा
 परिघाटनिका मिक्षा । भाजनस्थमन्यद् द्रव्यं परिष्ठाप्य, तेन यद् द्रव्यं दीयते सा पारिष्ठापनिका मिक्षा । यस्यां साधुर्विशिष्ट-
 द्रव्यं याचित्वा लाति साऽवभाषणमिक्षा तथा । तथा कियदत्र भण्यते, यत्किञ्चिदशनादि उद्गमेनाधाकर्ममर्दिरूपेण उत्पाद-
 नया घात्रीपिण्डादिरूपया एषणया शङ्कितादिरूपया अपरिशुद्धं परिगृहीतं आचं । तथाऽशुद्धं आदाय परिशुक्तं वा यत्, न तु
 परिष्ठापितं विचिनत् स्थण्डिलेऽपुनःकरणादिना । तत्रोद्गमः साध्वर्यं पिण्डप्रादुर्भागः, तत्र पोडशदोषाः-आधाकर्म १ औद्दे-
 शिकं २ पूतिकर्म ३ मिश्रजातं ४ स्थापना ५ प्रायतिका ६ प्रादुःकारः ७ क्रीतं ८ ग्रामित्यं ९ परावर्तितं १० अभ्याहृतं
 ११ उद्भिन्नं १२ मालाहृतं १३ आच्छेद्यं १४ अनिसृष्टं १५ अण्यवपूरकः १६ एते पोडश । तथा उत्पाद्यन्ते साधुनेति उत्पा-
 दना साधुमवा तस्या दोषाः-घात्रीपिण्डः १ दौत्यपिण्डः २ निमित्तपिण्डः ३ आजीविकपिण्डः ४ वर्नीपकपिण्डः ५ चिकि-
 र्मापिण्डः ६ क्रोयपिण्डः ७ मानपिण्डः ८ मायापिण्डः ९ लोमपिण्डः १० पूर्वपश्चात्संस्तवः ११ विद्यापिण्डः १२ मन्त्र-
 पिण्डः १३ चूर्णपिण्डः १४ योगपिण्डः १५ मूलकर्म १६ एते पोडश । तथा एष्यते वीक्ष्यते साधुना ग्रहणकाले इत्येषणा
 तस्या दोषाः-शङ्कितदोषः १ अक्षितदोषः २ निक्षिप्तदोषः ३ पिहितदोषः ४ संहतदोषः ५ दायकदोषः ६ उन्मिश्रदोषः ७
 अपरिणतदोषः ८ लिप्तदोषः ९ छर्दितदोषः १० एते दश । एवं द्विचत्वारिंशत् पिण्डदोषाः । तैः शुद्धं गृहीयात् । तथा संयो-
 जनादोषः १ अप्रमाणदोषः २ अद्भारदोषः ३ धूमदोषः ४ कारणदोषः ५ एते पञ्च ग्रसैषणाया दोषाः एतैर्विशुद्धं भुञ्जीत ।

तत्र दोषव्याख्यानं सोत्सर्गापवादग्रायथितं समझ्कमन्यग्रन्थेभ्यो ज्ञेयम् । एवं योऽतीचरोऽभूत्तस्य मिच्छा० । अथ स्वाध्या-
याद्यतिचारप्रतिकर्मणं ' पङ्क्तिमामि चाउक्तालं० '

पङ्क्तिमामि चाउक्तालं सज्ज्ञायस्स अकरणयाए उभओकालं भंडोवगरणस्स अप्पडिलेहण-
याए दुप्पडिलेहणयाए अप्पमज्जणाए अइक्कमे वइक्कमे अइयारे अणायारे जो मे
देवसिओ अइयारो कओ तस्स मिच्छामि दुक्कडं । (सूत्रम्)

प्रतिक्रामामि तस्मादतिचाराद्यो मया दैवसिकोऽतिचारः कृतः, कथं ? चतुःकालं दिनरात्र्याद्यान्त्ययामेषु स्वाध्यायस्य
सूत्रयोरुपर्युपस्यारणतया । तयोभयकालं आद्यान्त्यपरौरुव्योर्भण्डोपकरणस्य पात्रवस्त्रादेरप्रत्युपेक्षणया मूलत एव बहुषो-
ऽनिरीक्षणेन । दुःप्रत्युपेक्षणया दुष्टु अनुपयुक्तत्वेन निरीक्षणया, अप्रमार्जनया पात्रार्देर्ग्रहणकाले मूलत एव रजोहरणादि-
नाऽस्पर्शनया । दुःप्रमार्जनया बहुषाऽनिरीक्ष्याऽविधिना च प्रमार्जनया । तथातिक्रमे व्रतानां किञ्चिद्भङ्गे, व्यतिक्रमेऽल्पभ-
ङ्गेऽतीचारे देशतो भङ्गेऽनाचारे सर्वभङ्गे यो मया दैवसिकोऽतिचारः कृतः, एवं पाक्षिके पक्षमध्येऽतिचारः चतु-
र्मासिकादिष्वप्येवमेव । कापि पाठे ' जो मे देवसिओ ' इत्याद्यत्र न पठन्ति परं वृत्तिचूर्णोऽस्ति, ततोऽयमेव पाठः
प्रमाणं । तत्रातिक्रमादीनां लक्षणे दृष्टान्तः--आधाकर्म्मनिमन्त्रणं प्रतिभृण्वाने ग्रहीष्ये इति श्रद्धधाने साधौ चारित्रस्यातिक्रमः
स्याद् यावत्पात्रकप्रतिलेखनं उपयोगकृतिश्च १ । ततः पदभरणाद्यो व्यतिक्रमः स्याद्यावदात्रा भिक्षा दातुमुत्पादिता २ । ततो

गृहीते मक्तेऽतीचारः यावत्स्थानागमालोचनकर्षलोत्पादनानि ३। गिलिते आहारेऽनाचारः ४। एवं प्राणोतिपातो दिव्यतिक्रमा-
दियोजना 'स्वधिया' ह्येषा। तस्यातीचारस्य मिथ्यादुःकृतं। 'अत्रातिचारशब्देन सामान्यतो दोष एव' इत्यस्ततोऽतिक्रमाद्याः
सर्वेऽत्रान्तर्भवन्ति। अतिचार एकविधादिबहुभेदः स्यादत आह—'यडिक्कमामि एगविहे असंजमे'।

पडिक्कमामि एगविहे असंजमे। पडिक्कमामि दोहिं बन्धणेहिं—रागबन्धणेणं दोसबन्धणेणं।
पडि० तिहिं दण्डेहिं—मणदण्डेणं वयदण्डेणं कायदण्डेणं। पडि० तिहिं गुत्तीहिं—मणगुत्तीए वय-
गुत्तीए कायगुत्तीए। (सूत्रम्)

प्रतिक्रमामीति प्राग्वत्, एकविधे एकभेदेऽसंयमेऽविरतिरूपे सति निषिद्धकरणादिना योऽतिचारः कृतः स्यात्तस्य मिथ्या
मे दुःकृतमिवि सम्यन्धः। १। प्रतिक्रमामि द्वाभ्यां बन्धनाभ्यां योऽतिचार इति। बध्यते कर्ममेव तद्वन्धनं, बन्धनद्वयमाह—
रागबन्धनेन रज्यते आत्मा विषयेष्वनेनेति रागः स एव बन्धनं, द्विष्यति परेष्वोऽनेनेति द्वेषः स एव बन्धनं। २। प्रति-
क्रमामि त्रिभिर्दण्डैः, दण्ड्यते चारित्रैश्चर्यहान्याऽऽत्मा एभिरिति दण्डाः यथा—मन एव दुःप्रयुक्तं दण्डः पापहेतुत्वात् मनोदण्डः,
एवं चागदण्डकायदण्डावपि। मनोदण्डे 'कोक्कणखन्तकोऽधःशिरा ऊर्ध्वजानुष्वर्णानपरः' खरो वातोऽस्ति, चेन्मम पुत्रा रक्षां
कृत्वा क्षेत्राणि कुर्यस्तदा बह्वन्नं स्यादि 'ति' स्यात्तवान् गुरुभिर्ज्ञानाद्धारितः। वागदण्डे कोऽपि यतिर्गमनागमनालोचने शूकर-
दृन्दं दृष्टमित्यत्र। क्षत्रियैः—श्रुत्वा गत्वा तद्वत्। 'कायदण्डे' चन्द्ररुद्राचार्योऽवन्त्यां। रथयात्रादर्शनायागतो बहवः साधवो

मिलित्वाः । कोऽपि कुलीनो चाद्वस्त्रीगृहनिःकासितस्त्व दीक्षार्थमागात् साधुभिरश्रद्धानैश्चण्डद्रान्तो ग्रीपि, तेन दीक्षितः । प्रातः-
 ग्रामं. यातः, पुरः, शिष्यः, दृष्टो (प्रष्टतः), चण्डरुद्रः, शिष्यो स्वल्पित्वा पठिते चण्डः शिष्यं दण्डेनाहत् त्वयाश्मा न दृष्ट इति । स
 सम्यक् सेवे । आवश्यककाले शिष्यं रक्तलिप्तं दृष्ट्वा मिथ्यादुःकृतं ददतो गुरोः केवलं, कालेन शिष्यस्यापि । ३ । 'पडिक्क०' तिसृभिः-
 शुक्तिभिरधद्वानदिना योऽतिचारः । मनोः शुभभावे प्रवृत्तिः ध्यानैकाग्रतया शुभेभ्यपि प्रवृत्तिरशुभभावे च निवृत्तिः-
 १ । वाग्गुप्तिः शुभवाग्व्यापारो मौनान् शुभेभ्यश्च प्रवृत्तिरशुभवाक्त्त्यागश्च, कायगुप्तिः शुभार्थे प्रवृत्तिश्चेष्टात्यागात् शुभेषु प्रवृत्तिर-
 शुभेऽप्रवृत्तिश्च । ३ । तत्र मनोगुप्तौ जिनदासः श्रेष्ठी प्रतिमास्थो मार्यदुश्चरित्रदर्शने मञ्चकीलकेन पादविद्धो न क्षुब्धः । १ ।
 वाग्गुप्तौ साधुना आवृज्ययात्रायामपि चोरा नोक्ताः । २ । कायगुप्तौ सार्थे साधुर्यान्, स्थण्डिलाभावादेकपादस्थानं लब्धं,
 एकद्विणा, सर्वनिष्ठां तस्थौ । ३ । पडि०

पडिक्कमामि । तिहिं सछेहिं-मायासह्णेणं-नियाणसह्णेणं मिच्छादंसणसह्णेणं । पडि० तिहिं
 गारवेहिं-इड्डीगारवेणं रसगारवेणं सायागारवेणं । पडि० तिहिं विराहणाहिं-णाणविराहणाए दंसण-
 विराहणाए चरित्तविराहणाए । पडि० चउहिं कसाएहिं-कोहकसाएणं माणकसाएणं मायाकसा-
 एणं लोहकसाएणं । पडि० चउहिं सण्णाहिं-आहारसण्णाए भयसण्णाए मेहुणसण्णाए परिगह-
 सण्णाए । पडि० चउहिं विकहाहिं इत्थीकहाए भत्तकहाए देसकहाए । पडि० चउहिं

गृहीते मक्तेऽतीचारः यार्धतस्थानागमालोचनकथलोत्पाटनानि ३। मिलिते आहारेऽनाचारः ४। एवं प्राणोत्थितोद्विष्यतिक्रमा-
द्वियोजना स्वधिया द्वेया। तस्यातीचारस्य मिथ्यादुःकृतं । अत्रातिचारशब्देन सामान्यतो दोष एव ज्ञेयस्ततोऽतिक्रमाद्याः
मर्वेऽग्रान्तर्भवन्ति । अतिचार एकविधादिबहुभेदः स्यादत आह—‘ पडिक्रमोमि एगविहे असंजमे०’

पडिक्रमामि एगविहे असंजमे । पडिक्रमामि दोहिं बन्धणेहिं—रागबन्धणेणं दोसबन्धणेणं ।
पंडि० तिहिं दण्डेहिं—मणदण्डेणं वयदण्डेणं कायदण्डेणं । पडि० तिहिं गुत्तीहिं—मणगुत्तीए वय-
गुत्तीए कायगुत्तीए । (सूत्रम्)

प्रतिक्रमामीति प्राग्वद्, एरुयिधे एकमेदेऽसंयमेऽविरतिरूपे सति निषिद्धकरणादिना योऽतिचारः कृतः स्यात्तस्य मिथ्या
मे दुःकृतमिति सम्यन्धः । १ । प्रतिक्रमामि द्वाभ्यां बन्धनाभ्यां योऽतिचार इति । बध्यते कर्म येन तद्वन्धनं, बन्धनद्वयमाह—
रागबन्धनेन रज्यते आत्मा नियेष्यनेनेति रागः स एव बन्धनं, द्विष्यति परेभ्योऽनेनेति द्वेषः स एव बन्धनं । २ । प्रति-
क्रमामि त्रिभिर्दण्डैः, दण्ड्यते चारिष्वैश्वर्यान्त्याऽऽत्मा एभिरिति दण्डाः यथा—मन एव दुःप्रसुक्तं दण्डः पापहेतुत्वात् मनोदण्डः,
एवं वाग्दण्डकायदण्डावपि । मनोदण्डे कौर्ण्यएतत्तकोऽधःशिरा ऊर्ध्वजानुर्ध्यानपरः ‘ खरो वातोऽस्ति, चेन्मम पुत्रा रक्षां
कृत्या क्षेत्राणि कुर्मस्तदा बहुभ्रं स्यादि ’ति ध्यातवान् गुरुभिर्ज्ञानाद्धारितः । वाग्दण्डे कोऽपि यतिर्गमनागमनालोचने शूकर-
वृन्दं पृथमित्यग्रह । धत्रियैः श्रुत्वा गत्वा ‘ तदतं । कायदण्डे चन्द्ररुद्राचार्योऽवन्त्याः’ रथयात्रादर्शनायागतो बहवः साधवो

मिलिताः। कोऽपि कुलीनो बाह्यधीगृहनिःकासितस्तत्र दीवार्यमागात् साधुभिरश्रद्धानैश्चण्डरुद्रान्ते प्रैपि, तेन दीक्षितः। प्रात-
 ग्र्यं यातः, पुरः, शिष्यः, शृष्टो (शृष्टतः) चण्डरुद्रः, शिष्ये स्तबलित्वा पतिते चण्डः शिष्यं दण्डेनादत् त्वपाशमा न दद इति। स
 तस्य रु सेह। आनश्यकाले शिष्यं रक्तलिप्तं दृष्ट्वा मिथ्यादुःकुतं ददतो गुरोः केवलं, कालेन शिष्यस्यापि। ३। 'पडिकं' तिसृभि-
 र्गुप्तिभिरभद्वानादिना योऽन्तिचारः। मनोगुप्तिः मनसः शुभभावे प्रवृत्तिः ध्यानैकाग्रतया शुभेभ्यश्चि प्रवृत्तिरशुभभावे च निवृत्तिः
 १। वाग्गुप्तिः शुभमगव्यपापो मौनात् शुभेभ्यश्चि प्रवृत्तिरशुभभाक्त्वागश्च, कायगुप्तिः शुभार्थे प्रवृत्तिश्चेष्टाल्यागात् शुभेषु प्रवृत्तिर-
 शुभेऽप्रवृत्तिश्च। ३। एत मनोगुप्तौ जिनदासः धेष्ठी प्रतिमास्थो भार्यादुश्चरित्रदर्शने मञ्चक्रीलेन पादविद्धो न क्षुब्धः। १।
 वाग्गुप्तौ माधूना भ्रातृजन्यपात्रायां अपि चौरा नोक्ताः। २। कायगुप्तौ सौथे साधुर्यान्, सण्डिलाभात्रादेकपादस्यानं लब्धं,
 एकाग्रिणा, हर्षनिष्ठां तस्यौ। ३। पडि०

पडिक्त्वामि तिहिं सछेहिं-मायासल्लेणं-नियाणसल्लेणं मिच्छादंसणसल्लेणं। पडि० तिहिं
 गारवेहिं-इड्डीगारवेणं रसगारवेणं सायागारवेणं। पडि० तिहिं विराहणाहिं-णाणात्रिराहणाए दंसण-
 विराहणाए चरित्तविराहणाए। पडि० चउहिं कसाएहिं-कोहकसाएणं साणकसाएणं मायाकसा-
 एणं लोहकसाएणं। पडि० चउहिं सण्णाहिं-आहारसण्णाए भयसण्णाए मेहुणसण्णाए परिगह-
 सण्णाए। पडि० चउहिं विकहाहिं इत्थीकहाए भत्तकहाए देसकहाए रायकहाए। पडि० चउहिं

ज्ञाणेहि—अद्वेजं ज्ञाणेणं रुद्रेणं ज्ञाणेणं धर्मेणं ज्ञाणेणं सुद्वेणं ज्ञाणेणं ।

त्रिभिः श्रुतैः, तत्र चारित्र्यदेहस्य दोषहेतुत्वात् श्रुत्यानि । माया स्वदोषाच्छादनं तदेव श्रुत्यं मायाश्रुत्यं । निदानं परभव-
त्त्रिधा जमालिक्तभिक्षूपचरकथाद्विगोष्ठामाहिलवत् । ५ । 'पडि०' त्रिभिर्गौरवैः, गुरुलोभगर्वध्मातचित्त आत्मैव तस्य भावः
कर्म्म वा गौरवं श्रद्धादिप्राप्त्याऽभिमानादप्राप्त्या तत्प्रार्थनाच्चात्मनोऽशुभभावः बहुसंसारहेतुः, तत्र ऋद्धिगौरवं राजपूजाचार्य-
त्वादिप्राप्तौ गवोऽप्राप्तौ वदच्छा च । १ । एवं रसगौरवं सुरसास्वादप्राप्तौ सातगौरवं सातं सुखं तत्प्राप्तौ गवोच्छाम्यां श्रेयं ।
त्रिषु दृष्टान्तो मथुरा(यां) मंथुः क्षीरः, स गौरवप्रयान्मृत्वा पुरक्षाले यक्षो भूतो जिह्वां प्रकाश्य चैत्यगवाक्षेन निःकाश्य
चैत्यासन्नं व्रजतो यतीन् दर्शयति मद्भद्रसशृङ्गाः सगौरवाच्च न सन्तिवति वक्ति । ६ । 'पडि०' तिसृभिर्विराधनाभिर्योऽतिचार-
त्तस्मात् प्रतिक्रामामि । तत्र ज्ञानस्य विराधना देखतः, खण्डना मा पञ्चधा—यथा ज्ञानस्य प्रत्यनीकतया १ निह्वेन २ ज्ञान-
ज्ञानवर्ता अत्याशातनया ३ अन्तरायेण ४ विसंवादयोगेन ५ च । तत्र प्रत्यनीकतया पञ्चानां ज्ञानानां विरूपभाषणेन पञ्चधा ।
यथा मतिज्ञानं न भव्यं यत्सत्यं असत्यं च स्यात् । १ । श्रुतमपि न भव्यं येन सताऽपि दुर्गतिगमात् । २ । अवधिरपि रूपि-
द्रव्यमात्रविषयात् । ३ । मनोज्ञानमपि नृक्षेत्रमात्रादित्वात् । ४ । केवलं तु समयद्वये साकारानाकारोपयोगरूपत्वान्मुण्डकेवलयादी-
नामपि स्वदेहदोषाद्यविनाशान्न भव्यमिति ५ । १ । गुरोः प्रत्यनीकतया निह्वो गुरुपरवर्तकथनं २ अत्याशातना यथा
'काया वयाइं ते चिय, ते चेव पमाय अप्पमाया य । मोक्खाहिगारियाणं, जोइसजोणीहि किं कजं' । एवं ज्ञानज्ञानवतां

अमन्बद्धमापणेन दूषयति । ३ । अन्तरायं पठतां कलहास्वाध्यायादिभिः करोति । ४ । ज्ञानस्य विसंवादयोगोऽकालस्वा-
 द्यायादिना । ५ । दर्शनं सम्यक्त्वं तद्विराघनापि पञ्चधा । दर्शनग्रत्यनीकतया यथा सम्यक्त्ववन्तोऽपि नरकं गता इति
 निन्दया । १ । दर्शननिवृद्धः दर्शनप्रभावकशास्त्राध्यापकपरावर्चकयनं २ । अत्याशातना किमेभिः कलहशास्त्रैरिति । ३ ।
 अन्तरायं प्राग्वत् । ४ । दर्शनविसंवादयोगः शङ्कादिभिः । ५ । चारित्रं सर्वविरतिस्तस्य विराघना व्रतादिखण्डनेन । ७ ।
 'पडि०' चतुर्भिः कपायैः, कल्प्यते हिंस्यते दुर्गतौ आत्मा एभिरिति कपायाः क्रोधमानाद्याः स्पष्टाः । ८ । 'पडि०' चतसृभिः-
 (संज्ञाभिः), सं सामस्येन ज्ञानं आहारादेरभिलाषः संज्ञा आहारेच्छा, सा चतुर्भिः स्थानैरुत्पद्यते-ऊनक्रोष्टतया १ क्षुब्धोदयात्
 २ आहारश्रवणोत्थमस्या ३ सदाऽऽहारमेव ध्यासतस्तदर्थोपयोगेन ४ स्यात् । १ । भयसंज्ञा भयाविर्भावः चतुर्भिः स्थानैः-
 हीनसत्त्वतया १ भयमोहोदयात् २ भयश्रवणोत्थमस्या ३ एकचित्ततया भये तदर्थोपयोगेन ४ । २ । मैथुनसंज्ञा मैथुनेच्छा
 सापि चतुर्भिः-उपचित्तमांशशोणितया १ वेदमोहनीयोदयेन २ मैथुनश्रवणाद्युत्थमस्या ३ गाढं मैथुने तदर्थोपयोगेन ४ । ३ ।
 परिग्रहसंज्ञा परिग्रहेच्छा चतुर्भिः स्थानैः-अविविक्ततयाऽविवेकेनेत्यर्थः, अव्यक्ततयाऽज्ञानेनेति ५ । १ । लोभोदयेन २
 परिग्रहश्रवणाद्युत्थया मत्या ३ परिग्रहे तदर्थोपयोगेन ४ । ४ । आभिः संज्ञाभिः कृताभिर्यो दोषस्तस्य मिथ्या दुःकृतं । ९ ।
 'पडि०' चतसृभिर्विकथाभिः-विरूपा कथा विकथा, तत्र स्त्रीकथा चतुर्धा-जातिकथा १ कुलकथा २ रूपकथा ३ नेपथ्य-
 कथा ४ च । तत्र जातिकथा ब्राह्मणीप्रभृतीनामन्यतमां प्रशंसति द्वेष्टि वा १ । कुलकथा उग्रादिकुलजानामन्यतमां प्रशंसति
 द्वेष्टि वा २ । रूपकथा आन्धिदेशप्रभृतीनामन्यतमारूपं प्रशंसति द्वेष्टि वा ३ । नेपथ्ये अन्यतमानां वेपं स्तौति निन्दति

'वा' ४ । १ । तथा भक्तं आहारः तत्कथा चतुर्धा-आवाध(वाप)कथा १ निर्वाध(वाप)कथा २ आरम्भकथा ३ निष्ठानकथा ४, तत्रावाध(वापा) इति घृतशाकादीनि द्रव्याण्युच्यन्ते तेषां सङ्ख्यया कथाऽऽवाध(वाप)कथा यथाऽस्ये-
 यन्ति घृतपलानि इयन्ति शाकानि भोजने इति । १ । निर्वाध(वापा) इति व्यञ्जनमेदास्तेषां कथा इयन्तोऽस्य-
 शाकस्य मेदा भुज्यन्ते इति । २ । आरम्भकथा जीवविनाशकथा, यथाऽस्य भोजने इयन्तोऽजाद्या हन्यन्ते इति ३ । निष्ठानं-
 रूपकसङ्ख्या तत्कथा भोजने इयन्तो रूपका लगन्त इति ४ । २ । देशकथा चतुर्धा-छन्दकथा १ विधिकथा २ विकल्प-
 कथा ३ नेपथ्यकथा ४ । तत्र छन्दो गम्यागम्यं उच्यते तत्कथा यथा लाटानां मातुलजा गम्येत्यादि १ । विधिर्भोजनामरण-
 विवाहादिरचना तत्कथा २ । विकल्पो वापीकृपादिसौधादिरूपस्तथा सस्यनिष्पत्तिस्तद्युक्तिश्च तत्कथा विकल्पकथा ३ ।
 नेपथ्ये स्त्रीत्वादिवेषकथा ४ । ३ । राजकथा चतुर्धा-निर्गमे ईदृगृह्या निर्यातीति १ । अभिगमे आगमे ईदृगृह्याऽऽयातीति
 २ । बले राक्ष इयद्वलं गजादि ३ । कोशे इयन्तः कोशा इत्यादि ४ । १० । चूर्णौ राजकथाया अनु देशकथोक्ता । 'पडि०'
 चतुर्भिर्व्यनैः, तत्र चित्तैकाग्रता ध्यानं शुभं वा अशुभं(वा), तत्रार्त्तरीद्राभ्यां कृताभ्यां धर्मशुक्लाभ्यामकृताभ्यामतिचारः ।।
 सामान्यतो ध्यानं सप्तधा, मानसं-१ वाचिकं २ कायिकं ३ मानसकायिकं ४ वाचिककायिकं ५ वाचिककायिकं ६ मानसवा-
 चिककायिकं ७ । मनस एकाग्र्यं मानसं १ वचस एकाग्र्यं वाचिकं २ एवं कायिकमपि ३ मनोवाचोरैकाग्र्यं मानसवाचिकं ४
 एवं शेषाण्यपि भाव्यानि । परं यदा यस्य मनोयोगादियोगस्योत्कृता विवक्ष्यते तदा ध्यानं । मानसादिमेदानान्प्रोत्येवं
 सिद्धान्तयुक्तिः । एवाद्यतुर्यपञ्चमसप्तमानि छद्मस्थानां, द्वितीयतृतीये छद्मस्थानां सयोगिनां च, पष्ठं सयोगिनां विज्ञेयतो ध्यानं-

चतुर्दोऽर्त्तादिमेदात् । अत्रान्तरे ध्यानस्वरूपद्वापनाय श्रीजिनभद्रगणिकृतो ध्यानशतकाख्यो ग्रन्थो, व्याख्यायते—‘वीरं,
वीरं मुक्कद्धान्त्या—वृद्धकर्मिण्यण पणमिऊणं । जोईसर सरणं, क्षाणज्झयणं पवरत्तामि ॥ १ ॥

शुक्लध्यानानिदग्धकर्मैन्धन, योगो धर्म्यं शुक्लध्यानं सोऽस्ति येषां तैर्योगिभिः स्मर्य ज्येयं शरण्यं शरणे हितं । प्रणम्य
ध्यानाध्ययनं, प्रवक्ष्यामि ॥ १ ॥ ‘जं धि’

जं धिरमगसरसाण, तं क्षाण जं चल तय चित्तं । तं होच्च भावणा वा, अणुपेहा वा अहव चित्ता ॥ २ ॥

यत् स्थिर एकाग्रालम्बनं अध्ययसानं मनस्तद्धानं, यत्फलं मनस्तच्चित्तमुच्यते । तच्चित्तमोषतत्त्रिधा भवेत् । ‘भावणा
वा’ भाव्यते इति मानना ध्यानाभ्यासक्रिया, अनु पश्चात्प्रेक्षा स्मृतिध्यानाद्भट्टस्य चित्तचेष्टानुप्रेक्षा वा । उक्तद्विमेदवर्जमनश्चेष्टा
चिन्ताऽयमा ॥ २ ॥ ‘अंतो’

अंतोमुहुत्तमेच, चित्तावल्याणनेगवत्थुमि । छउसरथाण क्षाण, जोगनिरोद्धो जिणणं तु ॥ ३ ॥

इह समाधिस्थैर्लोच्छ्वासनिःश्वासरूपप्राणसप्तकोर्यस्तोक्तमसत्त्वः, सप्तसत्त्वितैर्युहुत्तं तन्मध्यमन्तमुहुत्तं तन्मात्रमेकवस्तु-
नि चित्तादस्यानं छद्मस्थानां ध्यानं, जिनानां तु योगा, मनोराकायास्तेषां निरोधो निग्रहः शैलेश्यरस्थापां ध्यानं ॥ ३ ॥ ‘अंतो’

अंतोमुहुत्तपरओ, चित्ता साणत्तर व होच्चहि । सुचिरपि होच्च थहुवत्थुसकमे क्षाणसंताणो ॥ ४ ॥

छद्मस्थानां अन्तर्मुहुत्तमात्रध्यानात्परतः चिन्ता प्रागुक्तरूपा ध्यानानन्तर भावनानुप्रेक्षात्मकं वा भवेत् । एतच्चोत्तरका-
लमाविनि ध्याने सति स्यान्नान्यथा । तत्रापि ध्यानादूर्ध्वं चिन्ताध्यानानन्तर वेत्याद्येवं सुचिरमपि बहुवस्तुसङ्गमे ध्यानस-

न्तानो भवेत् ॥ ४ ॥ ' अष्टे '

अष्टं रुद्रे धम्मं, सुक्कं ज्ञाणाइ तत्थ अंताइ । निब्बानसाहणाइ, भवकारणमट्ठरुदाइ ॥ ५ ॥

ऋतं दुःखं तत्र भयं आर्त्तं १ क्रौर्यानुगतं रोदयति जीवं नरके इति रौद्रं २, चरणश्रुतधर्म्ममर्णानुगतं धर्म्म्यं ३, शोषयत्यष्ट-
कर्मणि शुचं क्लमयतीति शुक्लं । ४ तत्रान्ते इति धर्म्म्यशुक्ले ॥ ५ ॥ चत्वार्यपि चतुर्द्धा, तत्राद्यभेदानाह ' अम '

अमणुण्णाणं सदाइविसयवत्थूण दोसमइलस्स । धणियं वियोगचित्तणमसंपओगाणुसरणं च ॥ ६ ॥

अमनोज्ञानां शब्दादित्रिपयाधारवस्तूनां द्वेषमालिनस्य जीवस्य ' धणियं ' अत्यर्थं वियोगचिन्तनं यथा कथमेभिः सह
वियोगः स्यादिति वर्त्तमानग्रहः, सति च वियोगेऽसम्प्रयोगानुस्मरणं । सदैवैभिः महामम्प्रयोगो वियोगो भूयादित्यनेनैष्य-
त्कालग्रहः । चशब्दात्पूर्वमपि वियोगायोगयोर्मतत्त्वादतीतकालग्रहः ॥ ६ ॥ इति अनिष्टसम्प्रयोगनामा प्रथमो भेदः १ । ' तह '

तह सूलसीसरोगाइवेयणाए विजोगपणिहाणं । तवसंपओगचिता, तप्पडियाराउलमणस्स ॥ ७ ॥

तथाऽत्यर्थं शूलशीर्षरोगादिवेदनाया वियोगे प्रणिधानं दृढोऽभिप्रायः इति वर्त्तमानकालग्रहस्तथा तस्या वेदनाया अभावे
सत्यसम्प्रयोगचिन्ता वियोगचिन्ता तत्प्रतिकाराकुलमनसो जीवस्य स्यात् । भविष्यातीतकालावत्र स्वयं ज्ञेयो । वेदनाऽस-
म्प्रयोगनामा द्वितीयो भेदः २ ॥ ७ ॥ ' इद्वा '

इद्धानं विसयाईण, वेयणाए थ रागरत्तस्स । अवियोगऽज्झवसाणं, तह संजोगाभिलासो य ॥ ८ ॥

इष्टानां विषयादीनां, आदिशब्दाद्वस्तूनां, इष्टाया वेदनायाश्च सातवेधरूपाया रागरक्तस्यावियोगाव्यवसानं दृढोऽभिप्रायः,

अनेन वर्तमानातीतकालौ गृहीतौ, तथा इष्टविषयादीनां सातवेदनायाश्च संयोगामिलापश्च । अनेनैष्यत्कालग्रहः ॥ ८ ॥ इष्ट-
सम्प्रयोगनामा तृतीयो भेदः ३ । 'देवि'

देविद्वचकवद्विषयं, गुणरिद्विषयणभेदं । अहमं नियाणचित्तणमण्णाणुगवमच्चंतं ॥ ९ ॥
देवेन्द्रादीनां गुणा रूपादयः, अस्तिविभूतिस्तत्प्राथम्यमनेन तपसा देवेन्द्रः स्वामित्यादिरूपं निदानचिन्तनं । अज्ञानै-
रतुगतमाश्रितमत्यन्तं ॥ ९ ॥ निदाननामा चतुर्थो भेदः ४ । 'एयं'

एयं पञ्चविहं, रागदोसमोहं कियस्स जीवस्स । अट्टब्बाणं संसारवद्धणं तिरियगइमूलं ॥ १० ॥
चतुर्विधमार्तव्यानं रागद्वेषमोहैरिद्वितस्य लाञ्छितस्य जीवस्य ओघतः संसारवर्द्धनं । विशेषतस्तिर्यग्गतिमूलं ॥ १० ॥
ननु साधोरपि रोगेऽसमाधानं १ चिकित्साकृतौ च तद्वियोगव्यानापत्ते २ स्तथा तपःसंयमासेवने च संसारदुःखवियोगव्याना-
३ द्दार्तव्यानाप्तिः, उच्यते, सा रागादिवशगस्य स्यान्नान्यस्येत्याह 'मज्झ'

मज्झस्यस्स ३ मुणिणो, सक्कम्मपरिणामज्जणियमेयंति । वट्थुस्सभावचित्तणपरस्स समं सहत्तस्स ॥ ११ ॥
मध्यस्यस्यैव मुनेस्तुत्तवधारणे नान्यस्य, स्वकर्मपरिणामजनितमेतदुःखं इति वस्तुस्यभावचित्तनपरस्य सम्यक् सहतः
कुतोऽसमाधिः ? अपि तु धम्मं ध्यानमेव ॥ ११ ॥ द्वितीयतृतीयपक्षावाश्रित्याह 'कुण'

कुणजो व पसत्थालंक्खणस्स पडियारमप्पसावज्जं । तवसंजमपडियारं च, सेवओ धम्ममणियणं ॥ १२ ॥
प्रशस्तालम्बनस्य ज्ञानार्पिलिम्बनवतोऽल्पसावद्यं प्रतीकारं कुर्वतो वाजनिदानं धर्म्यध्यानमेवेति सम्बन्धः, सर्वे उत्सर्ग-

पवादयोरुक्तत्वात्, अन्यथा परलोकस्य साधयितुमशक्यत्वाच्च । तथा तपःसंयमावेव प्रतीकारौ भवदुःखानां, तं मोक्षेऽप्यनिदानं निदानरहितं यथा भवति सेवमानस्य धर्म्यमेव, तथा तत्त्वतो मोक्षेच्छापि निदानमेव परं भावनायामपरिणतं सत्त्वमाश्रित्य व्यवहारात् सा अदुष्टा, अनेनैव प्रकारेण तच्चित्तशुद्धेर्भावात् क्रियायाः प्रवृत्तियोगाच्च ॥ १२ ॥ 'रागो'

रागो दोसो मोहोऽयं, जेण संसारहेयवो भणिआ । अट्ठमि य ते विणिणवि, तो तं संसारतरुवीय ॥ १३ ॥

येन कारणेन रागादयः त्रयः संसारहेतवो भणिताः । ते च त्रयोऽध्यात्मे भवन्ति, ततस्तदार्त्तं संसारतरुवीजं ॥ १३ ॥ 'कावो'

कावोयनीलकालेरसाओ णाइसकिलिह्वाओ । अट्ठग्घाणोवगयस्स कम्मपरिणामज्जणिआओ ॥ १४ ॥

कापोतनीलकृष्णलेश्या नातिसंक्लिष्टा रौद्रध्यानलेश्यापेक्षया आर्त्तध्यानं उपगतस्य प्राप्तस्य भवन्ति । तत्र कृष्णाविद्रव्य-साचिव्यजनिवा जीवपरिणामा लेश्या उच्यन्ते । ताः स्वकर्मपरिणामजनिताः । चूर्णौ कपाया अप्यार्त्तध्यानं ॥ १४ ॥ 'तस्स'

तस्सडक्कंइणसोयणपरिवेवणताडणाइ लिगाइ । इह्वाणिह्विओगाविओगवियणान्तिमिच्चाइं ॥ १५ ॥

तस्य आर्त्तध्यानस्य लिङ्गानि-आक्रन्दन १ शोचन २ परिदेवन ३ ताडना ४ दीप्ति, क्रमात् विलाप १ साश्रुत्व २ दैन्यमापण ३ शीर्षादिकुट्टनरूपाणि ४ । 'इह्वा' कोऽर्थः इष्टवियोगानिष्ठावियोगो, वेदना निमित्तं कारणं येषां तानीष्टानिष्ट-वियोगावियोगवेदनानिमित्तानि ॥ १५ ॥ 'निद'

निदइ य नियकयाइ, पसंसइ सविम्हओ विभूईओ । पत्थेइ तासु रज्जइ, तयज्जणपरायणो होइ ॥ १६ ॥

निजकृतान्यल्पफलविकलानि, कार्याणि निन्दति, प्रशंसति स्तौति, च सविस्मयः परविभूतीः, प्रार्थयते च परविभूतीः परदर्श-

स्वास्विति प्राप्तसु सद्धिषु रज्यति । तदजने तस्या ऋद्धेरजने परायणस्तत्परो भवति ॥ १६ ॥ १५ मेदा आद्यभेदे, रोगादीनां
त्रैकाल्यवियोगचिन्तनेन द्वितीये ३, तृतीये इष्टानां विषयानां सद्देदनायाश्च त्रिकालेन १८ मेदाः, तृये निदाने ९ मेदाः, एवं
सर्वे, ४५ । 'सदा'

सदाश्चित्सयगिच्छो, सद्धम्परम्बुहो पमायपरो । जिणमयमणवेरक्तो, बट्टइ अट्टमि झाणमि ॥ १७ ॥

शुब्दादिविषयगृद्धो लम्पटः, सद्धम्मो जिणधम्मस्तस्मिन् पराबुद्धः प्रमादपरो जीवो जिणमतमनयेह्यमाणः आर्त्तध्याने
चर्त्तते, ॥ १७ ॥ 'तदः'

तदविरयेसविरयमायपरसंजयाणुग झाण । सच्चप्पमायमूलं, वज्जेयव्व, सद्धज्जेणं ॥ १८ ॥

तदार्त्तध्यानं अविरतदेशविरतग्रमादपरसंयतानां अनुगं पृष्ठतो लग्नं विद्यते । न तु अविरता(अग्रमत्ता)दीनामाश्रितमित्यर्थः
॥ १८ ॥ आर्त्तध्यानं समाप्तं । रौप्रं हिंसामृयास्तेयचिपयसंरक्षणानुबन्धिमेदाच्चतुर्धा, क्रमेणाह—'सदा'

सत्तबह्वेद्वद्वधणड्ढर्णकणमारणाइपणिहाण । अइकोहगहघत्थ, निग्घिणमणसोऽहमविवागं ॥ १९ ॥

सत्त्वा, जीवास्तेषां वधः(धादि)प्रणिधानं । तत्र वधस्ताडनं, वेधो नासिकादौ, बन्धनं रज्जादिना, दहनं अग्निना, अङ्कनं
लाञ्छनं, मारणं घातः, आदितो गाढपरितापपाटनादि । एषु प्रणिधानम्-अकुर्वतोऽपि (करणं प्रति) दृढं ध्यानं, अतिक्रोधः,
ग्रहग्रस्तं, क्रोधादानान्मानादयोऽपि ज्ञेयाः, निर्घृणमनसो निर्दयमनसोऽधमो विपाको नरकफलो यस्य । हिंसानुबन्धिनामा
प्रथमो भेदः १ । १९ ॥ 'पिस्सु'

पिण्डासन्मासन्भूयभूयधायाद्वयणपणिहानं । मायाविणोऽहसंघणपरस्स पच्छन्नपावस्स ॥ २० ॥

-२ पिण्डनमनिष्टद्वचकं, असम्यग्मयाच्यम्, असञ्चलं व्यवहारात्रिधा--अभूतोद्भावनं यथा सर्वग आत्मा १, भूतनिह्वो नास्त्या-
स्मा २, अर्पन्तिसाख्यानं मां अश्वमित्यादि वदतः ३, भूतानां घातो यत्र तत् छिन्धि भिन्दीत्यादि वचनं प्रति अप्रवृत्तस्यापि
ह्यानं । मायाविनो वणिगादेरतिसन्धना चञ्चना तत्परस्य, प्रच्छन्नपापस्य कूटप्रयोगकाणिः, यद्वा घिगूजातिककुतीर्थिकादे-
रन्येषां पुरतोऽगुणमपि स्वं गुणवन्तं वदतः, यतोऽगुणः स्वं गुणित्वं(णचन्तं) वक्ति स महान् प्रच्छन्नपापः ॥ २० ॥ मृषानु-
बन्धनामा द्वितीयो भेदः २ । 'तद्'

तद् तिन्वकोहलोद्भाउलस्स भूओवघायणमणलं । परदव्वहरणचित्तं, परलोयाबायनिरवेरकं ॥ २१ ॥

भूतानां जीवानां उपधातनं क्लेशकारकं अनार्यं पापमयं, किं तत् ? परद्रव्यहरणचित्तं परलोकेऽपायः कष्टं तन्निरपेक्षं ॥ २१ ॥
स्तेयानुबन्धनामा तृतीयो भेदः ३ । 'सद्वा'

सद्वाइविसयसाद्वणधणसाररकणपरायणमणिद्वं । सव्वाभिसंकणपरोवघायकलुसाउलं चित्तं ॥ २२ ॥

शब्दादिविषयानां साधनं हेतुः, तच्च तद्धनं च तत्संरक्षणपरायणमनिष्टं । 'सद्वा०' न वेद्मि कः किं कर्त्ता, तस्मात्सर्वेषां
धातः श्रेयान् इति सर्वाभिरुक्तेन परोपधातेन च कलुषाः कपापास्तैश्चाकुलं चित्तं ॥ २२ ॥ विषयसंरक्षणनामा चतुर्थो भेदः
४ । 'इय, एयं'

इय करणकारणानुमइविसयमणुचित्तणं चउव्वेभयं । अविरयेदेसासंजयजणमणसंसेवियमहण्णं ॥ २३ ॥

एवं षड्विहं, रागदोसमोहाउलस जीवस । रोहज्ज्ञाणं संसारबद्धं नरयगद्गूलं ॥ २४ ॥

एवं चतुर्भेदमनुचिन्तनं करणादिमिषयं रौद्रं, देशाः संयताः श्राद्धाः । अघन्यं पापं एतद्रौद्रध्यानं चतुर्विधमित्यादि प्राग्भू 'नरयगद्ग' नरकगतिः ॥ २३-२४ ॥ 'कावो'

कावोयनीलकाळा, केलाओ तिळबसंकिळिटाओ । रोहज्ज्ञाणोवगयस्स, कम्मपरिणामजणियाओ ॥ २५ ॥

कापोतनीलकृष्णलेश्यास्तीक्ष्णसंक्लिष्टा अतिसंक्लिष्टाः स्युः ॥ २५ ॥ 'लिङ्गा'

लिङ्गाइं तरस वसल्लयबहुलनाणविहाराणदोसा । तेसि पिय हिंसाइसु, बाहिरकरणोवउत्तस्स ॥ २६ ॥

दोषद्वन्द्वः प्रत्येकं सम्बध्यते । उत्तमदोषः १ षडुलदोषः २ नानाविधदोषः ३ आमरणदोषः ४ । तत्र उत्तमं अनुपरतं हिमादीनामन्यतरस्मिन् दोषे प्रवर्तते इत्युत्तमद्वन्द्वदोषः १ । सर्वेष्वप्येवं प्रवर्तते इति बहुलदोषः २ । नानाविधेषु त्वक्त्वक्षणा-
क्षुत्वननादिहिंसाद्युपायेषु अमरुदप्येवं प्रवर्तते नानाविधदोषः ३ । महदापद्रवोऽपि स्वतो महदापद्रवोऽपि चान्यस्मिन्नामरणं पश्चात्तापं नापत्ते स आमरणदोषः ४ । एते दोषास्तस्य रौद्रव्यापिनो लिङ्गानि, किम्भूतस्य तेज्ज्वेव हिंसादिषु आदिशब्दात् शृपावादादिषु बाह्यकरणाभ्यां वाक्कायाभ्यां उपयुक्तस्य प्रवृत्तस्य ॥ २६ ॥ 'पर'

परयसणं अहिंनंदइ, निरवेरको निइओ निरयुत्ताओ । हरिसिज्जइ कयपावो, रोहज्ज्ञाणोवगयचित्तो ॥ २७ ॥

परस्य व्यसनं कष्टं अभिनन्दति प्रयुंसति, परव्यसने निरपेक्षो निर्दयो निरनुतापः पश्चात्तापरहितः, कृत्तपापो हृष्यति ॥ २७ ॥ रौद्रध्याने प्रथमभेदे वय १ वेष २ वन्धन ३ दहन ४ अङ्कन ५ मारणानि ६ । द्वितीये पिशुन १ असम्य २ असम्भूत ३

भूतघाताः ४ । चतुर्थे तुये एकैको भेदः एवं १२, करणादित्रिकगुणिताः, ३६, ते चतुःकपायैः, १४४, एते रागद्वेषमोहः ४३२, एते कालत्रयेण गुणिताः १२९६ । उक्तं सौद्रं । अथ धर्मध्यानस्य द्वास्त्रयाथे 'ज्ञाना', 'ततो'

ज्ञानरस भावणाओ, देसं, कालं, तहाऽऽसणविसेसं । आलवणं, कयं, झाइयषयु ले य झायारो ॥ २८ ॥

तचोऽणुत्पेहाओ, लेससा, लिगं फलं च नाऊणं । धम्मं झाइल्ल, मुणी, तक्कयजोगो तओ सुकं ॥ २९ ॥

ध्यानस्य भावनाः, १ देशं, २ कालं ३ आमनं, ४ आलम्बनं ५ क्रमं ६ तथा व्यातव्यं ७ ये च व्यातारः ८ ततोऽनुप्रेक्षा ध्यानोपरमादनुभाविन्योऽनित्यत्वाद्यालोचनारूपाः ९ लेशकाः, १० लिङ्गं, ११ फलं, १२ च ज्ञात्वा, मुनिर्धर्मं, व्यायेत् । 'तक' तत्कृतयोगी, धर्मध्यानकृतभ्यासस्ततः शुक्लध्यानं व्यायेत् ॥ २८-२९ ॥ 'पुष्'

पुव्वकयल्लभासो, भावणाहि झाणस्स, जोगयमुवेइ । ताओ, य नाणइसण-चरित्तेवेरगज्जणियाओ ॥ ३० ॥

ध्यानारपूर्वं भावनाभिः कृताभ्यासो ध्यानस्य योग्यतामुपैति । तत्र ज्ञानं १ दर्शनं, २ चारित्र्यं ३ वैराग्यं ४-जनिताः ॥ ३० ॥ तद्यथा 'पाणो'

पाणे णिच्चभासो, कुणइ मणोधारणं विशुद्धिं च । नाणगुणमुणियसारो झाइ सुनिच्चलमईओ ॥ ३१ ॥

ज्ञाने, श्रुतज्ञाने नित्याभ्यासोऽशुभचिन्तारोधेन, मनोधारणं विशुद्धिं च सन्नार्थयोः कुरुते एव । ज्ञानेन गुणानां जीवाजी-वाश्रित्वानां चेतनादीनां पर्यायानां, च क्रमभाविनां ज्ञातृसारस्तत्त्वं नित्यानित्यादिरूपं येन, स तादृक्, ततः सुनिश्चितमतिर्ध्यायति ॥ ३१ ॥ ज्ञानभावनं १ । 'संका'

संस्कारदोसरहिओ, पममयेज्जाइगुणगणेवेओ । होइ असमूढमगो, दंसणसुद्धीए साणंमि ॥ ३२ ॥

प्रथमः स्वान्यशान्ते प्रभुमो वा तेन स्वैर्यादिगुणगणैश्चोपेतो दर्शनशुद्ध्या ध्यानेऽसंभूदमना भवति, दर्शनमावना २

॥ ३२ ॥ 'नम'

नवकस्मात्तापयणं, वोरणविणिज्जर सुभायाणं । चारित्तमावणाए, साणमपत्तेण थ समेइ ॥ ३३ ॥

चारित्र्यमात्रनया नवकर्मणामनादानं अप्रहर्णं, पुराणानां विनिर्जरं क्षणं । शुभानि पुण्यकर्मणि सातवेद्यादीनि तेषां आदानं ग्रहणं । तथा अपत्तेन ध्यानं ममेति लभते, चारित्र्यमात्रना ३ ॥ ३३ ॥ 'सुवि'

सुविदियत्तगस्सभावो, निम्मणो निम्मओ निरासो च । वेरगमायियमगो, साणंमि सुनिषलो होइ ॥ ३४ ॥

गुणद्विदितो ज्ञातो जगत्समागोऽनित्यतादिरूपो येन, निःमङ्गो नीरागो निराशोऽरुणः (निराशंमः), चशब्दादकोषादिः, य परंमिथः वैराग्यमात्रितमना भवति म स्वध्वानाद्युपद्रवसहितत्वाद् ध्याने सुनिषलो भवतीति गाथार्थः, वैराग्यमात्रनाः ४ । ॥ ३४ ॥ अथ देशद्वारं 'निमं'

निमं पिय तुइइएत्तुंमगकुम्भीलवयियं जइणो । ठाणं यियणं भणियं, त्रिसेसओ साणकलंमि ॥ ३५ ॥

यनेनिरयमपि पुरत्यादियत्तिनं पिज्जनं निर्जनं स्थानं भणितं, पित्रोपतो ध्यानरूले । तत्र कुञ्जोला धृतिमूल्याः, उक्तं च 'जइ य १ रसोल २ मिठा, ३ चट्टा ४ उन्नामगादणो जे य । एए हुंति कुञ्जोला, वजेयन्ता पयत्तेण' । १ । धृतिनो धृत-काराः, रसोलाः स्थानपाना आरथकाद्याः, रसोलाः कल्पपाला वा । मिठा अग्नेमाद्युपायकाः । चट्टाश्छान्दानामादयः ।

भूतघाताः ४ । तृतीये तुयं एकैको मेदः एवं, १२, करणादित्रिकगुणिताः ३६, ते चतुःकपायैः, १४४, एते - रागद्वेयमोहैः ४३२, एते कालत्रयेण गुणिताः १२९६ । उक्तं रौद्रं । अथ धर्मध्यानस्य द्वारगाथे, 'ज्ञाण', 'तत्त्वो',

ज्ञानस्य भावणाओ, देसं कालं, तद्दृष्टस्य विसेसं । आलम्बणं कम, ज्ञाद्वयव्यं, जे य ज्ञायारो ॥ २८ ॥

तचोऽनुपेक्षाओ, लेस्सा लिंगं फलं च नाड्यं । धम्मं ज्ञाद्वयं, मुणी, सकयजोगो तओ सुक्कं ॥ २९ ॥

ध्यानस्य भावनाः १ देशं २ कालं ३ धामनं ४ आलम्बनं ५ क्रमं ६ तथा व्यातव्यं ७ ये च व्यातारः ८ ततोऽनुप्रेक्षा ध्यानोपरमादनुभाविन्योऽनित्यत्वाद्यालोचनारूपाः ९ लेख्याः १० लिङ्गं, ११ फलं, १२ च ज्ञात्वा, मुनिर्धम्मं, व्यायेत् । 'तत्त्व' तत्तुतयोगो धर्मध्यानकृतान्यासस्ततः शुक्लध्यानं व्यायेत् ॥ २८-२९ ॥ 'पुष्प',

पुष्पकथं भासो, भावणादि ज्ञानस्य लोकायमुवेह । ताओ य नृणंदस्य-चरित्तवेरग्गज्जिआओ ॥ ३० ॥

ध्यानारूपं भावनार्थिः कृतान्यासो ध्यानस्य योग्यतामुपैति । ताश्च ज्ञानं १ दर्शनं, २ चारित्र्यं ३ वैराग्यं ४-जनिताः ॥ ३० ॥ तद्यथा 'जाणे',

जाणे निबन्धासो, कुणद मणोधारणं विदुद्धि च । नाणगुणमुणियसारो ज्ञाद्व सुनिबलमईओ ॥ ३१ ॥

ज्ञाने श्रुतज्ञाने नित्याभ्यासोऽनुमचिन्तारोधेन, मनोधारणं विशुद्धिं च सूत्रार्थयोः कुरुते एव । ज्ञानेन गुणानां जीवाजी-माश्रितानां चेतनादीनां पर्यायानां च क्रममादिनां ज्ञातसारस्वरूपं नित्यानित्यादिरूपं येन, स तादृक्, ततः सुनिश्चितमतिर्हर्षा-यति ॥ ३१ ॥ ज्ञानभावनया १ । 'सका',

सुखसदोत्तरतिष्ठो, पसमयेज्जादगुणगणोरेओ । होइ असमूहमज्जो, इंसणमुद्धोए सणमि ॥ ३२ ॥

प्रथमः स्वान्यग्रान्ने प्रक्षुभ्यो वा तेन ह्येषीदिगुणगणैर्योषेतो दर्शनशुद्ध्या ध्यानेऽसंमूढमना भवति, दर्शनभावना २ ॥ ३२ ॥ 'नर'

तद्वच्छस्त्रस्तत्परार्णं, पोरणयिणिज्जरं सुमायाणं । चारिणमावणण्य, सणमयतेण य समेइ ॥ ३३ ॥

चारित्र्यमानया नररुग्मणामनादाने अग्रहणे, पुराणानां विनिर्जरं क्षपणं । शुभानि पुण्यरुग्मणि मातवेद्यादीनि तेषां आदानं ग्रहणं । तथा अयत्नेन ध्यानं ममेति लभते, चारित्र्यमानना ३ ॥ ३३ ॥ 'सुवि'

सुविदियजगरमभावो, निरमंजो निरमो य । वेरणमायियमज्जो, सणमि सुनिबलो होइ ॥ ३४ ॥

मुष्टु विदितो ज्ञातो जगत्स्वभावोऽनित्यतादिरूपो येन, निःसङ्गो नीरागो निराग्रोऽकृष्णः (निराश्रयः), चञ्चदादिकोषादिः, य एतन्निष्ठः वैराग्यमाप्तिमना भवति स स्वप्नानाद्युपद्रवहितत्वाद् ध्याने सुनिबलो भवतीति गाथायः, वैराग्यमाननाः ४ ।

॥ ३४ ॥ अथ देवद्वारं 'निगं'

निगं पिय जुइपसुत्तुंमगदुमीलज्जियं जइणो । ठणं पियणं भणियं, विसेमओ सणकलमि ॥ ३५ ॥

यनेतिपमपि पुरत्यादिपित्रितं पित्रनं निर्जनं स्थानं भणितं, पित्रपतो ध्यानकाले । तत्र कुशीला धृतिमुख्याः, उक्तं 'जुइ म १ रमोल २ मिठा, ३ चट्ट ४ उन्गामगादणो जे य । एए हुंति कुशीला, चजेयन्ग पयत्तेण' । १ । धृतिनो धृत-
कासाः, रमोनाः स्थानपाला आरक्षकत्वात्, रमोलाः कल्पपाला वा । मिठा अग्नेमाद्युषामकाः । चट्टाश्छात्रदासादयः ।

उद्भ्रामकाः स्वेरिणः, आदिशद्राद् याचकादयश्च । एते कुशीला उच्यन्ते । एतदवशीकृतयोगानां स्थानं ॥ ३५ ॥ 'धिर'

धिरुच्यजोगाणं पुण मुणीण हाणे सुनिबलमणां । गामंमि जणाइण्णे, सुण्णे रण्णे व ण वित्तेसो ॥ ३६ ॥

स्थिराः संहननधृतिभ्यां, तथा कृता योगा ज्ञानादिभावनादिव्यापाराः सत्त्वस्रवतपोमुख्या वा यैस्ते अभ्यस्तयोगा इत्यर्थः । स्थिराश्च ते कृतयोगाश्च तेषां, धुनीनां ध्याने, सुष्ठु निश्चलमनसां, जनैराकीर्णै पूर्णै ग्रामे शून्येऽरण्ये वा न विशेषः ॥ ३६ ॥ 'तो ज'

सो जरथ समाहाणं, होज्ज मणोचयणकायजोगाणं । भूओवरोहरहिओ, सो देसो हायमाणरस ॥ ३७ ॥

यत्र देशे मनोरचनकाययोगानां ममाधानं स्वास्थ्यं भवेत् । ननु मनःसमाधिरस्तु, बाकायसमाधिभ्यां तु किं ? तन्म-
यस्यानामानाद्, उच्यते तयोः समाधिर्मनोयोगोपकारीति ध्यानं तदात्मकं स्यादेव, यथेहृत्वाग् वाच्येति ह्यात्वा
वक्तुर्गायिकं ध्यानं, संलीनाङ्गस्याऽयतनात्यागः कायिकं । तथा यो भूतानामुपरोधः-संघट्टनादिस्तद्रहितश्च, यथा स देशो
स्यापत उचितः ॥ ३७ ॥ अथ कालद्वारं ३ 'कालो'

कालोऽवि सोच्चिय, जहि जोगसमाहाणमुत्तमं लहद्द । न उ दिवसनिसावेलाइनियमणं हाण्णो भणियं ॥ ३८ ॥

कालोऽपि स एव ध्यानार्हः यत्र ध्याता योगानां समाधानमुत्तमं लभते, न तु दिक्मनश्चादिवेलाया नियमनं नियन्त्रणं
व्यापिनो मणितं, द्वा० ३ ॥ ३८ ॥ अयासनद्वा० ४ 'जच्चि'

उच्चिय देहायत्या, त्रिया ण हाणोवपेहिणी होइ । हाइज्जा तदवत्तो, ठिओ निसण्णो निवण्णो वा ॥ ३९ ॥

यैव निपण्णतादिरूपा देहावस्था, त्रिताऽभ्यस्ता, ध्यानस्योपरोधिनी पीडाकारिणी न स्यात्, सेवावस्था यस्य स तदवस्थः,

स्थितः कायोत्सर्गो, निष्कण उपविष्टो निर्बिणः श्रयितो वा ध्यायेत् ॥ ३९ ॥ यतः 'सन्धा'

सत्त्वस्तु चट्टमाणा, गुणञ्च जं देसकालवेष्टासु । वरकेवलद्वैतासु । पत्ता बहुतो समियपावा ॥ ४० ॥

चेष्टा देहावस्था उच्यन्ते । देशश्च कालश्च चेष्टाश्च देशकालचेष्टास्तासु, सर्वासु देशकालचेष्टासु वर्तमानाः शान्तपापाः सन्तो ह्यनयो वरकेवलज्ञानमनोज्ञानादिलाभं प्राप्ता बहुशः, कैवलज्ञानवर्जमनेकवारान् ॥ ४० ॥ 'तो दे'

तो देसकालवेष्टानियमो ज्ञानस्त नरिय समयंमि । जोगाण समाहायं, जह होइ तथा पयइयव्वं ॥ ४१ ॥
योगानां मनीवाकायानां समाधानं भवति यथा, प्रयतितन्यं ॥ ४१ ॥ अथालम्बनद्वा० ५१ 'आलं'

आलंयणाइ धायण-पुच्छणपरियट्टणाणुचित्तो । सामाइयाइयाइं, सद्धम्मावससाइं च ॥ ४२ ॥

धर्मध्यानालम्बनानि-स्यार्थदानं वाचना । शङ्किते सूत्रादौ प्रश्नः २ गुणनं परिवर्तना ३ मनसो द्वात्रार्थचिन्तनं अनुचिन्ता, ४ अमूनि श्रुतधर्माधितानि । अथ चरणधर्माधितान्याह 'सामा' आदितः प्रतिलेखनादीनि, सद्धर्मधारित्रधर्मस्तस्यावश्यकानि ॥ ४२ ॥ 'विस'

विसर्ममि समारोहइ, इददब्बालंयणो जहा पुरिमो । सुभाइकयालंयो, तह साणवरं समारुहइ ॥ ४३ ॥

विपने दुर्गादौ, समारोहति सम्यगपरिक्षेपेनोर्ध्वं याति, कः ? इदं बलवत् द्रव्यं रज्जादि, द्वादिश्रुतालम्बनो ध्यानवरं धर्म्यं, द्वा० ५१ ॥ ४३ ॥ अथ क्रमद्वा० ६ 'ज्ञाण'

ज्ञाणपवडियत्तिकमो, होइ भणोजोगनिगहाइओ । भवकाले केवल्लिणो, सेसाण जहासमाहीए ॥ ४४ ॥

कैवलिनो ममस्य काले शेषेऽन्तर्मुहूर्ते शैलेऽशीक्षणे ध्यानस्य प्रस्तावाञ्छुक्कष्यानान्त्यमेदद्वयस्य प्रतिपत्तेः क्रमो मनोयोग-
निप्रहादिः, आदितो वाक्पायनिग्रहः । शेषस्य धर्मध्यानस्य शुक्लाद्यभेदयोश्च प्रतिपत्तिर्योगानाश्रित्य यथासमाधिना प्रतिपत्ति-
क्रमः, परं प्रायः प्राप्तायवाग्योगरोधस्ततो मनोरोधः, द्वा० ६ ॥ ४४ ॥ अथ ध्यातव्यमाज्ञाविचय १ अपायविचय २ विपाक-
विनय ३ संस्थानविचय ४ मेदाद्यतुर्द्धा, तत्र विचयध्वन्तनेन परिचयः । क्रमेणाह ' सुनि '

सुनिऽणमणाश्गिरणं, भूयद्दिव्यं मूयभावणमहर्ग्यं । अभियमजियं महत्यं, महाणुभावं महाविसयं ॥ ४५ ॥

सुनिपुणां दूरमद्रव्यादिदर्शकत्वात्, अनादिनिधनां, अर्थतः शाश्वतां, भूतहितां भूतं सत्यं भाव्यते अनया सा भूत-
मात्मना स्याद्वादवादिनी तामनर्था, अमूर्त्यां, अमितां एकैकद्रवस्यानन्तार्थत्वात्, अजितां कुतीर्थिकैः, महान् प्रधानोऽर्थो
यस्याः पूर्वापरतागिरोधित्वादनुयोगद्वारात्मकत्वात् नयमयत्वाच्च, महान् प्रभूतोऽनुभावो यस्याश्चतुर्दशपूर्विणां सर्वलब्धिमत्वात्
तां, महानिपयां सर्वद्रव्यविषयत्वात् ॥ ४५ ॥ ' ज्ञाद् '

साज्ञाना निरवजं, जिज्ञाणमाणं जगत्पर्यट्टमाणं । अणिउणजणदुग्गेयं, नयभंगपमाणगमगहनं ॥ ४६ ॥

निरवर्था दार्थिशुद्धीकादिदोषाभावात्, ईदृशां जगत्प्रदीपानां जिज्ञानामाज्ञाप्यन्ते सत्कर्मणिनया जीवा इत्या(ज्ञा ताभा)ज्ञां
वानं । अनिपुणजनदुर्भूयां, नया नैगमाद्याः, भक्ता एकविधाद्याः, प्रमाणानि प्रत्यक्षादीनि, निगमाः सदृक्पाठाः ' तैर्गहनं
॥ ४६ ॥ ' तत्प ' ' हेऊ '

तत्प य मद्रदोषजलेजं, सच्चिद्रहायरियविरहओ वावि । नेयगहनत्तणेण य, पाणावरणोदपणं च ॥ ४७ ॥

देहदाहरणामभवे य, सइ सुदु जं न नुञ्जेज्जा । सन्वण्णुमथमविविहं, तहायि तं चिन्तए मइमं ॥ ४८ ॥

तत्राध्यायां मतिदीर्घत्वेन तद्विषयः सम्यग् व्याख्याता आचार्यस्वस्य विरहतोऽभावात् ज्ञेयार्थस्य गहनत्वेन ज्ञानावरणो-
दयेन च, हेतुर्वद्वयादेर्द्रुमवचनादिः, उदाहरणं चरितकल्पितमेदं, तयोऽसम्भवे सति, सुष्ठु यद्वस्तु न बुध्यते तथापि तद्वस्तु
मर्त्यमवतमित्यधितयं चिन्तयेत् मतिमान् ॥ ४७-४८ ॥ 'अण्'

अणुवक्यपराणुगहपरायणा जं जिणा जगत्प्रवरा । जियरागवोसमोहा य, णण्णहाथादिणो तेणं ॥ ४९ ॥

पसिनाः, अनुपकृते परैरुपकारेऽकृतेऽपि, परानुग्रहः कृपा, तत्र परायणाः, जगत्प्रवराः, तेन नान्यथायादिनिः, रागाः
प्रीतिः, द्वेषोऽप्रीतिः, मोहोऽज्ञानं, आज्ञाविचयनामा मेदः ॥ ४९ ॥ 'राग'

रागद्वेष्टमकमायामयादिकिरियासु वट्टमाणणं । इहपरलोयावाओ, हाइज्जा वज्जपरिवज्जी ॥ ५० ॥

आध्यायादयविरतिरयोगाः । आदिग्रन्थो रागादिनामनेकमेदवाची, क्रियाः कायिकाद्याः, रागादिषु क्रियासु वर्चमा-
नानां इहपरलोकपोरपायान् कट्टानि व्यायेत् । यथा राग इह मवेऽपि दुःखाय, दृष्टिरागादिमेदस्तु दीर्घमवाय, एवं द्वेषा-
दयोऽपि, अवयपरिवर्जो, अपायविचयनामा मेदः २ ॥ ५० ॥ 'पय'

पयइठिइपरमाणुभावमिअं मुहासुइविहत्तं । जोगाणुभावज्जणियं, कम्मविवागं विचितेज्जा ॥ ५१ ॥

प्रकृतयः कर्मणां मेदा ज्ञानावरणाद्याः, स्थितिर्ज्ञेयन्यादिमेदाः । प्रदेशो जीवप्रदेशमिलितकर्मपुद्गलस्कन्धः, अनुभवो
रसः, तैर्मिश्रं मेदापञ्चं, एतच्चतुर्द्वीपि शुभाशुभाभ्यां विभक्तं । 'जोगा' योगा मनोवाकायाः, अनुभावा जीवगुणा मिथ्यात्वा-

विरतिकषायास्तैर्जनितं, कर्मविपाकं कर्मोदयः, विपाकविचयनामा भेदः ३ ॥ ५१ ॥ ' जिण '

जिण्णदेसियाइ लक्खणसंठाणासणविहरणमणाइ । उप्पायट्ठिइमंगाइ, पब्बवा जे य इब्बवाणं ॥ ५२ ॥

जिनदेशितानि जिनोक्तानि, पृष्ठां द्रव्याणां लक्षणसंस्थानासनविधानमानादीनि, चिन्तयेदितिपृष्ठागोक्तेन सह सम्बन्धः । तत्र द्रव्याणि धर्मास्तिकायादीनि । धर्मास्तिकायस्य लक्षणं गतिः, कोऽर्थः ? जीवानां पुद्गलानां चाऽसौ गत्युपग्रहकारी मत्स्यानां जलवत् १ । अधर्मास्तिकायस्य लक्षणं स्थितिः, जीवानां पुद्गलानां चासौ स्थित्युपग्रहकारी मत्स्यानां स्थलवत् २ । आकाशास्तिकायस्य लक्षणं अवगाहः, सर्वद्रव्याणां स्थानत्वादयां घटवत् ३ । पुद्गलास्तिकायस्य लक्षणं वर्णगन्धरसस्पर्शशब्दवत्त्वं पूरणगलनात्मकं च ४ । कालस्य लक्षणं अतिक्रमणवत्त्वं ५ । एतान्यजीवाः । जीवास्तिकायलक्षणं चैतन्यं ६ । संस्थानं आकारः, स लोकाकाशस्य तत्रवर्तिनां धर्माधर्मास्तिकायनैश्चयिककालानां केवलिसमृद्धयातगतस्य लोकपूर्विसमये जीवस्य कटिदत्तकरवैशाखसंस्थानस्थितपुरुषतुल्यः । वैशाखसंस्थानं विस्तारितपादाम्नां स्यात् । समयावलिकालस्य व्यावहारिककालस्य संस्थानं नृक्षेत्रतुल्यं सूर्यचारप्रभवत्वात्, सूर्यचारश्च नृक्षेत्र एव, अन्यत्र पल्योपमादिव्यवहारः, एतदपेक्षया द्वेयः । पुद्गलानां संस्थानं वृत्तव्यस्त्रादि । देहस्थितजीवानां समचतुरस्त्रादि । आसनमाधारः, तच्च धर्मास्तिकायादीनां लोकाकाशं । विधानानि भेदास्ते च ' धम्मत्थिकाए ' इत्यादि, ' धम्मत्थिकायदेसे, धम्मत्थिकायपप्से ' इत्यादि मानानि प्रमाणानि, यथा धर्माधर्माकाशलोकास्तिकाया एको जीवश्च सममात्राः, अणुरेकप्रदेशस्यायी प्रदेशो निरंशो भागः । कालो नृक्षेत्रमानः । ' उप्पायट्ठिइ ' त्यादि व्याख्या—ये च द्रव्याणां उत्पादस्थितिमन्नादिपर्यायास्तान् चिन्तयेत्, कथं ? सर्वं वस्तु

उत्पादव्ययध्रौव्यात्मकं, यथा स्वर्णं घटत्वेन भग्नं मौलित्वेनोत्पन्नं सुवर्णत्वेन स्थिरमेव । गोरत्वं पयस्त्वेन नष्टं वधित्वेनोत्पन्नं गोरसत्त्वेन स्थिरं । एवं धर्मास्तिकायादयोऽपि विवक्षितसमयसम्बन्धापेक्षयोत्पन्नाः, अतीतसमयापेक्षया विनष्टाः, द्रव्यत्वेन तु स्थिराः । आदितोऽगुरुलघ्वादियर्यायान् चिन्तयेत् ॥ ५२ ॥ 'पंच'

पंचतिकायमइयं, लोगमणाइणिहणं जिणक्खायं । णामाइभेयविहियं, त्रिविहमहोलोयभेयाइ ॥ ५३ ॥

पञ्चास्तिकायमयं, अस्तयः प्रदेशास्तेषां कायाः समुदाया अस्तिकायास्ते पञ्च, धर्माधर्माकाशजीवद्रुदलास्तिकायरूपास्तन्मयं । कालोऽस्तिकायो न, तस्य स्थिरत्वेन प्रदेशचयाभावात् । तथाऽनादिनिघनं, जिनाख्यातं नामलोकादिपूर्वोक्ताष्टमेद-भिन्नं, अघोलोकादिमेदं त्रिविधं लोकं चिन्तयेत् ॥ ५३ ॥ अत्र च 'त्विइ'

त्विइवल्लयदीवसागरनरयविमाणभवणाइसंठाणं । बोमाइपइह्ठाणं, निययं लोगट्टिइविह्ठाणं ॥ ५४ ॥

क्षितयो धर्मधाः ईप्सप्राग्भारान्ताः ८ । वल्लयानि घनोदधिघनतनुवातात्मकानि भूमिसप्तको(क)परिक्षेपीणि, द्वीपाब्धयोऽमद्भयाः, निरया नरकाः, विमानानि ज्योतिष्कादीनां अनुत्तरान्तानां, भवनान्यसुरादीनां, आदितो व्यन्तरपुराणि तेषां क्षितिवलयादीनां संस्थानमाकारविशेषं, ('बोमाइ') आदितो वाय्वादी प्रतिष्ठानसवस्थितिर्यस्य तद्, नियतं ज्ञाश्वतं, लोकस्थितेर्विधानं प्रकारस्तच्चिन्तयेत् । उक्तः संस्थानविचयो धर्मध्यानस्य तुर्यो मेदः ४ ॥ ५४ ॥ प्रमज्जात् ध्यातव्यविशेषमाह 'उव'

उवओगलक्खणमणाइनिहणमत्थंत्तरं सरीराओ । जीवमत्तुवि कारिं, भोयं च सयस्म कम्मस्स ॥ ५५ ॥

उपयोगः साकारानाकारादिलक्षणं यस्य, शरीरादर्थान्तरं पृथग्भूतं, जीवमरूपिणं, कर्मणः कर्त्तरि, स्वकस्य कर्मणो

भोक्तारं ॥ ५५ ॥ 'तस्स' 'अण्णा'

तस्स य सक्कम्मजणियं, जम्माइजलं कसायपायालं । वसणसयसावयमणं, मोहावत्तं महाभीमं ॥ ५६ ॥

अण्णाणमारुएरियसंजोगविजोगवीइसंताणं । संसारसागरमणोरपारमसुहं विचित्तेज्जा ॥ ५७ ॥

तस्य जीवस्य, स्वकर्मजनितं संसारसागरं चिन्तयेत्, किम्भूतं सागरं ? जन्मादिजलं जन्मादय एव जलं यत्र, कपायपातालकलशं, व्यसनशतश्चापदवन्तं, 'मण' शब्दो मत्त्वर्थे, मोह एवावर्त्तो यत्र । अज्ञानमेव साहचो वायुस्तेनेरितः प्रेरितः संयोगवियोगरूपो वीचीसन्तानः कल्लोलपरम्परा यस्मिन् तं, 'अणोरपारं' अनाद्यनन्तं, अशुभं विचिन्तयेत् ॥ ६६-५७ ॥
'तस्म' 'संव' 'आरो'

तस्स य संतरणसहं सम्महंसणसुयंधणमणयं । णाणमयकण्णधारं, चारित्तमयं महापोयं ॥ ५८ ॥

संवककयनिच्छिहं, तवपवणाइद्धजइणतरवेगं । वेरगमग्गपडियं, विसोत्तियावीइनिक्खलोभं ॥ ५९ ॥

आरोडुं मुणिवणिया, महग्घसीलंगरयणपडिपुत्तं । जइ तं ते निब्बाणपुटं सिग्घमविग्घेण पावंति ॥ ६० ॥

तस्य च संसारसागरस्य 'सन्तरणसहं' तरणाय क्षमं, तथा सम्यग्दर्शनेमेव सुबन्धनं यस्य तं, अनयं निःप्रापं, अनद्यै अमूल्यं वा, ज्ञानमयः कर्णधारो वेडीवाहो यत्र तं, चारित्रमयं चारित्रात्मकं, महापोतं, संवरेण निःछिद्रीकृतं, तपःपवनेनाऽऽविद्धस्य प्रेरितस्य जवनतरः शीघ्रतरो वेगो यस्य तं, वैराग्यमार्गे पतितं, विश्रोतसिका अपेक्षानं ता एव वीचयस्ताभिनिःक्षोभ्यं, मृनय एव वणिज आरुह्य, किम्भूतं पोतं ? महार्धाणि शीलाङ्गानि पृच्छ्याद्यारम्भत्यागरूपाणि तान्येव रत्नानि तैः प्रतिपूर्ण

मृतं । यथा परिनिर्वाणपुरं मृक्तिस्तत्पुरं शीघ्रमविघ्नेन प्राप्नुवन्ति ॥ ५८-६० ॥ 'तत्थ'

तस्य य विरय्यविणिओगमइयमेगतिं निरायाहं । सामाधियं निरुवमं, जह सोस्सं अस्सयमुवेति ॥ ६१ ॥
तत्र निवृत्तौ, त्रिरत्नी ज्ञानादिका तस्या विनियोगः क्रिया तस्मादुत्पन्नत्वात् तन्मयं, एकान्तिकं एकान्तभावि, निरायाधं
सामाधिकं अरुत्रिमं, ज्ञाश्रतं, निरुपमं, सौख्यं यथोपयान्ति लभन्ते तथा विचिन्तयेत् ॥ ६१ ॥ 'किं व'

किं यदुणा ? सन्धं चिय, जीवाइयत्यवित्तरोवेयं । मच्चनयसमूहमयं, हायेज्जा समयसब्भावं ॥ ६२ ॥

किं यदुनोक्तं ? जीमाजीमादिपदार्थविस्तरोपेतं, समयसद्भावं सिद्धान्तस्वरूपं ॥ ६२ ॥ उक्तं व्यातव्यद्वारं । अथ

व्यावृद्धा० ७ 'मध्व'

सद्वत्समायरहिया, मुणओ रीणोवसंतमोहा य । सायारो नाणधणा धम्मज्झाणस्स निदिट्ठा ॥ ६३ ॥

मर्यप्रमादरहिता इत्यप्रमत्ताः क्षीणमोहा उपशान्तमोहाश्च, मुनयो ज्ञानधना धर्मव्याप्तस्य व्यातारः स्युः । अप्रम-
तोपशान्तमोहक्षीणमोहानां एकादशान्नविदां प्रायो धर्मव्याप्तं स्यात् ॥ ६३ ॥ लाघवायं शुक्लव्यानाद्यभेदयोरपि
व्यातृशब्द 'एए'

एएच्छिय पुट्याणं, पुव्वधरा सुल्लसत्थमंघणया । दोण्ह सजोगाजोगा, सुक्काण पराण केवल्लिणो ॥ ६४ ॥

अप्रमत्ता उपशामकाः क्षपकाश्च एते एव च प्रागुक्ताः शुक्लस्य पूर्वयोर्द्वयोर्भेदयोः पृथक्त्वविवर्तकसंविचारं एकान्तविवर्तक-
अविचारं इत्यनयोष्यवितारः, परं चतुर्दशपूर्वधराः पूर्वपृथक्का एव सन्तो व्यातारोऽन्ये तु माषतुल्यमरुदेव्यादयो यथासम्भव-

मप्रमत्तक्षीणमोहत्वादिविशेषेण युक्ता व्यातारः, 'सुष्य' आद्यसंहननाः। उपश्यामकस्य क्षुपकस्य च केवलज्ञानादवर्कं शुक्ल-
व्यानाद्यभेदद्वयं स्यात्। परयोः शुक्लमेदयोः सूक्ष्मक्रियाऽनिवर्त्ति-उपरतक्रियाऽप्रतिपातिनोः क्रमात् सयोगयोगाः केव-
लिनी व्यातारः, यतः 'सुकज्ज्ञाणाद्दुगं बोलीणस्म तद्दयमप्यत्तस एयाए ज्ञानंतरियाए वट्टमाणस्स केवलं उपपज्जह, केवली
सुकलेसो अज्झाणी य जाव सुहमकिरियमनियद्धि' चि ॥ ६४ ॥ उक्तं व्यावृद्धारं, अथानुप्रेक्षाद्वा० ८ 'ज्ञाणो'

ज्ञाणोवरमेऽपि सुणी, णिच्चमणिषाइभावणापरमो। होइ सुमावियवित्तो, धम्मज्झाणेण जो पुत्तिव ॥ ६५ ॥

यः पूर्वं धर्मध्यानेन सुमावित्तचित्तः स ध्यानोपरमे ध्यानविगमेऽपि नित्यमनित्यतादिभावनासु परमस्तत्परो भवेत्।
गतमनुप्रेक्षाद्वारं ९ ॥ ६५ ॥ अथ लेख्याः 'हुन्ति'

हुन्ति कमविसुद्धाओ, लेसाओ पीयपग्गहसुक्काओ। धम्मज्झाणोवगयस्स, तिब्बमंदाइभेयाओ ॥ ६६ ॥

धर्मध्यानोपगतस्य क्रमेण विशुद्धाः पीतपद्मशुक्कलेख्याः परिणामविशेषास्तीव्रमन्दादिभेदाः, आदिसंदान्मव्यमाश्च
स्युः, कोऽर्थः-जघन्ये शुभभावे पीतलेख्या, मध्यमे शुभभावे पद्मलेख्या, उत्कृष्टशुभभावे शुक्कलेख्या स्यात्। तत्र पीतलेख्या
तेजोलेख्या, द्वा० १० ॥ ६६ ॥ अथ लिङ्गद्वा० ११ 'आग'

आगमउवप्पसाणाणिसगओ जं जिणप्पणीयाणं। भावाणं सददणं, धम्मज्झाणस्स तं लिगं ॥ ६७ ॥

आगमः सूत्रं १ उपदेशोऽर्थक्यनं २ आह्वार्यः ३ निसर्गः स्वभावः ४ धर्म्यश्चतुर्ग्यो यत् जिनप्रणीतानां श्रद्धानं। इह
चूर्णिः 'लक्षणाणि इमाणि चत्तारि-आणारुईनिसगारुईसुत्तर्होवाहणारुई। आणारुई तित्थगराणं पसंसन्ति, निसगारुई

ममाम्नो त्रिगुणपीठं माने सोऽहं, गुणैर्हृदं मुक्तं पटन्तो संवेगमावव्रजति, ओगाहपाहं नयसादभंगशुचिलं मुक्तं अरुधतो मोक्षं सर्वेणमारुह्यद्वो सायह, ॥ ६७ ॥ 'त्रिगु'

त्रिगुणाद्रगुणद्विषयसमेगानिगयसायसंपण्णो । मुअमीयसंजमरओ घम्मअण्णी मुजेयव्वो ॥ ६८ ॥

त्रिनानां मातृनां गुणोदकीर्णनं मामान्येन प्रश्रमना स्तुतिस्तार्था दानविनयाभ्यां च सम्पन्नः ॥ ६८ ॥ उक्तं लिङ्गदा० ११, कलशार्ं तु शुद्धस्यानापि हारे गह्यति । अथ शुद्धं, इहापि मायनादीनि द्वादशद्वाराणि । तत्राद्यानि चत्वारि तान्येव, आलम्बनादीनि त्राह 'अह'

अहं निमित्तमहं तन्मनुषीओ निगमयन्पद्मागओ । आर्त्तं ज्ञाहं जेदि, मुअज्जाणं समारुहह ॥ ६९ ॥

शानरणादयः क्षोपादितयागारूपाः ४ आलम्बनानि यैरालम्बनैः, तुरेवायै ॥ ६९ ॥ दा० ५ । अथ क्रमः, न चापयोः शुअमेदयोः 'मेगमम तदा ममापीए' इत्युत्तरा घर्मस्याने एतेक्तः परमयं रिशेयः 'विदु'

विदुयजविमयं कमतो, गंरिविज मतो अणुमि एउमत्थो । सायह मुनिपकंथो, ज्ञाणं अमणो जिजो होह ॥ ७० ॥

त्रिभुवनत्रिपयं मनः क्रमेण गुरुमतरस्तुस्यानरूपेण संक्षिप्याणी निषायेति शेषः, व्यायति शुद्धस्यानं । ततोऽपि प्रय-
त्नादणोरपि मनोजगनीय अमना त्रिजः केराली स्यात् ॥ ७० ॥ 'अह'

अहं मध्वमशीगयं, मंजेज विहं निहंमय हंके । यत्तो पुजोऽगनिजह, पद्मजयरभंजजोगेणं ॥ ७१ ॥

निवृत्त्यतो दंष्ट्रो, तदा पुनररणीयते ॥ ७१ ॥ 'तह'

तह तिहुयणतणुविसयं, मणोविसं जोगमंतवलजुत्तो । परमाणुमि निहंमइ, अबणेइ तओवि जिणवेज्जो ॥ ७२ ॥

त्रिभुवनमेव तनुर्देहः, मन्त्रो जिनवचनं तस्य योगो ध्यानं तदेव बलं तेन युक्तः । परमाणौ निरुणद्धि, जिनवैद्यः क्षीण-
मोहरूपो वैद्यस्ततोऽप्यपनयति ॥ ७२ ॥ 'उस्सा'

उस्सारियेन्धनभरो, जह परिहाइ कमसो हुयासुब्ब । योविधणावंसेसो, निब्बाइ तओऽवणीओ य ॥ ७३ ॥

वा अथवा, यथापसारितेन्धनभरो हुताशः क्रमेण परिहीयते स च स्तोकेन्धनावशेषो हुताशमात्रं जातस्ततः स्तोकेन्धना-
दपनीतो निर्वाति ॥ ७३ ॥ 'तह'

तह विसइंधणहीणो, मणोहुयासो क्रमेण तणुयन्मि । विसइंधणे निरुंमइ, निब्बाइ तओऽवणीओ च ॥ ७४ ॥

तथा मनोहुताशो विपयेन्धनहीनः क्रियमाणः क्रमात् तनुके विपयेन्धनेऽणुरूपे निरुध्यते ॥ ७४ ॥ 'तोय'

तोयमिव नालियाए, तत्तायसभायणोदरत्थं वा । परिहाइ क्रमेण जहा, तह जोगिमणोजलं जाण ॥ ७५ ॥

'ह्य' यथार्थे, नादिकाया घटिकायाः छिद्रेण तोयं हीयते, 'वा' अथवा, तत्तायोभाजनोदरस्थं तोयं क्रमेण हीयते तथा
ध्यानछिद्रेण ध्यानानलतप्तात्मपात्रस्थं वा छत्रस्थयोगिमनोऽम्बु हीयते, एवं जानीहि ॥ ७५ ॥ 'एवं'

एवं चिय वयजोगं, निरुंमइ क्रमेण कायजोगंवि । तो सेलेसोब्ब धिरो, सेलेसी केवली होइ ॥ ७६ ॥

कैवलिनोऽपि शैलेश्वारमक्षणेऽपि मनोरोधयुक्तिरित्यमेव । अथ तामुक्त्वा वाकायरोधयुक्तिमतिदिशति । एवमेव विपादि-
स्थान्तः शैलेश्वर्यां वाग्योगं क्रमेण काययोगं च निरुणद्धि । ततः शैलेश्व इव स्थिरः सन् शैलेश्वी केवली भवति । भावार्थो

नमस्कारनिर्मुक्तेर्ज्ञेयः ॥ ७६ ॥ द्वा० ६ । अथ ह्येयं 'उष्पा'

उष्पायद्विद्वद्भंगगोष्पज्याणं जमेगवस्थुम्भि । नाणानयाणुसरणं, पुव्वगयसुयाणुसारेणं ॥ ७७ ॥

उत्पादस्थितिमङ्गादियर्यायाणां यदेकद्रव्येऽष्पादौ नानानयैरनुसरणं चिन्तनं च । पूर्वगतश्रुतानुसारेणेति पूर्वविदामेव, मरुदेच्यादीनां तु श्रुतं विनापि ॥ ७७ ॥ तच्च 'सवि'

सवियारमत्त्यवञ्जण-जोगंतरलो तयं पढमसुक्कं । होइ पुहुत्तवित्कं, सवियारमरागभावस ॥ ७८ ॥

अरागभावस्य रागपरिणामरहितस्य अर्थव्यञ्जनयोगान्तरतो यत् सविचारं तत् पृथक्प्रवितर्कमविचारं नाम प्रथमं शुक्लं स्यात् । पृथक्त्वेन एकरूपाश्रितानामुत्पातादिपर्यायाणां भेदेन वितर्को यत्र तत् पृथक्प्रवितर्कं, विचारः सङ्गमो विद्यते यत्र तत्सविचारं । अर्थव्यञ्जनयोगान्तरतः-अर्थो द्रव्यं, व्यञ्जनं शब्दो, योगो मानमादिः, एतदन्तरत एतद्भेदेन, कोऽर्थः ? अर्थाव् व्यञ्जनं सङ्गमतीति, व्यञ्जनादर्थं, योगाद्योगान्तरं सङ्गममिति, यथा मनोयोगाद् वागयोगमित्यादि । तथाऽत्राऽरागस्योक्तं, चूर्णो तु सुयनाणे उवउत्तो अर्थमि य वञ्जणम्मि सवियारं । ज्ञायति चउदमपुवी, पढमं सुक्कं मरागो उ । १ । सुयनाणे उवउत्तो, अर्थमि य वञ्जणंमि अवियारं । ज्ञायइ चउदमपुवी, सुक्कं वीयं विगयरागो । २ । अत्थसंक्रमणं चेव तहा वञ्जणसंक्रमं । जोग-संक्रमणं चेव, पढमे शाणे निगच्छई । ३ । अत्थसंक्रमणं चेव, तहा वञ्जणसंक्रमं । जोगसंक्रमणं चेव, वीए शाणे न विज्जई । ४ । जोगे जोगेसु वा पढमं वीयं जोगमि कन्हइ । तहयं च काइए जोगे, चउत्थं च अजोगिणो । ५ । पढमं वीयं च सुक्कं च, ज्ञायन्ति पुव्वजाणगा । उवसंतकताएहि, सीणेहि व महासुणी ६ ॥ ७८ ॥ 'जं पु'

जं पुन सुनिष्पत्तं, निवायसरण्णईवमिव चित्तं । उप्पायडिड्ढं गाइयाणमेगंमि पज्जाए ॥ ७९ ॥

यत्पुनरुत्पादस्थितिमङ्गादिनामेकस्मिन् पर्याये, निर्गतशरणगृहे प्रदीपवत्, सुनिःप्रकम्पं चित्तं स्यात् ॥ ७९ ॥ 'अवि'

अवियारमतथंजज्जजोगंतरजो तयं वित्तियसुक्कं । पुव्वगयसुयालंबेणमेगत्तवित्तकमवियारं ॥ ८० ॥

अविचारं असङ्गमं, कुतोऽर्थव्यञ्जनयोगान्तरतः, तद् द्वितीयं शुक्लं, पूर्वगतश्रुतालम्बनं । किनामे? इत्याह एकत्ववित्तकम-
विचारं । एतत्वेनाभेदेन नितर्को व्यञ्जनरूप एव वा यस्य ॥ ८॥ 'निष्ठा'

निष्ठावाणगमणकाले, केवलिणो दूरनिरुद्धजोगस । सुद्धमकिरियाऽनियट्ठि, तइयं तणुकायकिरियस्स ॥ ८१ ॥

'दूरनिरुद्धे'त्यादि, मनोऽगयोगोपादान्वद्दूरुद्धकाययोगस्य केवलिनो निर्वाणगमनकाले तत् स्यात् । किनाम? तत्सङ्गम-
क्रियाऽनितर्कं सङ्गमक्रियं तदनिर्गतिं वा । तन्वी उद्धासादिरूपा कायक्रिया यस्य, 'तस्य दुसमयट्ठियं इरियावट्ठियं कम्मं
वज्झइ' ॥ ८२ ॥ 'तस्से'

तस्सेव य सेलेसीगयस्म, सेलोव्व णिप्पकंपस्स । वोच्छिन्नकिरियमप्पट्ठिवाइज्झाणं परमसुक्कं ॥ ८२ ॥

तस्यैव केवलिनः, शैलेशीगतस्य शैल इव निःप्रकम्पस्य, व्युच्छिन्नक्रियं नाम योगामावात्, अग्रविपाति पातामावात्,
व्युच्छिन्नक्रियाप्रतिपातीतिनाम ध्यानं स्यात् ॥ ८३ ॥ 'पट'

पटमं जोगे जोगेसु वा, मयं नित्तियमेव जोगंमि । तइयं च कायजोगे, सुक्कमजोगंमि य चवत्थं ॥ ८३ ॥

एकस्मिन् योगे, योगेषु वा त्रिष्वपि, मतं उक्तं, तच्च भङ्गिकश्रुतपाठिनः । द्वितीयं एकयोगेऽन्यतरस्मिन् सङ्गमामावात् ।

॥ ८३ ॥ अमनस्कस्य कथं ध्यानमित्याह 'जह'

जह छुडमत्स्यस्स मणो क्षाणं मण्णइ सुनिषलो संतो । तह केवल्लिणो काळो, सुनिषलो भण्णए क्षाणं ॥ ८४ ॥

यथा सुनिश्चलं मनः छदस्थस्य ध्यानं, तथा केवलिनः सुनिश्चलकायो ध्यानं भण्यते, तुयें तु ध्याने रुद्धत्वात्काययोगोऽपि नास्ति ॥ ८४ ॥ तत्र तु ध्यानत्वमेवं 'पुञ्ज' 'विचा'

पुण्यपजोगओ चिय, कम्मविणिज्जरणवेत्तो यावि । सइत्यवहुत्ताओ, तह जिणचंदागमाओ च ॥ ८५ ॥

विस्तामावेचि सया, सुदुमोवरयफिरियाइ मणंति । जीवोषओगसब्भावओ, भवत्थस्स क्षाणाइ ॥ ८६ ॥

काययोगतोऽधियोगिनोऽयोगिनो वा चित्ताभावेऽपि सति स्रस्मोपरतक्रिये ध्यानमेदौ भण्येते, पूर्वप्रयोगादिति हेतुः चक्र-
अमवदिति दृष्टान्तोऽयम्, यथा चक्रं भ्रमेहेतुदण्डादिक्रियाभावेऽपि पूर्वप्रयोगाद् भ्रमति तथाऽस्य द्रव्यमनोयोगोपरमे-
व्याप्तोपयोगसद्भावात् भावमनोभावोद्भवस्थध्याने इति । अपि निर्णये हेत्वन्तराग्याह 'कम्मवि०' यथा क्षपकथेणोः कर्म-
निर्जराभावात् ध्यानं तथाऽत्रापि । 'सइत्य०' ध्यानशब्दस्यार्थबहुत्वात्, यथा हरिश्चन्दोऽनेकार्थः तथा ध्यानशब्दोऽपि, 'इये'
चिन्तायां, 'इये' कायनिरोधे अयोगित्वे इत्यपि । तथा जिनचन्द्रागमाज्जिनोक्तत्वादित्यर्थः । जीवोपयोगसद्भावात् सदेहजीव-
ज्ञानमावाद्भवस्थस्य ध्याने स्तः ॥ ८५-८६ ॥ गतं ध्यातव्यद्वा० ७, ध्यातारो धर्मध्याने एवोक्ताः । अथानुप्रेक्षा 'सुक्क'

सुक्कक्षाणसुभाचियचित्तो, चित्तेइ क्षाणविरमेऽवि । णिययमणुत्थेहाओ, चचारि चरित्तसंपन्नो ॥ ८७ ॥

ध्यानविरमे ध्यानायगमेऽपि नियतमनुप्रेक्षाः, ताश्चेमाः ॥ ८७ ॥ 'आस'

आसवदारावाए तद्, संसारासुहाणुभावं च । भवसंताणमणन्तं, वत्थूणं विपरिणामं च ॥ ८८ ॥

आथ्रवदारेम्योऽप्यायान् १ । संसाराशुभानुभावं २ । भवसन्तानमनन्तं ३ । वस्तूनां विपरिणामं अनित्यत्वाद्यं ४ । एताः ४ अपाय १ अशुभ २ अनन्त ३ विपरिणामाख्या ४ । अनुप्रेक्षा आद्यभेदयोरेव ॥ ८८ ॥ गतं अनुप्रेक्षाद्वा ० ९ । 'सुक्का'

सुक्काए लेसाए, दो तत्तियं परमसुक्कलेस्साए । थिरयाजियसेलेसि, लेसाईयं परमसुक्कं ॥ ८९ ॥

सामान्येन शुक्कायां द्वे आद्ये, तृतीयं परमशुक्कायां स्यात्, स्थिरताजित्तैलेशं तुर्यं परमशुक्कं लेशयातीतं ॥ ८९ ॥ गतं लेशयाद्वा ० १० । अथ लिङ्गद्वा ० ११ 'अव'

अवहासम्मोहविवेग-विउसग्गा तस्स होति लिगाहं । लिगिज्जइ जेहिं शुणी, सुक्कज्झाणोवगायचित्तो ॥ ९० ॥

अवघ १ असंमोह २ विवेक ३ व्युत्सर्गाः ४ । लिङ्गयते ज्ञायते ॥ ९० ॥ एषां व्याख्या 'चालि'

चालिज्जइ बीभेइ य, धीरो न परीसहोवसग्गेहिं । सुहुमेसु न संसुग्गइ, भावेसु न देवमायासु ॥ ९१ ॥

परिषदोपसर्गैर्ध्यानान्न चात्यते धीरः स्थिरस्तेभ्यो न विभेतीत्यवघः १ । 'सुहु०' मूर्खमेव्वतिगहनेषु भावेव्वर्थेषु न च देवमायासु मुक्षतीत्यसंमोहः ॥ ९१ ॥ 'देह'

देहविवित्तं पेच्छइ, अत्पाणं तद् य सव्वसंजोगे । देहोवहिवोसग्गं, निस्संगो सव्वहा कुणइ ॥ ९२ ॥

आत्मानं देहविवित्तं पश्यति तथा सर्वसंयोगान् विवित्तान् पश्यतीति विवेकः ३ । देहोपधिच्युत्सर्गं, निस्सङ्गः सर्वथा करोतीति व्युत्सर्गः ४ ॥ ९२ ॥ गतं लिङ्गं द्वा ० ११ । धर्मशुक्कयोः फलमाह 'हुन्ति'

दृन्ति मुहासयसंरगिज्जराभरमुहाइं विउलाइं । झाणवरस्स फलाइं, सुहाणुनंघीणि घम्मस्स ॥ ९३ ॥

शुभाश्रयः पुण्पाश्रयः, संनरोऽशुभकर्ममार्गपरोक्षः, निनिर्जरा कर्मक्षयः, अमरसुखानि देवसुखानि, विपुलानि दीर्घस्थित्यादिभिर्धर्मध्यानरस्य फलानि भवन्ति । 'सुहाणु०' सुकलनोपिलाभमोगदीक्षामोधानुबन्धीनि ॥ ९३ ॥ 'ते य'

ते य चित्तेसेण, सुभासयादओऽणुत्तरामरमुहं च । शोण्हं सुण्ण फलं, परिनिघाणं परिहाणं ॥ ९४ ॥

ते च शुभाश्रयादयो विद्येयेण दयोराराधयोः, परयोः शुक्लयोः फलं परिनिर्वाणं मोक्षः ॥ ९४ ॥

आमवदारा ससारदेयवो, जं ण घम्ममुज्जेसु । संमारकारणाइं तओ, धुवं घम्मसुकाइं ॥ ९५ ॥

आश्रयद्वाराणि संमारहेतवस्तानि धर्मशुक्लयोर्यत्न मन्ति तस्माद्धर्मशुक्ले संमारकारणे न स्वतः ॥ ९५ ॥ 'संन'

सुषरमिज्जराओ, मोक्कयरम पहे तवो पहे तासि । झाणं च पहाणं, तवस्स सो मोक्कयेइयं ॥ ९६ ॥

संनरनिर्जरे मोक्षस्य पन्थाः । तयोः संनरनिर्जरोः पन्थाः तपः, तपश्च प्रधानाङ्गं ध्यानं, ततो मोक्षहेतुः ॥ ९६ ॥ 'अव'

अपरलोहमहीणं, कमसो जह मलकलंकपंकणं । सोब्बावणयणसोसे, माहेति जलाणलदइया ॥ ९७ ॥

यथा जलानलादित्या नरलोहमहीनां क्रमेण मलकलङ्कपङ्कानां शोध्यते (अव) पनयनशोपान् साधयन्ति । कलङ्कः किङ्कः ॥ ९७ ॥ 'तदा'

तद सोऽसाइमभत्था, जीवंदरलोहमेइणिगयाणं । झाणजलाणलसुरा, कम्ममलकलंकपंकणं ॥ ९८ ॥

तथा ध्यानजलानलधर्पा जीवाम्बरलोहमेदिनीगतानां कर्ममलकलङ्कपङ्कानां शोच्यादिसमर्थाः शोच्या (अव) पनयन २

श्लोप ३ समर्थाः ॥ ९८ ॥ ' तावो '

तावो मोक्षो भेजो, जोगाणं ज्ञाणञ्चो जहा निययं । तह तावसोसभेया, कम्मस्सवि झाइणो नियमा ॥ ९९ ॥

तापो दुःखं, श्लोपः काश्यं, भेदो विदारणं, एते ध्यानाद् योगानां कायादीनां यथा स्युस्तथा ध्यायिनः कर्मणोऽपि सायादिकं जायते ॥ ९९ ॥ ' जह '

जह रोगासयसमणं, विसोहणविरैयणोसहविहीहि । तह कम्मामयसमणं, ज्ञाणाणसणाइज्जेगेहि ॥ १०० ॥

यथा रोगाशयस्य रोगनिदानस्य श्मनं विशोधनविरैचनौपधादिभिः स्यात् । निदानं हेतु, विशोधनं लंघनं, तथा कर्मशयस्य कर्मकारणस्य रोगादेः श्मनं ध्यानाशनादियोगैः स्यात् । अनशनं उपवासादिः । १०० ॥ ' जह '

जह चिरसच्चियमिषणमनलो पवणसहिओ दुयं बहइ । तह कम्मेन्धणममियं, खणेण ज्ञाणाणलो बहइ ॥ १०१ ॥ ' दुयं ' हुतं, कर्मन्धनं अमितं ॥ १०१ ॥ ' जह '

जह वा घणसंघाया, खणेण पवणाइया विलिज्जंति । ज्ञाणपवणावइया, तह कम्मघणा विलिज्जंति ॥ १०२ ॥

यथा वा घनसंघाताः मेघसमूहा विलीयन्ते तथा कर्मघनाः ॥ १०२ ॥ तथा ' न क '

न कसायममुत्थेहि य, वाहिज्जइ माणसेहि दुक्खेहि, ईसाविसायसोगाइएहि ज्ञाणोवगयचित्तो ॥ १०३ ॥ ईप्प्याविशेया(यादा)दिमिअ ॥ १०३ ॥ ' सीया '

सीयायवाएहि य, सारीरेहि सुअहुप्पगारेहि । ज्ञाणसुनिबलचित्तो न बहिज्जइ निज्जरपेही ॥ १०४ ॥

श्रीतातपादिकैः शारीरैर्दुःखैः, अत्र कारणे कार्योपचारः । न विध्यते (चाध्यते), निर्जराया अपेक्षी कर्मक्षयापेक्षकः ।
॥ १०४ ॥ द्वा० १२ 'इय'

इय सर्वगुणाधानं, विद्वादिदृढसुहसाहं प्राणं । सुपसत्थं सद्धेयं, नेयं ज्ञेयं च निर्वपि ॥ १०५ ॥

एवं सर्वगुणानां आधानं स्थानं । श्रद्धेयं नान्यथेति, ज्ञेयं स्वरूपतो ध्येयं चिन्तनीयं क्रियया । एवं च रत्नत्रयमप्याराधितं
स्यान्नित्यमपि सदैव, नन्वेवं शेषक्रियालोपः । न, तदासेवनस्यापि तत्त्वतो ध्यानत्वात् । ततो नास्ति साधूनां क्रिया या आग-
मानुसारेण क्रियमाणा ध्यानं न स्यादिति ॥ १०५ ॥ समाप्तं ध्यानशतं । 'पठि'

पठिक्कमामि पंचहिं किरियाहिं काइयाए अहिगरणियाए पाउसियाए पारितावणियाए पाणा-
इवायकिरियाए ! (सूत्रम्)

पञ्चभिः क्रियाभिव्योपर्यौऽतिचारः कृतस्तस्य मिथ्यादुःकृतेन प्रतिक्रामामि । तथा कायिक्या १ अधिकरणिक्या २
प्राद्वेषिक्या ३ पारितापनिक्या ४ प्राणातिपातक्रियया च ५ । तत्र कायेन भवा कायिकी, सा त्रिधाऽविरतकायिकी १
दुःप्रणिहितकायिकी २ उपरतकायिकी ३ । तत्र मिथ्यादृशोऽविरतस्य चोत्क्षेपणाद्या क्रिया कर्मवन्धहेतुः १ । द्वितीया प्रम-
त्तयतेः स्यात्, सा तु द्विधा इन्द्रियदुःप्रणिहितकायिकी नोइन्द्रियदुःप्रणिहितकायिकी च । तत्रेन्द्रियैर्दुःप्रणिहितस्येष्टा-
निष्टयोर्मनाक् रागद्वेषाभ्यां मोक्षं प्रति दुर्गवस्थितस्य कायिकीक्रिया कायव्यापारः १ । एवं नोइन्द्रियेण मनसा इष्टा-

निष्ठयो रागद्वेषाभ्यां दुर्व्यवस्थितस्य कायिक्यपि २ । तृतीया उपरतकायिकी अग्रमत्तस्य सावद्योपरतस्य सावद्यान्निवृत्तस्य क्रिया ३ । १ । अधिक्रियते दुर्गतौ प्राण्यनेनेत्यधिकरणं, तत्र भवाऽधिकरणिकी । सा द्विधा प्रवर्त्तिनी निवर्त्तिनी च । आद्या यज्ञादिका यस्यां हिंसा प्रवर्त्तते । द्वितीया द्विधा मूलगुणविषया उत्तरगुणविषया च । तत्र मूलगुणविषया जन्तोः पञ्चदेहानां निवर्त्तनं १, उत्तरगुणविषया तदङ्गोपाङ्गानां निवर्त्तनं २ । यद्वा 'निव्वत्तण १ संजोयण २ धिरकरणे सह य ३ होइ निक्खेवे ४ । साइक्खण ५ समणुब्बा ६ परिग्गहे ७ संपयाणे य ८' ॥ १ ॥ तत्र निवर्त्तनं स्थादीनां घटनं १ । संयोजनं मीलनं २ स्थिरीकरणं कीलकैः ३ निक्षेपणं गुहादौ स्थापनं ४ स्वादना परिभोगः ५ समनुज्ञाऽन्येषां भोगायानुमतिः ६ परिग्रहस्तेषां मूर्च्छा ७ सम्प्रदानं अन्येभ्यो दानं ८ इत्यादि । २ । जीवेऽजीवे च प्रद्वयेण भवा प्राद्वेषिकी । ३ । स्वाङ्गेऽन्याङ्गे वा स्वहस्ते-
नान्यहस्तेन वा कुट्टनादिपरितापनभवा पारितापनिकी । ४ । कषायैर्मोहेन स्वर्गादीच्छया वा स्वं परं च घनतः स्वप्राणाति-
पातिकी परप्राणातिपातिकी च । ५ । अत्रोपलक्षणादन्याभ्योऽपि विवर्त्तिक्रियाभ्यः प्रतिक्रामामि ता यथा-आरम्भिकी क्रिया
१ पारिग्रहिकी २ मायाप्रत्यया ३ मिथ्यादर्शनप्रत्यया ४ अप्रत्याख्यानक्रिया ५ दृष्टिकी ६ स्पृष्टिकी ७ प्रातीत्यिकी ८
सामन्तोपनिपातिकी ९ नैश्वर्यिकी १० स्वाहस्तिकी ११ आज्ञापनी १२ वैदारणिकी वैचारणिकी वा १३ऽनाभोगिकी १४
अनवकाङ्क्षा १५ प्रयोगक्रिया १६ समुदानक्रिया १७ प्रेमवर्त्तिकी १८ द्वेषवर्त्तिकी १९ ऐर्यापथिकी चेति २० । तत्रारम्भिकी
द्विधा जीवारम्भिकी अजीवारम्भिकी च । जीवानजीवाधारभते, तेषां आरम्भं छेदनाद्युपक्रमं कुर्यात् १ । पारिग्रहिकी
द्विधा जीवाजीवपारिग्रहिकीभेदात्, जीवाजीवयोः पस्त्रिहं करोतीत्यर्थः २ । मायाप्रत्यया द्विधा आत्मपरमावबन्धनाभ्यां,

तत्रात्मपात्रवञ्चनं स्वचेतोभावं गूहति, निःकृत्या ऋजुतां च दर्शयति, बाह्यतो वा क्रियाटोपं दर्शयति । परभाववञ्चना कूटलेखादिभिः ३ । मिथ्यादर्शनप्रत्यया द्विधा, अनभिग्रहिकमिथ्यादर्शनप्रत्ययाऽभिग्रहिकमिथ्यादर्शनप्रत्यया च । अनभिग्रहिकमिथ्यादर्शनं एकेन्द्रियचिकलासंज्ञिनां, संज्ञिनामपि कुतीर्थिकमतप्रतिपक्षो स्यात् । अभिग्रहिकमिथ्यादर्शनप्रत्यया द्विधा, हीनातिरिक्तदर्शने तदव्यतिरिक्तदर्शने च । तत्र हीनं यथाऽणुमात्र आत्मेत्यादि । अतिरिक्तं यथा सर्वत्र आत्मेत्यादि । तदव्यतिरिक्तदर्शने यथा नास्त्यात्मेत्यादि ४ । अप्रत्यारूपानक्रिया जीवे अजीवे च विरतिमकुर्वतोऽविरतस्य स्यादिति सा द्विधा ५ । दृष्टिकी जीवाजीमयोर्दर्शनार्थं गमने ६ । दृष्टिञ्चकी जीमजीवयोर्वृत्तान्तं रागेण द्वेयेण वा पृच्छतः अथवा दृष्टिञ्चकी रागद्वेषाभ्यां जीवमजीवं वा स्पृशतः ७ । एवं जीवाजीवौ प्रतीत्य रागद्वेषाभ्यां कर्मबन्धेन प्रातीत्यकी ८ । स्वीयं जीवं अजीवं प्रति बहुलोकान् समन्तादुपनिपतत आयातो दृष्ट्वा यो हर्षविषादाभ्यां कर्मबन्धः सा सामन्तोपनिपातिकी । तत्र जनानां देशत आगमे देशमामन्तोपनिपातिकी सर्वत आगमे सर्वसामन्तोपनिपातिकी । यद्वा प्रमत्तर्पीणा अपिहिते भक्ते याने समन्वात्सम्पातिमजीवा उपनिपतन्ति त्रियन्ते च साऽपि ९ । नैशस्त्रिकी द्विधा जीवेऽजीवे च यथा राजाघादेशादुदकयन्त्रादिनोदकं निस्तृजति, तथा यन्त्रेण गोलादि निस्तृजति, यद्वा नैशस्त्रिकी जीवे जीवं निस्तृजति पुत्रं शिष्यं वा-अजीवे तु-मुनेः ? (यत्रव्यपेतं) बह्मादि (पात्रं) च १० । स्वाहस्त्रिकी जीवेऽजीवे वा, स्वहस्तेन ताडने ११ । आज्ञापनी जीवमजीवं वा परेणानाययतः ॥ १२ । वैदारणिकी जीवमजीवं वा विदारयतः । यद्वा जीममजीवं व्यापारान्निजनिजभाषया परीप्सयतीति वैचारिकी, यद्वा जीवाजीवयोरसत्यगुणारूपानात्परं विप्रतारयतो जीवाजीवविप्रतारणिकी १३ । अनाभोगेन विस्मृत्याऽग्रमु-

ज्याऽऽदानादि कुर्वतः असमीक्ष्य गमनादि कुर्वतश्चानामोगिकी १४ । इहपरलोकयोराकाङ्क्षया लोकविरुद्धस्य चौर्यादिः करणे-
नानाकाङ्क्षावृत्तिः १५ । प्रयोगक्रिया त्रिधा-मनःप्रयोगादिः, दुर्धर्मानादिना दुष्टमनोवाकाययोगान् कुर्वतः १६, समन्तादु-
पादानं अष्टकर्मणां समुपादानक्रिया, सा द्विधा-देशोपघातसमुपादानक्रिया सर्वोपघातसमुपादानक्रिया च । तत्र देशोप-
घातः कस्यापीन्द्रियं देशेन ध्वनतः, सर्वोपघातः सर्वत्र इन्द्रियं ध्वनतः १७ । भ्रमवर्त्तिकी मायालोभाभ्यां भ्रम कुर्वतः रागहेतु-
वाक्यं बोधाहरतः १८ । द्वेषवृत्तिः (वर्त्तिकी) क्रोधमानौ स्वयं कुर्वतोऽन्यस्य बोत्पादयतः १९ । ऐर्यापधिकी द्विधा बध्यमाना
वेद्यमाना च, साऽप्रमत्तैः वीतरागछद्मस्थस्य कैरलिनो वाऽऽयुक्तं गच्छतस्तिष्ठतः श्रयानस्येत्यादि । आयुक्तं सर्वकार्यं कुर्वतो
यावच्चक्षुःपक्ष्ममेपोन्मेपात्रपि कुर्वतः स्यात् । तस्यामाद्यसमये कर्म बध्यते, द्वितीये वेद्यते, तृतीये निर्जीर्यते च २० । यत्ताः
क्रियाः शुमाशुभकर्मार्थवाः स्युः ॥ ११ ॥ पङ्क्तिः ०

पङ्क्तिमामि पञ्चर्हि कामगुणेर्हि-सद्देणं रत्नेणं रसेणं गंधेणं फासेणं । (सूत्रम्)

काम्यन्ते इति कामाः, जीवस्य बन्धनहेतुत्वाद् गुणवद् गुणाः । कामा एव गुणाः कामगुणाः, तत्र शब्देन रूपेण रसेन
गन्धेन स्पर्शेन रक्तो द्विष्टो वा कर्मणा घोरं बध्यते, दीर्घसंसारं कुरुते । ' पङ्क्तिः '

पङ्क्तिमामि पञ्चर्हि महव्वर्णर्हि-पाणाइवायाओ वेरमणं मुसावायाओ वेरमणं अदिपणा-
दाणाओ वेरमणं मेहुणाओ वेरमणं परिग्गहाओ वेरमणं । (सूत्रम्)

व्रतं नियमः महच्च तद्व्रतं च महाव्रतं । इह महाव्रतैः सद्भिः क्षायोपशमिकभावादौदयिकभावकरणेन योऽतिचारस्वस्मात्प्र-
तिक्रामामि । तत्र मार्दवक्षमाक्रियारुचित्वादिः साधोः क्षायोपशमिको भावः, क्रोधाव्रतादिरौदयिको भावः कर्मोदयहेतुत्वा-
दतः स वार्य एव ॥ १३ ॥ 'यडि'

पडिक्कमामि पंचहिं समिड्हि-ईरियासमिडए, भासासमिडए, एसणासमिडए, आयाणभंड-
सत्तनिस्केवणासमिडए उच्चारपासवणखेल्लजल्लसिंघाणपारिट्ठावणियासमिडए । (सूत्रम्)

सं सामस्येन इतिः पुण्यभावेन गतिः समितिः, शुभव्यापारप्रवृत्तिस्त्यर्थः । तत्रेयो गमनं, तस्यां समितिः, यथा रथादि-
धुण्णेऽर्कस्त्रिमतेऽञ्चनि ज्ञानालम्बनेन यतनया युगमात्रदृष्ट्या गतिः । तत्र धर्मरुचेर्मण्डुकीदयादृष्टान्तः । भाषायां समितिः
द्वितमितासन्दिग्धभाषणं, तत्र दुर्गरोहे साधुपार्थे 'वड्ढुं सुणेइ कनेहि' इत्युत्तरं । एषणा-गवेषणा-ग्रहणैषणा-
ग्रासैषणाभेदान्निघा । तत्र गोचरगतेनर्पिणा सम्यगुपयुक्तेन नवकोटीशुद्धं ग्राह्यं । तत्र सचित्तं न हन्ति १ न हनयति २ छनन्ते
चा नानुमन्यते ३ । न पचति १ न पाचयति २ पचन्तं नानुमन्यते ३ । न क्रीणाति १ न क्रापयति २ क्रीणन्तं नानु-
मन्यते । एवं नवकोटीशुद्धं । तत्र पञ्चर्यो महाञ्चोचारे धुचटकुल्ला ग्रामेऽशुद्धरम्भु अलात्वा मृतः । आदानमाण्डमात्र-
निक्षेपणासमितिः-भाण्डं सामान्यतः उपकरणं तदेव भाण्डमात्रं तस्यादाने निक्षेपणे च समितिः । इह मत्त मङ्गाः स्युः-
पात्रादि न प्रतिलिखति न प्रमार्जति । एवं चतुर्भङ्गी, तत्र प्रतिलिखति प्रमार्जतीति तुर्ये भङ्गे दुष्ट प्रतिलिखति दुष्ट प्रमा-

र्जति, एवं चतुर्भङ्गी स्यात् । तत्राद्यास्त्रयोऽग्रस्ताः अन्त्ये सुप्रतिलेखितसुप्रमार्जितभङ्गः शुद्धः । तत्र गुरुग्रीमं यान् पात्रके-
 पृष्ठग्राहितेषु हेतुना स्थितस्तस्यैकः शिष्य इदानीमेव प्रतिलिख्य (खित इति) स्थापयन् साधुभिरुक्तोऽत्रक्किमत्र सर्पोऽस्तीति
 संनिहितसुर्यां सर्पः कृतः । एषोऽसमितः । समितौ तु एकः श्रेष्ठिसुतो दीक्षितः स उरिधतः पञ्चशतसाधुदण्डानन्तरितमचपलं
 ऊर्ध्वमधश्च प्रमृज्यार्पयति मुञ्चति । ४ । उचारो विद्, प्रथवर्णं मूत्रं, खेलः श्लेष्मा, सिंघाणो घ्राणश्लेष्मा, जह्रो देहमलस्तेषां
 परीति युक्त्या स्थापनं सुप्रतिलेखितसुप्रमार्जितभुवि त्यागः उच्चारप्रथवर्णखेलसिंघानजह्वपरिष्ठापनं तत्र भवा उच्चारेत्यादि-
 पारिष्ठापनिका । इह धर्मरुचिरात्तमात्रकपरिष्ठापननियम आसनकम्पादिन्द्रस्तुत्यां पुरो मात्रे भूते साधुव्याकुलेषु मिथ्यादृग्दे-
 वकृतकीटिकासु ज्ञातासु मूत्रं पिबन् देवेन नत्वाऽरक्षि । तथा एकः शुल्लः सायं स्थण्डलानि न प्रतिलिखितानीति रात्रौ
 पीडितो निरोधम् कुर्वन् सुरीकृतोद्याद्भुवं वीक्ष्य व्युत्सृष्टवान्, तथैकः शुल्लः किं उच्छ्रा निविष्टाः सन्तीति सप्तविंशतिस्थण्डला-
 न्यप्रतिलिखन् सुर्या उच्छ्रान् विकुर्वन् उच्छ्रास्तथापयन् बोधितः । अत्र सम्बन्धायाता पारिष्ठापनिकीनिर्युक्तिः ' पारि '

पारिष्ठापनियविधिं, बोच्छजमि धीरपुरिसवणत्तं, जं गाऊण सुविहिया, पवयणसारं उवलहंति ॥ १ ॥

परि सर्वमैदः स्थापनं अपुनर्ग्रहणतया न्यासः परिस्थापना तथा निर्धुन्या पारिस्थापनिकी समितिस्तस्या विधिः ।
 धीरपुल्लैरर्थतोऽर्हता, म्रवतो गणधरैः प्रक्षप्तं, सुष्ठु विहितं अनुष्ठानं येषां ते सुविहिताः, प्रवचनं सिद्धान्तस्तस्य सारं उपल-
 भन्ते ॥ १ ॥ ' एमि '

एमिदियनोपमिगविय-पारिट्रावणिआ ममासओ दुविहा, एमसि तु पयाणं, पत्तेय पवयणं बोच्छं ॥ २ ॥

पारिष्ठापनिकी समासतो द्विधा, एकेन्द्रियैर्नोएकेन्द्रियैश्च हेतुभूतैः। नोएकेन्द्रियास्त्रसादयः। 'एए' अनयोः एकेन्द्रिय-
नोएकेन्द्रियपदयोः। २। 'पुट'

पुटवी आउकार, तेऊ वाऊ वणस्सई चेव। पणिविय पंचविहा, तज्जाय तहा य अतज्जाय ॥ ३ ॥

पृच्छयादय एकेन्द्रियाः पञ्चविधा, एषां पारिस्थापनिकी द्विधा, तस्मात् तयाऽतज्जाता च। मावार्थोऽग्रे वक्ष्यते। ३। 'दुवि'

हुविहं तु दोश गहणं, आयसमुत्थं च परसमुत्थं च। एकेकंपि य दुविहं, आमोगे तह अणामोगे ॥ ४ ॥

ननु गृहीतं परिस्थाप्यते, पृच्छयादीनां त्वादानं कथं? उच्यते, द्विविधं ग्रहणं, स्वयं गृह्यत आत्मसमुत्थं, परस्माद् गृह्यतः परसमुत्थं। एकैकं द्विधा, आमोगे उपयोगे, अनामोगेऽनुपयोगे च स्यात् ॥ ४ ॥ अत्र चूर्णितुत्तर्यानुयायिगाथोः—
'आय' स्पष्टा 'ते' इति तस्य साधोः ॥ ५ ॥ 'आय' आमोगतः आत्मसमुत्थं ग्रहणं अद्यादिना दष्टे साधौ भवेत्। तत्रेमा वक्ष्यमाणा यतना ॥ ६ ॥ 'मग्नि' प्रथमं गृहिभ्यः पृथ्वीकायोऽचित्तो मार्ग्यते, दायकाद्यभावे तु पश्चात् स्वय-
मानीयते। अचित्ताभावे एवं मिश्रो द्विविधो वाच्यते आनीयते चेत्यर्थः, ततः सचित्तो वापि द्विधा वाच्यते आनीयतेऽपि ॥ ७ ॥ तद्यथा 'हल' हलखननोत्पत्तिकृत्यलनो मिश्रः पूर्वं मृग्यते, ततः पश्चादलामे आनीयतेऽटव्याः पथः वल्मीकदग्धश्रेयस्यश्च आनीयते ॥ ८ ॥ 'मग्नि' मिथालामे सचित्तो मार्ग्यते, अलामे 'आणि' इति यतनां कुर्यात्।

१ एता मूलगाथाः कापि न लब्धा अतो न लिखिताः, किन्तु यथा प्रत्यकारेण तद्व्याख्या कृता तत्तथैव अत्र दर्शिता, एव-
मप्येऽपि यत्र यत्र मूलगाथानुपलब्धिस्तत्र तत्र एवमेवमवगन्तव्यम्।

नवरं आशु शीघ्रं कारः करणं यत्र तस्मिन्नाशुकारिणि त्वरिते कार्ये नायं अचित्तमिश्रादित्यतनाया नियमः । येन सचित्ता-
दिना कार्यं तदन्यदत्तं स्वयं (वा) ग्राह्यमित्यर्थः । एवं लवणाद्यपि, उक्तं आत्मसमुत्थं ग्रहणं आभोगात् ॥ ९ ॥ 'आय'
अनाभोगाद्यथा-अजीवं प्रासुकं लवणादि याचितं । अह्वानात्तु मिश्रादि लायात्, दाता वा खण्डे मधुधूलौ याचिते
लवणं दद्यात्तत्तात्तं इति कदापि स्यात् ॥ १० ॥ 'एए' एतेनात्मसमुत्थेन द्विधावर्णितेन परसमुत्थं द्विविधमपि वर्णितं
जानीहि । 'जम्हा' यस्मात् यत्परः कथंचिदाभोगानाभोगाभ्यां ॥ ११ ॥ 'एत्थ' अत्र कार्ये कृतेऽनाभोगाद्वा सचित्ते
परिस्थापनाविधिः-पृथ्वीकायस्तस्य दातुर्दातव्यः, तस्मिन्ननिच्छति पृच्छा, कुत आनीतः ? ततः स्थाने उक्ते यतो वक्ति तत्र
गत्वा त्याज्यः । अशिष्टे वर्णगन्धादिना तदाकरं ज्ञात्वा तत्रोज्झ्यः ॥ १२ ॥ 'वाधा' नास्त्याकरो विक्रालो वा जातोऽध्वा
(घननिस्तेनाः) वेत्यादौ व्याधाते मधुरे उग्रद्रव्याभाविते कर्णरदले तस्मिन्नसति चटादिपत्रे क्षिप्त्वा आवाधावर्जितस्थाने
स्याज्यः, इत्युक्तः पृथ्वीकायः १ ॥ १३ ॥ 'आया' विपक्वम्भो धातादिविकारोत्थो महास्फोटक आदितो विषाहारात् मूर्च्छितो
ग्लानो वा सेव्यः । तत्रेमा यतना ज्ञातव्या ॥ १४ ॥ 'मग्नि' बहुश्रथममविचोऽष्कायो मार्ग्यत इत्यादि, अचित्तालामे ततोऽधु-
नोद्धृतं अचिरकालजातं [अठिकराइ] तंदुलधावनाद्यम्बुमिश्रं मृग्यते अलामे स्वयमेव शुल्लहदण्डादिषु गत्वा शीतोष्णक्षारादि-
मम्पर्कान् मिश्रं जलं आनयति ॥ १५ ॥ 'मग्नि' स्पष्टा ॥ १७ ॥ 'आय' अजीवजलं याचित्वा मिश्रादि लायात् । आम्ल-
काञ्जिके याचिने आम्लस्थाने वोदकं लायात्, यथा कुंकणे काञ्जिकं जलं चैककाष्टमन्त्र्यां तिमृतः, दात्र्या साधुः स्वयं लाही-
त्युक्तोऽज्ञानन् जलमादात् । इयरं, कोऽर्थः-यथा आत्मोत्थं द्विधा तथा परोत्थमपि, परो दाता जानन् भक्त्या वाऽभक्त्या दत्ते

॥ १८ ॥ 'एत्थ' ॥ १९ ॥ 'वड' जलं द्विधा कौपं सरोनद्यादिलं च । तत्र वर्णादिना ज्ञाते चेत्तटाकादेर्जलं, तस्य च तटं आद्रं तदा तत्र ग्रैः ग्रैस्तस्याज्यं यथा प्रवाहाद्गत्वा स्थितजले मिलेत् । शुष्कतटे तु स्थिताम्बुध्वं वटादिपत्रं अडित्वा ग्रैः ग्रैस्तस्याज्यं यथा उन्मराः शुब्दा रेलुका न भवन्ति । पत्रेऽसति भाजनकर्णेऽडित्वा । कूपेऽपि आद्रतटे प्राग्वत् ॥ २० ॥ 'छिन्न' शुष्कतटेऽगडेऽम्बुपात्रं शिष्यकेऽवलम्बेत् तले च दीर्घदोरं बध्वा कूपजले ईपदनासे तलदोरमाकृष्यावाङ्मुख-पात्रेणोज्जेत् ॥ २१ ॥ 'वाघा' कूपाद्यभावस्तेनभयादिरूपे व्याघाते सप्तवद्ग्रहमेवाम्बु क्षीरद्रुमाघो निसृजेत् । पात्रेऽसति आर्द्रा पृथ्वी याव्या । अथवा अभावे उष्णाम्बुनार्द्रकृत्य तत्र प्रक्षिपेत् ॥ २२ ॥ अथवा 'चिक्किव' निर्व्याघाते चिक्किहे वा खड्गं खात्वा पत्रप्रणालेन निसृज्य छायां कुर्यात् कण्टकादिभिश्च रक्षेत् ॥ २३ ॥ 'भीसि' प्रत्यनीकया मिथितोऽप्लायो दत्तोऽनामोगाद्रिक्तपात्रे आचस्तदार्द्रपृथ्यादौ छर्द्यः, न तु कूपादौ पूर्वगृहीतेऽचित्ते जले, सञ्चिते तु स्तोकं आत्ते, वेत्स्थण्डिलादर्वाक् परिणमति तदा परिभोगः ॥ २४ ॥ 'नवि' स्थण्डिलं यावद्भ्रम्यते न च तावत्परिण-मति तदा परिष्ठाप्यते, यदा हरितनुः पतति तदा प्रतीक्ष्य तस्मिन् शुष्के त्याज्य इति प्रवचनविधिना यतना । यद्यपरिणतं आसं न त्यज्यते तदाऽनवस्था, तथाऽन्येऽप्यपरिणतं ज्ञात्वा शुञ्जते इति प्रसङ्गश्च दोषो इति, गतोऽप्लावः ॥ २५ ॥ 'आय' पोष्टशूलादिकृते तापनायादितोऽहिदृष्टे हंभनाय सर्पादिशङ्कायापुद्योताय वा स एवाचित्तमिश्रमार्गणादिविधिः ॥ २६ ॥ 'अचि' अग्निकायस्त्रिविधोऽपि स्पष्टः । नवरं अचित्तमिश्रौ क्रमादीपदुष्णपापाणानि नवर्णपापाणादी द्वयो । 'एत्थे'त्यादि, यत आचस्तत्रैव यतनया क्षिप्यते । 'सिय न दये' इति पाठे, स्यात् कदाचिद्वनिकः क्षेप्तुं न दत्ते, ततः ॥ २७ ॥

'सक' स्वकाष्टोद्भववेदन्यस्मिन्नग्नौ वा त्याज्यः । तस्मिन्नप्यसति सद्व्यक्षारेणाच्छाद्यतेऽभावेऽसद्वेदोनापि, दीपके त्वयं विधिः ॥ २८ ॥ यथा 'उग' उद्गाल्य तैलं चर्त्ति निःपीड्य यत्नयेति यथा स न निर्वाति महत्कसम्पुटे निसृजनं त्यागः, दीपो यथायुः श्रपाल्य परिणमेन्निर्वायात् ॥ २९ ॥ 'कज्ज' ग्लानमक्तप्रत्याख्यायकादिकायं यत्नेन प्राणातिपातादिरक्षार्थं सम्पुटे एव धारयेत् । कृते कार्ये पश्चादुक्तविधिना विवेचनं त्यागः । अनामोगादात्मोत्थं अग्निग्रहणं भस्मना सह, परेत्यं आमोगात् सर्भुराग्निं भस्मान्तर्दधात् । वसतौ भक्त्या द्वेषाद्वेद्योतायाग्निं क्षिपेत् । अनामोगाच्छ्राद्धारां रोटीं दद्यात् । तत्रापि विधिरुत्पत्त्यादौ त्यागः प्राग्वत् इति, गतोऽग्निः ॥ ३० ॥ 'आय' अम्भस्तरणादौ वातपूर्णं भस्त्रा दृत्यादि च । शूलादिकायं वाततुंबकादि च गृह्णीयात् । याचनादिविधिरचित्तादेः स एव ॥ ३१ ॥ 'अचि' अचिचमिश्रसचिच्चा वस्त्यादिवाताः कालात् विज्ञेयाः । कालोऽपि द्विविकल्पः स्निग्धो रूक्षश्च, तत्र व्यवहारतो दक्षिणायने स्निग्धः काल उत्तरायने रूक्षः । एकैकस्त्रिष्वः ॥ ३२ ॥ 'उक्को' उत्कृष्टादिः, उत्कृष्टो मध्यो मन्दश्च । उत्कृष्टे स्निग्धे काले वर्षाक्रतौ श्रावणमाद्रयोः वस्तौ चातः पौरुषां यावदचित्तः । हतिभवेन वस्तिभवेन वायुना मुनेः प्रयोजनं स्यात्, तथा ग्लानत्वेऽपि वायुना कार्यं स्यात् । तत्र द्वितीयायां मिश्रस्तृतीयायां सचित्तः ॥ ३३ ॥ 'मज्झि' मध्यमे स्निग्धे श्रदि द्वितीयाया आरभ्य चतुर्थ्यां सचित्तः, कोऽर्थः आद्यद्वि-
 तीयपौरुष्योरचित्तस्ततस्तृतीयस्यां मिश्रः, चतुर्थ्यां सचित्तः । मन्दे स्निग्धे काले हेमन्ते पौरुषीत्रयं यावदचित्तः, चतुर्थ्यां मिश्रः, पञ्चम्यां सचित्तः ॥ ३४ ॥ 'लुक्खे' रूक्षे काले मन्दमध्योत्कृष्टे माघफाल्गुनादिद्विर्मासयोः पौरुषीयावदिना ज्ञेयाः । वस्तिवातस्य हतेरपि च पूर्वं घ्मातस्यैवमेव ॥ ३५ ॥ 'ताहे' यः पुनस्तदैव घ्मात्वा वस्त्यादिर्जले क्षिप्यते, स

प्रथमे हस्तगतेऽचित्तो, द्वितीये हस्तगते मिथस्तृतीये सचितः ॥ ३६ ॥ 'दर्ई' ग्लानत्वे कदापि द्यतिमवेन चस्तिमवेन वा वायुना मुनेः श्रूलादौ प्रयोजनं स्यात्तत्र प्रागचित्तो याव्यः ततो मिथ्यादिः । आभोगानामोगात्मपरोत्थानि प्रागवत् । सचित्तमिथौ वायु परिहरेत् ॥ ३७ ॥ 'एत्थ' मस्त्रादिवाते सचित्ते ज्ञाते मस्त्रादिस्तस्यैवाप्यतेऽनिच्छतोऽपवरके स कपाटे प्रविश्य जनैः शनैः वायुमुच्यते । तदभावे पट्टशालायां मधुरे वनखण्डे गत्वा संधाटीं दृढत्पटीं प्राधृत्य तदन्तर्मुञ्चत्यन्यजीव-
 रक्षायै इति, गतो वायुः ४, ॥ ३८ ॥ 'आय' 'पुष्वत्तो चेव विही' वने वनस्पतिकाये, आभोगे आगाढग्लानार्थं आत्म-
 समुत्थं ग्रहणं मूलादीनां स्यात्, अनाभोगे लोढुङ्कुम्भादीनां स्यात्तत्र लोढस्य 'पुष्वत्तो चेव विही' पूर्वोक्तो वायुकायोक्त
 एव विधिः पौरुष्यादिविभागरूपः, परं तत्राचित्तस्य वायोरचित्तमिथसचित्तत्वे काल उक्तोऽत्र तु सचित्तस्य सतः सचित्त-
 मिथ्याचित्तत्वे ज्ञेयः । तथा प्राक् स्निग्धे पौरुष्यो रूक्षे तु दिना उक्ताः, अत्र तु व्यत्ययः । अयं भावः-पिटलोद्भू-
 उत्तूरुहक्षे ज्येष्ठापाहयोः आद्यायां पौरुष्यां सचित्तो, द्वितीयस्यां मिथः, तृतीयस्यां अचित्तः । मध्यरूक्षे चैत्रवैशाखयोः
 पौरोहीत्रयादन्वचित्त इत्यादियावत् । उत्कृष्टस्निग्धे श्रावणभाद्रयोः पञ्चदिनेभ्योऽचित्तः । स च भक्तमध्ये पतितोऽपि
 त्याज्यः, स्थूलन्यायथायं । अत्यन्तक्षुण्णलोढोऽन्तर्मुहूर्तेनापि शुद्धेत् । 'दुकादिए चिरं पि हुञ्जे'ति चूर्णिवृत्त्युक्तिः स्थूल-
 बीजदलपुक्तः सुचिरमपि सचित्तः, तस्माद्देशकालाभिज्ञेन साधुनैवेह भाव्यं । तथा 'परो वि आभोगउ' इत्यादि, परो-
 ऽप्याभोगतो मूलादि दद्यात् । अनाभोगतथ फलकमिथ्याणि पील्वानि तथा सचित्तलोढादि दद्यात्, आदित आर्द्रकमिथं पूरणं
 करमन्दमिथं काङ्किकं निम्बपत्राणि तिलांशौपधार्थं एकत्रं कुट्टितानि ॥ ४० ॥ 'एत्थ' अत्र कार्ये सिद्धे शेषस्य परिस्थापना-

विधिः परपात्रादिर्ज्ञेयः, कोऽर्थः सचित्तं चेद्विवेकुं शक्यं तदोद्धृत्य परस्य गृहिणः पात्रे त्याज्यं, तस्मिंस्त्वनिच्छति स्वपात्रे मधुरकर्प्परादौ वा क्षिप्त्वा शीताचित्तस्थाने त्याज्यं । यद्युद्धर्तुमशक्यं तदा सर्वं वस्तु यतनयोज्ज्वलं । 'संधारा' इत्यादि, संस्तराकादौ पनके आर्द्रकादौ च विचित्रा पारिस्थापनिका, तद्यथा-संस्तराके दण्डादौ पनके यावत्स न परिणमेत् तावत्तदुपकरणं न भोग्यं । अथ मार्गे चलितास्तदा शीतले प्रदेशे मोक्ष्यं, तथार्द्रकस्य पीलूनां च दातुरग्रहणे यत्र क्षेत्रे उत्पद्यन्ते तत्र त्यागः, आकरामावे तु निर्व्यधाते तिर्यगाद्यापातरहिते सार्द्रमधुरभूम्यां मधुदे कर्प्परे द्रुतलादौ वा क्षिप्त्वा मधुरवनान्तर्वा त्यागः इति, गतो वनस्पतिकायः ॥ ४१ ॥

[अयं पुनर्भाषार्थो वर्तते—'तत्थ ताव आयसमुत्थं कहं च आमोएण होज्ज १, साहू अहिणा खइओ, विसं वा खइयं, विस-प्फोडिया वा उट्ठिया, तत्थ जो अचित्तो पुढविकाओ केणइ आणिओ सो मग्गिज्जइ, णत्थि आणिज्जइ, ताहं अप्पणावि आणिज्जइ, तत्थवि ण होज्ज अचित्तो ताहं मीसो, अंतो हलखणकुहुमाईसु आणिज्जइ, ण होज्ज ताहं अडवीओ पंथे वंमिए वा दवदहुए वा, ण होज्ज पच्छा सचित्तोवि वेप्पइ, आसुकारी वा कज्जं होज्जा जो लद्धो सो आणिज्जइ, एवं लोणं पि जाणंतो, अणामोइएण-तेण लोणं मग्गियं अचित्तंति कारुणं मीसं सचित्तं वा वेत्तूण आगओ, पच्छा णायं तत्थेव छेडुयं, खंडे वा मग्गिए एयं खंडंति लोणं दिन्नं, तं पि तहिं चैव विग्गिचियं, ण देज्ज ताहं तं अप्पणा विग्गिचियं, एयं आयसमुत्थं दुविहं पि । परसमुत्थं आमो-

१ अयं भाषार्थः श्रीहारिभद्रीयावचयकनिर्युक्तिवृत्त्युद्धृतः, अनुपलब्धगाथार्थानुसारित्वात्, एवमग्रेऽपि यत्रैतच्चिहेन [भाषार्थो निबद्धः स श्रीहारिभद्रीयवृत्त्युद्धृत एव बोध्यः ।]

नेण तां मचित्तेदसमट्टिया लोणं चा कज्जनिमित्तेण दिण्णं, मग्गिएण अणामोणेण खंडं मग्गियं लोणं देअ तस्सेय दायवं,
 नेच्छेअ ताहे पुच्छिअइ-कओ तुब्भेहिं आपियं ? जत्थ साहेइ तत्थ विगिंचिअइ, न माहेअ न जाणामोत्ति वा भणेअ ताहे
 उरलक्खेयवं वण्णगंधरसफासेहिं, तत्थ आगरे परिट्ठविअइ, नत्थि आगरो पंथे वा वट्ठति निगालो वा जाओ ताहे सुक्कं
 मद्दुरगं कप्परं मग्गिअइ, ण होअ कप्परं ताहे वडपत्ते पिप्पलपत्ते वा काळण परिट्ठविअइ ? । आउक्काए दुविहं गहणं
 आयाए णायं अणायं च, एत्तं परेणनि णायं अणायं च, आयाए जाणंतस्म विमकुमो हणियवो निसफोडिया वा सिंचियवा
 निसं ना खइयं सुच्छाए ना पडिओ गिलाणो वा, एउमाइसु (कज्जेसु) पुबमचित्तं पच्छा मीसं अहुणाथोयं तंदुलोदयाइ, आउरे
 कज्जे मचित्तं पि, कए कज्जे सेसं तत्थेय परिठविअइ, न देअ ताहे पुच्छिअइ-कओ आणीयं ? जइ साहेइ तत्थ परिठयेवं आगरे,
 न माहेअ न ना जाणेअ पच्छा वण्णाईहिं उवलक्खेउं तत्थ परिट्ठवेइ, अणामोगा कौकणसु पाणियं अचिलं च एगत्थ वेतिआए
 अच्छइ, अरिरइया मग्गिया मणइ-एत्तो गिण्हाहि, तेण अचिलंति पाणियं गहियं, णावे तत्थ छुमेअ, अह न देइ ताहे आगरे,
 एत्तं अणामोगा आयममुत्थं, परममुत्थं जाणंती अणुकंपाए देइ-ण एते भगवंतो पाणियस्स रसं जाणंति हरदोदगं दिअ, तत्थ
 पडिणीययाए ना देअ, एयाणि ते ययाणि मज्जंतुचि, णाए तत्थेय साहरियवं, न देअ जओ आपणियं तं ठाणं पुच्छिअइ, तत्थ
 नेअं परिट्ठविअइ, न जाणेअ वण्णाईहिं लक्खिअइ ताहे णइपाणियं णइए विगिंचेअ, एवं तलागपाणियं तलाए, अगडवावि-
 सरमाइसु सट्ठाणेसु विगिंचिअइ, जइ सुक्कं तलागपाणियं वडपत्तं पिप्पलपत्तं वा अट्ठेअ सणियं विगिंचइ, जइ उअरा न
 जायंति, पत्ताणं अमईए भायणस्स कणा जाव हेट्ठा सणियं उदयं अट्ठियाविअइ ताहे विगिंचिअइ, अह कूओदयं ताहे जइ

हनवडा उछा तत्थ सणियं निसिरइ, अणुल्लसिओ सुकवडा होजा उछगं च ठाणं नत्थि ताहे भाणं सिक्कएण जडिजइ मूले दोरो
 चज्जइ, उमक्कावेउ पाणियं ईसिमसंपचं मूलदोरो उक्खिप्पइ ताहे पलोडइ, नत्थि कुत्रो दूरे वा तेणसाययभयं होजा ताहे सीय-
 लए मद्दुररुक्खस्स वा हेट्ठा सपडिग्गहं योसिरइ, न होज पायं वा उल्लियं पुहविकायं मग्गित्ता तेण परिट्ठवेइ, असइ सुक्कपि
 उण्होदयेण उल्लत्ता पच्छा परिट्ठविजइ, निवाघाए चिक्खल्ले खड्डं खणिल्लण पत्तपणालेण विग्गिचइ, सोहि च करंति, एसा
 निही, जं पडिनियत्ताए आउक्काएण मीसेउं दिणं तं विग्गिचेइ, जं संजयस्स पुव्वगहिए पाणिए आउक्काओ अणाभोगेण
 त्रिण्णो जइ परिणओ भुंजइ, नवि परिणमइ जेण कालेण थंडिलं पावइ विग्गिचियं, जत्थ हरतणुया पडेजा तं कालं
 पडिच्छत्ता विग्गिचिजइ २ । तेउक्काओ तहेव आयसमुत्थो आहोएण संजयस्स अगणिकाएण कज्जं जायं-अहिडक्को वा
 डंभिजइ फोडिया वा वायगंठी चा अन्ययुद्धिर्वा, वमहीए दीहजार्इओ पविट्ठो, पोट्ठलं वा तावेअवं, एवमार्इहि आणिए
 कजे कए तत्थेन पडिछुम्भइ, ण देति तो ते तेहि कट्टेहि जो अगणी तज्जाइओ तत्थेव विग्गिचिजइ, न होज सोवि न देज
 वा ताहे तज्जाएण छारेण उच्छाइजइ, पच्छा अण्णजार्इएणवि, दीवएसु तेहं गालिजइ वत्ती व निप्पीलिजइ मल्लग-
 संपुडए कीरइ पच्छा अहाउगं पालेइ, भत्तपच्चक्खायगाइसु मल्लगसंपुडए काज्जण अच्छत्ति, सारक्खिजइ, कए कजे तहेव
 निवेगो, अणाभोगेण सेलमल्लगालोयच्छारादिसु, तहेव परो आभोएण छारेण दिज्ज वसहीए अगणि जोइक्खं वा करेज
 तहेन निवेगो, अणाभोएणवि एए चेन पूयलियं वा मंङ्गालं देजा, तहेव विवेगो ३ । वाउक्काए आयसमुत्थं आभोएण,
 कइ ? पत्थिगा दिइएण वा कज्जं, सो कयाइ मचित्तो अचित्तो वा मीसो वा भवइ, कालो दुविहो-निद्धो लुक्खो य, णिद्धो

तिविहो-उकोमाड, लुक्कसोवि तिविहो-उकोमाड, उकोमाए सीए जाहे धंतो भवइ ताहे जाव पढमपोरिसी ताव अचित्तो
त्रितियाए मीसो, ततियाए सचित्तो, मज्झिमाए सीए वितियाए आरद्धो चउत्थीए सचित्तो भवइ, मंदसीए तइयाए आरद्धो
पंचमाए पीरिसीए सचित्तो, उण्हकाले मंदउण्हे मज्जे उकोसे दिक्कमा नवरि दो तिणि चत्तारि पंच य, एवं वत्थिस्म दइयस्म पुव-
दंतस्म एतेन कालविभागो, जो पुण ताहे चैव धमिक्का पाणियं उत्तारिअइ, तस्स य पढमे इत्थसए अचित्तो पितिए मीसो तइए
सचित्तो, कालविभागो नरिथ, जेण पाणियं पगतीए सीयलं, पुवं अचित्तो मग्गिअइ पच्छा मीसो पच्छा सचित्तोत्ति। अणामोएण
एन अचित्तोत्ति मीसगमचित्ता गहिया, परोवि एवं चैव जाणंतो वा देजा अजाणंतो वा, णाए तस्सेव, अणिच्छंते उव्वरं सकवाडं
पविगित्ता गणियं भुवइ, पच्छा सालाएवि, पच्छा वणणिगुजे महुरे, पच्छा संघाडियाउवि जयणाए, एवं दइयस्सवि, सचित्तो
वा अचित्तो वा मीमो वा होउ सबस्मवि एमविही, मा अण्णं विराहेहिचि ४ ! वणस्सइकाइयस्सवि आयसमुत्थं आभोएणं
गिलाणाइक्कजे मूलार्हण गहण होआ, अणामोएण गहियं भत्ते वा लोड्ढो पडिओ पिट्ठगं वा कुक्कुत्ता वा, सो चैव पोरिसि-
विभागो, दुयइट्ठिओ चिरपि होआ, परो अछुगेण मिसियगं चवलगमीसियाणि वा पील्लणि कूरओडियाए वा अंतो छोड्ढणं
करमएहिं वा ममं कंजिओ अन्नयो वीयक्काओ पडिओ होआ, तिलाण वा एवं गहणं होआ, निवं तिलमाइसु होआ, जइ
आभोगगहियं आभोगेण वा दिन्नं त्रियेगो, अणामोगगहिए अणामोगदिन्ने वा जइ तरइ विगिचिउं पढमं परपाए, सपाए । संथारए
लट्ठीए वा पणओ इवेज्जा ताहे उण्हं सीयं व णारुण विगिचणा, एसोवि वणस्सइकाओ पच्छा अंतोक्काए एसि विगिचणविही
अछुगं अछुगएत्ते सेसाणी आगरे, अमइ आगरस्स निवायाए महुराए भूमिए, अंतो वा कप्परे वा पत्ते वा, एस विहिचि ।]

कुचतडा उछा तत्थ सणियं निसिरइ, अणुछसिओ सुकतडा होजा उछगं च ठाणं नत्थ ताहे माणं सिक्काए जडिजइ मूले दोरो
 चज्जइ, उमक्कावेउ पाणियं ईसिमसंपन्नं मूलदोरो उक्खिप्पइ ताहे पलोड्डइ, नत्थ कुवो दूरे वा तेणसावयभयं होजा ताहे सीय-
 लए महुरुरुक्खस्स वा हेट्ठा सपडिग्गहं वोसिरइ, न होज पायं चा उछियं पुहविकायं मग्गित्ता तेण परिट्ठवेइ, असइ सुक्कपि
 उण्होदयेण उछेत्ता पच्छा परिट्ठविजइ, निवायाए चिक्खल्ले खट्ठं खणिल्लण पत्तपणालेण विगिचइ, सोहिं च करेति, एसा
 विही, जं पडिनियत्ताए आउक्काएण मीसेउं दिणं तं विगिचेइ, जं संजयस्स पुवगहिए पाणिए आउक्काओ अणामोणेण
 दिण्णो जइ परिणओ भुंजइ, नवि परिणमइ जेण कालेण थंडिलं पावइ विगिचियं, जत्थ हरतणुया पडेजा तं कालं
 पडिच्छत्ता विगिचिजइ २ । तेउक्काओ तहेव आयसमुत्थो आहोएण संजयस्स अग्गिक्काएण कज्जं जायं-अहिडकी वा
 डंभिजइ फोडिया वा वायगंठी वा अन्नवृद्धिर्वा, वमहीए दीहजाईओ पविट्ठो, पोडुल्लं वा तावेअवं, एवमार्हिहिं आणिए
 कज्जे कए तत्थेव पडिछुग्गमइ, ण देति तो ते तेहिं कट्टेहिं जो अग्गी तज्जाइओ तत्थेव विगिचिजइ, न होज सोवि न देज
 वा ताहे तज्जाएण छारेण उच्छाइजइ, पच्छा अणजाइएणवि, दीवएसु तेछं गालिजइ वत्ती व निप्पीलिजइ महग्ग-
 संपुडए कीरइ पच्छा अहाउगं पालेइ, भत्तपच्चक्खायगाइसु महग्गसंपुडए काज्ज अच्छत्ति, सारक्खिजइ, कए कज्जे तहेव
 विवेगो, अणामोणेण खेलमह्गगालोयच्छारादिसु, तहेव परो आमोएण छारेण दिज्ज वसहीए अग्गिणि जोइक्खं वा करेज
 तेहं विवेगो, अणामोएणवि एए चेव पूयलियं वा सङ्गालं देजा, तहेव विवेगो ३ । वाउक्काए आयसमुत्थं आभोएण,
 कइं ? नत्थिणा दिइएण वा कज्जं, सो कयाइ सचिचो अचिचो वा मीसो वा भवइ, कालो दुविहो-निदो लुक्खो य, णिद्धो

तिविही-उकोसाइ, दुक्खोवि तिविही-उकोमाइ, उकोसाए सीए जाहे धंतो भवइ ताहे जाव पढमपोरिस्सी ताव अचित्तो
 विचियाए मीसो, ततियाए सचित्तो, मज्झिमाए सीए विचियाए आरद्धो चउत्थीए सचित्तो भवइ, मंदसीए तइयाए आरद्धो
 पंचमाए पीरिसीए सचित्तो, उण्हकाले मंदउण्हे मज्झे उकोसे दिवसा नवरि दो तिणि चत्तारि पंच य, एवं वत्थिस्स दइयस्स पुब-
 दंतस्स एसेव कालविभागो, जो पुण ताहे चेव धमिच्चा पाणियं उचारिजइ, तस्स य पढमे हत्थसए अचित्तो बितिए मीसो तइए
 सचित्तो, कालविभागो नत्थि, जेण पाणियं पगतीए सीयलं, पुबं अचित्तो मग्गिजइ पच्छा मीसो पच्छा सचित्तोत्ति। अणामोएण
 एम अचित्तोत्ति मीसगसचित्ता गहिया, परोवि एवं चेव जाणंतो वा देखा अजाणंतो वा, णाए तस्सेव, अणिच्छंते उवरगं सकवाडं
 पविसित्ता सणियं भुवइ, पच्छा सालाएवि, पच्छा वणणिगुंजे महुरे, पच्छा संघाडियाउवि जयणाए, एवं दइयस्सवि, सचित्तो
 वा अचित्तो वा मीसो वा होउ सबस्सवि एसविही, मा अण्णं विराहेहिचि ४। वणस्सइकाइयस्सवि आयसमुत्थं आमोएणं
 गिलाणाइकज्जे मूलार्हण गहण होजा, अणामोएण गहियं भत्ते वा लोडो पडिओ पिट्ठगं वा कुक्कुसा वा, सो चेव पोरिसि-
 विभागो, दुक्खुट्ठिओ चिरंपि होजा, परो अछुगेण मिसियगं चवलगमीसियाणि वा पील्लणि कूरओडियाए वा अंतो छोदूणं
 करमइएहि वा समं कंजिओ अन्नयो वीयकाओ पडिओ होजा, तिलाण वा एवं गहणं होजा, निबं तिलमाइसु होजा, जइ
 आभोगगहियं आभोगेण वा दिचं चिवेगो, अणामोगगहिए अणामोगदिच्चे वा जइ तरइ विसिचिउं पढसं परपाए, सपाए। संथारए
 लट्ठीए वा पणओ हवेज्जा ताहे उण्हं सीयं व णाऊण विगिचणा, एसोवि वणस्सइकाओ पच्छा अंतोकाए एसिं विगिचणचिही
 अछुगं अछुगखेत्ते सेसाणी आगरे, असइ आगरस्स निवाधाए महराए भूमिए, अंतो वा कप्परे वा पत्ते वा, एस विहिचि।]

कुर्यात्, यथा-यत्र सक्तवः संमज्जन्ते तत्र कूटादि याच्यं, अलाभे तदिनमक्तुनाऽऽदत्तेऽभावे ह्यह्निकान्वा तेषामप्यभावे स्थाने
 एव संशोध्य ग्राह्याः । अन्वादिकारणात् पृथक्पात्रे लात्वा वहिः रजस्त्राणोपरि घनमृदुपटलके क्षिप्त्वा पृथक् पृथक् त्रिभिः
 साधुभिः शोध्याः, अभावे एकोऽपि नववारान् कुर्यात् । आद्यवारे जन्तुदर्शनेऽपि त्रिः शोष्या जीवदर्शनादनु तु पुनः
 पुनस्त्रिः शोष्या यावद्द्वारत्रयेऽपि जीवानहृष्टा तत्सक्तमुष्टीः ३ लात्वा शोष्यन्ते । चेच्छुद्धास्तर्हि भोज्याः । अथैकोऽपि जन्तु-
 र्दृष्टस्तदा मूलात्पुनः सर्वेऽपि शोध्याः, जीवास्तु पात्रे स्तोकसक्तुभिः सह स्थाप्याः । पश्चादाकरादिषु त्याज्याः । 'पाणमी'-
 त्यादि संसक्तपानके पात्रादियतनैया यथा-संसक्तपानमन्यपात्रे संशोध्य ग्रागृहीतशुद्धाम्नःपात्रे क्षेप्यं, रसजैः संसक्तं तु
 काञ्जिकादि सपात्रं त्याज्यम् ॥ ४६ ॥ 'पाया' पात्राभावे आर्द्रा प्रातिहारिका काञ्जिकस्थाली याज्या, अभावे शुष्कां
 स्थालीनाम्लेनाऽऽर्द्रीकृत्य तस्यां संसक्तमाम्लं क्षेप्यमभावे याचित्वाऽन्यस्मिन् भाण्डे । 'अंघिलवीयत्ति' अम्लवीजानि
 दूढणादीनि घोवनाद्यम्भसा सहाऽऽम्लतार्थं क्षिप्यन्ते, बीजाभावे यथालब्धेऽपि पात्रे संसक्ताम्बु क्षिप्त्वा, चेद्भाण्डं न देयं,
 तदा तिर्यगाद्यबाधे स्थाने मोच्यम्, अन्यथा 'पाडिहारिय'त्ति प्रातिहारिकभाण्डे क्षिप्तोपाश्रेयऽपि त्रियते यावत्ते जीवाः
 परिणमन्ति तावत् 'तिकालं'ति त्रिकालं दद्यात् प्रतिलेख्याः । अम्बुशोषे त्वन्याम्बुक्षेपो यावज्जीवाः परिणमन्ति । ततो जलं
 त्यक्त्वा पात्रमर्प्यम् । सर्वथा भाण्डाभावे 'अढवी' त्यादि, अटव्यां छायायां चिखिले खड्गं कुत्वाऽन्तर्लियित्वा निश्छिद्र-
 मधुरपत्रैः शर्नस्तजलं क्षेप्यम् । संसक्ताम्बुपात्रं वारत्रयमम्बुना प्रक्षाल्य तदम्बु तत्रैव क्षेप्यम् । पश्चात्पात्रे पृथक्क्षेपो देयः ।
 अस्थकाष्टैर्गर्भा आच्छाद्या । 'लिपणय'त्ति पङ्केन निश्छिद्रलिम्पनात् ततः कण्टकैर्क्षेपनं (?) छादनम् ॥ ४७ ॥ 'पाय'

यस्मिन् प्रा २ संमन्ताभ्यु धिप्रमासीत्तस्मिन् पात्रे शीतादि-शीतजलादि न ग्राह्यं संसक्तिप्रसंगात् । 'आदिशुद्धादिनद्वयमव-
धामणं कूरं वा ग्राह्यं संसक्तमसंसक्तं च । द्वे पात्रे एकः साधुर्न धरेद्यतोऽसंसक्तं संसक्तगन्धमात्रात् संसज्यते, संसक्तं चाऽ-
त्यक्त्वा न हिण्डेत न ममृद्विद्येन्नाऽश्रीयात् । यदि स्वयं ग्रान्तो गन्तुमशक्तस्तदाऽन्यैस्त्याज्यम् । अथ तज्जीवौघे परिणते
दृष्टे साधुत्रिकेण च प्रेक्षितं गलित्वा तद्भोगोऽनुज्ञातस्तथा धावनजले पूतरेषु सत्सु विस्तीर्णास्ये पात्रेऽभ्यु क्षिप्त्वोर्ध्वं गलनं
पश्चा तदन्तरितं कौशिकेनोद्युन्य श्रेयं स्तोकं सत्सजीवाम्भो दातुमग्रहणेऽप्येकमेव यतनया त्याज्यम् ॥ ४८ ॥ 'तक्का' तक्का-
दीनामप्येवं, कोऽर्थः ? संसक्ततत्कस्याऽभ्युवद्विधिः, दधिनवनीतयोस्त्वयं-पूर्वं जलं गालयित्वा पिण्डीभूतदधनः 'एका उंडी
गोद्व्या तक्काया' इति तक्कादौ प्रक्षेप्या, 'पेहति' चेत्प्राणाः स्युस्तदा प्रेक्ष्यन्ते ततस्त्यज्यते, न स्युस्तदा धुज्यते । 'नव-
णीय' इति नवनीतेऽप्येका 'उंडी' त्यादि कार्यम् । आदि तत्तक्काभावे गोरसधावने क्षेप्या, अभावे शीतीभूतोप्याप्सु,
अभावे तन्दुलाप्सु क्षिप्त्वा वीक्ष्य शुद्धे भोज्यमशुद्धयोर्विधिना त्यागः । आकरेऽभावे शीतलप्रदेशे पात्रे स्तोकाभ्यु क्षिप्त्वा
त्याज्यं, उर्ध्वं कण्टकैराच्छाद्यमगालिते दध्नि पात्रपतिते संसक्तग्रान्तौ दधिपात्रतीरमानीय पुनः पश्चात्कृत्वा दधिलिप्ततीरे
त्रीमा ईक्ष्याः । श्शुत्रिकारे कफन्वेऽप्येव विधिः । परमसुत्थमप्येवं । इति गत्वा द्वीन्द्रियाः ॥ ४९ ॥ 'कीड' -
कीटिकादिसंमक्तभक्तादिग्नयं विधिः, कीटिकासंमक्तं भक्तादि सुषिरे विकीर्य, यथा तास्तत्र विद्वन्ति, उत्क्षुरे सति
त्याज्यं वा । संस्तारकः पीठफलकादिस्तत्र मत्कुणोद्देहिकासु चाऽयं विधिः-पूर्वं पीठादि संसक्तं दृष्ट्वा न ग्राह्यमात्रं तु
संगज्यमानं पादपुच्छं नानाऽन्यद् द्विः प्रमाज्यं तथापि संसुग्गे मत्कुणास्तज्जातीये कण्ठे स्थाप्याः । उद्देहिकायुग्वस्त्रं विविकते

मुच्यते । अन्याभावे तास्तद्विले दौक्या वस्त्रं त्यक्त्वा तत्राऽऽयान्ति । लोचे कृते पदपदीनां दिनसप्तकं केशेषु विश्रामणमध्या-
दिकारणे शीतले निर्व्याघाते त्यागः । सूत्रचूर्णिवृत्तिष्वेवं दृश्यते, वृत्तिटिप्पने तु लोचे कृते सप्त दिनानि यावत्केशाः शोष्य-
न्ते, मार्गगमनादिकारणे सकृदपि ओघिता निर्व्याघातशीतलग्रदेशे परिस्थाप्यन्ते इत्यस्ति, तत्त्वं तु ज्ञानिगम्यं । तथा गोव-
रादौ कीटकादियुक्तं पानकं शीघ्रं गाल्यते । अथ पथात्पतितास्त्वदाञ्चादिलिप्तहस्तेनाऽप्युध्रियन्ते, नस्त्वेवं पाने सलेपेऽपि
प्रत्यारूपानमङ्गः । गतास्त्रीन्द्रियाः ॥ ५० ॥ 'चउ' अक्षिण अधरोगोत्खननाय चतुरिन्द्रियाणां ग्रहणं, ताश्च दृष्ट्यन्तर्धृताः
पादे रोगं धर्यन्ति । दातृहस्त्वस्वेऽस्त्रादौ मक्षिकापतेऽग्रहणं, आचे तु पतितां ममृदृत्य 'नेह' स्निहाक्तायाः क्षारेण
मस्मना गुण्डना, कोत्थलकारिका-भ्रमरी तद्गृहयुग्वस्त्रे, सर्वत्यागा, अन्यवस्त्राभावे तावन्मात्रस्य छेदः । अन्यथाऽन्यत्र तद्गृ-
हस्य संक्रमणं कुर्यात् गताश्चतुरिन्द्रियाः ॥ ५१ ॥

[भावार्थस्त्वयं-चैदंदिपाणं आयसमुत्थं जलुगा गंडाहसु कज्जेसु गहिया तत्थेव विगिचिज्जइ, सत्तुया वा आलेवण-
निमित्तं ऊरणिपासंसत्ता गहिया विसोहिता आयरे विगिचेति, असइ आगरस्स सत्तुएहि समं निवाधाए, संसत्तदेसे वा कत्थइ
होज अणामोगगहणं तं देसं चेव न गंतवं, असिवाहंहि गमेज्जा जत्थ सत्तुया तत्थ कूरं मग्गइ, न लहइ तदेवसिए सत्तुए
मग्गइ, असइए चितिए जाव ततिए, असइ पडिलेहिय २ गिण्हइ, वेला वा अइक्कमइ अट्ठाणं वा, संकिया वा मत्ते धेप्पति,
वाहि उज्जाणे देउले पडिसयस्स वा नाहिं रयचाणं पत्थरिउणं उचरि एकं घणमसिणं पडलं तत्थ पल्लच्छिज्जंति, तिन्नि ऊरण-
यपडिलेहणाओ, नत्थि जइ ताहे पुणो पडिलेहणाओ, तिणिण्ण मुट्ठिओ गहाय जइ सुद्धा परिशुज्जंति, एगंमि दिट्ठे पुणोचि

मूलाओ पडिलेहिअंति, जे तत्थ पाणा ते मछाए सत्तुएहिं समं ठविज्जंति, आगराहसु विगिंचइ, नत्थ वीयरहिएसु विगिंचइ,
 एवं जत्थ पाणयंपि वीयपाए पडिलेहिता उग्गाहिए छुब्भइ, संसत्तं जायं रसएहिं ताहे सपडिगहं वोसिरउ, नत्थ पायं
 ताहे अंबिलि पाडिहारियं मग्गउ, णो लहेज्ज सुक्कयं अंबिलि उल्लेऊणं असइ अणंमिवि अंचिलिबीयाणि छोदूण विगिंचइ,
 नत्थ वीयरहिएसु विगिंचइ, पच्छा पडिस्सए पाडिहारिए वा अपाडिहारियं वा तिरालं पडिलेहेइ दिणे दिणे, जया परिणयं
 तद्वा विगिंचइ, मायणं च पडिअप्पिज्जइ, नत्थ मायणं ताहे अडयीए अणागमणपहे छाहीए जो चिकवल्लीो तत्थ खड्डं खणि-
 ऊण निच्छिड्डं लिपित्ता पत्तणालेणं जयणाए छुब्भइ, एकसि पाणएणं ममाहेइ, तंपि तत्थेव छुब्भइ, एवं तिन्निवारं, पच्छा
 कप्पेइ सण्हकट्ठेहि य मालं करंति चिक्खिल्लेणं लिपइ कंटयछायाए य उच्छाएइ, तेण य भाणएणं सीयलपाणयं ण लयइ, अव-
 सवणेण कूरेण य भाविज्जइ एवं दो तिण्णि वा दिवसे, संसत्तं च पाणयं असंसत्तं च एगो न घरे, गंधेण विसंसिज्जइ,
 संसत्तं च गहाय न हिंदिज्जइ, विराहणा होज्ज, संसत्तं गहाय न समुदिसिज्जइ, जइ परिस्संता जे ण हिंइति ते लिति, जे य
 पाणा दिद्दा ते मया होज्जा, एगेण पडिलेहिं बीएण ततिएणं, सुद्धं परिश्रुजति, एवं चेव महियस्सवि गालियदहियस्स नव-
 णीयस्स का विही ? महीए एगा उट्ठी छुब्भइ, तत्थ तत्थ दीसंति, असइ महीयस्स का विही ? गोरमधोवणे पच्छा उण्होदयं
 सियलाविज्जइ, पच्छा महुरे चाउलोदये, तेसु सुद्धं परिश्रुज्जइ, असुद्धं तद्देव विवेगो दहियस्स, पच्छओ उयन्ता णियत्ते
 पडिलेहिज्जइ, तीराए सुत्तेसुवि एस विही, परोवि आभोयणाभोयाए ताणि दिज्जा । तेदंदिद्याण गहणं सत्तुयपाणाण पुब-
 भणिओ विही, तिलकीडयावि तद्देव दहिए वा रक्खा तद्देव छगणकिमिओवि तद्देव संघारगो वा गहिओ घुणाइणा णाए तद्देव

तारिसए कट्टे संकामिज्जइ, उदेहियाहिं गहिए पोत्ते णत्थि तस्स विणिचणया, ताहे तेसिवि लोढाइज्जइ, तत्थ अइति लोए,
 छप्पइयाउ विसामिज्जंति सत्तदिवसे, कारणभमणं ताहे सीयलए निवायाए, एवमाईणं तहेव आगरे निवायाए विवेगो, कीडि-
 याहिं संसत्ते पाणए जइ जीवति खिप्पं गलिज्जइ, अहे पडिया लेवाडेणेव हत्थेण उद्धरेयवा, अलेवडयं चेव पाणयं होइ, एवं
 मक्खियावि, संघाडएण पुण एगो भत्तं गेण्हइ सा चेव छुम्भइ, चीयो पाणयं, हत्थो अलेवाडओ चेव, जइवि कीडियाउ मइ-
 याउ तइवि गलिज्जंति, इहरदा मेहं उवहणंति मच्छियाहिं चमी हवइ, जइ तंदुलोयगमाइसु पूयरओ ताहे पमासे भायणे
 छुहिता पोत्तेण दइरओ कीरइ, ताहे कोसएणं खोरएण वा उक्कड्डिज्जइ, थोवएण पाणएण समं विणिचिज्जइ, आउक्कायं गमित्ता
 कट्टेण गहाय उदयस्स वोइज्जइ, ताहे अप्पणा चेव तत्थ पडइ, एवमाइ तेइंदियाणं, पूयलिया कीडियाहिं संसत्तिया होआ,
 सुक्कओ वा कूरो, ताहे छुसिरे विक्खिरिज्जइ, तहेव तत्थ ताओ पविसंति, मुहुत्तयं च रक्खिज्जइ जाव विप्पसरियाओ । चउरि-
 दियाणं आसमक्खिया अक्खम्मि अक्खरा उक्कड्डिज्जइ चेषइ, परहत्थे भत्ते पाणए वा जइ मच्छिया तं अणेसणिज्जं, संजय-
 हत्थे उद्धरिज्जइ, नेहे पडिया छारेण गुंडिज्जइ, कोत्थलगारिया वा बच्छत्थे पाए वा धरं करेखा सन्वविवेगो, असइ छिदिता,
 अह अन्नंमि य घरए संकामिज्जंति, संयारए मंक्खणाणं पुग्गगहिए तहेव चेषपमाणे पायपुंछणे वा, जइ तिन्नि वेलाउ पडिले-
 हिज्जंतो दिवसे २ संमज्जइ ताहे तारिसएहिं चेव कट्टेहिं संकामिज्जंति, दंडए एवं चेव, भमरस्सवि तहेव विवेगो, सअंडए
 सकट्ठो विवेगो, पूतरयस्स पुवभणिओ विवेगो, एवमाइ जहासंभवं विमासा कायवा] ‘पच्चि’

पंचिदिपहिं जा सा सा दुविहा होइ आणुपुब्बीए । मणुएहिं च सुविदिथा, नायन्वा नोयमणुएहि ॥ ५२ ॥

मनुजैश्च नोमनुजैस्तिर्यग्भिः ॥ ५२ ॥ 'मणु' 'संज'

मणुएहि रलु जा सा सा दुविहा होइ आणुपुब्बीए । संजयमणुएहिं तह, नायव्वाऽसंजएहिं च ॥ ५३ ॥

संजयमणुएहिं जा सा सा दुविहा होइ आणुपुब्बीए । सचिचेहिं सुविहिया ! अचिचेहिं च नायव्वा ॥ ५४ ॥

सचिचैर्जीवन्निरचिचैर्मृतैः ॥ ५३-५४ ॥ तत्र 'अण'

अणभोग कारणेण व, नपुंसमाईसु होइ सचिचा । बोसिरणं तु नपुंसे, सेसे कालं पडिक्खिज्जा ॥ ५५ ॥

अनामोगेनाज्ञानेन, कारणेऽशिवदिना, क्लीबजड्हादिषु दीक्षितेषु सचिचा पारिष्ठापनिकी । तत्र क्लीबे तुशब्दादनामोगे दीक्षिते व्युत्सर्जनं, शेषे अभोग (गेन कारणे) दीक्षिते तथा जड्हादौ कारणसमाप्तिकालं प्रतीक्षेत । जडु तु वक्ष्यमाणं कालं प्रतीक्षेत ॥ ५६ ॥ कारणानि 'असि'

असिबे ओमोयरिए, रायदुंठे भए व आगोटे । गेलन्ने छत्तिमडे, नाणे तवदंसणचरित्ते ॥ ५७ ॥

अशिवे व्यन्तरकृतेऽवमौदर्ये दुर्भिक्षे, राक्षि द्विट्टे, भये प्रत्यनीकेभ्यः, 'आगोटे' भृशं इति सर्वत्र योज्यं, ग्लानत्वे उत्तमार्थेऽनशने, ज्ञान इति पठने, दर्शने दर्शनप्रभावकसम्प्रत्यादिशास्त्रे पाठे, चारित्रार्थेषु कार्येषु कार्याय क्लीबादि दीक्ष्यते ॥ ५७ ॥ 'राय'

रायदुंठेभएसुं, ताण्ठ निवस्स वाऽभिगमण्डा । वेज्जो व सयं तस्स व, तथिस्सइ वा गिलाणस्स ॥ ५८ ॥

राजा दुष्टश्च तेषां भये त्राणार्थे राजमान्यादिक्लीबदीक्षा, नृपस्य वाऽभिगमनायाऽनुकूलनाय, वैद्यो वा स्वयं क्लीबस्तस्य सम्बन्धी वा, तस्मिन् दीक्षिते ग्लानस्य तर्पिष्यति वा चिकित्सिष्यति ॥ ५८ ॥ 'गुरु'

गुरुणोव् अपणो वा, पाणार्हं गिण्हमाणि तत्पिहिहं । अचरणदेसा णिन्ते, तत्पे ओमासिवेहिं वा ॥ ५९ ॥

गुरोर्वोऽऽत्मनो वा परस्य वा ज्ञानादौ गृह्यमाणे तर्पित्युपकरिष्यति । अचरणो देशः, यत्र चारित्रं पालयितुमशक्यं, ततो देशात् 'णिन्ते' चि गच्छति निर्गच्छति । स्वजनबलान्नक्तादिना स्तेनरक्षया वा तर्पयेत् । अवमाशिवयोर्वा ॥ ५९ ॥ 'एण' एहि कारणेहि, आगादेहिं तु जो व पन्वावे । पंडार्हं सोलसयं, कण उ कले विगिचणया ॥ ६० ॥

पण्डादिपेडशकनिशीथोक्तं अयोग्यं आदिशब्दाजडादि, कृते तु कार्ये त्यजना कार्या ॥ ६० ॥ 'दुवि' दीक्षणीयं ह्रीं च द्विधा इमं च, तत्र यो वेत्ति 'साधूनां ह्रीं च दीक्षितुं न कल्पते' इति स ज्ञः ॥ ६१ ॥ 'अजा' पूर्वोक्तं न जानाति सोऽज्ञः । द्वयोर्दीक्षयै आगतयोर्वा दीक्षा न स्यादिति प्रज्ञापना क्रियते, यदि द्वावपि दीक्षानिपेधमिच्छतस्तदा न दीक्षा, नेच्छतोः पूर्वोक्ते कार्ये जाते चैव दीक्षाविधिः ॥ ६२ ॥ 'कडि'

कडिपट्टए य छिहली, कत्तरिया भंडु लोय पाटे य । धम्मकहसन्निराउल, ववहारविकिचणं कुळा ॥ ६३ ॥

कटर्था पट्टोऽस्य नश्यते १ शिला स्थाप्याऽनिच्छतः कर्तव्या केशछेदः २ 'मंडु' ति शुण्हनं ३ लोचो वाऽऽ पाठो विपर्यस्तालापकादिः ५ धर्मकथाकथनं ६ तथा कार्यसिद्धौ त्यागकाले तस्मिन्न नियति संज्ञिनां श्राद्धानां कथनं ७ यथा ते मापयित्वा कर्षयन्ति । ह्रीं च राज्ञः कुले गत्वा चेद्वक्ति तदा व्यवहारः कार्यो वक्ष्यमाणयुक्त्या विगिञ्चना त्यागः ॥ ६३ ॥ द्वावगाथा 'कडि'

कडिपट्टमंडछिहली, कीरति णवि धम्म अम्ह चेवासी । कत्तरि खुरेणऽणिच्छे, हाणी एकेक जा लोउ ॥ ६४ ॥

तस्मिन्ननिच्छत्यन्ये भणन्त्यस्माकमपीत्यादि द्वार १ ॥ ६४ ॥ 'सिंह' सिंहली नाम शिखोच्यते सा तस्य ध्रियते २ कर्त्तर्या कल्पनं, भण्डीतीत्यादि स्पष्टं ३, कार्येण हेतुभूतेन लोचोऽपि ४ पाठो द्विधा ग्रहणशिक्षाऽऽसेवनाशिक्षा च । तत्र ग्रहणे ग्रहणशिक्षायां परमत्वानि ग्राह्यतेऽनिच्छति स्वमतोक्तानि परमत्वानि, तथाऽप्यनिच्छति विपरीताः स्वसमया आलापकाः पाठयाः । तथाऽऽसेवनायां चरणकरणानि न ग्राह्यते ॥ ६५ ॥ 'विया'

विथारगोचरे धेरसंजुक्तो रत्नं दूरि तरुणं । गादेह मंसपि तत्तो, येरअ जत्तेण गाहिति ॥ ६६ ॥

विचारे बहिर्भूमौ, गोचरे शिक्षायां स्थविरसंयुतः प्रेष्यते रात्रौ तु तरुणानां दूरे संथाप्यते, चेत्स वक्ति 'ग्राह्यत शिक्षां ममाऽपि' ततः स्थविरा यत्नेन ग्राह्यन्ति ॥ ६६ ॥ 'वेर'

वेरगाकहा यिसयण, णिदणा उट्टणिसियणे गुत्ता । चुक्कल्लितंमि बहुसो, सरोसमिव तज्जए तरुणा ॥ ६७ ॥

वैराग्यकथां विषयानां निन्दनां वदन्ति, उत्थाने निपीदने गुप्ताङ्गाः सन्तः क्लीवं क्रियायां 'चुक' अष्टं स्वलितं च तरुणाः सरोपमिव वर्जयन्ति विपरिणामाय ॥ ६७ ॥ 'कत्त'

कत्तकंजा से धम्मं, कहिति मुंचाहि लिगमेयंति । मा हण दुयवि लोए, अणुब्बत्ता तुज्ज सो दिक्खा ॥ ६८ ॥

धर्मकथाः पाठयन्ति वा कृतकार्यां तस्य स्वं धर्ममाख्यान्ति यथा हे क्लीन ! परमपि (द्वयमपि) लोकं मा जहीत्यादि ॥ ६८ ॥ एवमुक्तेऽप्यनिच्छति 'सण्णि'

मण्णिअरकम्मितो वा, भेसेइ कओ इहेस संविग्गो । ते सासत्ती रायकुले, यदि सो बवहार मग्गिज्जा ॥ ६९ ॥

संज्ञिनोऽपि स्वकर्मणोऽपि तलवरादीनां प्रज्ञापना कथनं, ते च गाढं भाषयन्ति, 'कुतो युष्मन्मध्येऽदः कुर्वीचं ? यात्वसौ नो चेदनिष्यामः,' इतरे साधवोऽपि 'मा म्रियस्व, गच्छ, इति प्रज्ञापयन्तीत्यादि ॥ ६९ ॥ द्वार ७ 'एए'

एएहि दिक्खिओहं, साहिज्ज लोको न याणते कोति । अह एतेहि दिक्खितो हं, वो ते विंति न दिक्खेमो ॥ ७० ॥

कुर्वीचं नरेन्द्राय 'एए' त्यादि 'साहिज्ज' वदेत्, ततोऽसावेभिर्दीक्षित इति राज्ञा ज्ञाते कटिपट्टादिना प्रतिषेधः । अथ लिङ्गे सति स्वयं गृहीतलिङ्ग इति प्रतिषेधः ॥ ७० ॥ 'अज्झा'

अज्झाविओ मि एतेहि, चेव पडिसेहो किच्चडीसं ? तो । छलियकहादी कहुति, कत्थ जती कत्थ छलित्ताइं ॥ ७१ ॥

एतैः पदेरेवाऽप्यापितोऽहमिति ववित, ततोऽन्यमतग्रन्थमस्माभिर्भाषित इति निषेधः, किं वाऽधीतं त्वया ? तत्राऽस्य छलितकथादेर्विरुद्धकथादेः प्राक् पठितत्वात् तत्कर्पणे उच्यते-क यतिः ? क्व च छलित्तादिः ? ॥ ७१ ॥ यतः 'पुवा'

पुग्गावस्संजुस्सं, वेरग्गकरं सत्तममविरुद्धं । पोराणमद्धमागहमासाणियतं हवइ सुत्तं ॥ ७२ ॥

पूर्वापराभ्यां संयुक्तं सम्यगर्थं सतन्त्रं सविस्तरं, पुराणं चिरन्तनमर्थमागधभाषया नितरां यतं बद्धं जैनसूत्रं स्यात् ॥ ७२ ॥ 'जेहु' जे सुत्तगुणाभिहिता, तविवरीयाइं गाहिओ पुटिंव । निच्छिण्णकारणाणं सा चेव विगिचये जयणा ॥ ७३ ॥

ये सूत्रगुणा उक्ताः, अत एव हेतोस्तद्विपरीतसूत्राणि पूर्णं ग्राहयेत् । 'निच्छिण्णे' स्यादि समाप्तकारणानां यतीनां विग-
ज्जनेऽसावेवोक्ता वक्ष्यमाणा च यतना ॥ ७२ ॥ नायमेभिर्दीक्षित इति ज्ञातेऽन्यदेशे त्याज्यः । अन्ये त्वाहुर्नान्यत्र गम्यं,
किन्तु नृपपुष्टेः श्रीगृहदधान्या वाच्याः, राजन् ! यदि श्रीगृहे कोऽपि बुविकृतस्तस्य किं युक्तं ? राजा वक्ति निष्काशयते,

तर्हस्याऽपि ज्ञानादिश्रीगृहविनाशित्वात् त्यागः । बहुस्वजनो वा क्लीबस्त्यक्तुं न शक्यते तत्रेयं यतना ॥ ७३ ॥ 'कावा'
कावालि ए सरस्वे, तन्वणि यवसहर्लंगस्वेण । वेडुवगणन्वइए, कायन्व चिहीए वोसिरणं ॥ ७४ ॥

कापालिको मरटकः, सरजस्को योगी, तत्त्वज्ञो बौद्धस्तत्र वृषभः कापालिकादिलिङ्गरूपेण निःसृत्य दूरे गत्वा बहुस्वजनं
क्लीबं व्युत्सृजति । नृपादिकुलोद्भवो वेडुम्बको भण्यते, तस्मिन्नपि प्रव्रजित उक्तविधिना व्युत्सृजनं ॥ ७४ ॥ अत्र भाष्यं
'निव' 'तुम'

निववहभयदुपक्खंमि, वावि तरुणवसहागिणं वेत्ति । भिन्नकहाओ भट्टाण चहइ इह, वच्च परत्तिथी ॥ ७५ ॥
दुमए समगं धम्मंति, निग्गओ भिक्खमाइलक्खेणं । नासइ भिक्खुकमाइसु, छोहूण तओवि विपळाइ ॥ ७६ ॥

नृपचछमे बहुपक्षे वा तरुणवृषभा इदं ब्रुवते 'भिन्ना विरुद्धा व्रथाः कथा इह न घटन्ते ब्रज परतीर्थ' । स चेद्वक्ति 'तुम'
त्वया समं व्रजामि, ततो वृषभ आममित्युक्त्वा यथोक्तमिशुकादिवेपलक्ष्येण निर्गतो मिशुकादिषु तं क्षिप्त्वा नश्यत्यदृश्यः
स्यात्ततः पलायते ॥ ७५ ॥ उक्ता क्लीबपाणिपानिका । आदौ 'नपुंसमाईसु होइ सचिता' इत्यादिशब्देनाऽवरुद्धा गृहीता
ये जडादयस्त इमे वक्ष्यमाणाः स्युः, शेषं स्पष्टं ॥ ७६ ॥ 'तिवि',
तिविहो य होइ जडो भासा सरीरे य करणजडो य । भासाजडो तिविहो, जलमम्मण एलमूओ य ॥ ७७ ॥

जडो जाड्यवान्, स त्रिधा मापाजडः शरीरजडः करणजडश्च । मापाजडो जलमूको मम्मणा मूकः एडमूकश्च ॥ ७७ ॥
'जला' इव यथार्थे, यथा जलमच्चे बुडितो घटो 'बुड' इति इहशो यस्य ध्वनिः स जलमूकः । यथा एडको बोबूयते

तथा यो वक्ति स एडमूकः ॥ ७८ ॥ 'मम्म' यस्य प्रजल्पतो वाक् उत्त्वच्यते स्वलति स मम्मणमूकः, एतस्य मेधागुणतो दीक्षा भवेन्नेतरयोः ॥ ७९ ॥ 'दंस'

दंसणणवर्त्ति, तवे य समिहसु करणजोप य । उवइहंमि न गेण्हइ, जलमूओ एलमूओ य ॥ ८० ॥

करणयोगाः प्रतिलेखनाद्याः ॥ ८० ॥ 'णाण'

णाणयद्वा दिक्का, भासाज्जो अपच्छो तस्स । सो य वहिरो य निवसा, गाहण उवाह अहिगरेणे ॥ ८१ ॥

इह ज्ञानाद्यर्थ दीक्षा दीयते, मापाज्जस्तस्य ज्ञानाद्यर्थस्याऽप्रत्यलः, यतः एडमूको नियमाद्वधिरौ जलमूकस्य च ज्ञानादिग्राहणे उवाहाजधिकरणे स्तः ॥ ८१ ॥ उक्तो मापाज्जः । 'तिवि' 'अद्धा'

तिविहो सरीरज्जो, पंथे भिक्खे य होइ वंदणप । एयहि कारणेहि, जइस्स न कप्पई दिक्खा ॥ ८२ ॥

अद्धाणे पल्लिमंयो, भिक्क्यायरियाप अपरिदित्यो य । दोसा सरीरज्जे, गच्छे पुण सो अपुण्णाजो ॥ ८३ ॥

शरीरज्जद्विविधद्विषु स्थानेष्वयोग्य इत्यर्थः, यथा पथि मिक्षायां वन्दने च । तत्र शरीरज्जेऽध्वनि पल्लिमन्थो वेलातिक्रम एव, द्वितीयं स मिक्षाचर्यापपरिहस्तो ज्जुक्त्वेनाऽशीघ्रकारित्वादक्षो मूर्खश्चशब्दात् तृतीयं वन्दनादावशक्तः । शरीरज्जे यद्यन्येते दोषाः परं गच्छे ज्ञानादौ कारणेऽनुज्ञातः ॥ ८२ ॥ तथा 'उड्डु'

उड्डुस्तासो अपरकम्मो य, गेल्लमलाधवगिगअहिउदये । जइस्स य आगाढे, गेलण्ण असमाहिमरणं च ॥ ८४ ॥

ज्जुः स्तीकैज्जि कार्ये कृत उचोच्छासः स्यात्, तथा भक्तपानाधानयने मार्गगमनादौ वाऽपराक्रमोऽक्षमः । ग्लानत्वे

सत्युत्थानादौ, अग्नौ अहौ उदके च पलायितुमक्षमः । आगादग्लानत्वेऽसमाधिमरणं च ॥ ८४ ॥ 'सेए'

सेएण कक्कलमाई, कुच्छेण (कुत्थणे) धुवणुत्पिळावणा पाणा । नत्थि गलओय चोरो, निदियमुंहाइ (व) बाए य ॥ ८५ ॥

कक्षादीनां स्वेदेन कोथनं, तदाऽम्भसा धावने प्राणा उत्प्लान्वयन्ते । एते नित्यं निविष्टाः खादन्ति नाऽन्यत् किञ्चिद्विदन्ति, यतो न स्याद्गलः कण्ठधोरः, खादितं ज्ञापयत्येवेत्यर्थः । जनो वक्ति 'ओदनार्थमेव' ति मुण्डिता निन्दितमुण्डा इत्यपवादश्च । भाषाशरीरजडुधुक्तौ ॥ ८५ ॥ अतः करणजडः 'इरि'

इरियासमिई भासेसणा य, आयाणसमिइगुत्तीसु । नवि ठाइ चरणकरणे, कम्ममुक्कणं करणजडो ॥ ८६ ॥

ईयांसमित्यादिष्वन्यस्मिन्नपि यो यथोक्तं चरणकरणे न तिष्ठति स करणजडः ॥ ८६ ॥ 'एसो'

एसोचि न दिक्खित्तज्जइ, उस्सग्गेणमह् दिक्खिलओ होज्जा । कारणगएण केणइ, तत्थ विहि उवरि वोच्छामि ॥ ८७ ॥

एषोऽप्युत्सर्गेण न दीक्ष्यतेऽथ दीक्षितो भवेत् केनाऽपि कारणगतेन कारणोत्पत्त्या तत्राऽर्थे विधिमुपरीत्यग्रे चक्ष्ये ॥ ८७ ॥ 'जो य' कदाचिन्मम्मणमूकः प्रव्राज्यते स गुणदोषौ विचार्य ॥ ८८ ॥ 'मोत्तु'

मोत्तुं निळाणकज्जं, दुम्भेइं पडियइ जाव छम्भासा । एक्केके छम्भासा, जस्स च दहुं विगिचणया ॥ ८९ ॥

मेधावान् दीक्ष्यत इति प्रागुक्तं, दुर्मेघं तु ग्लानादिकार्याय दीक्षितुं, 'गिलाणकज्जं' ति ग्लानकार्यकारणकालं मुक्त्वा पणमासान् यावत्पाठयेत् । एवं 'एक्केके' त्यादि, स्वकुले, ततो गणे, ततः संघे, प्रत्येकं पणमासाः पाठ्यः । 'जस्स' ति यं वा दृष्ट्वा प्राप्य जाडयं नश्येत्तस्याप्यर्थः, न स्याच्चेद्विद्वः, ततो विवेचना त्यागः ॥ ८९ ॥ 'गच्छे' शरीरजडो गच्छे यथायुर्यो-

वधतनया परिपाल्यते तथा तपःकर्म कार्यते ॥ ९० ॥ 'जो पु'

लो पुण करने जहो, उफोसं तरस होति छम्मासा । कुलगणसंघनिवेयण, एवं तु विहि तहि कुञ्जा ॥ ९१ ॥
कारणजडः कारणे दीक्षितस्तस्योत्कृष्टं पणमासात् यावत्सामाचारीशिक्षणं, ततः कुलादिषु निवेदनं कृत्वा एवं प्रागुक्तं
रपामनिधिं कुर्यात् ॥ ९१ ॥ उक्ताः सपिणमनुजसंयता अथाऽचित्तमनुजसंयताः 'आसु'

आसुष्मारगिल्लणे, पञ्चवत्साय व आणुमुन्वीए । अचित्तसंजयणं, वोच्छामि विहीए बोसिरणं ॥ ९२ ॥
करणं कारोऽचिचीकरणं, आसु शीघ्रं करस्त्वदेतुत्यादिह विद्युत्विक्कादयस्त्वैर्योऽचिचीभूतो ग्लानो मन्दश्च सन् तथाऽनुपूर्व्या
देहपरिकर्मकरणानुक्रमेण मन्त्रे प्रस्थास्याते योऽचिचीभूतः ॥ ९२ ॥ 'एव'

एव य कालगयंमी, मुणिणा मुत्तयगहियसारेणं । न तु कायन्व विसाओ, कायन्व विहीइ बोसिरणं ॥ ९३ ॥
एवं कालगते मृते माघौ ॥ ९३ ॥ अथ द्वारागाथे इमे द्वे 'पडि', 'उट्टा',
पडिलेद्वेणा विसा गंतपे य, काले दिया य तेओ य । कुत्तवेदिमा पाणर्ग-नियत्तणे य तर्णसीसउवंगरणे ॥ ९४ ॥
वट्ठागेजामगंदेणे, पयोहिणे काउसंगकरणे य । देसणे य असवंगोए, तत्तो अवलोयणे चेव ॥ ९५ ॥

महास्यण्डिलस्य प्रतिलेखना १ 'दिम'सि दिग्भाषवीक्षणं २ नन्तं चर्चं मृताच्छादनाहं ३ तानि जपन्यतस्त्रीणि चत-
व्दाचयानिघरायं ३ दिवारात्रौ च साधौ काले मृत्यौ जाते सति लाञ्छनादि कार्यं ४ कुशप्रतिमा ५ पानीयमुपघातरक्षार्थं
सह ग्राहं ६ निवर्त्तनं कथंचित्स्यण्डिलातिक्रमे आन्तर्वैव गम्यं न तेनैव पथा ७ ठणानि स्थण्डिले समानि क्षेत्र्याणि ८ ग्रीपे

यस्यां दिशि ग्रामस्तस्यां कार्यं ९ मृतपार्श्व उपकरणं रजोहरणादि मोच्यं १० उत्थाने शवस्य ग्रामादित्यागः ११ साधोर्नाम-
ग्रहणे तस्य लोचादि कार्यं १२ परिष्ठाप्य संहारेणाऽग्रदक्षिणभागम्यं १३ ततः कायोत्सर्गः १४ रत्नाधिकादौ मृत उपवासः
१५ अस्वाप्यायश्च न तु सर्वस्मिन् १६ ततो द्वितीयेऽह्नि परिष्ठापनाभूम्यवलोकनं १७ ॥ ९४-९५ ॥ अथ द्वाराणां
व्याख्या 'जहि'

जहियं तु मासकल्पं, वासावासं च संबसे साह । गीयस्था पढमं चिय, तस्य महाथंडिले पेहे ॥ ९६ ॥

संवसन्ति साधवस्तत्र ग्रामाद्वहिरासन्ते, मध्ये, दूरे च इति महास्थण्डिलानि प्रत्युपेक्षन्ते, पत आद्यस्य हरितजनाकीर्णता-
दिव्यायाते द्वितीये गम्यत इत्यादि ॥ ९६ ॥ अन्यकृता गाथा । द्वार १ । 'दिसा', 'पउ'

दिसा अवरदक्खिणा, दक्खिणा य अवरा य दक्खिणा पुब्बा । अवरुत्तरा य पुब्बा, उत्तरपुब्बुत्तरा चेव ॥ ९७ ॥
पवरअपाणपढमा, वीयाए भत्तपाण ण ल्हंति । तइयाए उवहीमार्ह, नत्थि चउत्थीए सज्जाको ॥ ९८ ॥

दिशः क्रमादपरदक्षिणाद्याः-नैऋत १ दक्षिण २ पश्चिम ३ आग्नेय ४ वायव्य ५ पूर्वा ६ उत्तरा ७ ईशानाख्याः ८ ।
तत्र प्रथमायां नैऋतायां प्रत्युपेक्षितायां प्रचुरमन्नं पानं वस्त्रादि च स्यात्, तस्यामसत्पां द्वितीयस्यां प्रेक्षणे भक्तादि न लभन्ते
तृतीयस्यां प्रतिलेखितायाष्टपद्यादि न लभन्ते, शेषं स्पष्टं ॥ ९७-९८ ॥ 'पंच'

पंचमियाए असंलहि, छट्ठीए गणविभेयणं जाण । सत्तमिए गेलन्नं, मरणं पुण अट्ठमी विंति ॥ ९९ ॥

पष्ठ्यां गणस्य भेदं विभेदं जानीहि, शेषं स्पष्टं । तथाऽऽद्याया अभावे द्वितीयाऽपि प्रेक्ष्यते, तथाऽऽद्यायाया एव गुणः,

एवमाद्यादीनामभावेऽग्रेतनाऽग्रेतनादिका प्रतिलेख्या, गुणस्त्वाद्याया एव । पूर्वस्यां २ सत्यां त्वेग्रेतनायाः प्रेक्षणे ग्रन्थोक्तो दोषः, द्वार २ ॥ ९९ ॥ 'पुवं'

पुवं दन्वालोपण, पुर्वि गृहणं च णंतकट्टस्स । गच्छंमि एस कप्पो, अनिमित्ते होतवक्कमणं ॥ १०० ॥

साधवस्तिष्ठन्त एव पूर्वं तृणडगलछारादिद्रव्यालोकनं कुर्युः । सुवाच्छादनाह्णिणाम् नन्तानां बहनाहकाष्टस्य च ग्रहणं यतो विस्तारदैर्घ्याभ्यां यत्प्रमाणमुक्तं तस्मादधिकानि चोक्षाकर्तुरसुगन्धिवेतवासंसि, एकं तले क्षेप्तुमेकं परिधापनायैकमाच्छादनायेति जपन्पतः, बहु गच्छं तु ज्ञात्वा बहूनि स्थाप्यान्यन्यथाऽऽज्ञाभङ्गः । मलिनकुचेलानि न क्षेप्याणि जननिन्दा-दोषमावात् । तानि वद्मानि वृषभाः सारयन्ति पाधिकादिषु प्रत्युपेक्षन्ते नाऽन्वहं मालिन्याप्तेः, गच्छ एव कल्पः अचारः । काष्ठमपि पूर्वमेव ग्राह्यं यतोऽनिमित्ते निष्कारणेऽप्यकस्मात्कस्याऽप्युपक्रमं मृत्तिः स्यात्तदैव काष्ठग्रहणेऽप्यक्रमणेऽधिकरणं स्यात्, तच्च मृतं परिष्ठाप्य सागारिकाशयं ज्ञात्वा पथादानेयं वा परिष्ठाप्यं वा ॥ १०० ॥ 'सह' 'जं वै'

सहसा कालगयमी, मुणिणा सुतत्यगहियसारेण । न विसामो कायव्वो, कायव्व विदीइ वोसिरणम् ॥ १०१ ॥

जं वेळं फालगओ, निष्कारण कारणे भवे निरोहो । छेयप्वंधणजगणकाइयमत्ते य हत्यवडे ॥ १०२ ॥

अद्वि निशि वा यस्यां वेलायां कालगतो निष्कारणे तदैव निष्काशयः, स्वजनचक्षुल्यसमहत्वभयादौ कारणे निरोधः स्थापनं भवेत् । स्थापने चाऽहुल्यन्तरे छेदनं, करणोः पादयोथाऽहुपुद्गयं समील्यं बन्धनं, संस्तरकेण च सह बन्धनं, बालादीन् दूरे कृत्वा गीतार्थानां निर्भयत्वेन सत्कथाभिर्जागरणं, कायिकीयुग्मात्रकं च न परिष्ठाप्यं, यस्मात् कदाचिच्छब्दस्यो-

यस्यां दिशि ग्रामस्तस्यां कार्यं ९ मृतपार्श्व उपकरणं रजोहरणादि मोच्यं १० उत्थाने श्वस्य ग्रामादित्यागः ११ साधोर्नामि-
ग्रहणे तस्य लोचादि कार्यं १२ परिष्ठाप्य संहारेणाऽप्रदक्षिणभागम्यं १३ ततः कायोत्सर्गः १४ रत्नाधिकादौ मृत उपवासः
१५ अस्वास्यायश्च न तु सर्वस्मिन् १६ ततो द्वितीयेऽहि परिष्ठापनाभूम्यवलीकनं १७ ॥ ९४-९५ ॥ अथ द्वाराणां
व्याख्या 'जहि'

जहियं तु मासकम्पं, वासावासं च संवसे साह । गीयत्था पढमं चिय, तत्थ महायंहिले पेदे ॥ ९६ ॥

संवसन्ति साधवस्त्वत्र ग्रामाद्वहिरासन्ते, मध्ये, दूरे च इति महास्थण्डिलानि प्रत्युपेक्षन्ते, पत आद्यस्य हरितजनाकीर्णता-
दिव्यापाते द्वितीये गम्यत इत्यादि ॥ ९६ ॥ अन्यकृता गाथा । द्वार १ । 'दिसा' 'पड'

दिस्ता अवरदक्खिणा, दक्खिणा य अवर य दक्खिणा पुब्बा । अवरुत्तरा य पुब्बा, उत्तरपुब्बुत्तरा चेव ॥ ९७ ॥

पठरत्तपाणपढमा, धीमाप मत्तपाण ण ल्हंति । तइयाप उवहीमादं, नत्थि चउत्थीए सज्झाओ ॥ ९८ ॥

दिशः क्रमावपरदक्षिणाद्याः-नैऋत १ दक्षिण २ पश्चिम ३ आग्नेय ४ वायव्य ५ पूर्वा ६ उत्तरा ७ ईशानाख्याः ८ ।
तत्र प्रथमायां नैऋतायां प्रत्युपेक्षितायां प्रचुरमन्नं पानं वस्त्रादि च स्यात्, तस्यामस्त्यां द्वितीयस्यां प्रेक्षणे भक्तादि न लभन्ते
तृतीयस्यां प्रतिलेखितायामुपप्लव्यादि न लभन्ते, श्रेयं स्पष्टं ॥ ९७-९८ ॥ 'पंच'

पंचमियाप असंखदि, छट्ठीए गणविभेयणं जाण । सत्तमिए गेलन्नं, मरणं पुण अट्टमी विंति ॥ ९९ ॥

पष्ठ्यां गणस्य भेदं विभेदं जानीहि, श्रेयं स्पष्टं । तथाऽऽद्याया अमावे द्वितीयाऽपि प्रेक्ष्यते, तथाऽप्याद्याया एव गुणः,

एवमाद्यादीनामभावेऽप्रेतनाऽप्रेतनादिका प्रतिलेख्या, गुणस्त्वाधाया एव । पूर्वस्यां २ सत्यां त्वेवतनायाः प्रेक्षणे ग्रन्थोक्तो दोषः, द्वार २ ॥ ९९ ॥ 'पुं' ।

पुनरं दृष्ट्यालोयण, पुन्रि गहनं च णंतकटस्त । गच्छंमि एम कणो, अनिमित्ते होतवक्कमणं ॥ १०० ॥

माधयस्तिष्ठन्त एव पूर्वं वृण्डगलठारादिद्रव्यालोकनं कुर्युः । श्रवाच्छादनादीनाम् नन्तानां वहनादिकाष्टस्य च ग्रहणं यतो विस्तारदर्श्याभ्यां यत्प्रमाणमुक्तं तस्मादधिकानि चोक्षाकर्तुरमुगन्धिष्वेतानामपि, एकं तले क्षेप्तुमेकं परिधापनायै रुमा-
व्यादनायेति जयन्पतः, बहु गच्छं तु शात्ता वहति स्याध्यान्यन्यथाऽऽज्जामङ्गः । मलिनकुचेलानि न क्षेप्याणि जननिन्दा-
दोषमावात् । तानि वस्त्राणि वृषभाः मारयन्ति पाक्षिकादिषु प्रत्युपेक्षन्ते नाऽन्यहं मालिन्याप्तेः, गच्छ एव रूपः आचारः ।
काष्ठमपि पूर्वमेव ग्राह्यं यतोऽनिमित्ते निष्कारणेऽप्यरुस्मारकस्याऽप्युपक्रमणं मृत्तिः स्यात्तदेव काष्ठग्रहणेऽप्यक्रमणेऽधिकरणं
स्यात्, तत्र मृतं परिष्ठाप्य सागारिकाग्रयं ज्ञात्वा पश्चादानेयं न परिष्ठाप्यं वा ॥ १०० ॥ 'सह' 'जं चे'

महत्मा बालगंभी, मुणिणा मुस्तथगद्वियसारेण । न विसामो कायव्वो, कायव्व विहीद वोसिरणम् ॥ १०१ ॥

जं चेठं बालगओ, निष्कारण कारणे भवे निरोहो । छेयप्रयंघजगणकाइयमत्ते य हत्थउडे ॥ १०२ ॥

अद्वि निश्चि वा यस्यां वेलायां कालगतो निष्कारणे तदैव निष्काश्यः, स्वजनबाहुल्यममहत्त्वमपादौ कारणे निरोधः
स्थापनं भवेत् । स्यापने बाहुल्यन्तरे छेदनं, कर्षोः पादयोश्चाऽनुष्ठद्वयं संमील्य बन्धनं, संस्तारकेण च सह बन्धनं, बाला-
दीन् दूरे कृत्वा गीतार्थानां निर्भयत्वेन सत्कथाभिर्जोगरणं, कायिकीयुग्मात्रकं च न परिष्ठाप्यं, यस्मात् कदाचिच्छब्दस्यो-

र्याने 'हृत्यउडे' ति हस्तपुटेन कायिकीं लत्वा सिञ्चति । अच्छेदनादावाज्ञादयो दोषाः ॥ १०-२ ॥ यतः 'अन्ना'

अन्नाविट्सरीरे, पंता वा देवया उ उट्टेज्जा । काइयं हन्नहत्थण, मा उट्टे जुज्झ गुज्झया ! ॥ १०३ ॥

अन्याधिष्ठे व्यन्तराधिष्ठे शरीरे छलः स्यात्, प्रान्ता प्रत्यनीका देवता वा शरीरं प्रविश्योत्तिष्ठेत्, तवच्छेदादि कार्यं ! एवमप्युत्थाने 'हन्व०' चामहस्तेन कायिक्या सिक्त्वोच्यते 'मा उट्टे' स्यादि, हे गुह्यक ह्यन्तर ? बुध्यस्व मा संथाराओ उट्टेहि, यथेयं कर्तव्यमपि ॥ १०३ ॥ 'चित्ता' 'दोन्नि'

चित्तमेज्ज हस्तेज्ज व, भीमं वा अट्टहास मुंचेज्जा । अभीएणं तत्थ उ, कायव्व विहीए वोसिरणं ॥ १०४ ॥

दोन्नि य विवद्वेयेचे, दम्भमया पुत्तळा उ कायव्वा । समत्तेत्तंमि उ एको, अवट्टडभीए ण कायव्वो ॥ १०५ ॥

विग्रामयेदित्यादि, तत्राऽभीतेनेत्यादि । इह यदा मृतस्तदा करांश्च सरलौ क्रियेतेऽङ्गी मिल्येते, मुखे मुखपोतिर्बध्यात्, तत्र ४। व्ययदेशे पञ्चनत्वारिग्रन्मुहूर्त्तमाने क्षेत्रे द्वे दर्भमये, समक्षेत्रे त्रिग्रन्मुहूर्त्त एकः, अपार्द्ध पञ्चदशमुहूर्त्तेऽभिजिति च न कार्यः ॥ १०४-५ ॥ 'तिण्णे'

विण्णेय उत्तराहं, पुणव्वसू रोहिणी विसाहा य । एए छ नक्खत्ता पणयालमुहुत्तसंजोगा ॥ १०६ ॥

पञ्चनत्वारिग्रन्मुहूर्त्तानि ९० घटिकाग्रन्द्रेण सह संयोगं कुर्युः ॥ १०६ ॥ 'अस्सि' 'तह' 'सय'

अरिमज्झित्तिचमियमिर, पुस्सो मह फग्गु हत्थ चित्ता य । अणुराह मूल साढा, सवणघणिढा य भइवया ॥ १०७ ॥

मह रेवइत्ति एए पन्नरम हवन्ति तीसइमुहुत्ता । नक्खत्ता नायव्वा, परिट्ठवणविहीय कुत्तलेणं ॥ १०८ ॥

मयभिसया भरणीओ, अह अस्तेम साइ जेढा य । एए छ नक्खत्ता, पनरसमुद्धत्तसंजोगा ॥ १०९ ॥

आपादा पूर्वाषाढोत्तराषाढा, 'मह' मया । एणु नखत्रेषु यथोक्तविष्यकरणे मामाचारीदोषः । 'अकरणे अन्ने दो कट्ठे' इत्यादिगृन्थुक्तदोषाश्च द्वार ५ ॥ १०७-१०९ ॥ 'मुत्त',
मुत्तथत्तदुभयत्रिज्ज, पुरओ वेत्तण पाणय कुत्ते य । गच्छइ य जउद्वाहो, परिद्वेऊण आयमणम् ॥ ११० ॥

द्वयार्थयोस्तदुभयस्य विज्ञो मात्रकेण सहासंसृष्टं पानीयं तथा चतुरंगुलाधिकहस्तमानान् समच्छेदेन अन्योन्यासम्बन्धान् कुत्राश्च गृहीत्वा पुरतो (पृष्ठतो) ऽस्पृशद् (स्पृश्यन्) गच्छति, कुशमावे केशराणि चूर्णानि वा गृह्णाति, येन प्राक् स्थण्डिलं दृष्टं स्यात् । परिष्ठाप्य यद्युद्वाहः स्यात्तदाचमनं कार्य, कोऽर्थः ? चेत्सागारिकस्तदा यैर्व्यूढं ते करांश्चीन् धावित्वाऽऽचमन्ति । आचमनग्रहणेन यथा २ उद्वाहो न स्यात्तथा २ स्नानादि कार्यं, द्वार ६ ॥ ११० ॥ 'थंडि',

थंडिलवाचापणं, अहयावि अणिच्छिए अणामोगा । भमिऊण ववागच्छे, तेजेव पहेण न नियत्ते ॥ १११ ॥

स्थण्डिलस्य जनाकीर्णत्वादिव्यापातेनाऽधवाऽनामोगात् स्थण्डिलेऽतिक्रान्ते आन्त्वा स्थण्डिलमप्रदधिण्यप्य तस्मिन् स्थण्डिल उपागच्छेपुस्तेनैव पथा न निवर्तन्तेऽन्यथाऽसामाचार्युत्थानादिदोषाः, द्वार ७ ॥ १११ ॥ 'कुस'

कुसमुद्धी एगाए, अब्बोच्छिण्णाइ एत्थ धाराए । संघारं संयरेज्जा, सव्वत्थ समो उ कायब्बो ॥ ११२ ॥

तत्र स्थण्डिले प्रमार्ज्य एकया कुशमुष्ट्याऽछिन्नधारायेत्यादि ॥ ११२ ॥ 'विस'

विसमा जइ होज तणा, उवरि मज्जे व धेद्धओ वावि । मरणं गेलणं वा, तिण्हं पि उ निदिसे तत्थ ॥ ११३ ॥

त्याने 'हृत्पुटे' चि हृत्पुटेन कायिकां लात्वा सिञ्चति । अच्छेदनादावाज्ञादयो दोषाः ॥ १०-२ ॥ यतः 'अन्ना' अन्नाविद्वत्सरीरे, पंता वा देवया उ उठेजा । काइयं डव्यहृत्थण, मा उठे बुद्ध गुञ्जया ! ॥ १०३ ॥

अन्याविष्टे व्यन्तराधिष्ठे शरीरे छलः स्यात्, प्रान्ता प्रत्यनीका देवता वा शरीरं प्रविशयोजिष्ठेत्, तत्तच्छेदादि कार्यं ! एतमप्युत्थाने 'डव्य०' वामहस्तेन कायिकया सिक्त्वोच्यते 'मा उठे' स्यादि, हे गुह्यक व्यन्तर ? बुध्यस्व मा संथाराओ उठेहि, यद्येनं कुर्वतामपि ॥ १०३ ॥ 'चित्ता' 'दोन्नि'

चित्तामेज हस्तेज य, भीमं वा अट्टहास मुंचेजा । अभीएणं तत्थ उ, कायव्व विहीए कोसिरणं ॥ १०४ ॥
दोन्नि य विवहरेत्ते, दूढमया पुत्तला उ कायव्वा । समखेत्तंमि उ एको, अवहडभीए ण कायव्वो ॥ १०५ ॥

त्रिगमयेदित्यादि, तत्राऽभीतेनेत्यादि । इह यदा मृतस्तदा करांही सरलौ क्रियेतेऽंही मित्येते, मुखे मुखपोतिर्बध्यात्, द्वार ४ । द्व्यर्धक्षेत्रे पञ्चचत्वारिंशन्मुहूर्त्तमाने क्षेत्रे द्वे दर्भमये, समक्षेत्रे त्रिंशन्मुहूर्त्त एकः, अपाद्ध पञ्चदशमुहूर्त्तैऽभिजिति च न कार्यः ॥ १०४-५ ॥ 'तिण्णे'

तिण्णेव उत्तराहं, पुणव्वसू रोहिणी विसाहा य । एए छ नक्खत्ता पणयालमुहुत्तसंजोगा ॥ १०६ ॥

पञ्चचत्वारिंशन्मुहूर्त्तानि ९० घटिकाद्यन्त्रेण सह संयोगं कुर्युः ॥ १०६ ॥ 'अस्सि' 'तह' 'सय'

अरिमणिक्कित्तिमियसिर, पुस्सो मह फग्गु हत्थ चित्ता य । अणुराह मूल साढा, सवणधणिहा य मद्दवया ॥ १०७ ॥
तद् रेवइनि एए पन्नरम हवंति तीसइमुहुत्ता । नक्खत्ता नायव्वा, परिट्ठवणविहीय कुसलेणं ॥ १०८ ॥

त्रयाणां वक्ष्यमाणानां ॥ ११३ ॥ 'उव'

उवरि आयरियाणं, मञ्जे वसहाण हेट्टि भिक्खुणं । तिण्हं पि रक्खणह्ता, सव्वत्थ समा उ कायव्वा ॥ ११४ ॥
समाः प्रस्तायाः ॥ ११४ ॥ 'जत्थ'

जत्थ ण नत्थि तणाहं, चुण्णेहि तत्थ केसरेहि वा । कायव्वोऽत्थ कंकारो, हेट्ठ तकारं च वंधेज्जा ॥ ११५ ॥

तुणाभावे तत्र चूर्णेनागकेसरैर्वाऽल्लिभधारयाऽभावे वा लेपादिभिरपि कंकारः कर्तव्योऽधस्तकारं बघ्नीयात्, द्वार ८
॥ ११५ ॥ 'जाए'

जाए विसाए गामो, ततो सीसं तु होइ कायव्वम् । उट्ठेतरक्खणत्था, एस विही से समासेणं ॥ ११६ ॥

यस्यां दिशि ग्रामस्तस्यां दिशि परिष्ठापयद्भिः शीपं कार्यं, वसतेरपि निष्कासयद्भिः पूर्व पादौ पश्चाच्छीपं निष्कास्यं,
'उट्ठि' किमर्थमुत्तिष्ठतो रक्षणार्थं कोऽर्थश्चेदुत्तिष्ठेत्तदा तस्यामेव दिशि याति, द्वार ९ ॥ ११६ ॥ 'चिण्ह'

चिण्हह्ता उवगरणं, दोसा उ भवे अचिधकरणंमि । मिच्छत्त सो व राया, व कुणइ गामाण वहकरणं ॥ ११७ ॥

निष्ठार्यं यथास्थानमुपकरणं रजोहरणं मुखपोत्तिथोलरूपं तत्पार्श्वे स्थाप्यमचिह्नकरणे दोषा आज्ञाभङ्गादयः । स च देवो
जातः साधुलिङ्गमदृष्ट्वा मिथ्यात्वं गच्छेत् । यथोज्जयिनीआदो बौद्धलिङ्गमृतो देवो जातः, स्वेदेहे बौद्धलिङ्गं दृष्ट्वा मिथ्यात्वं
गतः, राजा वाऽनुपलक्षितं मृतं वीक्ष्य केनाऽप्यसौ हत इति ग्रामाणां वधकारणं कुर्यात् ॥ १७ ॥ 'वस'

वसहि निवेसण साही, गाममन्झे य गामदारे य । अंतरउज्जाणंतर, निसीहिया उट्ठिए वोच्छं ॥ ११८ ॥

वसतिः स्पष्टा १ निवेशनमनेकगृहमेकद्वारं फलहिकं २ 'साही' शाखापाटकरूपा ३ ग्राममध्यं ४ ग्रामद्वारं ५ ग्रामोद्यानयोरन्तरं
६ उद्यानं ७ उद्यानस्थण्डिलयोरन्तरं ८ नैपेधिकी स्थण्डिलं ९ एषु स्थानेषु श्रव उत्थिते साधूनां त्रिधिं वक्ष्ये ॥ १८ ॥ ' वस '

वसहि निवेशन साही, गामद्धं चैव गाम मोक्तव्यो । मंडलकंडुदेसे, निसीहिया चैव रत्नं तु ॥ ११९ ॥

वसतौ निवेशने शाखायां वा श्रव नीयमान उचिष्ठति वसत्यादयस्त्याज्याः १ ग्राममध्य उत्तिष्ठति ग्रामार्धं ४ चकाराद्व
ग्रामद्वारे च ग्रामो मोक्तव्यः ५, एवं ग्रामोद्यानान्तरे मण्डलं देशभागः ६ उद्याने काण्डं देशखण्डं मण्डलादधिकतरं ७
उद्याननैपेधिकयोरन्तरे देशः ८ नैपेधिकायां स्थण्डिले मोक्तव्यं राज्यं ९ । तथा परिष्ठाप्य गीतार्थां गृहार्त्तं पार्श्वे तिष्ठन्ति, कदाचि-
दुचिष्ठत्, तत्र स्थण्डिल एवोत्थाय पतति वसतिस्त्याज्या । स्थण्डिलोद्यानान्तरे निवेशनमित्यादि ॥ ११९ ॥ माग्यं ' वच्चं '

वच्चंते जो उ कसो कलेवर पवेसणंमि वोच्चत्थो । गवरं पुण पाणत्तं, गामद्वारंमि वोच्चवं ॥ २०७ ॥

व्रजति यः क्रमः कलेरप्रवेशने स एव विपर्यस्तो हेयो नवरं ग्रामद्वारे नानात्वं न विपर्ययस्ततो ग्रामत्यागस्योभयत्र
तुल्यत्वात् । निर्यूढश्च द्वितीयवारं द्वे राज्ये त्याज्ये, तृतीये वारे राज्यानि त्रीणि ततो बहुशोऽपि प्रविशति त्रीण्येव । ' दीयं
प्रसहिमयंते तां चिय अन्नं च मुंचए रत्नं, तप्पभिद्ं तिन्नेव य रत्ताणि मुयंति पविसंते ' ॥ २०७ ॥ क्षेपकगाथार्थे
उक्त एव । ' असि '

असिबाइकारणेहि, तत्तय वसंताण जस्स जो उ तवो ॥ अभिगहिपाणभिगहिजो, सा तस्स उ जोगपरिखुडी ॥ १२० ॥

अग्निवादिभिः कारणैर्वसत्यादिस्थानात्यागात् तत्रैव वसतां यस्य यत्तपोऽभिगृहीतमभिग्रहवद्धमनभिगृहीतं च तस्य

योगवृद्धिः कार्या, यथा नमस्कारकर्तुः पौरुषी पौरुषीकर्तुः पुरिमार्ध इत्यादि, सति सामर्थ्यं आचाम्लां यावदशक्तावेकाशन-
मपि, द्वार ११ ॥ १२० ॥ 'गिह्'.

गिह् इ नाम एगस्स, दोण्हमहवावि होल्ल सन्वेसि । खिणं तु लोयकरणं, परिणगणभेयवारसमं ॥ १२१ ॥

एकस्य द्वयोरथवा सर्वेषां नाम गृह्णाति तेषां क्षिप्रं लोचकरणं, 'चारसमंति' द्वादशं 'परिण' चि प्रत्याख्यानं देयम-
क्षमस्य दशमपष्ठचतुर्थादि । गणमेद इति ते गणात् कियत्कालं निष्कास्यन्ते, एवमकुर्वतोऽसामाचारी, द्वार ॥ १२१ ॥ 'जो ज'

जो जहिं सो तत्तो, नियत्तह पयाहिणं न कायन्वं । उट्ठाणाई दोसा, विराहणा बालवुट्ठाई ॥ १२२ ॥

यो यत्र नामे दक्षिणे वा स्यात् स तत्र एव निवर्त्तत, सर्वप्रदक्षिणं न कर्तव्यं, उत्थानादयो दोषा बालवृद्धादीनां
विराघना च, द्वार १३ ॥ १२२ ॥ 'उट्ठा'

उट्ठाणाई दोसा उ, होति तथेव काउसगंगमि । आगमुवरसयं गुरुसगासे विहीए उत्सगो ॥ १२३ ॥

तत्रैव स्यण्डिले क्रियमाण उत्थानादयो दोषाः स्युः । ततो ग्राममागम्य, चैत्यं गत्वा, नत्वा श्रान्त्यै अजितशान्तिस्तत्रो
गुण्यः । 'तिन्नि वा धुईओ परिहायन्ति उकट्टिअंति', ततो गुरुपार्श्वमेत्याऽविधिपारिष्ठापनिकी उत्सर्गः कार्यः सप्तविंशत्युच्छ्वासः,
एष वृद्धसम्प्रदायः । आचरणा पुनः—'उम्मत्थयरयहरणेणं किर गमणागमणं आलोइअह ततो इरियावहिया पडिकमिअह तओ
चेइयाह बंदिस्सेत्यादि सिवे विही असिवे न कीरह' । 'उम्मत्थये'ति दसिका अग्रतः क्रियन्ते, वसतिस्थैर्विष्णुव्रतखेलमात्राणि
त्याज्यानि स्थानं प्रमाज्यं, द्वार १४ ॥ १२३ ॥ 'खम'

रमणे य असञ्ज्ञाय, राइणिय महाणिणाय नियगा वा । सेसेसु नहिय रमणं, नेव असञ्ज्ञाइयं होइ ॥ १२४ ॥

क्षपणमुपयामोऽस्याध्यायश्च कार्यक्षेत्रनाधिकः क्षुरिर्महानिनाद इति महाजनज्ञातो चा मृतो निजकाः स्वजना वा तस्य मन्ति, क्षेत्रेणु माधुणु मृतेणु क्षपणानव्यायौ न भवतः, द्वार १६ ॥ १२४ ॥ 'अव'

अवरज्जुयस्म तत्तो, सुत्तत्थविसारएहि धिरएहि । अवलोयण कायव्वा, सुहामुहगइनिमित्ता ॥ १२५ ॥

'अवरज्जुयस्म' अपरेधवि द्वितीयाहेऽवलोकनं कर्तव्यं शुभाशुभगतिज्ञानरूपनिमित्तार्थं, तच्च क्षुरेर्महर्द्विकस्याऽनशनिनो महावपमौ चा, ॥ १२५ ॥ 'जं दि'

जं त्रिसि विकट्ठियं एलु, सरीरयं अप्पयुयं तु संविक्खे । तं त्रिसि सिबं ययंती, सुत्तत्थविमारया धीरा ॥ १२६ ॥

शरीरं यस्यां दिशि विनिष्काशितं खलु अक्षतं च तिष्ठेत्तस्यां दिशि शिवं सुभिषादि वदन्ति । यावद्दिनं चाऽक्षतं तिष्ठेत्ता-
वदप्याणि सुमिधं ॥ १२६ ॥ 'एत्थ'

एत्थ य थलकरणे, विमाणिओ जोइसिओ वाणमंतर समंमि । गइए भवणवासी, एव गई से समासेण ॥ १२७ ॥

व्यवहाराद्गतेऽवलोकनं, थल(शुच)त्यागस्थण्डिले स्थूलकरण उन्नतशुचि दृश्यां वैमानिकः, ममशुचि ज्योतिर्व्यन्तरथ ।
गइयां गत्तीयां ॥ १२७ ॥ 'एमा'

एसा ३ यिही सव्वा, कायव्वा सिंयंमि जो जहि यमइ । असिचे रमण विबद्धो, काउस्समां च वज्जेज्जा ॥ १२८ ॥

एष द्वारगाथाद्वयोक्तो विधिर्यः साधुर्यत्र क्षेत्रे वसति तेन शिवे प्रान्तदेवतोपमर्गवर्जिते काले कर्तव्यः । अशिवे त्वयज्ञा-

हेतौ उक्तविधिषु क्षपणं कायोत्सर्गं वर्जयेत्, लिङ्गे च पार्श्वे न मोच्यं, किन्तु भ्रूतं वसतौ स्थाप्यते यथा स्वर्गतो वसति-
स्यं स्वाङ्गं वीक्ष्य सम्यग्दृक् स्यात् । येन संस्तारकेण नीतः स च खण्डित्वा त्याज्य एव, अपरं 'चित्रद्वी' च योगे वृद्धिः कार्या
यथा शिवं स्यात् ॥ १२८ ॥ अथ निगमयन्नाह ' एतो '

एतो दिसाविभागो, नायवो दुविहदन्वहरणं च । वोसिरणं अवलोचनं, सुहासुहर्गविसेसो ॥ १२९ ॥

एषोऽनन्तरगाथाद्विकस्य अर्थो दिग्विभागो दिङ्मात्ररूपो ज्ञातव्यो द्विविधं द्रव्यग्रहणं चेति । पूर्वकालगृहीतं वस्त्रादि
पश्चात्कालगृहीतं कुशादि ज्ञातव्यं, तथा देहव्युत्सर्जनं द्वितीयेऽह्नि विलोकनं शुभाशुभगतिविशेषधेत्यादि संयतपारिष्टापनि-
व्युक्ता । एषां द्वारोक्तविधीनां सर्वेषामकरण आज्ञामङ्गादि, द्वार १७ ॥ १२९ ॥ गताऽचित्तसंयतपारिष्टापनिका । ' अस्सं '

अस्संजयमणुपहिं, जा सा दुविहा च आणुपुण्णीए । सच्चित्तेहिं सुविहिया ! अच्चित्तेहिं च नायन्वा ॥ १३० ॥

सचित्तासंयतपारिष्टापनिका अचित्तसंयतपारिष्टापनिका च ॥ १३० ॥ तत्र सचित्तासंयतपारिष्टापनिकामाह- ' कप्प '

कप्पट्ठगरूपस्स उ, वोसिरणं संजयाण वसहीए । उदयपह धट्ठसमागम, विपज्जहालोयणं कुज्जा ॥ १३१ ॥

काऽपि स्त्री प्रतिकूलतया स्वायशोमिया वा दुष्कालादौ जीवनाय वा ' कप्पट्ठगरूपस्स ' बालस्य संयतानां वसत्यां व्युत्स-
र्जनं कुर्यात्, तत्राऽयं विधिः-दिने दिने वृषभैः प्रातरपराह्णे सायं वाऽर्धरात्रे वसतिः शोष्यास्त्यजन्तीं दृष्ट्वा बोलः कार्यः-एषा
' बालं त्यक्त्वा याति ' । ततो लोकः समेतो यद्वेत्ति तत्करोतु चेन्न दृष्ट्वा तत ' उदगपहे 'त्यादि, उदकहारिणीनां पथि चतु-
र्दिश्यां यत्र जनानां समगमः स्यात्तत्र प्रविहाय त्यक्त्वा पश्चान्मुखाः श्वकाकादिरक्षणायाऽवलोकनं कुर्याथैवा जनो वेत्ति

‘अमौ कमपि प्रतीक्ष्यमाणोऽस्ति’ । केनाऽपि चाले दृष्टे यत्नन्ति, गता मचित्तासंयतपारिष्ठापनिका ॥ १३१ ॥ ‘पडि’

वह्निणीयमरीरद्युद्दणे, वणीमार्गसु होइ अचिता । तोयेमसकालकरणं, विषजहविगिणं कुञ्जा ॥ १३२ ॥

प्रत्यनीकेन मृतगुरीरशेषणे कृते, र्नीपके नाऽऽगते मृते, आदिद्युब्दात्केनाऽपि हृत्ता तत्र द्यत्केऽसंयतपारिष्ठापनिकाऽ-
नित्ता स्यात्, तत्रोपेभा न कार्या तदेव मोलकरणं, चेत्कोऽपि नाऽऽयातस्तदा स्वयममागारिकादौ स्थाने निप्रनह्यात् । तद्वद्भा-
देर्विनेकं त्यागं न कुर्यात्, गताऽचित्तासंयतपारिष्ठापनिका ॥ १३२ ॥ ‘णोम’

णोमणुपदि जा सा, तिरियदि सा य होइ दुविहा ३ । सञ्चितेहि सुविहिया ! अचित्तेहि च नायव्या ॥ १३३ ॥

नोमनुजैस्तिर्यग्भिः पारिष्ठापनिका या सा द्विधा स्यात् सचित्तिर्यक्पारिष्ठापनिकाऽचित्तिर्यक्पारिष्ठापनिका च
॥ १३३ ॥ ‘चाउ’

चाउलोयममार्गदि, जलपरमार्गसु होइ सचिता । जलथलतहकालगण, अचित्ते विगिण कुञ्जा ॥ १३४ ॥

तन्दुलोदकादिभिर्जलचरादीनां पारिष्ठापनिका स्यात्, कोऽर्थः ? तन्दुलाम्बुना सह मत्सो मण्डूकी या समेतौ तौ चाव्या-
म्बुना सह सचित्ते जले नयेत् । मण्डूकी स्वयं जले याति मत्स्यस्तु क्षिप्यते । ‘जले’ त्यादि जलस्थलखगेषु कालगतेभ्यनि-
तनोमनुजपारिष्ठापनिका स्यात्कोऽर्थः ? निहगादिना मृतमत्स्योदरकाकादागानीते निवेकं त्यागं कुर्यात् ॥ १३४ ॥ गता
असप्राणपारिष्ठापनिकाऽथ नोमपारिष्ठापनिका ‘नोत्त’ ‘आहा’

नोत्तसपाणेदि जा सा, दुविहा होइ आणुपुब्बीए । आहारमि सुविहिया ! नायव्या नोअआहारे ॥ १३५ ॥

आहारमि = जा सा, सा दुविहा होइ आणुपुन्वीए । जाया चेव सुविहिया !, नायव्वा तह अजाया न ॥ १३६ ॥

आहारे उपकरणादौ च, आहारविषया यास्तौ पारिष्ठापनिका सा द्विविधा, हे सुविहिताः ! ज्ञातव्या, दोषास्त्याज्याहारविषया पारिष्ठापनिका जाता १, शुद्धाधिकाहारविषया पारिष्ठापनिका अजाता २ ॥ १३५-१३६ ॥ 'आहा'

आहाकम्मे य तहा, लोहविसे आभिओगिए गहिए । एएण होइ जाया, वोच्छं से विहीए वोसिरणं ॥ १३७ ॥

आथाकर्मणि च तथा लोभात् सिंहकेसरिवदात्ते, विपकृते आचे, मक्षिकादिविषया ज्ञाते, आभियोगिकवद्दयादिमन्त्र-संस्कृते आत्ते, चेतोऽन्यथात्वादिलिङ्गज्ञाते सति, एतेनाऽऽधाकर्मादिदोषेण जाता स्यात् । 'से' तस्य विधिना व्युत्सर्जनं वक्ष्ये ॥ १३७ ॥ 'एग'

एगंवमणावाए, अचित्ते थंडिले गुरुवइहे । छारेण अकमित्ता, तिठ्ठणं सावणं कुज्जा ॥ १३८ ॥

एकान्ते विजनेऽनापाते श्वकाकादिजन्तुदृक्पातरहितेऽचित्ते गुरूपदिष्टे स्थण्डिले धारेण भस्मनाऽऽक्रम्य संमिश्र्य त्रिधा ग्रीन् वारान् श्रावणं क्षुर्यादमुकदोषादिदं त्यज्यत इति निरूप्यते । अधिविज्ञेन तु न त्याज्यं । विपकृताभियोगिकयोरयं विधिः सयतनं कार्यः । आधाकर्मिकलोभात्तयोरप्ययमेव विधिविशेषस्तु वक्ष्यते ॥ १३८ ॥ 'आय'

आयरिए य गिलाणे, पाहुणए दुल्लहे सहसलाहे । एसा खलु अजाया, वोच्छं से विहीए वोसिरणं ॥ १३९ ॥

आचार्याघर्थे तथा दुर्लभे विधिष्टे द्रव्ये सति सहसा च तल्लामे जाते सतीत्यादिहेतोरधिकग्रहणं स्यादेवाऽ-जाता ॥ १३९ ॥ 'एग'

पुनर्वसुनाय अग्निने, यंहिते गुरुवदृष्टे । आन्त्रोष्ट्र निष्णि पुनै, लिट्वाणं सायनं कुञ्जा ॥ १४० ॥

अनापाते लोऋट्वापानरहित आलोकं प्रकाशे शुद्धाहारस्य ग्रीन् पुञ्जान् कुर्यान् । आघातमर्दिमूलगुणदृष्टे त्वेकमुत्तरगुणदृष्टे तु द्वाविंशति विधेयः, परमन् त्रिधा श्रापणं च कुर्यान्, गताऽऽहारपारिष्ठापनिका ॥ १४० ॥ 'नोआ'

नोआहारसी जा मा, मा दुविहा होह आणुपुन्नीय । उग्रगर्जमि मुविहिया !, नायन्ना नोयउग्रगर्जे ॥ १४१ ॥

नोउपकरणं स्वेन्मादि ॥ १४१ ॥ 'उग्र'

उग्रगर्जमि उ जा मा, मा दुविहा होह आणुपुञ्जीय । जाया चेय मुविहिया !, नायन्ना तह अजाया य ॥ १४२ ॥

यग्राधुपकरणयियया जाताऽजाता च प्रागन् ॥ १४३ ॥ अय परः प्राह- 'जाया'

जाया य यत्थपाण, वंश पाण य चीवर कृता । अजाययत्थपाण, वोमत्थे तुच्छपाण य ॥ १४३ ॥

यद्येवाये जातापारिष्ठापनिकं कायां, 'यंकं'ति मूलगुणदृष्टं यग्रमेकस्मिन् स्थाने यंकं कृन्त्योत्तरगुणदृष्टं तु स्थानद्वये यंकं कृत्वा त्वाज्यं । पात्रे तु मूलगुणदृष्ट एकं चीमरगण्डं कुर्यान् त्रिपेदित्यर्थः, उत्तरगुणदृष्टे तु द्वे । अजाता तु यत्थपाणयोरेवं 'योगन्ध' विपर्यस्तं मेयं, कोऽर्थः ? शुद्धं यग्रगृजु धार्य, पात्रं तुच्छं रित्तं स्थाप्यं, अन्यकृतेयं गाथा । अय गुरुराह-नैयं युक्तं, यग्रचीमरयोरस्मिन्त्वेन गदोपस्थाऽपि शुद्धापत्तेः, परमेयं त्वायं ॥ १४३ ॥ 'दुरि'

दुविहा जायमजाया, अभिओगयित्से य मुद्धमुद्धा य । पणं च दोष्णि निष्ण य, मूउत्तरमुद्धजागद्धा ॥ १४४ ॥

जाताऽजाता चेति पारिष्ठापनिका द्विधा, तत्राऽभियोगिका त्रिपञ्चता तथाऽऽघातमर्दिनाऽशुद्धा च जाता, शुद्धा तत्रजाता ।

आभियोगिकवियकृतयोर्वस्त्रपात्रयोः खण्डित्वा त्यागः । मूलगुणाशुद्धे वस्त्रे पात्रेषु कर्णक एकरेखा कार्यी ।
उत्तरगुणाशुद्धे वस्त्रे द्वौ ग्रन्थी पात्रे च द्वे रेखे, शुद्धे वस्त्रे त्रयो ग्रन्थयः पात्रे तिस्रो रेखाः । ततो बहिरेकान्तानापाते त्यागः । पात्रं
तु पात्रबन्धरजस्त्राणाम्यां, बन्धनाऽभावे तु दवरकेण बद्धोर्ध्वमुखं तथा स्थाप्यं यथा वायुप्रवेशाजीवीतपत्तिर्न स्यात्, तद्वस्त्रादि
चेद् गृही लाति तथापि व्युत्सृष्टाधिकरणाः साधवः शुद्धाः । अन्यसाधुभिस्तु कारणादाचं चेच्छुद्धं तदा यावज्जीवं भुज्यते ।
अशुद्धं त्वन्यास्यां त्याज्यं ॥ १४४ ॥ 'नोउ'

नोउवगरणे जा सा, चउन्निवहा होइ आणुपुन्वीए । उभारे पासवणे, खेले सिघाणए खेव ॥ १४५ ॥

नोउपरकरणमुच्चारदि, तद्विषया या पारिष्ठापनिका, खेले गलश्लेष्मा, सिघाणो घ्राणजः श्लेष्मा ॥ १४५ ॥ 'उच्चा' 'पुढ'
उभारं कुर्वतो छांयं, तसपाणरक्त्तणहाए । कायदुयदिसाभिगादे य, दो चेवऽभिगिण्हे ॥ १४६ ॥

पुढावि तसपाणसमुट्टिएहि, एत्थं तु होइ वउभंगो । पढमपयं पसत्थं, सेसाणि उ अप्पसत्थाणि ॥ १४७ ॥

इह कृम्यादिसंभवे लोकोपभोगाहं मुक्ताऽन्यदुच्छायायापुचारः कार्यः, ब्रुधाभावे तूचारं कुर्वन्नुच्चारस्य स्वदेहेन त्रस-
प्राणरक्षार्थं छायां कुर्यात्, यावत्ते जीवाः परिणमन्ति । 'दुये'ति स्थावरत्रसमेदकायद्विकेऽग्रे गाथायां चतुर्भङ्गी वक्ष्यते, दिग-
भिग्रहश्च कार्यस्तत्र द्वे दिगावभिग्रहीयाद्यथा 'उभे भूत्रपरीये तु दिवा कुर्याद् उदुद्भुलः रात्रौ दक्षिणतश्चैव तस्य चाऽऽधुर्न
हीयते' । पृच्छ्यादिस्थावरत्रसप्राणसमुत्थितेभेदत्र चतुर्भङ्गी-प्रतिलिखति प्रमार्जति चैवं स्थावराश्च त्रसा रक्षिताः १ ।
प्रतिलिखति न प्रमार्जति स्थावरा रक्षिता न त्रसाः २ । न प्रतिलिखति प्रमार्जति त्रसा रक्षिता न च स्थावराः । न च

प्रतिलिखति न प्रमार्जति स्यावरास्त्रसाथ न रक्षिताः, अत्र प्रथममङ्गरूपं पदं स्यावरासयोरेकत्वात्प्रशस्तं शेषाण्यप्रशस्तानि । एवं
द्वगलकमपि सुप्रतिलिखितं सुप्रमार्जितं वा योग्यं, स्वर्गग्रामयोः पृष्ठि न देयात् ॥ १४६-१४७ ॥ ' गुरु '

गुरुमूलेचि वर्सता, अनुकूला जे न होति उ पयाणं, दूरदूरेण ते होति ॥ १४८ ॥

गुरुमूले गुर्धन्तिकेऽपि ॥ १४८ ॥ इति परिष्ठापनिकी गता । अत्र निषिद्धाचरणादिना योऽतिचारस्तस्मात्प्रतिक्रमामि ।
एतदेवाऽऽह- ' पडिसिद्धानं करणे, किष्माणमकरणे पडिक्रमणं । अमदहणे य तहा, विवरीय परूवणाए य ' ॥ १ ॥ प्रति-
पिद्धानां दुष्यनिदीनां करणे, कृत्यानां शुभघ्यानादिकार्याणामकरणे, जिनोक्तानामश्रद्धाने, विपरीतप्ररूपणार्थां च कृत्यानां
प्रतिक्रमणं स्यात् । एभिः कारणैर्यत्र योऽतिचारस्तस्मात् प्रतिक्रमामीति तस्यैव मन्मथो ज्ञेयः । तत्र पञ्चभिः समितिभिः प्रति-
क्रमामि, कोऽर्थः ? यत्पञ्च समितयः सम्यग् न पालितास्तस्य मिथ्यादुष्कृतं १५ ।

पडिक्रमामि छहिं जीवनिकाएहिं-पुढविकाएणं आउकाएणं तेउकाएणं वाउकाएणं वणस्सइ-
काएणं तसकाएणं । पडिक्रमामि छहिं लेसाहिं-किणहेलेसाए नीलेलेसाए काउलेसाए तेउलेसाए
पम्हलेसाए सुक्केलेसाए । पडिक्रमामि सत्ताहिं भयठाणेहिं । अट्टहिं मयठाणेहिं । नवहिं वंभेचरगुचीहिं ।
दसविहे समणधम्मे । एकारसहिं उवासगपडिमाहिं । वारसहिं भिक्खुपडिमाहिं । तेरसहिं किरि-
याठाणेहिं ।

‘पडि० छहिं जीवनिकायेहिं’ जीवानां निकायाः समूहास्तैर्विगर्धितैर्योऽतिचारः १६। ‘पडि० छहिं लेसाहिं’ लेश्यते श्लिष्यत आत्मा कर्मभिर्यया सा लेश्या। ‘कृष्णादिद्रव्यसाचिव्यात्, परिणामो य आत्मनः। स्फटिकस्येव तत्राऽयं, लेश्याशब्दः प्रयुज्यते’। १। परिणामस्य बहुविधत्वेऽपि परिस्थूलत्वेन पदभेदाः कृष्णलेश्याद्याः स्युस्तत्र सामान्यतो लेश्या द्विधा-द्रव्य-लेश्या भावलेश्या च। तत्राद्या कृष्णादिद्रव्यमात्रमन्या तु कृष्णादिवर्णद्रव्यावष्टम्भजातः आत्मपरिणामस्तत्र कृष्णद्रव्यावष्टम्भादिविशुद्धः परिणामो जायमानः कृष्णलेश्यैवं नीलाद्या अपि, किन्तु नीललोहितवर्णद्वययोगिद्रव्यावष्टम्भात् कायोत्तलेश्या, लोहितवर्णद्रव्यैर्म्यस्तेजोलेश्या, पीतद्रव्यैः पद्मलेश्या, यतः सन्ने ‘जल्लेसाइं द्वाइं आदियइ तल्लेसे परिणामे भवति’। तथा मनःपर्याप्तिनामकर्मतो मनोयोग्यान्पुद्गलानादाय चिन्तयति, ते च मन्यमानाः पुद्गलाः सहकारिकारणान्मनोयोग उच्यन्ते, मनोयोगपरिणामश्च लेश्येति। तथाऽऽवश्यकवृत्तौ लेश्याद्रव्याणि सर्वकर्मप्रतिनिस्यन्दभूतानीत्युक्तं, अन्यत्र तु योगान्तर्गतानीत्युक्तं परं योगान्तर्गतानीति घटते बहुकर्मक्षयेऽप्ययोग्यवस्थार्थां च लेश्याऽभावात्। अत्र दृष्टान्तो ‘जह’

जह जंबुतरुवरेणो, सुपक्कफलभरियनमियसालगो। दिट्ठो छहिं पुरिसेहिं, ते विंती जंबु भक्खेमो ॥ १ ॥

यथा-एको जम्बूपादपः, सुपक्कफलभृतान्यत एव नतानि शालाग्राणि शिखाग्राणि यस्य सः, पड्भिः पुरुषैर्दृष्टस्ते ध्रुवते जम्बूफलानि भक्ष्यामः ॥ १ ॥ ‘किह’

किह पुण ? ते वेत्तेको, आरुहमाणण जीवसंदेहो। तो छिदिऊण मूले पाडेसुं ताहे भक्खेमो ॥ २ ॥

कथं पुनर्भक्ष्याणीति ? ते ध्रुवते, तत्रैक आह-वृक्षस्याऽऽरोहणे जीवसन्देहः स्यात्ततो वृक्षं मूलाच्छित्त्वा पातयित्वा च तदा

मस्यामः ॥ २ ॥ 'चिवि'

वित्तिआह परदेणं, किं छिण्णेणं तरुण अग्दंति ? । साहा महत्त छिदह, तइओ वेती पमाहाओ ॥ ३ ॥

द्वितीय आहाऽऽमाकमेतावन्मात्रेण महातरुणा छिन्नेन किं ? महती आला छिन्धा, तृतीयो व्रूते प्रशाखां छिन्त ॥ ३ ॥ 'गोन्डे'

गोन्डे चत्तयओ उण, पंचमओ वेति गेण्हण फळादं । छट्टो वेती पडिया, एप्पियि रयाह चेत्तुं जे ॥ ४ ॥

चतुर्थः पुनर्गुच्छान् स्वरकरूपाणि छिन्त, पञ्चमको व्रूते वृक्षात्पातयित्वाऽऽरुह्य च फलानि गृहीत, षष्ठः पतितान्येवैतरानि गृहीत्वा स्वादत ॥ ४ ॥ 'दिट्टु'

दिट्टुतरस्सोयणओ, जो वेति तरुवि छिन्न मूलाओ । सो वट्टइ किण्हाए, सालमहहा उ नीलाए ॥ ५ ॥

दृष्टान्तस्योपनयो युक्तिः, मूलाच्छिन्नैवतयो वक्ति स छप्पायां लेट्यायां वर्तते, महतीं आलां छिन्तेति वक्ता नीलायां ॥ ५ ॥ 'हव'

हवइ पसाहा काऊ, गोच्छा तेऊ फळा य पम्हाए । पडियाए सुक्कलेसा, अहवा अण्णं उदाहरणम् ॥ ६ ॥

प्रशाखां बिच्छन्तेति वक्ता कापोतलेशयः स्यात्, गुच्छान् छिन्तेति वक्ता तेजोलेशयः, फलानि लातेति वक्ता पद्मायां, पतितानि फलानि मसतेति वक्तुः शुक्कलेशया । अथवाऽन्यदुदाहरणं स्याद्यथा ॥ ६ ॥ 'चोरा'

चोरा गामवहत्थं, विणिग्गया एगो वेति पाण्ह । जं पेच्छह सन्वं, दुपयं चउत्तयं वावि ॥ ७ ॥

ग्रामवधार्थं ग्रामलुण्टनार्थं पदं चोरा निर्गतास्त्रैको व्रूते यद्वद्विषदं चतुष्पदं वाऽपि पश्यत तद्वत् ॥ ७ ॥ 'चिइ'

विद्मो माणुस पुरिसे य, तद्मो सावहे चवत्ये न । पंचमओ जुब्बंते, छट्ठो पुण तत्थिमं भणइ ॥ ८ ॥
 द्वितीयो माणुषान् हवेति वक्ति, तृतीयः पुरुषान्, चतुर्थः सायुधान्, पञ्चमो युध्यमानान् हत, षष्ठः पुनस्तत्रेदं
 भणति ॥ ८ ॥ 'एकं'

एकं ता हरह धणं, वीयं मारेह मा कुणह एवं । केवल हरह, घणंती, उवसंहारो इमो तेसि ॥ ९ ॥
 एकं तावद्धनं हरत, द्वितीयं मारयत, एवं मा कुरुत धनहरणेमेव केवलं कुरुतेति, तथा तेषां घणामुपसंहारो निगमनं
 यथा ॥ ९ ॥ 'सवे'

सन्वे मारेहसी, बट्टइ सो किण्हलेसपरिणामो । एवं क्रमेण सेसा, जा चरमो सुक्कलेसाए ॥ १० ॥
 या सर्वं मारयतैवं भणति स कुण्णलेइयायां वर्तते, एवं शेषाः क्रमेण नीलादिलेइयाः स्युर्यावचरमः शुक्कलेइयायां
 ॥ १० ॥ 'आदि'

आदिल्लतिणिण एरुं, अपसत्था ववरिमा पसत्था व । अपसत्थासुं वट्टिय, न वट्टियं जं पसत्थासुं ॥ ११ ॥
 अत्राऽऽद्यास्त्रिलेइया अप्रशस्ता उपरिमाः प्रशस्ताः । यदप्रशस्तासु वर्तितं परिणामः कृतः प्रशस्तासु न वर्तितं ॥ ११ ॥ 'एस'

एसइयारो एयासु, होइ तस्स य पडिक्कमामिच्छि । पडिक्कलं वट्टामी, जं भणियं पुणो न सेवेमि ॥ १२ ॥
 एय पूर्वोक्तोऽतिचार एतासु लेइयासु स्यात् तस्य प्रतिक्रमामीति यद्गणितं तत्राज्यं भावस्तस्याऽतिचारस्य प्रतिकूलं
 निन्दादिना वर्त्ते, न पुनस्तमतिचारं सेवे १७ ॥ १२ ॥

‘पडि० सत्तहिं भय०’ सप्तभयानां स्थानैर्भेदैः १८ । ‘अट्टहिं भय०’ मदस्थानैर्योऽतिचारस्तस्य ‘मिच्छामि दुक्कडं’ इति सुत्रान्त्यपेदेनेहाग्रेऽपि च सम्बन्धो मील्यः । ‘इहपर०’ गाथाद्वयम्

इहपरलोयादाणमकन्हाआजीवमरणमसिलोए ‘सि

‘इहे’ ति-इहलोकभयं तच्च मनुष्यादेः सजातीयलोकान्मनुष्यादितः १ । परलोकभयं मनुष्यादेः परस्मात् सिंहादितः २ । आदानभयं चौरादिभ्यो द्रव्यस्य ३ । अकस्मान्भयं बाह्यकारणमावात्सहसाजातं ४ । ‘आजीवे’ त्याजीविकाभयं कथमाजीविका भाविनीति ५ । मरणभयं स्पष्टं ६ । अश्लोकमयमयशोभयं ७ । ‘जाई’ त्यादि

जाईकुलबलरुवे तवईसरिए सुए लाहे ॥ १ ॥

जाति १, कुल २, बल ३, रूप ४, तपः ५, ऐश्वर्य ६, श्रुत ७, लाभ ८ मदाः । मातृवंशो जातिः, पितृवंशः कुलं ॥ १ ॥ १९ । ‘नववंश’ ब्रह्म चर्यते पाल्यत इति ब्रह्मचर्यं तस्य रक्षाकृदुत्तिर्वृत्तिर्ब्रह्मचर्यगुप्तिः । ‘वस’

वसंहिकहंनिसिंजिदिय, कुट्टंतरैर्युव्वकीलिणैपीए । अइमायाहारिविभूसेणा य नव वंभगुत्तीओ ॥ १ ॥

वसत्यादीनां नवानां वर्जने नव ब्रह्मगुप्तयः स्युस्तत्र वसतिः स्त्रीपशुस्त्रीचयुक्तं स्थानं १ । कथा स्त्रीणां स्त्रीभिः सह वा एकैकेन वार्ता कामकथा च २ । निपद्याऽऽसनं स्त्रीयुक्तं प्राग्निविष्टस्त्रीकं च ३ । इन्द्रियालोको नृणां स्त्रीणां वा ४ । कुड्यानंतरं दम्पतीस्वापयुक्तभिचयन्तरं ५ । पूर्वक्रीडितस्मृतिः ६ । प्रणीतं सुस्निग्धाहारः ७ । अतिमात्रोऽधिक आहारः ८ । विभूषणा देहशोभाकृतिः ९ ॥ १४ ॥ एताभिर्गुप्तिभिर्योऽतिचारस्तस्य मिथ्यादुष्कृतं २० । अत्र क्षेपकगाथाः—“वसही इहत्थीहि

संजुता दोहं पि दीवए मयणं । मयणेण दीवियाणं, नासइ घम्मस्स सत्ताहो ” १ ॥ द्वयोः साधुस्त्रियोरपि मदनं दीपयेत् ।
“ इत्थीकहा विरुद्धा, थणनयणनियंबवयणलडहत्तं । विव्भमकडक्खहसियं, सोलं मयणुइओ होइ ” ॥ २ ॥ स्त्रीकथा विरुद्धा
यतः स्तनौ नयनं नितम्बः कटी वदनमेतेषां लटभन्त्रं चारुत्वं, विभ्रमः सौभाग्यगर्वादनादीनामन्यथा निवेशस्तं, कटाक्षान्
हसितं च वर्ण्यमानं श्रुत्वा मदनोदयः । “ इत्थीमयलियसयणा-सणंमि तण्फंसफंसणे जयणा । दूसेइ मणं मयणो, कुट्टं जह
फंसदोसेण ” ॥ ३ ॥ स्त्रीमलिनिकृतशयानासने स्त्रीशुक्त इत्यर्थस्तस्याः स्त्रियः स्पर्शस्य स्पर्शने यतना निषेधोद्यमः कार्यो
यथा कृष्टा स्पर्शदीपेण परान् दूषयति तथा मदनः स्त्रीस्पर्शेन मनो दूषयेत् । “ इदियनिरिक्खणेणं, कडक्खविक्खेवथणनियं-
बाणं । दिट्ठिं दिंतो खुब्भइ, अइबलिओ वम्महो चलइ ” ॥ ४ ॥ इन्द्रियनिरीक्षणेन लिङ्गालोकनेन तथा कटाक्षविक्षेपस्तन-
नितम्बानां विषये दृष्टिं दत्तं शुभ्यत्यतिबली मन्मथश्चलति । “ कुट्टंतरंमि मिडुणं, रमइ रइरंजियं विचित्तेणं । उरघायक-
रणसदेण तेण दीविज्जए मयणो ” ॥ ५ ॥ मिथुनं रत्या रागेण रञ्जितं विचित्रेण प्रकारेण रमते, उरोघाते हृदयास्फालने
सति करुणशब्देन तेन मदनो दीप्यते । “ जं पुव्वकीलियं रमणिसरसयं हसियललियमहरसियं । संभरइ ताव मयणो, विद्धंसइ
घम्मसणाओ ” ॥ ६ ॥ यद्रमण्या सह पूर्वकीडितं तथा हसितललिताभ्यां हास्यलीलाभ्यां सह रसितं सीत्कारादिना
शब्दितं साधुः संस्मरति तावन्मदनो घर्भघ्नानाद्विष्वंसयति । “ खुज्जंतस्स पणीयं, अइनेहं सुक्कसंचयं कुणइ । सुक्कं दीवइ
मयणं, मयणेण जइत्तणं कुतो ” ॥ ७ ॥ अतिस्नेहं प्रणीतं वस्तु बुद्धानस्य पुंसः शुक्रसंचयं करोति, ‘जइत्तणं’ यत्तित्वं कुतः ।
“ अइमचमोयणेणं, तत्तो वाहिज्जए अणंणेणं । ऊणेयरिया उववाससंङ्किया जयइ पंचसरं ” ॥ ८ ॥ अनिमात्रभोजनेन

तुष्टोऽनङ्गेन वाच्यते, ऊनोदरिका उपवाससंस्थिता उपवासमदृशाः पञ्चशरं जयन्ति । “कामी कुण्ड विभूषं, विभूसिओ कामिणीउ पत्थेइ । कयलोपमलिणवत्थो, अह्वाय जयइ पंचमरं” ॥ ९ ॥ यः कामी स्यात्म एव देहविभूषां करोति, ‘नाऽकामी मण्डनप्रिय’ इत्युक्तेर्विभूषितश्च सन् कामिनीः प्रार्थयते, वीक्षते । कृतलोचो मलिनवस्त्राऽह्वाय शीघ्रं पञ्चशरं जयति २० । ‘दस० समण०’ ‘खंती’

तंती य मद्वज्रव, मुत्ती तव संजमे य द्योद्धन्वे । सच्चं सोयं आकिंचणं च, वंभं च जइघम्मो ॥ १ ॥

क्षान्तिमार्दवाजवमुक्तयः क्रोधादिकयायत्यागरूपाः, तपो द्वादशधाऽऽभ्यन्तराशाभेदतः, संयमः पद्मीवरक्षा वक्ष्यमाण-सप्तदशमेदो वा । सत्यं हितं तथ्यं च, शौचं परद्रव्यानाकाङ्क्षा चोक्षत्वसप्रमादो वा, आकिञ्चन्यं निर्ममता, ब्रह्म विषयत्याग इति दशधा यतेर्धर्मो बोद्धव्यः ॥ अन्ये त्वेवमिच्छन्ति “खंती १, मुत्ती, २ अज्जव ३-मद्व ४ तह लायवे ५ तवे चेव ६ । संजम ७ चियाग ८ ऽकिंचण ९-योघन्वे वंभचेरे य” ॥ १ ॥ लाघवं मृपाऽदत्तत्यागेन कर्मलघुता, त्यागो यतिभ्यो यक्षादिदानमाकिञ्चन्यमुक्तोपघावप्रतिबन्धः ॥ इह गुप्तिकापादीनां सामायिकानन्तरदण्डकोक्तानामप्यत्र कथनं संख्यानुरो-धाददुष्टं २१ । ‘एका० उवासग०’ उपासते यतीनित्युपासकाः श्रावकास्तेषां प्रतिमा प्रतिज्ञाविशेषास्ताभिः ‘दंम’

दंसणवयसामाइय, पोसहण्डिमा अंचंभ सञ्चिते । आरंभेपेसउद्धिठ, वज्जाए समणभूए य ॥ १ ॥

दर्शनं सम्पत्तवं १ व्रतानि द्वादश २ सामायिकं द्विसन्ध्यं ३ पौषवः पूर्वसु ४ प्रतिमा पर्वरात्रौ कायोत्सर्गः ५ । एषां पञ्चगुणानां धर्ता, तथाऽब्रह्म ६ सचिच ७ आरम्म ८ ग्रेष्यप्रयोग ९ उदिष्टाहाराणां वर्जकः १० श्रमणभूतः साधुवेषश्च

११ । क्रमेण दर्शनप्रतिमा १ व्रतप्रतिमा २ चेकादशप्रतिमावानुपासकः स्यात्तत्र प्रेष्यप्रयोगोऽन्येनाऽऽरम्भस्य करणमुद्दिष्ट-
स्त्वभिचितकृत आहारः । भाष्यं—‘सम्भदंसणसंकाइसल्लपायुक्कसंजुओ जो उ । सेसगुणविप्पमुक्को, एसा खलु होति पडिमा उ’
॥ १ ॥ यः शङ्का जिनवचनसन्देहस्तदादिशल्यविप्रमुक्तः सम्यग्दर्शनसंयुतः प्राकृतत्वाच्छब्दव्यत्ययः, श्राद्धस्त्रिकालपूजापर
इत्यनुक्तमपि सम्यक्त्वशुद्ध्यै ज्ञेयं । तु पुनः शेषगुणैर्व्रतसामायिकादिभिर्विप्रमुक्तः स्यादेवा खलु प्रथमा प्रतिमा १ । ‘विद्या
पुण वयघारी, सामाइयकडो य तइयया होइ । होइ चउत्थी चउइसि, अट्टमिमाईसु दिवहेसु’ ॥ २ ॥ व्रतधारीति द्वितीया,
यच्चूर्णौ “तस्स णं एगं वा अणेगाइं वा अणुवयाइ कयाइं भवंति” २ । कृतसामायिकः श्राद्ध इति तृतीया ३, चतुर्थी चतुर्दश्य-
एम्यादिदिवसेषु । २ । ‘पोसह चउविहंपी, पडिपुणं सम्म जो उ अणुपाले । पंचमि पोसहकाले, पडिमं कुणएगराईयं’ ॥ ३ ॥
पौषधं चतुर्विधमपि पूर्णं सम्यग्योऽनुपालयति, यच्चूर्णौ “चाउइसिहुमुद्दिट्ठपुण्णमासिणीसु, पडिपुणं पोसहं सम्मं, अणुपालित्ता
भवति” ४ । पञ्चम्यां पौषधकाल एकरात्रिकीं प्रतिमां कायोत्सर्गं कुर्यात् । प्रतिमास्थोऽहो तो निजदोषांश्चप्रतीकारं च व्यायेत्
। ३ । ‘असिणाणचियडभोई, पगासभोइत्ति जं भणिय होइ । दिवसओ न रत्ति, भुंजे मउलिकडो कच्छ ण विरोहे’ ॥ ४ ॥ स
चाऽस्नातो विकटभोजीति प्रकाशभोजी स्यादिति यद्गणितं, ततो दिवसे सर्वाहारान् भुंक्ते न तु रात्रौ । कृतमुकुल इति
कोऽर्थः कच्छस्य न विशेषेण रोधो बन्धो मृत्कलकच्छ इत्यर्थः । ब्रह्मव्रतेऽनियमः, प्रतिबन्धो नेत्यर्थः । ४ । ‘दिय बंभयारि राई,
परिमाणकडे अपोसहीएसुं । पोसहिए रत्तिमि य, नियमेणं बंभयारी य’ ॥ ५ ॥ सा दिवा ब्रह्मचारी रात्रौ नियमान्मैथुनपरिमा-
णकृत, पौषधिको रात्रावपीत्यादि देशपौषघनिवृत्त्यर्थं भणितं । ५ । ‘इय जाव पंच मासा, विहरइ हु पंचमा भवे पडिमा ।

छट्टीण वंभयारी, ता विहरे जाव छम्मासा' ॥ ६ ॥ इति पञ्च मामान् यावत्, हु पुरणे, विहरति, यावच्छब्देन जघन्यत एमाहं
द्वयहं ज्यहसुरकपितः पञ्च मासा ज्ञेयाः, एवमग्रेऽपि । पण्ड्यां ब्रह्मचारी कामकथां त्यजन् नवविषयशुश्रूषिं पालयन् विहरेत्
॥ ६ ॥ 'मत्तम सत्त उ मासे, णवि आहारे सच्चिमाहारम् । जं जं हेडिछाणं, तं तं परिमाण सवंपि' ॥ ७ ॥ सप्तम्यां
प्रतिभावनां पुण्यकृत्यं तत्तदुपरितनानां प्रतिमास्थानां यद्यदवस्थानां प्रतिमास्थानां विवज्जहं' ॥ ८ ॥ आर-
सप्त मामाः सच्चिमाहारं नाऽऽहारयेत् । इह यद्यदवस्थानां प्रतिमास्थानां विवज्जहं' ॥ ८ ॥ आर-
सर्वमपि ज्ञेयं । ७ । 'आरंभ मयंकरणं, अट्टमिया अट्टमास वज्जहं । नवमा णव मासे, पुण पेसारंमे विवज्जहं' ॥ ८ ॥ आर-
म्भस्य स्वयं करणमष्टमासान् वर्जयतीत्यष्टमी ८ । 'नरमे'त्यादि स्पष्टाः । प्रेक्षन्ते व्यापार्यन्त इति प्रेक्ष्या अन्ये लोका-
स्त्वरारम्भः प्रेक्ष्यारम्भस्तं वर्जयति परैसरम्भं न कारयतीत्यर्थः ९ । ८ । इह पौषपिक आरम्भादिवर्जकश्च त्रिसन्ध्यं
चैत्यान्यन्वते । 'दत्तमा पुण दत्त मासे, उदिट्ठकयंपि मत्त नवि भुंजे । सो होई छुरमुंडो, छिहलं वा धारए जाहिं' ॥ ९ ॥
तमेवोद्दिश्य यत्कृतं तदुद्दिष्टकृतं भर्तृनैव भुंजे, स क्षुरमुण्डः शिखां वा धारयेत्, (१) हि निधये । ९ । 'जं निहियमश्चजायं, पुच्छंति
निपाण नवरि सो आह । जह जाणे तो साहे, अह नवि तो वेति नवि जाणे' ॥ १० ॥ यदर्थजातं द्रव्यं भूम्यादौ निहितं,
तत्पृच्छतो जनानां नवरं स वक्ति, द्वे भाये कल्पेते, यदि जानाति ततो जानामीति 'साह' इति वक्ति । अथ न जानाति ततो न
जानामीति व्रते । १० । 'क्षुरमुंडो लोओ वा, रयहरण पडिग्गहं च गेण्हित्ता । समणभूओ विहरे, णवरिं सण्णायगा
उवरिं ॥ ११ ॥ ममिकारअवोच्छिन्नो, वच्चह सण्णायपल्लि वहुं जे । तत्थवि साहुव जहा, गिण्हइ फासुं तु आहारम्, ॥ १२ ॥
पूर्व क्षुरमुण्डो लोचो वा, ततो रजोहरणं पतद्गहरणं पात्रं च गृहीत्वा समिंसिगुप्तिथ्रमणभूतः 'सबाओ पाणाइवायाओ वेरमणं

जाव सबाओ राइमोयणाओ वेरमणं' एवं सम्यग्यतिघर्मवान् विहरेन्नवरं स्वज्ञातीनामुपरि ममकारे ममत्वेऽव्युच्छिन्ने स्वज्ञा-
 न्तियपल्लीं, द्रष्टुं याति तत्राऽपि साधुवत्स्यात्, यथा साधुः प्राक् सिद्धमाहारं लातीत्येवमेवोऽपीत्यर्थः। भिक्षायां 'समणोवासगस्स
 पडिमापडिवन्नस्स भिक्खं दलहे'ति वक्ति। ११-१२। 'एसा एकारसमासिया एयासु। पण्णवणवितहअसद-
 हाणमावाउ अइयारो' ॥ १३॥ एयैकादशमासिकी एकादशी प्रतिमा। एतासु वितथं प्रज्ञापनं कथनमश्रद्धानं वा कुरुत इत्य-
 तिचारो भवेत्तस्य मिथ्या दुष्कृतं। चूर्णो पञ्चम्या आरम्याऽन्त्यां यावत् 'जहण्णेणं एगाहं वा दुगाहं वा तियाहं वा उक्कोसेणं
 पंचमासे' इत्यादि, अन्त्यायां यावत् 'एकारसमासे विहरेज्जा'। आद्यप्रतिमायास्त्वेको द्वौ मासौ चेति ज्ञेयं। तृतीयाद्यासु
 जघन्यत एकं द्वौ दिनावित्याद्यपि, यत उपासकदशाघृत्तौ तु- 'वरदंसणवयजुत्तो, सामाइयं कुणइ जो संझासु। उक्कोसेण
 तिमासा, सा सामाइयपडिमा' ॥ १॥ इत्यादि, 'एवं उक्कोसेणं, इकारसमास जाव विहरे य। एगाहा इयरेणं, सबं सबदय
 पाएणं' ॥ १॥ इतरेण जघन्यपदेन एकाहादिमानं सर्वं सर्वप्रतिमासु प्रायेणैवं ज्ञेयं, चूर्णो 'कहं वि अन्नोवि पाढो दीसइ
 दंसणसावगो १ कयप्रयक्रमे २ कयसामाइए ३ पोसहोववासनिए ४ राइभच्चविए ५ सच्चित्ताहारविए ६ दियाबंम-
 यारी राउपरिमाणकडे ७ दिया वि राओ वि वंमयारी असिणाणए भवइ, वोसिट्ठकेसकक्खमंसुरोमनहे'। अस्मानः केशक-
 क्षात्रमथुरोमनखसंस्कारवर्जकः ८। 'सारंमपरिणाए'-आरम्भप्रत्याख्यानसहितः ९। 'पेसारंभपरिणाए' प्रेय्यारम्भवर्जकः १०।
 'उदिट्ठमत्तविज्जए समणब्भूए यावि भवइ इत्यादि लुचकेसए वा अचेलए वा एगसाडिए वा संतरुत्तरे चा' अत्र 'संतरु-
 तरेति अंतरं रयहरणं पडिगहो वा उत्तरं पाओरणकप्पो कल्पचूर्णिः०' ११। २२। 'नारसहि भिक्खु०'-शुद्धभिक्षाभोजी

भिक्षुस्त्वस्य प्रतिमाः प्रतिष्ठास्तामिः ' मासा '

मासाई सवंता, पढमा विविसत्त (सत्त) राइदिणा । अहराई एगराई, भिक्खुपडिमाण वारसंगं ॥ १ ॥

मासिकयाद्याः सप्तमासिक्यन्ताः एवं सप्त प्राकृतत्वादिकण्प्रत्ययलुपू, ततः प्रथमा द्वितीया तृतीया सप्तरात्रिदिवा एवं दश, ततोऽहोरात्रिकी एकरात्रिकी चेति भिक्षुप्रतिमानां द्वादशकं, मास्यं—'पडिवज्जइ संपुण्णो, संघयणघिइलुओ महासत्तो । पडिमाउ जिणमयंमी, संभं गुरुणा अणुण्णाओ' ॥१॥ वज्रकूपमनाराचक्रपमनाराचनारामन्यतमसंहननी, धृत्या चित्तस्वाध्येन युतो महासत्त्वः सत्त्विक एताः प्रतिमा जिनमते सम्यग् गुरुणाऽनुज्ञातः प्रतिपद्यते ॥१॥ 'गच्छेच्चिय निम्माओ, जा पुब्बा दस भवे असं-पुण्णार । नवमस्स तह्ययत्थुं, होइ जह्मो सुयाभिगमो' ॥२॥ स च गच्छ एव वसन् निर्मातः प्रतिमाकल्पपरिकर्मणि परनिष्ठितः, आचार्यस्तु प्रतिमां प्रतिपद्यमानोऽन्यं गणधरं स्थापयित्वा गच्छाद्बहिः परिकर्म कुर्यात्, स्थाप्यगणधराभावे गच्छान्तरेऽपि । तस्योत्कृष्टः श्रुताभिगमो यावद्दशपूर्वाण्यसंपूर्णानि, जघन्येन नवमस्य अत्याख्यानपूर्वस्य तृतीयमाचाराख्यं वस्तु यावत् । संपूर्णदशपूर्वदियो ह्यमोधवचनत्वात्, धर्मदेशनया तीर्थे वृद्धिकारित्वात् प्रतिमां न प्रतिपद्यते । इहाऽऽद्यानां सप्तप्रतिमानां परिकर्मणेति तुलना स्यात्, सा च जघन्यतः प्रतिमातुल्यकालमानैव ज्ञेया, उत्कृष्टतो यावता कालेनाऽऽत्मा भाव्यते । आद्ययोः प्रतिमयोः परिकर्मणा प्रतिपत्तिश्चैकस्मिन् वर्षे, यथा प्रथमं गच्छमध्ये एकं मासं परिकर्मणा, ततो गच्छान्निष्क्रम्यक्रमसप्तप्रतिमा १, पुनर्गच्छमेत्य द्वौ मासौ परिकर्मणा ततो गच्छान्निष्क्रम्य द्विमासप्रतिमा पुनर्गच्छमेति । एवं तृतीयस्याः परिकर्मणाप्रतिपत्तिः द्वितीये वर्षे । तुर्यायास्तु तृतीये वर्षे, यथा तुर्ये वर्षे पञ्चम्याः परिकर्मणा, पञ्चमे

तु तस्याः प्रतिपत्तिरेवं यावन्नवमवर्षे सप्तम्याः प्रतिपत्तिः, यतो वर्षासु प्रतिमापरिकर्मणा प्रतिपत्तिश्च न स्यात्, सप्तम्या
अनु गच्छमागत्य मासेन वर्षाहिं क्षेत्रं प्रतिलिखति, वर्षाहिमुपधिं च स्वयोग्यमुत्पादयति । प्रतिमाधरश्च गच्छप्रतिबद्ध एव स्यात् ।
आचार्योपाध्यायादयः पूर्वगृहीतमुपधिं निक्षिप्याऽन्ययोग्यमुपधिसुत्पाद्य प्रतिमां कुर्युः । ' त्वेण १ सत्तेण २ एगनेण ३ सुत्तेण
४ वलेण ५ । य तुलणा पंचहा बुद्ध्या, जिणकण्यं पडिबज्जो' प्रतिमा प्रतिपद्यमानस्य पूर्वमेया पञ्चधा तुलना उक्तास्तपसा १ सत्त्वेन
२ द्यत्वेण ३ एकत्वेन ४ वलेन ५ च । तत्र तपस्तुलना चतुर्थादौ पण्मासान्ते तपस्यनेकशोऽभ्यस्ते सति महातपसाऽपि मना-
ग्लानेरभावे १ । "पहमा उवस्सयंमि १, वीया चाहिं २ तइया चउक्कंमि ३ । सुन्नहरंमि चउत्थी ४, तह पंचमिया मसाणंमि य ५" ।
१ । प्रथमा सत्त्वतुलनोपाश्रये, द्वितीयोपाश्रयाद्वचहिच्छादितप्रदेशे, तृतीया चतुर्के रथ्याचतुष्करूपे, शेषं स्पष्टं । एषु स्थानेषु
क्रमत् कायोत्सर्गे रात्रौ कृते परस्परशर्दादौ रोमाञ्चमात्रस्याऽपि भयस्याऽनुत्पादे २ । द्यत्रतुलना स्वनामवत् सिद्धान्तेऽस्वलिते कृते,
द्यत्रगणनमानेनैवोच्छ्वासस्तोकलवमुहूर्त्तादिकालज्ञाने, पूर्वाणां च प्रत्यक्षरं पूर्वपथिमानानुपूर्व्यां गुणेन ३ । एकत्वतुलना संघाट-
कसाधुना सह विचाराद्यभाषणे, पूर्वपरिचितस्त्रीदर्शने मुखवर्णभेददृष्टिरागाद्यकरणे, देहादौ निर्भमत्वेऽप्रमत्ते च ४ । बलतुलना तु
शरीराशुभमात्राद्याधारेण विरस्थाने, मनसि तु महोपसर्गादिभिरप्यक्षोभतायां जातायां प्रतिमार्हः ५ । एवं तुलनाः कृत्वा प्रतिमाः
करोति । प्रतिमान्तो जघन्य उपधिवर्धर्मध्वजो मुखपोतिः सप्तधा पात्रनियोगेति नवधा, स एवैकसूत्रकल्पेन दशधा, सूत्रकल्प-
द्रययुत एकादशधा, ऊर्णाकल्पयुतश्च द्वादशघोत्कृष्ट उपधिमित्रकचोलौ तु न स्तः । जघन्यतो जन्मपर्यायस्तस्यैकोनत्रिंशद्वर्षाणि
यथा गर्भाष्टमस्य दीक्षा, एकवर्षेण योगोद्बहनं, ततः क्रमेण विंशतितमे वर्षे दृष्टिवादोद्देश एवं सर्वाण्येकोनत्रिंशद्वर्षाणि, जघन्यतो

व्रतपर्यायस्तु विंशतिवर्षाणि, तावत्पर्यायस्यैव दृष्टिवादोद्देशात्, प्रतिमाप्रपन्नो मनस्वालोचनापदप्राप्तोऽनुद्धातिमं तपः कुरुते ॥२॥ परिकर्मणाविधिमाह—“वोसदृचत्तदेहो, उवसगसहो जहेव विणकप्पी । एसण अभिगगहीया, मत्तं च अलेवयं तत्स” ॥३॥ व्युत्सुष्टः संस्काराकरणेन त्यक्तो निर्ममत्वेन देहो येन मः । यथैव जिनकल्पी तथैवोपसर्गसहः साधुः स्यात् । एषणा भक्तादि-
 ग्रहणरूपाऽभिगृहीताऽभिग्रहवती स्यात्, यथा सप्तसु मक्तपानपणासु अन्त्याश्चतस्रः (पञ्च) एषणाः कल्पास्तत्राऽपि प्रतिदिनमेकैव पानस्याऽलेपाद्या स्यात्, वस्त्रस्य तु कार्पासिकाद्युद्दिष्टमेव वस्त्रं लास्यामि १ प्रेक्षितमेव २ परिभुक्तमेवोत्तरीयादितया ३ उज्जि-
 तथर्मकमेव लास्यामि ४ इति, चतुष्टुष्वेषणास्वन्त्ये द्वे, कल्पे परं प्रायः स्वोचितमानयुतमेव वस्त्रं कल्प्यं तदभावे तु यथाकृतमप्यु-
 चितवस्त्राणि यावत्, उचितप्राप्तौ तु प्राक्तनं त्याज्यं, मत्तं चाऽलेपकृतं चण्डवनकादि स्यात् ॥३॥ “गच्छा विणिक्खमिन्ता पडि-
 वज्जे मामियं महापडिमम् । दत्तेगमोयणस्सा पाणस्सवि एग जा मासम्” ॥४॥ आद्ये द्वितीये वा चारित्रे स्थितः सर्वसंयक्षामणापूर्वं
 गच्छाद्विनिष्क्रम्य निर्गत्य स्वक्रियानिरुपसर्गतार्थं कायोत्सर्गं कृत्वा मासिकीं प्रतिपद्यते, तस्यां भोजनस्यैका दतिरविच्छिन्न-
 दानरूपा, पानस्याऽपि तत्रैकैव भवेत् । इह चैवं विधिः—प्रतिमाप्रतिपन्नस्य मिश्रायाश्चत्वारोऽभिग्रहा द्रव्यतो यथोक्तैषणास्व-
 न्यतैरेषण्या एकस्य भुञ्जानस्य याचकस्य वाऽर्थे आनीतस्य तेन च निषिद्धस्य दत्तशेषस्य वा निर्लेपस्य ग्रहणं, तत्राऽप्यस्य साधो-
 रियत्यो दत्तयः कल्प्या इति यत्र कोऽपि न वेत्ति तत्र भिक्षा ग्राह्येत्येवंरूपाऽज्ञातोऽञ्छता १ । क्षेत्रत उद्यानिकायज्ञपाटकसेना-
 दिस्थानेषुम्बरमात्रं पिण्डस्योत्क्षेपनिक्षेपं च यत्र स्थितः पश्येत्तत्र स्थितो द्वास्त्राखायामट्टस्यैकं पादमुदुम्बरस्य मध्य एकं
 बहिः कृत्वा ददत्तया दान्या हस्तेन २ । कालतस्त्वतीयपौरुष्यामन्तरायादिदोषत्यागाय द्विपदचतुष्पदानां श्रमणादियाचकानां

तु तस्याः प्रतिपत्तिरेवं यावन्नवमवर्षे सप्तम्याः प्रतिपत्तिः, यतो वर्षासु प्रतिमापरिकर्मणा प्रतिपत्तिश्च न स्यात्, सप्तम्या
अनु गच्छमागत्य मासेन वर्षाहं क्षेत्रं प्रतिलिखति, वर्षाहमुपधि च स्वयोग्यमुत्पादयति । प्रतिमाधरश्च गच्छप्रतिबद्ध एव स्यात् ।
आचार्योपाध्यायादयः पूर्वग्रहीतमुपधि निक्षिप्याऽन्ययोग्यमुपधिमुत्पाद्य प्रतिमां कुर्युः । 'तवेण १ सत्तेण २ एगन्नेण ३ सुत्तेण
४ चलेण ५ । य तुलणा पंचहावुत्ता, जिणकणं पडिवज्जो' प्रतिमा प्रतिपद्यमानस्य पूर्वमेपा पञ्चधा तुलना उक्तास्तपसा १ सत्त्वेन
२ सूत्रेण ३ एकत्वेन ४ चलेन ५ च । तत्र तपस्तुलना चतुर्थादौ णमासान्ते तपस्यनेकशोऽम्पस्ते सति महातपसाऽपि मना-
गलानेरभावे १ । "पदमा उवस्सरंमि १, वीया चाहिं २ तइया चउक्कंमि ३ । सुन्नहरंमि चउत्थी ४, तह पंचमिया मसानंमि य ५"
। १ । प्रथमा सत्त्वतुलनोपाश्रये, द्वितीयोपाश्रयाद्बहिःश्छादितप्रदेशे, तृतीया चतुष्के रथ्याचतुष्करूपे, शेषं स्पष्टं । एषु स्थानेषु
कमात् कायोत्सर्गे रात्रौ कृते परस्परार्थादौ रोमाञ्चमात्रस्याऽपि भयस्याऽनुत्पादे २ । सूत्रतुलना स्वनामवत् सिद्धान्तेऽस्त्वलिते कृते,
सूत्रगणनमानेनैवोच्छ्वासस्तोकलवमूर्त्तादिकालज्ञाने, पूर्वाणां च प्रत्यक्षं पूर्वपथिमानानुपूर्व्यां गुणने ३ । एकत्वतुलना संघाट-
कसाधुना सह विचाराद्यभाषणे, पूर्वपरिचितस्त्रीदर्शने मुखवर्णमेददृष्टिरागाद्यकरणे, देहादौ निर्भमत्वेऽप्रमत्ते च ४ । बलतुलना तु
शरीराहुःप्रमात्राधारेण चिरस्थाने, मनसि तु महोपसर्गादिभिरप्यक्षोभतायां जातायां प्रतिमार्हः ५ । एवं तुलनाः कृत्वा प्रतिमाः
करोति । प्रतिमावतो जघन्य उपधिमर्धमध्वजो मुखपोतिः सप्तधा पात्रनियोगश्चेति नवधा, स एवैकसूत्रकल्पेन दशधा, सूत्रकल्प-
द्वययुत एकादशधा, ऊर्णाकल्पयुतश्च द्वादशघोत्कृष्ट उपधिमर्त्रकचोलौ तु न स्तः । जघन्यतो जन्मपर्यायस्तस्यैकोनत्रिंशद्वर्षाणि
यथा गर्माष्टमस्य दीक्षा, एकवर्षेण योगोद्बहनं, ततः क्रमेण विंशतितमे वर्षे दृष्टिवादोद्देश एवं सर्वाण्येकोनत्रिंशद्वर्षाणि, जघन्यतो

नाऽपक्रेत्, मर्मत्र पुनः सोपकरणयत्नेत्, विष्णुने तु पूर्वप्रतिलेखितस्थण्डिले कृत्वा यथास्थानं तिष्ठेत् । यत्राऽर्कोऽस्तस्त्वत्रैव
जले स्थले वा रात्रौ स्थित्वा अर्कं दीप्तौ चलेत् । अङ्गे मच्चित्तरजसि लगे मलत्वेऽपरिणतेऽन्नपानाद्यं नाऽऽदत्ते, उष्णाच्छीतं
शीतादुष्णं नैति, द्रुष्टेभ्योः पथो न चलत्यदुष्टैस्तु युगमात्रं दलति । हस्तादिदन्तास्यास्यादि लेपं निना न धावति, देहं न कण्डू-
यते, दीर्घां न दत्ते, एवं मासं पूरयति । “पच्छा गच्छमर्देष्ट, एव दुमामि विमामि जा मत्त । नरर दत्तीधुष्टी, जा सत्त उ मत्त-
मासीष्ट” ॥ ५ ॥ पश्चान्मासादनु गच्छमुपेति विभूत्या, तथाहि मर्मप्रतिमानामन्ते स गच्छस्थानामन्नग्राममेत्य गुर्वादीनां स्वं
ज्ञापयति, ते च नृपादीनामुक्त्वा सर्वज्ञां प्रवेशयन्ति, राजाद्यभागे माधुमाख्यादिसंघोऽप्युल्लोचकरणातुर्यादिनादनामलेपा-
द्युत्सर्गः प्रवेशयति । एवं द्विमासिकी त्रिमासिकी यावत्सप्तमासिकी, नरर प्रतिमायां दत्तिदृष्टिर्नान्या, द्वितीयस्यां
द्वे दत्ती भक्तस्य पानस्य चैवं यावत्सप्तम्यां सप्त दत्तयः ॥ ५ ॥ “ततो य अद्रुमीया, हनद् ह पढमसत्तराद्वदी । तीय चउत्थचउ-
त्थेणऽपाणएणं अह विसेसो ॥ ६ ॥ उत्ताणगपासल्लीणिसल्ली वावि ठाणे ठाइत्ता । सह उनसगे घोरे, दिवाई तत्थ अविक्कपो” ॥ ७ ॥
ततोऽष्टमी प्रथमा सप्तरात्रिन्दिवा भवति, इह प्रक्रमे तस्यां चतुर्थेचतुर्थेनैकान्तरोपगसेनाऽपानेन पारणे चाऽऽच्चात्सल्लुक्तेन च-
रेत् । दत्तिनियमस्तु न, चतुर्भिश्चतुर्थंस्त्रिभिराचाम्लैश्चाऽष्टमी स्यादेवं नममीदृशम्यामपि । अथाऽयं विशेषः—म ग्रामाद्गहिरुत्तान
ऊर्ध्वमुखः शयितः, ‘पासल्ली’ति पार्श्वशयितो ‘णिसल्ली’ति निपद्यागान् ममपुततयोपप्रिष्टो याऽपीति त्रिकल्पार्थः । स्थाने उक्त-
कायपेष्टारूपे स्थित्वाऽविकम्पो दिव्यादीन् घोरोपसर्गान् सहते ॥ ६-७ ॥ नममीमाह—“दोषानि एरिमचिय, वहिया गामा-
इयाण णवरं तु । उक्कडलंगंडसाई, डंडाइतिउव ठाइत्ता” ॥ ८ ॥ द्वितीयाऽपि सप्तरात्रिन्दिवा इदृश्येन तपःपारणाभ्यां, नवरं

चाऽऽहारग्रहणकालवर्जं ३ । भावतोऽन्तरायाप्रीत्यादिदोषवारणाय द्रव्यादीनां भुजानानामर्थे आनीतस्य गुर्विणीवालवत्तास्त-
न्यपायिकादिभिर्दीयमानस्य च वर्जनं ४ । जिनकल्पिकाः प्रतिमास्थाश्च किल गर्भमात्रे सति दात्रीं त्यजन्ति, गच्छवासि-
नश्चाऽष्टमनवममासयोस्तथा जिनकल्पिकाः प्रतिमास्थाश्च बालकं सोजनसमर्थमपि निक्षिप्य ददतीं दात्रीं त्यजन्ति, गच्छ-
वासिनस्तु क्षीरपानार्हमेव मुक्त्वा दात्रीं, मार्जारादिभिर्बालस्य विनाशहेतुत्वात् । प्रतिमावतो गोचरभूमयः पट् पेटाद्यास्तत्र पेटा
मञ्जूया तद्वत्संलग्नसर्वदिक्स्थगृहाटने १, अर्धपेटा तदर्धेन भ्रमेण २, गोभूत्रिका तदाकारेण चामदक्षिणतो भ्रमणे ३, पतङ्ग-
विधिविस्तिब्धवद्वह्नुगृहाणि मुक्त्वा भ्रमेण ४, शम्बूकावर्त्ता शङ्खावर्त्तवद्गृहेष्ववर्त्तकारेण भ्रान्तत्वा मध्ये प्रदेशे मध्याद्रा
यद्विनिर्गमे च ५, गत्वा प्रत्यागता अग्रतो गत्वा चलमानस्यऽटने ६, एताभामन्यतराभिप्रहः स्यादेता एव गोचरभूमयः ।
शम्बूकावर्त्तमेदद्वयगणनेन क्रजुकया च सहाऽष्टसंख्याः सामान्यतः साधूनां स्युः । तथा स यत्र प्रतिमाप्रतिपन्नतयाऽज्ञातस्त्व-
त्रैवकरात्रं द्विरात्रं वा वमति यत्र तु ज्ञातस्त्वैकरात्रमेव । तस्य चतस्रो भापाः कल्पाः—याचनी संस्वारकोपाश्रयत्रिपया १ प्रच्छ-
नी उपाश्रयत्रिपया सूत्रार्थमन्देहविपया च २ अनुज्ञापनी उपाश्रयपूर्वस्थितसाधुविपया ३ व्याकरणी प्रश्नोत्तरत्रिपया दीक्षोप-
देशे च ४ । त्रीणि स्थानानि द्व्या त्रितिलिखितुं ततोऽनुज्ञापयितुं ततः स्थातुं च कल्पानि, आगमनगृहं देश्यकुटीविकटगृहं १,
भित्तिरहिताऽऽच्छादनरहिता वा ग्राममण्डपिका २ निर्दोषद्रुमूलं च ३, एवं संस्तारा अपि वाच्याः—पृथ्वीशिला उद (इष्ट)-
करूपा १ काष्ठशिला तलपट्टः २ यथासंस्कृतं प्रागास्तीर्णं प्रासुकं निश्चलं पट्टादि ३ । तत्रस्थाने स्त्री सस्त्रीको वा नरोऽभ्येति
न कल्प्यं तदपेक्षया साधोर्निर्गन्तुं ग्रवेण्डुं वाऽन्यादावप्येवमेव ॥ आकृष्टः परं नाऽऽलम्बते । अङ्घ्रिहृष्यादीनां कण्टकाद्यं

प्रासां वितथप्ररूपणादितो योऽतिचारः कृतः ॥११-२॥ 'तेरसहि किरिया०'-क्रिया कर्मबन्धहेतुस्तस्याः स्थानैः 'अद्वा'

अद्वाणद्वौ हिंसो-ऽकम्हौ विद्दी य मोसंऽदिण्णे" यः अर्बन्त्यर्माण भेत्ते," मायोलोहे" रियाव्हिया ॥ ११ ॥

'अद्दे'ति अर्थदण्डः १, एवमनर्थदण्डः २, हिंसादण्डः ३, अकस्मादण्डः ४, दृष्टिविपर्यासः ५, मृपाप्रत्ययदण्डः ६, अदत्तवृत्तिः ७, आस्वात्मिकी क्रिया ८, भानवृत्तिः ९, मित्रद्वेषवृत्तिः १०, मायावृत्तिः ११, लोभवृत्तिः १२, ऐर्यापथिकी क्रिया १३ ॥ अत्र क्षेपकगाथाः-"तसथावरभूएहि, जो दण्डं निसरइ हु कजंमि । आयपरस्म च अद्वा, अद्वाण्डं तयं पिंति " ॥ १ ॥ ग्रसस्वावरभूतेषु दण्ड्यते निःस्यः क्रियते आत्माऽनेनेति दण्ड आरम्भस्तं, 'कजंमी'स्येव व्याख्यायति, कोपं मति निसृजति करोति आत्मनः परस्य चाऽर्थीय १ । "जो पुण सरडाइयं थावरकायं च वणलयाईयं । मारेत्तुं च्छिदिज्जण च छेइ एतो अणद्वाए ॥२॥ सरटः काकिण्डकस्तदाद्यं त्रयकायं वनलताद्यं स्थावरकायं मारित्त्वा छित्त्वा च छर्दयति दवान् वा दत्ते, एपोऽनर्थदण्डः २ । "अहिमाइवरियस्स च हिंसीसु हिमई व हिंसहिई । जो दण्डं आरोहइ हिंसादण्डो भवे एसो " ॥३॥ अद्यादैर्वणिो वैप मां अहिनत् हिनस्ति हिंसिष्यति चेति बुद्ध्या यो दण्डमारम्भमारोहति चटति ३ । "अन्नद्वाए निसिरइ, कंडाइ अन्नमाहणे जो उ । जो व नियंतो सस्सं, छिदिज्जा मालिमाई य " ॥ ४ ॥ यः कण्डं बाणमन्यार्योयाऽन्यस्मे कृते निसृजत्यन्यं त्वाहन्ति, वाऽयथा यः शाल्यादिकं शस्यं नयन् गृह्णन् तृणादि छिन्द्यात् ४ । "एस अकम्हादंडो, दिट्ठिविज्जा-मओ इमो होइ । जो भित्तममिचंती, काउं घाण्अ अहवाणि ॥ ५ ॥ गामाईघाणसु व अतेण तेणंति चावि घाएज्जा । दिट्ठीवि-वआसे सो, किरियाठाणं तु पंचमयं " ॥ ६ ॥ अयं दृष्टिविपर्यासो वक्ष्यमाणः स्यात्, यो मित्रं विपर्यस्तबुद्ध्याऽमित्रं वैरि-

ग्रामादीनां बहिरुत्कटुको लगंड तद्वच्छायी, शिरःपाष्णिभिरेव पृष्ठग्रदेक्षेनैव वा स्पृष्टभूभागः, दण्डवदायतो दण्डायतः, स एव दण्डायतको वा स्थित्वोपसर्गान् सहते ॥ ८ ॥ दशमीमाह—“तच्चायि एवं, णवरं ठाणं तु तस्स गोदोही । वीरासणमहवावी, ठाहञ्ज व अबन्नुओ वा ” ॥ ९ ॥ तृतीयाऽपीदृश्येव तपोग्रामाद्बहिर्वस्त्यादिसाधर्म्यान्नवरं स्थानं तस्य गोदोहिकाऽथवा वीरासतं, यथा चामांहिदक्षिणोरुर्ध्वं चामोरूपरि दक्षिणोऽथवाऽऽग्रफलवत् कुब्जाकारस्तिष्ठेत् ॥ ९ ॥ ‘एमेव अहोराई, छंहुं भत्तं अपाणयं णवरम् । गामणयरण बहिया, वग्धारियपाणिए ठाणं ” ॥ १० ॥ एवमेवैकादश्यहोरात्रिकी, सा त्रिभिर्दिनैः स्यात्, तत्राऽऽद्यदिन आचाम्लं कृत्वाऽहोरात्रं ग्रामनगरादीनां बहिर्विस्तारितपाणिः प्रलम्बितभुजः स्थानं करोति, द्वितीय-तृतीयदिनयोस्तु पष्ठमरक्तमुपवासद्वयं ॥ १० ॥ “एमेव एगराई, अट्टमभत्तेण ठाणवाहिरओ । ईसीपढभारगए, अणिमिसनयणे-गदिहीए ॥ ११ ॥ साहडु दोवि पाए, वग्धारियपाणि ठयई ठाणं । वाधारि लंबियभुओ, सेस दसासुं जहा भणियम् ” ॥ १२ ॥ एवमेव द्वादश्यहोरात्रिक्यादावाचाम्लं कृत्वा रात्रौ ग्रामादेर्वहिरापत्राग्भारगत ईपन्नप्रकायोऽनिमिषनयन एकदृष्टिरचिच्च-पुद्गलदृष्टिर्द्वाविपि पदौ संहृत्य चतुरस्रलान्तरौ कृत्वा विस्तारितपाणिः स्थानं कायोत्सर्गरूपं तिष्ठति, सत्र एवं ‘वाधारिय-पाणिय’ति व्याख्याति, ‘वाधारी’त्यादेरर्थो लम्बितभुजः, पश्चादष्टममपानकं कुर्यादित्येषा चतुर्भिर्दिनैः स्यात् । शेषप्रतिमानां विधिं यथा ‘दसासुं’ दशाश्रुतस्कन्धमध्ये मणितं तथा जानीयात् । एकरात्रिक्यास्त्रिधा शुद्ध्याऽपालन उन्माददीर्घरोगधर्मभ्रंशाः, पालने त्वग्धिमनःपर्यायकेवलज्ञानानि स्युः । सपरिकर्मणा सर्वाः प्रतिमा दशवर्षैः पूर्यन्ते, एवं सर्वासां प्रमाणं मासा ५६ दिना २८, प्रतिमाघरा एकस्मिन्नुपाश्रय उत्कृष्टतः () । प्रतिमाविचारो दशान्यवहारप्रवचनसारोद्धारादिग्रन्थेभ्योऽलेखि ।

एतासां चित्तधर्मरूपणादितो योजित्वाचारः कृतः ॥११-२॥ 'तेरसहि किरिया०'-क्रिया कर्मबन्धहेतुस्तस्याः स्थानैः 'अट्टा' अट्टाणद्वौ हिंसा-उक्कम्हौ दिट्ठी ए मोर्सडदिण्णे" य । अन्वर्थमाणे मेत्ते, " मायौलोदे" रियावहिंया ॥ ११ ॥

'अट्टे'सि अर्थदण्डः १, एवमनर्थदण्डः २, हिंस्रदण्डः ३, अकस्मादण्डः ४, दण्डविपर्ययसिः ५, मृपाप्रत्ययदण्डः ६, अदत्तवृत्तिः ७, आश्यात्मिकी क्रिया ८, मानवृत्तिः ९, मित्रद्वेषवृत्तिः १०, मायावृत्तिः ११, लोमवृत्तिः १२, ऐर्यापथिकी क्रिया १३ ॥ अत्र क्षेपकगाथाः- "तसथावरभूएहिं, जो दण्डं निसरं हु कजंमि । आयपरस्स व अट्टा, अट्टादण्डं तये विति " ॥ १ ॥ त्रसस्वावरभूतेषु दण्ड्यते निःस्वः क्रियते आत्माऽनेनेति दण्ड आरम्भस्तं, 'कजंमी'त्येव व्याख्याति, कार्यं सति निसृजति करोति आत्मनः परस्य चाऽर्थाय १ । "जो पुण सरडाइयं थावरकायं च वणलयाईयं । मारेत्तुं छिदिऊण व छुट्टे एसो अणट्टाए ॥२॥ सरटः काकिण्डकस्तदाद्यं त्रसकायं वनलताद्यं स्थावरकायं मारित्वा छित्त्वा च छर्दयति दवान् वा दत्ते, एपोऽनर्थदण्डः २ । "अहिमाइवरियस्स व हिंसीसु हिंसई व हिंसहिई । जो दण्डं आरोहइ हिंमादण्डो भवे एसो " ॥३॥ असादेवैरिणो वैप मां अहिन्तुं हिनस्ति हिंसिण्यति चेति बुद्ध्या यो दण्डमारम्भमारोहति चटति ३ । "अन्नट्टाए निसिरइ, कण्डाइ अन्नमाहणे जो उ । जो व नियंतो सस्सं, छिदिजा मालिमाई य " ॥ ४ ॥ यः कण्डं बाणमन्यार्थायाऽन्यस्मे कृते निसृजत्यन्यं त्वाहन्ति, वाऽथवा यः शाल्यादिकं ग्रस्यं नयन् गृह्णन् तृणादि छिन्द्यात् ४ । "एस अकम्हादण्डो, दिट्ठिविचञ्जा-सओ इमो होइ । जो भित्तमभित्तंती, काउं चाण्ज अहवावि ॥ ५ ॥ गामाईचाएसु व अतेण तेणंति वाचि घाएञ्जा । दिट्ठीवि-वज्जासे सो, किरियाठाणं तु पंचमयं " ॥ ६ ॥ अयं दण्डविपर्ययसो वक्ष्यमाणः स्यात्, यो मित्रं विपर्यस्तबुद्ध्याऽमित्रं वैरि-

णमिति कृत्वा घातयेत् । अथवाऽपि ग्रामादीनां घातेषु भक्षेण न्यायिनमप्यन्यायिनिं कृत्वाऽस्तेन स्तेनं वा कृत्वा घातयेत् ५ ।
 'आयट्ठा नायगार्हण चावि अट्ठाय जो सुसं वयइ । सो मोमपचईओ, दंडो छट्टो हवइ एसो" ॥७॥ आत्मार्थं ज्ञातकानां स्वज-
 नानां चाऽर्थाय ६ । " एमेव आयनायगअट्ठा जो गिण्हइ अदिन्नं तु । एमो अदिन्नवती अज्झत्थिओ इमो होइ " ॥ ८ ॥
 एमेवाऽऽत्मज्ञातकयोरर्थाय २ आध्यात्मिको दण्डोऽयं वक्ष्यमाणः स्याद् ७ । "न य कोवि किंचि भणए, तहवि य हियएण
 दुग्मणो किंपि । तस्मज्झरथी संमइ, चउरो ठाणा इमे हुंति " ॥९॥ कोऽपि किंचिन्न भणति तथापि हृदयेन स्वचित्तविकल्पा-
 देव किमपि दुर्मनाः स्यात्, तस्याऽऽध्यात्मिकी क्रिया शिष्यते, तस्या इमानि चत्वारि स्थानानि वक्ष्यमाणानि स्युः " कोहो
 माणो माया, लोहो अज्झत्थिक्किरिय एवेसा । जो पुण जाइमयई, अट्ठविहेणं तु माणेणं " ॥ १० ॥ एषा क्रोधादिकाऽऽध्या-
 त्मक्रियैव ८ । "मत्तो हील्लेइ परं त्विसइ परिमवइ माणवत्तेसा । मायपिइनायगाइणं, जो पुण अणो वि अवराहे ॥११॥ तिष्ठं दंडं
 करेइ डहणंकणबंधताडणाइयं । तं मिच्चदोसविची, किरियाठाणं हवइ दसमं ॥ १२ ॥ इकारममं माया, अन्नं हिययम्मि अब-
 बायाए । अन्नं आयरई इय, सकम्मणा गूढसामर्थ्यो" ॥१३॥ यो जातिमदादिनाऽट्ठविधेन परं हीलते इत्यादि, एषा मित्रद्वेष्ट-
 वृत्तिक्रिया, हीला मनसा तर्जना, खिंसा वचसा तर्जना, पराभवः क्रियया तर्जना, मानवृत्तिक्रियेया ९ । मातृपित्रादीनां दहनाङ्क-
 नवन्धताडनादि, आदिशब्दादोलनादि करोति १० । एकादशं स्थानं माया स्यात्, स्वकर्मणाऽन्यदाचरति च, गूढसामर्थ्यो
 गूढपरिणामः, एषा मायावृत्तिरुक्ता ११ । 'मायाविची एसा इत्तो पुण लोभविचीया । इणमो सावज्जरंमपरिग्गहेसु सत्तो
 महंतेसु' ॥ १४ ॥ 'इत्तो' इतः 'इणमो' इयं 'महंतेसु' महत्सु मावद्यमयारम्भपरिग्रहेषु सक्तस्तत्परः । " तह इत्थीकामेसु, गिद्धो ,

अप्राणयं च स्वयंतो । अत्रेति मत्तानं, बह्वंधणमारणं कुणह ॥ १५ ॥ एमा उ लोमविची, हरियावहियं इओ पयस्वामि । इह खलु अणगारस्म उ, मभिर्दुचीमुगुत्तस्म ॥ १६ ॥ मययं तु अप्यमत्तस्म भगवओ जाव चम्पुयम्हंपि । निवयइ ता मुहमावि दु, हरियावहिया किरिय एमा' ॥ १७ ॥ तथा स्त्रीषु कामेषु गृध्रः मन्नात्मानं च स्वन्नन्वेपां वधादि करोति १२ । 'इओ' इत इयो चलनं तद्विगिटः पन्या इयोपयस्तत्र भवा इयोपिधिकी, व्युत्पत्तिमात्रमिदं भावार्थस्त्वयं-ममितिगुप्तिभ्यां सुगुप्त-स्य गुप्तंभूतस्याऽनगारस्य मततमप्रमत्तस्य भगवतः पूज्यस्योपग्रान्तमोहादिगुणस्यानानुवर्तिनो वा यच्चक्षुःपक्ष्माऽपि निपतति स्पन्दते तान्, इरेगोयै केरलयोगप्रत्यया एहमा एकमामायिकवन्धत्वेनाऽल्पा मानवन्धरूपेया क्रिया स्यात् तस्यां च कर्माऽऽद्यममये बर्द द्वितीये वेदितं तृतीये निर्जीयते २४ ।

चउदत्सहिं भूयगामेहिं, पन्नरत्सहिं परमाहंमिएहिं, सोलत्सहिं गाहासोलत्सएहिं । सत्तरत्सविहे संजमे, अट्टारत्सविहे अर्धमे, एगुणवीसाए णायज्झयणेहिं, वीसाए अत्समाहिठाणेहिं ॥

‘चउद० भूय०’ भूतानां जीवानां ग्रामाः समूहाः ‘एगि०’ ।

वर्गिदियमुद्रुमियथा, सण्णयर पणिरिया य सचिचित्चउ । पज्जत्तापज्जता भेषणं चोरमगामा ॥ १ ॥

एकंन्द्रियाः एहमाः १, इतरे वादराः २, पञ्चेन्द्रियाः संजिनो देवनारकगर्मजाः ३, असंजिनः समूच्छंजाः ४, तथा दि ५, त्रि ६, चतुरिन्द्रिय ७ महिता एते मत्त मेदाः पर्याप्तापर्याप्तिभेदेन चतुर्दशजीनग्रामाः । अन्ने पुण इत्य चउदम

गुणठाणाणि पञ्चवंति, 'मिच्छ' 'तत्तो'

मिच्छद्दिदी' सासायेणे य, तह सम्भमिच्छद्दिदी य । अविरतसम्भदिदी, चिरयोविरण पर्मस्ते य ॥ १ ॥
तत्तो य अर्पमतो, निर्धट्टिअनियेट्टिवायेरे सुहुंमे । उर्वसंतखोणेमोहे, संजोगी अजोगी य ॥ २ ॥

व्याख्या-मिध्यादृष्टिगुणस्थानं १, सास्वादनदृष्टिगुणस्थानं २, तथा सम्यग्मिध्यादृष्टिगुणस्थानं ३, अविरतसम्यग्दृष्टि-
गुणस्थानं ४, विरताविरतगुणस्थानं ५, प्रमत्तगुणस्थानं ६, ततोऽप्रपतगुणस्थानं ७, 'नियट्टि'सि निवृत्तिबाधरगुणस्थानं ८,
अनिवृत्तिबाधरगुणस्थानं ९, 'सुहुमे'सि वक्ष्यसंपरायगुणस्थानं १०, उपशान्तमोहगुणस्थानं ११, क्षीणमोहगुणस्थानं १२,
मयोगिगुणस्थानं १३, अयोगिगुणस्थानं १४ । तत्र मिध्या विपरीता दृष्टिर्जिनोक्तवस्तुप्रतिपत्तिर्यस्य स मिध्यादृष्टिस्तस्य गुण-
स्थानं, गुणानां ज्ञानादीनां स्थानं, शुद्धितारतम्येन गुणानां स्वरूपमेद इत्यर्थः । तथा मिध्यात्वेऽपि वर्तमानस्य जीवस्य ज्ञान-
मात्ररूपगुणवत्त्वाद्गुणस्थानत्वं, यत आर्य 'सत्त्वजीवाणं पि य णं अक्खरस्स अणंतमागो निच्चुग्घाद्धिओ, जइ पुण सो आवरिजा
तो जीयो अजीवत्तणं पविस्सा, सुद्धवि मेहसमुदण होइ पहा चंदस्सराणं' इति । इहाऽनादिमिध्यादृष्टिः कोपि गिरिसरिदुपल-
पोलनाकर्त्तृपेनाऽनामोगनिवर्तनेनाऽप्यवसायविशेषरूपेण यथाप्रवृत्तकरणेनाऽऽयुर्वर्जसप्तकर्मणि पत्त्यासंख्येयभागदीनैकसागर-
कोटाकोटिस्थितिकानि कुर्यात्, तत्र च निगिहकाष्ठग्रन्थिवहुर्मध्यः प्रबलरागद्वेषपरिणामोऽभिन्नपूर्वः कर्मग्रन्थिः स्यात् । उक्तं च
"गंठित्ति सुदुग्गमेओ, कक्खवडघणरुदुग्गंठिह । जीवस्स कम्मजणिओ, घणरागदोसपरिणामो" ॥१॥ इमं च ग्रन्थिं यावद-
मज्जा अपि यथाप्रवृत्तकरणेन कर्म संप्रयित्वाऽनन्तयुः समायान्ति न तु ग्रन्थि भिन्दन्ति, किन्तु भूयोऽपि व्यावृत्तः संक्षेपव-

आदुत्कृष्टस्थितीनि कर्माणि कुर्वन्ति । ग्रन्थिमेदं च विना न सम्यक्त्वादिलाभः, ग्रन्थि च भित्त्वा जीवः पुनः कर्मणामुत्कृष्टस्थितीर्न
 वदन्तीत्यत एकवारमेव ग्रन्थिमेदः स्यादिति । इतश्च कश्चिन्महात्माऽऽसन्नमोक्षसुखः प्रचुरदुर्वारवीर्यप्रसरतीव्रपरशुनेव विशुद्ध-
 परिणामरूपेणाऽन्तर्मुहूर्त्तकालमानेनाऽपूर्वकरणेन ग्रन्थिमेदं विधाय विशिष्टतरविशुद्धिरूपमन्तर्मुहूर्त्तकालमानमनिष्टृत्तिकरणमनु-
 भवंस्तत्र शेषमिथ्यात्वमोहनीयस्थितेरुदयधुणादूर्ध्वमन्तर्मुहूर्त्तं मुञ्च्य परतो वेद्यमिथ्यात्वदलिकाभावरूपमन्तर्मुहूर्त्तमानमन्तर-
 करणं करोति । उक्तं च-“करणं अहापवत्तं, नियट्टिमनियट्टि चेव गद्धानं । इयरेसि पदमं चिय, भण्णइ करणं तु परिणामो”
 ॥ १ ॥ करणं यथाप्रवृत्तं १, ‘नियट्टि’त्ति निवृत्तिकरणमपूर्वकरणापरनामकं २ अनिवृत्तिकरणं ३ चैव । एतन्नयं भव्यानां
 स्यादितरेषामभव्यानां प्रथममेव करणं भवति । तु पुनः करणं परिणामो भण्यते । “जा गंठी ता पदमं, गंठि समइच्छओ मवे
 मीअ । अनियट्टीकरणं पुण, सम्मत्तपुरकडे जीवे” ॥ २ ॥ यावद्ग्रन्थिस्तावत्प्रथमं, ग्रन्थि समतिक्रामतो ग्रन्थि भिदानस्य द्वितीय
 भवेत्, अनिवृत्तिकरणं पुनः सम्यक्त्वं पुरस्कृतमासवीकृतं येन स तस्मिन् सम्यक्त्वाभिमुख इत्यर्थः ।
 किं चाऽस्मिन्नन्तरकरणे कृते मिथ्यात्वमोहनीयकर्मणो द्वे स्थिती स्यातामेकाऽन्तरकरणात् प्राक्तन्यन्तर्मुहूर्त्तमात्रा, द्वितीया-
 त्वन्तरकरणानन्तरभाविन्यन्तःसागरकोटाकोटिमानेति, स्थापना चेयं । तत्राऽनादिकालात्प्रथमस्थितिभागं यावन्मिथ्यात्वदलि
 कवेदनादसौ मिथ्यादृष्टिरेव । किं चाऽहत्प्रणीतमेकमप्यक्षरमरोचमानो मिथ्यादृष्टिः स्याद्यतः “पयमक्खरं पि इक्कं जो न रोयइ
 मुत्तनिदिद्धं । सेसं रोयंतो वि हु, मिच्छदिट्ठी सुणेयवो” ॥ १ ॥ तथा सम्यग्दृष्टिरप्यनन्तानुबन्धुदयान्मिथ्यात्वी स्यात्,
 २६ मिथ्यान्विनो जघन्यत उत्कृष्टतोऽप्यनन्ता एव स्युरित्युक्तं मिथ्यादृष्टिगुणस्थानं १ । ततोऽन्तरकरणं प्रविष्ट आद्यसमयादार-

म्य मिथ्यात्वपुनरुल्लेखेनाऽभावादन्तर्मुहूर्त्तकालमानमौपशमिकमम्यत्तं लभते, उक्तं च—“ऊपरदेसं दद्विछयं च, निज्झाइ वणदवो
 पप्प । इय मिच्छस्म अणुदए, उवसमसम्मं लहइ जीवो ” ॥ १ ॥ यथा वनदव ऊपरदेशं दग्धं च क्षेत्रं प्राप्य निध्यायति,
 शेषं स्पष्टं । तत उपशमिकसम्यत्तस्य जघन्यतोऽन्त्ये समये, उत्कृष्टतः पडागलिकासु त्रेपास्त्रनन्तानुबन्धिकपायोद-
 यात् सम्यत्तं वमन्नथया कोऽप्युपशमयेणिप्रतिपत्तितोऽनन्तानुबन्ध्युदयात्सम्यत्तं नमन् सास्वादनमम्यगृष्टिः स्यात्,
 जघन्यतः समयानुत्कृष्टतः पडागलिकाभ्य ऊर्ध्वमग्न्यं मिथ्यातोदयादमौ मिथ्यागृष्टिरेव भवति, तथा मह आ ईपत्तन्नरसास्वा-
 दनेन वर्तत इति सास्वादनः, स चाऽमौ सम्यगृष्टिश्च सास्वादनमम्यगृष्टिस्तस्य गुणस्थानं । उक्तं च—“उत्तमसंसा पडमाणओ
 तु मिच्छत्तसंक्रमणकाले । सामायणो वुज्जागलि, भूमिमपत्तोव पवडंतो ” ॥ ११ ॥ मिथ्यात्वसंक्रमणकाल उपशमसम्यत्तत्वात्
 प्रपतन् जघन्यत एरुसामायिक उत्कर्षतः पडागलिकः सास्वादनः स्यात्, यथा मालात्पतन् भूमिमप्राप्तोऽन्तरालवर्ती तथा
 सम्यक्त्वात् पतन्मिथ्यात्वमद्याप्यप्राप्तोऽन्तरालवर्ती । एते चैकमये कदाचिदुत्कृष्टतोऽसंख्येयाः प्राप्यन्त इति २ । तथोक्त-
 विधिना लब्धेनौपधरूपेनौपशमिकमम्यक्त्वेन मदनक्रोद्रनदशुद्धं मिथ्यात्त्रमोहनीयं कर्म जीनस्त्रिधा करोति—शुद्धमर्धनिशु-
 द्धमशुद्धं चेति स्थापना । त्रयाणां चैषां पुज्जानां मध्ये यदार्धशुद्धः पुज्ज उदेति तदा तदुदयवशाज्जिनमतपरमतोभयास्यावान्
 जन्तुरन्तर्मुहूर्त्तं मम्यग्मिथ्यागृष्टिः स्यात् । सम्यक्त्वं मिथ्या च मम्यग्मिथ्ये, ईदृशे दृष्टी यस्य स मम्यग्मिथ्यागृष्टिस्तस्य गुण-
 स्थानं, उक्तं च—“जह गुडदहीणि विममाणि भागरहियाणि हुंति मिस्माणि । भुंजंतस्म तहोभय-तदिट्ठी मीसदिट्ठी य ”
 ॥ १ ॥ अत्र च जिनधर्मोपरि रागो द्वेषश्च न स्यादित्यस्य मिश्रदृष्ट्याख्यं तृतीयं नाम, यतः—“रागं नवि जिणधम्ममे, नवि

दोसं जाइ जस उदणं । मो मीसस्स विगो, अतसुहृचं हवइ काल" ॥ १ ॥ तत ऊर्ध्वमवश्यं शुद्धपुञ्जोदयात् क्षायोपश-
 मिकसम्यक्करणं, मिथ्यात्नपुञ्जोदयान्मिथ्यात्नं च याति, यतः—“मिच्छाओ संकंती, अविच्छा होइ मम्ममीसेसु । मीमाओ वा दोसुं,
 सम्मा मिच्छं न उण मीसं" ॥ १ ॥ मम्मक्त्वाग्निमध्यात्वं याति न पुनर्भिन्नं, एतद्गुणस्थानस्याधोत्कृष्टतोऽसंख्येयाः स्युरिति ३ । उक्तं
 कर्मग्रन्थिक्रमत्वं, सैधान्तिक्रमत्वं तिरदं—कोऽप्यनादिमिथ्यादृष्टिजीवो यथाप्रवृत्तिकरणेन ग्रन्थिं प्राप्य गुर्गादिमामग्रीमद्भावेऽपूर्व-
 करणेन ग्रन्थिमेदक्ष्ण एन पुञ्जत्रयं कृत्वाऽनिवृत्तिकरणेन शुद्धपुञ्जपुद्गलान् वेदयन्नुदीर्णस्य मिथ्यात्वस्य क्षयादनुदीर्णस्य च शुद्ध-
 पुञ्जीकृतत्वेन त्रिपाकाऽनुभवापेक्षया उपग्रमात्प्रदेशानुभवापेक्षया तदुदात्तप्रथमत एव क्षायोपशमिक्रमस्यगृह्यतिः स्यात् । तस्य पुञ्ज-
 त्रयकरणं यागमिथ्यादृक्गुणस्थानं, उक्तं च—“अप्युवेण तपुजं, मिच्छं कुणइ कोदगोवमया । अनियद्वीकरणेणं, सो सम्महंसणं
 लहइ" ॥ १ ॥ मम्मपददर्शनमिति आयोपशमिक्रमस्यवत्त्वं, असौ च पुञ्जत्रये सत्यप्यनिवृत्तिकरणयशाश्चुद्धपुञ्जमेव याति नाऽन्त्यो
 द्यौ । इह सम्पत्तमानाकरसं क्षपयिरता ये मिथ्यात्नपुद्गला निशोधितास्तेषां पुञ्जो जिनवचनलयेरनागारकतादुपचारतः सम्य-
 चमुच्यते । पुनर्मेदान्तरमाह—कोऽपि जीवो यथाप्रवृत्तादिकरणैरौपशमिक्रमस्यत्वं प्राप्याऽकृतत्रिपुञ्ज एव नास्मादनदृष्टित्व-
 मनुभूय मिथ्यात्वोदयान्मिथ्यात्वं याति । उक्तं च कल्पभाष्ये—“आलंभणमलहंती, महसा ठाणं न मुंचई इलिया ।
 एवं अकयतिपुजो, मिच्छं विय उवसमायइ" ॥ १ ॥ यथा गात्रे समुत्क्षिप्ते सतीलिकाऽत्रेतनस्थानरूपमालम्बनमलम्ब-
 माना सहसा स्थानं न मुञ्चति, एवमुपशमसम्यगृह्यतिरकृतत्रिपुञ्ज औपशमिकाच्युतो मिथ्यशुद्धपुञ्जरूपं स्थानान्तरमलम्बमानो
 मिथ्यात्वमेवैति । स च कालान्तरे पुनरपूर्वकरणेन पुञ्जत्रयं कृत्वाऽनिवृत्तिकरणेन क्षायोपशमिक्रमस्यत्वं लभते, अपूर्वकरणं तु

बहुशोऽपि भवतीत्यत्र त्रिषुक्षीकरणमाश्रित्य पश्चाच्च ग्रन्थिमेदमाश्रित्येति द्वेयं । अत्राऽपि मिश्रपुञ्जमादाय मिश्रं गुणस्थानमिति
 ३ । ततोऽविरतथासौ सम्यग्दृष्टिश्चाऽविरतसम्यग्दृष्टिः, स च प्रथमौपशमिकसम्यग्दृष्टिः क्षायौपशमिकसम्यग्दृष्टिः क्षायिकसम्य-
 न्दृष्टिर्वा सम्यग्दृष्टित्वेन विरतेः फलं जानाति, परमप्रत्याख्यानकषायोदयविघ्नात् तां नाऽङ्गीकरोति न च पालयति, तस्य
 गुणस्थानमविरतसम्यग्दृष्टिगुणस्थानम् । अत्र सावद्ययोगप्रत्याख्यानं न जानाति, नाऽङ्गीकरोति. न पालयतीति त्रिभिः पदैरष्टौ
 मद्भाः स्युः, स्थापना । तत्राऽऽद्येषु चतुर्षु भङ्गेषु अज्ञानित्वान्मिथ्यादृष्टिः, शेषेषु त्रिषु ज्ञानवत्त्वात् सम्यग्दृष्टिः । चरमे तु
 निरतिमत्त्वान्छादौ यतिर्वा स्यात् । एतद्गुणस्थानस्थाः सर्वदैवाऽसंख्येयाः स्युः ४ । ततो विरतश्चाऽसावविरतश्च विरताविरतः,
 सम्यक्सत्त्वलाभादनु पूर्वोक्तमसकर्मस्थितिमध्यात् पल्यपृथक्त्वे क्षीणे सर्वसावद्यप्रत्याख्यानमाकृष्यन्तीति प्रत्याख्यानानावरणाः
 रूपायाः, तेषामुदये मतिं देशतः प्राणिहिमादिविरतिं स्वीकुर्यात्, सर्वविरतिं च न गृहीयात्, तस्य गुणस्थानं विरताविरत-
 गुणस्थानं, उक्तं च-“ विविहे नि हु सम्मचे, योवा न विरह उ जस्म कम्ममसा । सो अविरओत्ति भण्णइ, देसा पुण
 देमनिरओत्ति ” ॥ १ ॥ एते सर्वदैवाऽसंख्याताः स्युः ५ । ततो भूयः सप्तकर्मस्थितेर्मध्यात् संख्यातेषु सागरेषु
 क्षीणेषु चारित्रं लब्ध्या संज्वलनोदये सति विषयादिप्रमादवतः प्रमत्तगुणस्थानं पणं ६, अप्रमादवतो यतेरप्रमत्तगुणस्थानं
 मत्तमं ७, यदुक्तं-“ विगहाकसायनिहा-महाइरओ हवइ पमत्तचि । पंचसमिओ त्तिगुत्तो, अपमत्तजइं गुणेयवो ” ॥ १ ॥
 एतद्गुणस्थानद्वयं जयन्यतः ममयेनोत्कर्षतोऽन्तर्गृहेन परावृत्तितो देशेनपूर्वकोटिं याचत् स्यात् । एते चोत्कृष्टतः
 मोटिमहस्यपृथक्त्वमानाः स्युः ७ । ततः पुनः कर्मस्थितेः संख्यातसागरेषु क्षीणेषूपद्ममयेणि क्षपकथ्रेणि वा कोऽप्यारभते,

तत्रोपशामक आदावनन्तानुबन्धिनो युगपदुपशमय्य ततो दर्शनत्रिकं युगपदुपशमयति, क्षपकस्त्वबद्धापुरनन्तानुबन्धिनो युगपत् क्षपयित्वा तच्छेषं च किञ्चिन्मिथ्यात्वे शिखा तेन सह मिथ्यात्वं क्षपयति । एवं मिथ्यात्वशेषं मिश्रे, मिश्रशेषं च सम्यक्त्वे शिखा सम्यक्त्वं क्षपयति, सम्यक्त्वशेषं च कपायाष्टके शिखा वक्ष्यमाणरीत्या क्षपणक्रमाब्धेगिसमाप्तौ केवली स्यात् । बद्धाशुक्लस्त्वनन्तानुबन्ध्यादिपट्टकं प्राग्बत्क्षपयित्वा सम्यक्त्वं ममस्त्वं क्षपयति, तदा च भोजनान्त्यकलग्रामवत् स्यात् । बद्धाशुक्लस्त्वनन्तानुबन्ध्यादिपट्टकं प्राग्बत्क्षपयित्वा सम्यक्त्वं वेदकमम्यक्त्वं स्यात् । यद्यपि शायोपशमिके तद्वेदनमस्ति, परं सम्यक्त्वान्त्यदलिकक्षपणसमये सम्यक्त्वं तदलिकवेदनरूपं वेदकमम्यक्त्वं स्यात् । अत्र तु नास्तीति विशेषः, सम्यक्त्वक्षयान्त्यममयाभावाच्च तस्मादत्र विद्युद्विरस्यधिका तत्र सम्यक्त्वपुञ्जः सत्तायामस्ति, अत्र तु नास्तीति विशेषः, दर्शनमसकस्योपशमे क्षये वा श्रेणिस्थ- घटत इति । ततः सप्तकक्षये कृते मति तिष्ठत्येव । तादृशपरिणामाभावादत्र च दर्शनमसकस्योपशमे क्षये वा श्रेणिस्थ- स्योपशमिकसम्यक्त्ववतः क्षायिकसम्यक्त्ववतो वाऽष्टमं निवृत्तिबादरगुणस्थानं । अत्र प्रविष्टानां प्राणिनां परिणामा मिथो निवर्तन्ते शुद्धितारतम्येन भिन्ना भवन्ति, कपायाश्चाऽग्रेतनगुणस्थानापेक्षया बादराः । अतो निवर्तनशीलो निवर्ती, बादरकपाय- त्वाद्वारः, निवर्ती वाऽसौ बादरश्च निवर्त्तिबादरो जन्तुस्तस्य गुणस्थानं । अस्य चाऽपूर्वकरणं इत्यपरं नाम । अकृतपूर्वाणां स्थितिघातः १, रसघातः २, गुणश्रेणि ३, गुणसंक्रम ४, स्थितिवन्धानां ५, पञ्चानामर्थानां करणमस्येति मत्वर्थीयेऽपि अपूर्वक- रणो जन्तुस्तस्य गुणस्थानं । तत्र प्रौढस्थितीनां कर्मणामपवर्त्तनाकरणेनाऽल्पस्थितीकरणं स्थितिघातः, एवं रसघातोऽपि । एतौ च द्वावपि पूर्वगुणस्थानेषु विस्तरेण रसत्वादल्पावेव कृतवान्, अत्र तु विशुद्धेः प्रकृष्टत्वात्प्रकृष्टौ कुर्यात्, अत एवाऽपूर्वौ । तथा विशु- द्विवशादपवर्त्तनाकरणेनोपरितनस्थितेरवतारितस्य दलिकस्याऽन्तर्मुहूर्त्तादिग्रतः क्षिप्रतरक्षपणाय प्रतिक्षणमसंख्येयगुणवृद्ध्या

विरचनं गुणश्रेणिः । एतां च पूर्वगुणस्थानेष्वविशुद्धत्वाद्बहुकालवेद्यामल्पदलिकापवर्तनादविस्तृतां च विरचितवान् । इह तु विशुद्धत्वादपूर्वामल्पकालवेद्यां बहुदलिकोपवर्तनाद्विस्तीर्णां च करोति । तथा वक्ष्यमानशुभप्रकृतिष्ववध्यमानाशुभप्रकृतिदलिकस्य प्रतिक्षणमसंख्येयगुणवृद्ध्या विशुद्धिवशात् संक्रमणं गुणसंक्रमस्तमपीहापूर्वं करोति, स्थितिं च कर्मणामशुद्धत्वात् प्राग्दीर्घा च द्धवानिह तु तामपूर्वां विशुद्धत्वादेव इत्थां बध्नातीति ८ । तत उपशमश्रेणौ चेन्नरः प्रारब्धा तदाऽनुदीर्णमपि नपुंसकवेदं, ततः स्त्रीवेदं, ततो हास्यरत्नरतिभयशोकजुगुप्सरूपं पट्टकं, ततो नृवेदं, चेत्स्त्री तदा ह्नीयं, नृवेदपट्टकान्ते स्त्रीवेदं, चेत्स्त्रीयः तदा स्त्रीनृवेदपट्टकान्ते ह्नीयवेदं । ततोऽप्रत्याख्यानक्रोधप्रत्याख्यानक्रोधौ युगपदुपशमयः ततः संज्वलनक्रोधमेवं मानमायालोभानप्युपशमयति । तत्र संज्वलनलोभमुपशमयंस्तं त्रिभागीकृत्य द्वौ भागौ युगपदुपशमय्य तृतीयांशं च संख्येयांशान् कृत्वा पृथक्कालेनोपशमयति । क्षपकश्रेणौ त्वबद्धापुरेव श्रेणिं समापयतीति स क्षीणसम्यक्त्वांशेषमग्रत्याख्यानप्रत्याख्यानकपायाष्टकान्तः क्षिप्त्वा युगपत्कपायानां प्राक् क्षपणमारभते, तन्मध्यभागं च क्षपयन् नरकगतिनरकात्पूर्वतितिर्यग्गतितिर्यग्गानुपूर्वीएकेन्द्रियजातिद्वीन्द्रियत्रीन्द्रियचतुरिन्द्रियजातिः ८ आतपोद्योतस्थावरसूक्ष्ममाधारणापर्याप्तनामानि १४ निद्रानिद्राप्रचलाप्रचलास्त्यानर्द्धय एताः १७ प्रकृतीः क्षपयित्वा ततोऽष्टानां शेषं क्षपयति । सर्वमिदमन्तर्मुहूर्त्तकालेनेति । ततो नपुंसकवेदं, ततः स्त्रीवेदं, ततो हास्यादिपट्टकं, ततः पुंवेदं त्रिधा कृत्वा द्वौ भागौ युगपत् क्षपयित्वा तृतीयभागं संज्वलनक्रोधे क्षिपति, नरि प्रारम्भकेऽयं क्रमः, तयादौ प्रारम्भके तुपशमश्रेणिवत्तद्वेदक्षपणं पट्टकान्ते वाच्यं । ततः संज्वलनक्रोधं त्रिधा कृत्वा द्वौ भागौ क्षपयित्वा

१ शुभशब्दोऽधिको भाति ।

तृतीयं संज्वलनमाने क्षिप्त्वेत्यादि । संज्वलनलोमक्षपणं तूपग्रामश्रेणिवत् । तत्रोपग्रामश्रेणौ क्लीबवेदादारभ्य, क्षपकश्रेणौ
 तु कपायाष्टकादारभ्य संज्वलनलोमसंख्येयखण्डान्त्यखण्डं यावदनिवृत्तिबादरः । एकसमय इदं प्रविष्टानां जन्तूनां
 मियः परिणामा निवर्तनात् सूक्ष्मसंपरायापेक्षया कपायबादरखण्डवत्त्वाच्चाऽनिवृत्तिबादरस्तस्य गुणस्थानं । सर्वेष्वप्युप-
 शमनक्षपणकालः पृथक् पृथक् अन्तर्मुहूर्त्तं, श्रेणिसमाप्तिरप्यन्तर्मुहूर्त्तैर्नैव स्यात् । समयोनघटीद्वयमानोत्कृष्टान्तर्मुहूर्त्तं
 लघूनामसंख्यातांतर्मुहूर्त्तानां भावात् ९ । ततश्चरमं लोमखण्डमसंख्येयखण्डानि कृत्वा पृथक् पृथक् समयेनोपशमयन्
 क्षपयन् वा सूक्ष्मसंपरायः, संपर्येति पर्यटति भवमनेनेति संपरायः कपायोऽस्येति तस्य गुणस्थानं १० । ततः सर्व-
 कपायोपशमे सत्युपशान्तमोहस्तस्य गुणस्थानं ११ । एवमत्राऽनन्ताबुबन्ध्यादेः सप्तविधस्य दर्शनमोहस्य पुंवेदादेरेक-
 विंशतिविधस्य चारित्रमोहस्य च कर्मणः क्रमेणोद्वर्त्तनोदयाद्ययोग्यत्वकरणेनोपशमो जातः, क्षपकस्य तु कपायक्षये क्षीण-
 मोहगुणस्थानं । सर्वस्य मोहनीयस्योपशमे क्षये वा चतुर्दशाभ्यन्तरग्रन्थरहितत्वाभिर्ग्रन्थ उच्यते १२ । इहोपशमश्रेणिरुप-
 शान्तमोहं यावत्स्यात्, ततोऽन्तर्मुहूर्त्तं यथाख्यातचारित्री भूत्वा लोमोदयादवश्यं प्रतिपतत्येव, कोऽपि मिथ्यात्वमपि
 गच्छति, क्षपकस्तु नैव पतति, परं प्राय एकभव एकजीवमाश्रित्यैकैव श्रेणिः स्यात् । कर्मग्रन्थाशयेन त्वेकभवे श्रेणिद्वयमपि,
 सिद्धान्तमतेन त्वेकभव आद्याश्रेणिर्वारिद्वयं स्यात् । संसारमध्ये त्वेकजीवस्य वारचतुष्कं भवति । उत्कृष्टत उपशामका एक-
 वारं चतुःपञ्चाशच्छ्रम्यन्त उपशान्तमोहास्तु संख्याताः क्षपकास्त्वष्टोत्तर(शत)मानाः । भस्मछन्नाग्निसमः कर्मणामुपशमो
 विध्याताग्निसमस्तु क्षय इति । यदा क्षीणमोहो यथाख्यातचारित्री क्षपकनिर्ग्रन्थः सन्नन्तर्मुहूर्त्तं विश्रम्याऽन्त्यसमययोराद्ये

समये निद्रां प्रचलां च क्षपयित्वा, चरमे तु मत्पादिज्ञानावरणं पञ्चविधं, चक्षुरचक्षुराधिकेवलावरणरूपं चतुर्विधं दर्शनावरणं, पञ्चधाऽन्तरागं च क्षपयित्वा केवली भवति, तदा स जीवस्य निर्मलत्वकरणात् स्नातक उच्यते । स च जघन्यतोऽन्तर्मुहूर्त्तमु-
त्तर्यतोऽष्टवर्षोत्पूर्वकोटिं यावत् सयोगिकेऽली स्यात् । योगा मनोवाक्कायव्यापाराः, सह योगैर्वर्त्तत इति सयोगी, सयोगी
चाऽसौ केवली च सयोगिकेऽली तस्य गुणस्थानं १३ । एते च जघन्यत उत्कृष्टतः कोटिपृथक्त्वमानाः स्युस्तथा केवल्यनुत्तर-
सुरादिभिर्मनसा सन्देहं पृष्टो मनःपर्याप्तिसम्बद्धं स्वीयं द्रव्यमनः केवलित्वे सत्यप्युपयोगविषयेऽनागच्छदपि तत्संशयापनोदाय
तदा प्रयुङ्क्त इति मनोयोगं, देशनादौ तु वाग्योगं, कायव्यापारादौ काययोगं प्रयुङ्क्ते १३ । ततोऽन्तर्मुहूर्त्तेशेषेष्वायुर्वेद्यनामगो-
त्रेषु मनोवाक्कायव्यापारोऽघादयोगिगुणस्थानं । न विद्यन्ते योगा अस्याऽयोगी तस्य गुणस्थानं १४ । एते चोत्कृष्टतोऽष्टोत्तरशत-
मानाः स्युः । तत्र स सुपिरपूर्या देहदृतीयभागोऽनस्थः पञ्चद्वस्वाधरोच्चारं यावन्निश्चलः शैलेऽस्यवस्थां प्रपद्यैकसमयेन सिध्यति ।
तथा गुणस्थानानां कालप्रमाणमिदं—मिथ्यात्वं भव्यानामनादिसान्तमभव्यानां त्वनाद्यन्तं, तत्र चान्तसम्यक्त्वानां तु
मिथ्यात्वं जघन्यतोऽन्तर्मुहूर्त्तमुत्कृष्टतो देशोनं अर्धपुद्गलपरावर्त्तं स्यात् । द्वितीयं जघन्यतः समयमुत्कृष्टतः पडावलिकाः ।
तृतीयं द्वादशं चतुर्दशं चाऽन्तर्मुहूर्त्तमेव । तुर्यं जघन्यमन्तर्मुहूर्त्तमुत्कृष्टं साधिकांस्त्रयस्त्रिंशत्सागरान् । पञ्चमं त्रयोदशं च जघ-
न्यमन्तर्मुहूर्त्तमुत्कृष्टं देशोनपूर्वकोटिमानं । षष्ठादीन्येकादशान्तानि जघन्यतः समयमुत्कृष्टतोऽन्तर्मुहूर्त्तं । येषु च त्रियन्ते
तेष्व्याद्यद्वितीयतुर्याणि परमवे सह यान्ति शेषाण्यष्ट न यान्ति । यतः—“ मिच्छे सासाणे वा, अविरयसम्भंमि अहव गहि-
यंमि । जंति जीया परलोए, सेसिक्कारसगुणे मोत्तुं ” ॥ १ ॥ तथा मनुष्यगतौ सर्वाणि गुणस्थानान्याप्यन्ते, पञ्चेन्द्रियतिर्यक्षु

पञ्चाऽऽप्तानि, विकलेन्द्रियेषु चाऽऽद्ये द्वे, अपर्याप्तवस्यायां घण्टालोलान्यायेन सास्वादनस्याऽपि भावात् । यतः सास्वादना
विकलेपूतपद्यन्ते, तथैकेन्द्रियेष्वेकमाद्यं शेषगतयोद्यत्वारि । तथाऽऽयुर्बन्धामावे मम्यगृह्णामादिष्वप्यसु मृता वैमानिकाः स्युः ।
बद्धायुरप्युपशमथेणित्य उपशान्तमोहो वा मृतोऽनुचरसुरेषूपपद्यते, आद्यतुर्यपञ्चमपेष्टेषु मृतग्रतुर्गतिष्वपि, द्वितीये तु तिर्थक्ष्म-
तुष्येणैव । तथैकं जीवमाधित्य मिथ्यात्वस्योत्कृष्टान्तरं पट्टपट्टिसागरान्, सास्वादनस्य पल्यासंख्यमार्गं, शेषाणां देशोनमर्ध-
पुद्गलपरावर्त्तं । जघन्यान्तरं सर्वेयामन्तर्मुहूर्त्तं, सास्वादनस्य तु पल्यासंख्यभागः । अनेकजीवानांश्रित्य प्रतिपत्त्यपेक्षयाऽविरता-
दीनां त्रयाणां क्रमात्सप्तचतुर्दशपञ्चदशदिनान्, पूर्वप्रपञ्चानां त्वन्तरं नाऽस्ति । उपशमश्रेणोर्वर्षपृथक्त्वं, क्षपकश्रेणोरयोगिनश्चो-
त्कृष्टान्तरं षण्मासान्, सास्वादतन्मिथयोः पल्यासंख्येयभागमिति गुणस्यानविचारः । अत्र योऽश्रद्धानादिनाऽतिचारः २५ ।
“पन्नरसहिं परमा०” दरमाश्च तेऽघामिकाश्च परमाघामिका भवनपतिविशेषाः । ‘अवे’ ‘असि’

ध्वे अवेरिस्ती खेव, सीमे अ सय्के इय । रुदोवर्केइकाले य, महार्कालेत्ति आवरे ॥ १ ॥

अस्तिपेत्ते धर्मेकुवे, वाल्हे वैयरेणी इय । पैरस्सरे गहोचोत्ते, एण पन्नरसाहिया ॥ २ ॥

अंवाः १ अम्बरपयः २ इयामाः ३ सबलाः ४ रौद्राः ५ उपरीद्राः ६ कालाः ७ तथाऽपरं महाकालाः ८ असयः ९
पत्रघटुपः १० कुम्भाः ११ वालुकाः १२ वैतरण्यः १३ खरस्वराः १४ महाघोषाः १५ एते पञ्चदश आख्याताः । अत्र चूर्णि-
गाथाः—“घाडिति पहाडिति य, हणति विद्धति तह निसुंमंति । सुंचंति अंवरसले, अंवा खलु सत्तथ नेरइये” ॥१॥ अम्ब्याख्याः
स्वमवनाद् नरकावासं गत्वा घाटयन्ति-सारमेयानिव शूलादिभिस्तुदन्तः स्यानात्स्थानान्तरं नयन्ति, प्रघाटयन्तीतस्ततो भ्रम-

यन्ति, तथाऽम्बरतले उत्क्षिप्य पुनर्निपतन्तं मुद्गरादिना घ्नन्ति, शूलादिना विध्यन्ति, 'निसुम्भन्ती' ति ग्रीवायां गृहीत्वा भुव्य-
घोमुखं पातयन्त्यथोत्पाद्याऽम्बरतले मुञ्चन्ति, अग्नान्ति शब्दं कुर्वन्ति परपीडाकरण इत्यम्बाः । १ । " ओहयहए य तहियं,
निस्मन्ने कप्पणीहि कप्पंति । विदलगचडुलगछिण्णे, अंवरिसा तत्थ नेरइये " ॥ २ ॥ तत्र तेषु देवेषु मध्येऽम्बरपिनामानस्तत्र
तस्मिन्नरेके नारकान्मुद्गरादिनोपसामीप्येन हतानपि पुनः खड्गादिना हतानुपहततान् निःसंज्ञान् मूर्च्छितान् कल्पन्या कल्प-
यन्ति छिन्दन्ति द्विदलानीय 'चडुलग' चि खण्डशः छिन्नान् कुर्युः । काऽप्यम्बरीपे भ्राष्ट्रे पवनादम्बरीपा इति । २ । " साडण-
पाडणतोडण-विन्धणरज्जूलप्पहारेहि । मामा नेरइयाणं, पयत्तयंती अपुन्नाणं " ॥ ३ ॥ इयामाख्या अपुण्यानां नारकाणां
शाटनमङ्गछेदं, पातनं निकुटादघो वज्रभूमौ, तोटनं शूलादिनाऽर्दनं, व्यधनं शूल्यादिना नामादिवेधं तथा रज्ज्वादिना बन्धं,
तलप्रहारैर्हस्ततलाघातः पीडां प्रवर्तयन्ति । ३ । " अंतत्ररक्तिरुसाणि य, हिययं कालिज्जुप्फसे वढ्ढे । सवला नेरइयाणं,
पयत्तयंती अपुन्नाणं " ॥ ४ ॥ अत्राऽऽन्तर्गतानि जराकफिमानी मांसविशेषानाकृपन्ति, हृदयं पाटयन्ति, कालिज्जं हृद-
यान्तर्गतं मांसखण्डं तथा पुष्पममुद्रांगद्याश्रितमांसं वर्धनानाकृपन्ति । एवं शबलाख्याः कर्करवर्णा देवा नैरयिकाणां दुखं
प्रवर्तयन्ति । ४ । " अस्मिन्तिक्कुंतोमर-सूलनिखलेसु सुइयग्गे(इयाइ)सु । पोयंति रुद्धरुम्मा, नरेये पाला तहि रुदा " ॥ ५ ॥
अमिश्रज्ज्यादिषु प्रहरणेषु तथा मृत्तिकादिषु प्रोतयन्ति । ५ । " भंजंति अंगमंगाणि उरु वाहू शिरांसि करचरणे । कप्पंति
कप्पणीहि, उवरुदा पावकम्मरए " ॥ ६ ॥ उपरौद्राख्याः पापकर्मरताः सन्त उरु वाहू शिरांसि करचरणानङ्गोपाङ्गानि भञ्जन्ति

१ भ्राष्ट्रपाकयोग्यान् फरोतीलसौ अम्बरीप इति समवायांगवृत्तौ प्रवचनसारोद्धारवृत्तौ च ।

मोटयन्ति कल्पनीभिः कल्पयन्ति । ६ । “मीरासु सुंठयसुं, कंठसु य पयणेसु य पयंति । कुंभीसु य लोहीसु य, पयंति
 काला उ नेरइये” ॥ ७ ॥ कालाख्या नारकान् ‘मीरासु’ दीर्घचुल्लीषु, सुंठकेषु दीर्घवन्त्रादिकाष्ठाग्रेषु, कण्ठादिषु च पचन्ति,
 ‘कण्ठ’ पचनकुम्भी, लोहीनामानो लोहपात्रभेदाः । ७ । “कल्पंति कल्पणी मंसगाणि छिदंति मीहपुच्छाणि । स्वायंति य
 नेरइया, महकाला पाचकम्मरए” ॥ ८ ॥ कल्पन्या मांमनि कल्पयन्ति । ‘कागीणीमंगाणी’ ति पाठे शृङ्खणमांसखण्डानि
 यथा स्युस्तथा कल्पयन्ति, सिंहपुच्छानि पृष्ठप्रेद्वचत्रास्तान् छिन्दन्ति, प्राग्भवे मांसाशिनो नारकान् स्वाङ्गमांसानि खादयन्ति
 । ८ । “हृत्थे पाए ऊरू, बाहुशिरा नहय अंगमंगाइं । छिदंति पगामं तु, असिनेरइया उ नेरइये” ॥ ९ ॥ असिनामानो नैरयिका
 नरकपाला नैरयिकानेवं तुदन्ति यथा हस्तादीन् गिरा नमाः प्रकामं छिन्दन्ति, तुशब्दो दुःखविशेषज्ञार्थः । ९ । “कन्नोडु-
 नासकरचर-णदमणतहथणयुतोरुचाहूणं । छेदणभेदणसाडण-असिपचधणूहि पाडिंति” ॥ १० ॥ अमिश्रस्रप्रधानाः पत्रधनुना-
 मानोऽसिपत्रधनं विच्छुर्य छाथार्थिनस्तत्राऽऽगताभारकान् कर्णोष्ठादीनां तथा स्तनयुतोरुचाहूनां छेदनादि कृत्वाऽभिपाटयन्ति
 विदारयन्ति, दक्षना दन्ताः । काऽपि असिपत्रा धनुषा इति नामोक्तं तत्राऽसिपत्रधनविक्रुर्वका अमिपत्राः, धनुषा बाणान्मुच्या
 हन्तारो धनुषाः । १० । “कुंभीसु य पयणेसु य, लोहीसु य कंदुलोहकुंभीसु । कुंभीयनरयवाला, हणंति पायिंति नरएसु” ॥ ११ ॥
 शुम्भिकनामानो नरकेष्वाघेषु त्रिषु नारकान् घ्नन्ति पाचयन्ति च, क? कुम्भीषु लोहिकासु, पचनकेषु तापकेषु, लोहीषु
 लोहकविच्छुरेषु, तथा कन्दुलोहकुम्भीषु चतुःकाष्ठस्वम्भमानासु लोहकुम्भेषु लोहकोष्ठीप्यत्यर्थः । ११ । “उडतडतडस्म
 भजंति भजणे कलंपवालुया पट्टे । बालुया नेरइया, लोलंती अंवरतलंमि” ॥ १२ ॥ बालुकाख्या भर्जने मात्रने

चनकानिध 'तडतडतडस्से'ति स्फुटतो मृज्जन्ति पचन्ति, क? कदम्बाकारतप्तवालुकायाः पृष्ठे ऊर्ध्वं तथाऽम्बरतले लोलयन्ति । १२ । " वसपूपरुदिरकेस-द्विवाहिणी कलकलंतजतुसोषा । वेयरणिनरयवाला, जेरइए ऊ पवाहिंति " ॥ १३ ॥ वैतरण्याख्या वशापूरुधिरकेशास्त्र्णां वाहिनी नदी कलकलञ्जतुश्रोताः कलकलछाक्षासदृशतटा याऽस्ति तस्यो क्षिप्त्वा तु पुनः प्रवाहयन्ति । १३ । " कप्यंति कक्सएहि, कप्यंति परोप्परं परसुगेहि । सिवलियमारुहंती, खरस्सरा तत्थ नेरइये " ॥ १४ ॥ खरस्सराः क्रकचैः करप्पैः कल्पयन्ति परस्परं पर्थुभिः कुठारैः कल्पयन्ति, वज्र-कण्टकयुक्तं शाल्मलीतरुमारोहयन्ति । १४ । " मीए य पलायंती, समंतओ तत्थ ते निरुंमंति । पसुणो जहा पसुवहे, महघोसा तत्थ नेरइये " ॥ १५ ॥ तत्र नरके तान् नारकान् भीतान् पलायमानान् तत्र तेषु परमाधार्मिकेषु महा-घोषाः समन्ततो निरुन्धन्ति यथा पशुवये पशवो रुध्यन्ते । १५ । " परमाधार्मिका नामानुरूपान्वर्थी ज्ञेयाः, इयामकालमहा-कालवर्णानुरूपाऽभिधा । तथा लोक्षपीपणवज्रतुण्डरथवाहनवज्रमयाराव्ययनतप्तत्रपुपानाग्निवर्णपुत्रिकाश्लेषणादिदुःखकर्तारः सर्वेऽपि परमाधार्मिका घटन्ते । अत्र येषु परमाधार्मिकत्वं स्यात् तेषु स्थानेषु वर्तितमित्याद्यतिचारस्य मिथ्यादुष्कृतं २६ । 'सोलसहि०' पोडशभिर्गाथाख्यं पोडशमध्ययनं येषां तैर्गाथापोडशकैस्सूत्रकृताद्यश्रुतस्कन्धाध्ययनैः 'सम'

समयो वेयालीयं, उवसग्गपरिण्णभीपरिणा य । निरयविमत्तीवीरत्थओ य, कुसीलाण परिहासा ॥ १ ॥

समयः १ वैतालीयं २ उपसर्गपरिज्ञा ३ स्त्रीपरिज्ञा ४ निरयविमक्तिः ५ वीरस्त्वः ६ कुशीलपरिभाषा ७ । 'वीरि'

वीरियधम्मसमाही, ममासमोसरणं अदुतहं गंयो । जमईयं तह गाहा-सोलसमं होइ अज्जयणं ॥ २ ॥

वीर्यं ८ धर्मः ९ समाधिः १० मार्गः ११ ममवमरणं १२ महातपः १३ ग्रन्थः १४ यदतीतं १५ गाथा १६ । अत्र क्रमेण स्वान्यमयग्ररूपणा १ वैतालीयछन्दमा श्रीकृष्णयोक्तनवनचतिसुतोपदेशः २ उपमर्गव्याख्या ३ स्त्रीदोषः ४ नरकप्ररूपणा ५ श्रीवीरस्तुतिः ६ कुन्तीलमाधुविचारः, बालपण्डितवीर्यद्वयं ८ यतिधर्माख्याने ९ अग्रमत्तयतिममाधिः १० यतिमार्गः ११ 'अमीहमयं किरियाणमि' त्यादिवादिचतुष्कमतं १२ श्रिव्यगुणदोषकथनं १३ गुरुकुलवासः १४ कर्मादानाध्याख्यानं १५ चारित्रप्रतिष्ठाख्यानं १६, क्रमादर्थाः षोडशस्वपि ज्ञेयाः । एवमथद्वानादिना योऽतिचारः २७ । 'सत्तर०' सप्तदशविधेऽमयमे सति योऽतिचारस्तस्य मिथ्यादुष्कृतं, तत्र 'पुढ'

पुढविदगअगणिमारुयवणस्सइ-वित्तिचउपणिदिअजीवो । पेहुत्तेहपमज्जणपरिडुवणमणोवईकाय ॥ १ ॥

पृथ्व्युदकामिमारुतयनस्यतिद्वीन्द्रियत्रीन्द्रियचतुरिन्द्रियपञ्चेन्द्रियाणां जीवानां मनोवाक्यैः संरम्भसमारम्भमवर्जनमिति नवधा जीवसंयमस्तत्र मनोवाक्यैरारम्भसंक्रयः संरम्भः, तत्र वाचा संकल्पो वाचाऽऽरम्भमापणं, कायेन संकल्पस्तथा चेष्टाकरणेन । एषा मनोवाक्यैः परितापकरणं समारम्भ उच्यते । तत्र मनसा परितापचिन्तनं परितापकरणं । तथा मनोवाक्यैर्हिंसा आरम्भ उच्यते । तथाऽजीवे संयमः, एवं दशधा संयमः । तथा प्रेक्षा ११ उपेक्षा १२ प्रमार्जना १३ परिष्ठापन १४ मनो १५ वचः १६ कायेषु १७ संयमः, सप्तदशधा स्यात् । अथ क्षेपकथाः—'पुढवाइयाण जाव य पंचिदिय संजमो मवे' । पृथ्व्यादीनां पृथ्व्युदकान्यादीनां, पञ्चेन्द्रियान् यावत्, संयमो भवेत्, कथं? 'तेसिं संघटणई, न करे त्तिचिहेण करणजोएणं' । १ । त्रिचिधेन करणानां योगेन व्यापारेण तेषां संघट्टनादि न कुर्यात्, एष नवधा संयमः । 'अजीहिं जेहिं गहिंएहिं असंयमो

मणिओ य ' यैरजीवैर्वस्तुभिरेजालवद्भादिभिर्द्रव्येण वा गृहीतैरसंयमो भणितः । ' तद् पुत्थदुस्सपणए तणपणए चम्मपणए य ' । २ । तथा पुस्तकपञ्चके दूष्यपञ्चके तृणपञ्चके चर्मपञ्चके च गृहीतेऽसंयमः स्यात् तद्वर्जने च संयमस्तत्र ' गंडी १ कच्छवि २ सुट्ठी ३, संपुडफुल्लो ४ तद्वा छिवाडी य ५ ' । गण्डीपुस्तकः १, कच्छपीपुस्तकः २ मुष्टिपुस्तकः ३ सम्पुटकफुल्लकः ४ छेदपा-
 दीपुस्तकः ५ । ' एयं पुत्थयपणंगं, पन्नत्तं वीयरगेहिं ' । ३ । ' वाहल्लपुहचेहिं, गंडीपुत्थो य तुल्लओ दीहो ' गण्डीपुस्तको वाहल्लं पिण्डः पृथुत्तं विस्त्वारस्ताम्पां तुल्लयो दीर्घश्च स्यात् १ । ' कच्छवि अंतं तणुओ, मज्जे पिहुलो मुणेयवो ' । ४ । कच्छपी-
 पुस्तक उभयोः पार्श्वयोरन्ते तनुकः सूरुमो मध्ये पृथुलोऽल्पवाहुल्यश्च । ' चतुरंगुलदीहो वा, वड्डागिह मुट्ठिपुत्थओ अहवा ।
 चउरंगुलदीहच्चिय, चउरंसो होइ विन्नेओ ' ॥ ५ ॥ मुष्टिपुस्तकश्चतुरङ्गुलमानो दीर्घो वा दृक्ताकृतिर्वृत्ताकारोऽथवा चतुरङ्गुलदीर्घ
 एव चतुरस्रश्चतुष्कोणो विज्ञेयो भवति ३ । ' संपुडगो दुगमाई फलगा ' द्वयादयो द्वौ त्रय इत्यादयः फलका यत्र स्युः स
 सम्पुटपुस्तकः ४ । ' युच्छं छिवाडि इत्ताहे । तणुपचूसियरुवो होइ छिवाही बुहा विंति ' ॥ ६ ॥ इदानीं छेदपाटीपुस्तकं वक्ष्यते,
 तनुपत्रैः कुर्यैः पत्रैः स्तोकैः पत्रैर्वा उच्छ्रितरूपच्छेदपाटी भवति । बुधाः सर्वज्ञा भवन्ति । अथवा ' दीहो वा हस्सो वा, जो
 पिहुलो होइ अप्पवाहुल्लो । तं मुणियसमयसारा छिवाडिपोत्थं भणंतीद् ' । ७ । दीर्घो वा यः पृथुलो विस्तृतो-
 ऽल्पवाहुल्यो भवति तं ज्ञातसमयसारा ज्ञातसिद्धान्ततत्त्वा हु निश्चितं छिवाडिपुस्तकं भणन्ति ५ ! अधुनादृश्यमानपुस्तका
 एवैव पुस्तकेष्वन्तर्भवन्ति । उत्सर्गेण यतीनां पुस्तका अकल्प्या यतः—' जइ तेसि जीवाणं, तत्थ गयाणं तु सोणिंयं हुत्ता ' ।
 यदि तेषां कुण्डवादीनां जीवानां तत्र पुस्तके गतानां स्थितानां देहे शोणितं स्यात् । ' पीलिज्जंते घणियं, गलिज्जं तं अक्खरे

फुमिउं' । ८ । 'घणियम'त्यर्थं पीट्यमानेषु तच्छोणितमथराणि 'फुमिउं' मार्जित्वा गलेत । अपवादतो ग्रहणेऽपि संयमो
 यतः- 'दुष्पडिलेहियदूतं, अद्राणाई यित्त मेण्हंति' । दुःप्रतिलेखितदुष्यमध्यादिषु विविक्ताः कारणे गृह्णन्ति । 'घेप्पइ
 पुत्थययणगं, कालियनिज्जुत्तिकोमट्ठा' । ९ । पुस्तरूपञ्चकं कालिकम्वत्रनियुत्तिकोशार्थं गृह्यते । अतः पुस्तकादीनि चत्वा-
 र्यपि प्रज्ञादिहीनतामपेक्ष्य प्रतिलेखनादिपूर्वं यतनया धारयतोऽजीवसंयमः । 'दुविहं च दूमपणगं, ममामओ तंपि होइ
 नायव्वं । अप्पडिलेहियपणगं, दुष्पडिलेहं च यिच्रेयं' । १० । मर्याया प्रतिलिखितुमशक्यान्यप्रतिलेख्यानि, न मम्यक् प्र-
 लेखयितुं शक्यानि दुःप्रतिलेख्यानि नस्यानि, तेषां पञ्चकं, अग्रतिलेख्यं दुःप्रतिलेख्यं च चम्पपञ्चकं त्रिजेत्र्यं । 'अप्पडिले-
 हिय दूसे तूली उमहाणगं च नायव्वं । गंहुमहाणालिणिणि मम्वए चेत्त पोत्तमए' ॥ ११ ॥ अग्रतिलेख्यदुष्याणि यथा 'तूली'-
 रूतार्त्ततूलादिमृता तूलिका १, 'उमहाणगं' हंमरोमाद्रिमृत्तमुच्छीर्षकं २, 'गंहुमहाण' गच्छप्रदेशे यदीयते तद्गण्डोपधानं ३ ।
 'आलिणिणि' या ज्ञानुर्कूर्परादिषु दीयते ४, 'मम्वए चेत्त पोत्तमए' वस्त्रमयमामनं चाउरितारं मम्वरकः ५ । 'पल्हवि १,
 कोयत्त २, पात्तार ३, नत्तए ४, तह य दाढिगाली य ५ । दुष्पडिलेहियदूसे, एयं वीयं भवे पणगं' । ११ । एतानि
 पञ्च दुःप्रतिलेख्यदूष्याणि । 'एयं वीयं भवे पणगं' एतद् द्वितियं पञ्चकं भवेदेयां पञ्चानां व्याख्या- 'पल्हवि हत्थुत्थरणं'
 पल्हवि हस्त्यास्तरणं खरडको (?) ये चाऽन्य आस्तरकादयोऽल्पवहुरोमयुक्तास्ते सर्वेऽप्यत्राऽन्तर्भवन्ति १, 'कोयत्तओ
 रूपूरिओ पडओ' । 'कोयत्तओ' रूतपूरितः पटः न माणकीतिनामकः, नेपालरुम्बलादयोऽत्राऽन्तर्भवन्ति २, 'दाढिगालि-
 घोयपोची' द्वितन्तुपोत्तिर्दोरीरुजाविर्दाढिगालि कथ्यते ५, 'सेम पसिद्धा भवे मेया' । १२ । दोषो भेदो प्रसिद्धो, तत्र प्राचारा

दोर्दप्रमुखाः कील्लकादि च परित्यिर्वा ३, नवतकं जीणमुच्यते ४ । 'तणपणं पुण भणियं, जिणेहिं जियरागदोसमोहेहिं । माली १, बीही २, कोह्न ३, रालगरणे तणाइं च' । १३ । तणानि रालका कडुः ४, 'रणे तणाइं च' अरण्यतणानि श्यामकादीनि ५ । चर्मपञ्चकं द्विभेदं स्यात्, द्वयमप्याह—'अयएडल्लगाविमहिमी भिगाणमजिणं च पंचमं भणियं । तल्लिगा रालग उद्वे, कोसग कवीय वीयं तु' । १४ । 'अय' अजः १, 'एडल्ल' एडकः २, 'गावि' गौः ३, 'महिमी' महिषी ४, एपां चर्म, तथा 'भिगाणमजिणं च पंचमं भणियं' मृगाणां चर्मजिनमिति नामकं पञ्चमं भणितं, तथा 'तल्लिगा' तलीयकानि १, 'खल्लग' उपानह २, 'उद्वे' यन्त्रा ३, 'कोसग' कोशकं खोभलकं ४, 'कवीय' कचिचर्म मार्गे दवाग्निरक्षाद्यर्थं ५, 'वीयं तु' द्वितीयं पञ्चक-मृत्तमणीयां परिहारं उपनादे तु ग्रहणे संयमः । 'तह वियडहिरणाई ताइं न गिण्हइ असंजमो माहू । ठाणाइ जत्थ चेए पेहप-मजिणु तरथ करे' । १५ । विरुटं मुक्तादि हिरण्यादि च, 'ताइं न गेण्हइ असंजमो माहू' मा भवत्वसंयमः, उक्तोऽजीवसंयमः । 'ठाणाइ जत्थ चेए' स्थानं कायोत्तमर्गादानूर्ध्वस्थानं यत्र स्थाने चेतयेद्वेदयेच्चिन्तयेद्वा 'पेहपमजिणु तत्थ करे' तत्र चक्षुषा प्रेक्ष्य रजोहरणादिना प्रमाज्यं कुर्यात् । 'एमा पेह उवेहा दुग्गिहा पुण मा होइ नायवा । वावारावावारे वागारे जह त गामस्स । १६ । एमो उवेक्खमो ह अव्यापारं जहा भिणस्तंतं । किं एयं उवेक्खसि दुग्गिहाए एत्थ अहिगारो' । १७ । एष प्रेक्षासंयमः । अथो-पेक्षासंयमो 'उवेहा दुग्गिहा पुण मा वि होइ नायवा' मोपेक्षाऽर्थतो द्विविधा ज्ञातव्या भवति । 'वावारावावारे' व्यापारे-ऽव्यापारं चार्थं स्यात् । व्यापारेऽयं उपेक्षा यथा ग्रामस्यैव उपेक्षक इति लोको वक्ति कोऽर्थो ग्रामस्य व्यापारकर्त्तव्यार्थः । 'अव्यापारेऽयं उपेक्षा यथानदिनश्यत् किमुपेक्षसेऽत्र व्यापारं न कुरुष्व इत्यर्थः । अत्रोपेक्षासंयमे द्विविधयाऽप्युपेक्षयाऽधिकारः ।

किं एयं तु उवेकस्वसि 'अव्यापारेऽर्थं उपेक्षा यथैतद्विनश्यत् किमुपेक्ष्यसेऽत्र व्यापारं न कुरुष्व इत्यर्थः । 'दुविहाए एत्य
 अहिगारो' अत्रोपेक्षासंयमे द्विविधयाऽप्युपेक्षयाऽधिकारः । 'वावारोवेक्ख तहि संमोदय सीयमाण चोएइ । चोएइ इयरंणि
 य पावणीयम्मि कज्जंमि' । १८ । तत्र व्यापारोपेक्षा यथा 'संमोदय सीयमाण चोएइ' साम्भोगिकं समानसामाचारीकं
 साधुं संयमे सीदन्तं नोदयति प्रेरयति न त्वसांभोगिकं भिन्नसामाचारीकं । 'चोएइ इयरंणि य पावणीयम्मि कज्जंमि'
 इतरमसाम्भोगिकमपि प्राप्तवनीये कार्ये संघकार्ये नोदयति । 'अवावार उवेक्खा, नवि चोएइ गिहतं सीयंतं । कम्मेसु
 पडुविहेसु य संजम एमो उवेक्खाओ' । १९ । अव्यापारोपेक्षा त्वेवं 'न वि चोएइ गिहतं सीयंतं कम्मेसु पडुविहेसु
 य' एइसं पडुविधेयपि सावद्यकर्मसु सीदन्तं न नोदयति । 'संजमए सो उवेक्खाओ ५ एए द्विधोपेक्षासंयमः ।
 'पायाई भागरिए, अपमज्जितावि संजमो होइ' । सागारिकेऽपरिणतधर्मे जने पश्यति यादादि क्रमादि स्थण्डिलादस्यण्डि-
 त्संक्रमणे सचिन्ताचित्तमिथरजोऽपनयनार्थं रजोहरणेनाऽप्रमाज्याऽपि संयमो भवति । 'ते चेव पमज्जंते, असागारिए संजमो
 होइ' । २० । तौ चैव पादात्रैव प्रमार्जतोऽसागारिके सागारिकरहितस्थाने संयमः स्यादेव प्रमार्जनासंयमः । 'पाणेहि संसत्तं, भत्तं
 पाणमइयावि अमिसुद्धं । उवगणमचमार्हं, जं वा अइरित्तं हुआहि' । २१ । प्राणैस्त्रैर्जीवैः संसत्तं भक्तं पानमधिकाराचलितं वा
 भक्तं पानमथवाऽविगुदं भक्तं पानमथयोपकरणं वस्त्रपात्ररूपं भक्तादि च यद्यधिकं भवेत् । 'तं परिडुवे विहीए अवहार-
 संजमो भवे एए' तदुपकरणं भक्तादि सिद्धान्तोक्तविभिना परिष्ठापयेत्, अपहारः परिष्ठापनं तत्संयम एव भवेत् परिष्ठापनं-

१ अपहृत्यसंयम इति द्वारि० वृत्तो ।

संयम इत्यर्थः । 'अकुमलमणव्यरोहे, कुसलाण उदीरणं जं च' । २२ । अकुशलयोः सपापयोर्मनोवचसो रोधे कुशलयोः पुण्ययोरुदीरणं प्रवर्तनं । 'मणव्यसंजम एसो, काए पुण जं अवस्स कजंमि । गमणागमणं हवइ, ते उवउत्तो कुणइ सम्मं' । २३ । मनोवचनोः संयम एव मनःसंयमवारुसंयमावित्यर्थः । काये पुनस्तं संयमं चदन्ति यथाऽवश्यकार्ये गमनागमनं भवति, तद्वदयं मध्यगुपयुक्तः करोति । 'तवजं कुम्मस्सव सुसमाहियपाणिपायकायस्सा' हवइ काइयसंजमो, चिहुंतस्सेव साहुस्स । २४ । तवजं गमनागमनवजं कूर्मस्येव सुष्ठु ममाहिताः, ममाधिभाजो गुप्ता इत्यर्थः, पाणिपादक्रिया यस्य तस्य सुसमाहितपाणिपादक्रियास्य निष्ठुत एव माधोः कायिकसंयमो भवति । एवं मत्तदशया संयमो व्याख्यातो विपरीतस्तु सप्तदशविधोऽसंयमस्तस्याऽऽचरणेनाऽतिचारस्तस्य मिथ्यादुष्कृतं २८ । 'अट्टारसविहे अवंमे' - अष्टादशविधेऽब्रह्मणि कृतो योऽतिचारस्तत्र 'अउ' !

अउरालियं च दिवं मणवइकाएण करणजोएणं । अणुमोयणकारवणे, करणेणऽट्टारसारवंमं ॥ १ ॥

औदारिकमव्रत्त मैपुनं नृतिरश्चोः १ तथा दिव्यं देवसम्बन्धिमैपुनं २, प्रत्येकं मनोवाकायरूपकरणानां योगेन व्यापारेर्भेककृतोऽनुमोदनया कारणेन करणेनेति त्रिभिर्भेद्व्यापारं गुणेन नवमेदा यथा मनसा न करोति १ न कारयति २ कुर्वन्तं नानुऽमन्यते ३, एवं वाचा न करोतीत्यादि ३, एवं कायेन न करोतीत्यादि ३, एवं नव भङ्गा औदारिकेऽब्रह्मणि नव च दिव्येऽब्रह्मणि, इत्यष्टादशधाऽग्रत्त २९ । 'एगूणवी०' ज्ञाताधर्मकथाष्ययनैञ्चित्तरुदारहणैर्धर्मकथा विद्यते यत्र तज्ज्ञातकथाङ्गं विश्वामित्रममानवदाकारस्तस्याद्यश्रुतस्कन्धाष्ययनैर्नामतुल्याभिधेयैः । 'उक्खि' 'दाव' ।

उक्खिग्रणाय संपाडे, अडे कुम्मे य सेलए । तुंवे य रोहिणी मक्षी, मागंदी चंदिमा इय ॥ १ ॥

रायहवे वदगगाप, मंडुके तेयली इय । नंदिकले अवरकका, ओयेने मुंसु पुंडरिया ॥ २ ॥

उत्तिप्रज्ञातं १ संघाटं २ अण्डं ३ कूर्मं च ४ शैलकं ५ च तुम्यं ६ रोहिणीनामकं ७ मछीनामकं ८ माकन्दीनामकं ९ चन्द्रमोनामकं १० 'दासद्वय' इति समुद्रतटशुस्तत्रामकं ११ उदकजातं १२ मण्डूकं १३ तैतलीयं १४ नन्दीफलं १५ अपरकृद्धानामकं १६ आसीनं १७ मुंसुमाग्यं १८ पुण्डरीकं १९, एतान्येकोनविंशत्यव्ययनानि, तत्र क्रमान्मेवकुमारग्राम-वहस्तिस्वपदोत्थेपादिकथन १ घनाग्रहथेष्ठिचयचौरैरुत्पन्नरूपं संघाट २ मयूर्यण्डक ३ कूर्मदृष्टान्त ४ शैलकद्रविकथा ५ तुम्यदृष्टान्त ६ रोहिणीदृष्टान्त ७ मछिरित ८ माकन्दीयणितजिनपालितदृष्टान्त ९ चन्द्रदृष्टान्त १० अन्धितटदु-मदृष्टान्त ११ उदकदृष्टान्त १२ दर्शुगामग्नय १३ तैतलिसुतरुथा १४ नन्दीफलाग्नयनिपयुतदृष्टान्त १५ कृष्णाररकृद्गाति १६ अश्वपन्धार्यपञ्चमिगदृष्टान्त १७ मुंसुमाकन्यागधादि १८ पुण्डरीकरुण्डरीकदृष्टान्ता १९ व्यनेग्नर्या ज्ञेयास्ते च श्रीचीरोक्ता अन्तरात्रे प्रायः सर्वे योजिताः सन्ति ३० । 'वीसाए अममादिठायेहि' 'द्वय' 'संज्ञ' 'मम'

द्वयद्वयारपमज्जिय, दुपमज्जियइरित्तिसिअमणिप । राइणियपरिभासिय, थेरम्भूओवपाई न ॥ १ ॥

संपलणकोइलो विट्ठिमंसिपइभिसगइभिसगमोहारी । अहिकरणकरोइरण, अकालम-प्रायकारी या ॥ २ ॥

सगरकरपाणिपाप, मरकतो कलहसंकारी य । सूरस्पमाणमोली, बीमइने एम्णासमिए ॥ ३ ॥

दुग्गदुग्गचारी ग्रीष्मं निरपेक्षो गच्छन् पतनादिना समन्यजीवांश्चाऽममाथौ योजयति परमवे चाऽयोगति गतोऽममाधि-लमत, एव 'द्वयद्वयमापी, द्वयद्वयमोहं, द्वयद्वयपडिलेह' इत्यादि, एवमग्रेऽपि द्वेयं १, अग्रमृज्य स्थानादि कुर्वन् वृथिकादिना

दश्यते दुर्गतिं च यायात् २, एवं दुःप्रमृश्यादि कुर्वतः ३, अतिरिक्तशब्दासनः शय्यासनाभिग्रहरहितः ४, रात्रिकानां पर्याय-
 बुद्धानां परिभाषी दुष्टभाषकः ५, स्थविरोपधाती स्थविरान् गुरुन् ज्ञानाद्यतिरेकेणोपहन्ति दूनयतीत्यर्थः ६, भूतो-
 पयात्येकेन्द्रियविराघरुः ७, संज्वलनः पदे पदे रुष्यन् ८, क्रोधनोऽत्यन्तं क्रुष्यात् ९, पृष्ठिमांसाशी पृष्ठमांसभक्षकः पृष्ठौ
 परदोषयुक्ता १०, अभीक्ष्णमभीक्ष्णमवधारी अवधारिणीभाषावादिदमित्थमेवेति वदन् ११, अधिकरणकरो दुर्वचनभाषको
 यथा 'स्वं चौर' इत्यादि वक्ति, अधिकरणहेतुयन्त्रादिप्रवर्त्तको वा १२, उदीरणो निवृत्तस्य कलहस्य प्रवर्त्तकः १३, अकालस्वा-
 द्यायकारी १४, मरजस्करपाणिपादः सचित्तरजोयुक्तपादौ स्थण्डिलादस्थण्डिलसंक्राम्य प्रमाष्टि, सचित्तरजोयुक्तपाणिभिर्भिक्षां
 लाति १५, शुन्दकरो निग्रीथे गादशुन्दकरः १६, कलहकरः कलहहेतुवाक्यवक्ता १७, द्वन्द्वकारी गच्छस्य विभेदहेतुवा-
 क्ययुक्ता १८ । सूर्यप्रमाणभोजी सर्वदिनं भुङ्क्ते स्वाध्यायादि च न कुरुते १९, विंशतितम एषणाऽसमितः २० । एतेऽसमा-
 धिस्थाननन्तः साधव एव उक्ताः, एषां कर्णीयानीहपरम्भासमाधिहेतुत्वेनाऽममाधिस्थानानि ज्ञेयानि २०, यथा द्रुतद्रुत-
 चारी १ अप्रमार्जितस्थानादि २ दुःप्रमार्जितस्थानादि ३ इत्यादि । ३१ ।

एगवीसाए सवलेहिं, वावीसाए परीसहेहिं, तेवीसाए सूयगडज्झयणेहिं, चउवीसाए देवेहिं, पंच-
 वीसाए भावणाहिं छव्वीसाए दसाकप्पववहाराणं उद्देसणकालेहिं, सत्तवीसविहे अणगारगुणेहिं,
 अट्ठावीसइविहे आयारप्पकप्पे, एगूणतीसाए पावसुयपसंगेहिं, तीसाए मोहणियठाणेहिं, एगतीसाए

सिद्धाद्वयुणेहिं, वत्तीसाए जोगसंगेहिं (सूत्रं)

‘ एगवीसाए सबलेहिं ’ चारित्रस्य शबलतायाः कर्तुरताया हेतुत्वात् क्रियाविशेषा अपि शबला उच्यन्ते, एकविंशत्या शबलैर्योऽतिचारस्तस्य मिथ्यादुष्कृतं, तद्यथा

सं जह उ हयकम्मं, कुब्बंते मेहुणं च सेवंते । राइं च भुंजमाणे, आहाकम्मं च भुंजंते ॥ १ ॥ तत्तो य रायपिंडं, कीयं पामिच्च अभिहणं छेज्जं । भुंजंते सबले ऊ पणक्खिरयडभिक्खमुंजइ य ॥ २ ॥ छम्मासब्भंतरओ गणागणं संकमं करंते य । मासब्भंतर तिण्णि य, दगलेबा ऊ करेमाणे ॥ ३ ॥ मासर्म्मंतरओ वा माइ-ठाणाइं निम्भि करेमाणे । पाणाइवायउट्ठि, कुब्बंते, सुसं वयंते य ॥ ४ ॥ मिण्हंते य अदिण्णं आउट्ठि तह अणंतरहियाए । पुढवीय ठाणसेज्जं निसीहिंयं वावि चेत्तेइ ॥ ५ ॥ एवं ससणिद्धाए ससरक्खाचित्तमं तसिल्लेल्लुं । कोलावासपइट्ठा, कोल धुणा तेसि आवासो ॥ ६ ॥ संहसपाणवीओ, जाव उ संताणए भवे तहियं । ठाणाइ चेयमाणो, सबले आउट्ठिआप उ ॥ ७ ॥ आउट्ठि मूलकंते, पुफे य फले य वीयहरिए य । भुंजंते सबलेए, तदेव संबच्छर(संतो) ॥ ८ ॥ वस दगलेवे कुब्बं तह माइट्ठाण इत य वरिसन्तो । आउट्ठिय सीउयगं, वग्घारियहत्थमंते य ॥ ९ ॥ दब्बीए भायणेण व, दीयंतं भत्तपाण चेत्तूणं । भुंजइ सबलो एसो, इगवीसो होइ नायव्वो ॥ १० ॥

तद्यथा-हस्तकर्म हस्तेन शिश्रचालनकर्म स्वयं कुर्वन् परेण वा कारयन् शबलः १, मैथुनमतिक्रम १ व्यतिक्रम २ अतिचारैः ३ सालम्बनो वा सेवमानः शबलः २, रात्रौ भुञ्जानः ३, आधाकर्म भुञ्जानः ४, ततो राजपिण्डं ५ क्रीतं ६ प्रामित्यमुद्धारेणाचं ७ अभ्याहृतं स्वपरग्रामाधानीतं ८ आच्छेद्यमुद्दालय दत्तं भुञ्जानः

शबलः ९, प्रत्याख्याय नियमं गृहीत्वा भिक्षां सुजीत यः साधुः स शबलः १०, षण्मासान्तर्गणात् स्पर्धकात् गणं स्पर्ध-
 कान्तरं संक्रमं कुर्वन् ११, मासान्तस्त्रीन् दकलेपान् कुर्वाणस्तत्र जङ्घाया अर्धे जले गाह्यमाने संघट्ट उच्यते, नाभिमात्रे
 जले लेपो, नामेरुपरि जले गाह्यमाने लेपोपरिः कथ्यते, तथा मासान्तस्त्रीण्यपराधप्रच्छादनरूपाणि मायास्थानानि कुर्वन्
 १२, प्राणातिपातस्य छद्मप्राणातिपातस्य आकुट्टि उपेत्य करणं कुर्वन् १३, मृगवदंश्च १४, अदत्तं गृह्णाकुट्टयोपेत्य १५,
 अनन्तरहितायां सचिन्तायां पृच्छ्यां स्थानं कायोत्सर्गं शय्यां स्वापं नैपेक्षीं स्थितिं वा चेतयत्यनुभवति १६, एवं सस्मि-
 न्मायां जलस्निग्धायां मरजस्कायां 'चित्तमंते'ति सचिन्तायां शिलायां सचित्तलेष्टौ स्थानं शय्यादि कुर्वन् १७ कोलावास-
 प्रतिष्ठायां शबलः, एतदेव व्याख्याति-कोला घुणाख्यजीवास्तेषामेव वामः स्थानं काष्ठादि तत्र प्रतिष्ठां स्थानं कुर्वन् । साण्डे
 सप्राणे प्रसजीवसहिते सपीज एवं यावत्सन्तानकं भवेत्, कोऽर्थः 'वीर्यक्रमणेऽग्रतो यावत् संतानासंक्रमणे' पदमुक्तं तावदन्तरा
 यत्पदमस्ति 'हरियक्रमणे' इत्यादि, तैर्हरितावश्यायादिभिः मन्तानकान्तैः सहितः प्रदेशस्तत्र स्थानं शय्यां नैपेक्षीं वा
 चेतयेत् साधुः परमाकुट्टयोपेत्यकरणेन, न तु प्रमादकल्पाभ्यां शबलः स्यात् १८ आकुट्टया सचित्तान् मूलकन्दपुष्पफलीज-
 हरितान् भुञ्जानः शबलः १९ तथैव संवत्सरस्याऽन्तोदकलेपान् दश कुर्वन् तथा वर्षान्तर्मर्यास्थानानि दश कुर्वन् २० आकुट्टया
 शीतोदकेन सचित्तोदकेन 'वग्धारिय'चि गलता हस्तमात्रेण हस्तेनेत्यर्थः, दर्व्या भाजनेन च दीयमानं भक्तं पानं गृहीत्वा
 सुहृद्, एष शबलः कर्तुरचारित्रि एकविंशो ज्ञातव्यो भवति २१ । पाठान्तरं वा, 'वरि' 'निसि' 'सचि'

वरिसंतो दस मासस, विन्नि दगलेवमाइठाणाई । आचट्टिया करेतो, बहालियादिण्णमेहण्णे ॥ १ ॥

त्रिसप्तकम्भनिर्विण्ड, कीयमाई अभिक्तसवरिण । कंवाई भुजंते उदउहृत्थाइ गहणं च ॥ २ ॥
 सच्चित्तसिलाकोले, परविणिवाई ससिणिद्ध ससरक्तो । छम्मासतो गणसकमं च, करकममिइ सयले ॥ ३ ॥

वर्णान्तर्देश मासस्य मध्ये त्रीनुदकलेपान् तथा वर्णान्तर्देश मासान्तस्त्रीणि च मायास्थानानि कुर्वन्, एवं ४ शुभलाः, वध ५
 अलीक ६ अदत्त ७ मैयुनान् ८, निशाभक्त ९ आधाकर्म १० नृपणिण्ड ११ क्रीतादीन् कीतप्रामित्याभ्याहृतच्छेद्यदोषानन्ति
 अदन् १२-१३ 'संवरिण' संनृप्य प्रत्याख्यायाऽदन् १४, मच्चित्तकन्दादिकं कन्दपुष्पफलबीजादि भुञ्जानस्तत्संघट्टितवस्तु भुञ्जा-
 नोऽपि १५, सचित्तोदकारद्रवस्तादिना ग्रहणं कुर्वन् १६, मच्चित्तशिलायां १७, कोलयुक्तकाष्ठे १८, अचिरायामचिरकालं खातायां
 सचित्तायामित्यर्थः अनन्यां पृथ्व्यां स्थानं कायोत्सर्गं निसीदनमुपवेशं तन्वर्तनं स्यापं कुर्वन् १९ । पणमामान्तगणसंक्रमं
 कुर्वन् २०, करकर्म कुर्वन्निति करकर्मणि कुर्वन्तः माघयः श्वलत्तहेतुत्वेन तद्धेतवो दकलेपाद्या उपचा-
 रादाच्छवला उच्यन्ते ३२ । 'धात्रीसाए परिमहेहि' द्वाविंशत्या परीपहरसौदैर्योऽतिचारस्तत्र 'सुहा' 'अला'

सुहा विवासासीउण्ह, दसाचेलाइस्थिओ । चरियानिसीहिया सेज्जा अकोस बह जायणा ॥ १ ॥

अलामरोगतणकासामलसक्कारपरीसहा । पण्णा अण्णाणसमत्त इइ गवीस परीसहा ॥ २ ॥

सम्यग्दर्शनादिमार्गान्यावनार्थं ज्ञानाग्रणीयादिकर्मनिर्जरार्थं च परि समन्तादापतन्तः क्षुत्पिषामादयो द्रव्यक्षेत्रकालमा-
 वापेक्षाः सहान्त इति परीपहास्ते च क्षुधा १, पिषामा २, शीतं ३, उष्णं ४, दंशाः ५, अचेलता ६, अरतिः ७, स्त्रियः ८,
 चर्या ९, नैपेधिकी १०, श्रुत्या ११, आक्रोशः १२, वधः १३, याञ्जा १४, अलाभः १५, रोगः १६, वृणस्पर्शः १७,

मलः, १८, सत्कारः १९, प्रज्ञा २०, अज्ञानं २१, सम्यक्त्वं २२, परीपहाः । तत्रोदरात्रदाहिनीं क्षुद्धेदनामुदितामागम-
विधिना शमयतोऽनेपणीयं च परिहरतः क्षुत्परीपहजयः स्यात् १ । एवं पिपासा तृष्णा तत्परीपहोऽपि २, शीतेऽत्यर्थमपि पतति
जीर्णचक्षुपरित्राणवर्जितो नाऽकल्प्यवस्त्राण्यादत्ते परिशुद्धे वाऽग्निसेवां न व्यायतीति शीतपरीपहजयः ३, उष्णतप्तो न जलाव-
गाहनछायास्नानव्यजनवातादि वाञ्छति, न चाऽऽतपत्राद्युष्णत्राणायाऽऽदत्त उष्णं सम्यक् सहेतुयुष्णपरीपहजयः ४, दंशा
इति दंशमशकयूकामत्कुणादिभिर्दंश्यमानोऽपि न तत्स्थानं मृञ्चेत्तदपनयनार्थं न यतेत, न च व्यजनादिना निवारयेदिति
दंशपरीपहजयः ५, अमहाधनमूल्यखण्डिनजीर्णवाससि धारयेन्न च दैन्यं कुर्यादित्यचेलकपरीपहजयः ६, विहरतस्तिष्ठतो
वाऽऽरताद्युत्पन्नार्थां सम्यग्धर्मारामरमणेनाऽरतिपरीपहजयः ७, स्त्रीणामङ्गोपाङ्गहसितादि न ध्यायेन्न च तासु चक्षुर्निवेशयेत्
कामधियेति स्त्रीपरीपहजयः ८ बर्जितालस्यो ग्रामादि कुलादिष्वनियतवमतिर्निर्ममत्वः प्रतिमासं विहरेदिति चर्यापरी-
पहजयः ९, नैपेधिकी स्वाध्यायभूस्त्वत्र श्मशानपृथ्वीमूलादिपृथग्विष्टस्य पञ्चान्द्राविन इष्टानिष्टोपसर्गान् सम्यक् सहतो निपद्याप-
रीपहजयः १०, शय्या वसतिस्तत्र लयादिरहितवसतिं भव्यामशुभां वा तथा शय्यां संस्तरकं मृदुं स्वरं वोचावचां भूमिं वा
पांशूत्करं शिशिरं बहुधर्मकं वा प्राप्य न रज्येत नोद्विजेच्चेति शय्यापरीपहजयः ११, आक्रोशं दुर्वाक्यं श्रुत्या सत्येतरालोच-
नया शान्तिराक्रोशपरीपहजयः १२, पाप्मर्यादिप्रहारे देहावयवस्य विध्वंसिताऽचिन्तया कृतकर्मफलचिन्तया च सहने चक्षप-
रीपहजयः १३, प्रागल्भ्यमाजा साधुना कार्ये जाते स्वधर्मकायपालनाय परेभ्यो याचने याच्नापरीपहजयः १४, याचिता-
लामेऽपि प्रसन्नचेतसैवाऽविकृतवक्त्रेण वा भवनमलाभपरीपहजयः १५ रोगे सत्यपि गच्छनिर्गताश्चिकित्सां न कारयेयुर्ग-

च्छवासिनस्तु सम्यक् सहते सिद्धान्तोक्तविधिना वा प्रतिक्रियां कुर्युरिति रोगपरीपहजयः १६, अनुपानहा चलने कण्टकादेः
 सम्यक् सहनं तृणस्पर्शस्तथा कारणे शुषिरतृणस्य दमदिः परिभोगोऽनुज्ञातो गीतार्थानां गच्छवासिनां गच्छनिर्गतानां च, तत्र
 गच्छनिर्गतजिनकल्पिकादयः कारणे निर्वस्वे दर्भसंस्तारे शेरते, गच्छवासिनस्तु कारणेन ते दर्भान् भूमात्रास्तीर्य संस्तारको-
 त्रपङ्क्तौ च दर्भानामुपरि कृत्वा शेरते, मुषितोषकराणां वा, तत्रापि तृणस्पर्शसम्यक्सहनं तृणस्पर्शपरीपहजयः १७ स्वेदाच्छनं
 रजो मल उच्यते । स देहोत्थितो ग्रीष्मघर्महुिर्गन्धो जायते, तद्गुलनाय न कदापि स्नानमिच्छेदिति मलपरीपहजयः १८,
 सत्कारोऽन्नपानवस्त्रपात्रादीनां दानं, पुरस्कारः सद्भूतगुणोत्कीर्णवन्दनाभ्युत्थानासनदानादि, ताभ्यां कृताकृताभ्यां रागद्वे-
 पाकरणेन सत्कारपुरस्कारपरीपहजयः १९ प्रज्ञा-बुद्धयतिशयस्तत्प्राप्तौ न गर्व इति प्रज्ञापरीपहजयः २०, कर्मविपाकजादज्ञा-
 नादबुद्धेर्ज्ञानपरीपहजयः २१, बुद्धक्रियायां पाल्यमानायामपि देवादीन्नेशेऽतः किं क्रियेत्याद्यचिन्तनेन सम्यक्त्वपरीपह-
 जयः २२ । इहलोकार्थं परवशतो वा सहतो द्रव्यपरीपहा निर्जरार्थं तु सहतो भावपरीपहास्तत्र प्रज्ञाज्ञानपरीपहो ज्ञानावरणा-
 दलामोऽन्तरायाद्, नागन्यारतिस्त्रीशुश्रूषाक्रोशसत्काराधारित्रमोहात्, सम्यक्त्वपरीपहो मिथ्यात्वमोहनीयाच्छेपा वेदनीयात्
 स्युः २३ । 'तेवीसाए सुयगडज्झयणेहि' त्रयोविंशत्या सूत्रकृताख्ययनैरश्रद्धितैर्योऽतिचारस्तानि चाऽमूनि 'पुंड०'
 पुंडरीयकिरियट्ठाणं, आहारपरिण्णपञ्चत्त्राणकिरिया य । अणगारअदनालंद, सोलसाइं च तेवीसं ॥ १ ॥

पुण्डरीकं १, क्रियास्थानं २, आहारपरिज्ञा ३, प्रत्याख्यानक्रिया च ४, अनगारः ५, आर्द्रकुमाराख्यं ६, नालन्दाख्यं

१ नागन्यारतिस्त्रीनिपद्याक्रोशयाचनासत्काराधारित्रमोहादिति तत्त्वार्थोत्तराध्ययनादौ ।

७ सप्त, क्रमात्पद्मग्रहणदृष्टान्तः १ त्रयोदशक्रियास्थानं २ आहारव्याख्या ३ महाव्रतादिग्रन्थाख्यानोक्तिः ४ अनाचारनिषेधः
 ५ आर्द्रकुमारसम्बन्धः ६ नालन्दाग्रामस्थेन्द्रभूतिपार्श्वगोपेन्द्रालपुत्रभ्रावकविष्यादिपृच्छा ७ अर्था ज्ञेयाः । तथा योडश समय-
 वैतालीयादीन्याद्यानि पूर्वोक्तानीति त्रयोविंशत्यध्ययनानि ३४ । 'चउवीसाए देवेहि' इति पाठे 'भवण'

भवणवणजोइवेमाणिया य, दसअट्ठपंचणविहा । इइ चउवीसं देवा, केइ पुण वेति अरिहंता ॥ १ ॥

भवनव्यन्तरज्योतिर्वैमानिकाः क्रमाद्दशाष्टपञ्चैकविधाः, वैमानिका वैमानिकत्वेनाऽभिन्नत्वादेकविधा उक्तास्तेनिन्दितैर्यो-
 ऽतिचारः । 'केइ पुण वेति अरिहंता' केचित्पुनः 'चउवीसाए अरिहंतेहि' इति पाठं द्रुवते तत्राऽर्द्धद्विरनादतैरन्यथाप्ररूपितै-
 रतिचारः ३५ । 'पंचवीमाए भावणाहि' पञ्चानां व्रतानां पञ्च पञ्च भावनाः स्युरिति पञ्चविंशतिस्तत्राऽऽद्यव्रतभावना यथा 'इरि'

इरियासमिए सया जए, उवेह भुंजेज व पाणभोयणं । आयाणनिक्खेवहुगुंछ, संजए, समाहिए संजमए मणोधई ॥ १ ॥ अह-
 म्ससबे अनुवीइ भासए, जे कोइलोहभयमेव बज्जए । स दीहरायं समुपेहिआ, सिया मुणी हु मोसं परिवज्जए सया ॥ २ ॥ सयमेव
 उ उगाहजायणे, घडे महमं निसम्म सद भिक्खू उगहं । अणुणविय भुंजिज्ज, पाणभोयणं, जाइत्ता साहम्मियाण उगहं ॥ ३ ॥
 आहारगुत्ते जविभूसियप्पा, इरिथ निन्हाइ न संथवेज्जा । बुद्धो मुणी खुइकहं न कुज्जा, धम्माणुपेही संथए वंभचेरं ॥ ४ ॥ जे
 सररुवंरसंगंधमागए, फासे य संपप्प मणुणपावए, गिहीपदोसं न करेज्ज पंडिए स होइ दंते चिएए अकिचणे ॥ ५ ॥

ईर्यासमितः सदा यतेत १, उपेक्ष्य निरीक्ष्य पानभोजने शुद्धीत, वा एवकारार्थे २, अविधिनाऽऽदाननिक्षेपो जुगुप्सत
 इत्यादाननिक्षेपजुगुप्सकविधिनाऽऽदाननिक्षेपकारीत्यर्थस्तृतीया ३, समाहितः सन्मनः संयमयति ४, एवं समाहितो वाचं

संयमयन् पञ्चमी ५, भाव्यन्ते रक्ष्यन्ते व्रतान्यभूभिरिति भावनाः । अत्र द्वितीयव्रतभावनाः-अहास्यसत्यो हास्यत्यागात् सत्यवादी प्रथमा १, अनुचिन्त्य विमृश्य भाषको द्वितीया २, भाषाकाले क्रोधं ३ लोभं ४ भयं च ५ वर्जयतीति पञ्च भावनाः, स दीर्घरात्रं-मोक्षं द्रष्टुं (दृष्ट्वा) स्यान्मुनिर्हरेवार्थ एवं मृषां परिवर्जयेत् । अथ तृतीयव्रतभावनाः-स्वयमात्मनैव प्रभुं प्रभुसंदिष्टं वाऽचग्रहयाच्चायां प्रवर्ततेऽनुविचिन्त्य प्रथमा १ । 'घटे मङ्गं निमग्म'सि' तत्रैव तृणाद्यनुज्ञापनायां चेष्टेत, मतिमानाकर्ण्योपाश्रयदातृवाचां द्वितीया २ । 'सह भिक्षु उग्रहं' सदा भिक्षुऽरवग्रहं स्पष्टममनुज्ञाप्य भजेतृतीया ३ । गुरुमन्यं वाऽनुज्ञाप्य पानभोजने भुञ्जीत वा चतुर्थी ४ । साधर्मिकाग्रहं याचित्वा स्थानादि कुर्यात् ५, एता भावना अकुर्वतोऽदत्तादानव्रतभङ्गः । अथ तुर्यव्रतभावना-आहारगुप्तो नाऽतिमात्रं स्निग्धं वा भुञ्जीत आद्या १, अविभूषितात्मा द्वितीया २, स्त्रियं न निध्यायेन्निरिह्येत तृतीया, लयादिसंस्कारं वसतिं न संस्तवीत न सेवेत चतुर्थी ४, बुद्धो निपुणो मुनिः क्षुद्रकथां स्त्रिया सह कथां स्त्रीणां च कथां न कुर्यात् पञ्चमी ५, घर्मानुप्रेक्ष्येवं ब्रह्मचर्यं संधत्ते एवमकृतभावनो ब्रह्मव्रतविराधकः स्यात् । अथ पञ्चमव्रतभावनाः-शब्दरूपरसगन्धान् स्पर्शान् मनोज्ञान् संग्राह्यं गृद्धिं पापाननिष्टान् ग्राह्यं प्रद्वेषं न कुर्यात् पण्डित इति पञ्चाऽपि भावनाः स दान्तो विरतोऽकिञ्चनः स्यादमूर्भावना अकुर्वतः पञ्चमव्रतभङ्गः ३६ । ' छन्वीसाए दसाकप्पववहराणां उहेसणकालेहि ' पट्विंशत्या दशाकल्पव्यवहाराणामुद्देशनकालैः श्रुतोद्देशप्रस्तावैरुक्तैर्योऽतिचारस्तत्र ' दस '

दस उद्देशनकाला, दसाण कप्पस्स होति छवे व । दस चेव ववहारस्स व होति सन्वेवि छन्वीसं ॥ १ ॥

दश दशानामुद्देशनकालाः, कल्पस्य पट्, व्यवहारस्य दशोद्देशनकालाः, सर्वेऽपि पट्विंशतिः शास्त्रमेदाः । अत्र वाचनायां

दद्यान्माद्युद्देशानां च प्रकटत्वाच्चूतस्कन्धाध्ययनोद्देशा न विवक्षिताः ३७ । 'सत्तावीसाए अणगारगुणैः' 'वय' 'काया'

वयउक्कमिवियाणं च, निग्गहो भावकरणसच्चं च । समयविरगयावि य, मणमार्हणं निरोहो य ॥ १ ॥

कायाण हज्जा लोगण जुत्तया वेयणाऽद्वियासणया । तह मारणंतियऽद्वियासणा य, एएणगारगुणा ॥ २ ॥

व्रतपट्टकं रात्रिभोजनविरतिसहितं ६, पञ्चानामिन्द्रियाणां निग्रहः ५, एवमेकादश गुणाः ११, भावसत्यं भावशुद्धिः १२, करणमत्यं बाह्यं प्रत्युपेक्षणादिकं १३, क्षमा १४, विरागता १५, मनआदीनां मनोवाक्कायानामकुशलानां निरोधः १८ । एवमष्टादशगुणाः कायानां पट्टकं तत्पालनार्थं पृथगुक्तं, एवं चतुर्विंशतिः २४ । यद्यपि कायपट्टकमाद्यव्रतान्तर्भूतं तथापि सर्वव्रतेषु यतनायाः प्राधान्यख्यापनार्थं पृथगुक्तं, तथा संयमयोगयुक्तता समितिपालनेन रत्नत्रयाराधनेन च २५, शीतादिवेदनाऽधिसहना २६, तथा मारणान्तिकाधिमहना कल्याणमित्राधिया मारणान्तिकोपसर्गमहनं २७ । ३८ । 'अट्ठावीसइविहे आयारप्पकप्पे'—सत्यपरिणामा लोको, विजओ य सीओसणिज्ज संमत्तं । आवंति धुवविमोहो, उवहाणसुय महापरिणामा य ॥ १ ॥

पिंडेसणसिगिरिया, भासज्जाया य वत्थपाएसा । उग्गहपडिमासत्तेकत्तयं भावणविमुत्तीओ ॥ २ ॥

उग्गायमणुग्गायं, आरूवणा विविहमो निसीहं तु । इय अट्ठावीसविहो, आयारपक्कप्पणामोऽयं ॥ ३ ॥

आचारग्रन्थः ममप्रमाचाराङ्गं, तत्र शस्त्रपरिच्छा १, लोकविजयः २, शीतोष्णीयं ३, सम्यक्त्वं ४, आवन्ती ५, धृतं ६, निमोहः ७, उपधानश्रुतं ८, महापरिच्छा ९, पिण्डेपणा १०, शय्या ११, ईर्या १२, भाषाजातं १३, वस्त्रेपणा १४, पात्रेपणा १५, अग्रहप्रतिमा १६, आचाराङ्गाद्यचूला । लोकमारससैरुक्तमसमहाध्ययनान्येषा द्वितीया चूला, एवं त्रयो-

विशत्यव्ययनानि २३, भावना तृतीया चूला २४, विद्युक्तिस्तुर्या चूला २५, एतान्याचाराङ्गाव्ययनानि । तथा उद्घातिकं
 २६ अनुद्घातिकं २७, आरोपणा २८ चेति त्रिविधं निशीथमध्ययनं स्यात् तदप्याचारप्रकल्पपञ्चमचूला । तत्र शस्त्रपरिज्ञादीनां
 क्रमेण वाच्यानि पदजीवयतना १, कपायलोकविजयः २, परीपहादिजयः ३, जिनाज्ञास्थापना ४, लोकसारस्थानं ५,
 कर्मधुवनं ६, आहारदेहविमोक्षः ७, श्रीवीरतपः ८, परीपहोपसर्गादिव्याख्या ९, पिण्डेपणा १०, श्रय्याशुद्धिः ११, ईर्याशुद्धिः
 १२, मापाशुद्धिः १३, वस्त्रेपणा १४, पात्रेपणा १५, सप्तावग्रहप्रतिमा १६ वाव्यानि, एवं पौडश तथा सप्तैक-
 कानि सप्त, यथा-स्थान १, नैपेधिकी २, उच्चारप्रश्रवण ३, शब्द ४, रूप ५, परक्रिया ६, अन्योन्यक्रिया ७ ऽऽख्यानि ।
 तत्र स्थानविधि १७, नैपेधिकीविधि १८, उच्चारप्रश्रवणविधि १९, शब्दशुभाशुभमत्वाचिन्तन २०, रूपशुभाशुभमत्वा-
 चिन्तन २१, परवैयाघृत्यपरकृतविलेपनाद्यनास्वादन २२, अन्योऽन्यैवेयादृस्यविलेपनादिकृत्यत्यागार्थानि २३ । तथा
 श्रीवीरजन्मादिमहाव्रतभावना २४ रागद्वेषविषयक्यर्थानि २५ उद्घातिकधुद्घातो मासिकादितपस्तु प्राप्तेषु भिन्नमासादि-
 दानात्तपसो हानिः समययुक्त्याऽनेनोद्घातिमं २६ अनुद्घातिमं यथोक्ततप एव २७ आरोपणा दर्पादिनोक्ततपोद्घातिः २८,
 एतत्रिविधं प्रायश्चित्तं, तद्भाषकत्वान्निशीथमध्ययनमपि त्रिधैवमष्टाविंशतिधाऽऽचारप्रकल्प आचाराङ्गं नाम, अत्राचारप्रकल्पेऽ-
 श्रद्धानवितथारूपानादिनाऽतिचारः । ' एषूणतीसाए पावमुपसंगेहि ' एकोनविंशता पापहेतुश्रुतप्रसङ्गः, पापहेतूनां प्रसङ्गा-
 मर्यादातिक्रमेण प्रवर्तनानि यथा ' अह ' ' सुतं '

अट्टनिमित्तगादं दिव्युप्यायं वल्लिक्खन्नोमं च । अंगसरलक्खणवज्जणं च, तिविहं पुणोकेकं ॥ १ ॥

दद्यानामुद्देशानां च प्रकटत्वाच्छ्रुतस्कन्धाध्ययनोद्देशा न विवक्षिताः ३७ । 'सत्तावीसाए अणगारगुणैः' 'वय' 'काया'

वयल्लकमिदियाणं च, निग्गहो भावकरणसंबं च । खमयाविरागयावि य, मणमार्हणं निरोहो य ॥ १ ॥

कायाण छल्ल जोगण जुत्तया वेयणाऽहियासण्या । तह मारणंतियऽहियासणा य, एएणगारगुणा ॥ २ ॥

त्रतपट्कं रात्रिभोजनविरतिसहितं ६, पञ्चानामिन्द्रियाणां निग्रहः ५, एवमेकादश गुणाः ११, भावसत्यं भावशुद्धिः १२, करणसत्यं बाह्यं प्रत्युपेक्षणादिकं १३, क्षमा १४, विरागता १५, मनआदीनां मनोवाकायानामकुशलानां निरोधः १८ । एवमष्टादशगुणाः कायानां पट्कं तत्पालनार्थं पञ्चणाः, एवं चतुर्विंशतिः २४ । यद्यपि कायपट्कमाद्यत्रतान्तर्भूतं तथापि सर्वत्रतेषु यतनायाः प्राधान्यव्यापनार्थं पृथगुक्तं, तथा संयमयोगयुक्तता समितिपालनेन रत्नत्रयाराधनेन च २५, शीतादिवेदनाऽधिसहना २६, तथा मारणान्तिकाधिसहना कल्याणभिन्नधिया मारणान्तिकोपसर्गसहनं २७ । ३८ । 'अट्ठावीसइविहे आयारप्पकप्पे'—

सत्थपरिण्णा लो गो, विज्जओ य सीओसणिज्ज संमत्तं । आवंति धुवविमोहो, उवहाणसुय महापरिण्णा य ॥ १ ॥

पिंडेसणसिगिजरिया, भासज्जाया ण वत्थपाएसा । उग्गहपडिमासत्तेक्कत्तयं भावणविमुत्तीओ ॥ २ ॥

उग्यायमणुग्गयं, आरुवणा तिचिदमो णिसीहं तु । इय अट्ठावीसविहो, आयारपकप्पणामोऽयं ॥ ३ ॥

आचारप्रकल्पः समप्रमाचाराङ्गं, तत्र दस्रपरिञ्चा १, लोकविजयः २, शीतोष्णीयं ३, सम्यक्त्वं ४, आवन्ती ५, धृतं ६, विमोहः ७, उपधानश्रुतं ८, महापरिञ्चा ९, पिण्डेयणा १०, शूरया ११, ईर्या १२, भायाजातं १३, वस्त्रेयणा १४, पात्रेयणा १५, अवग्रहप्रतिमा १६, आचाराङ्गाद्यचूला । लोकसारसत्तैककसप्तमहाध्ययनान्येषा द्वितीया चूला, एवं त्रयो-

विशुध्ययनानि २३, भावना तृतीया चूला २४, विद्युक्तिस्तुर्या चूला २५, एतान्याचाराङ्गाध्ययनानि । तथा उद्घातिकं २६ अनुद्घातिकं २७, आरोपणा २८ चेति त्रिविधं निशीथमध्ययनं स्यात् तदग्न्याचारप्रकल्पपञ्चमचूला । तत्र ग्रन्थपरिज्ञादीनां क्रमेण वाच्यानि षट्जीवयतना १, कपायलोकविजयः २, परीषदादिजयः ३, जिनाज्ञास्थापना ४, लोकसारस्थानं ५, कर्मधुवनं ६, आहारदेहविमोक्षः ७, श्रीवीरतपः ८, परीषदोपसर्गादिव्याख्या ९, पिण्डेपणा १०, अग्न्याशुद्धिः ११, ईर्ष्याशुद्धिः १२, मायाशुद्धिः १३, वक्षेपणा १४, पत्रैपणा १५, सप्ताचग्रहप्रतिमा १६ वाच्यानि, एवं षोडश तथा सप्तैक-
कानि सप्त, यथा-स्थान १, नैपेक्षिकी २, उच्चारग्रथवण ३, शुब्द ४, रूप ५, परक्रिया ६, अन्योन्यक्रिया ७ ऽऽख्यानि ।
तत्र स्थानविधि १७, नैपेक्षिकीविधि १८, उच्चारग्रथवणविधि १९, शुब्दशुभाशुभतत्वाचिन्तन २०, रूपशुभाशुभतत्वा-
चिन्तन २१, परवैयाधृत्यरक्तविलेपनाद्यानास्वादन २२, अन्योऽन्यवैयाधृत्यविलेपनादिकृत्यत्यागार्थानि २३ । तथा
श्रीवीरजन्मादिमहाव्रतभावना २४ रागद्वेषविमुक्त्यर्थानि २५ उद्घातिकमुद्घातो मासिकादितपस्तु प्राप्तुं भिन्नमासादि-
दानात्तपसो हानिः समयमुक्त्याज्जेनोद्घातिम् २६ अनुद्घातिम् यथोक्ततप एव २७ आरोपणा दर्पादिनोक्ततपोद्घातिः २८,
एतन्निविधं प्रायश्चित्तं, तद्भाषकत्वाग्निशीलाध्ययनमपि त्रिर्यवमष्टाचिन्तिधाऽऽचारप्रकल्प आचाराङ्गं नाम, अत्राचारप्रकल्पेऽ-
श्रद्धानवितथाख्यानादिनाऽतिचारः । ' एमूणतीसाए पावमुपसंगेहि ' एकोनविंशता पापहेतुश्रुतप्रसङ्गः, पापहेतूनां प्रसङ्गा-
मर्यादातिक्रमेण प्रवर्तनानि यथा ' अट्ट ' ' सुचं '

अट्टनिमित्तंगाहं दिव्युपायं वल्लिक्कसभोमं च । अंगसरलक्कयणवज्जणं च, तिविहं पुणेक्कं ॥ १ ॥

सुत्तं विची तह वत्तियं च, पावसुय अउणतीसविहं । गंधव्वनट्ठवत्तुं, आउं धणुवेयसंजुसं ॥ २ ॥

अष्ट निमित्तांगानि निमित्तशास्त्राणि, दिव्यं व्यन्तरकृताद्ब्रह्मासादि स्वप्नाश्च १, उत्पातमकालगर्जादि २, अन्तरिक्षं गन्धर्व-
पुरदिग्दाहादि ज्योतिश्चक्रविषयं च ३, मौसं भूकम्पशकुनादि ४, आङ्गं शिरःस्फुरणादि ५, स्वरः पट्जन्नपभादि ६ लक्षणं
सामुद्रिकं ७ व्यञ्जनं मपतिलकादि ८, एकैकं दिव्यादिशास्त्रं पुनस्त्रिविधं-सूत्रं १ वृत्ति २ वर्गसिक्कं ३ च । तत्र सप्तानां
सूत्रं सहस्रमेकं, वृत्तिलक्षणं, वार्तिकं कोटिः, आङ्गं तु सूत्रं लक्षं, वृत्तिः कोटिर्वार्तिकमपरिमितमेवमष्टमेदास्त्रिगुणिताश्चतुर्विंशतिः
शास्त्राणि २४, तथा गान्धर्वं २५ नाट्यं २६ वास्तुविद्या २७ आयुर्वेदो वैद्यकं २८ धनुर्वेदः शस्त्रविद्या २९ । एतैः शास्त्रैः
साधुना ज्ञातेरपि सिद्धान्तविधिं विना प्रयोज्यमानैर्दोषः, तथा चूर्णौ निमित्तचतुर्विंशतिशास्त्रेभ्योऽनु गणितं १ ज्योतिष्कं २
व्याकरणं ३ शब्दशास्त्रं ४ धनर्वेदश्च ५ति ४० । 'तीसाए मोहनीयठणेहि' मोहनीयहेतुस्थानानि मोहनीयस्थानानि
यदावीर्णमोहनीयं बध्यते तानि, यथा 'वारि' इत्यादि-

वारिमज्जेवगाहिता, तसे पाणे विहिंसई । छाएठ मुहं हत्थेणं, अंतोनायं गलेरवं ॥ १ ॥ सीसावेढेण वेढित्ता, संकिलेसेण मारए ।
सीसंमि जे य आहंतुं, दुहमारेण हिंसइ ॥ २ ॥ बहुजणस नेयारं, दीवं ताणं च पाणिणं । साधारणे गिलायंमि, पहु किंच न कुवइ
॥ ३ ॥ साहू अकम्म धम्माउ, जे मंसेइ उवट्टिए । जेयाठयस्स मगास्स, अवगारंमि चट्टइ ॥ ४ ॥ जिपाणं गंतणाणीणं, अवण्णं जो
उ मासइ । आयरियउवज्जाए, खिसई मंदबुद्धीए ॥ ५ ॥ तेसिमेव य णाणीणं । संमं नो पडितप्पइ, पुणो पुणो अदिगरणं, छप्पाए तिठ्ठ-
मेयए ॥ ६ ॥ जाणं आहंमिए जोए, पंचजइ पुणो पुणो । कामे चमित्ता पत्थेइ, इहउन्नभविए इय ॥ ७ ॥ भिक्खूणं बहुसुएऽहंति जो

भासइइचहुसुए । तहा य अतवस्सी च, जो तवस्सितिइहं वए ॥ ८ ॥ जायतेएण बहुजणं, अंतोधूमेण हिंसइ । अकिच्चमप्पणा काउं,
 कयमेएण भासइ ॥ ९ ॥ नियदुवदियणिहीए, पडिउचे साइजोगजुते य । चेई सव्वं मुसं, वयस्सि अक्खीणहंसए सया ॥ १० ॥
 अट्ठाणंमि पवेसित्ता, जो धणं हरइ पाणिणं । वीसंमित्ता उवाएणं, दारे सस्सेव छुच्चई ॥ १० ॥ अभिक्खमकुमारोहिं, कुमारेऽहंति
 भासइ । एवं अवंसयारीचि, धंभयारित्तिइहं वए ॥ ११ ॥ जेणेक्खिस्सरियं णीए, बिचे सस्सेव छुच्चई । तप्पमावुट्ठिए वावि, अंतरायं
 करइ से ॥ १२ ॥ सेणावइं पसत्थारं, भत्तारं वावि हिंसई । रट्ठस्स वावि निगमस्स, नायगं सेट्ठिमेव वा ॥ १४ ॥ अपस्समाणो
 पस्सामि, अहं देवेसि ॥ वए । अवण्णेणं च देवाणं, महामोहं पकुब्बइ ॥ १५ ॥

चारिमच्चे तीधेण मनसाऽवगाह्याऽवलोक्य त्रसान् प्राणान् त्रसजीवान् विहिनस्ति तयादीन् वा विहिनस्ति स तस्य महा-
 मोहमुत्पादयन् संक्लिष्टपरिणामेन भवशतद्रुःखापनेयं महामोहं कर्म वध्नाति, एवं सर्वत्र क्रिया योज्या १, तथा हस्तेन मुखं
 पिघायाऽन्तर्नादं हृदये सदुःखनादं गले कृतरवमारुन्तं पश्चादिकं हिनस्ति २, शीर्षोर्वेष्टनेनेति-आर्द्रचर्मणा शिरो वेष्टयित्वा
 संक्लेशेन तीव्राद्युभपरिणामेन मारयति ३, यः शीर्षं मुद्गरादिनाऽहृत्य दुमरिण हन्ति ४, बहुजनस्य नेतारं प्रभुं हन्ति
 तथा संसारं दुःखसागरे आधारदानेन प्राणिनां द्रीपसमानमन्नादिदानेन त्राणकारिणं गृहिणं हन्ति ५, साधारणे सर्व-
 सामान्ये ग्लाने, प्रभुः समर्थः, स्वयं कर्तुं परेण वा कारयितुं, परं धोरपरिणाम औपधादि न कारयति न च याचते 'सर्वसा-
 मनो य गिलाणो भवइ', तथाजिनोपदेशादुक्तं च-'किं मंते ! जे गिलाणं पडियइ से धन्ने उदाहु जे तुमं दंसणेणं पडिचलइ ?
 गोयमा ! जे गिलाणं पडियइ, से केणहुणं मंते ! एवं बुचइ ? गोयमा ! जे गिलाणं पडियइ से मं दंसणेणं पडिचलइ,

जे मं दंसणेणं पडिवज्जइ से गिलाणं पडियइहि, आणाकरणसारं खु अरिहंताणं दंसणं, से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं बुच्चइ-जे
 गिलाणं पडियइ से मं दंसणेणं पडिवज्जइ, जे मं पडिवज्जइ से गिलाणं पडियइ' ६। साधुं ज्ञानादावुपस्थितं सज्जमाक्रम्य यो
 भ्रंशयति ७, नैयायिकस्य मुक्तिं नयनशीलस्य श्रीजिनोक्तमार्गस्य ज्ञानादिदूषणप्रकारेण स्वमन्यं च विपरिमयन्नपकारे
 विनाशे वर्तते ८, जिनानामवर्णं निन्दां भाषते ९, मन्दबुद्धिराचार्योपाध्यायान् जात्यादिभिः खिससति हीलति, तथैतेऽबहु-
 श्रुता एषां पार्श्वे न मया किञ्चिद्व्रणितमिति वक्ति १०, तेषामाचार्यादीनां ज्ञानधराणामाहारोपकरणादिना
 सम्यग् न प्रतिवर्त्युपकरोति ११, पुनः पुनरधिकरणं ज्योतिष्काद्युत्पादयते नृपयात्रादि कथयति, तीर्थभेदको ज्ञानादिविराघकः
 १२, जानन्नधार्मिकान् योगान् पुनः पुनः प्रयुक्ते १३, कामानिच्छामदनरूपान् वमित्वा त्यक्त्वा प्रव्रज्य पुनः प्रार्थयति,
 इहमविकान् मानुषानन्यमविकान् दिव्यान् १४, योऽबहुश्रुतोऽभीक्ष्णं पुनः पुनर्बहुश्रुतोऽहमिति भाषतेऽन्येन वा पृष्टः स त्वं
 बहुश्रुतः १ तत एवमिति वक्ति तूष्णीं वा तिष्ठेत्, साधव एव बहुश्रुता इति वक्ति १५, एवमतपस्व्यपि तपस्व्यहमिति वक्ति १६,
 जाततेजसाऽग्निना बहुजनं गृहादौ क्षिप्वाऽन्तर्धूमेन हन्ति १७, अकृत्यं प्राणातिपातत्वादात्मना कृत्वैतेन कृतमिति भाषते १८,
 निकृतिरन्यथाकृतिरुपधिर्दोषछादनं, प्रणिधर्मियावतां संग्रहः, 'पलिंउचे' परं वञ्चयति १९, सातियोगोऽशुभमनोव्यापारस्तेन
 युक्तः २०, सत्यं मापमाणं नरं प्रति सभायां ब्रूते मृषां वदसि २१, अधीणद्वन्द्वः स्थिरकलहः सदा २२, अध्वनि प्राणिनः प्रवेश्य
 धनं हरति २३, उपायेन प्रीतिरूपेण विश्रम्भ्य विश्वास्य तस्यैव विश्वस्तस्य दारासु पत्न्यां लुभ्यति २४, अकुमारः परिणीतो-
 ऽप्यभीक्ष्णं नित्यं कुमारोऽहमिति वदेत् २५, एवमब्रह्मचार्ययि २६, येनैश्वर्यं नीतो वित्ते तस्यैव लुभ्यति २७, तस्य भ्रष्टथादेः

प्रमाथादुत्थितो वर्धितोऽपि 'से' तस्य महत्त्वादानन्तरायं त्रिं करोति २८, सेनापति तथा प्रशान्तार कलागुहं राजानं स्वामिनं हन्ति भर्तार हन्ति, राष्ट्रस्य वा निगमस्य या नायकं श्रेष्ठिनं वा हन्ति २९, अपश्यन्नपि पश्यामीति यत्किं देवोऽहमिति वा वक्ति, देवानामर्थगार्थैर्नैते कायगर्दभा धर्मालमा इत्यादिभाषणेन महामोहनीयं कर्म मग्नववेदनीयं करोति ३०, क्रममारिणः पर्याया उच्यन्ते । तत्र 'पडि', पडितेर्देण सठाण-यणगंगपरसकासवेण य । यणयणदुपणइतिहा, इगतीसमक्रायसंगरहा ॥ १ ॥

संस्थाने र्णगन्धरमस्पर्शदेवेषु च क्रमात्पञ्चपञ्चद्विपञ्चाष्टत्रिमेवेषु प्रतिषेधनममागः, तेन मिद्वगुणा अष्टात्रिंशतिस्तथा सिद्धोऽक्रायोऽदेहः २९ असङ्गो निःकर्मा ३० अरुहोऽजन्मा ३१ । संस्थानं वृत्त १ त्रयस २ चतुरस्र ४ दीर्घ ४ परिमण्डल ५ मेदं, तत्र मिद्वो न वृत्तः १ न त्रयसः २ इत्यादि यानरिमद्वो न क्लीयः । अथवा 'अह'

अहया कस्मे नय हरिमणमि, पत्तारि भाउप पय । आइम अते सेसे, दोरे स्तीणभिलावेण इगतीस ॥ १ ॥
कर्मणि कर्मत्रिपये क्षीणाभिलायेन मिद्वस्यैरुत्रिंशद्गुणा यथा नय दर्शनात्परीयमेदाः, मिद्वस्तु क्षीणनन्दर्शनः स्यादं नय मिद्वगुणाः, एरमग्रेऽपि क्षीणाभिलायेन क्षीणशब्दयोजनेन, तत्र चत्वार आयुर्भेदाः, पञ्चाऽऽद्ये ज्ञानापरणेऽन्त्य इत्यन्तराय कर्मणि पञ्च, शेषे वेदनीयमोहनीयनामगोत्ररूपे कर्माणि द्वौ द्वौ भेदौ, यथा सातामातभेदं द्विधा वेदं, शूर्जनमोहचारित्रमोहरूपं द्विधा मोहनीयं, शुभाशुभमेदाइ द्विधा नामोचनीचमेदं गोत्रं द्विधेयं सर्वं एरुत्रिंशद्भेदाः क्षीणा यस्येत्येकरुत्रिंशद्गुणाः

सिद्धस्य । ४२ । 'वचीसाए जोगसंगेहि' योगो रत्नत्रयं तस्य संग्रहहेतुत्वात् संग्रहा योगसंग्रहा आलोचनादयो द्वात्रिंशत्तै-
 योऽतिचारः कृतस्तस्य मिथ्यादुष्कृतमत्र निर्युक्तिकृदाह- 'आलो-अण्णा-धिई-एच्च-संगा'
 आलोयणा निरवलावे, आवईसु दढधम्मया । अणिसिओवहाणेय, सिक्खाणिप्पडिकम्मया ॥ १२६९ ॥
 अण्णायया अलोहेय, तितिक्खा अज्जे सुई । सम्मादिट्ठी समाहीय, आयारे विणओवए ॥ १२७० ॥
 धिई मईय संवेगे, पणिही सुविहि संवरे । अत्तदोसोवसंहारो, सव्वकामविरत्तिया ॥ १२७१ ॥
 पच्चक्खाणा विउस्सगे, अप्पमाए लवाल्ले । ज्ञाणसंवरजोगेय, उदए भारणंतिए ॥ १२७२ ॥
 संगणं च परिण्णा, पायच्छित्तकरणे इय । आराहणा य मरणंते, वत्तीसं जोगसंगहा ॥ १२७३ ॥

रत्नत्रयसंग्रहाय शिष्येण गुरोरे पापानां शुद्धाऽऽलोचना कार्या १, गुरुरालोचनाश्रवणादनु स्वरत्नत्रयाराधनाय निर-
 मलायः स्यात्परस्मै न वदेत्, एय हेतुः सर्वत्राऽपि ज्ञेयः, श्राकृते प्रथमान्त एकारान्तः स्यात् २, द्रव्याद्यापत्सु साधुना दृढधर्मता
 कार्या, ३, अनिश्रितमिहपरमश्रानपेक्षमुपधानतपः कुर्यात् ४, शिक्षा द्विधा-ग्रहणशिक्षा श्रुतपाठः, आसेचनशिक्षा सामाचारी-
 शिक्षणं, ५, निःप्रतिकर्मता रोगादिषु प्रतिकाराकरणं ६ ॥ १२६९ ॥ तपस्यज्ञातता कार्या यथाऽन्यो न वेत्ति तथा तपः कुर्यादलो-
 मता स्पष्टा ७-८, तितिक्षा परीषहोपमर्गाणां सहनं ९, आर्जवं क्रजुता १०, शुचिनिर्दोषसंयमवत्त्वं ११, सम्यग्दृष्टित्वं १२,
 समाधिर्मनःस्वास्थ्यं न कार्यः १३, 'आयारे' इत्यादि उपगम्यन्द उभयत्र योज्यः, आचारोपगोऽवक्रो भवतीत्यर्थः, १४,

चिन्मयोपगोऽग्नः स्यात् १५ ॥ १२७० ॥ धृतिः मन्तोपस्तत्प्रधाना मतिर्धृतिमतिः १६, संवेगः १७, प्रणधिर्माया न कार्या १८, सुविधिः १९, संवरः २०, आत्मनो दोषोपसंहारः २१, सर्वकामविरक्तता २२ ॥ १२७१ ॥ मूलोचगुणत्रिपयं प्रत्यारूपानं कार्यमिति द्वारद्वयं प्रत्याख्यानं २३-२४, त्रिभिध उत्सर्गोऽव्यवभावेदभिन्नो व्युत्सर्गः २५, अप्रमादः, २६, 'लज्जालवे' ति कालोपशृणं धुणे क्षणे सामाचार्यनुष्ठेया २७, ध्यानमेव संवरयोगः कार्यः, २८, मारणान्तिकोपसर्गस्योदयेऽक्षोभता २९, ॥ १२७२ ॥ सङ्गानां प्रत्याख्यानपरिज्ञा ३०, प्रायश्चित्तकरणं ३१, मरणान्ते मरणकाले वाऽऽराधना ३२ ॥ १२७३ ॥ सर्वे-
न्यपि दृष्टान्तानाह- 'उत्से'

उज्जेणि अट्टणे खल्लु, सीहगिरिसोपारए य पुहइवई । मच्छियमल्ले दुरल्ल-कुत्रिए फलिहमल्लेय ॥ १२७४ ॥
सर्वगाथानां क्रियादियोजना सुधिषा स्थधिषा कार्या, मायार्थस्तु कथातो मेधो विषमार्थस्तु वक्ष्यते-उज्जयिन्यां जित-
शत्रुराद, तस्याऽट्टणो मल्लः सर्वराज्येऽप्यजेयः । इतः सोपारके सिंहगिरिपृथगीपतिस्तस्य (म च मल्लानां यो जयति तस्मै)
बहु सं दशेऽट्टणस्तत्रैतय वपे वपे जयध्वजं लाति, न राजा मेऽपभ्राजनेति प्रतिमल्लार्थी मात्तिकं वसापानात्मचलं ज्ञात्वा
मल्लं संस्थाप्याऽपुष्पाद्, तेनाऽट्टणो जितोऽट्टणोऽपि मात्तिकमल्लं जेतुं भृशुकच्छपार्थं दुरल्लक्ष्मिकाग्रामे कर्पकनेकेन करेण
हलं कुपन्तमेकेन च ' फलिह 'ति क्षण्टान् श्रोतयन्तं दृष्ट्वा कूरघटमानैकवेलाहारमल्पं तस्य नीहारं च दृष्ट्वा तद्भार्याया
निर्वाहार्हस्त्रदानात्तमादाय निरेचत्तादि दत्त्वा म पोष्य(यितः) शिक्षित्वा मात्तिकेन सहाऽयोधयत् अहर्द्वयं, समावेव जातावट्टणः
फलिहमल्लं जगौ- 'वद यत्र दृष्यति' तेनोक्तं, ततो शिक्षित्वा मज्जितः । राक्षा मात्तिकस्य मार्दनिक्काः प्रेषिताः, स गर्वादिपस्थानं

नोचे । वृत्तीयेऽद्वयदृष्टोक्त्या सजः फलिह्रमल्लः पार्श्वीयातस्य मात्सिकस्य फलिह्रवच्छिरोऽलाद्, राज्ञा पताकादिनाऽर्चितः,
 एवं गुरुरद्वयः शिष्यो मल्लः ग्रहारा मन्तवः, यस्तान् गुरोर्वक्ति तस्याऽऽराधनापताका त्रैलोक्यरङ्गान्तः ॥ १२७४ ॥
 उक्ताऽल्लोचना, अथ निरपलापः 'दन्त'

दंतपुरदन्तचर्क, सच्चवदी दोहले य वणयरए । धणमित्त धणसिरी च व पउमसिरी च व दडमिसो ॥ १२७५ ॥

दन्तपुरे दन्तचक्रो राट्, सत्यवती भार्या, तस्या दोहदो दन्तप्रासादक्रीडायै, राज्ञा दन्तार्थं घोषणा दत्ता, दन्तानां यथाहं
 मूल्यं दास्ये सतामदाने दण्डः । तत्र घनमित्रश्रेष्ठिनो घनश्रीपद्मश्रियो मार्ये, लक्ष्मीष्टाऽन्यदा कलौ वृद्ध्या लब्धयुक्ता कस्तव-
 गर्गः ? किं सत्यवतीयदन्तप्रासादस्ते भार्या ? तयोक्तं चेन्न स्यात्तदाऽहं नेति द्वारं बध्वाऽस्थात्, श्रेष्ठी तज्ज्ञात्वा मित्रेण दृढ-
 मित्राख्येन राजछन्नवनचरेभ्यः पुलिन्देभ्योऽल्लवत्कादि दत्त्वा दन्तान् दणैः पिधायानाययत् । गवाकृष्टेषु तृणेषु दन्तदर्शना-
 त्तलारक्षैर्मित्रे नृपोक्त्या वधाय नीयमाने श्रेष्ठी राजांश्चोः पतित्वा यथार्थमूचे राज्ञाऽर्चित्वा मित्रं मुक्तं परेषां तु तन्मन्तु-
 नाऽज्ञापि । एवं गुरुणाऽपि निरपलापेन भाव्यं ॥ १२७५ ॥ अथाऽऽपत्सु दृढधर्मतेति द्रव्यापदि दृष्टान्तः 'उज्जे'

उज्जेणीए धणवसु अणगारे धम्मघोस चंपाए । अडवीए सत्थविठ्ठम, वोसिरणं सिज्झणा चेव ॥ १२७६ ॥

उज्जयिन्यां घनवसुः सार्यवाहयम्पां याति तत्सार्ये धर्मघोषोऽनगारथ । चौरैः पतितैः सार्यस्य विभ्रमः पृथक् पृथग्गमनं जातं,
 कैथिलममृषिरटवीं प्राप्सतैः कन्दादिभिर्निमन्त्रितोऽनिच्छन् शिलायां भक्तस्य व्युत्सर्जनं कृत्वा केवली भूत्वा सिद्धः । १२७६ ।

क्षेत्रापक्षेत्रामात्रे, कालापक्षेत्रमिच्छादौ, मातापदि 'महू'

महुराए जउण राया, जउणावकेण दंडमणगारे। वहणं च कालकरणं, सक्कागमणं च पव्वजा ॥ १२७७॥

मथुरायां यवनो राह, यमुनया वक्रीकृतत्वाद् यमुनायक्रमुधानं। तत्र दण्डोऽनगारो राज्ञा दण्डोऽग्निना हतः। अन्य आहुः
फलेनाऽहत अन्यैरश्मराग्निः कृतः। इह कोपोदयं प्रत्यस्य मातापन्ततः सिद्धो देवा आगुः पालकमिमानेनेन्द्रश्च। राजा-
नन्वेण मापिष्येत्प्रजसि तदा मुञ्चामीति दीक्षितो यावत् पापं स्मरामि तान्नाऽश्नामीति स्यनिरपार्थेऽभ्यग्रहीत्। एका-
हमपि नाऽश्नादेनं तस्य द्रव्यापत् ॥ १२७७ ॥ अथाऽनिश्रितोपधानं, तत्र द्रव्यमुपधानमुच्छीर्यकं स्यापक्षणे तस्योपधायमान-
रामद्वानोपधानं तपः 'पाड०'

पाडलपुत्त महागिरि, अजसुहृत्पथी य सेट्ठि वसुभूती। वड्ढिस उज्जेणीए, जियपडिमा एलकच्छं च १२७८

स्थूलभद्रस्य द्वौ शिष्यौ महागिरिसुहृत्स्तिनौ, महागिरिः, सुहृत्स्तिन उपाध्यायः, सुहृत्स्तिनो गणं दत्त्वा व्युच्छिन्नो जिन-
कल्प इत्यप्रतिपद्धतायै गच्छप्रतिपद्धो जिनरूपपरिकर्म कुरुते। द्वावपि पाटलिपुत्रं गतौ, तत्र सुहृत्स्तिनो धर्मं श्रुत्वा वसुभूतिः
श्रेणी श्राद्धो ज्ञातः सुहृत्स्तिनं वक्ति—'मम कुटुम्बप्रतिनोधाय गृहे गत्वोपदिशते'ति, वैर्गत्वा धर्मो वक्तुमारब्धस्तान्महागिरि-
रागान् ते उत्थिताः। श्रेष्ठयूचे किं वोऽपि गुरुस्ति? ततः सुहृत्स्तिनो महागिरिगुणान् समाचारी चोक्त्वा श्रेष्ठिकुटुम्बस्याऽणु-
प्रतानि दत्त्वाऽणुः। श्रेष्ठी स्त्रीयानाल्यग्रेदीदृक् साधुरायाति तदा भक्तान्युज्जितकरूपाणि कार्याण्येवं लाभः स्यादिति। द्विती-

येऽद्धि महागिरिर्भिक्षायै आयातस्तदपूर्वं दृष्ट्वा द्रव्यादिभिरुपयुक्तोऽद्यासीद्यथा ज्ञातोऽहमित्यलात्वा निवृत्तः सुहस्तिनं जगौ-
'अहो ! अनेपणा कृता' तेनोक्तं कथं ? गुरुः कल्पे तवाऽभ्युत्थानादिति, द्वावपि वैदेइयां पुरि गतौ । तत्र श्रीवीरस्य चन्दन-
मयीं सुरकृतां जीवत्यतिमो नत्वा महागिरिरेडकाक्षपुरं गतस्तस्योत्पत्तिरेवं-तत्रागं दक्षार्णपुरमासीत्तत्र श्राविका मिथ्याहृष्टे-
र्देवा, वैकालिकमावश्यकं कुर्वती प्रत्याख्याति, तद्भर्त्ता किं को निशि शुक्ले ? एवं हसत्यन्यदोचेऽहं प्रत्याख्यास्यामि साऽङ्ग-
भनक्षि, स हसन् प्रत्याचख्यौ, जिनभक्तसुरी दख्यौ अहो ! अयं श्राविकां हसतीति, तत्रवासितस्वसुरूपेण लभनकं लात्वाऽगात्
सोऽश्नाद्भार्याविरितोऽव किं तवाऽऽल्लपलैर्ममेति । ततः सुर्या ग्रहतो अक्षिण भुवि पतिते श्राविका तु मेऽपश्य इति कायोत्सर्गऽस्यात् ।
निशीथे देव्यागता तरुणहतैडकाक्षी सजीवप्रदेशे तस्य लगिते प्रातर्लोफ्तं दृष्टोचेऽहो ! एडकाक्षोऽयं, स च श्राद्धो जातस्ततो
लोकोक्त्या तदेडकाक्षपुरं जातं । अन्ये त्वादुः स एव तत्रेशोऽभूत् । तत्र गजाग्रपदोऽद्रिः, तस्योत्पत्तिः-दक्षार्णमद्रो राट्, पञ्चशतानि
प्रियाः, श्रीवीरगम इत्यादि यावद् गजगजाष्टदन्ता इत्यादि, पद्मेऽष्ट पत्राणीत्यादि । दक्षार्णद्विस्तूर्ध्वं देवानुभावादिन्द्रगजाग्र-
पदौ लग्नौ प्रादुर्भूतौ च, तदा राजेन्द्रद्विं वीरस्य ग्रामाजीततो गजाग्रपदाख्याऽभूत्तत्र महागिरिर्भक्तं प्रत्याख्याय देवोऽभूत् ।
सुहस्तिन उज्जयिन्यामलितविविच्यनरै गता भद्राथ्रेष्ठिनीयानशालायां स्थिताः, नलिनीगुल्माध्ययनं गुणयतो भद्रास्त्रन्ववन्तीसु-
कुमालेन जातिं स्मृत्वा सप्तभौमसौधादुचीर्य चन्दिता इत्यादि, यावत्तत्पुत्रेण चैत्थं कारितं महाकालारुपं तदधुना जने प्रसिद्धं
द्विजैरातं । महागिरिरनिधितं तपः ॥ १२७८ ॥ अथ शिक्षा 'खिड्

खित्तिवणउसभकुसगं, रायगिहं चंपापाडलीपुत्तं । नंदे सगडाले थूल-भद्दसिरिए वररुक्की य ॥१२७९॥

क्षितिप्रतिष्ठितं पुरं, त्रितशत्रुराट्, पुरवस्तुषु क्षीणेऽन्यस्थानं वीक्ष्यमाणं चनकक्षेत्रं घनफलं दृष्ट्वा तत्र चनकपुरं चक्रे । तत्र
 यस्तुक्ष्ये क्वाऽप्येकं दृपमन्यव्यैरजेयं वीक्ष्य तत्र ऋषभपुरं कृतं, एवं कुशस्तम्बं महान्तं वीक्ष्य कुशाग्रपुरं कृतं । तत्र प्रसेनजिद्राजा,
 तत्राऽग्निदाहा घना भवन्ति, राजादेशोऽभूदग्न्युत्थानगृहेभ्यः पुरात्रिर्वास्यः । क्षपकृत्प्रमादराट्गृहेऽग्नौ लग्ने प्रतिज्ञावशाद्राट्
 बहिर्निर्गत्य क्रोशमात्रेऽस्यात् । तत्र राजगृहं जातामित्यादि । कुमारपरीक्षायां श्रेणिकेनाऽग्नितो भस्माऽऽनीता शेषे रत्नेभादि । पाय-
 सस्थालमोदकमधुषणपरीक्षया राज्ञः श्रेषडुमारभ्यः पुरादिदाने श्रेणिको निर्गत्य वेन्नातटं गत्वै(तः, ए) ऋस्य काश्य-
 पगोत्रवणिजो लाभोऽभूद्वणिजा च निशिस्वप्ने रत्नाकरो दृष्टोऽभूदिति । स नन्दां कन्यामुद्धाहित इत्यादि श्रेणिकवृत्तं । श्रेणिके मृते
 तदुःखार्त्तस्य कोणिकस्याऽस्मात्तैः 'पितृणां पिण्डो देय इत्यादि' लिखित्वा यत्राणि जीर्णानि कृत्वा ददितानि तत्प्रभृति पिण्डादि
 प्रयुक्तं । ततोऽपि पितृशयनादि दृष्ट्वाऽष्टुतिं प्राप्नुयन् चम्पां स्थापितवान् । ततो कोणिकवृत्तं वाच्यं यावत्कोणिको वैशाल्यां खरैर्हलं
 बाहयामीति प्रतिज्ञातवान् । युद्धायातयेऽकेन कोणिकयुद्धे प्रत्यहं सेनेशघाते दशभ्रातृषु हतेषु सौधर्मचमरेन्द्राराधनात् कोणिकेन
 रथमुशल(महाशिलाकण्टक)रणे प्रारब्धे आद्ये अद्धि(आहवे) पणवतिर्द्वितीये चतुरशीर्तिल्लंघा नरा मृतास्तेष्वेकः कृतसर्वा
 राधनः सौधर्मसुरस्तन्मित्रं तत्सार्थकृतविधिर्विदेहे नरोऽभूत् । दशसहस्रा मात्स्याः पुत्राः श्रेषा नारकतिर्यक्षु जाताः । कोणिको
 वैशाल्या दुर्गे पातिते मात्रा चेदकस्त्वन्मातामहः आद्धथेत्यादिवागिभरुपालब्धश्चेदकं जगौ—किं कुर्वे ? सोऽवक्—यावत्पुष्करिण्या
 न निरैमि तावचिष्ठ, तेन च प्रपन्ने लोहमयीं जिनप्रतिमां गले बद्ध्वाऽनशनपूर्वं वाप्यां पतितो धरणेन्द्रेण स्वभवनं नीतो मृतोऽ
 एमस्वर्गं सुरोऽभूत् । पुरीजनो महेश्वरेण नीलवति नीतः सुखी जातोऽत्र महेश्वरोत्पत्तिः—चेदकजा सुज्येष्ठा दीक्षितोपाश्रयान्तराता-

पयति, इतः पेदालः परित्राड् विद्यासिद्धौ विद्यां दातुं नरं दिदृक्षुथेद् ब्रह्मचारिण्याः सुतः स्यात्तदा तस्मै विद्यां दद इति तस्या
 पुमिराव्यामोहेन विद्यया शीलविपर्ययासः कृतस्तव ऋतुकालत्वाद्गर्मे जाते ज्ञानिभिरुक्तं नैतस्याः कोऽपि दोष इति छन्नं स्थापिता
 सुतो जातः थाद्वगृहे वर्धते । ततः समवसृतिं गतः साध्वीभिः सह कालसन्दीपनो विद्यामृतप्रभुमपृच्छत्-कृतो मे भीः ? प्रभु-
 राहाऽस्मात्मस्यकेरिति । स पित्रा हत्वा विद्याः शिषितो महारोहिणीं साधयत्ययं सप्तमो भवः । पञ्चसु विद्यया हतः, षष्ठे यण्मा-
 नत्रेपापुषा विद्या न स्वीकृता, इह साधयितुमारब्धा । अनाथमृतकचितां कृत्वाऽऽसन्ने आर्द्रचर्म विस्तार्य तदूर्ध्वं कापुञ्जलनावधि
 गमायुष्टेन चलति, अत्राऽन्तरे कालमन्दीपनः काष्ठान्यक्षिपत् । ततः सप्तरत्ने सुर्गवेऽस्य मा विघ्नं कृथास्ततः सिद्धाङ्गे प्रवेशं
 याचन्ती भाले दत्तेऽतिगता, विले जाते तृतीयं नेत्रमकृत । तेन पिता हतो मन्माता राजसु वर्णितेति ततो रुद्रारूपा । तद्वया-
 रकालसन्दीपनो नश्यन् पुरग्रयं कृत्वाऽर्द्धदंष्ट्रोस्तस्थौ, रुद्रेण पुरेषु सुर्यः आहुर्वयं विद्याः सोऽर्द्धत्पाश्वेऽस्ति ततस्तेन तत्र
 गत्वा धामितः । अन्य आहुर्लंघने महापाताले हतस्ततः स विद्याचक्रयभृत् । त्रिसन्ध्यं सर्वविहरदर्हतो नत्वा नाव्यं कृत्वा ततो
 रमते । तस्येन्द्रो महेश्वरारूपां ददौ, स द्विषो द्विजकन्यानां द्युतं द्युतमन्यस्त्रीश्च रमयति, तस्य नन्दीश्वरो नन्दी च मित्रे पुष्पकं
 निमानं, सोऽन्यदोजयिन्यां प्रद्योतस्य शिवां मुक्ताऽन्यरात्रीषु रमते, राह् दध्यौ मारणे क उपायः ? उमा वेदया सुरूपा तस्मिन्नागते
 धूपं दत्तेऽन्यदा सा मुहूर्तिं प्रयुद्धं च पुष्पं करे लात्वाऽस्थत् स प्रयुद्धं ललौ तयोक्तं मुकुलार्हस्त्वं नाऽस्य, यतोऽस्मासु न रमते ।
 ततस्तस्यो रतस्त्वं कदाऽप्रियः स्याः ? इत्थुमाष्टोऽग्रे मैथुनक्षणे । राज्ञा तज्ज्ञात्वा स तदोमासहितो घातितस्ततो नन्दीश्वरः
 मे त्रिलां कृत्वा तत्रैतः, राजा सार्द्रपटो नत्वा धामितवान्, सोऽग्नीद्वयपेण महेश्वरस्याऽर्ध्वने पुरे पुरेऽस्य स्थापने च मुञ्चे, ततो

लोकैस्तथा प्रासादाः कारिता इति रुद्रेत्पत्तिः । कोणिकः खरैर्हलं बाहित्वा चम्पामेव इत्यादि । कोणिके कृतमालहते षष्ठीं इमां
 मते राड्मिस्तत्सुत उदायी प्रतिष्ठितः, सोऽत्र मत्पिताऽसीदित्यधृत्याऽन्यत्पुरं विष्ठापयिषुर्जनान् प्रेपीते च पाटल्यूर्ध्वस्यचा-
 पास्ये स्वयं कीटान् विशतोऽद्राक्षुः । पाटल्युत्पत्तिस्तत्तरमथुरावणिग्दक्षिणमथुरायां वाणिज्येऽग्रात्त्रैकेन श्रेष्ठिना सह मैत्र्यन्त्रिकां
 तत्पुत्रीं (मरिनीमिति हारि० धृत्ती) सोऽप्रार्णयत्, पितृभ्यां चैकार्मकं यावदत्र स्थेयमित्युक्त्वा दत्ता, परं स पितृगाढलेखागत्या
 श्वशुरानुमत्या सभायौऽचलत्, यथि सुतजन्म, पितरौ नाम दास्यत इति नामाकृतौ तन्त्रेणाऽन्निकापुत्र इत्युक्तः । स्थानं समेतेषु
 पितृभ्यामपि सेवाऽह्वा कृता, स वारुण्ये दीक्षितः स्वविरत्वे विहरन् गङ्गातटे पुष्पभद्रपुरेऽगात् । तत्र पुष्पकैतुराद्, पुष्पवती राज्ञी,
 वस्याः पुत्रपुत्रीयुग्मजन्म, पुष्पचूलः पुष्पचूला चेत्यारूपा, मिथः स्नेहः, राद् वियोगभिया युनिमधर्ममेव कुर्व इति व्यात्वा
 पौरानाख्यद्रत्नस्य कः स्वामी ? तेरुं राद्, राज्ञोक्तं तर्हि रत्नस्य यथेच्छं नियोजने दोषो नेति प्रत्याख्य राश्या वारितोऽपि
 तौ मिथो व्यावाहयद्राक्षी निर्वेदात् प्रव्रज्य देवोऽभूत्, प्रबोधार्थं पुत्र्याः स्वप्ने नरका दर्शिताः, राजा तज्ज्ञात्वा पाखण्डिनो
 नरकानग्राधीत्, तैश्चाऽन्याददोषूक्तैष्वन्निकापुत्राः शृष्टाः सत्यान्नुरेवं देवलोकानपि स्वप्नदर्शितान्नुः, तेषु कथं गम्यते ?
 इति साधुधर्म उक्ते दीक्षार्थे नृपमग्राधीत् । सोऽवक्- 'प्रव्रज्य चेदत्रैव गृहे भिक्षां लासी 'ति, सा च स्वीकृत्य प्राव्राजीत् ।
 गुरुर्जङ्घादुर्बलः शिष्यान् विसृज्याऽस्थात्, सा शुद्धान्तादुभिक्षामानयति, श्लेष्मकाले येन श्लेष्मा हीयते, एवं शेषेष्वपि । गुरुराह-
 (कथं) यच्चिन्तितं तदेवाऽऽनीतं ? सोचे चेद्भि, कुतः ? केवलात्ततः क्षामिता । अन्ये तु वर्पत्यानीतं, गुरुणा कथं वर्पत्यानयसि ? यत्र
 यत्राऽध्वन्यचित्तोऽप्यायस्तत्रेत्यादि । अधृतौ वक्ति 'यूपमपि सेत्स्यथ गङ्गापुत्तरन्तः' । तदैवोचरितुं यत्र यत्र नावि लग्नस्तत्र तत्र

नौर्मग्रा नाविकैर्जले क्षिप्तो ज्ञानं, देवैर्महः कृतः, प्रयागतीर्थप्रवृत्तिः । तच्छिरःकरोटिर्मत्स्यादिभिः खाद्यमाना तीरे लम्बा,
 तस्यां पाटलिप्रीजं पेत्य, सव्यहनुकां भिन्दन्नङ्कुरो विशालो द्रुमो जातः, पाटलिमूलजीवो द्वितीयभवे मुक्तिगामी । तत्राऽमात्या-
 श्रापं दृष्ट्वा दध्नुश्च नृपस्य स्वयं रत्नान्यायास्यन्तीति तत्र पुरं स्थापितं नाभावहर्षेणैव कारितं । तत्रोदायी राज्यं भुङ्क्ते, नृपान्
 सर्वान् मदा सेवां कारयति, ते दध्नुः कथं प्रियतेऽसौ ? । अन्यदा राज्ञा कस्याऽपि मन्तोः राज्यं हृतं, स नष्टस्तत्सुतोऽन्यत्र गतः
 कंचिन्नूपपुदायिनृपद्वेषिणं वीक्ष्योचेऽहं स्वस्साहाय्यादुदायिनं हन्मि, तेनाऽऽहते स पाटलिपुरं गत्वा, बाह्यान्तःपर्यदौ सेवमानः
 साध्यागमाच्छिद्रं ज्ञात्वा गुरुपार्श्वे प्रव्रज्येत्यादियावदुदायी अपुत्रो मृतोऽधिवासितोऽश्वो नापितदासाय राज्यं ददौ ।
 तेन च तस्यां निशि स्वप्ने स्वान्नैः पुरं वेष्टितं दृष्टं, स्वप्नज्ञेन तस्य सुता दत्ताऽभूत् । स नन्दो राजा जातस्तत्पुत्राद्वह्निः
 कपिलविप्रोऽन्नात्सीत्तद्विद्वोन्नशालायां साधव एयुस्तैर्धर्म उक्ते आद्वोऽभूत्, केऽपि साधवस्तद्गृहे वर्षास्वस्थुः । तत्पुत्रो
 जातमात्रो रेवतीसुर्याचः, साधूनां पात्रं कल्पयतामधोऽस्थायि नष्टा सुरी । तस्याऽन्यान्यप्यपत्यानि जीवन्त्यभूवन् । तस्य
 कल्पकाङ्क्षा दत्ता, स चतुर्दशविधाज्ञः क्रमाद्राज्ञा मन्त्री कृतः, सर्वं राज्यं तदायचं कृतमेवं नन्दानां कल्पवंशमात्मा जाताः ।
 नवमे नन्दे कल्पवंश्यः शक्रटालो मन्त्री, तस्य स्थूलभद्रश्रीयकौ सुतौ, वररुचिपण्डितकपटाच्छकटाले मृते स्थूलभद्रः श्रीस-
 भृतिविजयान्तिके प्रव्रज्य, तेषु स्वर्गतेषु श्रीमद्रत्नाङ्गुपार्श्वे चतुर्दशपूर्वाण्यधीयानो यक्षाद्यासु सप्तस्वस्थुः श्रीयके च प्रव्रजि
 तेषु श्रीयकस्य पर्युषणोपवामादनु विपत्तौ भगिनीवन्दनागमे सिंहरूपं चक्रे । प्रातर्गुरौ वाचनामददति स्वप्नमादं स्मृत्वा
 पुनर्न कुर्वे इत्युक्त्वाऽऽग्रहादशमपूर्वान्त्यवस्तुद्रयं पूर्वचतुष्टयं च माऽन्यस्मै दद्या इति गदित्वाऽमाणि । स्थूलभद्रादग्रतस्तानि

व्युच्छिन्नानि । एवं शिष्याणां स्थूलमद्रस्य योगसंग्रहः ॥ १२७९ ॥ निःप्रतिकर्मत्वे चेधमे दृष्टान्तः 'पद्'

पद्मठाणे नागवसू, नागसिरी नागदत्त पञ्चजा । एगविहा सट्ठाणे, देवय साहूय विछगिरे ॥ १२८० ॥

प्रतिष्ठानपुरे नागवसुश्रेष्ठी, नागश्रीभार्या, आदो नागदत्तसुतो दीक्षितो जिनकल्पिनां पूजां दृष्ट्वैकत्वविहारार्थमुत्थाने उपक्रमे जाते मर्वि गुरुनिपिद्वोऽपि जिनकल्पं प्रपदैकाकी यक्षगृहप्रतिमास्यः शासनदेवता मा व्यनङ्क्षीदिति स्त्रीरूपेणोपहारमादाय यक्षमर्धित्वोच्चे लाहि मो । उद्धृतं, सु च तद्भुक्त्वा निशि प्रतियास्योऽस्वापत्वादतिसारवान् जातः । सुर्यां गुप्तेस्तदुक्तं, गुरुभिः मायू प्रेषितायानीतः, सुर्युक्तं धिल्वगिरोपधं दस्माऽरुक्कृतः निश्चितश्च नैवं साधुना प्रतिकर्म कार्यमिति ॥ १२८० ॥ तपस्पज्ञानवाया 'कोसं'

कोसंधिय जियसेणे, धम्मवसू धम्मघोस धम्मजसे । विगयभया विणयवई, इड्ढि विभूसा च परिकम्मे १२८१

कौशाम्यामजितसेनो राह, धारिणी राह्मी, धर्मवसुर्गुरुः, शिष्यो धर्मघोषधर्मपशुतो । विगतमया महत्तरा विनयवती शिष्यिणी, तया मक्तं त्यक्तं संघेन महर्दिसत्कारविभूषया निर्यायिता मृता । ततः शिष्यो संलेखनायै तपस्तुलनां परिकर्मे कुर्वतः ॥ १२८१ ॥ इतः 'उजे'

उज्जेणिचंतिंवद्धण-पालगसुयरटुवद्धणे चेव । धारिय(णि) अवंति-सेणे मणिप्पभा वच्छगातीरे ॥ १२८२ ॥

उज्जयिन्यां प्रघोवसुतो गोपालपालकौ, आद्यो दीक्षितः, पालको राजाऽभूत्तस्याऽवन्तिवर्धनराष्ट्रवर्धनौ सुतो, पालकस्तौ

क्रमाद्राजयुवराजौ कृत्वा प्राव्राजीत् । युवराजभार्या धारिणी, सुतोऽवन्तिसेनोऽभूदन्यदोद्याने राजा धारिणीं वीक्ष्य दूर्ती
 प्रेपीत्सा तं नैच्छत्, स्वभावाद्वै भ्रातुरपि न लज्जसे ? राज्ञा बन्धौ हते सा भूषणान्यादाय वणिकसार्थेनाऽगात् । अजितसेननृप-
 यानथालास्यसाध्वीपार्श्वे गर्भमनाख्याय प्रव्रजिता, गर्भे ज्ञाते यथास्थं जगौ, साध्यन्तरल्पसामारिके स्थापिता निशि प्रसूता ।
 साधूनामृद्धाहरदायै नाममुद्राधलङ्कृतं सुतं नृपाङ्गणेऽमुञ्चत्, राजोर्ध्वतलस्थो मणिमं वीक्ष्य तं लात्वाऽपुत्राग्रराश्यै अदात्,
 मणिप्रमेति नाम कुतं, रात्रिं घृते मणिप्रभो राट् जातः । अवन्तिवर्धनोऽपि पश्चात्तापादवन्तिसेनाय राज्यं दत्त्वा प्राव्राजीदवन्ति-
 सेनो मणिप्रभं करं याचमानः कौशाम्बीं प्रत्यचलत्तावता धर्मघोषः श्रिण्वः परिकर्मन्ति विनयवतीसमामृद्धिमिच्छन् पुरान्त-
 रश्रमौज्जताऽन्यस्तु निःस्पृहः कौशाम्ब्युज्जयिन्योरन्तरे वत्सगानदीतीरे गिरिशुहेऽन्नं जहौ । अवन्तिसेनेन कौशाम्ब्यां रुद्धायां
 धर्मघोषपार्श्वे जनश्चिन्तया न याति, स श्रद्धीच्छयैव मृतो रोहकमावाद् दारेण न निरकाशि, दुर्गोर्ध्वदिधस्त्यक्तः, मात्रा साध्व्या
 स्वरूपमुक्त्वा तौ उद्धा(वा)रितौ । बन्धुत्वे(द्वौ) मिलिते(तौ), तत्र कियत्कालं स्थित्वोज्जयिन्यां चलितौ, माताऽपि समहत्तराऽच्चालि,
 मार्गे क्षपकं ज्ञात्वा नृपौ स्थित्वा दिने दिने महं चक्रतुः । स मृतः, एवं धर्मयशोवन्निरीहं तपः कार्यं ॥१२७२॥ अलोमतायां
 'साए' 'जस' 'मुहु'

साएए पुंडरीए, कंडरीए चेव देविजसमहा । सावत्थिअजियसेणे, कित्तिमई खुडुगकुमारो ॥१२८३॥
 जसमहे सिरिकंता, जयसंधी चेव कण्णपालेय । नट्टविही परिओसे, दाणं पुच्छा य पव्वजा ॥१२८४॥

सुदु वाइयं सुदु गाइयं सुदु नच्चियं साम सुंदरि । अणुपालिय दीहराइय ओ सुमिणंते मा पमायए ॥ १२८५ ॥

साकेते पुण्डरीको राट्, कण्डरीको युवराट्, तस्य देवी यशोभद्रा, तां पुण्डरीको दृष्ट्वा प्रार्थयन् युवराजं जघान, सा नंदा
श्रावत्स्यामजितसेनाचार्यकीर्तिमतीमहत्तरान्ते प्रात्राजीत्सगर्भाजपि, पुत्रो जातः शय्यातरश्राविकाभिः पाल्यमानः शुल्लककुमारो
नामाऽभूत्, दीक्षितश्च तारुण्ये चारित्रं त्यक्तुकामो मातृमहत्तराचार्योपाध्यायैः क्रमाद् द्वादशद्वादशवर्षाणि स्थापितोऽष्टवत्सा-
रिशद्वर्षाणि स्थित्वा मातृदत्तनाममुद्रारत्नकन्वलयुत् पुण्डरीकान्ते गतो रात्रौ नाद्ये(नर्तित्वा) ग्रमते किञ्चिन्निद्रापरां नर्तकीं
ज्ञात्वा नटो जनतोपकालेऽद्य रङ्गभङ्गो नाडर्ह इति गीतिं जगौ- ' सुदु गाइयं ' ' सामे ' ति इयमेऽप्रसूते(इयामायां)
सुन्दरि ! अणुपालितसर्वरात्रिः सती ' ओ सुमिणंते ' ओ इति सम्बोधने, स्वप्नान्ते निद्रान्तवेलायां मा प्रमादीः । गीतिं श्रुत्वा
शुल्लकः कन्वलरत्नं ददौ, युवराजः कुण्डलं, श्रीकान्ता सार्थेशपत्नी हारं, जयसिंहमन्त्री कटकं, कर्णपालो मेंठोऽङ्कशं च,
लक्ष्मस्त्यान्येतानि, प्राता राहः पृच्छा, क्रमादुत्तरं-शुल्लककुमारस्य राज्येच्छेत्यादि । युवराजादीनां शुल्लककुमारसार्थे दीक्षा,
सर्वेयामप्यलोभता ॥ १२८३-८५ ॥ अथ तितिक्षा ' इदं ' ' अग्निम् '

इंदपुर इंददत्ते, बावीस सुया सुरिंददत्ते य । महुराए जियसत्तू, सयंवरो निव्वुईए उ ॥ १२८६ ॥

अग्गियए पव्वयए, बहुली तह सागरे य वोद्धन्वे । एगदिवसेण जाया, तत्थेव सुरिंददत्ते य ॥ १२८७ ॥

इन्द्रपुर इन्द्रदत्तो राजा, तस्येष्टेयवीनां द्वाविंशतिपुत्राः, एकाऽमात्यसुता प्रिया सा द्विष्टा, तां स्नातां दृष्ट्वा ग्रन्थेन प्रियां

ज्ञात्वा तथा सदैकरात्रं रेमे गर्भाधानं, पितुरभात्यस्य पुत्र्या कथितं, तेन दिनवेलाराजोछापादि लिखितं । तस्याः सुरेन्द्रदत्तः सुतोऽभूत् । तद्दिनजाताश्चत्वारो दामा अग्निकः पर्वतो बहुलकः सागरश्च । पण्डितेन सुरेन्द्रो द्वाविंशतिराजसुतेषु विलगत्स्वपि द्वासप्ततिकलाः शिशितः । २२ कुमारस्तन्यायिनो मातृवाक्यादताडिता मूर्खा एवाऽस्थुः । इतश्च मथुरायां जितशत्रुराह्, निवृत्तिः सुता राज्यप्रदा स्वयंवरा सेन्द्रपुरे आगता, ततो राधावेद्यकाले राज्ञोक्ताः २२ सुताः श्रीमालीगुह्या बाणान् चिक्षिपुः, परमेकोऽपि विज्ञो न, तेन यत्र तत्रेषु पपात । राक्षि विपण्णेऽमात्यो जगौ-इदमभिधानेन जातस्त्वसुतः सुरेन्द्रदत्ताख्योऽयं राधां भेत्स्यतीति । न तु चतुर्षु दासेषु २२ सुतेष्वालिं (बोलं) कुर्वत्सु, नरद्वयेऽसिम्भ्यां भयं कुर्यति, गुरुणाऽपि तर्ज्यमानोऽधो-दृष्टिरूर्ध्वमुष्टिरष्टचक्रछिद्राणि ज्ञात्वेपुणा वामराधा विद्धा, महामहोऽभूदेष्टा द्रव्यतितिक्षा । यथा कुमारस्तथा साधुर्दत्ताश्चत्वारः कपायाः, कुमारा द्वाविंशतिः परीपद्वा, नरो रागेद्वयो, वेद्या राधाक्षितारका विशिष्टाऽऽराधना ज्ञेयाऽऽराधनापताका निवृत्तिः सिद्धिः ॥ १२८६-८७ ॥ अथाऽऽजवं 'चंपा'

चंपाए कोसियज्जो, अंगरिस्सी रुहए य आणत्ते । पंथग जोइजसाविय, अब्भवखाणे य संवोही ॥ १२८८ ॥

चम्पायां कौशिकार्योपाध्यायः, सिध्यावद्भरुद्रौ, अङ्गस्थर्षुत्वादङ्गर्षित्याख्या । तयोः पण्डितस्य दार्वर्धमाज्ञप्तिरादेशोऽ-
ज्ञोऽटव्याः काष्ठानि लात्वाऽऽयातः, रुद्रोऽद्धि रन्त्वा सायं बहिर्गतोऽङ्गमायान्तं दृष्ट्वा पण्डितभयाज्योतिर्यथां वत्सपालीं पुत्रस्य पन्थकस्याऽन्नं दत्त्वा काष्ठान्यादायाऽऽयान्तीं हत्वा, गर्ते क्षिप्त्वाऽन्याऽध्वना पुरत एतः पण्डितत्रे त्वद्भव्यशिष्येण दासी हतेत्यभ्याख्यानं जगौ । ततोऽङ्गः पण्डितेन निर्घाटितो चने गतः शुभाध्यवसायेन जातिं स्मृत्वा केवली जातः, देवैरुक्तं-

स्त्रेणालं दत्तं, रुद्रो लोरुनिन्यमानः स्वकर्म गर्हन् प्रत्येरुबुद्धोऽभूत् । ब्राह्मणो ब्राह्मणी च दीक्षिते सर्वे सिद्धाः, एवमुज्जुता
कार्या ॥ १२८८ ॥ शुचिः मत्स्यं, मत्स्यं च संयममन्नं, शुचिरेव शौचं, तत्र दृष्टान्तः—‘ सौरि ’

सौरिअ सुरंवरेवि य, सिद्धी य धणंजण सुभद्दा य । वीरेअ धम्मघोसे, धम्मजसेऽसोगपुच्छा य ॥ १२८९ ॥

मूर्त्यपुरे मूर्त्यस्य श्रेष्ठो घनद्वयः, सुभद्रा भार्या, ताम्यां सुरम्बरयक्षाय पुत्रार्थं महिषयत्तं मानितं, पुत्रोऽभूदश्रा-
न्तरं श्रेष्ठिना श्रीरीमन्तिरेऽणुश्रुतान्याह्वानानि यक्षेण महिषान् याचितो निजाह्नं द्रवधा विमज्य कतिपयखण्डान् ददौ, यक्षः
प्रबुद्धः एष दंशप्रित्तदग्नेशुचिः । अथ मर्वशुचिः सौर्यपुरे श्रीवीर आगच्छिष्यो घर्मघोषधर्मयज्ञसौ, अशोकवृक्षाधो
गुणयत्तच्छाया न चलति, नमः प्रबुधार्थे पृच्छा कृताऽर्हन्नाह ॥ १२८९ ॥ ‘ मोरि ’

सोरियसमुद्दविजण, जन्नजसे चैव जन्नदत्ते य । सोमिता सोमजसा, उच्छविही नारदुप्पत्ती ॥ १२९० ॥

मूर्त्यपुरे गम्भद्रविजयरात्रः काले यज्ञयज्ञास्तपस्वी, यज्ञमित्रा प्रिया, पुत्रो यज्ञदत्तस्तत्प्रिया सोमयज्ञास्तयोर्नारदारूपमुत-
स्योत्पत्तिर्जाता, पितरौ बालमग्नोरुच्छायायां मुक्तोच्छविर्धि कुरुतः ॥ १२९० ॥ ‘ अणु ’

अणुकम्पा वेयमुहो, मणिकंचण चासुदेव पुच्छा य । सीमंधरजुगवाहु, जुगंधरे चैव महवाहु ॥ १२९१ ॥

नृगैर्कंदैर्नारिदं वृक्षाधो दृष्टा स्वनिकायच्युतं शातराज्जुक्मपया वृक्षच्छायाऽस्तम्भि, बलमार्तेर्नित्ये नीत्वा त्रिधाः
शिथिलतः । स मणिपादुकाकाशानकृण्डिकाभिर्नमसि चरत्यन्यदा द्वारिकां गतो चासुदेवस्य पृच्छा ‘ किं शौचमिति ? ’ उत्तरं

दातुमक्षमः प्राग्विदेहे श्रीसीमन्धरान्ते गतो युगबाहुहरिं किं शौचमिति पृच्छन्तं प्रभुं च सत्यं शौचमित्युत्तस्यन्तं श्रुत्वा
तथाऽपरविदेहे श्रीयुगमन्धरं महाबाहुहरिपृष्टं सत्यं शौचमिति वदन्तं श्रुत्वाऽऽगम्य कृष्णं प्रति सत्यं शौचं जगौ ।
कृष्णेन किं मत्यमिति पृष्टस्तदजानानो यत्रैतत् पृष्टं तत्र सत्यमपि प्रष्टव्यमिति हसितो जगौ सत्यं प्रभुर्न पृष्ट इति ततो
ध्यायन् जातजातिस्मृतिः प्रत्येकबुद्धोऽभूत्, प्रथमं सत्याख्यमभ्ययनं जगादिति शौचाद्योगाः संगृहीताः ॥ १२९१ ॥
सम्यक्त्वे 'साप'

साययस्मि महाबल-विमलपहे चेव चित्तकम्मेय । निष्फत्ति छट्टमासे, भुमीकम्मस्स करणं च ॥ १२९२

सांकेते महाबलो राज्ञ, विमलप्रभाकरौ चित्रकारौ । राज्ञा दूतः पृष्टोऽन्यनृपेभ्यो मे किमुनं ? दूतेन चित्रसमेत्युक्ते तयोश्चित्र-
कृतौः समा विमज्जाऽपि, एकेन चित्रं परेण भित्तेः परिकर्म कृतं । पृष्टे मासे चित्रस्य निष्पत्तिर्भूमिकर्मणः करणं च जातं ।
द्वयोरन्तरे यवनिकाऽभूत्, सा राज्ञाऽपनीताऽन्यभिचौ प्रतिबिम्बे दृष्टे तुष्टेन तथैवाऽस्थान्येवं सम्यक्त्वं निर्मलं कार्यं ॥ १२९२ ॥
समाधौ 'णय'

णयरं सुदंसणपुरं, सुसुणाए सुजस सुवए चेव । पवज्ज सिक्खमादी, एगविहारे य फासणया ॥ १२९३ ॥

सुदर्शनपुरं नगरं, तत्र सुसुनागश्रेष्ठी, सुयशाः प्रिया, सुतः सुव्रतो गुणी सभाग्यः । स यौवने प्रव्रज्य शिक्षादि-द्विविधां
शिक्षामादितः सिद्धान्तरदस्यं ज्ञात्वैकत्वविहासप्रतिमां स्थितः । श्रुत्वेण तत्प्रशंसा कृता, देवाभ्यां क्रमादहो ! ब्रह्मचारीति

स्तुत्याऽध्यन्योऽयं कुलोच्छेदक इति निन्दया परीक्षितः सममना एवाऽभूदेवं पित्रोर्विषयसेवाकृत्यं तथा पित्रोः कदर्थनारूपं
 चाऽदृशि, तथा श्रुतत्वं विदुष्यं स्त्रीय कृत्वा तद्विलापान् 'फासणय' चि तासामालिङ्गनादिना स्पर्शना दर्शिताः, परं सुत्र-
 तस्य मनः समाधिचदेवाऽभूत्ततः केवली जातः ॥ १२९३ ॥ अथाऽऽचारः सत्याचारः 'पाड'

पाडलिपुत्त हुयासण, जलणसिहा चेव जलणडहणे य । सोहम्मपलियपणए, आमलकप्पाइ णट्टविही ॥

पाटलिपुत्रे हुताशनो विप्रो ज्वलनशिरा प्रिया, श्राद्धे पुत्रौ ज्वलनो दहनश्च चत्वारि दीक्षितानि । तत्र ज्वलन ऋजुर्दहनो
 मायी, अन्यस्मिन्नुक्तेऽन्यदेव कुरुते, द्वावपि मृतौ सौषमे द्वाक्रान्तरपर्यदि पञ्चपत्न्यापुत्रौ सुरौ जातौ । आमलकस्यायां
 अपमालवने भीवीरसमवसुते द्वौ नाट्यविधिं कर्तुमायातौ । एको यादृशं चिन्तयति तादृशं कुरुतेऽन्यस्तु ऋजुनाट्यं करिष्य
 इति चिन्तयति परं चक्रमेव जायते, ततो गौतमपृष्टोऽर्हन् प्राग्भवमृचे, तत आचारोपगतेन भाव्यं ॥ १२९४ ॥ अथ विनयः—'उज्जे'
 उज्जेणी अंचरिसी, मालुग तह निवएय पवज्जा । संकमणं च परगणे, अविणय विणए य पडिवत्ती ॥

उज्जयिन्यामन्मर्षिदिजो मालुका प्रिया, निचक्रः सुतः, श्राद्धाः, प्रियामृतौ पितृपुत्रयोः प्रव्रज्या, पुत्रोऽविनीतः, कायिकीश्रुवि
 कण्टकान् क्षिपति, स्वाध्याये क्षौति कालं हन्ति । सर्वगामाचारीविषयसिं चक्रे । ततः साधुभिर्गुरुणाश्रुक्तं, सोऽविनये सति निष्का-
 सितः । पिता पृष्टो (पृष्टे) निर्गतः, परगणेऽन्याचार्यान्ते संक्रमणं कृतं, ततोऽपि दोषाग्निक्षिप्तावेवमवन्त्यां पञ्चशतोपाश्रयेषु सर्व-
 विभिर्निक्षिप्तस्ततः पितरि संशयां गते रुदति पुत्रोऽवकिं रोदिपि ? इति, स आह तव निम्बकाद्वा नाम्नैव कृता न तु गुणैरथ

त्वदाचारैरहमपि स्थितिं न लभे न चोत्प्रव्रजितुं युक्तं, ततः क्षुल्लकस्याऽप्यधृतिर्जाता वक्ति क्षान्तः (१) एकशः क्काऽपि स्थानं लभे (लभस्व), यिताऽऽह नाऽऽप्यते। यदि न, तदा दीक्षकाणामेव पार्थे गम्यत इति। तत्र गतौ माधवः क्षुब्धा गुरवो जगुर्मि-
ऽऽर्यो एवं भवन्तु। प्राघुर्णिकावद्य खो वा यास्यत इति स्थितौ। क्षुल्लकाः(त्रिः) ३ उच्चारकायिकीभूमिं प्रतिलिखति, सर्वा सामाचारी कुरुते, तुष्टाः साधवः, विनये सति प्रतिपत्तिः कृता। स निम्न आग्रशुद्धो जातस्तरतमयोगेन ५०० वसतिसाधव आराधिता यातुं न ददति। एवं पश्चात् स विनयोपगो विनयवानभूत् ॥ १२९५ ॥ अथ धृतौ मतिः 'नग'

नगरी य पंडुमहुरा, पंडववंसे मई य सुमई य। वारीवसभारुहणे, उप्पाइय सुट्टियविभासा ॥ १२९६ ॥

पाण्डुमथुरायां पाण्डवैर्दीक्षमाणैः पुत्रो राज्येऽस्थापि। ते श्रीनेमिं प्रति यान्तो हस्तिकल्पपुरे भिक्षां आम्यन्तः श्रीनेमि-
निर्वाणं श्रुत्वा, भक्तं यानं त्यक्त्वा, शत्रुञ्जयेऽनघनेनं सिद्धास्तदंशे पाण्डुसेनो राट्, सुते मतिः सुमतिश्च, रैषतेऽहन्तं नन्तु ताम्यां
वारिष्वभारूयपोतारोहणे कृते उत्पातिकवाते जाते जनः स्कन्दरुद्रादिं नमति, ताम्यां गढतरमात्मा संयमे योजितः, भिन्नः
पोतः, मृते सिद्धे, देहौ तीर्णौ, सुस्थितलयेणेशा महः कृतो देवोद्योतश्च, ततः प्रभासं तीर्थं जातं। द्वयोरपि धृतिमत्तया योग-
संग्रहः ॥ १२९६ ॥ सम्यगुद्देशः संवेगस्तत्र 'चंपा' 'चंद'

चंपापमित्तपभे, धणमित्ते धणसिरी सुजाते य। पियंगू धम्मघोसे य, अरंक्खुरी चेंव चंदघोसे य ॥ १२९७ ॥
चंदजसा रायगिहे, वारत्तपुरे अभयसेण वारत्ते। सुसुमार धुंधुमार, अंगारवई य पज्जोए ॥ १२९८ ॥

चम्पायां मित्रप्रभो राट्, धारिणी प्रिया, धनमित्रः सार्धेद्, धनश्रीः प्रिया, तयोरुपायशतैः पुत्रो जातः, लोको वक्ति योऽत्र
 समृद्धकुले जातस्तस्य सुजातं, द्वादशाहे निरुत्ते सुजाताह्वाऽभूत् । स किल देवकुमारानुरूपस्तस्य ललितं भणितमन्येऽनुशिक्षन्ते ।
 पितरौ सुतश्च श्राद्धास्तत्र धर्मघोषोऽमात्यः, प्रियङ्गुभार्या, मा गृणोति सुजात ईदृश इति । अन्यदा दासीर्वक्ति यदा सुजात इतो
 याति तदा मे वाच्यं यथेक्षे, अन्यदा स मित्रयुक्तेनाऽष्वनैति, दासीभिः प्रियङ्गवा उक्तं, सा निर्गताऽन्या अपि सपत्न्यः संपश्यन्ति
 वदन्ति च धन्या सा यस्या अयं पतिः । अन्यदा ता मिथो वदन्त्यहो ! सुजातस्य लीला, ततः प्रियङ्गुः सुजातस्य वैषं कृत्वाऽऽ-
 मरणवस्त्रादितुल्यतया रमते स्म । यथैवं यात्येवं हस्तक्षोभस्तस्येत्यादि । मन्यागतोऽन्तःपुरं निःशब्दमिति द्वाश्छिद्रेणैक्षते, दृष्टाः
 पत्न्यश्चेष्टाः कुर्वन्त्यस्ततो विनष्टं शुद्धान्तमिति ध्यात्वा छन्नं सुजातं हन्तुमीक्षते, तत्पिता तु राज्यमान्यस्तेन मा ततो मे मृतिरिति
 भयं च चिन्तयति । अन्यदा लब्धोपायो मित्रप्रभस्यारिस्तन्नाम्ना सुजातयोग्यान् 'यथा तव(त्वयि) विश्वासो राज्ञः, ततस्त्वया
 राजा घातयो राज्यार्धं तवास्तु इति' कूटलेखान् कृत्वा कूटलेखधरान् राज्ञोऽभेलयत् । राट् कुब्जो दूता अवह्या इति ते मन्त्रिणा
 छन्नीकृताः । राजा तु लोकज्ञाने कृते पुरे क्षोभो भावी इति उपायेन सुजातहननाय स्वदेशान्तरे अरधुरीपुर्यां चन्द्रध्वजराज्ञे
 लेखं प्रेषीद्यथा सुजातं प्रेषयामि त्वया घातय इति । ततः सुजातस्तत्र द्वितीयो भूत्वा राजकार्याणि प्रेषस्वेत्युक्त्वाऽरधुरीं प्रेषि ।
 दृष्टश्चन्द्रध्वजेन, विश्वस्वोऽस्तु, ततो हनिष्यामीति कृत्वा दिने दिने द्वावेकत्र रमेते । स सुजातस्य रूपं दृष्ट्वा दह्यो नूनं राट्या सह
 विनष्ट इति मार्यते राज्ञा । ततः कथमीदृशं हन्मीति सुजाताय लेखमदर्शयत् । सुजातेनोक्तं यद्वेत्ति तत्कुरु; स आह
 न त्वां हन्मि छन्नस्तिष्ठेति भूमिगृहे क्षिप्तः, स्वसा चन्द्रयशा दत्ता, सा कुपिनी तद्योगेन सुजातोऽपीपत्कुप्री जातस्तेन सा

आद्री कृता दध्यौ मद्दोषैण्योऽपि विनष्ट इति संवेगादनशनाचेन निर्यामिता देवोऽभूदवधिना ज्ञात्वैतत्प नत्वाऽऽह किं
 कुर्वे ? सोऽपि संवेगाज्जगौ यदि पितरौ मिलतस्ततो वीक्षे, तत्ता सुरश्रम्याया ऊर्ध्वं शिलां विचक्रे, राजा पौराश्च धूपहस्ताः
 पादपतिता विज्ञपयन्ति । देवोऽजगद् हा ! दासाः ! श्रावकोऽमात्येन मुधाऽधर्षि, अद्या चक्षुर्ये, ततो मुखे यथानयत, राजाद्या
 आहुः क्व ? स देवोऽजगद्दानेऽस्तीति । स सुरेण तत्राऽऽनीतः, सूरूपः कृतः, राज्ञा सपौर्येण गत्वा क्षामितः, स प्रव्रजितः पितरौ
 च, त्रीणि सिद्धानि । राज्ञा धर्मधोयो निर्विषयीकृतो राजगृहे स्थविरान्ते दीक्षितो बहुश्रुतो जातो विहरन् वारत्रपुरेऽगाच्छात्रा-
 ऽभयसेनो राट्, वारत्तो मन्त्री, साधुर्भिक्षार्थी वारत्तगृहं गतस्तत्र खण्डघृतयुक्तपायसस्थालं निष्कासितं, ततो बिन्दुः पतितः ।
 स च परिधादित्वान्नैच्छद्, वारत्तो गवाक्षेणक्षते । कुतः साधुर्नैच्छदिति तस्य ध्यातुर्यवचत्र मक्षिका लीनास्ता लातुं पल्लयस्ता
 लातुमोतुंस्तमनु गृहप्रान्तश्चा तमनु वास्तव्यः आऽऽयातः, स त्वन्यशुना भण्डते, तावत्स्वस्वामिनौ भण्डते, मारामारौ,
 बहिर्निर्गतयोर्द्वयोः श्वेशोर्बलं मिलितं, महासंग्रामोऽभूत्ततो वारत्तको दध्यावेतेन हेतुना नाऽऽत्तं साधुनेति शुभाशयाज्जाति
 स्मृत्वा बुद्धः, सूर्या भाण्डकं दत्तं वारत्तकर्षिर्विहरन् सुसुमारपुरं गतः । तत्र धुन्धुमारो राट्, तस्याऽङ्गारवती सुता
 रूपिणी श्राविका, तया परिव्राजिकका वादे जिता, सा द्वेयादध्यौ कन्यां सपत्नीदुःखे पातयामीति चित्रे तस्या रूपं लिखि-
 त्वाऽजन्त्यां प्रघोतस्य दर्शितं । प्रघोतेन तस्याः कृते दूतः ग्रैपि, स धुन्धुमारेणाऽसत्कृत एतः, प्रघोतः क्रुद्धो निर्गत्य सुसुमारं
 हरोष । धुन्धुरूपवलोऽन्वस्तस्थौ । वारत्तकर्षिर्यक्षगृहे चत्वरान्ते स्थितोऽस्ति । धुन्धुर्भोवो नैमिचित्तिकं पृच्छति, स निमित्ताय यान्
 बालानि भीतानि वारत्तकान्ते गतानि रुदन्ति तेन मा भैष्टेत्युक्तानीति श्रुत्वा नृपमाह तव जयोऽस्ति । ततः स मध्यह्ने

प्रद्योतमैन्ये पतितो बद्ध्वा प्रद्योतः पुरे नीतो महाराष्ट्रवध्यो महर्ष्याङ्गारवतीमुदवाहयद्, द्वाराणि मुक्तानि, प्रद्योतस्तत्र स्थितः । अन्य आहुस्तेन सुयै उपवासः कृतः, सुर्या हिम्भानि कृतानि निमित्तं ग्राहितं । प्रद्योतः पुरं भ्राम्यन्नीक्षतेऽल्पबलं पुन्धुमङ्गारवतीं पप्रच्छ कथमहं बद्धः, तया साधुगीरुक्ता, ततः साधुभूचे वन्दे नैमित्तिकक्षपक ! इति । म भगवानुपयुक्तो यावद् बालरूपाणि स्मृतानि । चन्द्रयशःसुजातधर्मयोषवारक्तकैः संवेगाद्योगाः संगृहीताः ॥१२९७-९८॥ केऽपि सम्बन्धमङ्गा-
रवतीदीक्षां यावद्ददन्ति । प्रणिधिर्मर्यासा सा भावतो द्रव्यतश्च, तत्र 'मरु'

भरुयच्छे जिणदेवो, भयंतमिच्छे(त्ते) कुणाल भिक्खू य । पइठाण सालवाहण, गुग्गुलभगवं च णहवाहणे ।

भृगुकच्छे त्रिनदेवो गुरुस्तत्र भदन्तमित्रः कुणालश्च बन्धू बौद्धौ वादिनौ पटहं वादयतः, स्वरिशैत्यवन्दनकं गतः श्रुत्वा अवादयत्, राजकुले वादे जितौ चिन्यतोऽस्य मिद्धान्तं त्रिनोत्तरदानं नेति दम्भादीक्षितौ, पठतोः श्रुतं परिणतं भावतः प्रपद्य साधू जातौ । एषा भावे प्रणिधिः । भृगुपुरे नहवाहनं नृपं समृद्धं प्रतिष्ठानाच्छालिवाहनः सबल एत्याऽरुणत् । नहवाहनो यो वैरिहस्तशीर्षाधानयेत्तस्य लक्षं कोटिं दत्ते । एवं तत्रैरिषुनरा हतास्ततः क्षीणनरो रिपुर्वबले । एवं द्वितीयवर्षेऽप्येतो नष्टः, एवं काले यात्यमात्येनोक्तं मां दोषात्रिर्विषयी कुरु, कुदुम्बं बघान । तेन तथैव कृते स प्रतिष्ठानान्निर्गत्य, गुग्गुलभारं लात्वा भृगुं गतथैत्येऽस्थात् । अन्यराजैश्च तं हालेन मन्त्री निःक्षिप्त इति । भृगुरे कैः कैः कः कः कोऽसीत्यज्ञानतां वक्ति गुग्गुलभग-
वन्नामाऽहं, जानतां तु वक्ति राजैवं कृतः, नहवाहनेन ज्ञात्वा स्वयमेत्य स्वमन्त्रित्वेऽस्थापि । मन्त्री नृपं विश्वास्योचे पुण्यै राज्यं लभ्यते ततोऽन्यभवस्य शुभ्यलं कार्यमिति । चैत्यरूपवाप्यादीन् विधाप्य स स्थीनः कृतः, हाल एतो मन्त्रिणाऽचालि ।

हालस्तं जगौ त्वं परावृत्तः, स आह नैनं, परं राजपत्नीभूषणान्यस्य सन्ति ततो गमयामि, गतो हालो भूषणव्यये पुनरप्येतो
 देयाभावाद्ब्रह्मराहनो नष्टः, पुरं हास्तेनाऽऽत्तमेषा द्रव्यप्रणिधिर्द्वार्यां मुक्ताभ्यां योगसंग्रहः स्यात् ॥ १२९९ ॥ सुष्ठु विधिः
 सुनिधिर्यथा दयया 'वार' 'सो वा'

धारवईवेयरणी, धन्नंतरि भविष्य अर्भविण विज्जे । कहणा य पुच्छियंमि य, गइनिहेसे य संवोही ॥ १३०० ॥
 सो वानरजूहवई, कंतारे सुविहियाणुकंपाए । भासुरवरवोंदिधरो, देवो वेमाणिओ जाओ ॥ १३०१ ॥

द्वारवत्यां वैतरणीघनन्तरी त्रैद्यौ, भव्योऽभव्यथेति हरिष्टेऽर्हतः कथना, तयोर्गतिनिर्देशो गतिश्चाऽर्हतोक्ता, वैतरण्या
 भगन्तरे गम्योधिर्भग्नितेत्युक्तं । तथा घनन्तरिः श्रीनेमिमाधूनां रोगे सत्यशुद्धागदान्यूचे, स निर्दयः सप्तमश्रुवं गतः, वैतरणीस्तु
 माधूनां शुद्धौषधान्यूचे मदयः न मृतो गङ्गाविन्ध्ययोर्मध्ये यधेशः रुपिर्जातः, साधुं कण्ठरुवेदनया गच्छमनुज्ञाप्य दुःस्थायान-
 (न)स्यं ददर्श, जातिस्मृत्या प्राग्भवमाधून् स्मृत्या तत्कण्ठरुव्रणं चाऽपि ग्रल्योद्धरणश्रुत्यरौहिण्यौषधीभ्यां ग्रस्फेद्य, श्रुति वर्णान्
 लिखित्वा, स्वभग्नं ज्ञापयित्वा माधूकप्रमोत्रिदिनानक्षनादष्टमस्वर्गतोऽगधिनोऽगतः माधवे स्वर्द्धि प्रदश्य साधुं गच्छे
 मेलयन्, ना सुविहितानुकम्पया सुविहितमाधुमत्तया, उक्तः सुविधिः ॥ १३००-१ ॥ संगरे विपक्षदृष्टान्तः 'वारा'
 वाराणसी य कोट्टे, पासे गोवालभदसेणे य । नंदसिरी पउमसिरी, रायगिहे सेणिए वीरो ॥ १३०२ ॥

वाराणस्यां भद्रसेनो जीर्णश्रेष्ठी, नन्दा भार्या, श्रीः पुत्री, ना उराऽप्राप्त्या वृद्धाकुमारी जाता । तत्र कोष्ठकचैत्ये श्रीपार्श्व-

ममरसुनौ दीक्षिता गोपालीमाध्याः शिष्यिणी दत्ता, मा प्रागुग्रं चिह्नं ततोऽसम्प्रा क्रांही घावति द्रौपदीप्राग्भवत् ।
 वारिता मित्रमपतिरियता तदनालोच्य मृता पद्महृदे श्रीदेववेद्याऽभूत्, राजगृहे श्रीवीराग्रे नाटयं कृत्वा गता । कैनेति प्रभुः
 श्रेणिर्नैव वृष्टो वृष्टान्तमूचे । तथा संसरो न कृतः, संसरस्तु कार्यः । अन्ये त्वाहुर्हस्तिनीरूपेण वायति (राजान् करोति)
 तदा श्रेणिर्नैव वृष्टं ॥ १३०२ ॥ आत्मदोषोपसंहारः कार्यो यथा नैवं मया कार्यमिति ' चार '

चारवद् अरहमित्ते, अणुद्धरी चेव तहय जिणदेवो । रोगस्स य उप्पत्ती, पडिसेहो अत्तसंहारो ॥ १३०३ ॥

आरण्यामर्हन्मित्रः श्रेणी, अनुद्धरी प्रिया, आहो सुतो जिनदेवस्तस्य रोगस्योत्पत्तिः । वैद्याधिकृतिसुतमशक्ता आहुर्मसं-
 ग्राह, तेन प्रतिषेधः कृतः, पित्रादिभिर्गात्रमुक्तं परं तेनाऽऽत्मदोषोपसंहारः कृतः, त्रिये जीवामि वा तदापि सर्वसाधयत्यागो
 मे, इति प्रमज्ज्या कृता । शुभाग्रयात् कैवल्यानं ॥ १३०३ ॥ सर्वकामविरक्तत्वे ' उज्जे '

उज्जेणिदेवलासुय, अणुरत्तलोयणा य पउमरहो । संगयओ मणुमइया, असियगिरी अद्धसंकासा ॥ १३०४ ॥

उज्जयिन्यां देवलासुनो राजाऽनुरक्तलोचना त्रिया, अन्यदा राश्या नृपवालेषु पलितं हृष्टेयं नाथ ! दूत एतः, राजा सम-
 म्रम उदियतस्ततो देव्याह घर्मदूत इति ग्रनैरगृह्यतां संवेष्ट पलितमुत्खाय स्वर्णम्याले क्षौमयुग्मे मुक्त्वा पुरं प्रामितं, राजा
 संवेगान् पप्रथं सुतं राज्ये मुचयाऽनुक्तगर्भदेवीसंगतकृदाममनुमतिरादासीमिः मह तापमोऽभूत् । असितगिरी तापमाश्रमे
 जग्युर्दागिदास्यौ कालेनोत्पन्नजिते, देव्या गर्भे वृद्धे रागोऽशुतिर्जानाऽयगोऽभूदिति छन्नं तां मारयति । देवी मुचन्ती मृता, सुता

जाताऽन्यतापसीस्तन्या वृद्धाऽर्धसंकाशेति तस्या नाम दत्तं, मा यूनी जाता, तातमटव्या एतं विश्रामयेत् । स च तां वीक्ष्य कामातुरः स्याद(अभूद)न्यदा तां धावन्नुलकाष्टास्फालितः पतितो ध्यायत्यहं विद्ध इतीह लोके फलितममुत्र तु किं भावि ? इति समुद्धो जातिं स्मृत्वा 'भवियवं खलु मो सव्वकामविरएणं' इत्यध्ययनमाख्यत्, सुता सार्ध्वाभ्यो दत्ता, द्वावपि सिद्धौ जाती ॥ १३०४ ॥ प्रत्याख्यानं मूलगुणेषूपचरगुणेषु चेति द्विधा, क्रमादुद्धान्तौ 'कोडी' 'वाणा'

कोडीवरिसचिलाए, जिणदेवे रयणपुच्छ कहणा य । साए सत्तुंजे, वीरकहणा य संवोही ॥१३०५॥
वाणारसी य णयरी अणगारे धम्मघोस धमजसे । मासस्स य पारणाए गोउलगंगा व अणुकंपा ॥१३०६॥

कोटीवर्षदेशे चिलातो म्लेच्छराट्, तत्र जिनदेवोऽगाद्राज्ञौ रत्नानि क्व ? इति पृच्छा, जिनदेवस्य कथना, ततः साकेते शत्रुञ्जयोराट्, तत्र श्रीवीर एतः, धर्मकथनायां चिलातस्य सम्बोधिता । कथेयं-साकेते शत्रुञ्जयो राट्, जिनदेवः श्राद्धः, स दिग्पात्रायां कोटीवर्षं गतस्तत्र म्लेच्छाः, किरातो(चिलातो) राट्, श्राद्धस्तरसमै रत्नमणिवस्त्राणि ददौ, तानि तत्र न स्युः, राजाऽप्राक्षीदहो ! रत्नानि कैतानि ? स आहाऽस्माकं राज्ये स्थुरिति च दध्यौ चेत्सम्बुध्येत, राजाऽऽहमेत्य रत्नानीक्षे (परं) त्वद्राज्ञस्तु विभेमि, श्राद्धोऽवगू मा भैस्ततः श्राद्धः शत्रुञ्जयमचीकथत् तेनोक्तमेत्विति चिलातः साकेतमानीतः, श्रीवीरः समवसृतः, शत्रुञ्जयं सतन्त्रं महर्द्ध्या सपौरं यान्तं वीक्ष्य चिलातः श्राद्धं जगौ क्व जनो याति ? स आह रत्नवणिजोऽन्ते, ततश्चिलातः सवणिग् दृष्टुं निर्गतः, प्रमोञ्छत्राघैधुन् प्रमुमुचे-कथं रत्नानि ? स्वाम्याह द्रव्यरत्नानि भावरत्नानि वा ? तेनोक्तं कीदृशि द्रव्यभावरत्नानि ?

ततोऽर्हता द्वेषाऽपि वर्णितानि । सोऽवग्ं महांः मावरत्नानि देहि । स्वाम्याह रजोहरणादीनि, ततः प्रव्रज्य तान्यादात् । एते मूलगुणाः, उचरगुणप्रत्याख्याने वाणारस्यां नगर्यामिनगारौ धर्मघोषधर्मयशसौ चतुर्मास्यां स्थितौ । मासे मासे पारयतस्तुयै मासस्य पारणे मा नित्यवासोऽस्त्विति स्रवार्यपौरुष्यौ कृत्वा तृतीयायां पात्राद्युद्राह्य चलिता, शरचापतप्तौ वृषितौ गङ्गाद्युत्तरत्नौ मनसाऽप्यम्यु नेच्छतामृचारे गङ्गासुरी गोकुलानि विकुर्य साधू आकार्य दह्यादि दत्ते तावुपयुज्य तस्या रूपगन्धौ हृष्टाऽलान्ता चलितौ तयाऽनुकम्पया वार्दलं कृतं तौ शीतवाताद्वायितौ ग्रामं प्राप्तौ ॥ १३०५-६ ॥ उक्तमुचरगुणप्रत्याख्यानं, व्रण्यमावच्युत्सर्गौ यथा- ' कर ' ' वस '

करकंडु कलिगेसु, पंचालेसु य दुम्मुहो । नमीराया विदेहेसु, गंधारेसु य गगती ॥ २०८ ॥
वसमे य इंदकेऊ, वलए अवे य पुष्पिण वोही । करकंडुदुम्मुहस्ता, नमिस्त गंधारन्नो य ॥ २०९ ॥

करकंडुः १, द्विमुखः २, नमी ३, निगतयं(नगती) ४, प्रत्येकबुद्धाः ४ । भाष्यं, क्रमादोषहेतवो घृषभ इन्द्रकेतुर्निद्रस्वम्भो वलयं कङ्कणमात्रः पुष्पितो बोधिः प्रतिबोधः ॥ २०८-९ ॥ कलिङ्गेषु काञ्चनपुरे दधिवाहनपद्मावतीसुतः करकण्डुराद्र गोकुलप्रियस्तेनैको गौः सुलक्षणो दुग्धैः पोषितो युद्धकुशलो दृष्टः, कालेन वार्दक्ये स एव पट्टकैर्धृत्यमाणो हृष्टस्ततो विषण्णो धर्षयन् जातिस्तत्या प्रत्येकबुद्धोऽभूत्तदाह ' सेयं '

सेयं सुजायं सुविभक्तसिंगं, जो पासिया वसभं गोट्टमज्जे ।

रिद्धि अरु(रि)द्धिं समुपेहिया णं, कलिंगरायावि समिक्ख धम्मं ॥ २१० ॥

अेतं सुजातमहीनाद्गोपाङ्गं गर्भदोषतत्तं, सुष्ठु शोभने विभक्तेऽभिलिखे नृङ्गे यस्य तं, यो वृषभं 'पासिया' दृष्ट्वा,
गोष्ठं गोक्षुलं तन्मन्ये, तस्य वृषभस्य ऋद्धिमनू(ऋ)द्धिं च समुत्प्रेक्ष्य ध्यात्वा कलिङ्गदेशराजोऽपि धर्मं यतिधर्मं समैक्षिष्ट
सम्यग्नीधमाम प्रपेदे ॥ २१० ॥ ऋद्ध्यऋद्धिचिन्तनं यथा 'गोट्टं'

गोट्टगणस्स मज्जे, ठेक्कियसदेण जस्स भज्जाति । दित्तावि दरियवसहा, सुतिक्खसिंगा सरीरेण ॥ २११ ॥

'ठेक्किय'ति त्राट्कृतशब्देन ग्राग्दीप्तादीसवृत्तमा भक्तगात्रो मन्यन्ते ॥ २११ ॥ 'पोरा'

पोराणयगयदप्पो, गलंतनयणो चलंतवसभोट्टो । सो चेव इमो वसहो, पडुयपरिघट्टणं सहइ ॥ २१२ ॥

अधुना न एव इतद्वृषभः पुराणो जीर्णो गतदर्पश्चलद्गशनोष्ठश्चलन्तो दगना दन्ता ओष्ठौ च यस्य सः ॥ २१२ ॥ इतः पञ्चालेषु
क्राम्यील्ये दिमुख इन्द्रकंठं लोकैरर्च्यमानं बहुध्वजमहत्तालकृतं दृष्ट्वा, पुनः पतितं त्रिलिप्तं विष्णुत्रयिलिप्तं दृष्ट्वा सम्बुद्धः । 'जो इंद'
जो इंदकेउं समलंकिंयं तु, दुट्ठं पडंतं पविलुप्पमाणं ।

रिद्धि अरिद्धिं समुपेहियाणं, पंचालराया व समिक्ख धम्मं ॥ २१३ ॥

मिथिलायां नमी दाहज्वरे जाते देवीषु चन्दनं धर्पन्तीषु बलयखलखलशब्दे ऊचे मे कर्णघातः स्यादिति, तामिरे-
क्रेकोत्तार एकैरुस्मिन् करयोः स्थिते राज्ञा उक्ति बलयानि न शब्दयन्ति, देवीभिरुत्तेज्यनीतानि, ततः स दुःखाक्रान्तः
परलोके मतिर्दृश्यो-अहो ! बहुषु दोषो नैरुस्मिन्, ततः सम्बुद्धः ॥ २१३ ॥ 'बहु'

बहुयाणं सदयं सोद्या, एगस्स य असदयं । बलयाणं नमीराया, निक्खंतो मिहिलाहिवो ॥ २१४ ॥
गन्धारदेशे पुरुष(पुरिम)पुरे पुरे नगती राट्, राजपाट्यां यान् चूतं चरं दृष्ट्वा मञ्जरीं ललौ शैषैर्यवित्काष्ठं कृतः, राजा
निष्पन्नोऽपृच्छत् फ म चूतः ? मन्त्र्यूचेऽयं, मः कथमेनं ज्ञातः ? मन्त्र्याह यथा भगद्विर्मञ्जरी तथा मर्वरपि आत्तं । म दध्यौ एवं
राज्यथीरप्यस्थिरैवेति प्रबुद्धः ॥ २१४ ॥ 'जो चू'

जो चूरुक्खं तु मणाहिरामं, समंजरिपल्लवपुष्फचित्तं ।

रिद्धि अरिद्धि समुपेहिया णं, गंधाररायावि समिक्ख धम्मं ॥ २१५ ॥

यश्चूतशृङ्गं, मंजरीं, मंजरीं पल्लवपुष्पाणि तैः मह चित्रं पूर्णं दृष्ट्वैवमृद्धि, ततोऽनु(क्र)द्धि ममुत्तरेभ्य ध्यात्वा
गन्धारराजोऽपि घर्मं ममैन्द्रिष्ट, प्रत्येकनुदानां दीक्षायां कर्त्तव्यी राका, राकायमेवपि मदाफलाप्रत्त्यन्मञ्जरीदि ॥ २१५ ॥

एते चत्वारोऽपि जानि स्मृत्वा प्राग्भवेयायाधीतैरुदशान्मन्तारैः प्रजय विहरन्तः धिनिप्रतिष्ठिते चतुद्वारे देवकुले यक्ष-
वीत्ये क्रमात्पूर्वादिद्वारेषु विविशुर्व्यन्तरो भक्त्या तन्माचतुर्मुखोऽभूच्चक्र करकण्डोर्बलियात् कण्डूरस्ति तेन कण्डूयनं लात्वा शूनैः

ग्रनैः कर्ण कण्डूयित्वा कापि गोपितं, तद्द्विमुखो वीक्ष्योच्ये 'जया रत्नं च रट्टं च पुरं अंतोऽरं तथा । सद्यमेयं परिचिञ्ज
 संनयं किं करेसिमं ?' ॥ १ ॥ किं करिष्यसीमं संचयं ? यायत् 'करकण्डुर्न वक्ति तावन्नमी आह—' जया ते पेइए रत्ने कया
 किञ्चकुरा बहू । तेसिं किंचं परिचिञ्ज अन्नकिञ्चकरो भवं' ॥ २ ॥ यदा तया पैतुके(राज्ये) बहमः कृत्यकराः कृतास्तेषां
 दायं त्यक्त्वाऽन्यकृत्यकरो भवानस्ति, यदस्य शिष्यां दत्से । २ । ततो नमगती 'जया सधं परिचिञ्ज मोक्खाय घडसी भवं ।
 पर गरिहसी कीम ? अत्तनीसेमकारए' ॥ ३ ॥ सर्वं परित्यज्य भवान् मोक्षाय घटते चेष्टते परं केन हेतुना गर्हसि ?
 आत्मनो निःश्रेयसकारक ! । ३ । ततः करकण्डुर्द्विमुखमाह—'मोक्खमगं पयणाणं साहूणं बंभयारिणं । अहियत्थं
 निगारत्ते न दोमं वत्तुमरिहसि' ॥ ४ ॥ अहिताथं निगारयन् दोपं उक्तुं नार्हसि । ४ । 'रूमउ वा परो मा वा, निसं ना
 परिअत्तउ । मासियब्बा हिया भासा सपक्खगुणकारिणी ॥ ५ ॥ परो रूप्यतु ना, मा वा रूप्यतु, विपं वा परिवर्त्ततां विपं वा
 भयतु, हिता माया मापितव्या स्वप्पे आत्मनो गुणकारिका । ५ । 'जहा'

जहा जलंताइ (त) कट्टाई, उवेहाइ न चिरं जले । घट्टिया घट्टिया झत्ति, तम्हा सहह घट्टणं ॥ १३०७ ॥

यथा ज्वलन्ति काष्ठान्युपेक्षयाऽनुधमेन न ज्वलन्ति, घटितानि घटितान्यथतोऽग्रतः कृतानि झटिति ज्वलन्ति, तस्माद्-
 घट्टनं परप्रेरणं महत् मो लोकाः । ॥ १३०७ ॥ 'सुचि'

सुचिरं विंकुडाई, होहिंति अणुपमजमाणाई । करमद्दिदारुयाई, गयंकुसागारवेँटाई ॥ १३०८ ॥

गजाङ्गुलाकारसमानि घृन्तानि मूलानि येषामिदंश्चि करमन्ददारुणि सुचिरं चक्राण्यप्यनु पथात्स्नेहादिना ऋजुक्रियमाणानि
ऋजूणि भविष्यन्ति ॥ १३०८ ॥ एषां चतुर्णां द्रव्योत्सर्गो राज्यादेस्त्यर्गः, भावोत्सर्गः क्रोधादेः । अप्रमादे ' राय '

रायगिहमगहसुंदरि, मगहसिरी पउमसत्थपक्खेवो । परिहरियअप्पमत्ता, नटं गीयं नवि य चुक्का ॥ १३०९

राजगृहे जरासन्धराजा, पात्रे मगधसुन्दरीमगधथियौ, मगधथीर्दृष्ट्यौ यद्येवा न स्यात्तदा मम एकस्या राजा वशे स्यादिति ।
अन्यस्याश्लिष्टं व्यागन्त्यन्यदा नाटयाहे स्वर्णपद्मेषु कर्णिकारामिधानेषु विपमिश्रस्वर्णश्चरीरूपाणां शस्त्राणां प्रक्षेपः कृतस्त-
तस्तद्वद्वा दृष्ट्यौ—अलभ्यः कर्णिकारेषु न लीयन्ते, चूतकुसुमेषु लीयन्ते, नूनं सदोषाणि गुष्पाणि, चेत्स्पष्टं वक्ष्यते ततो ग्राम्यत्वं
मायि, ततो मङ्गलं गायन्त्याह—' यत्ते '

पत्ते वसंतमासे, आमोअ पमोअए पवत्तंमि । मूत्तूण कपिणआए, भमरा सेवंति चूअकुसुमाइं ॥ १३१०
वसन्तमासे प्राप्ते सति प्रमोददे आमोदे सुगन्धपरिमले प्रवर्तिते सति, तच्छ्रुत्वा पात्रं दृष्ट्यौ—अपूर्वेयं गीतिज्ञातिं सदो-
पकर्णिकाराणीति ॥ त्वत्त्याग्रमत्ता नृत्यं गीतं च कुर्वन्ती ' न (वि य) चुक्का ' न छलित्वं साधोरपि पञ्चप्रमादेभ्यः स्वं रक्षतो
योगसंग्रहः ॥ १३०९ ॥ लवालवे—अर्धलवे प्रमत्ततायां ' भरु '

भरुयच्छंमि य विजए, नडपिडए वासवासनागधरे । ठवणा आयरियस्सं(उ), सामायारिपउंजणया ॥
भृगौ कोऽपि गुरुस्तेन विजयः शिष्योऽन्त्यां कार्येऽपि, स च ग्लानकार्यव्याधेयेणाऽन्तरा वर्षाभी रुद्धोऽङ्गवर्णं जातं ।

नटपिटकग्रामे नागगृहे वर्षासु स्थितो दृष्यो गुरुकुलवासो नाऽभूदिहापि कुर्व इति स्थापनाचार्यं कृत्वा कालं लात्वाऽऽवश्यकं
 कार्योत्सर्गं कृत्वा, चन्द्रित्वाऽऽलोचयन्मध्येऽपि चन्द्रित्वा प्रत्याख्यन् पथात्कालं निवेद्य स्वयं तथेत्युचे, एवं चक्रवालसामा-
 चार्यपि ज्ञेया । एवं किल क्षणे क्षण उपयुक्तः ' किं मे कयं किं च मे किञ्चसेसं ' इत्यादि चिन्तावांस्तस्थौ ॥ १३१० ॥ उक्तो
 लवालवः, (अथ) ध्यानं ' नग '

नगरं च सिंघवद्धण, मुंडि(अ)म्वयअज्जपूसभूई य । आयाणपूसमित्ते, सुहुमे ज्ञाणे विवादो य ॥ १३१२ ॥
 शम्भ(शिम्भा) वर्धनं पुरं, तत्र मुंडेयगो (मुण्डिकाग्रको) राडार्यपुण्यभूतिस्वरिभिर्वोधितः श्राद्धोऽभूत्तच्छिष्यः पुष्पमित्रो-
 ऽन्यत्राऽवसन्नोऽस्ति । अन्यदा गुरुर्दृष्यो ह्यस्मै ध्याने विश्रामि तच्च महाप्राणमदृशं तत्प्रवेश एवं योगरोधः स्याद्यथा किमपि
 न वेद्यते, गुरुणा श्रित्या अगीतार्थी इति पुष्पभिन्नानयनं कृतं, तस्योक्तोपवरके निर्व्याघाते ध्यायति, पुष्पः साधून् गुरुपार्श्वे
 गन्तुं न दत्ते, यस्तत्रस्था वन्दध्वं । अन्यदा शिष्यैरालोच्योक्तं किं भवेत्तावद्धीक्षामहे ? इत्येकोऽग्रे भूत्वेक्षते यावत्स्वरिनं
 चलन्ति न स्पन्दते च, ततः सोऽन्यान्त्ये । तेऽपि वीक्ष्य रुष्टाः पुष्पं जगुः-आर्य ! त्वं गुरुन् मृतानपि नाऽऽख्यासि । सोऽवग-
 न, ध्याने एव, सा व्याघातः, ततोऽन्यपर्ययोऽवदयेत्प लिङ्गी चेतालं सिमाधयिषुः मल्लक्षणान् छरीशान्मृतान् न वक्तव्यद्य रात्रौ
 परीक्षध्वमेवं तेन सह विवादो लग्नस्तोन धारिता नृपश्रुत्याप्यानिन्युः, स्वरिर्मृतः परं लिङ्गी निष्कासितुं न दत्ते इत्याहुः,
 राजाऽपि गुरुं वीक्ष्य प्रत्येति मृत इत्यन्यं पुण्योक्तं न मन्यते । शिविका मञ्जिता ततोऽग्नौ अन्यस्मिन्वाऽनर्थे मेऽह्नुष्टे छिन्द्या
 इति स्वरिमिः प्रागुक्तः पुष्पभृच्छेदं चक्रे । गुरुः प्रभुद्वोऽवक् किमार्थ ! व्याघातः कुतः ? पुष्प आह-पश्यन्तु शिष्यकुतं, गुरुणा

ते ताडिताः । साधुनेद्वयानं कार्य ॥ १३११ ॥ अथ मारणान्तिकं कर्मोदये ' रोही '

रोहीडगं च नयरं, ललिआ गुट्टीय रोहिणी गणिआ । धम्मरुइ कडुअदुद्धियदाणाययणे अ कंमुदए ॥ १३१३

रोहितकपुंरं ललिता गोष्ठ्यभूत्, तत्र रोहिणी नीर्णवेइया, साअन्यजीवनोपायाप्राप्तौ तस्या गोष्ठ्या भक्तं ररन्ध । अन्यदा पद्दु दौगिधकं राद्धं, चक्षितं कडु ज्ञात्वाअन्यच्छाकं कृत्वा तद्धर्मरुचेर्मास्य पारणे दत्तं, साधुगुरुनालोचयत्, तैः पात्रमात्तं क्षार-गन्धाज्जातं एतद्धोक्ता त्रियत इति । माधोरुक्तं त्यज, म च लात्वाऽटवीं गतो दग्धोपरि पात्रं छोटनाय लिप्तं करं काष्ठेऽस्त्रा-धीत् । तद्धन्येन कीदृश एताः स्वादन्त्यो मृता दृष्ट्वा मा जीवयातोऽस्त्वित्येकान्ते स्थण्डिल आलोक्य प्रतिक्रान्तो मुखपोति-प्रतिलेख्याऽऽश्नात्, कर्मण उदये वेदनां तीव्रामधिमहा अत्यर्थं निष्प्रकम्पः सिद्धः, एवं सोढव्यं ॥ १३१२ ॥ उक्तो मारणान्ति-कोदयः, सङ्गानां प्रत्याख्यानपरिचारायां ' नग '

नगरीय चंपनामा, जिणदेवो सत्यवाह अहिछत्ता । अडवी य तेण अगणी, सात्रयसंगाण वोसिरणा ॥ १३१४

चम्पानगर्यां जिनेदेवः सार्धमाद् श्राद्धो यावदुद्वुष्याऽहिछत्रां यानन्तराऽटवीं प्राप्तः, सार्धः स्तेनैरात्तः, श्राद्धो नश्यन्नटवीं प्रविष्टो यामद्रेऽग्निः, पश्चाद् व्याघ्रः, पार्श्वयोर्गर्त्ता, ततोऽधरणं ज्ञात्वा सङ्गानां संसारभावानां व्युत्सर्जनं कृत्वा स्वयं भावलिङ्गं स्वीकृत्य कृतसामायिकः प्रतिमास्थः श्वापदमस्थितः सिद्धः ॥ १३१३ ॥ ' पाय '

पायच्छित्तपरूवण, आहरणं तत्थ होइ धणयुत्ता । आराहणाए मरुदेवा, ओसप्पिणीए पढमसिद्धो १३१५

प्रायश्चित्तं कुर्वतो विधिना तत्प्ररूपणं च कुर्वतो योगसंग्रहस्तत्रोदाहरणं—क्वाऽपि घनगुप्ताचार्याः प्रायश्चित्तमिद्विधेन ज्ञातुं तपो दातुं च क्षमा जाताः, यश्च तत्पार्श्वे शोधि चक्रे स सुखेनाऽतिचारशोष्या कर्म निजीर्णवान् । आराधना मरणान्ते—विनी-
तायां भरतो राजा, श्रीश्रपमसमवसृतिग्राकारादिवर्णनं यथा बृहत्कल्पे, मरुदेवा भरतर्द्धि दृष्टाऽह त्वत्पिता श्रियं त्यत्तैकाकी
भ्रमति । भरतोऽत्र कुतो मे सा क्रुदिर्या पितुः ? आयाते येथेक्ष्यते, ससैन्यधक्री निर्गतः । स मरुदेवा चैकगजारूढौ, मरुदेवा
छत्रातिष्ठन्नादि सुरोधागतिं च प्रेक्ष्य भरतवस्त्रभूषा म्लायन्तीर्दृष्ट्वा (विस्मिता) चक्रिणोक्तं दृष्ट्वा पुत्रश्रीः ? क ममेदृक् ? ततः
स्वयं श्यायन्त्यपूर्वकरणात्केवलेन सिद्धा, जातिस्मृतिर्नाऽभूदनादिवनस्पतिभ्य उद्धृतत्वात्, एवमाराधनया रत्नत्रययोग-
संग्रहः ॥ १३१४ ॥ एषु द्वात्रिंशत्स्थानेषु निषिद्धकरणादिना योऽतिचारस्तस्य मिथ्यादुष्कृतमिति सम्बन्धो योगसंग्रहः ।

तेत्तीसाए आसायणेहिं (सूत्रम्)

‘ तेत्तीसाए आमायणेहिं ’—आशातना ज्ञानादीनां खण्डना ‘ पुर ’ ‘ तह ’ ‘ नो मि ’

पुरजो पक्खासन्ने, गंता चिट्ठणिसीयणायमणे । आलोयणपडिसुणणा, पुग्वाळवणे य आलोप ॥ १ ॥

तह उवदंसनिमंतण, खट्ठाईयाण तह अपडिसुणणे । खट्ठंति य तत्थगए, किं तुम तज्जाद णो सुमणे ॥ २ ॥

णो सरस्सि कहं छेत्ता, परिस मित्ता अणुट्ठियाइ कहे । संघारपायघट्टण, चिट्ठे उच्चासणाईसु ॥ ३ ॥

श्रिष्यो गुरोः पुरतोऽप्रतो गन्ताऽऽशातनावान् ? पक्षाम्यां पार्श्वाम्यां गन्ता २, ‘ आसन्ने ’ ति पृष्ठतोऽप्यासन्ने गन्ता ३,
एवं गुरोः पुरो गुरोः पक्षाम्यां गुरोः पृष्ठत आसन्ने स्थाने कायोत्सर्गकरणे आशातनात्रयं ६, तथा प्राग्गुरोः पुरो निपीदने

गुरोः पदार्थां यमलत्वे आसत्वे वा निरीदने, एवं तिस्रः, सर्वा नव ९, तथा गुरोः पूर्वं गुरुपरिमोग्यजलाचमनकरणेन
 १०, गमनागमनयोगुरोः पूर्वमालोचने ११, रात्रौ विकाले निशीथे वा रत्नाधिकस्य वचोऽप्रतिश्रवण उत्तरादाने १२, कस्याऽ-
 व्यालाप्यस्य आदादेगुरोः पूर्वमालापकरणे १३, अग्रनादिकं पूर्वं शिष्यस्याऽऽलोच्य पथाद्रत्नाधिकस्याऽऽलोचने १४ । १ । एवं
 शिष्यस्याऽज्ञानादि दर्शयित्वा ततो रत्नाधिकस्योपवर्धने १५, एवं निमग्नो १६, 'खट्व'त्ति रत्नाधिकमनापृच्छय स्वेच्छयाऽ-
 न्यस्मै स्निग्धमधुरादिदानेऽथवा येन रत्नाधिकेन सहाऽऽहारं लाति स तमनापृच्छयाऽन्यस्मै भव्यदाने १७, 'आईयाण 'त्ति
 रत्नाधिकेन सार्यं भुञ्जानः स्निग्धादि खट्वति १८, सदा रत्नाधिकस्य व्याहरतोऽप्रतिश्रवणे १९, 'खट्व'त्ति य'त्ति रत्नाधिकं प्रति
 खरकर्कशनिष्ठुरमणने २०, गुरुवादिदस्य तत्रगतस्यैवोपपदाने २१, तथा गुरुवादितः किमिति वदति २२, गुरोस्त्वमिति
 वक्ति यतो गुरौ वदति मस्तकेन वन्द इति वाच्यं २३, तज्जातेन प्रतिहन्ता स्यात्, यथा गुरुणोक्तोऽमुकं कुरु वक्ति ययं
 कुरुत् २४, रत्नाधिकस्य कथां कथयतो नो सुमनाः स्यात् २५ । २ । गुरोः कथाकथने नो स्मरसीति वक्ति २६, एवं कथाया
 आच्छेत्ता स्वयं कथयिता स्यात् २७, पर्यदं मेचा-गुरोः कथयतः पृथक् सभां कृत्वा वक्ति २८, अनुत्थितायां पर्यदि स्वदा-
 ह्यक्षयै तामेव कथां कथयति २९ । [अत्र क्षेपकाथा—' एवं एयं हेऊ, कटं कटंतस्स नो सुमणो होइ । तज्जाएण हीलइ य,
 पुणो पुणो निठुरं मणइ ' ॥ १ ॥ अस्मिन्नर्थ एवमेतदनुनिमित्तं वक्षते, परं गुरुः कथयन्नस्तीति विमृश्य गुरोः कथां कथयतः
 सुमना न स्यात् २, तथा तज्जातेन हीलते गुरुं किं स्वयं न कुरुतेति २५ पुनः पुनर्निष्ठुरं गुरोर्भणति चेपा विंशतितमाऽऽद्या-
 तना] तथा 'संधारपायधट्टणे 'त्यादि गुरोः शय्यासंस्तारादि पादाभ्यां घट्टयति ३०, गुरुशय्यादौ स्थाता ३१, उच्चासने

स्थानादि करोति ३२, समासने च स्थानादि कुर्यात् ३३ । ३ । अथवा सूत्रोक्ताश्रान्तनासम्बन्धमाह—‘ अहया अरि ’

अहया—अरिहंताणं आसायणादि, सज्जाए किञ्चिणादीयं । जा कंठसमुद्दिष्टा, तेत्तीसासायणा एया ॥ १ ॥

अरिहंताणं आसायणाए, सिद्धाणं आसायणाए, आयरियाणं आसायणाए, उवज्झायाणं आसायणाए, साहूणमासायणाए, साहुणीणं आसायणाए, सावगाणं आसायणाए, सावियाणं आसायणाए, देवाणं आसायणाए, देवीणं आसायणाए, इहलोगस्सासायणाए, परलोगस्स आसायणाए, केवल्लिपन्नत्तस्स भम्मस्स आसायणाए, सदेवमणुयासुरस्स लोगस्स आसायणाए, सबपाणभूयजीवसत्ताणं आसायणाए, कालस्स आसायणाए, सुयस्स आसायणाए, सुयदेवयाए आसायणाए, वायणारियस्स आसायणाए, जं वाइच्चं, वच्चामेलियं, हीणवस्वरियं, अच्चवस्वरियं, पयहीणं (विणयहीणं घोसहीणं जोगहीणं) सुट्ठुदिन्नं, दुट्ठु पडिच्छियं, अकाले कओ सज्झाओ, काले न कओ सज्झाओ, असज्झाओ इए सज्झाइयं, सज्झाइए न सज्झाइयं, तस्स मिच्छामि दुक्कडं (सूत्रम्)

‘ अरिहंताणं आमायणाए यावत् सज्झाइए न सज्झाइयं ’ एवं ३३ आश्रतनाः । तत्र स्वाध्यायिके वसतेः शुद्धौ किञ्चिन्नाऽधीतमिति यावत्कण्ठसमुद्दिष्टाः कण्ठ एव व्यक्ता उक्ताः तत्राऽर्हतामाश्रतना यथा नाऽऽसन् जिनाः, ज्ञानिनो वा

कथमुद्बुद्धाः ? केनले सति किं धूपपुष्पछायादिभोग आहारश्च ? निर्दया वोग्रव्रतोक्तेः, उचरस्-अभूवन् जिना अनन्यधाच्याऽ-
 विसंवादिमार्गदेसनाऽन्यथाऽनुपपत्तेर्मोग्यफलकर्मण एवाऽर्हन् भोगान् भुङ्क्ते, तीर्थकुत्रामकर्मोदयाद्विवेककर्ममात्रभावादाहारं
 च भुङ्क्ते, कर्मरोगनाशाय क्रियोपधं कृपयोच इत्यादि ज्ञैवेयं । सिद्धानां तु-न सन्ति सिद्धाः, निश्चेष्टानां वा तेषां कथं
 सुखं ? शुभाऽशुभज्ञाने रागद्वेषौ स्तः, एकममये ज्ञानदर्शने किं नेत्यादि ? उचरं-सन्ति सिद्धा आचालगोपालसिद्धकर्मक्षया-
 न्यथाऽनुपपत्तेः, शेषे उचरे अकर्मत्यात्तज्जीवस्वाभाव्याच्च । आचार्याणां तु-परम्यो वैयाश्चन्याद्युपदिशन्ति, स्वयं तु सुख-
 शीलाः, यद्वा 'बहरो अकुलीनोति य, दुग्मेहो दमगमंदबुद्धिः । अविपपलामलद्दी, सीसो परिभवद् आयरियं' ॥ १ ॥
 उत्तरं- 'बहरोवि नाणबुद्धो अकुलीनोति य गुणालओ किह शु ? । दुग्मेहाईणवि एवं, भणंतऽसंतोह दुग्मेहो' ॥ २ ॥
 'बहरो' लघुरपि ज्ञानपटुः, यद्यकुलीनस्तदा कथं गुणालयः ? दुग्मेधादीनि गुरोर्दुग्मेघत्वादीन्यसन्ति दूयणानि भजन्ति ।
 'जाणंति नविप एवं, निदग्ग्मा भोक्खकारणं नाणं । निचं पगासयंता, वेयावचाइं कुवंति' ॥ ३ ॥ ज्ञानं प्रकाशयन्तः
 परंयाश्चर्यादि कारयन्तो नृपवत्स्सयमेव कुर्वन्तः सन्ति, तथा 'छट्ठमदसमदुवालसेहि अबहुस्तुयस्स जा सोही । इचो
 य बहुत्तरीया, सोही जमियस्स नाणिस्स' ॥ ४ ॥ एवमुपाख्यायानामपि । साधूनां तु-अन्यमेरणया कर्मबन्धस्तथा
 मिथो न सहन्ते तत एव विहार कुर्धुरन्यथेकत्र तिष्ठुरत्वरितगतयः श्वान इव पृथग्भुञ्जते विरूपवेपाः । उत्तरं स्तोककपाय-
 त्यादप्रमत्तत्वाद् साधवः सर्वत्र रोपहीनाः, एवं साध्वीनामपि, साध्वीनां कलहो बहुपकरणता यद्वा साधूनां साध्व्य
 उपद्रवः, उत्तरं-विधिना साधूनां निर्वाहयतां साध्व्यो नो उपद्रवस्तथा श्राद्धानां श्रादिकानां च सारम्भाणां कुतः सुगतिः ?

उत्तरं-तेऽप्याऽऽराधका देशविरत्यादिनाऽर्हन्निर्मर्गद्वयस्योक्तेः । देवानां त्वविकुर्व्यं किञ्चित्कर्तुमशक्ताः कामगर्दभा वाऽनिमेया वाऽनुत्तरसुरा वा निश्चेष्टाः, सामर्थ्ये वा सति किं शसन्नोचति नित्यं न कुर्युः ? उत्तरं-देवगतिस्वभाव्यात्तथा यद्यपि कालस्वभाव्यादन्नोचति न कुर्युः, तदाऽन्यत्राऽधुनाऽपि कुर्युः । इहपरलोकाश्रयतना लोकद्वयविरुद्धाचरणेन, धर्मस्य यथा-प्राकृतवद-शास्त्रोक्तो धर्मः, को वेदः ? केनोक्तः ? किं क्रियया दानहीनया ? उत्तरं-‘ बालस्त्रीमूढ(मन्द)मूर्खाणां, नृणां चारित्रिकाङ्क्षिणाम् । अनुग्रहाद्यर्थं तत्त्वज्ञैः, सिद्धान्तः प्राकृतः कृतः ’ ॥ १ ॥ संस्कृतद्विमिथ्याहगोद्यार्थं च, केचन्युक्तं वा विसंवादिवचनान्यथाऽनुपपत्तेश्च दानेष्वमयदानास्त्राज्यदधिकं, तच्चाऽर्हद्वर्माद्यतो ‘ दानमौरात्रिकेणाऽपि चाण्डालेनाऽपि दीयते । येन वा तेन वा शीलं, न शक्यमभिरक्षितुं ॥ २ ॥ दानेन भोगानामोति, यत्र यत्रोपपद्यते । शीलेन भोगान् स्वर्गं च, निर्वाणं चाऽधिगच्छति ’ ॥ ३ ॥ ततोऽर्हद्वर्मः शीलादिमयः । लोकस्य तप्तद्वीपमयसकृत्त्वब्रह्मेधरादिकर्तृत्वमितजीवत्वादिभाषायामाश्रयतना ‘ देवा-सत्त-जम ’

देवादीयं लोयं विवरीयं भणइ सत्तदीबुदही । तह कइ पयावईणं, पयईपुरिसाण जोगो वा ॥ २१६ ॥

उत्तरं-सत्तसु परिमियसत्ता, मोक्खो सुणत्तणं पयावइ य ।

केण कउत्तऽणवत्था, पयडीए कहं पवित्ति ?

॥ २१७ ॥

जमचेयणत्ति पुरिसत्थनिमित्तं किल पवत्तती सा य । तीसे च्चिय अपवित्ती, परोत्ति सबं चिय विरुद्धं ॥ २१८ ॥

प्राणाग्रमा व्यक्तमामत्वाभूताः स्यावरा भवन्ति भूता भविष्यन्तीति च व्युत्पत्तेर्जीवाः सायुःकर्मणः सर्वे भवस्याः, मत्ताः सिद्धा भवस्याश्च । तत्राऽऽयातनाऽश्रदानवितथप्ररूपणपीडादिना, कालस्य कालामावादिकालैकान्तस्थापनादिप्ररूपणया । 'सुयस्म'—अकाले पाठादिना, 'सुयदेवयाए जीए सुयमहिद्वियंतीए आसायणा' गतिथ मा अकिञ्चित्करी वा (उत्तरं—न क्षनधिष्ठितो मौनीन्द्रः खल्यगमः, अतोऽमावस्ति, न चाकिञ्चित्करी) तामालम्ब्य प्रशस्तमनसः कर्मक्षय-दर्शनात् । यापणायरिओ नाम जो उयज्झायसंदिहो उदेसाइ करेइ तस्स, निदुक्खसुहो बहु वन्दनानि वा दापयेत्, उत्तरं-वाचनानायोऽप्यात्यन्तिरुमुत्तकृत्प्रयत्तिरगर्वत्वेन निर्जराकारिबहुवन्दनाभ्येयश्रुतोद्देश्यादिकारकत्वात् । अथ विशेषात् पत्रमानस्य ग्रन्थस्य १४ आग्नातना आह—'जं वाइदं' इत्यादि । यद् व्यापिदं विपरीतमणिमालावद्विपरीतं भणितं, घट्ट-तोऽर्थतो वा व्यत्याग्रेडितं मौढ्याद्विचिरुक्तं, हीनाशरमत्यक्षरं, पदेन पदैर्वा हीनं पठितं, विनयहीनं घोषहीनं जोगहीनमिति तृणौ पाठन्तत्र पोषः प्रयत्नपरः, योगस्तपः, सुष्ववतिग्रयेन पाठकधारणाऽतिरेकेण मया दत्तं सुष्वभियोगादुरुणा वा दत्तं, मया रमिनेयेन प्रतीच्छितं, अत्र यदुरोर्मां प्रति यत्नोऽभून्मया घ न प्रत्ययितस्तेन गुरुणां दानमपि शिष्यस्य मृधाकरण-घोषायेत्याऽऽग्नातना । अकाले कृतः स्वाभ्यासो काले न कृतः, अस्वाभ्यासिकेऽनव्याये स्वाभ्यासितं, स्वाभ्यासिके न स्वाभ्यासितं स्वाभ्यासो न कृतः, एवमाग्नातनाः ३३ । अत्राऽधिकारादस्वाभ्यासिकनिर्गुक्तिमाह—'अम'

असज्झाइयनिज्जुत्ती, बुच्छामीधीरपुरिसयणणचं । जं नाऊण सुविहिद्या, पवयणसारं उवलहंति ॥१३१५॥

गुप्यलप्ययनं स्वाभ्यासः, स एव स्वाभ्यासिकं, न स्वाभ्यासिकमस्वाभ्यासिकमुपचाराचेद्वेतुक्ताप्याप्यस्वाभ्यासिकं

॥ १३१५ ॥ 'अम'

असज्ज्ञायं तु दुविहं, आयसमुत्थं च परसमुत्थं च । जं तत्थ परसमुत्थं, तं पंचविहं तु नायव्वं ॥ १३१६ ॥
आत्मममुत्थं स्वप्नोत्थं सक्तादि, परममुत्थं संयमधातक्तादि, तत्र बहुवक्तव्यत्वात्पूर्वं परसमुत्थमाह—' जं तत्थ '
तद्यथा ॥ १३१६ ॥ 'संज'

संजमघाउवधाए, सादिव्वे जुगहे य सारीरे । घोसणयमिच्छरणो, कोई छलिओ पमाएणं ॥ १३१७ ॥
संयमधातकं महिक्तादि १, औन्यातिकं पांशुपातादि २, मह दिव्यैः मदिव्वं गन्धर्वपुरादि ३, व्युद्गाहकारणं
युद्धादि ४, शारीरं नृतिर्यद्भांमादि ५ । अमूनि पञ्च द्वाराणि, एवेष्वस्वाध्यायेषु स्वाध्यायं कुर्वतो दृष्टान्तः—' घोस० '
म्लेच्छागमे राज्ञो घोषणं, तत्र कोऽपि लोकः प्रमादेन स्थितश्छलितः ॥ १३१७ ॥ कथा त्वियं—' मिच्छु '

मिच्छभययोसण, निवे हियसेसा ते उ दंडिया रणणा । एवं दुहओ दंडो, सुरपच्छित्ते इह परे य ॥ १३१८ ॥
ध्वितिप्रतिष्ठितपुरे म्लेच्छभयं जातं, जितग्रनृणो घोषणाप्रकाशत् 'लोकैरत्र दुर्ग एतव्यं', य एषुस्ते न विनष्टाः, अन्येषां
रत्नधनाया म्लेच्छैर्मुष्टास्ते च हतशेषा राज्ञा दण्डिताः, एवमत्राऽप्युभयतो दण्डोऽस्वाध्याये स्वाध्यायं कुर्वतः । 'इह'—इह-
लोके, 'सुर'चि सुरी छलेत् प्रायश्चित्तं च, परमवे तु ज्ञानादि विफलं ॥ १३१८ ॥ तथा 'राया'

राया इह तित्थयरो, जाणवया साहू घोसणं सुत्तं । मेच्छो य असज्ज्ञाओ, रयणधणाइं च नाणाई ॥

‘ योवा ’

जानपदा लोकाः साधवः, घोषणाममं दध्नमस्वाध्याये स्वाध्यायप्रतिषेधकं ॥ १३१९ ॥ ‘ योवा ’
थोवावसेसपोरिसिमज्झयणं, वावि जो कुणइ सो उ । पाणाइसाररहियस्स, तस्स छलणा उ संसारो ॥
स्तोका च शेपा पौरुषीति कालवेला वर्तते, एवं श्रुत्वाऽध्ययनमपिशब्दाद् व्याख्यां च यः करोति स जिनेन भवदण्डेन

दण्ड्यते, तस्य संसारे छलना च स्याज्ज्ञानादिवैफल्यत् ॥ १३२० ॥ आद्यद्वारमाह—‘ महि ’
महिया य भिन्नवासे, सच्चित्तए य संजमे तिविहं । दधे खित्ते काले, जहियं वा जच्चिरं सधं ॥ १३२१ ॥

महिका धूमरी १, भिन्नवर्षो बुद्धुदवर्षादि २, सच्चित्तजोऽरण्यवातोद्भूतं पृथ्वीरजः ३, एतत् ‘ संजम ’ इति संयमयाति
महिका, तथा त्रिमेदेऽपि चतुर्धा परिहारो ‘ दधे ’ द्रव्ये तदेव महिकादि द्रव्यं, क्षेत्रे यत्र, काले च यावच्चिरं पतति, तत्र ‘ सधं ’ इति
मानतः सर्वं भाषादि त्याज्यं ॥ १३२१ ॥ पञ्चविधास्वाध्यायस्याग्रे दृष्टान्ताः—‘ दुग्गा ’
दुग्गाइतोसियनिवो, पंचणहं देइ इच्छियपयारं । गहिए य देइ मुहं, जणस्स आहारवत्थाई ॥ १३२२ ॥

पञ्चानां नृणां कोऽपि नृपो वैरिदुर्गानात्तुष्टः पुरे ‘ इच्छिय ’ इति—स्वेच्छाप्रचारं दत्ते, तैर्जनस्याऽऽहारवत्त्वादौ गृहीते मूल्यं
दत्ते ॥ १३२२ ॥ ‘ इक्के ’

इक्केण तोसियतरो, गिहमगिहे तस्स सव्वहिं वियरे । रत्थाईसु चउणहं, एवं पढमं तु सव्वत्थ ॥ १३२३ ॥
तेनप्येकेन तोषिततरस्तस्य सर्वत्र गृहागृहादौ प्रचारं दत्ते, चतुर्णां रथ्यादिष्वेव, तद्दालकान् दण्डयेदेवं पञ्चधास्वाध्याये

॥ १३१५ ॥ 'अस'

असज्ज्ञायं तु दुविहं, आयसमुत्थं च परसमुत्थं च । जं तत्थ परसमुत्थं, तं पंचविहं तु नायव्वं ॥ १३१६ ॥
आत्मसमुत्थं स्वप्नोत्थं स्वतादि, परममुत्थं संयमयात्तकादि, तत्र बहुवक्तव्यत्वात्पूर्वं परसमुत्थमाह—' जं तत्थ',
तद्यथा ॥ १३१६ ॥ 'संज'

संजमघाउवघाए, सादिठ्ठे वुग्गहे य सारीरे । घोसणयमिच्छरणो, कोई छलिओ पमाएणं ॥ १३१७ ॥
संयमयात्तकं महिकादि १, औन्पातिकं पांशुपातादि २, सह दिव्यैः मदिव्यं गन्धर्वपुरादि ३, व्युद्राहकारणं
युद्धादि ४, शरीरं नृतिर्यदमांसादि ५ । अमूनि पञ्च द्वाराणि, एवेष्वस्वाध्यायेषु स्वाध्यायं कुर्वतो दृष्टान्तः—' घोस०',
म्लेच्छागमे राज्ञो घोषणं, तत्र कोऽपि लोकः प्रमादेन स्थितश्छलितः ॥ १३१७ ॥ कथा त्वियं—' मिच्छ',
मिच्छभयघोसण, निवे हियसेसा ते उ दंडिया रणणा । एवं दुहओ दंडो, सुरपच्छित्ते इह परे य ॥ १३१८ ॥

धितिप्रतिष्ठितपुरे म्लेच्छभयं जातं, जितशत्रुर्नृपो घोषणामकारयत् 'लोकैश्च दुर्गे एतव्यं', य एषुस्ते न विनष्टाः, अन्येषां
रत्नधनाद्या म्लेच्छैर्गुप्तास्ते च हतशेषा राज्ञा दण्डिताः, एवमत्राऽप्युभयतो दण्डोऽस्वाध्याये स्वाध्यायं कुर्वतः । 'इह'—इह-
लोके, 'सुर'चि सुरी छलेषु प्रायश्चित्तं च, परमवे तु ज्ञानादि विफलं ॥ १३१८ ॥ तथा 'राया'

राया इह तित्थयरो, जाणवया साहू घोसणं सुत्तं । मेच्छो य असज्ज्ञाओ, रयणधणाइं च नाणाई ॥

जानपदा लोकाः माघनः, घोषणाममं घ्नमस्माभ्याये स्वाभ्यायप्रतिषेधकं ॥ १३१९ ॥ 'योगा'

थोवावसेसपोरिसिमज्झयणं, वावि जो कुणइ सो उ । पाणाइसाररहियस्स, तस्स छलणा उ संसारो ॥

म्लोका च ज्ञेया पौरुषीति कालमेला वर्तते, एवं श्रुत्याऽप्ययमपिशब्दाद् व्याख्यां च यः करोति ॥ जिनेन भवदण्डेन

दण्डते, तस्य संमारे छलना च स्याज्जानाद्विप्रकृत्यात् ॥ १३२० ॥ आद्यद्वारमाह- 'महि'

महिया य भिन्नवासे, सच्चित्तरए य संजमे ति विहं । दवे खित्ते काले, जहियं वा जच्चिरं सव्वं ॥ १३२१ ॥

महिका धूमरी १, भिन्नयणं घृक्षुदग्गादि २, सचिच्चरजोऽरण्यगतोद्भूतं पृथ्वीरजः ३, एतत् 'संजम' 'चित्ति संयमधाति

त्रिया, तथा त्रिमेदेऽपि चतुर्धा परिहारो 'दवे' द्रव्ये तदेव महिकादि द्रव्यं, क्षेत्रं यत्र, काले च यावच्चिरं पतति, तत्र 'सव्वं' ति

भारतः मयं मायादि व्याख्यं ॥ १३२१ ॥ पञ्चमिषास्माभ्यायत्यागे दृष्टान्ताः- 'दुग्गा'

दुग्गाइतोसियनियो, पंचणहं देइ इच्छियपयारं । गहिप य देइ मुल्लं, जणस्स आहारवत्थाई ॥ १३२२ ॥

पञ्चानां नृणां कोऽपि नृत्यो मेरिदूर्गादानात्पुष्टः पुरे 'इच्छिय' चित्ति-स्वेच्छाप्रचारं दत्ते, तैर्जनस्याऽऽहारवत्त्वादौ गृहीते मूल्यं

दत्ते ॥ १३२२ ॥ 'इल्लं'

इल्लेण तोसियतरो, गिहमगिहे तस्स सव्वहिं त्रियरे । रत्थाईसु चउण्हं, एवं पढमं तु सव्वत्थ ॥ १३२३ ॥

तेष्वप्येकेन तोषिततरस्सम्य मर्मत्र गृह्णागृहादौ प्रचारं दत्ते, चतुर्णां रथ्यादिष्वेव, तद्बालकान् दण्डयेदेवं पञ्चधास्माभ्याये

प्रथममस्वाध्यायिकं सर्वत्र स्थानासनादिषु प्रसरति, तस्मिंश्च प्रतिलेखनास्वाध्यायादिकाः क्रिया न कार्याः । अन्येषां तु चतु-
रस्वाध्यायादीनां चतुर्नवदध्यायरथ्यायामेवाऽपरिमवेन प्रचारः स्वाध्यायो न कार्य इत्यर्थः, 'आवस्सगादि उक्कालियं पढि-
अइ' ॥ १३२३ ॥ अथ 'महिया' इत्यादिगाथया भाष्यं—'महि'

महिया उ गन्धमासे, सच्चितरओ अ ईसिआयंचो ।

वासे तिन्नि पयारा, बुब्बुअ तव्वज्ज फुसिए य ॥ २१९ ॥

महिका कार्तिकादिगर्भोत्पत्तिमासेषु पतन्त्येव सूर्यमत्वात्सर्वमष्कायं भावितं कुर्यात् । १ । व्यवहारसच्चित्तः पृथ्वी-
काय आरण्यो वातोद्भूतरजो मण्यते, तस्येदं लक्षणं—'ईसि०' ईयदाताम्रं दिगन्तरेषु दृश्यते तन्नित्यपातेन दिनत्रयात्
परतः सर्वं पृथ्वीकायं भावितं कुर्यात्, तत्रोत्पातशङ्कासंभवश्च २, भिन्नवर्णं त्रयः प्रकाराः, यस्मिन् वर्षति ब्रुहुदाः स्युः
स ब्रुहुदवर्षः १, यत्र ब्रुहुदा न स्युः स तद्वर्जः २, 'फुसिए' सूर्यमतुपाराः ३, एते क्रमात् त्रिपञ्चमसप्तदिनपरतः सर्वमष्काय-
भावितं कुर्युः ॥ २१९ ॥ चतुर्धा गरिहारं व्याख्याति 'द्वे'—

दव्वे तं चिय दव्वं, खित्ते जहियं तु जच्चिरं कालं ।

ठाणाइभास भावे, मुचुं उस्सासउम्मेसे ॥ २२० ॥

तत्र द्रव्ये-तदेव महिकादि द्रव्यं, क्षेत्रे यत्र, काले यावच्चिरं पवति, भावे उच्छ्वासोन्मेषौ भूत्वा क्रियां न कुर्युः, स्थानादि

कायोत्सर्गस्थानमगमादि न कुर्युर्न भापन्ते, तत्राऽपि भिन्नवर्परजसोर्यथोक्तदिनमानात्परं यावच्चिरं स्थानादि त्याज्यं, आदितः
स्वाध्यायप्रतिलेखनादि ॥ २२० ॥ तदा च 'वास'

वासत्ताणावरिया, निष्कारण ठंति कज्जि जयणाए । हत्थत्थंगुलिसन्ना, पुत्तावरिया व भासंति ॥ १३२४ ॥

निःकारणे वर्षत्राणेन वर्षाकम्बल्यावृता निश्चलाः सर्वस्म्यन्तरे विष्ठन्ति, कार्ये यतनया हस्ताक्ष्यहुलिसंज्ञां कुर्युः ।
निःकारणे वर्षत्राणेन वर्षाकम्बल्यावृता निश्चलाः सर्वस्म्यन्तरे विष्ठन्ति, कार्ये यतनया हस्ताक्ष्यहुलिसंज्ञां कुर्युः ।

'पुत्तावरिया' मुखपोच्यावृता वा यत्नाद् एते भापन्ते, ग्लानादिकार्ये वा कल्पप्रावृत्ता यान्ति ॥ १३२४ ॥ संयमघातिगत-

मौत्पातिकमाह--'पंख'
पंसू अ मंसरुहिरे, केससिल्लाबुट्टि तह रउग्घाए । मंसरुहिरे अहोरत्त, अवसेसे जच्चिरं सुत्तं ॥ १३२५ ॥

पांशुमांसादिदृष्टयः, शिलावृष्टिः करकादिपातः, तथा रजउद्घातो रजःपातः । तत्र मांसरुधिरवृष्ट्योरद्वोराम्रमस्वाध्यायोऽ-
पांशुमांसादिदृष्टयः, शिलावृष्टिः करकादिपातः, तथा रजउद्घातो रजःपातः । तत्र मांसरुधिरवृष्ट्योरद्वोराम्रमस्वाध्यायोऽ-

वशेषाः पांश्चादयो यावच्चिरं पतन्ति तावत्कालं नन्द्यादिस्त्रापाठः ॥ १३२५ ॥ 'पंख'
पंसू अच्चित्तरओ, रयस्सिल्लाओ दिसा रउग्घाओ । तत्थ सव्वाए निव्वायए य सुत्तं परिहरंति ॥ १३२६ ॥

धूमाकार आपण्डुरचित्तरजः पांशुरुच्यते, तथा महासैन्योत्थ इव विश्रसतो रजस्वला दिशः कुर्वन् रेणुपातो रजउद्घातः,
धूमाकार आपण्डुरचित्तरजः पांशुरुच्यते, तथा महासैन्योत्थ इव विश्रसतो रजस्वला दिशः कुर्वन् रेणुपातो रजउद्घातः,

एतयोः सवाते निवर्ति वा पततोः खं खत्रपौरुषी ॥ १३२६ ॥ 'सामा'

साभाविय तिन्नि दिणा, सुगिम्हए निक्खिवंति जइ जोगं । तो तंमि पडंतमी, करंति संवच्छरज्जायं ॥ १३७३

पांशुरजउद्धातो स्वाभाविकास्वाभाविकौ च, स्वाभाविकयोर्यदि 'सुगिम्हए' ग्रीष्मे चैत्रशुदिदशम्यामपराह्णे योगं निक्षिपन्ति दशम्याः परं पूर्णिमाया अन्तरे त्रीन् दिनानचित्तरजउद्धादनकायोत्सर्गं कुर्युस्ततस्तस्मिन् स्वाभाविके पतत्यपि संवत्सरं यावत्स्वाध्यायं कुर्वन्ति । अस्याभाविकौ निर्घातभूकम्पचन्द्रग्रहणादियुक्तौ स्यातां, तयोः पततोः कायोत्सर्गत्रये कृतेऽप्यस्वाध्यायः, द्वार २ ॥ १३२७ ॥ मदिन्यमाह—

गंधधदिसाचिज्जुक्कगजिएज्जअजक्खआलिच्चे । इक्किक्क पोरिसी गज्जियं तु दो पोरिसी हणइ ॥ १३२८ ॥

गन्धर्घपुरदिग्दाहविद्युदुल्कागर्जितेषु, जूवगे च वक्ष्यमाणे, यक्षदीप्त एकैकां पौरुषीमस्वाध्यायः, गर्जिते द्वे पौरुष्यौ स्वाध्यायं हन्ति । तत्र यक्षदीप्तगन्धर्घपुरे व्योम्नि देवकृत एवाऽन्यानि भाज्यानि, परं जेण फुडं न नज्जति तेण तेसि परिहारो' ॥ १३२८ ॥ 'दिसि' दिसिदाह छिन्नमूलो, उक्क सरेहा पगासजुत्ता वा । संझाछेयावरणो उ, जूवओ सुक्कि दिण तिन्नि १३२९

अन्यतरदिशि पुरं ज्वलदिवोद्योतः, किन्तुर्घं तेजोऽधस्तमः, ईदृक् छिन्नमूलो दिग्दाहः, उल्का सरेखा, प्रकाशयुक्ताऽरेखाऽपि स्फुलिङ्गामा चन्द्रप्रभावर्णा, मन्ध्याछेदो जूवगः सन्ध्याचन्द्रप्रभयोर्गुणपद्मावात्कोऽर्थः शुक्लपक्षे सन्ध्यामा चन्द्रमावृत्ता नृदन्ती न ज्ञायते, सन्ध्याछेदं वाऽज्ञाते कालवेलाया अज्ञानात्रिदिनं सन्ध्यायां कालो न ग्राह्यः, ध्रुवपौरुषी च न क्रियते ॥ १३२९ ॥ 'केसि' केसिचि हुंतिऽमोहा उ, जूवओ ता य हुंति आइत्ता । जेसिं तु अणाइत्ता, तेसिं किर पोरिसी तिन्नि ॥

केपाचिदमोघा अर्ककान्तिविकारजा उदयेऽस्ते च ताम्राः कृष्णाः श्यामा वा शकटोर्ध्वितुल्या दण्डास्त एव ज्वगा नाऽन्यत् ।
ते च स्वाध्याय आचीर्णाः, ' जेसि ' पौरुषीत्रयमनध्यायः ॥ १३३० ॥ ' चंदि '

चंदिमसूरुवरागे, निग्घाए गुंजिए अहोरेत्तं । संज्ञा चउ पाडिएया, जं जहि सुगिम्हए नियमा ॥ १३३१ ॥
चन्द्रद्वययोरुपराने ग्रहणे, तंथा न्यन्तरकृते गर्जितसमच्चनौ निधति, अस्यैव विकारे गुञ्जावदुज्जमाने महाध्वनौ गुञ्जिते,
सामान्येनाऽहोरात्रमनध्यायः । निर्घातगुञ्जितयोस्तु तां वेलामारभ्याऽष्टयामैरहोरात्रं ज्ञेयं, नत्वन्यस्वाध्यायिकवदहोरात्रछेदेन
छेदस्तथा सन्ध्यासु तथा महामहचतुःप्रतिपत्सु, एवमन्यदपि ' जं जहि ' यद्यत्र वेत्ति तत्राऽस्वाध्यायं कुर्यात् । ग्रीष्मे तु चैत्रे
नियमात् सर्वत्राऽस्वाध्यायोऽत्रानागाढयोगा निक्षिप्यन्त एव, आगाढास्तु न, न वाऽध्येयं ॥ १३३१ ॥ महामहानेवाऽऽह—' आसा '
आसाढी इंदमहो, कत्तिय सुगिम्हए य वोद्धवे । एए महामहा खलु, एएसिं चैव पाडिवया ॥ १३३२ ॥
आपाढीपूर्णमा, तथाऽऽध्विनीपूर्णमायामिन्द्रमहः, कार्तिकीपूर्णमा, ' सुगिम्हए, चैत्रीपूर्णमा, एतेऽन्तदिना आचा,
आद्यदिनस्तु यत्र यदिनान्महः प्रवर्तते ॥ १३३२ ॥ ननु स्वाध्याययोगयोः कृतौ गुणा एव स्युः, किं निषेधः ?
उच्यते—' कामं '

कामं सुओवओगो, तवोवहाणं अणुत्तरं भणियं । पडिसेहियंमि काले, तहावि खलु कम्मवंधाय ॥ १३३३ ॥
काममनुमतमिदं यच्छ्रुतोपयोगस्तपोविधानं चाऽनुत्तरं प्रधानमेव ॥ १३३३ ॥ ' छल '

छलया व सेसयणं, याडिवएसुं छणाणुसज्जंति। महवाउलत्तणेणं असारिआणं च संमाणो ॥१३३४॥

इह पूर्णिमायां महेषु केलिप्रियसुराञ्छलन्ति तदाऽऽसन्नत्वाञ्छलना विशेषेण प्रतिपत्सु । 'छणा' महाननुसज्जंति, किं च महव्याकूलत्वेन पूर्णिमायामसारितानामसन्मानितानां प्रतिपत्सु भोजनादिकृते महः प्रवर्तत इति प्रतिपत्त्याज्या ॥ १३३४ ॥ एतद्वाधादयं वृत्तिचूर्णो न । अनध्याये स्वाध्यायकर्तुर्दोषानाह—'अब'

अन्नयरपमायजुयं, छलिज्ज अप्पिट्ठिओ न उण जुत्तं। अद्धोदहिट्ठिइ पुण, छलिज्ज जयणोवउत्तंपि ॥१३३५॥

इह सरागयतिः प्रमादी स्यात्तं चाज्यतरप्रमादयुतं स्वाध्यायोदितमल्पद्विरूनार्याऽध्यायुदेवञ्छलेत्, यतनायुक्तं अप्रमत्तं पुनर्न छलेत्, अर्धोदधिस्थितिः पुनः कोऽपि प्राग्भवैरात् (छलेदपि) ॥ १३३५ ॥ 'चंदिमस्ररुवराग'ति अस्य व्याख्या 'उको'

उकोसेण दुवालस, चंदु जहन्नेण पोरिसी अट्ठ। सूरु जहन्न वारस, पोरिसी उकोस दो अट्ठ ॥१३३६॥

तत्र चन्द्र उदयन्नेव ग्रस्तोऽथवोत्पातभावात् सर्वरात्रौ ग्रहणं जातं, ततो रात्रेश्चतुर्थांमा अन्यच्चाऽहोरात्रमुत्कृष्टमेवं द्वादश-
पौरुषीः हन्ति, जघन्यमष्ट, यथाऽस्ते ग्रस्तस्ततोऽहोरात्रिश्च । सूरः षोडश पौरुषीः, यथोदयन्नेव ग्रस्तो यद्वोत्पातिकं च सर्वदिनं
ग्रहणं जातं, ततो यावत्स एवाऽर्धो नोदेति तावदस्वाध्याय इति । एकं ग्रहणाऽहोरात्रमेकं द्वितीयार्कस्य चैवमुत्कृष्टं 'दो अट्ठ'ति
षोडश पौरुषीः, जघन्यं द्वादश, यथाऽस्ते ग्रस्तस्ततो रात्रेश्चतुर्थांमा अन्यार्कहोरात्रं (च) ॥ १३३६ ॥ 'सग'

सगहनिव्वुड पवं, सूरार्इ नेण हुंति अहोरत्ता । आइन्नं दिणमुक्के, सुच्चिय दिवसो अ राई य ॥ १३३८ ॥
 शिष्यः-सग्रहेऽस्तः, एतमहोरात्रं कथं हतं? उच्यते 'सूरार्इ०' येन सरोदयकालादहोरात्रस्याऽऽदिः स्यात् तेन दूषितम-
 न्यदपि चाऽहोरात्रं त्याज्यं । आह-आचीणं पुनरिदं-चन्द्रो निशि ग्रस्तो मुक्तस्ततो निशाशेषं त्याज्यं, यत एव्यत्सरोदयेऽहोरा-
 त्रान्तः, अर्केऽह्नि गृहीते मुक्ते च तदिनशेषं रात्रिश्च, ग्रस्तास्ते चन्द्रेऽन्यदहोरात्रं त्याज्यमेवं सर्वेऽपि सग्रहास्ते, द्वार ३, मदिव्यं
 गतं ॥ १३३८ ॥ 'युग्म'

दुग्गह दंडियमादी, संखोहे दंडिप्प य कालगए । अणरायए य सभए, जच्चिर निदोच्चऽहोरत्तं ॥ १३३९ ॥
 व्युदग्राहं पुद्धे, दण्डिकादीनामादिशब्दात् ॥ १३३९ ॥ 'सेणा'

सेणादिचर्इभोइयमयहरपुंसिस्थिमल्लजुधे य । लोह्वाइभंडणे वा गुज्झग उड्डाहमचियत्तं ॥ १३४० ॥
 सेनापतिभोगिकमहचरपुंस्त्रीमल्लजुधे, लोह्वादिभंडने, आदितो रजःपर्वसु, विग्रहाः प्रायो गुह्यकचहुलास्तत्र प्रमत्तं सूरौ
 छलेत्, उड्डाहो वा, अस्माकं युद्धभमी त्वदुःखाः पठन्ति, ततोऽप्रीतिश्च । अथ मुख्यगाथाशेषपदत्रयव्याख्या- 'संखोहे' इत्यादि,
 अन्यचर्इद्वेयस्य संक्षोभे, दण्डिके रात्रि मृतेऽराजके च, सभये वा, तथा रात्रि सत्यपि सभये, यावत्कालं सभयं तावदस्वाध्यायः,
 रात्रि मृते तु 'निदोचे' निर्द्वन्द्वे श्रुतेऽपि तदन्वहोरात्रं त्याज्यं ॥ १३४० ॥ 'तदि'

तद्विचसभोइआई, अंतो सत्तणह जाव सज्झाओ । अणहस्स च हत्थसयं, दिट्ठि विवित्तंमि सुद्धं तु ॥

भोगिकादिमृते तद्विवयमिति अहोरात्रमस्याध्यायः, आदिशब्दात् ॥ १३४० ॥ 'मय'

मयहरपगाप् बहुपञ्चिखए य सत्तथर अंतरमए वा । निदुक्खत्ति य गरिहा, न पढंति सणीयगं वावि ॥

महचरो ग्रामाध्यधिकारी, प्रगतो बहुमतः, बहुपाधिकः पाटकाधियो बहुस्वजनः शय्यातरो वा, तस्मिन् सप्तगृहान्तरे मृतेऽहोरात्रोऽस्याध्यायः, स्वाध्याये तद्गो ! निदुःखा एते, जनगर्हा, ततो न पठन्ति शनैर्वा पठन्त्यनुश्रुन्ते वा, अनया गाथया 'अंनो मत्तण्ह' पदं व्याख्यातं, 'अणहे'त्यादि-अनाथस्य हस्तशतान्तरे श्रुत्वे दृष्टेऽनध्यायः, विवक्ते तु शुद्धं स्यात् ॥ १३४१ ॥
अथ न तस्य (परिष्ठापकः) कोऽप्यस्ति नतः 'मागा'

सागारियाइ कहणं, अणिच्छ रत्ति वसहा विगिंचंति । विकिन्ने व समंता, जं दिट्ठं सढेयरे सुद्धा ॥ १३४३ ॥

भ्रादरंधः कथनं, तस्मिन्ननिच्छति अन्यत्स्थानं वीक्ष्यममाद्ये रात्रौ घृषभास्त्यजन्ति, तथा तस्मिन् काकादिभिः समन्ता-
द्विकीर्णं पशूदृष्टं तस्याज्यपमदृष्टेऽपि तत्रस्थे गृहेतरे अग्रठाः शुद्धाः, द्वार ४ ॥ १३४३ ॥ व्युद्ग्रहो गतः 'सारी'
सारीरंवि य दुविहं, माणुस तेरिच्छियं समासेणं । तेरिच्छं तत्थ तिहा, जलथलखहजं चउद्धा उ ॥ १३४४ ॥

शरीरमस्याप्याधिकं (द्विविधं मानुष्यं तैरथं च, मानुष्यं तावत्तिष्ठतु, तैरथं) समासेन त्रिधा-जलजं मत्स्यादीनां,
म्यलजं गवादीनां, त्वनरमं मयूरादीनामेकैकस्य चतुर्धा द्रव्यादिभिः परिहारः ॥ १३४४ ॥ तथाहि 'पंचि'
पंचिन्द्रियाण दब्बे, खेत्ते सट्ठिदत्थ पुग्गलाइन्नं । तिकुरत्थ महंतेगा, नगरे वाहिं तु गामस्स ॥ १३४५ ॥

(द्रव्यं) पञ्चेन्द्रियनिरथां रक्तं मांसं मरुवनचर्मांडस्थि च, धेनूरे पट्टिहस्तान्तरन्म्राण्यायः, परतो न, यद्वा शुद्धलेन मांसेनाऽ-
 ऽस्त्रीणं आदिनिस्त्रीर्णमांमस्थानं तस्मिन् निस्पृमिः कुरध्यामिरन्तरिते महता राजमार्गेणैकनाऽप्यन्तरिते शुद्धिः । तत्र राजमार्गः-
 'त्रेणं' तथा बलममग्नौ गच्छति देवयाण गहो वा विमिथा आमगाहणा गच्छन्ति, सेमा कुरत्या', एवं नगरे, ग्रामे तु सीमाया
 पदिरं त्यक्ते तु शुद्धिः ॥ १३४५ ॥ 'काले'

काले तिपोरसिऽट्ट च, भावे सुत्तं नंदिमाईयं । सोणिय मंसं चम्मं, अट्टी त्रिय हुंति चत्तारि ॥ १३४६ ॥
 गुंमरहालादनु विघ्नः पौरुषीर्यागद्रक्तस्याऽण्डस्य, ततो घौतेऽघौते वा शुद्धिः, अट्ट वाऽऽघातस्थाने, आघातो यत्र पञ्चे-
 न्द्रियो हतस्तत्स्थानेऽट्ट यामान् अस्यास्यायः । भावे ग्रंथं नन्धतुयोगद्वास्तन्दुलवेयालीयचंदाविज्झयादि न पठ्यतेऽथवा
 न्द्रियो हतस्तत्स्थानेऽट्ट यामान् अस्यास्यायः ॥ १३४६ ॥ तत्र मांसेऽयं विधिः 'अन्तो'

गन्तारोऽनस्यायमेदा मांमग्नोणितनर्मास्याग्न्याः ॥ १३४६ ॥ तत्र मांसेऽयं विधिः 'अन्तो'
 अंतो घट्टि च धोअं, सट्टि हत्थाउ पोरिसी तित्ति । महकाए अहोरत्तं, रद्धे बुद्धे अ सुद्धं तु ॥ १३४७ ॥
 घट्टिधोयरद्धपक्के, अंतो धोए उ अवयवा हुंति । महकाय विरालाई, अविभिन्ने केइ इच्छंति ॥ १३४८ ॥

मांसं पट्टिहस्तानामन्तमंसं घट्टि घौतं, अत्र व्याख्यायै अग्रतन 'बहिघोय' गाथार्थ, अन्तर्बहिघ घौतं, तथा जलेन राद्धं
 निर्जलं च पक्कं, तत्र चतुर्भेन्नी-अन्तर्धानमन्तः पक्कं, बहिर्धानमन्तः पक्कं, त्रिष्वेकस्वाध्यायः । 'सट्टि हत्था-
 उ'ति द्वितीयपदं, पट्टिहस्तानास्तिमः पौरुषीर्यागन् । बहिर्धानं बहिःपक्कं, ततोऽन्तरानीत एव तुर्यो भक्षः शुद्धः । तत्राऽन्तर्धो-

तोऽन्तःपक्षे चाऽत्रयथाः पतिताः स्युः । अथ 'महकाए अहोरत्तं' व्याख्या-महाकायः पञ्चेन्द्रियो यत्र हतस्तदाधातन-
मुच्यते, तच्च पटिहस्तान्तरहोरान्नं त्याज्यमत्राऽर्कोदयेनाऽहोरात्रच्छेदो ज्ञेयोऽत्र व्याख्या--'महकाय विरालाई' अग्रेतनगाथा-
पश्चाच्च, मृषिकादिमहाकाये विरालादिहतेऽभिन्न एव गलिते पटिहस्तेभ्यो बहिर्निति वा केऽपि स्वाध्यायमिच्छन्ति, मुख्यपक्षे
तत्रनध्याय एव ॥ १३४७-४८ ॥ अत्र भाष्यं 'मूसा'

मूसाइ महाकायं, मज्जारालाई हयाघयण केई । अविभिन्ने गिणहेउं, पढंति एगे जइऽपलोओ ॥ २२१ ॥
मृषकादि मार्जारादिहतं यत्र तदाऽऽघातनादभिन्नं गृहीत्वा यदि पटिहस्तोर्ध्वं पलायते तत्रैके केऽपि पठन्ति । अथ
'रहे बुद्धे अ शुद्धं तु' इति तुर्यपदस्य व्याख्या-यन्मांसं राद्धं पक्वं वा तच्छुद्धं, यत्र च धौतं तत्र चेदम्बुब्राह्मो ब्यूहस्तदापि
तदैव शुद्धिः ॥ २२१ ॥ अण्डकानध्यायं व्याख्याति 'अंतो'

अंतो वहिं च भिन्नं, अंडगविंदू तद्वा विआया य । रायपह वूढ सुद्धे, परवचणे साणमादीणं ॥ १३४९ ॥

अन्तोऽण्डकं पटिहस्तानामन्तर्भिन्नं तदाऽशुद्धं, बहिर्भिन्नं शुद्धं, तथाऽण्डकचिन्दुः स्रक्ष्मः कोऽपि स्यात् ॥ १३४८ ॥ 'अंड'
अंडगमुज्झिकप्पे, नय भूमि खणंति इहरहा तिन्नि । असज्झाइयपमाणं, मच्छियपाओ जाहि [न] बुद्धे २२२

कल्पे यस्त्रे उज्झिते लग्ने मति पटिहस्तेभ्यो बहिः कल्पे धाविते शुद्धिर्भूमा पतिते भूमि (न) खनन्ति, न शुद्धिः, किन्तु
धावित्वा त्यजन्ति 'इयरह'ति तत्पत्त्ये सद्धिहत्था तिन्नि य पोरिसीउ परिहरिजंति । 'असज्झा०' अस्याध्यायचिन्दुप्रमाणं यत्र

मधिकापादो बुडेत् ॥ २२२ ॥ अथ 'त्रिआया य' चि प्रसूता राजपथव्यूहशुद्ध इत्यवयवयोर्व्याख्या 'अज'

अजराउ तिन्निपोरिसि, जराउआणं जरे पडे तिन्नि। रायपह बिंदु पडिए, कप्पइ वूढे पुणऽन्नत्थ ॥ २२३ ॥

जरा यामां न स्यात् तासां बलशुल्यादीनां प्रसूतेरारम्य तिस्रः पौरुषीरस्वाध्यायः । तदाप्रसूतायामप्यहोरात्रच्छेदे शुद्धिर्जायतां गमादीनां तु जरायां पतितायां त्रीन् यामान्, 'राय०' राजपथे तदन्तरितो वा पशुरक्तबिन्दुरामन्नोऽपि पतितः शुद्धस्तथाऽन्यत्रस्थानेऽम्बुग्राहो व्यूहः, पुनःशब्दादग्निना दग्धः शुद्धः ॥ २२३ ॥ 'परवयणे साणमादीणं' अस्य व्याख्या-परः प्रेरकस्तद्वचनं चेच्छादीनि मांसमाहार्यं वसत्यामन्नं तिष्ठन्ति तदाऽस्वाध्यायः, गुरुः 'जइ'

जइ फुसइ तहिं तुंडं, अह्वा लिच्छारिएण संचिक्खे। इहरहा न होइ चोयग!, वंतं वा परिणयं जम्हा ॥

यदि सरक्तलिप्तं तुण्डं काष्ठादौ स्पृशेदथवा 'लिच्छा' लिप्तेनाऽऽस्येनाऽऽसन्नः स तिष्ठेत्तदाऽस्वाध्यायः। 'इह' - हे नो-दक! इतरथा न भवति, यस्माद्वान्तमरान्तं वाऽऽहस्तां गतं परिणतं। अस्थिति-पौरुषीत्रयेणाऽप्यस्वाध्यायो न घटते तथाप्या-र्द्रमस्थि पट्टिहस्तेऽस्याज्यं शुष्के तु नानध्यायः। चेदंभुग्राहो व्यूहः तदा तदैव शुद्धं, दग्धं च शुद्धं। गतस्तिर्य-गनध्यायः ॥ २२४ ॥ 'माणु'

माणुस्सयं चउद्धा, अट्ठिं सुत्तूण सयमहोरत्तं। परिआवन्नविबन्ने, सेसे तियसत्त अट्टेव ॥ १३५० ॥

माणुपक्रमस्याप्यायिकं चतुर्धा-अस्थि मुक्त्या रक्तादिशेषाणां त्यागः, क्षेत्रे हस्तशतान्तः, कालेऽहोरात्रं, व्रणादिषु रक्ते

पर्यायापन्ने पूर्तिपर्यायं प्राप्ते तथा मिश्रणे खदिरादिचूर्णतां प्राप्ते नाऽस्वाध्यायः । अथ शेषे-स्त्रीक्रतुजे त्रिदिनाः, पुत्रे जाते सप्त,
पुत्र्या त्र्यष्टदिना अस्वाध्यायो यतः ॥ १३५० ॥ 'रतु'

रनुक्कडा उ इत्थी, अट्टु दिणा तेण सत्त सुक्कहिण् । तित्ति दिणाण परेणं, अणोउगं तं महोरत्तं ॥ १३५१ ॥
गर्भरूले रक्तेरक्तुया स्त्री स्त्रियं मूते, ततोऽष्टो दिनाः । शुक्राधिका तु सुतं, तेन सप्त । 'तित्ति' त्रयाणामृतुदिनानां परतो यद्वो-
गमशारस्यात्तत् 'अणोउगं' जनार्त्तं महारयतमुक्तं तत्र कायोत्पन्नं कृत्वाऽध्येयं ॥ १३५२ ॥ अवाऽस्थिविधिः 'दंते'

दंते दिट्ठि विगिचण, सेसट्ठी चारसेव वासाइं । ज्ञामिय वूढे सीआण, पाणरुद्धे य मायहरे ॥ १३५३ ॥
दन्तः पतितो यत्नाद्वीक्ष्यः, हृष्टे गतहस्तोर्ध्वं म्रियेन्ननं त्यागोऽदृष्ट उवृषादोत्सर्गं कृत्वाऽध्येयं, शेषास्थिषु हस्तगतान्तः-
क्षेपेण द्वादशगणितस्वाध्यायः । 'ज्ञामियेत्यादि' सीआण' स्मशाने ध्यामि ते चितायां दग्धेऽम्बुगोहे वा व्यूढे नाऽस्वाध्यायः,
'पाज०' दृग्ग्यास्तेषां गङ्गाम्ना रुद्रस्य मानूणां चामुण्डादीनां च गृहेऽधःस्थितास्थिष्वस्वाध्यायः ॥ १३५२ ॥ अत्र पश्चाद्धे
मान्यं 'सीया'

सीयाणे जं दिट्ठं(दुडुं), तं तं मुत्तूणऽनाहनिहयाणि । आडं चरे य रुद्धे, माइसु हिट्ठिट्ठिया चारे ॥ २२५ ॥

अमग्नाने यद्गन्धमम्बुगोहं च व्यूढं तन्मृत्तमा शेषाण्यनाथमृतकनिखातास्थीनि तथाऽऽडम्बरो मातङ्गयक्षस्तस्य रुद्रमात्रा-
दीनां गृहाधश्च मघोहवानामभ्यधीनि स्युस्तत्र 'चारे' चि द्वादश वर्षाणि शतहस्तान्तरनध्यायः ॥ २२५ ॥ 'आवा'

आवासियं च बूढं, सेसे दिट्ठमि मग्गण विवेगो । सारीरगाम चाडग साहीइ, न नीणियं जाव ॥ १३५३ ॥

पूर्वार्धस्येयं विमाया ॥ १३५३ ॥ 'अमि'

असिबोमाघायणेसुं, चारस अविसोहिंयमि न करंति । झामिय बूढे कीरइ, आवासिय सोहिए चेव ॥

अग्निमययोस्तथाऽऽघातने महारणे यत्र चहवो मृता अदग्धाश्चास्थुस्तत्र स्थानेऽत्रिशोधिते द्वादश वर्षाणि हस्तशतान्तर्न स्वाध्यायं कुर्युस्तत्राऽग्निना ध्यामितेऽम्बुग्राहे व्यूढेऽथ वा तत्रस्थाने पुरे आवासियं च बूढम 'स्य व्याख्या-तत्र स्थाने पुरमाचामितं जलस्रोतो वा व्यूढं ततः 'सेस' ति गृहिभिः स्वस्वगृहस्थाने शोधिते शेषं यन्न शोधितं, तत्र माघयः स्थिताः 'मग्गण' ति अस्थ्यादिमार्गेणां कृत्वा, दृष्टे च विवेकं त्यागं कृत्वाऽऽशठभावा अदृष्टे च त्रीन् दिनान् कायोत्सर्गं कृत्वाऽधीयन्ते । 'सारीरगाम' मृतशरीरं लघुग्रामाद्यावन्न निष्कासितं, बृहद्ग्रामादौ तु पाटकशाखाम्यस्तावद-
स्वाध्यायः ॥ १३५४ ॥ अत्र भाष्यं 'उह'

उद्हरगगाममए वा, न करंति जात्र ण नीणियं होइ । पुरगामे व महंते, चाडगसाही परिहरंती ॥ २२६ ॥

लघुग्रामे मृते मति, वाग्गन्नाच्छनैर्मां कुर्युः । पुरे ग्रामे वा बृहति ॥ २२६ ॥ परः ग्राह-वसत्यामन्ने शत्रुपुष्पादाविति पतिनेऽस्वाध्यायः, गुरुः 'निजं'

निजंतं मुचूणं, परवयणे पुफमाइपडिसेहो । जम्हा चउप्पगारं, सारीरमओ न वजंति ॥ १३५५ ॥

यमनेरुपयतः शतहस्तान्तः शवं नीयमानं मुक्त्वा परचने उक्तानां पुष्पादीनां प्रतिषेधोऽनध्यायो न स्यादिति यम्माल्ङ्गोपिनादिचतुःप्रकारमेव गारीरमनध्यायः स्यादतो न वर्जयन्ति ॥ १३५५ ॥ ' एसो '

एसो उ असज्ज्ञाओ, तवज्जिउऽज्ञाउ तत्तिमा मेरा । कालपडिलेहणाए गंडगमरुएहि दिट्ठतो ॥ १३५६ ॥

एष संयमयातादिरुक्तस्वरूपोऽस्वाध्यायस्तद्वर्जोऽध्यायस्तत्रेयं मर्यादा सामाचारी-यान्त् कालग्रहणवेला न स्यात्ताव-
त्कालप्रतिलेखनार्था कृतार्था गण्डकहृष्टान्तो मात्री, आत्ते तु शुद्धे काले प्रवेदिते मरुहृष्टान्तः ॥ १३५६ ॥ ' पंच '

पंचविहअसज्ज्ञायस्स, जाणणट्ठाय पेहए कालं । चरिमा चउभागवसेसिसाइ भूमिं तओ पेहे ॥ १३५७ ॥

प्रागुक्तपञ्चगियाऽस्वाध्यायप्रानार्थं कालं प्रेक्षेत, कालमलास्याऽध्याये चतुर्लघुः, अत्राऽयं विधिधरमायां पौरुष्यां चतु-
र्मांगानदोषायां नित्यो भूमीः (मयः) प्रेक्ष्यते(न्ते), उद्यारभूम्यः, प्रस्रवणभूम्यः, कालभूम्यश्चेति ॥ १३५७ ॥ यथा ' अहि '

अहियासियाइं अंतो, आसन्ने चेव मज्झि दूरे य । तिन्नेव अणहियासी, अंतो छ छच्च बाहिरओ ॥ १३५८ ॥

यमनेरन्मर्मस्य उद्यारस्याऽधिमग्रम्यण्डिलान्यामन्ने मध्ये दूरे, एवं ग्रीणि प्रतिलिखेदेवमनधिमग्रम्यण्डिलान्यपि ग्रीण्येवं
मध्ये पट्टं नथा चहिरपि पट्टं, परं पूर्वमनधिमग्रानि पश्चादधिमग्रानि, तत्राऽधिमग्रानि येषु गन्तुं शक्यते, यत्र तु वेगेनोचा-
तांदुर्धनुमग्रम्यस्य त्यागस्तान्यनधिमग्रानि ॥ १३५८ ॥ ' एमेव '

एमेव य पासवणे, वारस चउत्रीसतिं तु पेहेत्ता । कालस्स य तिन्नि भवे, अह सूरु अत्थमुक्कयाई ॥ १३५९ ॥

परमेव प्रसवणे दादय, सर्गणि चतुर्विग्रहिरुपयुक्तः प्रतिलिखेत् । तपन्यं हस्तान्तरे, तत्र श्रीणि कालप्रहणस्य
 व्यष्टिलानि । अथ स्यण्डिलप्रेक्षानन्तर गुरोऽस्तमुपयाति ॥ १३५९ ॥ तत आशयकं कुर्युन्मद्य द्विधा-सन्गाघातं निर्व्या-
 व्यातं च 'अह'

अह पुन निवाधाओ, आवासं तो करांति सवेऽत्रि । सद्वाइकहणवाघाययाइ, पच्छा गुरू ठंति ॥ १३६० ॥
 यत्र निर्व्यापातं, ततः मर्गे गुरुयुक्ता आशयकं कुर्यन्ति, अथ श्राद्धधर्मकयनादिव्याघाते गुरुनिपद्याभृच्च पश्चाद्वैगसि-

कानिगारकायोल्मर्गे निष्ठतः ॥ १३६० ॥ 'सेमा'

सेसा उ जहासत्ति, आपुच्छित्ताण ठंति सट्टाणे । सुत्तरथकरणहेउं, आयरिए ठियंमि देवसियं ॥ १३६१ ॥

नेपास्तु यथाग्रगतीति स्वां कायोल्मर्गरुणशस्त्रि ज्ञात्वा, गुरुमापृच्छय, गुरुपाथे यथारत्नाधिकं स्वस्थानं एत्य श्रीयन्मा-
 फारमण्डल्यां तिष्ठन्ति, तत्र मण्डलीस्थापना ० । तत्र मामायिकं मणित्वा स्वार्थस्मरणहेतुं पूर्वमेवोल्मर्गे तिष्ठन्ति, तत्र

गुरुर्मध्येन गरवा स्वस्थाने तिष्ठति, तत्र ये गमनस्तेऽनन्तरं मन्वेन गत्वा स्वस्थाने तिष्ठन्ति, ये दक्षिणतस्तेऽनन्तरापसव्येन
 गरवा तिष्ठन्ति, गुरो सामायिकं कृत्वा कायोल्मर्गस्थे प्राक्कायोल्मर्गे(स्याः) वैगसिकाचिचारं व्यापयन्ति, अन्ये भणन्ति-गुरो

मामायिकं कुर्यन्ति प्राक्स्थिताः पुनः मामायिकं कुर्युः ॥ १३६१ ॥ 'जो हु'
 जो हुज उ असमरथो, वालो बुद्धो गिलाण परित्तो । सो विकहाइ विरहिओ, अच्छिज्जा निजरापेही ॥

बालवृद्धादिरममर्थः, परिश्रान्तः प्राघुणा(र्णका)दिः, सो वि सज्जायचित्तणपरो अच्छह, जाहे गुरु ठंति ताहे तेवि बालादिया ठायंति ॥ १३६२ ॥ 'आवा'

आवासगं लु काउं, जिणोवइदं गुरुवप्सेणं । तिणिण थुई पडिलेहा, कालस्स इमा विही तत्थ ॥ १३६३ ॥
जिणेहि गणहराणं उवइदं तओ परंपरेणं जाय अम्ह गुरुवप्सेण आगपं तं काउं, अन्नाओ(अन्ने) तिनि थुईओ करिंति, ततः कालस्य प्रत्युपेक्षा, तत्राऽयं विधिः ॥ १३६३ ॥ 'दुवि'

दुविहो उ होइ कालो वाघाइम एतरो य नायवो । वाघातो धंघसालाए, घट्टणं सट्टकहणं वा ॥ १३६४ ॥
कालो व्याघातवानितरथ, यत्स्थानं स्तम्भादिगहनं ग्रीहं कार्पटिकादिपुग्वा सा घंघशाला, तत्र संघट्टनपतनादिव्याघातदोषः, श्राद्धानां धर्मरुथनं वा, तेन च कालातिक्रमः ॥ १३६४ ॥ 'वाघा'

वाघाप तइओ सिं, दिज्जइ तस्सेव ते निवेएंति । इयरा पुच्छंति दुवे, जोगं कालस्स घेच्छामो ॥ १३६५ ॥
व्याघातेऽनयोः कालग्राहिप्रतिचारकयोस्त्वृतीय उपाध्यायादिर्दीयते, तस्यैवाऽग्रे तत्तमवै कुरुतो यावन्निवेदयतोऽत्र गण्डकष्टान्तो न स्यात्, अन्ये तूपयुक्तास्तिष्ठन्ति, शुद्धे काले दण्डघरं बहिः प्रतिचरन्तं युत्तवा सर्वे उपाध्यायपार्श्वे मध्ये स्माध्यायं प्रस्थापयन्तीत्यादिविधिः पुरो वक्ष्यते । 'इयरा पुच्छंति' पश्चार्धमितरथा निज्यप्राप्ते द्वौ गुरुं पृच्छतः कालस्य योगं व्यापारं गृहीष्यावः ॥ १३६५ ॥ 'आपु'

आपुच्छण किङ्कम्मे, आवासिय पडियारिय वाधाते । इंदिय दिसाय तारा, वासमसज्झा इयं चेव ॥ १३६६ ॥

द्वयोः कालं गृहीष्याम इति गुरोरापृच्छनं, गुरुबुद्धावौ कृतिकर्म कृत्वा, दण्डकं लात्वाऽऽवश्यकीमामाद्य वदन्तौ प्रमा-
र्जयन्तौ यातोऽन्तरा यद्यादिना प्रम्बलिते, मामाचार्या वा स्खलिते गुरोर्वाऽऽदेशदाने स्खलने, स्वयं पतने व्याधातः कालस्य
स्याद्, अयं कालभूम्भ्याः प्रतिलेखनाविधिः । इन्द्रियैरुपयुक्तौ प्रतिलिखतः । 'दिम' चि यत्र चतस्रो दिशो दृश्यन्ते, अतुवद्धे
विस्रस्तारा यत्रैश्यन्ते, चेन्नोपयुक्तौ, अनिष्टा वा इन्द्रियविषयाः, दिग्मोहस्तारा वाऽदृश्याः, यर्षो दृष्टिर्वा स्यादस्त्राध्यायो वा
स्वाप्तौ व्यापातः ॥ १३६६ ॥ 'जइ'

जइ पुण गच्छंताणं छीयं जोइ ततो नियत्तेति । निवाघाए दोषिण उ, अच्छंति दिसा निरिक्खंता ॥ १३६७ ॥

ध्रुवं ज्योतिर्मा स्पृष्टं, निर्व्याधाने तु कालभूमिगतौ, संदंशरूपादिषु (दिविधिना) प्रमृज्य, निषण्णावूर्ध्वस्थितौ वा द्वौ द्वे
दिशौ निरीक्षयणौ विद्यतः ॥ १३६७ ॥ किं च 'सज्झा'

सज्झायमर्चितंता, कणगं ददट्ठण पडिनियत्तंति । पत्ते य दंडधारी, मा वोलं गंडए उवमा ॥ १३६८ ॥

स्वाध्यायमचिन्तयन्तौ ग्रीष्मे ग्रीष्म, शीते पञ्च, वर्षासु सप्त कनकान् पततो दृष्ट्वा प्रतिनिवर्तन्ते, निर्व्याधानेन कालग्रहणकाले
प्राप्ते दण्डधार्यन्तः प्रविश्य यकित-बहुपडिपुन्ना कालवेला मा वोलं करेह । अत्र गण्डको घोषकस्तेनोपमा ॥ १३६८ ॥ 'आघो'
आघोसिप बहूहिं, सुयंमि सेसेसु निवडए दंडो । अहं तं बहूहिं न सुयं, दंडिज्जइ गंडओ ताहे ॥ १३६९ ॥

यथा लोके घोरकेन घृष्टे बहुभिः श्रुतेऽल्पैस्त्र्यश्रुत्याऽकुर्वन्तु दण्डोऽथ तद्वधोपणं बहुभिर्न श्रुतं तदा गण्डको दह्यते, एव-
मत्राऽपि ॥ १३६९ ॥ दण्डधरे निर्गते कालग्राह्युत्तिष्ठेत्, स च 'पिय'

पियधम्मो दढधम्मो, संविग्गो चैव वज्जमीरूय । खेयणो य अभीरू, कालं पडिलेहए साहू ॥ १३७० ॥

प्रियः (प्रियधर्मः) खेदज्ञः शक्तिमान्, प्रतिलिखति प्रतिजागृतिं ॥ १३७० ॥ ' कालो '

कालो संज्ञाय तदा दोवि समप्पंति जह समं चैव । तह तं तुलेंति कालं, चरिमं च दिसं असज्झापए ॥ १३७१ ॥

तथा कालं गृह्णन्तौ तां कालवेलां तोलयतोऽथवा चरमदिशि पश्चिमायां ' अमज्झाप ' सन्ध्याऽतिक्रमे कायोत्सर्गं कुर्युः
॥ १३७१ ॥ ' आउ '

आउत्तपुव्वभागियं, अणपुच्छा खलियपडियवाधाओ । भासंत मूढसंकिय, इंदियविसए तु अमणुण्णे ॥

यथा गमने पूर्वं भणितं तथाऽऽयुक्तः अविशेत्, चेदनापृच्छय कालं लीति, स्वलितः, पतितस्तदा व्याघातस्तथा सूत्रा-
दन्यद्भाष्यमाणो बन्दनावश्यकेषु क्रियासु वा मूढः, कृतं न वेति शङ्कितो वाऽन्यस्थानेऽन्यत्करोति, इन्द्रियविषया अमनो-
ज्ञास्तदा कालवधः ॥ १३७२ ॥ ' निसी '

निसीहिद्या नमुक्कारे काउस्सग्गे य पंचमंगलए । किइकम्मं न करिन्ता वीओ कालं तु पडियरइ ॥ १३७३ ॥

विशन् वित्तो ' निसीही नमो स्वामयमणणं ', ईर्यापधिक्यां कायोत्सर्गे पञ्चोन्झासान् करोत्युत्सारे च ' नमो अरिहं-

ताणं'ति पंचमंगलं पठति, वन्दनं दत्त्वा वक्ति—'संदिग्ध पाउसियं कालं गिण्हामो, गुरुर्गिण्हह' इत्येवं यावत्कालग्राही संदिश्य
ग्राह्येति तावदण्डमृत्कालं प्रतिचरेत् ॥ १३७३ ॥ 'योवा'

योवावसेसियाए, संज्ञाए ठाति उत्तराहुत्तो। चउवीसगटुमपुफ्फिय-पुव्वगमेक्केकिअ दिसाए ॥ १३७४ ॥

कालग्राह्युत्तरामुखः कालार्थमष्टोन्ध्रामकायोत्पन्ने तिष्ठेदन्ये पञ्चोन्ध्रासे, उत्पारिते च 'चउवीसत्थयं टुमपुफ्फिया
मामणपुव्वयं एए तिन्नि' अनुम्रेक्ष्य 'पुव्वगमो' पूर्वगमः पूर्वसदृक्पाठ एकैकदिशि, कोऽर्थः ? प्राचीयान्याप्रतीचीष्वप्येतद्वयं
चिन्त्यं, गृह्यतोऽमी व्याघाताः ॥ १३७४ ॥ 'विद्'

विद्दु छीए परिणय, सगणे वा संकिए भवे तिण्हं। भासंत मूढ संकिय, इंदिय विसए य अमणुपणे ॥ १३७५ ॥

चेदभ्युविन्दुरङ्गे लगेद्रक्तचिन्दुर्वा, क्षतं जातमध्ययनं वा ध्यायतोऽन्यो भावः परिणतोऽनुपयुक्ता स्यात्, स्वगणे त्रयाणां
साधूनां गर्जितविद्युद्वादावनध्याये श्रद्धितं कालव्याघातः ॥ १३७५ ॥ 'भामन्ते'त्यादिव्याख्या—'मूढो'

मूढो व दिसिज्झयणे, भासंतो यावि गिण्हति न सुज्झे। अन्नं च दिसज्झयणे, संकंतोऽनिट्टविसए वा ॥

दिश्यध्ययने मूढः, मापमाणो बुडबुडंतो अज्झयणं कट्टुह, एवं गृह्यन्न शुध्येत्, विपर्ययादन्यां दिशमध्यमनं वा, संका-
न्तावस्यां दिशि स्थितो न वेति श्रद्धितः, अनिष्टविषयो यथा श्रोत्रस्य रुद्धितं, व्यन्तरेण वाऽऽह्वासं कृतं, दृशोः किंचिद्विकृति-
रूपं, नसि मृतादिगन्धः, (समस्तत्रैव) स्पर्शोऽग्निज्वालादिर्यद्वेष्टेषु रागमनिष्टेषु द्वेषं वा यातीति ॥ १३७६ ॥ 'जोग'

जो गच्छंतंमि विही, आगच्छंतंमि होइ सो चेव । जं एत्थं णाणत्तं, तमहं वोच्छं समासेणं ॥१३७७॥

यो व्रजतां विधिः ॥ १३७७ ॥ श्रीभद्रबाहुकृतगाथेयं, पूर्वार्धं श्रीसिद्धसेनो व्याख्याति 'निसी'

निसीहिआ आसज्जं अकरणे खलिय पडिय चाघाए । अपमज्जिय भीए वा छोए छिन्ने व कालवहो ॥१॥

नैयेधिकया आवश्यकया अकरणे । 'छिन्न'चि केनाऽपि छिन्दने कृते ॥ १ ॥ 'गोणा'

गोणाइ कालभूमीइ, हुज्ज संसप्पगा व उट्टिज्जा । कविहसिय विज्जुयंमी, गज्जिय उक्काइ कालवहो ॥२॥

आदौ गुरुं पृष्ट्वा कालभूमिं गतस्तत्र भुवि गन्वादिनिषण्णः स्यात्, सम्पर्काः (संसर्पकाः) कीटिकोदेहिकाद्या उत्तिष्ठन्ति, तद्वद्दृष्ट्वा निर्वर्तेत, चेत्कालं प्रतिलिखतः, गृह्णतः, कालस्य निवेदनायाऽऽगच्छतः कपिहसितं व्यन्तरकृतं व्योम्नि कपितुल्यहास्यम्, आर्द्रादिस्थात्यन्तर्वर्षानक्षत्रवर्जं विद्युति गर्जिते तथोत्क्रायां ॥ २ ॥ 'इरि'

इरियावहिया हत्थंतरेऽवि मंगल निवेयणा दारे । सव्वेहि वि पटुविए, पच्छा करणं अकरणं वा ॥१३७८॥

गुरो हस्तान्तरेऽपि गत ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य, पञ्चोच्छ्वासकायोत्सर्गः, उत्सारिते पञ्चमङ्गलं । ततो वन्दनं दत्त्वा निवेदनं-मुद्धो पाठसीओ कालो, ततो दण्डधरो 'दार'त्ति द्वारे वहिः प्रतिजागर्त्यन्ये प्रस्थापयन्त्यन्यस्मिंश्च प्रतिचरणाय गते दण्डभृदेत्यप्रस्थापयेदेवं सर्वैः प्रस्थापिते पश्चान्निःशङ्किते स्वाध्यायकरणं, शङ्किते त्वकरणं ॥१३७८॥ अत्र मरुको बहुस्तद्वद्वृष्टान्तः 'सन्नि' सन्निहियाण वडारो, पटुविय पमादि णो दए कालं । चाहि ठिए पाडियए, विसई ताएऽवि दंडधरो १३७९

‘वडातो’ वायम(मादारः)भागः, स संनिहितानां ममीपगतानां चहूनां दीयते नाऽन्येषां, तथा प्रस्थापिते कालो दीयते, प्रमादिनस्तु कालं न दद्यात् । अथ ‘मगल निवेयणा दारे’ इति । ‘दार’चि अस्य व्याख्या—‘वाहि ठिण्’ पश्चाच्च, प्रति-चारको बहिःस्थितस्तदा दण्डधरः प्रयुजति ॥ १३७९ ॥ ‘मबोहि वि पट्टपिण्’ति पश्चाच्च व्याख्या—‘पट्ट’ पट्टत्रिय वंविण्, वा ताहे पुच्छंति किं सुयं ? भंते ! । तेवि य कहेंति सव्वं, जं जेण सुयं व दिट्ठं वा ॥ १३८० ॥

दण्डमृता प्रस्थापिते मर्मरिन्दिते ग दण्डभृदन्यो वा पृच्छति ‘अज्जो ! केण किं सुयं दिट्ठं वा ? ते वि (सचं कहेंति) ’ । येनमर्मरुक्तं न किञ्चिद्वृष्टं श्रुतं ग, ततः स्वाध्यायं कुर्वन्ति, अयेकेनाऽपि विद्युदादि स्फुटं दृष्टं गर्जितादि श्रुतं वा ततो न कुर्युः ॥ १३८० ॥ ‘इक्क’

इक्कस्त दोणह व संकिंयमि, कीरइ न कीरती तिण्हं । सगणंमि संकिण्, परगणं तु गंतुं न पुच्छंति ॥ १३८१ ॥

(सुगमा) ॥ १३८१ ॥ ‘जं एत्थं णाणत्तं तमहं वोळ्ळं समासेण’ति उक्तत्वाच्चात्तं दर्शयति ‘काल’

कालचउक्के णाणत्तगं तु, पाओसियंमि सव्वेवि । समयं पट्टवयंती, सेसेसु ससं च विससं वा ॥ १३८२ ॥

नानात्वमिदं, प्रादोपिके दण्डधर मृत्तना मर्मं समं युगपत् प्रस्थापयन्ति, येषु त्रिषु समं विषमं वा प्रस्थापयन्ति ॥ १३८२ ॥ ‘इहि’ इंदियमाउत्ताणं, हणंति कणगा उ त्तिन्नि उ उक्कोसं । वासासु य त्तिन्नि, दिसा उउवध्धे तारगा त्तिन्नि १३८३

इन्द्रियेभ्योयुक्तानामुपयोगभूतां कालप्रतिजामर्थः (मर्मं कालाः प्रतिग्राह्याश्च स्यात्, त्रयः कनका ग्रीष्मे

कालं घ्नन्ति । 'उकोसं'ति स च कालघात उत्कृष्टमध्यमजघन्यमेदात्रिधा, तत्र स्तोकैर्भावात्रिभिरुत्कृष्टतः, एवं पञ्चभिर्मध्यमो बहुभिर्भावात्सप्तभिर्जघन्यः ॥ १३८३ ॥ एतत्स्पष्टनायाद्रेतना गाथा 'कणगा'

कणगा ह्वयन्ति कालं, ति यंच सत्तेव गिम्हि सिसिरवासे । उक्ता उ सरेहागा, रेहारहितो भवे कणगो ॥ १३८४
 कनका ग्रीष्मे त्रयः, शिशिरे पञ्च, वर्षसु सप्त घ्नन्ति । उक्ता त्वेकैव, तत्र सरेखाकाः प्रकाशकारिण्यथोल्काः, श्लक्ष्ण-
 रेखोऽप्रकाशो रेखारहितो वा कनको भवेत् ॥ १३८४ ॥ 'वासासु य तन्नि दिसा' अस्य व्याख्या 'वासा'

वासासु य तन्नि, दिसा ह्वयन्ति पाभाइयंमि कालंमि । सेसेसु तीसु चउरो, उडुंमि चउरो चउदिसिंमि १३८५
 वर्षासु यत्र स्थिता दिशः प्रेक्षन्ते तत्र प्राभातिककालो ग्राह्यः, प्राभातिककाले तिस्रो दिशो विषयस्वेन ज्ञेया इत्यर्थः,
 शेषेषु त्रिष्वपि कालेषु वर्षासु यत्र स्थितश्चतुरो दिग्योगान् प्रेक्षते तथा ऋतुबद्धे चतुरोऽपि कालान् चतुर्दिक्षु प्रेक्षमाणान्
 गृह्णाति, ॥ १३८५ ॥ अथ 'उडबद्धे तारगा तन्नि' अस्य व्याख्या 'तिसु'

तिसु तन्नि तारगाओ, उडुंमि पाभाति ए अदिट्टोऽवि । वासासु तारगाओ, चउरो छन्ने निविट्टोऽवि १३८६
 त्रिष्वधेषु कालेषु जघन्येनाऽपि त्रीन् तारान् प्रेक्षते, ततो गृह्णाति, अभ्रभावे तारेऽदृष्टे प्राभातिके काले ग्रहणं
 स्यात्, । वर्षासु चत्वारः काला अतारकास्तारकाऽर्द्धनेऽपि स्युः ॥ १३८६ ॥ तथा 'छन्ने निविट्टोऽवि' अस्य व्याख्या-
 द्रेतनगाथायां 'ठाणा'

ठाणासइ विंदूसुअ, गिण्हं चिट्ठो वि पच्छिमं कालं । पडियइ वहि एक्को अंतट्ठिओ गिण्हे ॥ १३८७ ॥
 वसतेर्वदिः कालस्थानाभावे बिन्दुषु आपत्स्वन्त ऊर्ध्वस्थस्य स्थानकाभावे निविष्टोऽपि पश्चिमं प्राभातिकं कालं गृह्णाति,
 एकस्तु बहिःस्थः प्रतिचरति, वर्पति तु नियमादन्तःस्थो लाति प्रतिचरेच्चैषोऽन्त्यकाले गच्छानुग्रहायाऽपवादविधिः, शेषाः
 स्थानाभावे न ग्राह्याः, आय(इ)नो(नलो) वा ज्ञेयं ॥ १३८६ ॥ 'पाओ'

पाओसि अहुरत्ते, उत्तरदिस्सि पुब पेहए कालं । वेरत्तियंमि भयणा, पुबदिसा पच्छिमे काले ॥ १३८८ ॥
 ग्रादोषिकेऽर्धरात्रे नियमादुत्तराभिमुखः पूर्व 'कालं' कालोत्सर्गं प्रेक्षते, वैरात्रिके भजनोत्तराभिमुखः पूर्वभिमुखो वा, पूर्वा-
 मुखः पश्चिमे ॥ १३८८ ॥ 'काल'

कालचउक्कं उक्कोसएण, जहन्न तियं तु वोद्धवं । वीयपएणं तु दुगं, मायामयविर्षमुक्खानं ॥ १३८९ ॥
 उत्सर्गेणोत्कृष्टं चतुरो जघन्यं ग्रीन् लाति, द्वितीयपदेऽपवादे द्वावेकं लाति, माया एवाऽऽमयो रोगस्तद्विप्रमुक्तेन कारणे

एकस्याऽप्यग्रहणे न दोषः ॥ १३८९ ॥ 'फिडि'

फिडियंमि अहुरत्ते, कालं धित्तुं सुव्रंति जागरिया । ताहे गुरू गुणंती, चउत्थी सवे गुरू सुअइ ॥ १३९० ॥

आद्यं कालं लात्वा सर्वे सूत्रपौरुषीं कृत्वा स्वपन्त्यर्थचिन्तका उत्कालपाठिनो वा जाग्रति, ततस्तस्मिन् स्फिटितेऽ
 तीतेऽर्धरात्रे कालं लात्वा ते जागरिकाः स्वपन्ति, गुरव उत्थाय गणयन्ति, चतुर्थे यामे (सर्वे) वैरात्रिकं लात्वा स्वाध्यायन्ति,

गुरुः स्रपन्ति । प्राप्ते ग्रामातिककाले यः कालं ग्रेथते स वैरात्रिकं प्रतिक्रम्याऽन्त्यं लाति, शेषाः कालवेलायां कालं प्रतिक्रामन्ति, तत आद्यदयकं कुर्वरेवं चतुर्णां विधिः ॥ १३९० ॥ ' गहि '

गहियंमि अहुरत्ते, वेरात्तिय अगहिण भवइ तिन्नि । वेरात्तिय अहुरत्ते, अइउवओगा भवे दुपिण ॥ १३९१ ॥

वैरात्रिकेऽगृहीते शेषेषु त्रिषु गृहीतेषु त्रयं स्यादेवमन्येषामेकस्मिनगृहीते त्रयं ज्ञेयमेवं द्वावपि ज्ञेयौ, तथाऽर्धरात्रिकवैरात्रिकयोरनासयोराद्येनैव कालेनाऽत्युपयोगात् प्रतिचरणादन्त्यादानादपि द्वौ भवतः ॥ १३९१ ॥ ' पडि '

पडिजगियंमि पढमे, वीयत्रिवज्जा हवंति तिन्नेव । पाओसिय वेरात्तिय, अइउवओगा उ दुपिण भवे ॥ १३९२

प्रथमे जागरिते द्वितीयकालवज्याभ्यां द्वाभ्यामात्ताभ्यां त्रयो भवन्ति, प्रादोषिकवैरात्रिकयोरग्रहणादर्धरात्रिकेणैवाऽत्युपयोगादन्त्यादानाच्च द्वौ । एवं शेषभङ्गा अपि ज्ञेया, यदा त्वेकस्तदाऽन्यतरो लाति, तथाऽद्वौ गृहीतेऽशुद्धे वाऽर्धरात्रिकं लात्वा स्वाध्यापन्येनमग्रेऽपि, ग्रामातिकोऽहोर्ध्वं ग्राह्यः, आद्ये प्रतिचरिते सर्वां रात्रिं पठन्त्यर्धरात्रेण वैरात्रिकं, वैरात्रिकेणाऽप्रतिचरिते(केणापि प्रतिचरिते)नाऽन्तेऽशुद्धेऽह्वयपि त्यजेत् ॥ १३९२ ॥ अथ ग्रामातिकविधिः ' पाभा '

पाभाइयकालंमि उ, संचिक्खे तिन्नि छीयरुत्ताणि । परवयणे खरमाई, पावासुय एवमाईणि ॥ १३९३ ॥
भाष्यं ' नव '

नवकालवेलसेसे उवगगहियअट्टया पडिक्कमइ । न पडिक्कमइ वेगो नववारहए धुवमसज्झाओ ॥ २२७ ॥

दिने स्वाध्यायस्योपग्रहार्थं भ्रामतिकस्य नमगाराऽनुज्ञा । ततो यागत्रयकालादानवेला शेषा स्यात्तत्काले कालग्राही-
त्रैरात्रिकस्य प्रतिक्रामेदन्नेऽप्युपयुक्तास्तिष्ठन्ति । 'न पडि०' एको नियमान्न प्रतिक्रामे-
चेदंशुद्धं तत्रा म एव त्रैरात्रिकः प्रतिचरितः स्यात्, म च प्रतिक्रमणादनु गुरोः कालं निवेद्याऽनुदितेऽर्के प्रतिक्रामेत्, प्राभा-
तिके नमगारहते ध्रुमस्माध्यायोऽस्तीति ज्ञेयं ॥ २२७ ॥ अथ 'संचिक्खे तिन्नि डीयरुत्ताणि' पदव्याख्या 'इकि'
इक्किक्क तिन्निवारो, छीयाइहयंमि गिण्हए कालं । चोएइ खरोचारस, अणिट्ठविसए अ कालवहो ॥ २२८ ॥

एरुश्रुतादिहते काले, 'संचिक्ख' चिग्रहणाद्विरमते, ततो द्वितीयवृत्तीयारं लाति, ततः परोऽन्यम्यण्डिले नारत्रयं, ततो-
ऽप्यन्योऽन्यस्यण्डिले वारत्रयमेवं नम गाराः स्युस्त्रयाणामभावे द्वौ नम गारान् पूरयतो द्वयोरभाव एकोऽप्येवं स्यण्डिलेऽन्य(मत्स्व)-
पयादो ज्ञेयः । 'परमणे मरमाई' पदव्याख्या—'चोएइ' पदार्थ, चोदरुः—चेदुदिते कालमधस्ततः खरे रुदिते रटिते
द्वादशमर्षाणि हन्तु ? अन्येनप्यनिष्टेन्द्रियनिषेव्यध्वं ॥ २२८ ॥ गुरुः 'चोअ'

चोअग माणुसऽणिट्ठे, कालवहो सेसगाण उ पहारो । पावासुआइ पुळ्विं, पन्नवणमणिच्छ उग्घाडे २२९

मनुष्यानिष्टसरे कालमधः, शेषाणां तिरथां त्वनिष्टे प्रहारशब्दे श्रुते यथः । 'पावासुय'ति मूलगाथायमस्य
व्याख्या 'पागलुआइ' पदार्थ, चेदन्त्यकालं श्रोषितभार्या दिने दिने रटेत् ततस्त्वेलायाः प्राक्कालो ग्राह्योऽथ मा तद्दलायां
रटेजतस्तस्याः प्रज्ञापनं रुधनमन्विच्छायामुद्धाटोत्सर्गः कार्यः ॥ २२९ ॥ 'एवमाईणि'ति अयमस्य व्याख्या 'मीम'

वीसरसद्वरुअंते अव्वत्तगडिभगंमि मा गिण्हे । गोसे दरपट्टविए, छीए छीए तियं पेहे ॥ २३० ॥

अथायासेन रुद्यमानं विश्वरं भण्यते तत्कालं हन्ति, यत्पुनर्मधुसूदं घोलमानं च तन्न हन्ति, यावद्विष्मो न लपति तावदन्यक्तस्मिन्नल्पविस्वरेणाऽपि कालं मा गृहीत । अथ प्राभातिकप्रस्थापनाविधिः—‘गोसे’ पश्चार्ध, ‘गोसे अर्कोदने’ व्रमतेदिगां चाऽऽलोकं कृत्वा स्वाध्यायः प्रस्थाप्यस्तस्मिन्नीपत्प्रस्थापिते क्षुतादिहते पुनरन्येन दिगालोकः कार्यस्ततः स्वाध्यायं श्रेष्ठेन प्रस्थापयेद्वयं तृतीयवारक्षुतेऽपि, तेन ‘तियं’ति चारत्रयं दिगालोकः ॥ २३० ॥ ‘आइ’

आइन्न पिसिय माहिया, पेहिता तिन्नि तिन्नि ठाणाइं । नववारहए काले, हउत्ति पढमाइ न पढंति ॥ १३९४ ॥

आशीर्षं काराधानीवं पिशितादि स्यान्महिका वा स्यादित्यादिहेतोर्चारत्रयं दिगालोकात् प्रस्थाप्योऽशुद्धे हस्तशताद् बहिः स्थानं कृत्वा प्राग्द्वारत्रयं प्रस्थापनादिगालोकी, ततोऽप्यन्यस्थाने चारत्रयमेवं त्रीणि स्थानानि यान्ति । नववारस्वाध्यायहनं प्रथमपौरुष्यां न पठन्ति ॥ १३९४ ॥ ‘पट्ट’

पट्टवियंसि सिलोगे, छीए पडिलेह तिन्नि अन्नत्थ । सोणिय मुत्तपुरीसे, घाणालोअं परिहरिजा ॥ १३९५ ॥

प्रत्यापिने प्रस्थापने त्रयाणामध्ययनानामूर्ध्वं श्लोकं चिन्त्यमाने क्षुते पुनः श्रेष्ठणमेवं चारत्रयं, ततोऽन्यत्र सम्यं, शोणिनांद्वौ(दि घा)गगन्धमा(न्धा)लोकं च परिहरेत् ॥ १३९५ ॥ ‘आलो’

आलोअंसि चिलमिप्पी, गंधे अन्नत्थ गंतु पकरंति । वाघाइयकालंमी, दंडग मरुआ नवरि नत्थि ॥ १३९६ ॥

दृग्नोऽपि मत्तांदरास्त्रोक्तं दधुनेऽस्माभ्यायः, कडगचिलिमिति वा दत्त्वा कुर्युर्मुत्रादिगन्धेऽप्यदिमश्रुमगन्धे वाऽप्यश्रु मतरा
दराभ्यामग्नि, अन्यदपि मेघनपन्यनाघालोक्तं त्वजेदेवं निर्व्याघातकाले प्रागुक्तो विधिः, मध्याघातकाले त्वेभेभ्यः, नमरे
मण्डकमण्डकस्थालौ न न्यः ॥ १३९६ ॥ 'ए' ,

पुण्यसामन्वयेरेऽसज्ज्ञायं सो आणाअणवत्थं, मिच्छत्त विराहणं पावे ॥ १३९७ ॥

पुंवेर्ण, न आणामद्वयनस्यां मिच्छातं विरायनां च प्राप्नोति ॥ १३९७ ॥ परममृत्यमस्माभ्यामधिकद्वारं मनमात्म-
नमन्याभ्याम्यायिरमाह 'आय'

आयसमुरथमसज्ज्ञायं तु, एगविहं होइ दुविहं वा। एगविहं समणाणं, दुविहं पुण होइ समणीणं ॥

'एग०' धमयानां वंशं स्यात्, धमणीनां द्विधा वंशे क्तनो च ॥ १३९८ ॥ 'घोयं'

धोयंमि उ निष्पगले, वंधा त्रिद्वेव हुंति उक्कोसं। परिगलमाणे जयणा, दुविहंमि य होइ कायवा ॥ १३९९ ॥

आदौ वंशे इत्याजनात्परं घातिने निःप्रगले शुद्धिस्तनोऽपि गळत्पुरुष्टं त्रयो वन्धा देयास्तथापि परिगलति यत्नता
पश्यतामा, ता उतिपेऽथि वंशे क्तनो च कार्या ॥ १३९९ ॥ 'मम'

समणो उ अणिम, भगंदरि वंधं करिचु वाणइ। तद्वचि गलंते छारं, दाउं दो तित्ति वंधा उ ॥ १४०० ॥

अणो वंशे मगन्दरे वा इत्यजनाद्वर्धिते निःप्रगले पदुषन्धं कृत्वा वानयेत्, तथापि गलति छारं दत्त्वा पुनः पद्मे

वक्ष्यः, एवं द्वौ त्रयश्च बन्धाः स्युः ॥ १४०० ॥ ' एमे '

एमेव य समणीणं, वणंमि इयंमि सत्त वंधा उ। तहविय अठायमाणे, धोएउं अहव अन्नत्थ ॥१४०१॥

श्रमणीनां ग्रण एवमेव । इतरस्मिन्नुतौ हस्तशताद्रहिर्षीरित्वा वाचयन्ति, (नवरं) अथ (अत्र सप्त) बन्ध(न्धाः) उत्कृष्टं । 'तह०' तथापि रक्ते साधुमाख्योस्त्रिमस्रबन्धैरतिष्ठमाने हस्तशताद्रहिर्षीरित्वा वाचयन्त्यथाऽन्यत्र गत्वा पठन्ति, गतमात्म-समुत्थं ॥ १४०१ ॥ ' एए '

एएसामन्नयरेऽसज्झापे अप्पणो उ सज्झायं । जो कुणइ अजयणाए, सो पावइ आणमार्हणि ॥१४०२॥

आत्मनोऽस्त्राख्याये स्त्राख्यायं करोत्याज्ञामङ्गादीनि ॥ १४०२ ॥ तथा ' सुअ '

सुअनाणंमि अभत्ती, लोअविरुद्धं पमत्तछलणा य । विज्जासाहणवइगुत्तथस्मया एव मा कुणसु ॥१४०३॥

लोकरिरुद्धमिहलोकै धर्मविरुद्धं च स्यात्, प्रमत्तस्य साधोः ध्यायां च्छलना स्याद्यथा विद्या साधनवैगुण्यान्न सिध्येत्तथाऽत्राऽपि न कर्मक्षयस्तथाऽधर्मता । श्रुतस्यैष धर्मो यदनध्याये न पाठस्तत एवं मा कुरु ॥१४०३॥ चोदकः-ननु देहस्थैर्दन्ताद्यैः किं नाऽनध्यायः ? उच्यते ' कामं '

कामं देहावयवा, दंताई अवज्जुआ तहवि वज्जा । अणवज्जुआ न वज्जा, लोए तह उत्तरे चेव ॥१४०४॥

दन्तादयो देहावयवास्तन्मयश्च देहस्तथापि देहात् ' अवज्जुआ ' अवयुक्ताः पृथग्भूता वज्याः, अनवयुक्तास्तु न वज्या

लोकं लोकोत्तरे च ॥ १४०४ ॥ 'अग्नि'

अग्निमतरमललितोवि, कुणइ देवाण अच्चणं लोए । वाहिरमललितो पुण, न कुणइ अवणेइ य तओ णं ॥

मललितोऽपि देहमध्यस्यविष्टादियुक्त, 'णं' वाक्यालङ्कारे, ततः कारणाद्वाद्यमलमपनयति ॥ १४०५ ॥ 'आउ'

आउट्टियाऽवराहं, संनिहिया न खमए जहा पडिमा । इह परलोए दंडो, पमत्तछलणा इह सिआ उ ॥

संनिहिता सुराधिष्ठिता 'आउट्टिय'ति ज्ञानतः समलत्वेन स्पर्शनार्चादिकमपराधं न क्षमते, क्लृप्तं कुर्यात्तथेहाऽनव्यायेऽधी-
यानस्य परलोकै ज्ञानादिविराधनायां कर्मबन्धो दण्डः, इहलोकै तु प्रमत्तस्य सुरीछलनादि 'सिआ उ' स्यात् ॥ १४०६ ॥
कथमस्वाध्याये स्वाध्यायं कुर्यादित्याह-'रागे'

रागेण व दोसेण वऽसज्झाए जो करेइ सज्झायं । आसायणा व का से ? को वा भणिओ अणायारो ? ॥

अथवा रागेण द्वेपेण योऽस्वाध्याये स्वाध्यायं करोति, का 'से' तस्य सूत्रस्याऽऽशातना ? को वाऽयमनाचारो भणितः ?
इति च मोहितो वदेत् ॥ १४०७ ॥ 'गणि'

गणिसद्वमाइमहिओ, रागे दोसंमि न सहए सद्दं । सबमसज्झायमयं, एमाई हुंति मोहाओ ॥ १४०८ ॥

तत्र रागेऽन्येन गणिशब्दादिना महितोऽर्चितस्तदमिलाभ्यऽस्वाध्याये स्वाध्यायं कुर्यात्, द्वेपे त्वन्यस्य गण्यादिशब्दं न
राष्टते, ततोऽस्य विपक्षः स्यामित्यधीते, मोहे तु सर्वाङ्गमस्वाध्यायमयं, ततः कोऽस्वाध्यायः ? एवमादि वदन्ननव्यायं न श्रद्दघते ।

एषां दोषाः ॥ १४०८ ॥ ' उम्मा '

उम्मायं च लभेज्जा, रोगायकं च पाउणे दीहं । तित्थयरभासियाओ, भस्सइ सो संजमाओ वा ॥ १४०९ ॥

उम्मादं वैकल्यं, दीर्घकालिकं रोगमाशुधातिनं त्वातद्धं प्राप्नोति, तीर्थकरभाषिताद्वर्माद् अश्नयति ॥ १४०९ ॥ ' इह '

इहलोए फलमेयं, परलोए फलं न दिति विज्जाओ । आसायणा सुयस्स उ, कुव्वइ दीहं च संसारं ॥ १४१० ॥

इहलोके फलश्रुतं, परलोके ज्ञानावरणोदयाद्विद्याः श्रुतानि फलं न दद्युर्न सिद्ध्यन्तीति । श्रुतस्याऽऽज्ञातना दीर्घसंसारं कुर्यात्, ज्ञानाज्ञातनया दर्शनमपि विराद्धं, ततश्चास्त्रिमपि, ततो दीर्घः स्यात्तस्मादस्वाध्याये स्वाध्यायो न कार्यः ॥ १४१० ॥ ' अस '

असज्झाइयनिज्जुत्ती, कहिया भे धीरपुरिसपन्नत्ता । संजमतवड्डगाणं, निगंथाणं महरिसीणं ॥ १४११ ॥

मे भवतां कथिता संयमतपआढ्यानां ॥ १४११ ॥ ' अस '

असज्झाइयनिज्जुत्तिं, जुंजंता चरणकरणमाउत्ता । साहू खवेति कम्मं, अणेगभवसंचियमणंतं ॥ १४१२ ॥

असज्झाइयनिज्जुत्ती समत्ता ॥

एवं ३३ संख्यायाः पुरतः श्रुतं यावज्ज्ञेयं यथा समवायादङ्गे तथा संख्यावैसंख्यातैरनन्तैर्वा स्थानैः संयमे योऽतिचार-
स्तस्य मिथ्या मे दुष्कृतं इति अस्वाध्यायिकनिर्णयिकः समाप्ता ॥ १४१२ ॥ ' नमो चउ० '

नमो चतुर्वीसाष्ट तित्थगराणं उल्लभादिमहावीरपञ्चवसाणाणं, इणमेव निगंथं पात्रयणं सच्चं
अणुत्तरं केवलियं पडिपुणं नेआउयं संसुद्धं सहलगत्तणं सिद्धिमगं मुत्तिमगं निज्जाणमगं निवा-
णमगं अवित्तहमविसंधिं सबुद्धम्वप्पहीणमगं, इत्थं ठिया जीवा सिज्झंति बुज्झंति मुच्चंति परि-
निवायंति सबुद्धम्वणाणमंतं करंति (सूत्रम्)

नमश्चतुर्विंशतितीर्थकरेभ्य ऋषमादिमहावीरपर्यवसानेभ्यः, इदमेव द्वादशाङ्गं निर्ग्रन्थानामिदं नैर्ग्रन्थं, प्रकर्षेणाऽऽत्मर्या-
दयोन्यन्ते जीवादयोऽस्मिन्निति प्रावचनं, मतां हितं सत्यमनुत्तरं सर्वोत्तमं कैवलिकमद्वितीयं, केवल्युक्तं वा, गुणैः प्रतिपूर्णं,
नयनशीलं नैयायिकं भोक्षप्रापकं, संशुद्धं, श्रव्यकर्त्तनं, मिद्विहिताप्तिस्तन्मार्गः, मुक्तिः कर्मक्षयस्तन्मार्गः, प्राकृते लिङ्गव्यत्ययः,
निर्गतं यानं गतिरस्मादिति नियोगं शिवं, निर्वाणं निर्द्युतिः स्वास्थ्यमवितथमविसन्धि कुत्तितसन्धिरहितं, सर्वदुःखप्रहीणाः
सिद्धास्तन्मार्गोऽत्र शासने स्थिता जीवाः सिध्यन्त्यणिमाधाप्ताः (पत्या), बुध्यन्ते केवलित्वेन, मुच्यन्ते कर्मभिः, परिनिवर्तिन्ति
कर्मस्तिनशान्त्या शीताः स्युः, सर्वदुःखान्तामन्ते कुर्वन्ति ।

तं धम्मं सद्वहामि पत्तियामि रोएमि फासेमि अणुपालेमि, तं धम्मं सद्वहंतो पत्तिअंतो रोयंतो
फासंतो अणुपालंतो तस्स धम्मस्स अब्भुद्धिओमि आराहणाए विरओमि विराहणाए असंजमं

परिआणामि संजमं उवसंपज्जामि अवमं परिआणामि वमं उवसंपज्जामि अकप्पं परिआणामि कप्पं उवसंपज्जामि अपणाणं परिआणामि नाणं उवसंपज्जामि अकिरियं परियायाणामि किरियं उवसंपज्जामि मिच्छत्तं परियाणामि सम्मत्तं उवसंपज्जामि अबोहिं परिआणामि बोहिं उवसंपज्जामि अमग्गं परियाणामि मग्गं उवसंपज्जामि जं संभरामि जं च न संभरामि जं पडिक्कामामि जं च न पडिक्कामामि तस्स सबस्स देवसियस्स अइयारस्स पडिक्कामामि समणोऽहं संजयविरयपडिहयच्चक्खायपावकम्मो अनियाणो दिट्ठिसंपणो मायामोसविज्जिओ अट्ठाइजेसु दीवसमुद्देसु पन्नरससु कम्मभूमीसु जावंत केइ साहू रयहरणगुच्छपडिग्गहधारा पंचमहधयधारा । अट्टारससहस्ससीलंगधारा अवखया-
यारचरित्ता ते सब्बे सिरसा मणसा मत्थएण वंढामि (सूत्रम्)

तं धर्मं श्रद्धे, प्रतीये परमार्थतया, रोचये मनसि, स्पृशामि करणेनाञ्जुपालयामि पौनःपुन्यकरणेन, तं धर्मं श्रद्धयन् प्रत्य-
यन् रोचयन्नित्यादि । तस्य धर्मस्य ' अब्भुट्ठिओमि ' आराधनायामभ्युद्यतोऽस्मि, विरतोऽस्मि विराघनायाः, असंयमं परि-
जानामि, झपरिक्खया ज्ञात्वा प्रत्याख्यानपरिक्खिया त्यजाम्येवमग्गेऽपि, संयममुपसंपद्ये स्वीकुर्वेऽब्रह्म चस्त्यनियमं परिजानामि ।

त्यजामि, अकल्प्यमविधि, अक्रियां नास्तिक्यं, क्रियामास्तिक्यमवोधि तत्त्वाभ्रद्धानं, नोधि विचारममार्गं क्रोधाद्यं, मार्गं
 क्षमाद्यं यत्स्मरामि, यच्च न स्मरामि, यत्रातिक्रमामि स्मृत्या, यन्न प्रतिक्रमामि विस्मृत्या, एवं यो दैवसिकाघतिचारस्तस्य प्रति-
 क्रमामि तस्माभिवर्तेऽहं श्रमणस्तत्राऽपि न चरकादिः किन्तु सममनाः, सं सामस्त्येन यतो नियमित इदानीं, विरतोऽतीतिष्य-
 तोरविचारयोर्निन्दासंवसाम्यामतः प्रतिहतमतीतं प्रत्याख्यातमेव्यं च पापं कर्म येनेदृक् संयतविरतप्रतिहतप्रत्याख्यानपापकर्मा,
 अनिदानो नवनिदानहीनः, दृष्टिः सम्यग्वादस्तया सम्पन्नः सकलगुणमूलरूपसम्यग्दर्शनयुक्तः । द्रव्यवन्दनपरिहारायाऽऽह-
 मायायुग्मुपावाग्रजकः, इदृक् सन्नर्धतृतीयेषु द्वीपेषु, द्वयोः समुद्रयोः संहरणेन, यद्वाऽर्धतृतीयेषु द्वीपसमुद्रेष्विति सिद्धान्तशैल्या
 जम्बूद्वीपघातकीखण्डपुष्करार्धेषु पञ्चदशसु कर्मभूमिषु यावन्तः केऽपि साधवो रजोहरणगोच्छकपतद्ब्रह्मधारिणः सोपधय
 इत्यर्थः । रजोहरणादिविकलप्रत्येकबुद्धादिसंग्रहायाऽऽह-तथा निरुपधीनपि पञ्चमहाव्रतधरानष्टादशसहस्रसंख्यानि शीलाङ्गा-
 न्युत्तरगुणांस्तान् धरन्तीति धारकास्तानशोभ्याचारचारित्रान् सर्वान् गच्छगतनिर्गतादिमेदान् शिरसा मनसेति कायिक-
 मानसाभ्यां योगाभ्यां ' मत्तयण वंदामी 'ति वाचिकयोगेन वन्दे । अष्टादशसहस्रशीलाङ्गकरणगाथेयं ' जोए करणे सन्ना,
 इंदिय भूमाइ समणधम्मो अ । अट्टारसहससीलंगसंयमो होइ नायवो ' । १ । अयमर्थः-योगाः कृतकारितानुमतयः ३, करणानि
 मनोवाकायाः, संज्ञा आहाराद्याथतसः, इन्द्रियाणि पञ्च, भूम्याद्या इति पृथ्वीकायाद्या दश, भ्रमणधर्मो दशवा क्षान्त्याद्येतैः
 पृथक्पृथक्संयोगेऽष्टादश सहस्राः । शीलं व्रतानि तेषामङ्गान्यवयवाः शीलाङ्गानि तैः संयमः । स्थापना शीलाङ्गरथः ।

शीलांगरथस्थापना ।

जे नो क-	नो कार्थेति	नो मणुमो-
रिति ६०००	६०००	पति ६०००
मणसा	यवसा	काण
२०००	२०००	२०००
निजिय	भयसन्न	मेहुणसन्न
आकारसन्न	५००	परिगह- सन्न ५००
५००	५००	५००
सोद्वि	अलिकवि	घाणिवि
१००	१००	१००
पुठविका-	आउका-	तेउका-
यारंभं	यारंभं	यारंभं
१०	१०	१०
खंतिशुया	महयशुया	अल्लवशुया
ते सुणी वंदे	१	१
१	१	१
खंतिशुया	मुत्तिशुया	तथशुया
१	१	१
संजमशुया	सबशुया	सोयशुया
२	१	१
वेदशुया	चउसिदि-	पच्चिदिया-
१	यारंभं	रंभं
१	१०	१०
अजीवा-	तेदशुया	अकिचन-
रंभं	रंभं	शुया
१०	१०	१
१	१	१

‘ ज्ञे नोः करिंति मनसा ’ इत्यादि, १८००० गाथाभिः प्रत्येकं साधूनामष्टादशसहस्रगुणा ज्ञेयास्तथा पाश्चात्यनिशि प्रतिक्रमणे ‘ गेयरचरियाए ’ इति स्वप्नातिचारंशुद्धौ, सायं वाञ्जुपयुक्तेन कृते तदा पुनर्मर्णनं कस्याऽप्यतिचारस्मृत्यै ।

खामेमि सव्व जीवे, सव्वे जीवां खमंतु मे । मेत्ती मे संव्वभूएसु, वेरं मज्झं न केणइ ॥ १ ॥

एवमहं आलोइय, निन्दिय गराहिय दुगुंछियं सम्मं, तिविहेण पडिक्कतो, वंदामि जिणे चउवीसं । २ । (सू०)

धमयामि सर्वजीवान्, सर्वजीवा मह्यं क्षमत, मा तेव्वप्यद्वान्तिप्रत्ययः कर्मवन्धोऽस्त्विक्कारुण्येनाह-मैत्रीभावो मम सर्वभूतेषु सर्वतमसु, वैरं मम न केनाऽपि । समाप्तौ स्वरूपदर्शनपूर्वं मङ्गलमाह ‘ एव ’ एवमालोच्य गुरोरात्रे, तथा निन्दित्या स्वं स्वसाक्षिकं, तथा गर्हित्याऽन्यसाक्षिकं, जुगुप्सित्वा निजपूर्वकर्मणि, त्रिविवेन विकरणशुद्धया प्रतिक्रान्तश्चतुर्विंशतिजिनान् वन्दे, एवं देवसिक्कप्रतिक्रमणमुक्तं, रात्रौ त्वस्मिन्नेव रात्रिकशब्द उच्यते ।

॥ समाप्तं प्रतिक्रमणाध्ययनं ॥

अथ कायोत्तमर्गाध्ययनं, यतः ‘ पडिक्कमणामुद्धानं सोही तह काउसगणेण ’ प्रतिक्रमणाशुद्धानामतिचाराणां शोधिः कायोत्तमर्गेण स्यात्तथा प्रतिक्रमणे कर्मा(र्मनि)दाननिषेध उक्तः ‘ मिच्छत्तपडिक्कमणं ’ इत्याद्युक्तेः, कायोत्तमर्गे तु पूर्वकर्मणां क्षय एव स्यादिति, तथा प्रतिक्रान्तेऽशुद्धं पापं व्रणं ‘ पायच्चिक्ककरणेण ’ ति प्रायश्चित्तागदेन शोध्यमिति प्रायश्चित्तमेदानाह-‘ आलो ’ आलोच्य पडिक्कमणे, मीस विवेगे तहा विउस्सगगे । तव छेय मूल अणवट्टया य पारं चिए चेव ॥ १४१३ ॥

आलोचना हस्तशताद्वयहिरगमादौ गुरोः प्रकाशना १, प्रतिक्रमणं सहसाऽसमितौ मिथ्यादुष्कृतं २, मिश्रं शुब्दादिषु रामादिकृतौ गुरोर्विकटनं मिथ्यादुष्कृतेन च शोधिरिति ३, विवेकोऽशुद्धाहारादेस्त्यागः ४, व्युत्सर्गः कुस्वप्नादौ कायोत्सर्गः ५, कर्म तापयतीति तपः पृथ्व्यादिसंघट्टे निर्विकृत्यादि ६, छेदस्तपसा दुर्दमस्य साधोः पर्यायछेदः ७, मूलं प्राणातिपातादौ पुनर्व्रतारोपः ८, अनवस्थाप्यना घातादिदानदोषाद् दुराशयाच - व्रतेष्वनारोपः कुततपमन्त्राऽऽरोपः ९, साध्वीराश्यादिशुच्यां पारं प्रायश्चित्तस्याऽश्चतीति पाराश्रिकं १०, नैतदुर्ध्वं प्रायश्चित्तमस्तीति । अस्मिन् लिङ्गे गोपयित्वा क्रियावान् द्वादश वर्षाणि तीर्थप्रभावकः पुनः प्रव्रज्य शुष्यति ॥ १४१३ ॥ इह कायोत्सर्गो व्रणचिकित्सेत्युच्यते, तेन दशधा बाह्याऽभ्यन्तरव्रणान् तच्चिकित्सां च दर्शयति, व्रणोऽङ्गक्षतं, स द्विधा 'दुवि'

दुविहो कायंमि वणो, तदुवभवांगंतुओ अ णायव्वो । आगंतुयस्स कारइ, सल्लुद्धरणं न इयरस्स ॥ १४१४

तदुद्भवः स्वयं कायोत्थः १, आगन्तुकस्तृणाद्युत्थः २ । आगन्तुकस्य व्रणस्य श्रवयोद्धरणं क्रियते, इतरस्य तदुद्भवस्य न क्रियते ॥ १४१४ ॥ व्रणस्य चिकित्सामाह 'तणु'

तणुओ अतिवखतुंडो, असोणिओ केवलं तए लग्गो । अवउज्झत्ति सल्लो, सल्लो न मल्लिज्जइ वणो उ ॥ १४१५

तनुः कुशोऽतीक्ष्णतुण्डोऽशोणितः केवलं त्वलग्नः शल्य उद्धृत्य अपोह्यते त्यज्यते, कण्टकादिद्वन्नत्वात् पुंस्त्वं, न चाऽ-
ल्पत्वाद् व्रणो मृद्यते ॥ १४१५ ॥ 'लग्गु'

लङ्गुद्धियंमि वीए, मलिज्जइ परं अदूरगे सहे । उद्धरणमलणपूरण, दूरयरगए तइयंगंमि ॥ १४१६ ॥
द्वितीयेऽन्यस्मिन् शल्ये लग्नोत्थिते गाढतरलग्ने वहिःस्थिते च, परं पुनरदूरगे दूणो मृद्यते, तृतीयेऽन्यस्मिन्स्तु शल्ये

दूरगतेऽन्तःप्रविष्टे शल्यस्योद्धरणं निष्कासनं, व्रणस्य मर्दनं, कर्णमलादिपूरणं च स्यात् ॥ १४१६ ॥ 'मा वे'
मा वेअणा उ तो, उद्धरित्तु गालंति सोणिय चउत्थे । रुज्झइ लहुंति चिट्ठा, वारिज्जइ पंचमे वणिणो ॥ १४१७

चतुर्थे शल्ये वेदना मार्गस्त्विति शल्यमुच्यते शोणितं गालयन्ति, पञ्चमे लघु शीघ्रं रुध्यत्विति व्रणिनो व्रणवत्तथेष्टा
गमनादिका चार्यते ॥ १४१७ ॥ 'रोहे'

रोहेइ वणं छेहे, हियमियभोई अमुंजमाणो वा । तित्तिअमित्तं छिज्जइ, सत्तमए पूइमंसाई ॥ १४१८ ॥
पष्ठे शल्ये लग्ने हितमित्तमोजी नरो भुज्जानो वा व्रणं रोधयति व, सप्तमे व्रणे तावन्मात्रं पूयमांसादि कथितं मांसादि

छिद्यते ॥ १४१८ ॥ श्लेषव्रणत्रयसंग्रहमाह—'तह'
छिद्यते ॥ १४१८ ॥ श्लेषव्रणत्रयसंग्रहमाह—'तह'
तहविय अठायमाणो, गोणसखइआइ रुफए वावि । कीरइ तयंगच्छेओ, सअट्ठिओ सेसरक्खट्ठा ॥ १४१९

गोणसो अहिस्तेन खादिते, तथापि मांमादेऽच्छेदेऽपि व्रणेऽतिष्ठति प्रसर्यतीत्यर्थः । 'रुफए वा' रोगे तदङ्गछेदः सास्थिकः
क्रियते, स्तोकं घनं घनतरं च श्लेषाङ्गरक्षार्थं ॥ १४१९ ॥ अथ भावे व्रणः 'मूळ'

मूळुत्तरगुणरूवस्स, ताइणो परमचरणपुरिसस्स । अवराहसल्लपभवो, भाववणो होइ नायव्वो ॥ १॥ (प्र०)

महाव्रतानि मूलगुणाः, पिण्डशुद्ध्याद्या उचरगुणास्तद्रूपस्य, भवाभ्रायिनः, परमं चरणं तद्रूपगुरुपस्याऽपराधशून्यप्रभवो मानवगो ज्ञेयः । अपराधा अतिचाराः, गाथाऽन्यकृता । १ । भावव्रणचिकित्साभेदानाह- ' भिक्खा '

भिक्खायरियाइ सुज्झइ, अइयारो कोइ विवडणाए उ । वीओ असमिओमिति, कीस सहसा अगुत्तो वा ? भिक्षाचर्याया बहिर्भूम्यादेरतिचार आलोचनया शुद्ध्यतीति प्रथमो भावव्रणः, एवमग्रेऽपि ज्ञेयः । द्वितीयोऽप्रत्युपेक्षितखेलत्यागादौ हा ! असमितोऽस्मि, कस्मात्सहसाऽगुप्तो वेति मिथ्यादुष्कृतेन प्रतिक्रमन् शुद्ध्यति ॥ १४२० ॥ ' सदा '

सदाइयसु रागं, दोसं च मणा गओ तइयगंसि । नाउं अणेसणिजं, भत्ताइविगिंचण चउत्थे ॥ १४२१ ॥
 नुब्दादिपु विपयेपु रागं द्वयं वाऽऽश्रित्य मनोगतोऽतिचारस्तृतीये भिक्षे प्रायश्चित्ते शोध्यः, अनेपणीयं भक्तादि ज्ञात्वा तस्य विवेचना त्यागश्चतुर्थव्रणे, एवमग्रेऽपि ॥ १४२१ ॥ ' उत्स '

उत्सग्गेण वि सुज्झइ, अइयारो कोइ कोइ उ तवेणं । तेणवि असुज्झमाणं, छेयविसेसा विसोहिंति १४२२

कोऽप्यतिचारः कुस्वप्नादि तूत्सर्गेण कायोत्सर्गेण शोध्यते । कोऽपि पृथ्वीकायसंघट्टादि निर्विकृत्यादिपणमासान्तपसा शोध्यः । तेन तपमाऽप्यशुद्ध्यमानमतिचारव्रणं छेदादिप्रायश्चित्तविशेषेण विक्षोध्यन्ति ॥ १४२२ ॥ एवं सद्भावव्रणचिकित्साऽप्युक्ता । मूलादीनि ग्रन्थान्तरेभ्यो ज्ञेयानि, अथ कायोत्सर्गशब्दव्याख्या ' निक्खे '

निक्खेवेगट्ठविहाणमगणाकालभेयपरिमाणे, असद्वसडे विहिदोसा, कस्सत्ति फलं च दाराइं, ॥ १४२३ ॥

कायोत्सर्गस्य निक्षेपः १, एकार्थशब्दाः २, विधानं, भेदस्त्वस्य मार्गणा क्षेपः ३, कालप्रमाणं ४, भेदपरिमाणं ५, अग्रठः ६, अग्रठः ७; त्रिभिः ८, दोषाः ९, कस्येति १०, फलं च ११ वाच्यानि, द्वारगणि ॥ १४२३ ॥ भाष्यं—'काए'

काए उस्सर्गमि य, निक्खेवे हुंति दुन्नि उ विगप्पा । एएसिं दुण्हंपी, पत्तेय परूवणं वुच्छं ॥ २३१ ॥

कायोत्सर्गशब्दस्य फाये उत्सर्गेऽपि निक्षेपत्रिपये द्वौ विकल्पौ भवतोऽनयोर्द्वयोः पदयोः प्रत्येकं प्ररूपणां वक्ष्ये ॥ २३१ ॥ 'काय' कायस्स उ निक्खेवो, चारस्सओ छक्कओ अ उस्सर्गो । एएसिं तु पयाजं, पत्तेय परूवणं वुच्छं ॥ १४२४ ॥

कायस्य निक्षेपो द्वादशधा, पट्कथोत्सर्गे षोडेत्यर्थे, एतयोः पदयोस्तुरेवाऽर्थे ॥ १४२४ ॥ 'नामं' नामं ठवैणसरिरे, गँईनिकायथिकायं दविणं य । माउय संगेह पज्जंवि, भौरे तह भावकौए य ॥ १४२५ ॥

नाम १, स्थापना २, शरीरं ३, गतिः ४, निकायः ५, अस्तिकायः ६, द्रव्यं ७, मावका ८, संग्रहः ९, पर्यायः १०, भारः ११, मानः १२, कायः स्यात्, नामकाय-इत्यादि ॥ १४२५ ॥ क्रमेण व्याख्या 'काओ'

काओ कस्सइ नामं, कीरइ देहोविबुच्चइ काओ । कायमणिओवि बुच्चइ, बद्धमन्नि निकायमाहंसु ॥ १४२६ ॥

काय इति कस्याऽपि चेतनाचेतनस्य वस्तुनो नाग क्रियते स नामकायस्तथा देहोऽपि काय उच्यतेऽन्वयार्थे, काचमणिरपि प्राकृते काय उच्यते, बद्धं लेखाद्यपि प्राकृते निकाचितं निकायमाचख्युः ॥ १४२६ ॥ गतो नामकायोऽथ स्थापनाकाया 'अक्खे'

अक्खे वराडाए वा, कट्टे पुत्थे य चित्तकम्मे य । सव्भावमसब्भावं, ठवणाकायं वियाणाहि ॥१४२७॥

अक्षे चन्दनके, वराटके वा, कपदे काष्ठे, पुस्ते लेप्ये, चित्रकर्मणि च, सतो निजाकारेण विद्यमानस्य भावः सद्भावस्तथ्य इति, असद्भावोऽतथ्य इति पूर्वादिपरितस्तमाश्रित्य स्थापनाकायः ॥ १४२७ ॥ सद्भावाद्विस्थापनामाह ' लिप्प '

लिप्पगहत्थी हत्थित्ति, एस सव्भावविया भवे ठवणा । होइ असव्भावे पुण, हत्थित्ति निरागिइ अक्खो १४२८

लेप्यकहस्ती हस्तीति स्थाप्यते एषा सद्भाविका स्वाकारसहिता सद्भावस्थापना । असद्भावे पुनर्हस्तीति निराकृतिर्हस्त्याकारशून्योऽक्षोऽयं हस्तीति स्थापितः, एवं स्थापनाकायोऽपि द्वयः ॥ १४२८ ॥ अथ शरीरकायः ' ओरा '

ओरालियवेउच्चिय-आहारगतेयकम्मए चेव । एसो पंचविहो खल्लु, सरिरकाओ मुणेयवो ॥१४२९॥

उदारैः स्थूलैः पुद्गलैर्भवमौदारिकं १, विशिष्टक्रियायां प्रयत्नविशेषे भवं वैक्रियं २, श्रुतकेवलिना कार्ये आद्रियते पुद्गलैर्निष्पाद्यत इत्याहारकं ३, तेजोशुभिर्जातं तेजसं ४, कर्मणा भवं कर्मणं ५ । शीर्यन्त इति शरीराणि, शरीराण्येव पुद्गलराशि-त्वाच्छीर्यन्त इति कायः ॥ १४२९ ॥ अथ गतिकायः ' चउ '

चउसुवि गईसु देहो, नेरइयाईण जो स गइकाओ । एसो सरिरकाओ, विसेसणा होइ गइकाओ ॥१५०॥

चतसृष्वपि गतिषु नैरयिकादीनां यो देहः स गतिकायः । नन्वेव शरीरकाय एव १ न, उच्यते शरीरकायः सामान्येन शरीराण्येव विवक्षितान्यत्र गत्यपेक्षया विशेषणादेहो गतिकायः स्यात्, गाथाऽन्यकृता ॥ १ ॥ अथवाऽऽन्तरगतौ कायो

गतिः ' जेणु '

जेणुवगहिओ वच्चइ, भवंतरं जच्चिरेण कालेण । एसो खलु गइकाओ, सतेयगं कम्मगसरीरं ॥ १४३० ॥
याम्यां तेजसं कर्मणश्चरीराभ्यामुपगृहीतो युतो भवान्तरं व्रजति, यच्चिरेण यावन्मात्रेण कालेन तावद्गतिकायो भण्यते
मैत्रेजसं कर्मणश्चरीरं ॥ १४३० ॥ अथ निरुपकायः ' निय '

निययमहिओ व काओ, जीवनिकाओ निरुपकाओ य । अतिथित्तिवहुपएसा, तेणं पंचरिथिकाया उ १४३१
नियतो निरुपो निरुपामधिको वा धर्मास्तिकायाधपेक्षया कायो सतिनिकायकायः सजातीयः पृथ्वीजीवरसिः पृथ्वीकाय
उच्यते, न एवाऽन्यजातीयपृथ्वीकाययोगाच्चिन्त्यमानो जीवनिक्काय इत्युच्यते जीवनिक्कायरूपो निरुपकायः । ' अतिथिति '
अस्तीत्यभून्न सवति भविष्यन्ति च बहवः प्रदेशा येषु तेऽस्तिकाया धर्मास्तिकायाधर्मास्तिकायाकाशास्तिकायजीवास्ति-
कायपुद्गलास्तिकायाः पञ्चः, व एव कायश्चयोऽस्तिकायकायः ॥ १४३१ ॥ द्रव्यकायमाह- ' जं तु '

जं तु पुरस्खलडभावं, दवियं पच्छाकडं व भावाओ । तं होइ दवदवियं, जह भविओ दवदेवाई ॥ २३२ ॥
यद्वस्तु पुरस्खलभावमप्राप्ततत्पर्यायं परं तत्पर्यायं प्राप्स्यति, यथा घटयोगं मृद्रव्यं, यच्च भावात्पर्यायात्पञ्चात्कृतं मुक्तपूर्व-
पर्यायं, अग्रे प्राप्ततत्पर्यायं, तदा तदन्यपर्यायं, यथा घटादित्थण्डानि, तद्वदयमपि द्रव्यतो द्रव्यं स्यात्, यथा मव्यो देवत्वादियोग्यो
जन्तुर्द्रव्यदेवो द्रव्यनारकादिवर्ज्यते । स च ददेवायुरभिमुखनामगोत्रो वान्त्येऽन्तर्मुहूर्ते इत्यर्थः । एकस्माद्वर्तमानमवादनन्तर-

भवे. यो देवादिर्भावी सः 'पुरस्खलभावं' इत्यर्थो द्रव्यदेवादिरुच्यते. यश्च प्राक्प्राप्तदेवत्वादिति रः सोऽपि पश्चात्कृतभावमाश्रित्य द्रव्यदेवादिरुच्यते । ईदृग्द्रव्यं परिणामचयाद्द्रव्यस्मादयो जीवास्तिकायः पुद्गलास्तिकायश्च न शेषा अस्तिकायाः, यतः पुद्गला अपि विविधं गुमाशुभपरिणामं प्राप्ताः प्राप्स्यन्ति च ॥ २३२ ॥ ननु किं न शेषा अस्तिकाया द्रव्यकायः ? अत्र भाष्यं 'जइ' जइ अतिथिकायभावो, अपपसोऽहुज्ज अतिथिकायाणं । पच्छाकबुव तो ते; हविज्ज दव्वतिथिकाया व. ॥ २३३ ॥

यदि जीवाणुवच्छेयास्तिकायानामप्येष पुरस्कृतभावः पश्चात्कृतभावः वा स्पष्टो भवेत्ततस्तेऽपि द्रव्यास्तिकायाः स्युः ॥ २३३ ॥ 'तीय'

तीयमणागयभावं, जमस्थिकायाणानतिथि अतिथत्तं । तेन रकेवलप्पसुं, नरथी दव्वतिथिकायत्तं ॥ १४३२ ॥

अतीतमनागतभावं च यद्यस्मादस्तिकायानामस्तित्वं नास्ति किन्तु सदैव तथास्थमेव, तेन हेतुना, रः पादपूर्यै, तेषां केवलं शुद्धं द्रव्यास्तिकायत्वं नास्ति किन्तु कालाद्यपेक्षयाऽस्ति ॥ १४३२ ॥ ननु द्रव्यं न स्याद्वर्तमानभावस्य नृत्यादेः सदैव योगात् ? गुरुः 'कामं'

कामं भवियसुराइसु, भावो सो चैव जत्य वट्ठति । एस्सो न ताव जायइ, तेन र ते दव्वदेवुत्तिः ॥ १४३३ ॥

काममित्यनुमतं, यद्द्रव्यसुरादिष्वागामिभावमाविदेवादिषु द्रव्येषु भावः स एव मन्यते, यत्र नृत्वादौ वर्त्तते, परं ताव देव्यो भविष्यद्भावो न जायते तेन योग्यत्वाद् द्रव्यदेवादिरुच्यते ॥ १४३३ ॥ शिष्यः 'दुह'

दुहओऽणंतररहिया, जइ एवं तो भवा अणंतगुणा । एगस्स एगकाले, भवा न जुजांति उ अणेगा ॥१४३४॥

उभयत एण्ये कालेऽतीते चाऽनन्तरौ वर्तमानमेवेन रहितौ भवावपि यदि तस्य द्रव्यदेवादेर्विवक्ष्येते, ततो भवा अनन्तरानन्तरा अनन्तगुणाः स्युस्त्वस्तेषामप्यपेक्षया द्रव्यत्वं वदन्तु, परमेकस्याऽऽत्मन एकस्मिन् कालेऽनेके भवा न युज्यन्ते

॥ १४३४ ॥ गुरुः 'दुह'

दुहओऽणंतरभवियं, जह चिट्ठइ आउअं तु जं चच्छं । हुजियरेसुवि जइ, तं दवभवां हुज्ज तो तेऽवि ॥१४३५॥

यथोभयतो अतीतानागताकालद्वयादनन्तरभविकमतीतानागतभवसम्बन्ध्यायुर्बद्धं यत्तिष्ठति तत्राऽनन्तरभवसत्कमतीतभववद्भवमायुर्बद्धमानमेवाऽस्ति, आगामिभवसम्बन्धि तु तृतीयभागशेषाण्युपि बद्धं कोश एव तिष्ठति, इतरैष्वपीतरेषामपि भवानां यद्येवमायुर्मेवेत्तस्तेऽपि द्रव्यभवा विवक्षिताः स्युः ॥ १४३५ ॥ अत्र दृष्टान्तः 'संज्ञा'

संज्ञासु दोसु सूरौ, अदिस्समाणोऽवि पप्प समईयं । जह ओभासइ खित्तं, तहेव एयंपि नायव्वं ॥१४३६॥

द्वयोः सन्ध्ययोः द्यौर्दृष्टयमानोऽपि प्राप्यं भरतादि समतीतं च पूर्वविदेहादि क्षेत्रं यथाऽवभासयत्येवमिदमपि ज्ञातव्यं, वर्तमानभवस्यः पूर्वभवस्याऽऽगामिर्बन्धः वाऽऽयुःकर्म तं द्रव्यतया स्पृशेत् ॥ १४३६ ॥ गतो द्रव्यकायः, अथ मावृकायः, माप्यं 'माउ'

माउयपर्यति नेमं, नवरं अन्नोविजो पयसमूहो ! सो पर्यंकाओ भन्नइ, जे एगपए वहु अत्था ॥२३४॥

मातृकापदानि 'उप्यन्नेह वा' इत्यादीनि, तत्समूहो मातृकाकायस्तत्र मातृकापदमिति स 'नेमं' चिह्नं, नवरमन्योऽपि यः पदसमूहः स पदकायो मातृकापदकायो भण्यते, कथमित्याह—ये एकपदे बहवोऽर्थाः । उक्तो मातृकाकायः ॥ २३४ ॥ 'संग'

संगहकाओऽणेगावि, जरथ ष्गवयणेण धिप्पंति । जह सालिगामसेणा, जाओ वसही(ति)निविट्ठत्ति ॥

संग्रहकायः स यत्राऽनेकेऽपि भावा एकवचनेन संगृह्यन्ते, यथा शालिः १ ग्रामः २ सेना ३, क्रमाज्जातः १ वसति २ निविष्टा चेति ३, तत्र शालिर्जाति इत्युक्तेऽनेकशालिकणाः संगृहीताः, एवं ग्रामो वसतीत्युक्ते बहु गृहादीनां, सेना निविष्टा स्थिता इत्युक्ते अश्वादीनां संग्रहोऽयं शाल्यादिः संग्रहकायः ॥ १४३७ ॥ 'पञ्ज'

पञ्जवकाओ पुण, हुंति पज्जवा जरथ पिंडिया वहवे । परमाणुमिविक्कंमित्रि, जह वज्जाई अणंतगुणा ॥ १४३८ ॥

पर्यायकायः स यत्रैकस्मिन् द्रव्ये बहवः पर्याया पिण्डिताः स्पूर्यथा परमाणौ कस्मिन्नपि वर्णादयोऽनन्तगुणाः स्युस्तत्रैकस्मिन्नणविको रम एको वर्णे एको गन्धो द्वौ शीतत्वादौ स्पर्शौ स्युः, परमन्यापेक्षया तित्तित्ततरतित्ततमाद्यनन्तगुणरमत्वं प्रपद्यते, यतो योऽन्यरसोऽणुस्तदपेक्षया स तित्तरसः, यथाऽन्यः स्तोकतित्तरसोऽणुस्तदपेक्षया ॥ बहुतित्तरसः, यथाऽन्योऽल्पतरतित्तरसस्तदपेक्षया स बहुतरतित्तरः, यथाऽन्य एकगुणतित्तस्तदपेक्षया स बहुतमतित्त इत्यादि । एवं वर्णादिभिरप्यन्यापेक्षमनन्तपर्यायत्वं ज्ञेयं ॥ १४३८ ॥ उक्तः पर्यायकायः, भारकायमाह—'एको'

एकको काओ दुहा जाओ, एगो चिट्ठइ एगो मारिओ। जीवंतो अ मएण मारिओ तं लत्र माणत्र ! केण हेउणा?

एकः क्षीरकायः कायोत्यां घटद्वयभरणेन द्विधा जातः, एकघटे भग्न एको मारित एको घटश्चाक्षतत्वाच्चिष्टत्येवमेकेन पतितेनाज्योऽपि घटो द्वितीयपाशे भारात् पतितस्ततो जीवन् मृतेन मारितः, भग्नघटेन सञ्जस्याऽपि भङ्गात्, तल्लप हे मानव ! केन हेतुना ? अत्र हेतुर्विपमाजगमनरूप एव ॥ १४३९ ॥ उक्तो मारकायः, अथ भावकायः ' दुग् '

दुग् तिग चउरो पंच व, भावा बहुआ व जरथ वट्ठति । सो होइ भावकाओ जीवमजीवे विभासा उ ॥ १४४० ॥

द्वौ त्रयश्चत्वारः पञ्च मात्रा औदयिकाद्यास्तथा बहवोऽन्येऽपि भावाः सौजन्याद्या यत्र जीवेऽजीवे वा स्निग्धमधुराद्या वा संगता वर्तन्ते स भावकायः, विभाषा विचारः त्वत्वागमात् कार्यस्तत्र जीवे पञ्चाऽपि भावाः स्युरजीवे तु पारिणामिक एव भावः ॥ १४४० ॥ गतो भावकायः । गतमाद्यं मूलद्वारगाथायाः कायनिक्षेपद्वारं । अथैकार्थिकानि ' काये '

काये सरीर देहे, बुंदी य चय उवचए य संघाए । उस्सय समुस्सए वा, कलेवरे भरथ तण(णू) पाणू ॥ १४४१ ॥

कायः, शरीरं, देहो बोन्दिः चयः, उपचयः, संघातः, उच्छ्रयः, समुच्छ्रयः, कलेवरं, भस्त्रा, तनुः, प्राणुः प्रकृष्टा उदारा अणवो यत्र सः ॥ १४४१ ॥ द्वारगाथाया एकार्थद्वारं कायमाश्रित्योक्तं, अथोत्सर्गशब्दस्य निक्षेपैकार्थिकाह— ' नामं '

नामं ठयणादविए, खित्ते काले तहेव भावे य । एसो उस्सगस्स उ, निक्खेवो छविहो होइ ॥ १४४२ ॥

द्वारगाथा ॥ १४४२ ॥ नामोत्सर्ग उत्सर्ग इति नाम, स्थापनोत्सर्गः कस्याऽप्युत्सर्ग इति स्थापना, द्रव्योत्सर्गादि

व्याख्याति 'दन्तु'

दन्तुज्झणा उ जं जेण, जत्थ अवकिरइ दवभूओ वा । जं जत्थ वावि खित्ते, जं जच्चिरं जं मि वा काले ॥ १४४३

उत्तर्गः उत्तमर्जना त्याग इत्येकार्थाः, द्रव्योज्झना तुरेवार्थे सा यद्रव्यं येन पात्रादिना यत्र क्षेत्रेऽवकिरति त्यजत्येवं द्रव्यस्य द्रव्येण द्रव्ये उज्झना द्रव्योज्झना, यद्वा द्रव्यभूतोऽनुपयुक्तः सन् त्यजेत्, गतो द्रव्योत्तर्गः १ । यत्क्षेत्रं दक्षिणेऽद्याद्युत्प्लवति यत्र वा क्षेत्रे उत्तर्गो वर्ण्यते स क्षेत्रोत्तर्गः २ । कालमुत्प्लवति, यावत्कालं यावच्चिरं च त्यागः स्याद्, यस्मिन् वा काल उत्तर्गो वर्ण्यते स कालोत्तर्गः ३ ॥ १४४३ ॥ 'भावे'

भावे पस्तरथमियरं, जेण व भावेण अवकिरइ जं तु । अस्संजमं पस्सत्थे, अपस्सत्थे संजमं चयइ ॥ १४४४ ॥

भागोत्तर्गः प्रग्रस्त इवोऽप्रग्रस्तश्च, अप्रग्रस्ते भावोत्तर्गे संयमं त्यजति, प्रग्रस्त उत्तर्गेऽसंयमं त्यजति । तत्र प्रग्रस्तम-
प्रग्रस्तं च वस्त्नाश्रित्य स्याद्यथा येन भावेन कठोरत्वादिना यद्वस्त्ववकिरति त्यजति तत्र भावेनोत्तर्ग इति तृतीयासमासः
॥ १४४४ ॥ भावेनोत्तर्गस्तु 'खर'

खरफरुसाइचेयणमचेयणं दुरभिगंधविरसाई । दवियमवि चयइ, दोसेण जेण भावुज्झणा सा उ ॥ १४४५ ॥

मनेतनं खरं कठिनं पुरुषं दुर्माणोपेतं, अचेतनं दुरभिगन्धं विरसादिद्रव्यं येन खरादिदोषभावेनोद्ध्यते सा
भावोज्झना ४ ॥ १४४५ ॥ गत उत्तर्गनिधेपोऽथोत्तर्गकार्थाः 'उस्स'

उस्सग विउस्सरणुज्झणा य, अवगिरण छुडुण विवेगो । वज्जण चयणुम्मुअणा, परिसाडण साडणा चेव ॥

उत्तमर्गो व्युत्तमर्जनोज्झना वि(अव)क्रिणं छर्दनं विवेको वर्जनं त्यजनमुन्मोचना परिश्रान्ता श्रानैरुार्थाः ॥ १४४६ ॥

उक्ता उत्तमर्गार्थाः । एवं कायस्योत्तमर्गः कायोत्तमर्ग इति स्थितमिह द्रव्यकायमाचोत्तमर्गम्यां प्रकृतं 'उस्म'

उस्सगे निक्खेवो, चउक्कओ छक्कओ अ कायवो । निक्खेवं काज्जणं, पल्लवणा तस्स कायव्वा ॥ १ ॥

उत्तमर्गं संयुक्तकायोत्तमर्गशब्दे चतुष्कथहर्षां निक्षेपः कार्यो नामस्थापनाद्रव्यमार्गैः कायोत्तमर्ग इत्यर्थः । नामस्थापनाकायोत्तमर्गं स्पष्टौ, द्रव्यकायोत्तमर्गोऽनुपयुक्तस्य भिद्ययादशब्द, मावकायोत्तमर्ग उपयुक्तस्य । तत्र क्षेत्रकालौ द्रव्य एवाऽन्तर्ममतः, पोदा वा निक्षेपः क्षेत्रकालयोः पार्यक्येन, निक्षेपं कृत्वा तस्य कायोत्तमर्गस्य संयुक्तशब्दस्य भेदप्ररूपणा कर्तव्या । क्षेत्रकालकायोत्तमर्गा यत्र क्षेत्रे काले वा कायोत्तमर्गो वर्ण्यते तत्क्षेत्रं कालश्च ॥ १ ॥ गाथा वृत्तौ न, एवं मूलद्वारागाथायां 'निक्खेवेगट्ठ' इति द्वारद्वयं गतमथ विधानं प्रकारस्तन्मार्गणामाह 'सो उ'

सो उस्सगो दुविहो, चिट्ठाए अभिभवे य नायवो । भिक्खायरियाइ पढमो, उवस्सगभिजुंजणे विइओ ॥

न कायोत्तमर्गो द्विविधेष्टकायोत्तमर्गोऽभिभवकायोत्तमर्गश्च । भिक्षाचर्याद्यागतानां प्रथमं चेष्टाविषयः कायोत्तमर्गः, दिव्याद्युपसर्गानिभि प्रति योजने मेलने, मया सोद्वग्या इति संमुखत्वे, द्वितीयोऽभिभवकायोत्तमर्गः स्यादुपमर्गमहनायेवाऽयं कार्य इत्यर्थः ॥ १४४७ ॥ शिष्यः 'इय'

इयरहवि ता न जुज्जइ, अभिओगो किं पुणाइ उस्सग्गे ? । नणु गव्वेण परपुरं, अभिरुज्झइ एवमेयंति (पि) ॥
इतरथाइपि यो बलात्कारः, किं पुनः कायोत्तमं ? ननु निश्चये, 'गव्वेण परपुरं' (गव्वेण परपुरं) निरुह्यते, एवमत्राऽपि
गर्व एव दृश्यमाणोऽस्ति गर्वरहितेन च कर्मक्षयाय कायोत्तमः कार्यः ॥ १४४८ ॥ गुरुः 'मोह'

मोहपयडीभयं अभिभवित्तु जो कुणइ काउस्सगं तु । भयकारणे य तिविहे, णाभिभवो नेव पडिसेहो ॥

मोहप्रकृतयो ह्यस्यादयः पद, ता एव भयमभिभूय नाऽन्यत्किमपि चाहं, यः कायोत्तमं करोति, त्रिविधे भयकारणे
दिव्ये मानुष्ये तैरिधे (तिरिधे) वा मति तस्य नाऽभिभवो नाऽभियोगः, इत्थंभूताभियोगस्य च न प्रतिषेधः ॥ १४४९ ॥ 'आगा'
आगारेऊण परं रणिव, जइ सो करिज्ज उस्सगं । जुंजिज्ज अभिभवो तो, तदभावे अभिभवो कस्स ? ॥ १४५०
आकार्यं परं रे ! क यासीति रण इव यदि कायोत्तमं कुर्यात्ततोऽभिभवो युज्यते, तदभावे परवस्त्वभावे
कस्याऽभिभवः ? ॥ १४५० ॥ 'अट्ठ'

अट्ठविहंपि य कम्मं, अरिभूयं तेण तज्जयट्ठाए । अब्भुट्ठिया उ तवसंजमंमि कुव्वंति निग्गंथा ॥ १४५१ ॥

अष्टविधं कर्माऽरिभूतं, चशब्दादचेतनं च, तेन तज्जयार्थमभ्युत्थितास्तुरेयार्थेऽगर्वा अपि तपःसंयमं कुर्युः ॥ १४५१ ॥ 'तस्म'
तस्स कसाया चत्तारि, नायगा कम्मसत्तुसिन्नस्स । काउस्सगमभग्गं, करंति तो तज्जयट्ठाए ॥ १४५२ ॥
तस्य कर्मशत्रुसैन्यस्य चत्वारः कपाया नायकास्ततस्तज्जयार्थायाऽभिभवकायोत्तमं कुर्वन्ति, अभग्नमाकारैः ॥ १४५२ ॥

गता 'विद्वानमगमणा' इति, द्वार ३ । अथ 'कालमेवपरिमाणे' चि कालप्रमाणं 'संव'

संवच्छरमुखोत्सं, अंतमुद्रुत्तं च(त) अभिभवुस्सगो । चिद्विदुस्सगस्त उ, कालपमाणं उवरि बुच्छं ॥ १४५३ ॥

उरुच्छं संरत्नमभिमतस्योत्पन्नः स्याद्यथा वाद्वल्लेः, जवन्त्यमन्तर्गृहत्तं, वेष्टाकायोत्पन्नस्योत्पन्नं, अत्रे वक्ष्ये

॥ १४५३ ॥ गतं कालप्रमाणं द्वार ४ । अथ मेदपरिमाणं 'उमि' 'निम'
उसिउस्सिओ अ तह, उस्सिओ अ उस्सियनिसन्नओ चेव ।

॥ १४५४ ॥

निसनुस्सिओ निसन्नो, निसन्नगनिसन्नओ चेव

नियणुस्सिओ निवन्नो, निवन्ननिवन्नगो अ नायवो । एप्पसिं तु पयाणं, पत्तेय पळवणं बुच्छं ॥ १४५५ ॥

उच्छिन्नोच्छिन्नः १, उच्छिन्नः २, उच्छिन्ननिपण्णश्च ३, निपण्णोच्छिन्नः ४, निपण्णः ५, निपण्णनिपण्णः ६, निपण्णो-
च्छिन्नः ७, निपण्णः ८, निपण्णनिपण्णः ९ । उच्छिन्न ऊर्ध्वस्थः, निपण्णः उपविष्टः, निपण्णः सुप्तो निद्राहीन
उपगीतिः ॥ १४५४-५५ ॥ 'उमि'

उस्सिअनिसन्नग निवन्नगो य इच्छिक्कंमि उ पयंमि । दवेण य भवेण य, चउक्कभयणा उ कायव्वा ॥ १४५६ ॥

उच्छिन्ने निपण्णे निपण्णे चैकस्मिन्नं द्रव्यमागम्यां चतुर्भांसी स्यात्, भजना विरुन्धाय कार्यः । द्रव्यत उच्छिन्न
ऊर्ध्वस्थो मायत उच्छिन्नो धर्मशुद्धयान्ती । भद्रस्थापना-तत्र द्रव्यत उच्छिन्नो न मायत ऊर्ध्वस्थ आर्चादिचतुष्टयानिरहितो

यत्तच्चिन्तनपरः, द्रव्यतो नोच्छ्रितो भावत उच्छ्रितो निविष्टः सुप्तो वा धर्मादिध्यानी, न द्रव्यतो न भावत उच्छ्रितो निविष्टो निर्विण्णो वाऽऽर्त्तादिध्यानी । एवं निपण्यनिर्विण्णयोरपि द्रव्यभावाभ्यां चतुर्भङ्गयौ ज्ञेये यथा द्रव्यतो निपण्णो भावान्निविष्टः प्रमादी १, द्रव्यतो निपण्णो न भावान्निविष्टः सुध्यानी २, न द्रव्यतो निपण्णो भावादूर्ध्वः सुप्तो वा प्रमादी-३, न द्रव्यतो न भावादूर्ध्वः सुप्तो वा सुध्यानी ४, एवं निर्विण्णेऽपि ॥ १४५६ ॥ कायोत्सर्गगुणान् प्रसंगेनाऽऽह 'देह'

देहमइज्जसुखी, सुहदुक्खतित्तिक्खया अणुप्पेहा । ज्ञायइ य सुहं ज्ञाणं, एयग्गो काउसगंगंमि ॥ १४५७ ॥

देहजात्यशुद्धिः श्लेष्मादिहानौ, मतिजाढ्यशुद्धिस्तथास्थस्योपयोगविशेषात्सुखदुःखयोस्तिष्ठित्तिष्ठा सहनं, अनुप्रेक्षाऽनित्यत्वादचिन्ता च, तथाविधस्य स्यात् । एकप्राः एकचित्तः कायोत्सर्गे शुभं ध्यानं ध्यायति ॥ १४५७ ॥ ध्यानस्यैव स्वरूपमाह 'अंतो'

अंतोमुहुत्तकालं, चित्तस्सेगग्गया हवइ ज्ञाणं । तं पुण अट्ठं रुहं, धम्मं सुक्कं च नायवं ॥ १४५८ ॥

चित्तस्यैकाग्रता शुभेऽशुभे चार्थेऽन्तर्मुहूर्त्तकालमूनां द्विघटीं यावन्मानसं ध्यानं, तच्चतुर्धाऽऽर्त्तादिभेदात् ॥ १४५८ ॥ 'तत्थ' तत्थ य दो आइल्ला, ज्ञाणा संसारवट्ठणा भणिया । दुन्नि य विमुक्खहेऊ, तेसिऽहिगारो न इयरोसिं ॥ १४५९ ॥

द्वे आद्ये ध्याने संसारवर्धनेऽर्हद्भिर्मणिनेऽन्ये द्वे विमोक्षस्य कर्मक्षयस्य हेतू, तयोराधिकारोऽत्र कायोत्सर्गे नेतरयोः ॥ १४५९ ॥ 'संत्त' 'चेय'

संवरियासवदारा, अवावाहे अकंटे देसे । काऊण थिरं ठाणं, ठिओ निसन्नो निवन्नो वा ॥ १४६० ॥

चेयणमचेयणं चा, वर्युं अवलंविउं घणं मणसा । झायइ सुअमत्थं चा, दवियं तप्पज्जए वावि ॥१४६१॥

संरितान्पाथ्र्मद्वाराणि श्रान्तिहिंसादीनि येन सः । अव्यानाघे गान्धर्वादिमानव्याघाघाहीनेऽकण्टके कण्टकरहिते प्रदेशे स्थानं देहचेष्टां स्थिरां कृत्वा स्थिर ऊर्ध्वस्यो निपण्णो निर्निण्णो वा चेतनं वस्तु विहरमाणार्हदादि, अचेतनं प्रतिमाद्या लब्ध घनं दृढ मनसा चित्तेन यत्रमर्थ द्रव्यं द्रव्यपर्यायान्ता व्यायति ॥ १४६०-६१ ॥ 'तत्थ'

तत्थ उ भणिज्ज कोई, झाणं जो माणसो परीणामो । तं न हवइ जिणदिट्ठ, झाणं तिप्पिहिवि जोगंमि ॥१४६२॥

ध्यानयुक्तिमाह—तत्र कोऽपि मणोदुःष्यानं मानसपरिणामः, तन्न भगति, त्रिभिधेऽपि योगे जिनविष्टं जिनीकं ध्यानं स्यात् ॥ १४६२ ॥ दृष्टान्तः 'वाया'

वायार्द्धधाऊणं जो जाहे होइ उक्कडो धाऊ । कुविओत्ति सो पबुच्चइ, नय इयरे तत्थ दो नत्थि ॥ १४६३ ॥

वातादियातूनां वातपित्तश्लेष्मणां मध्ये यो धातुरुत्कटः कुपितोऽस्ति सोऽस्याऽस्तीत्युच्यते, न चेतरो दोयो न स्तः, परं प्राधान्यं तस्यैव ॥ १४६३ ॥ 'एमे'

एमेव य जोगाणं, तिण्हवि जो जाहि उक्कडो जोगो । तस्स तहिं निद्दसो, इयरे तत्थिक्क दो व नवा ॥१४६४॥

एवमेव त्रयाणा योगानां मध्ये यो योगो यत्रोत्कटस्तस्य तत्र निर्देशः, इतर एकः स्याद्दो वा तत्र स्तो न वा स्याद्यथा केगलिनो वाच्युरकटायां कायोऽप्यस्ति न तु निरस्यतेऽस्मदादौ तु मनःकायो, न तु विवक्ष्येते । तत्रेति शैलेभ्यां काय

एवाऽस्ति द्वौ तु न स्तः ॥ १४६४ ॥ एतदेव स्पष्टयति 'काए'

काएविय अज्झप्पं, वाथाइ मणस्स चैव जह होइ । कायवयमणोजुत्तं, तिचिहं अज्झप्पमाहंसु ॥ १४६५ ॥

यथा मनसि स्याचथा कायेऽप्यात्मन्यधिकृत्य धृतमध्यात्मं ध्यानमित्यर्थः स्वैर्यात्, वाचि ध्यानं मौनात्ततः कायवाङ्मनोयुक्तं काययोगे वाग्योगे मनोयोगे त्रिविधमध्यात्मं ध्यानं बुधा आहुः ॥ १४६५ ॥ परोक्षरीत्या ध्यानानि स्थापयति 'जइ'

जइ एगगं चित्तं, धारयओ वा निरुंभओ वाचि । झाणं होइ नणु तहा, इअरेसुवि दोसु एमेव ॥ १४६६ ॥

यथेकाग्रं चित्तमेकमस्तुनि धारयतः स्थिरत्वेन निरुध्यतो वा ध्यानं स्यात्, ननु नूनं तथेतरयोर्द्वयोरप्येवमेव एकाग्रधारणान्यां ध्यानं स्यात्तत्र च यदा यो योग उरुऋस्तदा तद्ध्यानव्यपदेशः ॥ १४६६ ॥ दृष्टान्तः 'देसि'

देसियदंसियमग्गो, वच्चंतो नरवई लहइ सइ । रायन्ति एस वच्चइ, सेसा अणुगमिगो तस्स ॥ १४६७ ॥

देवग्नौ मार्गदेष्टा, तदग्निमार्गे नरपतिर्देवग्नौ समैन्योऽपि राजैष यातीति शुब्दं लभते मन्त्र्याद्याः शेषास्तदनुगामिनः मन्तोऽपि न विपश्चिताः ॥ १४६७ ॥ तथा 'एद'

पढमिल्लुअस्स उदए, कोहस्सिअरे वि तिन्नि तत्थत्थि । नय ते ण संति तहियं न य पाहन्नं तहेयंमि ॥

प्रथमस्याऽनन्तानुबन्धिनः कयागस्य क्रोधस्योदय इतरे त्रयोऽग्रत्याख्यानादयः कयाया उदयतस्तत्र सन्ति, न च ते नदा न मन्ति युगपत्, किन्तु मन्त्येय, न च प्राधान्यं तेषां, किन्त्याधोदय एव कथ्यते, तथेहाऽपि कायिकादिध्यानं

॥ १४६८ ॥ ' मा मे '

मा मे मृजत काउत्ति, अचलओ काइअं हवइ झाणं । एमेव य माणसियं, निरुद्धमणसो हवइ झाणं ॥

मा मम काय एउतु चल्दियनि स्वातुगचलतः कायिकं स्थानं स्याद्, एवमेव ॥ १४६९ ॥ त्रिप्यः ' जह '

जह कायमणनिरोहे झाणं, वायाइ जुज्जइ न पंचं । तम्हा चई उ झाणं, न होइ कोवा विसेसुत्थ ॥ १४७० ॥

यथा सायमनमोर्निगंधे स्थानं एवं भानि न युज्यते, कायमनमोरिर वाचः मदाऽप्रवृत्तेः समानतोऽपि मौनमागन्, तन्मादा नि स्थानं न, को वाऽप्र विनोयः ? ॥ १४७० ॥ गुरुः ' मा मे '

मा मे चलउत्ति तणू, जह तं झाणं निरेइणो होइ । अजयाभासचिवजस्स, वाडअं झाणमेवं तु ॥ १४७१ ॥

मा मम अनुप्रवृत्तिनि नृस्थानं निरेत्तिनोऽरुमस्य स्यात् । अयतायाः मायया भाषाया निरर्जकस्य वाचिकं स्या-
नमेतत् ॥ १४७१ ॥ यथा ' एवं '

एवंनिहा गिरा मे, वत्तग एरिमा न वत्तग । इय वेयालियवक्कस्स, भासओ वाइयं झाणं ॥ १४७२ ॥

एवंविधा गीर्षं वक्तव्या ईदृशा न वक्तव्या इति विचारितारमस्य भाषमाणस्य वाचिकं स्थानं ॥ १४७२ ॥ त्रिधा
स्थानं प्ररूप्यार्थे रूप स्थानययं दर्शयति ' मण '

मणसा वाचारंतो, कायं वायं च तत्परिणामो । भंगिअसुअं गुणंतो, वटइ तिविहेवि झाणंमि ॥ १४७३ ॥

मनसा कार्यं वाचं च व्यापारयन् तत्परिणामः विवक्षितशुभाशयः भंगिकथृतं गुणयन् मुखेनाङ्कं भणन् करेणाक्षंश्चालयन्, मनस्तत्र प्रवर्त्तयन्, त्रिविधेऽपि वाचिककायिकमानसरूपे ध्याने वर्त्तते ॥ १४७३ ॥ गतं प्राप्तं त्रिकं, उच्छ्रितोच्छ्रितादिव्याख्या—‘ धम्मं ’

धम्मं सुक्कं च दुवे, ज्ञायइ ज्ञाणाइ जो ठिओ संतो । एसो काउस्सगो, उस्सिउसिओ होइ नायवो ॥ १४७४ ॥

स्थित ऊर्जस्यः सन्, स द्रव्यत ऊर्जस्थत्वाद्, भावतः शुभध्यायित्वाच्च उत्सृतोत्सृतः ॥ १४७४ ॥ गत आद्यो भेदोऽथ द्वितीयः ‘ धम्मं ’

धम्मं सुक्कं च दुवे, नवि ज्ञायइ नवि य अहरुदाइ । एसो काउस्सगो, दब्बुसिओ होइ नायवो ॥ १४७५ ॥

ध्यायति किन्तु लक्ष्यापरिणामांस्तिष्ठति । एष द्रव्योच्छ्रितः ॥ १४७५ ॥ साऽवस्था चैवं ‘ पय ’

पयलायंत सुसुत्तो, नेव सुहं ज्ञाइ ज्ञाणमसुहं वा । अवावारियचिंतो, जागरमाणेवि एमेव ॥ १४७६ ॥

प्रचलायमान ईषन्निद्रापरः, सुष्ठु गाढं सुप्तः, शुभमशुभं वा ध्यानं न ध्यायति । अव्यापारितचित्तो जाग्रदव्येवं शून्यचित्तः सन् स्यात् ॥ १४७६ ॥ ‘ अचि ’

अचिरोववद्गणं, मुच्छियअवत्तमत्तसुत्ताणं । ओहाडियमवत्तं च, होइ पाएण चित्तंति ॥ १४७७ ॥

अचिरोपपन्नानां स्तोककालजातानां बालानां, मूर्च्छितानां घातादिना, अव्यक्तानां विषादिना, मत्तानां सुरया, तथा

गुप्तानां चित्तं । 'ओहाडियं'ति स्थगितं अव्यक्तं अस्पष्टमात्रं प्रायः स्यात् ॥ १४७७ ॥ नन्वीदृशोऽपि चित्तस्य ध्यान-
त्रमम्बु, नैवं, यतः 'मादा'

गाढालंबणलग्नं चित्तं बुत्तं निरेयणं ज्ञाणं । सेसं न होइ ज्ञाणं, मउअमवत्तं भमंतं वा ॥ १४७८ ॥

गाढालम्बनलग्नं निरेजनं निःकम्पं चित्तं ध्यानमुक्तं । मृदु मात्रायां अपटु, अव्यक्तं प्रागुक्तं, अमत् अननस्थितं वा
चित्तं ध्यानं न स्यात् ॥ १४७८ ॥ ननु मृदादि चित्तं ध्यानं न स्यादस्तुतोऽव्यक्तस्यात्, ततः कथं पश्चादपि वक्तव्यता

(व्यक्तता) १, उच्यते 'उम्हा'
उम्हासेसो वि सिही, होउं लद्धिधणो पुणो जलइ । इय अवत्तं चित्तं, होउं वत्तं पुणो होइ ॥ १४७९ ॥
उम्हासेसो वि सिही, होउं लद्धिधणो पुणो जलइ । इय अवत्तं चित्तं, होउं वत्तं पुणो होइ ॥ १४७९ ॥

उत्पदेशोऽप्युपगतानेपोऽपि शिरी अग्निः पुनर्लब्धेन्धनो जलतीत्यव्यक्तमपि चित्तं भूता पुनर्व्यक्तं स्यात् ॥ १४७९ ॥
प्रमङ्गं (प्रामत्रिकं) उस्साऽथ ध्यानाशङ्कामाह 'पुवं'
पुवं च जं तदुत्तं, चित्तस्सेगगाया हवइ ज्ञाणं । आवन्नमणेगगं चित्तं चिय तं न तं ज्ञाणं ॥ १४८० ॥

ननु त्रिधा ध्याने स्थापिते पूर्वं च यदुक्तं, चित्तस्यैकाग्रता ध्यानं स्यात्, अनेकाग्रतामापन्ने बहुव्यापारं तच्चित्तमेनो-
च्यते, न तु ध्यानं इति, ततोऽत्र विरोधः, न वाक्याध्यानयोरोक्तेः ॥ १४८० ॥ गुरुः २ मण'
आ० मणसहिपण उ काएण कुणइ वायाइ भासई जं च । एयं च भावकर्णं, मणरहियं दव्वकरणं च ॥

मनःसहितेन यत्तु कायेन करोति, मनःमहितया वाचा यद्भाषते एतदेव भावकरणं, तच्च ध्यानं । मनोरहितं तु द्रव्य-
करणं न ध्यानं । अयं भावः यत्रैगर्थे मनः प्रवर्तते तत्रैव वचस्त्वैव कायश्च, तेन त्रिविधध्यानस्यैकाग्रता निर्णीता, पश्चा-
च्चालनायां ध्यानस्य त्रैविध्यं स्थापितं । अत्र तु त्रैविधस्याप्येकत्वस्थापनेति न पौनरुक्त्यं ॥ १४८१ ॥ शिष्यः ' जइ '

चो० जइ ते चित्तं ज्ञाणं, एवं ज्ञाणमपि चित्तमावन्नं । तेन रचित्तं ज्ञाणं, अहं नैवं ज्ञाणमन्नं ते ॥ १४८२ ॥

यदि तव चित्तं मनः ध्यानं चित्तैकाग्रता ध्यानमित्युक्तेः, एवं ध्यानमपि चित्तं इत्यापन्नं, ततः कायिकाचिकक्ष्याना-
भावः, तेन तव चित्तमेव ध्यानं नान्यत्, रः पादपूर्वै । अथ नैवं तदा ध्यानं चित्तादन्यत् वर्तते ॥ १४८२ ॥ गुरुः ' निय '

आ० नियमा चित्तं ज्ञाणं, ज्ञाणं चित्तं न यावि भइयवं । जह खइरो होइ दुमो, दुमो य खइरो अखयरो वा ॥

नियमादेकाग्रं चित्तं ध्यानमेव, ध्यानं चित्तं स्यान्न वा, एवं वक्तव्यं विभागः कार्यः । यथा खदिरो दुम एव, दुमस्तु
खदिरोऽन्योऽखदिरो धवादिर्वा स्यात् ॥ १४८३ ॥ गतः प्रसङ्गः, अत्र प्रकृतो द्वितीय उच्छ्रिताख्यभेदः, तत्र ध्यानचतु-
ष्टयहीनो लेख्यावान् द्वैयः । अथ तृतीयः कार्योत्सर्गभेदः ' अहं '

अहं रुदं च दुवे, सायइ ज्ञाणाइं जो ठिओ संतो । एसो काउस्सगो, दव्वुसिओ भावउ निसन्नो ॥ १४८४ ॥

॥ १४८४ ॥ अथ चतुर्थः ' धम्मं '

धम्मं सुक्कं च दुवे, सायइ ज्ञाणाइं जो निसन्नो अ । एसो काउस्सगो, निसनुसिओ होइ नायवो ॥ १४८५ ॥

यो प्रमत्तः कारणे निष्पन्नाः मन् ॥ १४८५ ॥ अथ पञ्चमः 'घम्म'

धम्मं मुक्कं च दुये, नवि झायइ नवि य अट्ठरुद्दाइं । एसो काउस्सग्गो, निसण्णओ होइ नायव्वो ॥ १४८६ ॥

अधिक्काराणिष्पन्नाः मत्त स्यातीति ज्ञेयं ॥ १४८६ ॥ अथ षष्ठः 'अट्ठ'

अट्ठं रुद्दं च दुये, झायइ झाणाइं जो निसन्नो य । एसो काउस्सग्गो, निसन्नगनिसन्नओ नाम ॥ १४८७ ॥

॥ १४८७ ॥ अथ सप्तमः 'घम्म'

धम्मं मुक्कं च दुये झायइ, झाणाइं जो निवन्नो उ । एसो काउस्सग्गो, निवन्नुसिओ होइ णायव्वो ॥ १४८८ ॥

अप्रमत्तः कारणाणिष्पिणः मुत्तः ॥ १४८८ ॥ अथाष्टमः 'घम्म'

धम्मं मुक्कं च दुये, नवि झायइ नवि य अट्ठरुद्दाइं । एसो काउस्सग्गो, निवण्णओ होइ नायव्वो ॥ १४८९ ॥

अधिक्काराग्नराभागुत्तः मन् ॥ १४८९ ॥ अथ नवमः 'अट्ठ'

अट्ठं रुद्दं च दुये झायइ झाणाइं जो निवन्नो उ । एसो काउस्सग्गो, निवन्नगनिवन्नओ नाम ॥ १४९० ॥

प्रमादाणिष्पिणः मन् ॥ १४९० ॥ 'अन'

अतारंतो उ निसन्नो, करिज तहपि य सहू निवन्नो उ । संवाहुवस्सए वा, कारणियसहूवि य निसन्नो ॥

अशक्तुचन्निपणः कायोत्सर्गं कुर्यात् तथाप्यसहो निर्विणः कुर्यात् । तथा गुरुवैया-
वृत्त्यादिना व्यापृतः कारणिकः स सहः समर्थोऽपि निपणः कुर्यात् ॥ १४९१ ॥ एवं कायोत्सर्ग उक्तोऽथात्राऽध्ययनशब्दार्थो
वाच्यः, स च प्रागुक्तः, गतो नामनिष्पन्नोऽध्ययननिश्चयः । सूत्रालापकनिष्पन्ने सूत्रमुच्यते ' करेमि भंते '

करेमि भंते ! सामादयं सबं सावज्जं जोगं पच्चक्खामि जावज्जीवाए तिविहं तिविहेणं मणेणं
वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि करंतंपि अन्नं न समणुजाणामि । तस्स भंते ! पडिक्कमामि
निंदामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि ॥ (सूत्रम्)

' इच्छामि ठाउं काउत्सगं० '

इच्छामि ठाउं काउत्सगं जो मे देवसिओ अइयारो कओ काइओ वाइओ माणसिओ
उत्सुत्तो उम्मगो अकप्पो अकरणिज्जो दुब्झाओ दुब्बिचिंतिओ अणायारो अणिच्छिओ अओ अस्समण-
पाउग्गो नाणे दंसणे चरित्ते सुए सामाइए तिण्हं गुत्तीणं चउण्हं कसायाणं पंचण्हं महवयाणं
छण्हं जीविनिकायाणं सत्तण्हं पिंडिसणाणं अट्टण्हं पवयणमाऊणं नवण्हं वंभचेरगुत्तीणं दसविहे
समणधम्मे समणाणं जोगाणं जं खंडिअं जं विराहिअं तस्स मिच्छामि दुक्कडं ॥ (सूत्रम्)

कायोत्सर्गे आसनविशेषे स्थातुमिच्छामि, 'जो मे देव०' इत्यादि, अर्थः प्राग्वत्, स्थाने स्थाने 'इच्छामि' इति स्वाशयज्ञापनं मनःशुद्धिस्पष्टतायै, सा चातीचारशुद्ध्या, सा च समतया इति सामायिकसूत्रोक्तिः, तस्य दुःकृतं, मे मिथ्या-लीकं शुभभ्यानादस्तु । 'तस्सुत्तरी'

तस्सुत्तरीकरणेणं पायच्छित्तकरणेणं विसोहीकरणेणं पावाणं कम्माणं निग्धा-यणट्ठाए ठामि काउस्सगं । अन्नत्थ ऊत्तसिएणं नीससिएणं खासिएणं छीएणं जंभाइएणं उड्डुएणं वायनिसगेणं भमलिए पित्तमुच्छाए सुहुमेहिं अंगसंचालेहिं सुहुमेहिं खेलसंचालेहिं सुहुमेहिं दिट्ठि-संचालेहिं एवमाइएहिं अमगो अविराहिओ हुज्ज मे काउस्सगो जाव अरिहंताणं भग-वंताणं नमुक्कारेणं न पारेमि ताव कायं ठाणेणं मोणेणं ज्ञाणेणं अप्पाणं वोत्तिरामि॥ (सूत्रम्)

तस्यानन्तरोक्तभ्रमणयोगसङ्घातस्य खण्डनादिनाऽधःकृतस्योत्तरीकरणेन संस्कारकरणादूर्ध्वीकरणेन हेतुभूतेन 'ठामि काउस्सगं' इति क्रियायोगः । उत्तरीकरणं च प्रायश्चित्तकरणेन स्यात् । तच्च प्रायश्चित्तं विशोधिरपराधमलिनस्यात्मनः क्षालनं, तस्याः करणेन स्यात्, सा विशोधिरेपि विशल्यकरणेन मायादिशुल्परहितेन स्याच्चतः पापानां कर्मणां निर्घातनार्थाय 'ठामि' कुर्वे कायोत्सर्गं, ठामिशब्दस्पर्शानेकार्थत्वात् कुर्वे इत्यर्थो ज्ञेयः । किं सर्वथा कायस्योत्सर्गः ? नैवं, अन्यत्रोच्छ्वसितेन उच्छ्वासं मुक्त्वाऽन्यव्यापारमाश्रित्य कायोत्सर्गः। एवं निःश्वासितं निःश्वासः तस्मादन्यत्र कायोत्सर्गः, कासितं, क्षुतं, जृम्भायितं, उद्गारितं,

वातनिसर्गोऽधोवातः, अग्निः फेरः, पित्तमूर्च्छा, तृतीया पञ्चम्यर्थे, तत एतेभ्योऽन्यत्र व्यापारे कायोत्सर्गः । तथा सूक्ष्मरङ्गसञ्चारै-
 दृश्यादृश्यैरङ्गस्यन्दरोमाञ्चाद्यैः, सूक्ष्मैः खेलस्य श्लेष्मणः सञ्चारैः, सूक्ष्मैर्दृष्टिसञ्चारैर्निमेषादिभिः, एवमादिभिराकारैः प्रकारैः
 विद्यमानैरपि । आदित्यब्दान्निच्छिन्दनकस्तेनमर्पादिभिः आपद्भिः स्यानं युक्त्वाऽन्यत्र कायोत्सर्गकरणेऽभग्नः सर्वमङ्गेनानि-
 नष्टः, अविराधितो देवतो देशोऽप्यभग्नो मे कायोत्सर्गो भूयात् । कथमित्याह यावद्देहतां भगवतां नमस्कारेण न वाचिकेन
 पारयामि तावत्कायं देहं स्थानेन ऊर्ध्वस्थानेन मौनेन वागुरोधेन आत्मानं स्वकायं व्युत्सृजामि, विशेषे-
 णोत्प्राचल्येन त्याज्यरूपतया सृजामि हरामि, नमस्कारपाठं यावच्छम्बितशुजो निरुद्धाक् सच्छ्याने तिष्ठामीत्यर्थः । परः
 ब्राह्म-कायोत्सर्गो न कार्यो निःप्रयोजनत्वात्, गुरुराह-नैवं, यतः 'काउ' 'परि'

काउस्सगंगंमि ठिओ, निरेयकाओ निरुद्धवइपसरो । जाणइ सुहमेगमणो, सुणि देवसियाइ अइयारं ॥ (प्र०)
 परिजाणिऊण य जओ, संमं गुरुजणपगासणेणं तु । सोहेइ अप्पगं सो जम्हा य, जिणेहिं सो भणिओ ॥ (प्र०)

गाथाद्वयमन्यकृतं । कायोत्सर्गे स्थितो निरेजकायो निश्चलकायो निरुद्धवाक्प्रसरो मुनिर्देवसिकाद्यतिचारं एकाग्रमनाः
 सन् सुखं जानाति । परिज्ञाय च मम्यगुरुजनप्रकाशनेन, तुशब्दात्तदादिष्टतपःकरणेन स आत्मानं शोधयति निर्मलं
 करोति । ततोऽतिचारपरिज्ञानाय कायोत्सर्गः कार्यः, यस्माज्जिनैः कायोत्सर्गो मणितः ॥ १-२ ॥ ततः 'काउ'

काउस्सगंगं मुक्खपहदेसियं, जाणिऊण तो धीरा । दिवसाइयारजाणणट्टयाइ, ठायंति उस्सगंगं ॥ १४९२ ॥

तम्मात् (यतः) कायोन्मर्गं भोक्षण्याऽर्हता देशितं उक्तं ज्ञात्वा धीरा दिवमातिचारपरिधानार्थं य कायोत्सर्गं तिष्ठन्ति ॥ १४९२ ॥ अतिचारान् दर्शयति ' मय '

सयणास्पापपाणे, चेइयजइसेज्जकायउच्चारे । समितीभावणगुची, वितहायरणांमि अइयारो ॥ १४९३ ॥
अयनीयं संस्तररुः, आमनं पीठादि । अयनामनान्नपानानां वितथाऽऽचरणेऽग्रतिलेख्याप्रमृज्याविधिना चादाने, तथा
धैत्यमिपये त्रितथाऽऽचरणेऽविधिगन्दनेऽगन्दने, वा यतिविषये त्रिनयाद्यकरणे, शय्यायां व्रमतौ वितथाचरणेऽप्रमार्जनादौ
रुयादिपुस्त्या(यता)दौ स्थाने वा, कायिकी मूत्रं उच्यारो विद् तयोर्वितथाचरणेऽस्यणिङ्लेऽविधिब्युरसर्जने, तथा समितिपु
त्रितथाऽऽचरणेऽरुण्येऽमिधिरुणे ना, एवं भावनामु (द्वादशसु) उक्तासु पञ्चविंशतिषु वा, गुप्तिषु वितथाऽऽचरणेऽकरणा-
दिनाऽतिचारः स्यात् ॥ १४९३ ॥ अथ कायोन्मर्गे नित्यमाह ' गोस '

गोसमुहणंतगाई आलोप, देसिए य अइयारे । सबे समाणइत्ता, हियए दोसे ठविज्जाहि ॥ १४९४ ॥

गोसं प्रमातं, मुखानन्तकं मुखयस्त्रिका, आदिशब्दाब्देयोपकरणादि । ततः प्रभातादारभ्य मुखयस्त्रिकादीनामविधिप्रत्यु-
पेक्षणादीन् दैवमिरुानतिचारानग्लोकरेण । ततः नयतिचारान् नमाम्य बुद्ध्यऽल्लोकेनेन समाप्तं नीत्वा दोपान् हृदये स्था-
पयेत् ॥ १४९४ ॥ ' काउं '

काउं हिअए दोसे, जहक्कम्मं जा न ताव पारेइ । ताव सुहुमाणुपाणू, धम्मं सुक्कं च झाइज्जा ॥ १४९५ ॥

वातनिसर्गोऽधोवातः, अग्निः फेरः, पित्तमूर्च्छा, रुतीया पञ्चम्यर्थे, तत एतेभ्योऽन्यत्र व्यापारे कायोत्सर्गः । तथा सूक्ष्मरङ्गमञ्चारै-
 दृश्यादृश्यैरङ्गस्पन्दरोमाञ्चाद्यैः, सूक्ष्मैः खेलस्य श्लेषणः मञ्चारैः, सूक्ष्मैर्दृष्टिमञ्चारैर्निमेषादिभिः, एवमादिभिराकारैः प्रकारैः
 विद्यमानैरपि । आदिशब्दादग्निरिन्दनकस्तेनमर्षादिभिः आपद्भिः स्यानं मुक्ताऽन्यत्र कायोत्सर्गरूपेणऽमग्नः सर्वमङ्गेनावि-
 नष्टः, अत्रिराधितो देशतो देशोऽप्यमग्नो मे कायोत्सर्गो भूयात् । कथमित्याह यावद्दहतां भगवतां नमस्कारेण न वाचिकेन
 पारयामि तावत्कायं देहं स्थानेन ऊर्ध्वस्थानेन मौनेन वागरोधेन ध्यानेन मनोरोधेन आत्मानं स्वकायं व्युत्सृजामि, विशे-
 पेणोत्प्राचल्येन त्याज्यरूपतया सृजामि हरामि, नमस्कारपाठं यावच्छब्धितश्रुजो निरुद्धाक् मरुष्याने तिष्ठामीत्यर्थः । परः
 प्राह-कायोत्सर्गो न कार्यो निःप्रयोजनत्वात्, गुरुसाह-नैवं, यतः 'काउ', 'परि'

काउस्सर्गमि ठिओ, निरेयकाओ निरुद्धवइपसरो । जाणइ सुहमेगमणो, मुणि देवसियाइ अइयारं ॥ (प्र०)
 परिजाणिऊण य जओ, संमं गुरुजणपगासणेणं तु । सोहेइ अप्पगं सो जम्हा य, जिणेहिं सो भणिओ ॥ (प्र०)

गाथाद्वयमन्यकृतं । कायोत्सर्गे स्थितो निरेजकायो निश्चलकायो निरुद्धवाक्पसरो मुनिर्देवमिकाद्यतिचारं एकाग्रमनाः
 सन् सुखं जानाति । परिज्ञाय च मम्यगुरुजनप्रकाशनेन, तुशब्दात्तदादिष्टतपःकरणेन स आत्मानं बोधयति निर्मलं
 करोति । ततोऽतिचारपरिज्ञानाय कायोत्सर्गः कार्यः, यस्माज्जिनैः कायोत्सर्गो भणितः ॥ १-२ ॥ ततः 'काउ'

काउस्सर्गं मुक्त्वपहदेसियं, जाणिऊण तो धीरा । दिवसाइयारजाणणट्टयाइ, ठायंति उस्सर्गं ॥ १४९२ ॥

तस्मात् (यतः) कायोत्सर्गं मोक्षपथाऽर्हता देशितं उक्तं ज्ञात्वा धीरा दिवमातिचारपरिज्ञानार्थाय कायोत्सर्गं विष्ठन्ति ॥ १४९३ ॥ अतिचारान् दर्शयन्ति ' सय '

सयणासणपणणे, चेइयजइसेज्जकायउच्चारे । समितीभावणगुत्ती, वितहायरणांमि अइयारो ॥ १४९३ ॥
 ग्रयनीयं संस्तरकः, अमने पीठादि । न्ययनामनाचपानानां वितथाऽऽचरणेऽग्रतिलेखयाप्रमृज्याविधिना चादाने, तथा
 चैत्यविषये वितथाऽऽचरणेऽविधिचन्दनेऽचन्दने, वा यतिविषये चिनयाद्यकरणे, शुद्धयायां वसतौ वितथाचरणेऽप्रमार्जनादौ
 रुयादियुक्त्या(वता)दौ स्थाने वा, कायिकी मूत्रं उच्चारो विट् तयोर्वितथाचरणेऽस्थणिडलेऽविधिब्युत्सर्जने, तथा समितिपु
 वितथाऽऽचरणेऽंकरणेऽविधिरूपे वा, एवं भावनासु (द्वादशसु) उक्तासु पञ्चविंशतिपु वा, गुप्तिपु वितथाऽऽचरणेऽकरणा-
 दिनाऽतिचारः स्यात् ॥ १४९३ ॥ अथ कायोत्सर्गे चिन्त्यमाह ' गोस '

गोससुहणंतगई आलोए, देसिए य अइयारे । सबे समाणइत्ता, हियए दोसे ठविज्जाहि ॥ १४९४ ॥

गोसं प्रभातं, मुखामन्तकं मुखवस्त्रिका, आदिशब्दाच्छेदोपकरणादि । ततः प्रभातादारभ्य मुखवस्त्रिकादीनामविधिप्रत्यु-
 पेक्षणादीन् दैवमिकानतिचारानवलोकयेत् । ततः मर्वातिचारान् ममाप्य बुद्ध्यऽलोकनेन समाप्तं नीत्वा दोषान् हृदये स्था-
 पयेत् ॥ १४९४ ॥ ' काउं '

काउं हिअए दोसे, जहकम्मं जान ताव पारेइ । ताव सुहुमाणुपाणू, धम्मं सुकं च झाइज्जा ॥ १४९५ ॥

दोषान् यथाक्रमं प्रतिवेवनानुलोम्येन आलोचनानुलोम्येन (च) हृदये कृत्वा स्थापयित्वा यावन्न गुरुः पारयति तावन्न पारयति । तत्र प्रतिवेवनानुलोम्यं ये यथासेविताः, आलोचनानुलोम्यं तु पूर्वं लघव आलोच्यन्ते, [एवं ' आलोच्यणमालुचणं ' गायामाचो दर्शितः] ततो गुरुवः । तावत्सुक्ष्मानपानः सूक्ष्मोच्छ्वासनिःश्वासो धर्मध्यानं शुक्लध्यानं च ध्यायेत् ॥ १४९५ ॥ एवं ' देसि '

देसिय राइय पन्निखय, चाउम्मासे तहेव वरिसे य । इक्किक्के तिन्नि गमा, नायन्वा पंचसेएसु ॥ १४९६ ॥
 दैवसिकं प्रतिक्रमणं, रात्रिकं, पाथिकं, चातुर्मासिकं, तथा वार्षिकं प्रतिक्रमणं । एतेषु पञ्चसु एकैकस्मिन् त्रयो गमाः मामायिरुद्धोच्चाररूपाः सदृशपाठाः, यथा सामायिकं कृत्वा कायोत्सर्गकृतिः, सामायिकं कृत्वा प्रतिक्रमणं, सामायिकं कृत्वा पुनः कायोत्सर्गकृतिः । इह यस्माद्विवमादि तीर्थं दिवमप्रधानं च तस्माद् दैवसिकं प्रतिक्रमणमादाविति ॥ १४९६ ॥ शिष्यः ' आइ '

आइमकाउस्सगं, पडिकमणे ताव सामइयं । तो किं केरह वीयं, तइअं च पुणोऽवि उस्सगगे ? ॥ १४९७ ॥

आद्यकायोत्सर्गे सामायिकं कृत्वा प्रतिक्रामन्तः पुनर्द्वितीयं सामायिकं तावत् किं कुरुत ?, ततोऽन्त्यकायोत्सर्गे पुनः त्रिमपाप्तौ किं तृतीयं सामायिकोच्चारं कुरुत ? ॥ १४९७ ॥ गुरुः ' सम '

समभावंमि ठियप्पा, उस्सगं करिय तो पडिकमइ । एमेव य समभावे, ठियस्स तइयं तु उस्सगगे ॥ १४९८ ॥

समभावे मध्यस्थभावे स्थितात्मा दिनातिचारज्ञानाय कायोत्सर्गं कृत्वा गुरोरातिचारान्निवेद्य तद्वत्तत्प्रापयित्तः समतयेव ततः प्रतिक्रामति । एवमेव समभावे स्थितस्य द्वितीयं, पुनस्तृतीयं सामायिकं कायोत्सर्गेण स्यात् ॥१४९८॥ अथवा 'सज्ज्ञा' सज्ज्ञायज्ञाणतवओसहेसु उवएसथुहपयाणेसु । संतगुणकित्तणेसु अ, न हुंति पुणरुत्तदोसा उ ॥१४९९॥ स्वास्यायह्याने तपसि औपधे उपदेशे स्तुतौ प्रदाने च, सर्वां गुणकीर्तनासु च पुनःकरणे पुनरुक्तदोषा न स्युः ॥१४९९॥ एवं 'इच्छामि ठाडं काउत्सर्गं' सूत्रं निर्युक्तौ स्पष्टं । अथ 'मिच्छामि दुक्कडं' सूत्रं स्पष्टयति 'मिति', 'कत्ति' मिति मिउमद्वत्ते, छत्ति अदोसाणछायणे होइ । मिति य मेराइ ठिओ, दुत्ति दुगुंछामि अप्पाणं ॥१५००॥ कत्ति कडं मे पावं, डत्तिय डेवेमि तं उवसमेणं । एसो मिच्छादुक्कडपयक्खरत्थो समासेणं ॥१५०१॥

गाथे प्रागुक्तार्थे ॥ १५००-१५०१ ॥ अथ 'तस्सुत्तरीकरणेणं' सूत्राणां सूत्रस्पर्शिकनिर्युक्तिः 'खंडि'

खंडियविराहियाणं, मूलगुलाणं सउत्तरगुणाणं । उत्तरकरणं कीरइ, जह सगडरहंगेहाणं ॥१५०२॥ खण्डितानां देशतो विराधितानां वा सर्वतः मूलगुणानां प्राणातिपातादीनां किम्भूतानां सोत्तरगुणानां, उत्तरगुणाः पिण्डविशुद्धयायास्तैः सहितानां, उत्तरकरणं संस्कारः क्रियते, यथा शकटानां भग्नानां पुनःसन्धानेनाक्षादिना चोत्तरकरणं, रथाङ्गानां चक्राणां अरकघटनवीरखण्डादिना, गेहानां समारचनेन संस्कारः स्यात् ॥ १५०२ ॥ 'पावं' पावं छिंदइ जम्हा, पायच्छित्तं तु भन्नई तेणं । पाएण वावि चित्तं, विसोहए तेण पच्छित्तं ॥१५०३॥

अथ 'पायच्छित्तकरणेणं' यस्मात् पापं छिनत्ति तस्मात् पापच्छिद्, प्राकृते पायच्छित्तमुच्यते, प्रायसो वा चित्तं जीवं शोधयतीति प्रायश्चित्तमुच्यते ॥ १५०३ ॥ 'द्वे'

द्वे भावे य दुहा, सोही सहं च इक्षमिक्कं तु । सवं पावं कम्मं, भामिज्जइ जेण संसारे ॥ १५०४ ॥

'विसोही'त्यादिख्या-विशोधिः शोधित्रैकार्थी, ततः शोधिनिक्षेपमाह-द्रव्ये भावे च शोधिः स्यात्, द्रव्यशुद्धिर्जलादिना वस्त्रादेः, भावशुद्धिः प्रायश्चित्तेनात्मनः । शल्यं द्रव्यतः शरफलादि, भावसो मायाशल्यादि । एवं एकैकं शोधिशल्यरूपं पदं द्वेधा स्यात् । अथ 'पापाणं कम्माणं' इत्यादिनिर्युक्तिः, सर्वं कर्म पापमुच्यते येन संसारे भ्राम्यते ॥ १५०४ ॥ 'अन्नस्य ऊमसिण्णं' इत्यादिविद्वत्तिः 'उस्सा'

उस्सासं न निरुंभइ, आभिग्गहिओ वि किमुअ चिट्ठा उ ? । सज्जमरणं निरोहे, सुहुमुस्सासं तु जयणाए ॥

आभिग्रहिकोऽभिग्रहेणाभिभवकायोत्सर्गकर्त्ताप्युच्छ्रासं न निरुणद्धि किमुत चेष्टाकायोत्सर्गकारी, स तु नितरां न निरुणद्धि, यतः श्वाभनिरोधे गद्यो मरणं स्यात्, ततो यतनया वृक्षमोच्छ्रासं कुर्यात् न तूत्कटं, मा भूत् सत्त्वघात इति ॥ १५०५ ॥ 'कास' कासखुअजंभिए मा हु, ससथमणिलोऽनिलस्स तिब्बुण्हे । असमाही य निरोहे, मा मसगाई अतो हत्थो ॥

कासधुतजृम्भितेषु अनिलस्तीव्रोष्णो बाह्यस्य सचित्तस्यानिलस्य शब्दं माऽस्तु, कासादीनां निरोधे त्वसमाधिः स्यात्, उद्वाटितास्ये मशकाद्यास्त्रमा मा विगन्तु, मा मशकाद्याः सश्लेष्मपवनादताः कासादौ विनश्यन्त्विति । ततः कामधुतादौ

मुखे हस्तो देयः ॥ १५०६ ॥ 'वाय'

वायनिसगुडोए, जयणासदस्स नेव य निरोहो । उड्डोए वा हत्थो, भमलीमुच्छासु अ निवेसो ॥ १५०७ ॥

वातनिसगोद्रात्तयोरेतना शुब्दस्य कार्यं तारस्वरं न कुर्यादित्यर्थः । निरोधो वा माऽस्तु, उद्गारे हस्तो देयः, वा एवार्थे ।
अभिमुख्योरात्मसंयमधिराधनारक्षायै निवेक्षणं कार्यं । निविदय च कायोत्सर्गः कार्यः । एवं कायोत्सर्गो न भज्यते । अथ
'सुद्धमेहि अंगे'त्यादि ॥ १५०७ ॥ 'वीरि'

वीरियसंजोगयाए, संचारा सुद्धमवायरा देहे । वाहिं रोमंचाई, अंतो खेलाणिलाईया ॥ १५०८ ॥
वीर्यसंयोगतया वीर्यवत्तया मञ्जाराः सुद्धमा वादसाथ देहे स्युः । तत्र बहिः रोमाश्चाद्याः, अन्तः खेलसञ्चारानिलसञ्चार-
स्पन्दाद्याः स्युः ॥ १५०८ ॥ 'आलो'

आलोअचलं चक्खू, मणुव्व तं दुक्करं थिरं काउं । रुव्वेहिं तयं खिप्पइ, सभावओ वा सयं चलइ ॥ १५०९ ॥

आलोको दर्शनं तस्मिन् चलं चलनं चक्षुः सदा स्यात्, मन इव स्थिरं कर्तुं दुःकरं, रूपैस्तच्चक्षुराक्षिप्यते स्वभावतो
वा स्वयं चलति ॥ १५०९ ॥ 'न कु'

न कुणइ निमेसजुत्तं, तत्थुवओगे ण झाण झाइज्जा । एगानिसिं तु पवन्नो, झायइ साहू अणिमिसच्छोवि ॥

निमेषस्य यत्नं अकृतिरूपं कायोत्सर्गं न कुर्यात् । तत्र निमेषत्वे उपयोगेन मा उक्तं (ध्यानं) न ध्यायेत् । एकनिशां

एकत्रात्रिकीं तु प्रतिमां प्रपन्नः सहः समर्थोऽनिमेषाक्षो व्यायति ॥ १५१० ॥ 'एवमाहर्हि'ति आदिशब्दादाह 'अग'
अगणीओ छिदिज्ज, व वोहिदियखोभाइ दीहडको वा । आगारेहि अभगो उस्सगो एवमाइहिं ॥ १५११ ॥

अग्निजतिः, ज्योतिर्वा लगेत्, विद्युद्वा, तदा प्रावरणाय कल्पं लतो न कायोत्सर्गभङ्गः । अत्र नमस्कारमनुक्तैव
कल्पादानं कार्यं, यतः यो यावन्मानः कायोत्सर्ग उक्तः स स्वमानकालादनु नमस्कारे पठिते पार्यते तदा शुद्धः, पूर्णे काले
नमस्कारं मिना पारणेऽपि कायोत्सर्गभङ्गः, तेन नमस्कारः समाप्तावेव वान्यो नान्यथा । तथा छिन्देद्वा ओत्वादिः छिन्दनं
वा कुर्यात् । यः पञ्चेन्द्रियो याति तेनार्गलं स्यात्, तदाऽग्रतः सरणे न कायोत्सर्गभङ्गः । बोधिकाः स्तेनाः, आदिशब्दानुपाद्या-
स्तेभ्यः क्षोमस्वस्मिन् तथा 'दीहडको वा' सर्पदष्टे वात्मनि परस्मिन् वा साथौ अपूर्णकायोत्सर्गमपि नमस्कारं उक्त्वाऽनु-
क्त्वा वा पारयतो न दोषः । एवमादिभिराकारैरभग्नः कायोत्सर्गः स्यात् । आकायोत्सर्गं यावत् क्रियन्ते कायोत्सर्गाऽभङ्गाय
युक्तिविशेषा इत्याकारा उच्छ्वासाद्याः ॥ १५११ ॥ अथ कायोत्सर्गविधिमाह 'ते पु'

ते पुण ससूरिए चिय, पासवणुच्चारकालभूमीओ । पेहिता अत्थमिए ठंतुसगं सए ठाणे ॥ १५१२ ॥

ते पुनः साधयः मय्यर्प्य एव काले प्रश्रवणोच्चारकालभूमीः प्रत्युपेक्ष्य, द्वादश प्रथवणभूमीः, वसतिपरिभोगान्तः पट्, पड्
बहिः, एतमुच्चारभूमयोऽपि द्वादश, प्रमाणं चागां तिर्यक् जघन्येन हस्तमात्रमधश्चत्वार्यङ्गुलान्यचेतनमुत्कटतस्तु स्थण्डिलं द्वाद-
शयोजनमानं, न च तेनाधिकारः, तिस्रस्तु कालभूमयः कालमण्डलाख्याः, यावच्चैतमन्यं च श्रमणयोगं कुर्युः कालवेलायां

ताम् प्रायोऽर्कोस्तमेति, तावदस्त्वमितेऽर्के स्वके स्वके स्थाने एत्य सामायिकं कृत्वा तिष्ठन्ति प्रतिक्रमणकायोत्सर्गे ॥१५१२॥
 नो यदा व्यापारहितः न तदा तदा सामायिकं कृत्योत्सर्गे तिष्ठति । अयं विधिः केनापि हेतुना गुरोर्व्याधाते सत्युक्तः 'जइ'
 जइ पुण निवाधाए, आवासं तो करिति सबेवि । सट्ठाइकहणवाघाययाइ पच्छा गुरू ठंति ॥१५१३॥

पदि पुनर्निर्व्यापानस्तदा सर्वे गुरुणा महऽऽवश्यं प्रतिक्रमणं कुर्वन्ति । 'सट्ठाइ०' श्राद्धादिकथनाव्याधाते पश्चाद्
 गुरवस्तिष्ठन्ति कायोत्सर्गे ॥ १५१३ ॥ 'सेमा'

सेसा उ जहासत्ति, आपुच्छित्ताण ठंति सट्ठाणे । सुत्तरथसरणहेउं, आयरिए ठियंमि देवसियं ॥१५१४॥
 जेभास्तु माधयो गुरुमापृच्छय यथाशक्ति स्वस्थाने मामायिकं कृत्वा स्वार्थसरणहेतुं कायोत्सर्गे तिष्ठन्ति 'आयरिए'
 पुरओ णिए तस्म मामादयावमणे देवमियादयारं चिन्तन्ति । अन्ने भणन्ति जाहे आयरिओ सामादयं कट्ठइ ताहे तेवि तह-
 णिया धेन मामादयसुत्तमणुपेहन्ति, गुरुणा सह पच्छा देवसियं दिवसाविचारं चिन्तयति ॥ १५१४ ॥ 'जो हु'

जो हुज्ज उ असमरथो, धालो बुद्धो गिलाण परित्तो । सो विकहाइचिरहिओ, झाइज्जा जा गुरू ठंति ॥१५१५॥

यः माधुः कायोत्सर्गे-स्यातुमसमर्थः स्यात् न कीदृगित्याह-बालदृग्बलानपरितन्ताः भ्रान्तो गुरुवेयाधृत्यादिना स
 विक्रयादिरहितः मन् स्वार्थं ध्यायेत् यावद्गुरुवः कायोत्सर्गे तिष्ठन्ति ॥ १५१५ ॥ अथ गाथाभिरग्रतो विधिमाह 'जा दे'
 जा देवसियं दुगुणं, चित्तइ गुरू अहिंउओऽचिट्ठं । बहुवावारा इअरे, एगगुणं ताव चित्तंति ॥१५१६॥

गुरुर्हिडक्येषां व्यापाररूपामकुर्वन् दैनसिकं द्विगुणं द्वौ वारौ चिन्तयति । इतरे साधयो बहुव्यापारास्तावदेकगुणं एकवार तावचिन्तयति ॥ १५१६ ॥ 'पथ'

पथइयाण व चिट्ठं, नाऊण गुरू वहुं वहुविहीअं । कालेण तदुच्चिएणं, पारेई थोवचिट्ठोऽवि (॥५०१॥)
अत्रलितानां वा चेष्टां व्यापार गुरुर्यद्दीं बहुविधिकां ज्ञात्वा स्तोरुचेयोऽपि तदुचितेन कालेन कायोत्सर्गं पारयति । १। 'नमो'
नमोकारचउवीसगकिइकम्ममालोअणं पडिकमणं । किइकम्ममदुरालोइअ, दुप्पडिकंते य उस्सग्गो ॥ १५१७ ॥

कायोत्सर्गपारणे 'नमो अरिहंताणं'ति नमस्कार उक्त्वा चतुर्विंशतिस्त्वं पठित्वा ततो गुरुं वंदितुकामा संडासयं पडिलेहिता
उवमिसन्ति, तज्जो मुहणंतणं पडिलेहिय मसीसोगरियं कायं पमज्जति, पमज्जिता परेणं विणएणं तिगरणसुद्धं कृत्तिकर्म वन्दनकं
ददति । उक्तं च 'आलोयणरागरणामंफुठणपूयणाए मज्जाए । अनराहे य गुरूण, णिणओ मूलं च वंदणं' । १। वंदित्ता उत्थाय
उभयकरगहियरओहरणा अदाराणयकाया स्मृतपूर्वदोषान् रत्ताधिकं संयत्तमापया यथा गुरवः शृण्वन्ति तथा पवहुमाणसं-
वेगा मायामयविष्पमुक्ता अण्णो विसुद्धिनिमित्तमालोएन्ति । यथात्मना ज्ञातं तथा गुरुरपि ज्ञाप्यः । एवमालोच्य गुरुदत्त-
प्रायश्चित्ताः मामायिकपूर्वं मममाने स्थित्वा मम्यगुपयुक्ताः पदं पदेन प्रतिक्रमणं कर्पन्ति । ततः ध्यामणानिमित्तं प्रतिक्रमण-
निवेदनार्थं कृत्तिकर्म कृत्वाऽऽचार्यादीन् श्रामयन्ति । उक्तं च 'आयरियउवज्जाए, सीसे साहंमिए कुलगणे य । जे मे केऽवि
कमाया, मवे विविहेण त्वामेमि ॥ १ ॥ मवस्स सभणसंघस्स, भगवओ अज्जलि करिय सीसे । सबं खमानइत्ता, खमामि मवस्सम

[illegible]

स्तुतल्ले पञ्चमङ्गलं तत्त्वज्ञानस्य चतुर्थः । सुयनाणस्स चउत्थो, सिद्धाण थुई अ किइकम्मं ॥१५१८॥
॥ १५१७ ॥ ' एव'
एस नरिनुसग्गो, दंसणमुद्धीइ तइयओ होइ । सुयनाणस्स चउत्थो; सिद्धानां स्तुतेरु-

एष चास्मिन्नुपे मृतनो द्वितीय उत्तमः, द्वयमुद्य

कृतिकर्म ददति । तत्र द्वितीयोत्सर्गे पञ्चाशदुच्छ्वासकायोत्सर्गं कृत्वा नमस्कारेण पारयित्वा पठित्वा दर्शनविशुद्ध्यै कायो-
त्सर्गं चिकीर्षवः (पुनरिदं सूत्रम्) पठन्ति ॥ १५१८ ॥

संववलोए अरिहंतचेइयाणं करेमि काउस्सगं वंदणवत्तियाए पूअणवत्तियाए सक्कारवत्तियाए
सम्माणवत्तियाए वोहिलाभवत्तियाए निरुवसगवत्तियाए सद्धाए मेहए धिइए धारणाए अणुप्पे-
ह्वाए बह्ममाणीए ठामिं काउस्सगं (सूत्रम्) ॥

लोक्यते ज्ञानिभिरिति लोकः, सर्वस्मिन् लोके चित्तैकाग्र्यकृत्यं, अर्हतां प्रातिहार्यादिपूजायुजां लिनानां चैत्यान्यहंबेत्यानि ।
तेषां सम्यन्धिनं कायोत्सर्गं कायस्योत्सर्गं कृताकारस्य स्थानमौनव्यानैरन्यक्रियोज्जनं करोमीत्यात्मनोपक्र(दमाऽभ्युपग)मज्ञप्त्यै ।
किमर्थमित्याह-यन्दनप्रत्ययं त्रिधा शुद्ध्या नत्यर्थं तत्फलं कायोत्सर्गादस्तिवत्यर्थः, एवं पूजनप्रत्ययं गन्धमालाद्यवर्चफलार्थं ।
सत्कारो बलभूषादिभिरर्चनं तत्प्रत्ययं । साधूनां द्रव्यस्त्वानधिकाराद्भावपूलेवोक्ता । सन्मानः स्तुत्यादिभिर्गुणोन्नतिकृतिः
मनःप्रीतिविशेषो वा तत्प्रत्ययं तन्निमित्तं, बोधिलाभः प्रेत्य धर्मावाप्तिरुच्यते तन्निमित्तं, निरुपसर्गो मोक्षस्तत्प्रत्ययं, श्रद्धा,
मेघया मर्यादापटुतया, धृत्या मनस्तुष्ट्या न तु रागाद्याकुलतया, धारणयाऽर्द्धगुणादिस्मृत्याऽनुप्रेक्षया गुणानां पुनःपुनरवि-
च्युत्या, वर्द्धमानयेति श्रद्धादिषु मर्वासु योज्यं यथा वर्द्धमानया श्रद्धयेत्यादि, एवं कायोत्सर्गे तिष्ठामि । प्राक् ' करेमि काउ-
स्सगमि'त्युक्तं, ' तत्र वर्द्धमानसामीप्ये वर्द्धमानवद्वा' इति करिष्यामीत्यर्थः । अत्र तु ' तिष्ठामि कायोत्सर्गे कुर्वे इत्यर्थः । श्रेयं

प्रागन् । तत्र पञ्चमियत्युद्भासैरुद्योतकरं ध्यात्वा नमस्कारेण पारयित्वा श्रुतज्ञानवृद्धौ अतीचारशुद्धौ च श्रुतज्ञानस्य स्तुतिं तत्परूपकनमस्कारपूर्वं परया मत्तया पठन्ति—

पुम्भस्वरवरदीवद्दे, धायइसंडे य जंबुदीचे य । भरेहरेवरयाविदेहे, धम्माइगरे नमंसांमि ॥१॥ तम-
तिमिरपडलविद्धंस्तणस्स सुरगणनरिंदमहिअस्स । सीमाधरस्स वंदे, पप्फोडियमोहजालस्स ॥ २ ॥
जाईजरामरणसोगपणासणस्स, कल्लाणपुम्भवलविसालसुहावहस्स । को देवदानवनरिंदगणच्चिअस्स,
धम्मस्स सारसुवलब्भ करे पमायं ? ॥ ३ ॥ सिद्धे मो ! पयओ णमो जिणसए नंदी सया संजमे,
देवंनागसुयण्णाकिण्णरगणसब्भूअभावाच्चिण्ण । लोगो जत्थ पइट्ठिओ जगमिणं तेलुक्कमच्चासुरं, धम्मो
यदुउ सासओ विजयओ धम्मुत्तरं वट्ठु ॥ ४ ॥ सुअस्स भगवओ करेमि काउस्सगंगं वंदण०

अन्तरथ० । (सूत्रम्)

पुष्कराण्यनञ्जानि तैर्रो द्वीपः पुष्करवरद्वीपस्तस्यार्द्धे मानुषोत्तराचलार्वाग्भागे । धातकीयुतानि खण्डानि वनानि यत्र
नसिगन् पातकीखण्डद्वीपे, जम्बूद्वीपप्रधाने द्वीपे जम्बूद्वीपे, पुष्करार्दीनि शाश्वतानि स्तनमयान्येव द्वेयानि । एषु स्थानेषु पञ्चसु
भरतैरतममहाविदेहेषु श्रुतधर्मस्यादिकरान् विनाशमस्यामि ॥ १ ॥ एवं श्रुतधर्मतीर्थकरस्तुतिमुक्त्वाऽयं श्रुतधर्मं स्तौति ।

‘तम०’ गाहा-तमः पापं तदेव तिमिरं तमस्तिमिरं तस्य पटलं तस्य विष्वंसकं, अज्ञानहीनस्यैवात्र प्रवृत्तेः, आगमस्य सुर-
 मेहिन्नः क्रियमाणत्वात् सुरगणनरेन्द्रमहितं, सीमां मर्यादां धरतीति सीमाधरः संयमस्तं चन्द्रेऽत्र द्वितीयायां पृष्ठी, आग-
 मवतां सदा मर्यादावत्त्वात् । प्रस्फोटितं मोहजालं येन, आगमे सति विवेकिनो मोहजालविलयात् ॥ २ ॥ ‘जाइ’
 जन्मजरामरणशोकप्रणाशकस्य, कल्याणं अरोगं पुष्कलं पूर्णं विद्यालं सुखं आवहति प्रापयतीति कल्याणपुष्कलविद्या-
 लसुखावहस्तस्य, देवदानवनरेन्द्रगणार्चितस्य धर्मस्य सारं तत्त्वं उपलभ्य कः प्रमादं कुर्यात् ? कर्तुमयुक्त इत्यर्थः ।
 ततः सुरगणनरेन्द्रमहितमित्युक्तेऽपि देवदानवनरेन्द्रगणार्चितस्येति पदं निगमनत्वात् स्तुतित्वाददृष्टं ॥ ३ ॥ ‘सिद्धे’
 भो इत्याह्वाने हे सिद्धाः ! यद्वा हे ज्ञानिनः ! सिद्धे प्रसिद्धे अहं प्रयतः प्रकर्षेण यत्नवानऽस्मि, जिनमताय मम नमोऽ-
 स्तु, संयमे नदिदृष्टिदिरस्तु, किम्भूते संयमे ? देवनागसुपर्णकुमारकिन्नरगणैः मद्भूतमावात् सत्यभावादचित्ते, संयमवतां
 सुरपूज्यत्वात् । यत्र जिनमते लोको ज्ञानं प्रतिष्ठितः, जगत इदं स्थावरन्नमरूपं, तथा त्रैलोक्यं मर्त्यासुरं द्वन्द्वे सति प्राकृत-
 त्वात् सुरशब्दलोपः । यत्र प्रतिष्ठितः प्ररूपितः स श्रुतरूपो धर्मो वर्द्धतां, शाश्वतोऽर्थतया नित्यो विजयतां कुवादात्, वर्द्धयतु
 धर्मोत्तरं चारित्रधर्मं ॥ ४ ॥ धर्मस्य वृद्ध्यारूपानं मोक्षार्थिनाऽन्वहं ज्ञानवृद्धिः कार्येत्यर्थः । श्रुतस्य भगवतो माहात्म्यवतः
 करोमि कार्यात्सर्गं, वन्दनादि अर्हद्वत् श्रुतस्याऽपि ज्ञेयं । पञ्चविंशत्युच्छ्वासैः पारयित्वा सुद्धातीचारा मंगलाय चरणदर्शनश्रुत-
 दर्शकानां सिद्धानां स्तुतिमाहुः—

सिद्धानां बुद्धानां, पारगयाणं परंपरगयाणं । लोअग्गमुवगयाणं, नमो सया सबसिद्धानां ॥१॥

जो देवाणवि देवो, जं देवा पंजली नमंसंति । तं देवदेवमहिअं, सिरसा वंदे महावीरं ॥२॥ इक्को-
 ऽवि नमुक्कारो, जिणवरवसहस्स वद्धमाणस्स । संसारसागराओ, तोरेइ नरं व नारिं वा ॥३॥ उज्जि-
 तसेलसिहरे, दिक्खानाणं निसीहिआ जस्स । तं धम्मचक्कवट्ठिं, अरिट्टुनेमिं नमंसासि ॥४॥ चत्तारि
 अट्ठदस दोय, वंदिआ जिणवरा चउव्वीसं । परमट्ठुनिट्ठिअट्ठा, सिद्धा सिद्धिं मम दिसंतु ॥५॥ (सूत्रम्)

सिद्धेभ्यः प्रमिद्धेभ्यः, विद्यामिद्धादयोऽपि सिद्धा उच्यन्तेऽत आह बुद्धेभ्यो ज्ञातविश्वेभ्यः, बौद्धानां ज्ञानित्वेऽपि तीर्थव्यु-
 च्छित्स्यां संमारेऽयताराभ्युपगमादाह-संसारस्य कार्याणां च पारं गतेभ्यः, दर्शनज्ञानचारित्ररत्नत्रयपरम्परया यथाकर्मक्षय-
 क्रमेण वा मिद्धिं गतेभ्यः परोक्तस्य जगत्पतिनाम्नोऽनादिसिद्धस्यैवाभावात्, तथा सर्वत्र सिद्धानामभावज्ञप्दै लोकाव्यापित्वा-
 भावज्ञप्दै चाह-लोकाग्रमुपगतेभ्यः, नमः मन्त्रा यवसिद्धेभ्यः, सितं यद्वं कर्मार्थ्यासित(ध्मात)मेभिरिति सिद्धाः । नन्वाद्यसमयवत्
 सिद्धानां यथादपि गतिः कथं न स्यात् ? उच्यते, चक्रप्रमिन्यायेनैकमय एव स्यादिति । सर्वशब्दोऽनेकसिद्धमेदहृद्भवै ॥ १ ॥
 अयामत्रोपकारित्वात् श्रीवीरस्तुतिमाह-‘जो’ यो देवानां देवः स्तुतयः, यं देवाः प्राञ्जलयो योजिताञ्जलयो रचितकरपुटाः
 नमस्यन्ति, तं देवैः सुरासुरैर्महितं, शिरसा इत्यादयस्यै महावीरं वन्दे । एवं श्रीवीरस्य देवस्य स्तुत्यनभ्यार्च्यत्वं उक्तं
 ॥ २ ॥ एवं स्तुतिं कृत्वा स्तुतेः फलमाह-‘इक्को’ तीव्रमर्चयैकोऽपि नमस्कारः संसारसागराञ्जरं नारीं वा तारयति, अयं
 भावः-सम्यग्दृष्टो नमस्कारस्तथाध्यानशुद्धिहेतुः स्यात् यथा केवलं लभते अन्यथा चारित्रादिवैफल्यभेदे ॥ ३ ॥ एतास्तिस्त्रः

स्तुतयो नियमेनोच्यन्ते । केचिदन्या अपि पठन्ति । न च तत्र नियमः । ततः संडासकौ प्रमृज्योपविशन्ति मुखयोतिं प्रति-
लिख्य देहं प्रमाज्यं बन्दनं ददति । किमर्थमित्याह—‘सुक’

सुकयं आणसिं पिव, लोगे कंऊण सुकयकिइकम्मं । वडुंतिया थुईओ, गुरुथुइगहणे कए तिन्नि ॥१५१९॥

यथा राज्ञो नरा आदेशे जाते नत्थादिष्टं कुर्युः, कृत्वा नत्वा च विव्रसिं कुर्युः, एवमत्र लोके सुष्ठु कृतामाहसिमिव गुर्व-
देशाद्वन्दनपूर्वं चारित्रादिविशेषि कृत्वा पुनः सुष्ठु कृतकर्मणः सन्तो गुरोर्निवेदयन्ति—भगवं कयं तं पेमणं आयविसोहि-
कारणं ति, बन्दनं दत्त्वोत्कटिका रचिताञ्जलयस्तिष्ठन्ति, धृतौ चूर्णौ तु सीसे अंजलिं काऊण भणंति, गुरोः स्तुतिग्रहणे
आद्यभ्तुतिकथने जाते सति विनयार्थं पद्मावर्द्धमानवर्णादिभिस्तिष्ठः स्तुतीर्भणन्ति । ततः प्रादोपिककालं लान्ति । एवं देव-
सिकं गतं ॥ १५१९ ॥ रात्रिके तु आदौ सामायिकं कर्षित्वा चास्त्रिशुद्धये पञ्चविंशत्युच्छ्वासकायोत्सर्गं कृत्वा नमस्कारेण
पारयित्वा दर्शनशुद्धयै चतुर्विंशतिस्त्वं पठित्वा पञ्चविंशत्युच्छ्वासकायोत्सर्गं च कृत्वा नमस्कारेण पारयित्वा श्रुतज्ञानशुद्धयै
श्रुतज्ञानस्त्वं कर्षित्वा तच्छुद्धयै कायोत्सर्गं कुर्युः । तत्र प्रादोपिकं स्तुतिकथनाद्यं अधिकृतकायोत्सर्गपर्यन्तं अतिचारं ध्याय-
न्ति । ननु रात्रौ आद्य एव कायोत्सर्गेऽतिचारं किं न ध्यायन्ति ? उच्यते ‘निदा’

निदामत्तो न सरइ, अइयारं मा य घट्णंऽणोऽन्नं । किइअकरणदोसावा, गोसाई तिन्नि उस्सग्गा ॥१५२०॥

वन्दने तमसि अन्योन्यं माधूनां घट्टनं माऽस्तु, मन्दश्रद्धानां कृतिकर्मकारणदोषाच्च, गोसे ग्रातरादौ त्रय उत्सर्गाः कार्याः ॥ १५२० ॥ 'एतत्'

एतत्थ पढमो चरिते, दंसणसुद्धीए वीयओ होइ । सुयनाणस्स यततिओ, नवरं चितंति तत्थ इमं ॥ १५२१ ॥

मामायिकपूवं प्रथमः कायोत्मर्गधारित्रे, द्वितीयो दर्शनशुद्धौ, तृतीयः श्रुतज्ञाने स्यान्नवरं किन्तु तत्रेभं रात्र्यतीचारं चिन्तयति ॥ १५२१ ॥ नमस्कारेण पारयित्वा सिद्धानां स्तुतिं कृत्वा प्राग्विधिना वन्दित्वाऽऽलोचयन्तीत्यादि सन्ध्यात्रयं यात्रतृतीयपन्दनादनुयायाचार्यादीन् क्षमयित्वा सामायिकादिपूर्वं चरमे उत्सर्गे चिन्तयन्ति 'कंमि निओगे निउत्ता वयं गुरुहिं ? तो तारिसं तं पवज्जामो जारिसेण तस्म हाणी न भवइ' । नियोगो वैयाधूरयपठनाद्यादेद्यः, ततस्तत्तपः कार्यं येन गुमांदंश्रद्धानिर्न स्यात् । ततः किं तपोऽथ करिष्ये इति चिन्तयति । अत्र गाथे 'तइ' 'अह'

गुमांदंश्रद्धानिर्न स्यात् । ततः किं तपोऽथ करिष्ये इति चिन्तयति । अत्र गाथे 'तइ' 'अह'
गुमांदंश्रद्धानिर्न स्यात् । ततः किं तपोऽथ करिष्ये इति चिन्तयति । अत्र गाथे 'तइ' 'अह'
गुमांदंश्रद्धानिर्न स्यात् । ततः किं तपोऽथ करिष्ये इति चिन्तयति । अत्र गाथे 'तइ' 'अह'
गुमांदंश्रद्धानिर्न स्यात् । ततः किं तपोऽथ करिष्ये इति चिन्तयति । अत्र गाथे 'तइ' 'अह'

तदप निसाइयारं, चितइ चरमंमि किं तत्र काहं ? । छम्मासा एगदिणाइहाणि, जा पोरिसि नमो वा १५२२
अहमवि मे खामेसी तुव्भेहिं समं अहं च वंदामि । आयरियसंतियं नित्यारगा उ गुरुणो अ वयणाइं १५२३
कृतीचं निग्रातीचारं चिन्तयति । चरमे कायोत्मर्गे चिन्तयति किं तपः करिष्ये ? तत्र पणमासाद्यं एकदिनान्तं तपश्चिन्तयति यथा-पण्णामतपः कुं, न शक्नोमि, ततः एकादशेन, ततः ५-४-३-२-१ मासा एकादो-
नाशिन्याः । ततोऽर्द्धमासो यावत्तुर्थं चिन्तयं । तत आचाम्लं एकस्थानं यावन्नमस्कारमहितं वा । एवं यत्तपोऽग्रठः कर्तुं

क्षमस्तत् हृदये धरति । पच्छा वंदिता गुरुसक्खियं पवञ्जति । सन्वे नमोक्कारइत्ता समगं उट्ठेति वोसिरावेति निसीयंति य, एवं पोरिसिमाइसु विभामा । ततस्तिस्सः स्तुतीः प्राग्वत् । परमल्पस्वरं वदन्ति यथा गृहकोकिलादिसत्त्वा न जाग्रति । ततो देवे वंदंति । ततो बहुवेलं संदिमार्चिंति । ततो सुहणंतगं पडिलेहिंति । पुणो उवहिं संदिमार्चिंति पडिलेहिंति य । ततो वमहिं पडिलेहिय कालं निवेण्ति । अन्ये आहुः स्तुतेरु कालप्रवेदना, एवं च पडिक्कमणकालं तुलेंति, जहा पडिक्कंताणं थुइअवसाणे चैव पडिलेहणवेला भवइ ॥ १५२२-२३ ॥ गतं रात्रिकं इदाणि पक्खियं, जाहे देवसियं पडिक्कंता भवन्ति निवडुगपडिक्कमणेणं ताहे गुरु निचिसंति, तओ साह वंदित्ता भणन्ति-‘ इच्छामि खमासमणो पक्खियं खामणं ’ति । एत्थ पढमं खामणसुचं ‘ इच्छामि ’

इच्छामि खमासमणो ! उवट्ठिओमि अब्भितरपक्खियं खामेउं, पन्नरसण्हं दिवसाणं पन्नरसण्हं राईणं जं किंचि अपत्तियं परपत्तियं भत्ते पाणे विणए वेयावच्चे आलावे संलावे उच्चासणे समासणे अंतरभासाए उवरिभासाए जं किंचि मज्झ विणयपरिहीणं सुहुमं वा बायरं वा तुब्भे जाणह अहं न याणामि तस्स मिच्छामि दुक्कडं (सूत्रम्)

हे क्षमाश्रमण ! श्राम्यतीति श्रमणः क्षमादिदशविधघर्मप्रधानः श्रमणः क्षमाश्रमणस्तस्याह्वानं, ओकारान्तत्वं प्राकृतत्वात्, अहं इच्छामि क्षमयितुं, न केवलं इच्छामि किन्तु अम्युत्थितोऽस्मि आरब्धोऽस्मि । पक्षाम्यन्तरभवमतीचारं

पादिकं धर्मयितुं । 'पञ्चमण्डं०' पञ्चदशानां दिवसानां पञ्चदशानां रात्रीणां अम्यन्तरे इति शेषः । इह तिथयः
 पञ्चदशैव स्युः । तिथ्यद्वं पूर्वं दिनः पाश्चात्यं तु रात्रिः । एवं चतुर्मासिके चतुर्णां मासानां अष्टानां पक्षाणां विंश-
 स्युत्तरशतदिनरात्रीणां अभ्यन्तरे इति, सांवत्सरे तु द्वादशानां मासानां चतुर्विंशतिपक्षाणां पञ्चदशत्रिंशतरात्रिदिनानां मध्ये
 इति शेषः । अत्र रात्रिशब्दस्यादानं रात्रौ प्रतिक्रमणकृतेः अन्यथा दिनस्यैव प्राधान्यं । तत्र त्रिंशत्तिथिभिर्मस इत्यादि ।
 वार्षिकेऽधिकमासो मामनामादियुक्त्या मध्य एवान्तर्भूतस्तेन ३६० तिथयः । अधिकमामक्षेपे तु ३९० तिथयः स्युः । परं
 मासस्याभिन्नत्वात्तिथयोऽप्यधिकमासस्याभिन्ना एव विवक्षिताः, तेन व्यवहाराद् द्वादश मासा उच्यन्ते । व्यवहारोऽपि
 मान्यः यतो व्यवहारादेव वन्दनादिव्यवहारोऽस्ति, अन्यथा शिष्योऽपि मुक्तौ गुरुरपि दुर्गतौ गच्छन् श्रूयते । 'जं किञ्चि,
 यत्किञ्चित्सामान्यतोऽशेषं वा 'अपत्तियं' वा 'अपत्तियं'ति प्राकृतत्वादप्रीतिकं अप्रीतिमात्रकं 'परपत्तियं' प्रकृतमप्रीतिकं परप्रत्ययं वा परहे-
 तुकं उपलक्षणादात्मप्रत्ययं वा भवद्विषये मम जातं, भवतां वा मया जनितं इति शेषः, तस्य मिथ्या मे दुष्कृतं इति सम्बन्धः ।
 तथा भक्ते भोजने पाने विनयेऽभ्युत्थानादिरूपे, वैयाघ्रस्ये औपघषध्यदानादिनोपष्टम्भकरणरूपे, आलापे सकृज्जल्पे, संलापे
 मिथःकथायां, उच्चासने समासने च, अन्तरभाषायां पूज्यस्य वदतोऽन्तरे वचने, एवं गुरुवाक्यानन्तरमेव तस्यैवार्थस्य भाषणं
 उपरिभाषायां, यत्किञ्चित्समस्तं सामान्यतो वा, मम विनये परिहीणं शिक्षारहितत्वं जातं दक्ष्यं वा चादरं वा यूयं जानीथ यत्कि-
 ञ्चिदहं पुनर्न जानामि मूढत्वाच्चस्य दोषस्य मिथ्यादुःकृतं, इमं दोषं त्यजामीत्यर्थः । अत्र गुरुवाक् 'अहमवि त्वामेमि तुम्मे'
 अहमपि युष्मान् क्षमयामि एवं क्षामणानि कृत्वा जघन्येन त्रीन् उत्कृष्टं सर्वान् क्षमयेत् । ततो गुरुत्वायोर्ध्वस्य एव क्षमयति ।

साधवोऽपि सर्वे यथाक्रमं नवशीर्षा वदन्ति 'दैवसिकं प्रतिक्रान्तं पाथिकं क्षमयामः पन्नरसण्डं दिवसाणं इत्यादि' एवं शेषा अपि
 यथारत्नाधिकं क्षमयन्ति ततो वन्दित्वा भणन्ति दैवसिकं प्रतिक्रान्तं पाथिकं प्रतिक्रमयत । ततो गुरुस्तत्सन्दिष्टो चा पाथिक-
 प्रतिक्रमणं कर्षति । सेसा जहासत्ति काउस्सग्गसंठिया धम्मज्झाणोवगया सुणन्ति । इहाद्यान्त्याहत्साधुभिः पाक्षिकादिषु विशेषेण
 प्रतिक्रन्तव्यं, यथा-पृथ्वीपुरे जितारिसुप्रियाभूर्नन्दनः सुतोऽभूद्राज्ञा माऽस्य रोगो भावीत्यनागतचिकित्सायै वैधानूये । तेज्वे-
 कोऽवग् मदौषधं सन्तं रोगं हन्ति नीरोगं तु हन्ति । द्वितीयोऽवग् मदगदं रोगं हन्ति नीरोगे तु साम्यकृत् । तृतीयो मदौषधं
 रोगं निर्मूलं हन्ति नीरुजस्तु बलवर्णरूपादि बर्द्धयेत्तस्तेन सुतथिकित्सितः । एवमिदमावश्यकं सत्पापं हन्ति, अपापस्य
 तु गुणकृत्, एवमावश्यकयुक्तिः । अथ पाथिकचूर्णिः-इह किर साहुणो कयसयलेवेयालियकरणिजा सुरत्थमणवेलाए सामा-
 इयाइसुत्तं कट्ठिचा दिवसाइयारचित्तत्थं काउस्सग्गं करन्ति, तत्थ य गोसमुहणंतगाइयं अहिगयचेट्टाकाउस्सग्गपञ्जवसाणं दिव-
 साइयं चिन्तन्ति । नमोकारेण पारिचा चउवीसत्थयं पढन्ति । तओ संडासगे पडिलेहिचा उक्कडुयनिविट्ठा ससीसोवरियं कायं
 पमज्जन्ति । तओ परेण विणएण विगरणविसुद्धं किइक्रमं करेन्ति एवं वंदित्वा उत्थाय उभयकरगहियरओहरणा अद्वाव-
 णयकाया पुवपरिचित्तिए दोसे जहारायणियाए संजयभासाए जहा गुरु सुणंति तहा पवट्ठमाणसंवेगा मायामयविप्पमुक्का
 (अप्पणो विसुद्धिनिमिच्चं) आलोएन्ति, जइ नत्थि अइयारो वाहे सीसेण संदिसहत्ति भणिए गुरुहि पडिक्कमहत्ति भणि-
 यव्वं । अह अइयारो तो पायच्छित्तं पुरिमड्डाई दिति । गुरुदिन्नपडिवन्नपायच्छित्ता विहिणा निसीइत्ता समभावट्ठिया सम्म-
 मुवउत्ता अणवत्थपसंगमीया पए पए संवेगभावजमाणा दंसमसगाइ देहे अगणेमाणा पयंपएण सामाइयमाइयं पडिक्कमणसुत्तं

कहुंति जा तस्स धम्मस्सत्ति पदं, तओ उद्धट्ठिया अण्णुट्ठिओमि (आराहणाए इच्चाइयं जाव वन्दामि) जिणे चउवीसंति भणित्ता गुरू निविसन्ति । तओ साहू वंदित्ता भणन्ति ' इच्छामि खमासमणो उवट्ठिओमि अब्भितरपक्खियं खामेउं ' गुरू भणइ ' अहमवि खामेमि तुम्भेत्ति ' ताहे माहू मणंति ' पन्नरसण्हं दिव० ' एवं जहण्णेण तिन्नि वा पंच वा, चउमासिए संवच्छारिएसुं सत्त, उक्केसेणं तिसु ठाणेषु मवेगि खामिज्जन्ति । एयं तु संबुद्धाखामणं रायणियस्म भणियं । संबुद्धो वृद्धस्तस्य स्वयमेव लघुः क्षमयतीत्यर्थः । तओ कयकिइक्कम्मा उद्धट्ठिया पत्तेयखामणं करेति । तत्थ गुरू अन्नो वा जेहो पदमं उट्ठेज्ज कणिट्ठं भणइ ' अमुगनामधेया अब्भितरपक्खियं खामेमो पन्नरसण्हं दिव० ' । इमोवि भूनिद्धिय- जाणुसिरो कयंजली भणइ ' भगवं अहमवि खामेमि तुम्भे पन्नरसण्हं० ' । किं गुरू उट्ठित्ता खामेइ ? उव्यते मध्वजइजा- जावणत्थं जहा एस महप्पा मुत्तुमहंकारं जहा दवओ अण्णुट्ठिओ खामेइ, एवं भावओवि समुट्ठिओ खामेइ । किं च जे गुरूममीवाओ उत्तमतमा जब्बाइएहिं मा ते चित्तिजा एम नीयतरो अम्हे उत्तमतमत्ति काउं नयसिरो खामेइत्ति, एवं सेसावि । ताहे सवे कयकिइक्कम्मा भणन्ति देवसियं आलोएउं पडिक्कता पक्खियं पडिक्कमामो ? गुरू भणइ-सम्मं पडिक्कमहत्ति ।

अथ पाक्षिकध्वजं ' तित्थंकरे '

तित्थंकरे अ तित्थे, अत्तित्थसिद्धे अ तित्थसिद्धे य । सिद्धे जिणे रिसी, महरिसी य नाणं च वंदामि ॥ १ ॥ जे अ इमं गुणरयणसाथरमविराहिज्जण तिण्णसंसार । ते मंगलं करित्ता, अहमवि

आराहणाभिमुहो ॥ २ ॥

तीर्थेकरान्, तीर्थे इति गणधरसंघौ, तथाऽतीर्थसिद्धांश्च महदेव्यादीन्, तीर्थस्थापनायाः प्राक् सिद्धान्, तीर्थे सिद्धान् तीर्थे उत्पन्ने सति सिद्धान्, अन्यांश्चाऽप्यनेकभेदान् सिद्धांश्च, जिनान् सदेहकैमलिनः, ऋषीन् जिनकल्पिकस्थविरकल्पिकादीन् सामान्यान्, महर्षीन् लब्धिप्राप्तान्, ज्ञानमिति पञ्चज्ञानानि, चञ्चन्दादृशेनचारित्रे च वन्दे, चञ्चन्दः समुच्चये ॥१॥ तथा 'जे अ' ये च एवार्थे, इमं रह्यमाणं, गुणाः साधुगुणास्त एर रत्नानि सर्वोत्तमगुणा इत्यर्थस्तेषां प्राचुर्यं सगरमिन् सागरं अविराध्य तीर्णसंसारा जाताः तान् मङ्गलं कृत्वा शुभमनोगीःकायगोचरमानीयाहमपि भवोचारायाशयनाभिमुखोऽस्मि ॥२॥ तथा 'मम' मम मंगलमरिहता, सिद्धा साहू सुयं च धम्मो अ । खंती गुत्ती मुत्ती, अज्जवया मद्दवं चेव ॥ ३ ॥

अर्हदाद्याः, धर्मधारित्रधर्मः अहिमादीनि च मङ्गलं कुर्युः । गुप्तिः संलीनता, मुक्तिर्निर्लोभताऽऽर्जवता निर्मयिता । अर्हदादीनां पूर्वगाथोक्तावपि प्राक् प्रणामायात्र तु मङ्गलाधिकारे भणनान्न दोषः ॥ ३ ॥ अथाराधनायै महाव्रतानि वक्तुमना आह 'लोगं'

लोगंमि संजया जं, करिति परमरिसिंदेसिअमुआरं । अहमवि उवाट्ठिओ तं महवयउच्चारणं काउं ॥४॥

लोके तिर्यग्लोके संयत्ता ऋषयो णां परमर्षिभिर्गणधरादिभिर्दिष्टां उक्तां उदागं भव्यां महाव्रतोच्चारणां सामान्यत उभय- सन्ध्यं विश्लेषतः पञ्चान्तादिषु कुर्वन्ति, अहमपि ता कर्तुं उपस्थिता आहूतः ॥ ४ ॥ 'से किं'

से किं तं महद्वयउच्चारणा ? महद्वयउच्चारणा पंचविहा पणत्ता राइभोअणवेरमणछट्ठा,
तंजहा-सवीओ पाणाइवायाओ वेरमणं १ सवाओ मुसावायाओ वेरमणं २ सवाओ अदिन्ना-
दाणाओ वेरमणं ३ सवाओ मेहुणाओ वेरमणं ४ सवाओ परिग्गहाओ वेरमणं ५ सवाओ राइ-
भोअणाओ वेरमणं ६ ।

तत्थ खलु पढमे भंते ! महद्वप पाणाइवायाओ वेरमणं, सबं भंते ! पाणाइवायं पच्चक्खामि,
से सुहुमं वा वायरं वा तसं वा थावरं वा नेव सयं पाणे अइवाएज्जा नेवत्तेहिं पाणे अइवायाविज्जा
पाणे अइवायंते वि अन्नं न समणुजाणामि जावजीवाए तिविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न
करेमि न कारवेमि करंतंपि अन्नं न समणुजाणामि, तस्स भंते ! पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि
अप्पाणं वोसिरामि । से पाणाइवाए चउविहे पन्नत्ते, तंजहा-द्वओ खित्तओ कालओ भावओ,
द्वओ णं पाणाइवाए छसु जीवनिक्काएसु, खित्तओ णं पाणाइवाए सबलोए, कालओ णं पाणाइवाए
दिआ वा राओ वा, भावओ णं पाणाइवाए रागेण वा दोसेण वा, जं मए इमस्स धम्मस्स केवल्लि-

पणत्तस्स अहिंसालक्खणस्स सच्चाहिट्ठियस्स विणयमूलस्स खंतिप्पहाणस्स अहिरण्णसोवन्नियस्स
उवसमपभवस्स नववंभचेरुत्तस्स अपयमाणस्स भिक्खाविच्चियस्स कुक्खीसंवलस्स निरगिसरणस्स
संपक्खालियस्स चत्तदोसस्स गुणगाहियस्स निवियारस्स निवित्थिलक्खणस्स पंचमहव्वयजुत्तस्स
असंनिहिंसंचयस्स अविंसंवाइअस्स संसारपारगामिअस्स निवाणगमणपजवसाणफलस्स पुब्बि
अन्नाणयाए असवणयाए अबोहीए अणभिगमेणं अभिगमेण वा पमाएणं रागदोसपडिवद्धयाए
वालयाए मोहयाए मंदयाए किडुयाए तिगारवगुरुयाए चउक्कसाओवगएणं पंचिदिओवसट्ठेणं
पडिपुण्णभारियाए सायासोक्खमणुपालयंतेणं इहं वा भवे अन्नेसु वा भवग्गहणेसु पाणाइवाओ
कओ वा काराविओ वा कीरंतो वा परेहिं समणुच्चाओ तं निंदामि गरिहामि, तिविहं तिविहेणं
मणेणं वायाए काएणं अईअं निंदामि पडुपन्नं संवरेमि अणागयं पच्चक्खामि सवं पाणाइवायं
जावजीवाए, अणिस्सिओहं नेव सयं पाणे अइवाएज्जा नेवन्नेहिं पाणे अइवायावेज्जा पाणे अइवा-
यंतेवि अन्ने न समणुजाणिज्जा, तंजहा-अरिहंतसक्खियं सिद्धसक्खियं साहुसक्खियं देवक्खियं

अप्पसक्खिअं, एवं भवइ भिक्खू वा भिक्खुणी वा संजयविरयपडिहयपच्चक्खायपावकम्मे दिआ वा राओ वा एगओ वा परिसागओ वा सुत्ते वा जागरमाणे वा, एस खलु पाणाइवायस्स वेरमणे हि ए सुहे खमे निस्सेसिए आणुगामिए [पारगामिए], सवेसिं पाणाणं सवेसिं भूयाणं सवेसिं जीवाणं सवेसिं सत्ताणं अदुक्खणयाए असोयणयाए अजूरणयाए अतिप्पणयाए अपीडणयाए अपरिआवणयाए अणुइवणयाए महत्थे महागुणे महाणुभावे महापुरिसाणुचिन्ने परमरिसिदेसिए पसरत्थे, तं दुक्खक्खयाए कम्मक्खयाए मोक्खयाए वोहिलाभाए संसारुत्तारणाएत्तिकहु उव्वसंपजित्ता णं विहरामि । पढमे भंते ! महवए उवट्ठिओमि सब्बाओ पाणाइवायाओ वेरमणं ॥ १ ॥

‘से’ अथ किं तन्महाव्रतोच्चारणाख्यं वस्तु ? इति विनीतमध्यस्थसबुद्धिशिष्यप्रश्ने गुरुरादराय शिष्यवचनं उच्चार्यहमहाव्रतोच्चारणा पञ्चविधा प्रज्ञप्ता आद्यान्त्यार्हद्वय्यां, रात्रिमोजनविरमणं पष्ठं यस्यां सा रात्रिमोजनविरमणपट्टी । तद्यथा तन्महाव्रतोच्चारणं यथा—सर्वस्मात् प्राणातिपाताद्विरमणं, सर्वस्मान्मृषावादाद्विरमणं, सर्वस्मादत्तादानाद्विरमणं, सर्वस्मान्मेथुनाद्विरमणं, सर्वस्मात्परिग्रहाद्विरमणं, सर्वस्माद्रात्रिमोजनाद्विरमणं । तत्र खलु हे भदंत ! हे गुरो ! प्रथमे महाव्रते प्राणातिपाताद्विरमणं निवर्त्तनं निनैरुक्तं, ततो मया ग्राह्यमिति ध्यात्वा हे भदंत ! सर्वे प्राणातिपातं प्राणा इन्द्रियोद्धासाद्यास्तेषामतिपातं

जीवाद्वियोजनं तं प्रत्याख्यामि त्यजामि । 'से' यथा सूक्ष्मं लघु बादरं स्थूलं वा, निश्चये त्रसं वा स्यावरं वा, जीवं आश्रित्य
सूक्ष्मसूत्रसः कुण्ड्यादिः स्यावरो वनस्पत्यादिः, बादरसूत्रो गवादिः स्यावरः पृथिव्यादिः, प्राणान् इन्द्रियादीन् स्वयं नैवातिपा-
तये न हन्मि नैवान्यैः प्राणानतिपातये घातये । प्राणानतिपातयतो मृतोऽपिशब्दादन्यान् घातयतो हिंसायां अनुज्ञापयतोऽ-
न्याद्य समनुजानेऽनुज्ञां न ददे । यावज्जीवया आयुष्मावधिना परतोऽचिन्तनात्, त्रिविधं त्रिप्रकारं प्राणातिपातं करोति कारय-
तीत्यादिरूपं त्रिविधेन मनसा वाचेत्यादिकरणेन निरयामि, यथा 'मरणेण०' मनसा हिंसां न कुर्वे वाचा न कुर्वे कायेन न कुर्वे ।
तथा मनसा न कारयामि वाचा न कारयामि कायेन न कारयामि । मनसाऽन्यं हिंसां कुर्वन्तं अपिशब्दादन्यं कारयन्तं
अनुजानन्त्वमपि न समनुजानामि । एवं वाचा, एवं कायेन । तत्र प्राक् 'नेत्र' सयं पाणे अङ्गवाएञ्जा इत्याद्युक्तेऽपि यत् मरणेण०
न करोमीत्यादिरु(द्यु)क्तिस्तच्चित्तशुद्धौ करणपूर्वकयोगनियेधाख्यानं व्यक्त्या । हे मन्दत ! तस्यातीतकालकृतप्राणातिपातस्य प्रति-
क्रमामि निरुत्ते निन्दामि स्वमाधि, गर्हामि गुरोः पुरः, आत्मानं हिंसाकारिणं व्युत्सुजामि त्यजामि । अत्र यथा न करोमि०
इत्यादि हिंसाविषयं उक्तं तथाऽग्रे शेषव्रतेषु स्वयन्दोषनिषेधौ वाच्यौ, यथा मृषावादे न करेमि न कारवेमि इत्यादौ मृषा-
वादं मनसा न करोमि वाचा न करोमि कायेन न करोमीत्यादि स्वयं ज्ञेयम् । 'से पाणाङ्गवाए० वोसिरामि' स प्राणातिपात-
श्चतुर्विधः प्रज्ञप्तः सर्वाजिनैरुक्तः, तद्यथा-तच्चतुर्विधत्वं यथा स्याच्चथाह-द्रव्यतः क्षेत्रतः कालतः भावतः स्यात् । तत्र द्रव्यतः
प्राणातिपातः जीवव्रव्यानाश्रित्य ज्ञेयः पट्सु जीवनिर्कायेषु स्यादिति । क्षेत्रतः सर्वलोकैक्ये चतुर्दशरज्जुमाने हिंसा स्यात्,
यतो जन्तुः सर्वत्रार्धतरन् जन्तून् हन्ति सर्वलोके च जीवाः सन्ति । कालतो दिवा रात्रौ वा । भावतो रागेण शरीरविषया-

दीनामिच्छया, द्वेपेण अग्नीत्यां, मायालोभौ रागः क्रोधमानौ द्वेषः, प्राणातिपातः स्यादेवं चतुर्धा । तथा द्रव्यतो हिंसा
 भावतश्च हिंसकानां, द्रव्यतो हिंसा न मात्रात् अप्रमत्तपेर्गत्तौ, भावतो हिंसा न ब्रव्यात् रौद्रध्यायिनोऽयतस्य,
 न द्रव्यतः न भावतः अप्रमत्तस्थितस्य ४ एवं चतुर्भङ्गी ज्ञेया । तत्र द्रव्यतो बाह्यतः भानतस्त्वभ्यन्तर इत्यर्थः । तथा
 ' ज पि य मए० ' (जं मए०) यदपि मयाऽस्य केवलिभिः प्रज्ञप्तस्य १ अहिंसालक्षणस्य अहिंमारूपस्य २ सत्येनाधिष्ठी-
 तस्य ३, विनयमूलस्य ४, क्षान्तिप्रधानस्य ५, हिरण्यं अघटितं सुवर्णं रूप्य च, सुवर्णं घटितं, ताम्यां रहितस्याहिरण्यसौमर्णि-
 कस्य, सुवर्णमेव सौवर्णिकं स्वार्थे इक्षणं ६, उपश्रमात् इन्द्रियमनोनिग्रहात् प्रभवस्य उत्पद्यमानस्य ७, नवविधब्रह्मचर्येण
 गुप्तस्य गुप्तेन्द्रियस्य ८, अपचमानस्य पचनरहितस्य ९, भिक्षावृत्तेः भिक्षया वृत्तिर्धर्महेतुदेहपालनं तत्रायुक्तस्य १०, कुक्षौ
 उदरे एव शुंघलं यत्र संचयरहितत्वेन तस्य कुक्षिशंखलस्य ११, निरग्निशरणस्य निर्गतोऽग्निः शरणं गृहं च यस्मात् स
 निरग्निशरणः तस्य १२, स्वभावनिर्मलत्वेन ममप्रक्षालितस्य चोक्षस्य १३, त्यक्तमिथ्यात्वादिदोषस्य १४, गुणग्राहिणः
 १५, निर्विकारस्य विषयोन्मादरहितस्य १६, निवृत्तिरेव लक्षणं रूपं यस्य जिनधर्मस्य दयाविरतिरूपत्वात् १७, पञ्चमहाव्रत-
 युक्तस्य १८, असंनिधिसंचयस्य संनिधिनिश्चयाहास्यथापनं तस्य संचयेन रहितस्य १९, अग्निसनादिनः प्रसंवादरहितस्य २०,
 संसारपारगामिनः २१, निर्वाणगमनपर्यवसानफलस्य निर्वाणगमनमेव पर्यवसाने सर्वोत्कृष्टसुकृतस्यान्ते फलं यस्य तस्य २२,
 एवं द्वाविंशतिविशेषणविशिष्टधर्मस्येति विशेष्यपदं इमस्स धम्मस्स सम्बन्धे ज्ञेयं । ततो धम्मस्य ' पुष्पि अन्नाण० ' पूर्वम-
 ज्ञानतया १ अश्रवणतया २ अवोच्याऽसम्यग्रुच्या ३ गुरोर्व्याख्यातोऽपि अनभिगमेन तत्त्वानधिगमेन ४ एवं चतुर्भिः

प्रकारैः, तथाऽभिगमेन वा धर्मस्याधिगमेनाऽपि वा सता प्रमादेन यतनाऽनुपक्रमेण १, रागद्वेषप्रतिवद्धतया २, बालतया
 शिशुतया ३, मोहतया शरीरद्रव्यादिभोगेन ४, मन्दतया मूर्खतया ५, क्रीडतया केलिप्रियतया ६, ऋद्धिरमसुखरूपैस्त्रिभिर्गौरवै-
 गुरुतया सर्गवतया, तत्र गौरवं ऋद्ध्यादीनां प्रार्थनं प्राप्तौ च गर्वः ७, चतुर्भिः कर्पायैरुपगतेन युक्तेन ८, पञ्चेन्द्रियोप-
 वशात्तेन पञ्चेन्द्रियाणां उप सामीप्ये वशेन आयत्ततया आर्त्तेन पीडितेन ९, प्रतिपूर्णभारितया सारः कर्मबलं तदस्यास्तीति
 भारी तस्य भावेन १०, सातसुखं संसारसुखं अनुपालयताऽनुभवता ११, एवमेकादशकारणैः इहमचेऽन्येषु वा भवग्रहणेषु
 प्राणातिपातः कुतो वा कारितो वा परैः क्रियमाणो वा सम्यगनुज्ञातः । तं त्रिविधं प्राणातिपातं त्रिविधेन करणेन मनआदिना
 निन्दाभि गहर्हिमि । अत्र 'अन्नाणयाए' मुख्याश्चत्वारो हिंसासृपाचादादीनां हेतवः, प्रमादादीन्येकादश च कारणानि । एवमत्रेऽपि ।
 तथा अतीतं प्राणातिपातं निन्दामि, प्रत्युत्पन्नं संवृणोमि अकरणेन, अनागतं प्रत्याख्यामि निषेधेन, सर्वे विकालप्राणातिपातं
 निषिध्य, यावज्जीवयाऽनिश्चितः इहलोकाद्याशंसाशुक्तोऽहं । काऽप्यत्र 'नेव सयं पाणे अइवाइल्ले' त्यादि पाठोऽपि । कतिमाक्षिकं व्रतं
 प्रपन्न इत्याह, तद्यथा-अर्हत्साक्षिकं, सिद्धसाक्षिकं, साधुसाक्षिकं, देवा भवनपत्याद्याश्चेत्याद्यधिष्ठापिनोऽन्ये वा प्रयुक्ताग्रघयो
 यत्र तदेवसाक्षिकं यतो 'विरहपडिवत्तिकाले चिह्नवन्दणोचयारेण अवस्म महासन्निहिया देवया गन्निहाणंमि भवन्ति, अउ देव-
 सखिलयं' इति चूर्णिः । तथा आत्मसाक्षिकं आत्मनः शुद्धपरिणामात्प्रत्यक्षं । तथा एवं भवति मिथुः मिथुणी वा । संयतः
 सप्तदशमेदसंयमवान्, विरलो विरतिमान्, प्रतिहतं अल्पबलं कुतं, प्रत्याख्यातं हेत्वभावेन वृद्ध्यभावाच्चिपिद्धं पापकर्म येन
 स संयतविरतप्रतिहतप्रत्याख्यातपापकर्म्मो, दिवा रात्रौ वा, एको वा पर्यद्गतः साधुः सभागतो वा, सुप्तो वा निद्रो द्वौ यामौ

जाग्रद्वा, एवं भवेत् प्राणातिपातविरतिमान् । 'एस०' एतत् खलु प्राणातिपातविरमणं हितं, हितकारि पथ्यवत् । सुखं सुखकारि शीताम्बुपानवत्, क्षमं युक्तं, निःश्रेयसिकं मुक्तिदं, अनुगामिकं अनुगमनशीलं भवान्तरे सुखदानात्, पारगामिकं संसारपारदायिकं, सर्वेषां प्राणानां, प्राणा द्वित्रिचतुरिन्द्रियाः, भूताः वृक्षाः, जीवाः पञ्चेन्द्रियाः, सत्त्वाः शेषात्मानस्तेषामदुःखतया, दुःखस्याकरणेन, अशोचनया शोकानुत्पादनेन । अजरण्या भारवाहनादिना देहजीर्णताऽनुत्पादनेन, अतापनया स्वेदलालाऽश्रुतपातकारणवर्जनेन, अपीडनयाऽपरितापनया, पीडा पदाक्रमणादिना देहपीडा, परितापस्तापादिसहनं मनःसन्तापनं वा । अनुपद्राचणया उपद्रवाकरणेन, उपद्रवो हिंसा उन्नासनं वा । ततोऽयमर्थः—सर्वप्राणादीनां अदुःखनादिना इदं महाव्रतं स्यात् । व्रतमिदं 'महत्त्वे' महार्थं महाफलं, महागुणं महागुणैः क्षमादिभिर्युक्तं, महानुभावं, महापुरुषैरर्हवादिभिरनुवीर्णं पालितं, परमपिबिम्बितं उक्तं, प्रशस्तं भव्यं, तद् दुःखक्षयाय, कर्मक्षयाय, मोक्षतायै मोक्षलक्ष्म्यै, बोधिलाभाय सम्यक्त्वश्रुद्धिकरणेन, भवान्तरे च सम्यक्त्वलामकृत्या तद्भव एव वा बोधिलाभाय, संसारोत्तराणाय भवत्विति कृत्वा, उपसम्पद्य स्वीकृत्य विहरामि, मासकल्पादिनान्यथाव्रतप्रपत्तैर्वैयर्थ्यात् । अथ निगमयति 'पढमे भंते' हे मंदत ! प्रथमे महाव्रते उपसामीप्येन तत्परिणामापत्त्या स्थितोऽस्मि, इतः सर्वस्मात्प्राणातिपाताद्विरमणं ममाऽभूत् । अत्राऽपि भदंतपदेन, एवं आदिमध्यान्तेषूपन्यस्तेन गुर्वपृच्छया किञ्चिन्न कार्यं, कृतं च तस्मै ज्ञाप्यं । एवं आराधकः स्यादित्याह—उक्तमाद्यं व्रतं ॥ १ ॥ अथ द्वितीयमाह 'अहावरे दोचे०'

अहावरे दोचे भंते ! महद्वप मुसावायाओ वेरमणं, सबं भंते ! मुसावायं पच्चक्खामि, से

कोहा वा १ लोहा वा २ भया वा ३ हासा वा ४ नैवं सयं मुसं वएज्जा नैवंनेहिं मुसं वायी-
 वेज्जा मुसं वयंतेवि अन्नं न संमणुजाणामि, जावज्जीवाए तिविहं तिविहेणं, मणेणं वायाए का-
 एणं न करेमि न कारवेमि करंतंपि अन्नं न संमणुजाणामि, तस्सं भंते ! पडिक्कंमामि निंदामि
 गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि । से मुसावाए चउविहे पन्नत्ते, तज्जेहा-द्वओ १ खत्तओ २ का-
 लओ ३ भावओ ४, दव्वओ णं मुसावाए सबदव्वेसु, खित्तओ णं मुसावाए लोए वा अलोए
 वा, कालओ णं मुसावाए दिआ वा राओ वा, भावओ णं मुसावाए रागेण वा दोसेण वा, जं
 मए इमस्स धम्मस्स केवल्लिपणत्तस्स अहिंसालक्खणस्स सच्चाहिट्ठियंस्स विणयमूलंस्स खंति-
 प्पहाणस्स अहिरणसोवन्नियस्स उवसमपेभवस्स नैवंभवेरुत्तस्स अपयमाणंस्स भिक्खांवि-
 त्तियस्स कुम्भीसंवलस्स निरीगसरणस्स संपक्खालियस्स चत्तदोसंस्स गुणगाहियस्स निव्विया-
 रस्स निव्वित्तिलक्खणस्स पंचमहव्वयजुत्तस्स असंनिहिसंचयस्स अविसंवाइअस्स संसारपागामि-
 यस्स निव्वाणगमणपज्जवसाणफलस्स पुंवि अन्नोणयांए असंवणयांए अवोहीए अणंभिग्गेणं

अभिगमेण वा पमाएणं रागदोसपडिवद्धयाए वालयाए मोहयाए मंदयाए किडुयाए तिगारव-
 गुरुयाए चउक्कसाओवगएणं पंचिदिओवसट्टेणं पडिपुन्नभारियाए सायासोक्खमणुपालयंतणं इहं
 वा भवे अन्नेसु वा भवग्गहणेसु मुसावाओ भासिओ वा भासाविओ वा भासिजंतो वा परोहिं
 समणुन्नाओ तं निदामि गरिहामि, तिविहं तिविहेणं मणेणं वायाए कायेणं अईअं निदामि
 पडुपन्नं संवरेमि अणागयं पच्चक्खामि सबं मुसावायं जावजीवाए, अणिस्सिओहं नेव सयं
 मुसं वएज्जा नेवन्नेहिं मुसं वायावेज्जा मुसं वयंतेवि अन्ने न समणुजाणिज्जा । तंजहा-अरिहंत-
 सक्खिअं सिद्धसक्खिअं साहुसक्खिअं देवसक्खिअं अप्पसक्खिअं, एवं भवइ भिक्खू वा भिक्खु-
 णी वा संजयविरयपडिहयपच्चक्खायपावक्कमे दिआ राओ वा एगओ वा परिसागओ वा सुत्ते वा
 जागरमाणे वा, एस खल्लु मुसावायस्स वेरमणे हिए सुहे खमे निस्सेसिए आणुगामिए [पारगा-
 मिए] सब्बेसिं पाणाणं सब्बेसिं भूयाणं सब्बेसिं जीवाणं सब्बेसिं सत्ताणं अटुक्खणयाए असोअणयाए
 अजरूणयाए अतिप्पणयाए अपीडणयाए अपरिआवणयाए, अणुदव्वणयाए महत्थे महागुणे महा-

णुभावे महापुरिसाणुचिन्ने परमरिसिदेसिष् पसत्थे तं दुक्खक्खयाए कम्मक्खयाए मोक्खयाए
 वोहिलाभाए संसारुत्तारणाएत्तिकहु उवसंपजित्ता णं विहरामि । दोच्चे भंते ! सहवए उवट्ठिओमि
 सव्वाओ मुसावायाओ वेरमणं ॥ २ ॥

अथाऽपरस्मिन् द्वितीये हे भदंत ! महाव्रते सर्वस्मान्मृपावादात् असत्यवादाद्विरमणं करोमि । सर्वं भदंत ! मृपावादं प्रत्या-
 ख्यामि यथा क्रोधाद्वा लोभाद्वा हास्याद्वा, नैव स्वयं मृपां वदामि, प्राकृतत्वाद्विभक्तव्यस्त्ययः, नैवान्यैर्मृपां वादये, मृपां वद-
 तोऽप्यन्यान् समनुजानामि । तथा यावज्जीवं मृपात्रादं त्रिविधं वदनवादनानुमतिरूपं, त्रिविधेन करणेन न करोमीत्यादि ।
 तस्यातीतकालमृपावादस्य प्रतिक्रमामि, मिथ्यादुःकृतेन आत्मानं मृपाभाषिणं व्युत्सृजामि । मृपावादश्चतुर्विधः प्रज्ञप्तः तद्यथा
 तन्मृपानादप्ररूपणं यथा स्यात्तथा वक्ष्ये द्रव्यत इत्यादि । द्रव्यतो मृपावादः सर्वद्रव्येव्विवति पइद्रव्याणामलीकस्वरूपादि-
 भाषणेन । क्षेत्रतः सर्वलोकेऽलोके च विषये वितथस्वरूपोक्त्या । कालभावी स्पष्टौ । रागेण मृपा यथा स्वः सदोषोऽप्यदोषः ।
 द्वयेण परोऽदोषोऽपि दोषीत्युच्यते । तथाऽन्यथा चतुर्दो मृपा यथा सनिहवः १ असत्थापनं २ अन्यार्थारूपाणं ३ गहर् ४ ।
 तत्र मतां निहवः यथा-नास्त्यात्मा १ । असतां स्थापनं अणुमात्र आत्मा २ । अन्यार्थारूपाणं गौरश्चः ३ । गहर् इहलोके गहिते
 काणे काणस्त्वमिति, परलोकगहिते क्षेत्रं कुपेत्याद्या । तथा सत्ये चतुर्भङ्गी द्रव्यतो मृपा न भावात् १, भावतो मृपा न द्रव्यात्
 २, द्रव्यभावाभ्यां मृपा ३, न द्रव्यान्न भावान्मृपा ४, तत्राद्यो भङ्गो दययाऽसत्यं वदतः १, द्वितीयो भङ्गो मिथ्यां वक्ष्यामीति

ह्यात्वा सत्यं वदतः २, तृतीयो ज्ञात्वाऽसत्यं वदतः ३, तुर्यो मनःशुद्ध्यासत्यं वदतः ४ । 'जं माए' इत्यादि प्राग्वत् । धर्मस्य अज्ञानतयाऽश्रवणतया मृषावादः स्वयं भाषितोऽनैर्भाषितो परैर्भाष्यमाणो वा समनुज्ञात इत्यादिसर्वे मृषावादाभिलाषेन पूर्ववद् व्याख्येयं । तत्र मृषावादादपि परस्य दुःखशोकजीर्णतादयो भावाः स्युस्तत आह—'अदुःखणयाए' इत्यादि । एवमदत्तादानादिष्वपि स्वधिया ज्ञेयं, यतोऽदत्तादानात् अदत्तादानं वा कुर्वतो दुःखादि जायते । अथ 'दोचे भंते महव०' उपस्थितोऽस्मि आहतोऽस्मि मृषावादाद्विरमणं कृतं । २ । 'अहावरे तच्चे'

अहावरे तच्चे भंते ! महवए अदिन्नादाणाओ वेरमणं । सबं भंते ! अदिन्नादाणं पच्चक्खामि । से गामे वा नगरे वा अरणे वा अप्पं वा बहुं वा चित्तमंतं वा अचित्तमंतं वा नेव सयं अदिन्नं गिण्हजा नेवन्नेहिं अदिन्नं गिण्हाविजा अदिन्नं गिण्हते वि अन्ने न समणुजाणामि जावजीवाए तिविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि करंतंयि अन्नं न समणुजाणामि तस्स भंते ! पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि अप्पाणं वोस्सिरामि । से अदिन्नादाणे चउबिहे पन्नत्ते, तंजहा-द्वओ खित्तओ काळओ भावओ । द्वओ णं गहण-धारणिजेसु दवेसु, खित्तओ णं अदिन्नादाणे गामे वा नगरे वा अरणे वा, काळओ णं

अदिन्नादाणे दिआ वा राओ वा, भावओ णं अदिन्नादाणे रागेण वा दोसेण वा, जं माए
इमस्स धम्मस्स केवलपन्नत्तस्स अहिंसालक्खणस्स सच्चाहिट्ठिअस्स विणयमूलस्स खंतिप्पहा-
णस्स अहिरणसोवणिगयस्स उवसमपभवस्स नववंभचेरुत्तस्स अपयमाणस्स भिक्खावित्ति-
स्स कुक्खीसंवलस्स निरगिसरणस्स संपक्खालिअस्स चचदोसस्स गुणगाहिअस्स निविआरस्स
निविट्ठिलक्खणस्स पंचमहद्वयजुत्तस्स असंनिहिसंचयस्स अविंसंवाइयस्स संसारपागामियस्स
निव्वाणगमणपज्जवत्ताणफलस्स पुर्वि अन्नाणयाए अत्तवणयाए अबोहीए अणभिगमेणं अभि-
गमेण वा पमाएणं रागदोसपडिवद्धयाए वालयाए मोहयाए मंदयाए किडुयाए तिगारवगुरुयाए
चउक्कसाओवगएणं पंचिदिओवसट्ठेणं पडिपुणभारियाए सायासोक्खमणुपालयंतेणं इहे वा भवे
अन्नेसु वा भवगहणेसु अदिन्नादाणं गहिअं वा गाहाविअं वा धिप्पंतं वा परेहिं समणुन्नायं तं नि-
दामि गरिहामि तिविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं अईअं निदामि पडुपन्नं संवरेमि अणा-
गयं पच्चक्खामि सबं अदिन्नादाणं जावज्जीवाए आणस्सिओहं नेव सयं अदिन्नं गिण्हिज्जा नेवन्नेहिं

अदिन्नं गिणहाविज्जा अदिण्णं गिणहंते वि अन्ने न समणुजाणिज्जा तंजहा-अरिहंतसखिखअं
सिद्धसखिखअं साहुसखिखअं देवसखिखअं अप्ससखिखअं एवं भवइ भिक्खू वा भिक्खुणी वा संजय-
विरयपडिहयपच्चक्खायपाचक्खमे दिआ वा राओ वा एगओ वा परिसागओ वा सुत्ते वा जागरमाणे
वा एस खलु अदिन्नादाणस्स वेरमणे हिय सुहे खमे निस्सेसिए आणुगामिए [पारगामिए] सबेसिं
पाणाणं सबेसिं भूयाणं सबेसिं जीवाणं सबेसिं सत्ताणं अबुक्खणयाए असोयया अजूरणयाए
अतिप्पणयाए अपीडणयाए अपरिआवणयाए अणुइवणयाए महत्थे महागुणे महाणुभावे महा-
पुरिस्ताणुचिपणे परमरिसिदेसिए पसत्थे तं दुक्खक्खयाए कम्मक्खयाए मोक्खयाए वोहि-
लाभाए संसारुत्तारणाएत्तिकहु उवत्संपज्जिता णं विहरामि । तच्चे भंते ! महव्वए उवट्ठिओमि
सबाओ अदिन्नादाणाओ वेरमणं ॥ ३ ॥

अथाऽपरस्मिन् वृत्तीये महाव्रते सर्वस्माददत्तादानाद्विरमणं अस्तु यथा ग्रामे वा नगरे वाऽरण्ये वा, अल्पं वा मूल्ये-
नाल्पं वृणादि, बहु वा बहुमूल्यं रत्नादि । अथ लघुप्रमाणं वज्रादि, स्थूलं अमारं रूतादि । यद्वाल्पं स्तोत्रं बहु धनं अणु
वक्ष्यं स्थूलं प्रौढं, किं तत् ? विचयस्य सचितं, अविचयस्य सचितं, वाञ्छन्दा अप्यर्थीः । नैव स्वयं अदत्तं शृङ्गीयान्नैवान्यैरदत्तं

ग्राह्यै, अदत्तं गृह्यतोऽप्यन्यान् समनुजानामि । यावज्जीवतया त्रिविधं अदत्तादानं कृतकारितानुमतिरूपं त्रिविधेन करणेन त्यजामि यथा 'मरणे' इत्यादि । तस्य भदंत ! अतीतादत्तादानस्य प्रतिक्रमामि० । अदत्तादानं चतुर्धा प्रज्ञप्तं-द्रव्यतो ग्रहण-धारणीयेष्विति ग्रहणार्हेषु धरणार्हेषु च द्रव्येषु वस्त्रादिषु, क्षेत्रतो ग्रामेषु वा, कालभावो स्पष्टौ । अत्र चतुर्भङ्गी द्रव्यतो भावतोऽर्चत्तादानं स्पष्टं १, द्रव्यतोऽदत्तादानं न भावाद् अस्त्वाद्विष्टार्थे अनुज्ञाप्य तृणादेर्ग्रहणे २, भावतोऽदत्तादानं न द्रव्यतः । दुष्टात्मनः साधोः ३, न द्रव्यतो न भावतः स्पष्टं ४ । 'जं मए' इत्यादि । अदत्तादानं गृहीतं वाऽन्यैर्ग्राहीतं वा गृह्यमाणं परैः समनुज्ञातं तन्निन्दामि० सर्वं ग्राह्यत्वं । एवं भदंत ! तृतीये महाव्रते अदत्तादानाद्विरमणं कृतं । ३ ।

अहोवरे चउत्थे भंते ! महवए मेहुणाओ वेरमणं । सवं भंते ! मेहुणं पच्चक्खामि । से दिवं वा माणुसं वा तिरिक्खजोणिअं वा । नेव सयं मेहुणं सेविज्जा नेवन्नेहिं मेहुणं सेवाविज्जा मेहुणं सेवते वि अन्ने न समणुजाणामि जावज्जीवाए तिविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारेमि करंतपि अन्नं न समणुजाणामि तस्स भंते ! पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि । से मेहुणे चउविहे पन्नत्ते, तंजहा-द्वओ खित्तओ कालओ भावओ । द्वओ णं मेहुणे ख्वेसु वा ख्वसहगएसु वा । खित्तओ णं मेहुणे उट्ठलोए वा अहोलोए वा तिरियलोए वा ।

कालओ णं मेहुणें दिंओ वा राओ वा । भावेंओ णं मेहुणें रागेण वा दोसेण वा । जं मए इमस्स
 धम्मस्स केवलपणत्तस्स अहिंसालक्खणस्स सच्चाहिट्ठिअस्स विणयमूलस्स खंतिप्पहाणस्स अहि-
 रन्नसोवन्निअस्स उवत्समपभवस्स नववंभचेरगुत्तस्स अपयमाणस्स भिक्खावित्तिअस्स कुक्खीसंव-
 लस्स निरगिस्सरणस्स संपक्खालिअस्स चत्तदोसस्स गुणग्गाहिअस्स निविआरस्स निवित्तिलक्ख-
 णस्स पंचमहव्वयजुत्तस्स असंनिहित्संचयस्स अविंसवाइअस्स संसारपारगामिअस्स निव्वाणगमणप-
 ज्जवंसाणफलस्स पुर्वि अन्नाणयाए असवणयाए अवोहीए अणभिगमेणं अभिगमेण वा पमाएणं राग-
 दोसपडिबद्धयाए बालयाए मोहयाए किहुयाए तिगारवगुरुयाए चउक्खसाओवगाएणं पंचिदिओवसट्ठेणं
 पडिपुण्णंभारिआए सायासोक्खमणुपालयतेणं इहं वा भवे अन्नैसु वा भवग्गहणेसु मेहुणं सेविअं वा
 सेवाविअं वा सेविज्जंतं वा परेहिं समणुन्नायं तं निदामि गरिहामि तिविहं तिविहेणं मणेणं वायाए
 काएणं, अईयं निदामि पडुपन्नं संवरेमि अणांगयं पच्चक्खामि, सबं मेहुणं जावजीवाए अणिसिओहं
 नेव संयं मेहुणं सेविज्जा नेवन्नेहि मेहुणं सेवाविज्जा मेहुणं सेवते वि अन्ने न समणुजाणिज्जा तं-

जहा-अरिहंतसखिअं सिद्धसखिअं साहुसखिअं देवसखिअं अप्सखिअं एवं भवइ
 भिक्खू वा भिक्खुणी वा संजयविरयपडिहयपच्चक्खायपाचकम्मे दिआ वा राओ वा एगओ वा
 परिसागओ वा सुत्ते वा जागरमाणे वा एस खलु मेहुणस्स वेरमणे हिए सुहे खमे निस्सेसिए
 आणुगामिए [पारगामिए] सब्वेसिं पाणाणं सब्वेसिं भूयाणं सब्वेसिं जीत्ताणं सब्वेसिं सत्ताणं अदुक्ख-
 णयाए असोयगयाए अजरुणयाए अतिप्पणयाए अपीडणयाए अपरिआवणयाए अणुइवणयाए
 महत्थे महागुणे महाणुभावे महापुरिसाणुचिन्ते परमरिसिदेसिए पसत्थे तं दुक्खक्खयाए कम्म-
 क्खयाए मोक्खयाए बोहिलाभाए संसारुत्तारणाएत्तिकहु उवसंपजित्ताणं विहरामि। चउत्थे भंते !
 महब्बए उवट्ठिओमि सत्ताओ मेहुणाओ वेरमणं ॥ ४ ॥

अथ चतुर्थे महाव्रते मैथुनाद्विरमणं कुर्वे, तद्यथा दिव्यं देवसम्बन्धि मैथुनं, मानुषं मनुष्यसम्बन्धि, तिर्यग्योनिकं पशुस-
 बन्धि, वाप्यर्थे, नैव स्वयं मैथुनं सेवे, नैवान्यैर्मैथुनं सेवेत्यन्यान् मैथुनं सेवयमानान् समनुजानामि। त्रिविधं मैथुनं कृतका-
 रितानुमतिरूपं त्रिविधेन करणेन मनआदिना न करोमि०। 'से मेहुणे' मैथुनं चतुर्द्धा-द्रव्यतः रूपेषु निर्जीवलेप्यादिरू-
 पेषु वा, रूपसहगतेषु वा सजीवदेहेषु द्रव्येषु। क्षेत्रत ऊर्ध्वलोके स्वर्गकरप्रसरयोजनश्रुता(स्वर्गमण्डला)दूर्ध्वाकाशदेशेषु।

अधोलोके दूर्यकरप्रमराधस्तनाकाग्रदंशेषु । तिर्यग्लोके सूर्यमण्डलाधस्तनरुप्रमरक्षेत्रेऽष्टादशशतयोजनरूपे । भावतो द्वेषेण परत्रिगोपनार्थं क्रीडमानाम्नां च मैथुनं । ' जं मए० ' इत्यादि । तत्र द्रव्यतो मैथुनं न तु भावादरुक्तद्विष्टद्विषो बलात्कारे, शेषमद्भाः स्वयं द्वेयाः । मैथुनं स्वयं सेवितं वा परैः सेवितं कारितमित्यर्थः परैः सेव्यमानं वा समनुज्ञातं । चाशब्दोऽत्र समुच्चये । तन्निन्दाभीत्यादि । तथा त्रिविधं कृतकारितादिमेदं मैथुनं त्रिविधेन मनआदिनाऽतीतं निन्दाभीत्यादि । ४ ।

अहावरे पंचमे भंते ! महद्वए परिग्गहाओ वेरमणं । सबं भंते ! परिग्गहं पच्चक्खामि । से अप्पं वा चहुं वा अणुं वा थूलं वा चित्तमंतं वा अचित्तमंतं वा, नेव सयं परिग्गहं परिगिणिहजा, नेव-
न्नेहिं परिग्गहं परिगिणहाविजा, परिग्गहं परिगिणहंते वि अन्ने न समणुजाणामि, जावज्जीवाए
तिविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि करंतंपि अन्नं न समणुजाणामि,
तस्स भंते ! पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि । से परिग्गहे चउविहे पन्नत्ते, तं-
जहा-द्वओ खेत्तओ कालओ भावओ । द्वओ णं परिग्गहे सचित्ताचित्तमीसेसु दवेसु, खित्तओ
णं परिग्गहे सवलोए, कालओ णं परिग्गहे दिआ वा राओ वा, भावओ णं परिग्गहे अप्पघे वा

महंघे वा रोगेण वा दोसेण वा । जं मए इमस्स धम्मस्स केवलपन्नत्तस्स अहिंतालक्खणंस्स
सच्चाहिट्ठिअस्स विणयेमूलस्स खंतिप्पहानंस्स अहिरणसोवाग्निनयंस्स उवसमपभवस्स नववभ-
चेरगुत्तस्स अपयंमाणंस्स भिक्खवावित्थियस्स कुम्भीसंवलस्स निरगिसरणस्स संपक्खालिअस्स
चंतदोसस्स गुणगाहिअस्स निविआरस्स निवित्तिलक्खणस्स पंचमहव्वयजुत्तस्स असंनिहितं चयस्स
अविसंवाइअस्स संसारपारगामिअस्स निव्वाणगमणपज्जवसाणफलस्स पुब्बि अन्नाणयाए असव-
णयाए अबोहीए अणभिगमेण अभिगमेण वा पमाएण रागदोसपडिबद्धयाए बालयाए मोह-
याए मंदयाए किडुयाए तिगारवगुरुयाए चउक्कसाओवगएणं पंचिदिओवसहेणं पडिपुण्णभारियाए
सायासोक्खमणुपालयंतेण इहं वा भवे अन्नेसु वा भवग्गहणेसु परिग्गहो गहिओ वा गाहाविओ
वा घिप्पंतो वा परोहिं समणुन्नाओ तं निदामि गरिहामि तिविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं ।
अईअं निदामि पडुपन्नं संवरेमि अणागयं पच्चक्खामि सधं परिग्गहं । जावज्जीवाए अणिस्सिओ-
हं नेव संयं परिग्गहं परिगिण्हिज्जा नेवन्नेहिं परिग्गहं परिगिणहाविज्जा परिग्गहं परिगिण्हंतेवि

अन्ने न संमणुजाणिजो तंजहा-अरिहतसंखिअं सिद्धसंखिअं साहुसंखिअं देवंसंखिअं
अप्पसंखिअं एवं भवइं भिंस्सू वा भिंस्सुणी वा संजयविरयपडिहयपच्चक्खायपात्रकम्मे दिआ
वा रोओ वा एगओ वा परिसागओ वा सुत्ते वा जागरमाणे वा । एस खलु परिगहस्स वेरमणे
धिंए सुहे खमे निस्सेसिंए आणुगामिए [पारगामिए] सवेसिं पाणाणं सवेसिं भूयाणं सवेसिं जीवाणं
सवेसिं सत्ताणं अदुक्खणयाए असोयणयाए अजरणयाए अपीडणयाए अपरिआ-
वणयाए अणुइवणयाए सहत्थे महाणुणे महाणुभावे महापुरिसाणुचिन्ने परमरिसिदेसिए पत्तये
तं दुक्खस्सयाए कम्मक्खयाए मोक्खयाए वोहिलाभाए संसारुत्ताराणएत्तिकहु उवसंपज्जिता णं
विहरामि । पंचमे भंते ! महवए उवट्ठिओमि सवाओ परिगहाओ वेरमणं ॥ ५ ॥

अथ परिग्रहे- 'से गामे वा ' यथा ग्रामे वा नगरे वाऽल्पं वा इत्यादि तृतीयव्रतम् । द्रव्यतः परिग्रहः सचित्ताचित्त-
मिध्रेषु । सचित्तं सजीवं अचित्तं निर्जीवं, मिथं सबल्लनरादिरूपं इत्यादिद्रव्येषु, यत्र सर्वद्रव्येभ्योतिपाठस्तत्राकाशादिषु
सर्वेषु द्रव्येषु । यच्चूणिः ' गामघरंगणाइएसेसु ममोकाराओ आगासदवपरिगहो ' गमणांकुंचणयमारणाइसु धम्मदवपरि-
गहो, ठाणनिंसीयणाइएसममी काराओ अधम्मदवपरिगहो, मायापिइमाइएसु जीवेसु ममत्तरुणाओ जीवदवपरिगहो,

हिरन्नसुवन्नाइएसु ममत्तकरणाओ पुग्गलद्वपरिगहो, सीउण्हवरिसकालेसु रिउच्छके वा सुच्छियस्स कालपरिगहो, क्षेत्रतः परिग्रहो यत्र 'लोए वा अलोए वा' पाठस्तत्र तदाकाशममत्वात् । 'सबलोए वा' पाठेऽप्येवं । [ग्रामेषु वा इत्यादि पाठः स्पष्टः] । कालतो दिनरात्र्यभिलापात् । भावतोऽल्वार्थेऽल्पमूल्ये मदार्ये वा वस्तुनि मूर्च्छया, सर्वत्र रागो मायालोभाभ्यां द्वेयः क्रोधमानाभ्यां । तत्र द्वेयेणापरसत्कं आदाय परिगृह्णाति । तथा द्रव्यतः परिग्रहो न भावात् यतीनां धर्मोपकरणं, भावतः परिग्रहो न द्रव्यात् अप्राप्तौ बाञ्छावतां, शेषभङ्गौ स्पष्टौ । परिग्रहो गृहीतो वा, पैर्याह्वितो वा, गृह्यमाणो वा समनुज्ञातः । पञ्चमे महाव्रतेऽभ्युत्थितोऽस्मि स्थितोऽस्मि सर्वस्मात्परिग्रहाद्विरमणं । ५ ।

अहावरे छट्टे भंते ! राईभोअणाओ वेरमणं । सबं भंते ! राईभोअणं पच्चक्खामि । से असणं वा पाणं वा खाइसं वा साइसं वा नेव सयं राइं भुंजिज्जा नेवन्नेहिं राइं भुंजाविज्जा राइं भुंजंते वि अन्ने न समणुजाणामि जावज्जीवाए तिविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारेवमि करंतं पि अन्नं न समणुजाणामि तस्स भंते पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि अपपाणं वोसिरामि । से राईभोअणे चउबिहे पन्नत्ते, तंजहा-द्वओ खित्तओ कालओ भावओ । द्वओ णं राईभोअणे असणे वा पाणे वा खाइमे वा साइमे वा । खित्तओ णं राईभोअणे समय-

स्वित्ते । कालओ णं राईभोअणे दिआ वा राजो वा । भावओ णं राईभोअणे तित्ते वा कडुए वा
कसाये वा अंविले वा महुरे वा लवणे वा रागेण वा दोसेण वा । जं मए इमस्स धम्मस्स केव-
ल्लिपणत्तस्स अहिंसालक्खणस्स सच्चाहिट्ठिअस्स विणयमूलस्स खंतिप्पहाणस्स अहिरणसोव-
णिअस्स उवत्तमपभवस्स नववंभचेरगुत्तस्स अपयमाणस्स भिक्खावित्तिअस्स कुक्खीसंवलस्स निर-
ग्गिसरणस्स संपक्खालिअस्स चत्तदोसस्स गुणगाहिअस्स निविआरस्स निवित्तिक्खणस्स पंच-
महवयजुत्तस्स असंनिहिसंचयस्स अविसंवाइअस्स संसारपागामिअस्स निवाणगमणपज्जवसाण-
फलस्स पुर्वि अन्नाणयाए असवणयाए अवोहीए अणभिगमेण वा पमाएणं राग-
दोसपडिवद्धयाए वालयाए मोहयाए मंदयाए किडुयाए तिगारवगुरुयाए चउक्खसाओवगएणं
पंचिदिओवसट्ठेणं पडिपुण्णभारिआए सायासोक्खमणुपालयंतेणं इहं वा भवे अन्नेसु वा भवग्ग-
हणेसु राईभोअणं मुत्तं वा भुंजाविअं वा भुजंतं वा परेहिं समणुन्नायं तं निंदामि गरिहामि
तिविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं । अईअं निंदामि पडुपणं संवरेमि अणागयं पच्चक्खामि

सव राईभोअणं । जावज्जिवाए अणिसिअओह नेव संय राईभोअणं भुजिजा नेवन्नेहि राईभो-
 अणं भुजाविजा राईभोअणं भुजते वि अन्ने न समणं जाणिजा तजहा अरिहतसखिअं सिद्धस-
 खिअं साहुसखिअं देवसखिअं अप्ससखिअं एवं भवइ भिक्खू वा भिक्खुणी वा संजयविर-
 पडिहयपच्चक्खायपावकम्मे दिआ वा राओ वा एगओ वा परिसागओ वा सुत्ते वा जागरमाणे वा ।
 एस खलु राईभोअणस्स वेरमणे हिए सुहे खमे निस्सेसिए आणुंगांमिए [पांरगामिए] सबेसिं पांणाणं ।
 सबेसिं भूयाणं सबेसिं जीवाणं सबेसिं सत्ताणं अदुक्खण्याए असोयण्याए अजरण्याए अतिप्पण-
 याए अपीडण्याए अपरिआवण्याए अणुद्वण्याए महत्थे महागुणे महानुभावे महोपुरिसाणुचिन्ने-
 परमरिसिदसिए पसत्थे तं दुक्खक्खयाए कम्मक्खयाए बोहिलाभाए संसारुत्तारणाए-
 त्तिकट्टु उवसंपज्जित्ता णं विहरामि । छट्ठे भत्ते । उवट्ठिओमि सवाओ राईभोअणाओ वेरमणं ॥६॥
 इच्चइआइ पंचमहद्वयाइ राईभोअणवेरमणल्लट्ठाइ अत्तेहि यट्ठयाए उवसंपज्जित्ता णं विहरामि ॥

अथाऽपरस्मिन् षष्ठे व्रते रात्रिभोजनादिरमणं कुर्वे, रात्रिभोजनं यथा अर्जनं वा, क्रमात् ओदनं १, आस्ताल २, लड्डुकं (खर्जूर)

३, हरीतक्यादि ४, नैव स्वयं रात्रौ भुञ्जे, नैवान्यै रात्रौ भोजये, भुञ्जानानन्यान्वा न समनुजानं । समयक्षेत्रे इति मनुष्य-
 क्षेत्रेर्द्धतृतीयद्वीपद्विसमुद्रमाने समयादिग्रहणयास्तत्रैव भावनात्, परतोऽहोरात्र्यभावात् । कालतो दिवा रात्रिभोजनं अन्य-
 कारं, संकटमुखे भोजने, संनिधेः परिभोगे वा सति । भावतस्तिक्तार्देर्द्रव्यस्यास्वादे, तत्र कपायिले कपायं, अम्बिले अम्लं, लवणे
 धाररसे, अनाहारस्यापि रात्रौ मुखे क्षेपः शय्यायां स्थापनं च रात्रिभोजनमेव, रागेण इच्छया द्वेयेण गुर्वादिषु कलहादिना ।
 तत्र द्रव्यतो निश्चाभोज्यं न भावात् कारणे रक्तादिष्टस्यानुदयेऽस्तिमिते वा भुञ्जानस्य, न द्रव्यतो भावात् रात्रौ भोजने-
 च्छयाऽप्राप्तौ, क्षेपमङ्गौ-स्पष्टौ । रात्रिभोजनं भुक्तं वा परैर्भोजितं वा भुज्यमानं वा परैः समनुज्ञातं तन्निन्दामि स्वमाक्षि,
 गर्हामि गुरुताक्षि । त्रिविधं कृतकारितानुमतिमेदं रात्रिभोजनं त्रिविधेन मनश्चादिना करणेनातीतं निन्दामि, प्रत्युत्पन्नं वर्तमान-
 कालमन्वन्धि संघृणोमि त्यजामि, अनागतं भविष्यकालसम्यन्धिरात्रिभोज्यं प्रत्याख्यामि निषिष्ये सर्वं रात्रिभोज्यमिति ।
 तथा रात्रौ गृहीतं रात्रौ भुक्तं, रात्रौ गृहीतं दिवा भुक्तं, एते त्रयोऽशुद्धाः, दिवा गृहीतं दिवा भुक्तं शुद्धः
 । ४ । ' छट्टे मंते वए० ' पटं व्रतमाधान्तर्याहीतोरेव ऋजुजडवक्रजडार्थं, विदेहार्हतां मध्यमार्हतां ऋजुप्रज्ञानुदित्रयोचरणेषु
 स्थापितं, इत्येतानि पञ्चमहाव्रतानि रात्रिभोजनविरमणं पटं येषां तानि आत्महितार्थाय मोक्षाय उपसम्पद्य स्वीकृत्य विहरामि
 मासकल्पादिविधिना तिष्ठामि चलामि च ।

अथ महामतदोषानाह—' अप्ससत्या य जे जोगा '

अप्ससत्या य जे जोगा, परिणामा य दारुणा । पाणाइवायस्त वेरमणे, एस वुत्ते अइक्कमे ॥१॥

तिबरागा य जे भासा, तिबदोसा तहेव य । मुसावायस्स वेरमणे, एस बुत्ते अइक्कमे ॥ २ ॥ उग्गहं
 सि अजाइत्ता, अविदिन्ने य उग्गहे । अदिन्नादाणस्स वेरमणे, एस बुत्ते अइक्कमे ॥ ३ ॥ सदा रुवा
 रसा गंधा-फासाणं पवियारणे । मेहुणस्स वेरमणे, एस बुत्ते अइक्कमे ॥ ४ ॥ इच्छा मुच्छा य गेही
 य, कंखा लोभे य दारुणे । परिग्गहस्स वेरमणे, एस बुत्ते अइक्कमे ॥ ५ ॥ अइमत्ते य आहारे,
 सूरखित्तंमि संकिए । राईभोअणस्स वेरमणे, एस बुत्ते अइक्कमे ॥ ६ ॥ दंसणनाणचरित्ते, अविराहिता
 ठिओ समणधम्ममे । पढमं वयमणुरक्खे, विरयामो पाणाइवायाओ ॥ ७ ॥ दंसणनाणचरित्ते, अविराहिता
 ठिओ समणधम्ममे । वीअं वयमणुरक्खे, विरयामो मुसावायाओ ॥ ८ ॥ दंसणनाणचरित्ते, अविराहिता
 ठिओ समणधम्ममे । तइअं वयमणुरक्खे, विरयामो अदिन्नादाणाओ ॥ ९ ॥ दंसणनाणचरित्ते, अविरा-
 हिता ठिओ समणधम्ममे । चउत्थं वयमणुरक्खे, विरयामो मेहुणाओ ॥ १० ॥ दंसणनाणचरित्ते,
 अविराहिता ठिओ समणधम्ममे । पंचमं वयमणुरक्खे, विरयामो परिग्गहाओ ॥ ११ ॥ दंसणनाणच-
 रित्ते, अविराहिता ठिओ समणधम्ममे । छट्ठं वयमणुरक्खे, विरयामो राईभोअणाओ ॥ १२ ॥ आलय-

विहारसमिओ, जुत्तो गुत्तो ठिओ समणधम्मो । पढमं वयमणुरक्खे, विरयामो पाणाइवायाओ ॥ १३ ॥
आलयविहारसमिओ, जुत्तो गुत्तो ठिओ समणधम्मो । वीअं वयमणुरक्खे, विरयामो मुसावायाओ
॥ १४ ॥ आलयविहारसमिओ, जुत्तो गुत्तो ठिओ समणधम्मो । तइअं वयमणुरक्खे, विरयामो अदि-
न्नादाणाओ ॥ १५ ॥ आलयविहारसमिओ, जुत्तो गुत्तो ठिओ समणधम्मो । चउत्थं वयमणुरक्खे,
विरयामो मेहुणाओ ॥ १६ ॥ आलयविहारसमिओ, जुत्तो गुत्तो ठिओ समणधम्मो । पंचमं वयमणुरक्खे,
विरयामो परिगहाओ ॥ १७ ॥ आलयविहारसमिओ जुत्तो गुत्तो ठिओ समणधम्मो । छट्ठं वयमणु-
रक्खे, विरयामो राईमोअणाओ ॥ १८ ॥ आलयविहारसमिओ, जुत्तो गुत्तो ठिओ समणधम्मो !
तिविहेण अप्पमत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ १९ ॥ सावज्जजोगमेगं, मिच्छत्तं एगमेव अन्नानं ।
परिवज्जंतो गुत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ २० ॥ अणवज्जजोगमेगं, सम्मत्तं एगमेव नाणं तु । उव-
संपन्नो जुत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ २१ ॥ दो चेव रागदोसे, दुण्णि य ज्ञाणाइं अट्ठरुदाइं ।
परिवज्जंतो गुत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ २२ ॥ दुविहं चरित्तधम्मं, दुन्नि य ज्ञाणाइं धम्मसुक्काइं ।

उवसंपन्नो जुत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ २३ ॥ किण्हा नीला काऊ, तिन्नि य लेसाओ अप्प-
सत्थाओ । परिवज्जंतो गुत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ २४ ॥ तेऊ पम्हा सुक्का, तिन्नि य लेसाओ
सुप्पसत्थाओ । उवसंपन्नो जुत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ २५ ॥ मणसा मणसच्चवित्तु, वायासच्चेण
करसच्चेण । तिविहेण वि सच्चवित्तु, रक्खामि महव्वए पंच ॥ २६ ॥ चत्तारि य दुहसिज्जा, चउरो
सन्ना तहा कसाया य । परिवज्जंतो गुत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ २७ ॥ चत्तारि य सुहसिज्जा,
चउविहं संवरं समाहिं च । उवसंपन्नो जुत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ २८ ॥ पंचेव य कामगुणे,
पंचेव य अणहवे महादोसे । परिवज्जंतो गुत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ २९ ॥ पंचिदियसंवरणं, तहेव
पंचविहमेव सज्झायं । उवसंपन्नो गुत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ ३० ॥ छज्जीवनिकायवहं, छप्पि य
भासाउ अप्पसत्थाउ । परिवज्जंतो गुत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ ३१ ॥ छव्विहमब्भित्तरयं, वज्झं
पि य छविहं तवोकम्मं । उवसंपन्नो जुत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ ३२ ॥ सत्त य भयठाणाइं, सत्त-
त्रिहं चेव नाणविठ्ठंगं । परिवज्जंतो गुत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ ३३ ॥ पिंडेसण पाणेसण, उग्गह

सत्तिक्रिया महज्ज्ञयणा । उवसंपन्नो जुत्तो, रक्खामि महवए पंच ॥ ३४ ॥ अट्ट य मयठाणाइं, अट्ट
य कम्माइं तेसिं वंधं च । परिवज्जंतो गुत्तो, रक्खामि महवए पंच ॥ ३५ ॥ अट्ट य पवयणमाया,
दिट्ठा अट्टविहनिट्ठिअट्टहिं । उवसंपन्नो जुत्तो, रक्खामि महवए पंच ॥ ३६ ॥ नव पावनिआणाइं,
संसाररथा य नवविहा जीवा । परिवज्जंतो गुत्तो, रक्खामि महवए पंच ॥ ३७ ॥ नववंभचेरगुत्तो,
दुनवविहं वंभचेरपरिसुद्धं । उवसंपन्नो जुत्तो, रक्खामि महवए पंच ॥ ३८ ॥ उवघायं च दसविहं,
असंवरं तह य संकिलेसं च । परिवज्जंतो गुत्तो, रक्खामि महवए पंच ॥ ३९ ॥ सच्चसमाहिट्ठाणा,
दस चैव दसाओ समणधम्मं च । उवसंपन्नो जुत्तो रक्खामि महवए पंच ॥ ४० ॥ आसायणं च सवं,
तिगुणं इक्कारसं विवज्जंतो । उवसंपन्नो जुत्तो, रक्खामि महवए पंच ॥ ४१ ॥ एवं तिदंडविरओ,
तिगरणसुद्धो तिसल्लनीसल्लो । तिर्विहेण पडिक्कंतो, रक्खामि महवए पंच ॥ ४२ ॥

ये योगा अयतनाचलनमापणादिव्यापारा अप्रशस्ता विरूपाः । च एवार्थे । परिणामाश्च ये दारुणा रौद्राः प्राणातिपातस्य
विरमणे । एषोऽतिक्रमोऽस्तीचार उक्तोऽर्हद्भिः ? । या माया तीव्ररगाऽतिरामेणोच्यते अथवोत्कटविषया, तीव्रद्वेषा अग्रीतिपूर्वका
भाषा च मृषावादविरमणे २ । ' उग्न० ' अयाचित्वाऽवग्रहे स्थानं अदत्ते वा स्वामिनाऽवग्रहे स्थानं अदत्तादानस्य

विरमणे ३ । 'सदा०' शब्दरूपरसगन्धस्पर्शाणां प्रविचारणा शुभतया तत्परतया च चिन्तनं मयुनस्य विरमणे ४ ।
 'इच्छा०' अमर्ता भावानां इच्छा, सतां वस्तूनां संग्रहे नष्टादिदुःखे वा मूर्च्छा, गृहिरवृत्तिः, काक्षा रम्यं रम्यं दृष्ट्वा
 वाञ्छा, लोभोऽदानं, दारुणं ५ । 'अइमत्ते०' अतिमात्रो द्वात्रिंशत्कवलमान उदस्पद्भागोतो वा बहुराहारः, रात्रौ
 गन्धोद्वारादि कुत्वा तदुद्गारगलने च महादोषात् । वरक्षेत्रे ध्वयोदयात्तरूपे शङ्किते किं ध्वयं उदितो न वेत्यादौ आहारेत्तत
 एतानचिक्रमान् त्यजामि ६ । एवं व्रतानि निर्दोषाणि स्वीकृत्य तेषां पालनमाह—'दंसण०' दर्शनं सम्यक्त्वं, ज्ञानं नवतत्त्व-
 ज्ञानं, चारित्रं सर्वविरतिस्तान्यविराध्य श्रमणधर्मं क्षान्त्यादौ स्थितः, प्रथमं व्रतमनुरक्षामि विरतोऽस्मि प्राणातिपातात् ।
 तत्र दर्शनविराधना पञ्चधा—दर्शनप्रभावकशास्त्राणां संमत्यादीनां प्रत्यनीकता, किमेभिः कलहशाल्लिरिति कुमावः, सम्य-
 क्तवस्य वा अनास्था १, दर्शनप्रभावकशास्त्राणां पठनेऽन्तरायकरणं सम्यक्त्वग्रहणे वाऽन्यस्यान्तरायकृतिः २, सम्यक्त्वस्य
 दर्शनप्रभावकशास्त्राणां च पात्रे अदाने अपात्रे दाने च, सति उपधातरुणं, शङ्काकाङ्क्षाद्यतीचारपञ्चकेन वा दर्शनेोपधातः
 ३ । दर्शनप्रभावकशास्त्रपुस्तकादीनां प्रद्वेषः केवलसम्यग्दृष्टः प्रेक्ष्यो धा, तथा 'तपस्विग्रंसाधर्मस्थिरीकृत्तिमाधर्मिक-
 वात्सल्यशासनोन्नतिप्रद्वेषश्च ४ । दर्शनशास्त्रगुरोः सम्यक्त्वगुरोर्वा निहवः ५ । एवं ज्ञानविषयेऽपि श्रुतस्य दोषारुयाने
 श्रुतज्ञानी सम्यग् न वेत्ति, श्रुतवानपि नरकं याति । एवं ज्ञानवतां च कुमावे, अकालनध्याययोगाकरणादिना च पाठे
 प्रत्यनीकता १, ज्ञानं पठवामन्तरायकृतिः २, पात्रे श्रुतादानादुपधातः पुस्तकाद्याशातनया वा ३, तथा किं यतीनां ज्योति-
 श्रक्योन्यादिविचारित्याद्युक्त्या प्रद्वेषः ४, गुरुनिहवः ५ । चारित्रविराधना सावधेन । एवं स्तनत्रयं अविराध्य श्रमणधर्मं

ध्यान्त्यादौ स्थितः प्रथमं व्रतं अनुरक्षामि पालयामि विरतोऽस्मि प्राणाविषातात् ७ । एवं सर्वगाथाः ६ । पुनर्विशेषात्पालनमाह-
 'आलय०' आलये वसतौ विहारे च समितः समितिमान् अस्नानलोचपरीषहसहनादन्तधावनगुरुकुलवासादिसाधुगुणैर्युक्त इन्द्रि-
 यैर्गुप्तः श्रमणधर्मे स्थितः प्रथमं व्रतमनु रक्षामि १३, गाथाः ६ । 'आलय०' त्रिविधेन करणेन मनआदिना वशीकृतेनाप्रमत्तः सन्
 पञ्चमहाव्रतानि रक्षामि १९ । अथ महाव्रतविरोधिनो महाव्रतापकारकांश्च वक्ति-सावद्यं योगं सपापं व्यापारं एकं, मिथ्यात्वं एकं,
 अज्ञानं एकं, एवधार्ये, परिवर्जयेत् गुप्तः पञ्चमहा० २० । 'अनवद्ययोगं' निःपापव्यापारं एकं, सम्पत्त्यं एकं, मज्ज्ञानं प्रधानज्ञानं
 एकं उपमम्पन्न आश्रितः गुणैर्युक्तः २१ । द्वौ रागद्वयो द्वे ध्याने आर्चरोद्रे परिवर्जयन् । तथा ऋतं दुःखं तत्र भवं आर्च । दुःखार्च-
 स्य दुःखद्वान्यै सुखद्वयोद्विग्रास्यै च गाढाध्ययमायो रोधयति नरके जन्तुमिति सौद्रं, हिमामृषास्तेयपरिग्रहादिगाढाशयाः २२ ।
 द्विविधं चारित्रधर्मं देशसर्वविरतिरूपं, द्वे ध्याने धर्म्यशुक्ले च । तत्र धर्म्याय हितं धर्म्यं जिनोदितक्रियातत्त्वादिगाढाभिप्रायः,
 शुचं क्लमयतीति शुक्लं रूपातीतादि नीरागं ध्यानं, प्ररूपकतया कर्तव्यतया बोधमम्पन्न आहतः २३ । 'किण्हा' कृष्णनीलकापोत्ताख्या
 अप्रशस्तास्तिह्यो लेदया परिवर्ज्य तेजःपद्मशुक्लास्तिह्यो लेदयाः सुप्तु प्रशस्ता उपसम्पन्न आश्रितः, लेदयाः प्रतिक्रमणाध्ययने
 व्याख्याताः । तत्र कृष्णैर्विगन्धैस्तीक्ष्णैर्महाकटुभिर्हिसादिप्रवृत्तिकरैः कर्मफुद्गलैर्निष्पन्न आत्मपरिणामः कृष्णलेदया १ ।
 नीलैर्विगन्धैस्तिक्तैस्तीक्ष्णैरविरत्यारम्भादिप्रवृत्तिकरैः कर्मणिभिर्नीललेदया २ । किञ्चिन्नीलः किञ्चिद्रक्तो वर्णः कापोतः,
 कापोतवर्णस्तीक्ष्णैरम्लैर्विगन्धैर्मर्मायादिकैरणुभिः कापोतलेदया ३ । रक्तैः सुगन्धैर्मधुरैः सुकुमारैर्विनयादिभिर्गुणकैरणुभिः
 तेजोलेदया ४ । पीतैः सुगन्धैर्गाढमधुरैः स्तोकरागद्वेपादिहेतुभिः पद्मलेदया ५ । श्वेतसुगन्धमममधुरसुकुमारैर्धम्ममार्दि-

ह्यानकरैः कर्मणिभिर्निष्पन्न आत्मपरिणामः शुक्लेक्षया ६ । २४-२५ । 'मण' मनसा शुभभावरूपेण चेतसा रक्षामि महा-
 व्रतानीति सम्बन्धः । किम्भूतोऽहं मनःमत्तं, मनःसंयमोऽङ्कुशलमनोरोधकुशलमनःप्रवृत्तिरूपस्त्वं वेद्मीति मनःसत्यवित् । एवं
 वाक्सत्यश्चो वाक्सत्येन अयोग्यवाक्यत्वागी योग्यवक्ता । करणसत्यज्ञः करणसत्येन कार्ये यतनाचेष्टाकृदन्यथा स्थिरः, एवं
 त्रिविधेनाऽपि करणेन सत्यविद्वान् । अत्र सत्यसप्तमङ्गी-मनःसत्यमित्यादि ३, मनोवाक्मत्तं ४, मनःकायसत्यं ५,
 वाक्कायसत्यं ६, मनोवाक्कायसत्यं ७ । एवं पञ्चमहाव्रतानि रक्षामि २६ । 'चत्ता०' चतस्रो दुःखशय्या यथा शङ्का १, परलामप्रार्थनं
 २, काममोगप्रार्थना ३, मर्दनोद्धर्तनत्नानादिप्रार्थनं ४ । शङ्काऽर्हन्मताश्रद्धा १ । एता एव विपरीताः सुखशय्याः । चतस्रः संज्ञा
 आहाराद्याः प्रतिक्रमेण व्याख्याताः । चतुरः कपायांश्चापरिवर्जयन् । चतस्रः सुखशय्या जिनमतश्रद्धा १, स्वलामेच्छा २,
 कामाद्यप्रार्थन ३, शिरोलोचरोगादिवेदनासम्यक्सहनः ४ । चतुर्विधं संवरं मनो १ वा २ कायो ३ पकरणसंवररूपं ४,
 तत्रोपकरणसंवरः प्रतिक्रमणाध्ययनोक्तोऽजीवसंयमो द्वेयः । चतुर्विधं समाधिं विनय १ श्रुत २ तप ३ आचारसमाधिरूपं उपसम्प-
 न्नः । ज्ञान १ दर्शन २ चारित्र ३ तपः ४ समाधिरूपं च २७-२८ । 'पंचै०' पञ्च कामगुणान् इच्छाहेतून् शब्दरूपादीन्, पञ्च
 आस्रवान् प्राणातिपातादीन् महादोषान् । पञ्चेन्द्रियाणि श्रोत्र १ दृग् २ नासा ३ जिह्वा ४ शरीरा^५ख्यानि तेषां संवरणं ।
 पञ्चविधं स्वाध्यायं सुष्ठु आ स्यादिया ध्यानरूपं, वाचना १, प्रच्छन्ना २, परिवर्तना ३ऽनुप्रेक्षा ४ धर्मकथारूपं ५ । तत्र वाचना
 सूत्रपरिपाटिदानग्रहणे, प्रच्छन्ना सूत्रार्थयोः पृच्छा २, परिवर्तना गुणनाम्यसने ३, अनुप्रेक्षा चिन्तनं ४, धर्मकथा स्पष्टा ५
 २९-३० । 'छजी०' पट् जीवनिर्कायवधं, पट् चाऽप्रशस्ता माषाः-अलीकं १, हीलितं २, त्विसितं ३, परुषं ४, गर्वबहुलं ५,

व्युत्पद्येदीरणं च ६ । हीलितमवज्ञा, खिसितं मर्मोत्प्या, परुषं कठोरं, व्युत्पद्यानां मर्मवचनानां उदीरणं कथनं ३१ ।
 'छविः' अभ्यन्तरं लौकिकैरज्ञातत्वाद्व्यतीर्थिकैश्च परमार्थतोऽनासेव्यमानत्वात् मोक्षप्राप्त्यन्तरंगत्वाच्च, तदेवाभ्यन्तरकं
 तपःकर्म । तत्र 'पायच्छिन्नं विणओ वेयावच्चं तदेव सज्जाओ । ज्ञाणं उस्सगोवि य अब्भितरओ तवो होइ' । १ । इह
 चित्तं जीव उच्यते, ततः प्रायो बाहुल्येन चित्तं जीवं विशोधयत्यतिचारजनितकर्ममलरहितं करोतीति प्रायश्चित्तं
 आलोचनादिदशविधं इति कायोत्सर्गनिर्युक्तौ व्याख्यातं १ । विनीयते क्षिप्यतेऽष्टप्रकारं कर्मनिनेति विनयः, स च
 ज्ञानदर्शनचरित्रमनोवचनकायलोकोपचारविनयमेदात्सप्तधा । तत्र ज्ञानमाभिनिबोधिकादि पञ्चधा, तदेव विनयो ज्ञानस्य वा
 विनयः भक्त्यादिकरणं ज्ञानविनयः, उक्तं च- 'मत्ती १ तह बहुमाणे २ तविट्ठत्थाण सम्म भावणया ३ । विहिगहण ४ ऋमासी-
 विय एसो विणओ जिणाभिहिओ' । १ । भक्तिर्वाद्या सेवा, बहुमानं आन्तस्प्रीतिः । दर्शनं सम्यक्त्वं तदेव विनयो दर्श-
 नस्य वा विनयो दर्शनगुणाधिकानां शुश्रूषणाऽनाशातनारूपो विनयो दर्शनविनयः, यतः 'सुस्सत्तणा अणासायणा य विणओ
 उ दंसणे दुविहो । दंसणगुणादिपुं, कज्झ सुस्सत्तणाविणओ । १ । सत्कार १ ऋद्धाणे २ सम्माणा ३ सणपरिगहो ४ तहय ।
 आसणमणुप्पयाणं ५ किइकम्मं ६ अंजलिगहो य । २ । इतस्सणुगच्छणया ८ ठिपस्स तह पज्जुवासणा भणिया ९ । गच्छता-
 णुव्वयणं १० एसो सुस्सत्तणाविणओ' । ३ । इह सत्कारः स्तवनवन्दनादिः, अम्युत्थानं विनयार्हस्य दर्शनादेवासनत्पजनं ।
 सन्मानो वस्त्रपात्रादिपूजनं । आसनाभिग्रहस्तिष्ठत आदरेणासनानयनपूर्वकपुष्पविशतत्रैवं मणनं । आसनानुप्रदानं तु आसनस्य
 स्थानात् स्थानान्तरसञ्चारणं । कृत्तिकर्म द्वादशावर्चवन्दनं, श्रेयं स्पष्टं । उचितकरणक्रियारूपोऽयं दर्शने शुश्रूषाविनयः ।

अनाशातनाविनयस्तु अनुचितक्रियाविनिवृत्तिरूपोऽयं, अनाशातना यक्तिबहुमानवर्णजननभेदान्निधा । स च पञ्चदशानां
 स्यादिति पञ्चवत्त्वारिंशद्विधः, यतः 'तित्थयर १ धम्म २ आयरिय ३ वायगे ४ थेर ५ कुल ६ गणे ७ संघे ८ । संभोगिय ९
 किरियाए १० मइनाणार्हेण य तहेव १५' । १ । सांभोगिका एकसमाचारिकाः, क्रिया अस्तिकता । अत्र भावना-तीर्थकराणा-
 माशातनायां न वर्तितव्यमित्यादि, 'कायवा पुण भत्ती बहुमाणो तह य वन्नवाओ य । अरिहंतमाइयाणं केवलनाणावसाणार्ण ?
 । १ । उक्तो दर्शनविनयः । अथ चारित्रविनयः चारित्रमेव चारित्रस्य वा विनयः श्रद्धानादिरूपः, यतः 'सामाइयाइचरणस्स सह-
 हणया १ तहेव फाएणं २ । संफासणं परूवणमहपुरओ सव्वसचाणं ३' ति । मनोवचनकायविनयास्तु मनःप्रमृतीनां विनया-
 हंशु कुशलप्रवृत्त्यादिरूपः, यतः- 'मणवयकायविणओ आयरियाईण सव्वकालंपि । अकुसलमणाइरोहो कुसलाण उदीरणं तह य'
 । १ । लोकानामुपचारो व्यवहारस्तेन स एव वा विनयो लोकोपचारविनयः सप्तधा- 'अब्भासत्थाण १ छंदाणुवत्तणं २ कयपडि-
 किच्ची तहय ३ कारियनिमित्तकरणं ४ दुक्खवचनवेसणा तहय ५ तह देसकालजाणण ६ सव्वथेसु तह अणुमई भणिया ७' ।
 तत्राभ्यासस्थानं गुरुसमीपे स्थानं १ छन्दोनुवर्तित्वं गुर्वभिप्रायवर्तित्वं २ तथा कृतप्रतिकृतिं कृते भक्तादिनोपचारे प्रसन्ना गुरवः
 प्रतिकृतिं प्रत्युपकारं सूत्रादिदानतो विधास्यन्ति न तु निर्जरेवेति ३, तथा कारितनिमित्तकरणं कोऽर्थः येन श्रुतं प्रापितस्तस्य
 विनये वर्तितव्यं तदनुष्ठानं कार्यं ४, तथार्चस्य पीडितस्य गवेषणमौषधादेरात्तर्गवेपणा ५, तथा देशकालज्ञता ६, तथा
 सर्वार्थेष्वप्रतिलोमतानुक्कल्यं ७ । यद्वा मनोविनयः प्रशस्तः सप्तधा-अपापः १, असावधः २, अक्रियः ३, निरुपप्लेद्यः ४,
 अनाश्रवः ५, अच्छविः ६, अभूताभिग्रहूनः ७, सपापाद्यस्तु सप्तधाऽप्रशस्तमनोविनयो विपरीतः । चाग्निनयोप्येवं सप्त-

विषः । द्विधा कायविनयः, प्रशस्त उपयुक्तेन गमन १ स्थान २ निर्पीदन ३ त्ववर्चन ४ उल्लङ्घन ५ प्रलङ्घन ६ सर्वेन्द्रिय-
 योगजतया सप्तधा, स एवालुपयुक्तेन सप्तधाऽग्रशस्तः । इह पापं सामान्येन सावद्यं क्रोधाद्यं । क्रिया कायिकायाः कर्म-
 बन्धिन्यः, उपेक्ष्यः शोकाद्यः, आश्रवः प्राणतिपातायाश्चक्रणं । च्छविः कृविः स्वान्ययोर्विषये प्रमादायामः । भूतानां
 प्राणिनां शुक्लाजनकं भूताभिदाह्नं, तथा उल्लङ्घनं उड्डयनं, प्रलङ्घनं गर्वादिलुप्तं, उक्तो विनयः । व्यावृत्तभावो
 धर्मार्थं अस्मादिदानप्रवर्तनकं त्रैपाष्ट्र्यं दशधा— आयस्य १ उवज्ज्ञाए २ धेर ३ तवस्सी ४ गिलाण ५ सेहार्ण ६ । साह-
 म्मिय ७ कुल ८ गण ९ संघ १०, संगयं तमिह कायध्वं' । १ । आचार्यः पञ्चधा दीक्षाचार्यो दिगाचार्यः सूत्रसमुद्देशा-
 नुज्ञाचार्यो वाचनाचार्यः, तत्र दिगाचार्यो ग्रहणासेवनाशिक्षागुरुः । उपाध्यायः पाठकः, स्थविरो जातिश्रुतपर्यायैर्गच्छसा-
 धुस्यैर्यच्छा । तपस्वी अष्टमाधिभूतपाः, ग्लानो रोगी, शिक्षको नवदीक्षः साधर्मिको लिङ्गात् न प्रवचनतः, कुलं एकाचार्य-
 सन्ततिः, गणः सापेक्षद्वित्रिकुलसंगमः । संघः आसनं साधनः । सुष्ठु आ मर्यादयाऽध्यायः स्याध्यायः पञ्चधा—वाचनाऽध्यापनं,
 प्रच्छन्ना सूत्रस्यार्थस्य चा, परितर्तना गुणनमभ्यसनं च वाचा, अनुप्रेक्षा तु मनसा, धर्म्यकथाऽर्हिस्ताद्विधर्मोपदेशः ५ । ध्यानं
 धर्मध्यानं शुक्लध्यानं च । तत्र विरतिक्रियासंप्रभावं धर्म्यं । इन्द्रियमनोव्यापारचिन्तारोधः शुक्लं, एषां भेदाः प्राग्
 ध्यानशतके उक्ताः । उत्सर्गो द्विधा द्रव्यतो भावतथ, तत्र द्रव्यतो गणशरीरोपच्याहारविषयश्चतुर्धा, भावतस्तु कषायसंसारकर्म-
 व्युत्सर्गमेदात्रिधा । तत्र कषायाणां चतुर्णां संसारस्य चतुर्गतिरूपस्याऽष्टकर्मणां च व्युत्सर्गमेदाः स्पष्टाः, यतः—'काले गणदेहानां,
 अइरित्ताऽसुद्धभत्तपाणं कोहाईयाण समयं (१) कायवो होइ चाउ'ति उक्तमाम्यन्तरं । अथ 'बज्झं पि य'ति, चाहं आसे-

व्यमानं क्रियमाणं लोकैरपि तपस्तया ज्ञायमानं बहिर्देशोपकत्वाद्वा बाह्यां अपिचेति समुच्चये । पट्विविधमनश्चानादि तपःकर्म,
तपति दुनोति देहकर्मणीति तपः, तस्य कर्म करणं तपःकर्म । तत्राऽनश्नमाहारत्यागः, तद् द्विधा इत्वरं यावज्जीवं च ।
इत्वरं चतुर्थादिपणमासान्तमधिकृततीर्थमाश्रित्येति तथा श्रेणिप्रतरादितर्पांसि च, यावज्जीवं तु त्रिधा पादपोषणमंगितमरण-
भक्तपरिज्ज्ञामेदात्, तत्र पादपोषणस्य छिन्नपतितस्येव चेश्वरोधेनोपगमनं स्थितिः पादपोषणमनं । तथेगिते नियमिते देशे
मरणं इंगितमरणं इंगिनीमरणं वा । भक्तस्याऽऽहारस्य चतुर्विधस्य वा परिज्ञा त्यागः सचेष्टस्य भक्तपरिज्ञा । तत्र पादपोषणमनं
सिद्धाद्युपसर्गे कुर्वन्ती व्याघातवत्, स्वभावादेव तु निर्व्याघातं, तत्संललितः काले कुर्यात् । तद्विधिरुत्तराध्ययनादेर्ज्ञेयः
‘चत्वारि विचिताहं’ इत्यादि गाथाभिः । तत्र देवगुरुभक्त्वा विधिना त्रिकं त्रिकेण सर्वोहारं प्रत्याख्याय गिर्यादि गत्वाऽप्रतिकर्म्म
दण्डायितादिस्थानं स्थित्वाऽऽजीवं निश्चेष्टिस्तिष्ठेत्, परमाद्यसंहननीदं कुर्यात् । इंगितदेशे स्थितः त्यक्तसर्वोहारोऽन्येनोद्धर्चना-
द्यकुर्वन्(कारय)न् स्वयं तु कुर्वन्निगिनीमरणं कुर्यात् । भक्तपरिज्ञा सप्रतिकर्म्मसमर्थस्यापि । अनश्नानां सविचाराविचारसपरि-
कर्मपरिकर्म्मनिर्हारिमानिर्हारिमादिमेदाः सिद्धान्तात् ज्ञेयाः । उक्तमनश्चनं । अथावमोदस्ता द्विधा-द्रव्यतो भावतश्च । तत्र
द्रव्यतः उपकरणभक्तपानविषया । तत्रोपकरणे जिनकल्पिकादीनामन्येषां वा तदभ्यासपराणां ज्ञेया नत्वन्येषां, उपपद्यभावे
समग्रसंप्रभाभावात्, अतिरिक्ताग्रहणं वा ऊनोदस्ता । भक्तयानोनोदस्ता यथाऽऽहारमानत्यागिनः, यथा ३२ कवला अविकृतास्ये
क्षेपा नरस्याहारः तस्योनोदस्ता पञ्चधा-एकग्रासाद्या अष्टग्रासान्ताऽऽहाराख्या १, नवमात् द्वादशं यावत् अपाद्धाख्या २,
त्रयोदशात् षोडशं यावद्विमागमाख्या ३, सप्तदशाच्चतुर्विंशतिं यावत्प्राप्ताख्या ४, पञ्चविंशतेरेकत्रिंशतं ग्रासं यावत् किञ्चिद्-

नाख्या ५ । तत्रैककचला जयन्याऽऽल्याहाराऽष्टकवलोकृष्टा, शेषा ग्रासा मध्या । एवं जघन्याऽपाद्धा अपि ज्ञेयाः । एवं
 नार्या अपि २८ ग्रामैः पूर्णाऽऽहारा ज्ञेया । भावनोदरता क्रोधादित्यागः प्रत्यहं । तथा एकसिन्ध्यादिद्रव्योनोदरता, तथा
 श्वेत्वनोदरता ग्रामादिषु शून्यागृहपाटकादिसंक्षेपः । पेटाद्या भिक्षावृत्तयो वा । कालोनोदरता तृतीयपौरुषीशेषभागे गोचरे ।
 भावनोदरता स्त्रीनृवेषक्रियाचेष्टावर्णवयोभूपाद्याभिग्रहः, इत्यादिभिश्चतुर्भिरूनोदर्यचरस्य पर्याय ऊनोदरता, गतोनोदरता ।
 अथ वृत्तिभिक्षाचर्या तत्संक्षेपो अष्टगोचरभूदेहलीमध्यभूमानससपिण्डैषणाद्रव्याद्यन्यतरघोरामिग्रहरूपः । रसानां क्षीरादिव-
 तुराहाणां रसानां त्यागो विकृतिगतत्यागश्च रसत्यागः । तथा कायक्लेशः देहक्लेशः, स च शिरोलोचवीरासनादिना निश्चलत्वे-
 नासनभिग्रहादिरनेकधा । तथा प्रतिसंलीनता गुप्ता सा चेन्द्रियकषाययोगविषया चिक्वितशयनासनता चेति चतुर्धा, इन्द्रिय-
 संलीनता श्रोत्रादीन्द्रियनिग्रहः पञ्चधा शुब्दादिषु रागद्वेषनिग्रहाद्वा पञ्चधा । कषायसंलीनता चतुर्धा । योगा मनोवाक्काया-
 स्तेषां संलीनता मनोगुहाद्यास्त्रिधा । विविक्तशयनासनता त्वारामादिषु योग्यस्थानेषु एषणीयफलकादिभिः शून्यासंस्तारकमा-
 दृत्य स्थानं । 'सत्' सा भयस्थानानि इहलोकभयादीनि । तत्रेहलोकभयं मनुष्यस्य मनुष्यादितो भयं १, एवं परलोकभयं मनु-
 ष्यस्य परलोकात् सिंहादितो भयं २, आदानभयं चौरादिभ्यो द्रव्यादानभयं ३, अकस्माद्भयं निर्हेतुकमुत्पन्नं ४, आजीवभयं
 कथमाजीविका भविष्यतीति ५, मरणभयं स्पष्टं ६, अश्लोकभयं अयशोभयं ७ । सप्तविधं ज्ञानविभगं यथा एकदिग्लोकाभिगमः
 १, पञ्चदिग्लोकाभिगमः २, क्रियावरणो जीवः ३, मुदग्ग ४, अमुदग्गे ५, रूपी जीवः ६, सर्व जीव ७ इति । तत्र एक-
 दिग्देवेव लोकोऽस्तीतिज्ञानदेकदिग्लोकाभिगमः विभङ्गता तु शेषदिश्चनवगमेन तत्प्रतिषेधात् १, एवं पञ्चदिक्ष्वपि

२, क्रियावरणो जीव इति क्रियामात्रेणैवावृतो जीवो न तु कर्मभिः ३, 'मुदग्ग' इति देहवाहान्तरपुद्गलकृताज्ञो जीवोऽस्ति, भवनदिसुराणां वाहान्तरपुद्गलादानतो रूपकरणदर्शनात् ४, 'अमुदग्ग' चि न वाहान्तरपुद्गलाज्ञो जीवोऽस्ति सुराणामेवमपि सरूपाणां दर्शनात् ५, सुरान् दृष्ट्वा रूप्येव जीव इत्याह्वा ६, वायुचालितान् पुद्गलान् दृष्ट्वा समं जीव इति ७, एवं विभङ्गं परिवर्जयन् । पिण्डेषणा सप्त असंसृष्टा १, संसृष्टा २, उद्धृता ३, स्फुल्लेपा ४, ऽग्रगृहीता ५, प्रगृहीता ६, उज्ज्वतधर्म्मा च ७ । एताः प्रतिक्रमणाभ्ययने व्याख्याताः, एवं पौनैपणा अपि सप्त व्याख्याताः । अग्रग्रहप्रतिमा अग्र हस्यतिस्तस्याः प्रतिमा नियमविशेषा यथा उद्दिष्टे यथेहगेवोपाश्रयः कार्यः इति गनमा ध्याते यस्य १, अन्यसाधर्थं याचित्वा ततस्तदनग्रहे वसनं २, अन्यार्थं याचिते तैरगृहीते वसनं, एषा त्वदालंक्षिकानां प्रतिमा यतस्ते भणन्तो गुर्यर्थं याचन्ते, उत्कृष्टं पञ्चदिनानि तिष्ठन्ति ३ । अवग्रहाऽयाचनाऽन्यावग्रहे तु वसनं, एषा गच्छ एवोद्यतनिहारिणां परिकर्म कुर्वन्तां स्यात् ४ । आत्मार्थमेवावग्रहयाचनं नान्यार्थं, एषा जिनरूप एव स्यात् ५ । कटादिसंस्तारयुक्तायामेव वसनं, अन्यथा निविष्टेनोत्कटिकादिना वाऽन्यस्थानं ६ । यथास्त्वृत्तशिलोद्वलकादियुक्त एव नियमाद् वसनं ७, एताः सप्त प्रतिमाः । सप्त सप्तैकाख्यानि आचाराङ्गाभ्ययनानि यथास्थानं १, निषीधिका २, उच्चारश्रवण ३, शब्द ४, रूप ५, परक्रिया ६, अन्योन्यक्रिया ७ नामानि क्रमात्कायोत्सर्गादिस्थान १, निर्दोषनैपेधिकी २, विष्णुत्रयगस्थान ३, नानाशब्दनानारूपादित्याग ४-५, परकृतपादचम्पनादिक्रिया ६, मिथः क्रमचम्पनादिवैद्यावृत्त्यक्रियानाचीनि । महाध्वयनानि सप्त यथा घटकृद्द्वितीयश्रुतस्कन्धे पुण्डरीक १ क्रियास्थान २ आहारपरिष्ठा ३ प्रत्याख्यान ४ अनगार ५ आर्द्रकुमार ६ नालिदा ७ नामानि । एषां

पिण्डपणादीनां श्रद्धानं करणं प्ररूपणां वोपमम्पन्नः साधुगुणैर्युक्तः रक्षामि । 'अष्ट०' अष्ट मन्त्रस्थानानि-जाति १ लाभ २
 कुल ३ ऐश्वर्य ४ बल ५ रूप ६ तपः ७ श्रुत ८ रूपाणि । अष्ट कर्मणि ज्ञानावरण १ दर्शनावरण २ वेदनीय ३ मोह-
 नीय ४ आयु ५ नाम ६ गोत्र ७ अन्तराय ८ रूपाणि, तेषां कर्मणां बन्धं च परिवर्जयन् । अष्ट प्रवचनमातरः-पञ्चम-
 मितिगुप्तिप्ररूपा दृष्टाः, निष्ठिताष्टविधकर्मरूपार्थः क्षपितार्थकर्ममाणुभिर्जिनैरित्यर्थः । ता मातुः उपसम्पन्न आश्रितः,
 प्रवचनं अर्हच्छासनं चारित्ररूपं तस्य जननात् पालनाच्च मातर इव सन्ति । नव पापनिदानानि-यथा भवान्तरे
 राजा भवेयं १, अलं मे बहुव्यापारेण राज्येन परमुग्रः सद्रव्यो गृही स्यां २, एवं नृकण्टं दृष्ट्वा स्त्री स्यां ३, स्त्रीपारवश्यादिः
 पुमान् स्यां ४, नृविषयाणामशुचित्वात् ये देवाः परदेवदेवीसेवास्वदेवदेवीत्वरूपविकुर्णसेवनासक्तास्ते बहुतरास्तद्विषयं
 निदानं ५, ये देवाः स्वमेव देवत्वेन देवीत्वेन च विकुर्व्यं सेवन्ते न तु परं ते स्वराः ६, एते पञ्च निदानकृतो भवान्तरे
 दुर्लभयोधिकाः । अरता अमैथुनाः सुराः, एवं त्रयो देवमेदाः ७, साधुप्रतिलम्भकश्राद्धः स्यां ८, व्रतकाङ्क्षया ददितः श्राद्धः
 स्यां ९, पाश्चात्यत्रीणि निदानानि क्रमात् बोधिशमवविरतिदानि न तु सिद्धिदानि । संसारस्था जीवा नवविधाः-यथा
 पृथ्व्यप्तेजीवायुवनस्पतिद्वित्रिचतुःपञ्चेन्द्रियभेदान्नवधा जीवास्तान् हिंस्यत्वेन परिवर्जयन् । नवब्रह्मचर्यगुप्तिभिः-रुपादि-
 युक्तवसति १, स्त्रीकथा केवलरूपपदेशः २, स्त्रीनिषद्या ३, नृस्त्रीइन्द्रियेक्षण ४, नृस्त्रीसंयोगकुड्यान्तर ५ पूर्वकीडितस्मृति ६
 गलत्स्नेहविन्दुमकतप्रणीता ७, उतिमात्राहार ८, विभूषावर्जनाख्याभि ९ गुप्तः । तथा द्विकृत्यो नवविधं अष्टादशधेत्यर्थः ।
 दिव्योदारिकमेदं कामत्यागरूपं ब्रह्मचर्यं परिशुद्धं शुद्धं उपसम्पन्न आश्रितः । चूर्णो 'नवविहदंसणचरणं नत्र य नियाणाइ

नमविहा जीवा' इति पाठः । तत्र निद्रा १, निद्रानिद्रा २, प्रचला ३, प्रचलाप्रचला ४, स्थानाद्धि ५ नामकं निद्रापञ्चकं ।
चक्षुरचक्षुरधिकेवलदर्शनावरणानि ९ चेति नवविधं दर्शनावरणं । 'उव०' दशविधं चारित्रस्योपधातं यथा उद्रमद्रोपाः १६ । १
उत्पादनादोपाः १६ । २, एषणादोपाः १० । ३, त्रयं संयमोपधाताः, परिकर्मणा वस्त्रपात्रादिरचनं यतस्तेन स्वाध्यायदेह-
संयमानामुपधातः ४ । परिहरणोपधातोऽकल्प्यालक्षणस्य चोपकरणस्य भोगः, तथा संयमादेरुपधातः ५ । ज्ञान ६
दर्शन ७ चारित्राऽऽतीचरिज्ञानादीनां उपधातः, अप्रीतिकेन विनयाद्युपधातः ९ । संरक्षणेनेति देहोपकरणगदिसूच्छया
पञ्चमत्रतोपधातः, दशविधोऽसंवरो यथा पञ्चेन्द्रिय ५ मनो ६ वाक्कायासंवरः ८ उपकरणासंवरः अप्रतिलेख्यानियतादिवस्त्रा-
दिग्रहणं यद्वा विप्रक्रीर्णवस्त्राणां ओषोपघेरसंवरः ९ सूचीकुशग्रादीनां देहोपधातिनां अन्येषां चोपग्राहिकाणां १० मसंवरोऽ-
भोपनं । तथा उपधि १ उपाश्रय २ कषाय ३ भक्त ४ पान ५ मनो ६ वा ७ क्वाय ७ ज्ञान ८ दर्शन ९ चरण १० संक्लेशात्
दश, एषु स्थानेऽग्नशुभतादिना चित्तासमाधिरूपान् परिवर्जयन् । दश चित्तसमाधिस्थानानि-रुयादियुगवसति १ स्त्रीकथा
२ प्रणीतरम ३ अतिमात्रपानाच्च ४ पूर्वक्रीडितस्मृति ५ स्त्रीनिषद्या ६ स्त्रीन्द्रियेक्षणत्यागारुयानि सप्त चित्तसमाधिस्था-
नानि ७, नो शब्दरूपगन्धप्रियः स्यादित्यष्टमं ८, न श्लोकानुपाती स्यात् ख्यातिप्रिय इत्यर्थः ९, दशमं समाधिस्थानं
सातोऽमौख्यत्यागरूपं १०, तत्र साता सौख्यं सातवेद्यं सुखं । दश दशा यथा-कर्मविपाकथुताङ्गाद्यथुतस्कन्धदशाध्यय-
नरूपा १ उपामकदशा २ अन्तकदशा ३ अनुचरोपपातिकदशाः ४ मत्तमाष्टमनचमाङ्गानि दशाध्ययनात्मानि । आचारदशा
दशाथुतस्कन्धो दशाध्ययनात्मकः ५ व्याकरणदशाः ६ ग्रन्थव्याकरणदशाः दशाध्ययनरूपा ६ बन्धदशा ७ द्विगुद्विदशा

८ द्वीपदशाः ९ संश्लेषिकदशा १० दशाध्ययननामभिः कतिकथाभिश्च स्थानाङ्गोक्ताः सन्त्यधुनात्वप्रसिद्धाः । तथा दश-
विधश्रमणधर्मं प्रतिक्रमणोक्तं उपसम्पन्नः गुणैर्युक्तः । 'आसा' आशातनां सर्वा त्रिगुणैकादशविधां त्रयस्त्रिंशत्संख्यां
निवर्जयन्, आशातनाः ३३ प्रतिक्रमणे व्याख्याताः, तथा सर्वा आशातना द्रव्यादिषु चतुर्षु समवतरन्ति यथा द्रव्या-
शातना रत्नाधिकेन सहाशुन् मनोज्ञं आत्मना सुहृद्, एवमुपधिसंस्वारकादिष्वपि ज्ञेयं १ । क्षेत्राशातना ज्येष्ठस्यासन्नगम-
नादिभ्यः २ । कालाशातना राशौ विकाले वा गुरोर्वदत्तस्त्वृणीकस्तिष्ठति ३ । भावाशातना गुरुं त्वमिति चक्ति ४ । एवं
उपगमेत उपसम्पन्नोऽनाशातनागुणैर्युक्तः पञ्चमहाव्रतानि रक्षामि । एवं एकद्व्यादिस्थानैर्महाव्रतरक्षां उक्त्वाऽथानुक्तगुणो-
क्त्या तां ममर्थयति । 'एवं' गाहा-एवं त्रिभ्यो दुष्टमनोवाकायरूपेभ्यो दण्डेभ्यो विरतस्त्रिकरणैर्मनोवाक्यैः शुद्ध-
स्त्रिषु माया १, निदान २, मिथ्यात्वश्लेषेषु ३ अकरणेन निःश्लेषः, त्रिविधेन कृतकारितानुमतिभिः सावद्यत्यागरूपेण
योगेन प्रतिक्रान्तः पापात् निवृत्तः पंचमहाव्रतानि रक्षामि । 'इदं' महव्यवउच्चारणं थिरत्वं सल्लुद्धरणं इत्यादि ।

इच्छेयं महव्यवउच्चारणं थिरत्वं सल्लुद्धरणं धिइवल्यं ववसाओ साहणट्टो पावनिवारणं
निकायणा भावविसोही पडागाहरणं निज्जुहणाराहणा गुणाणं संवरजोगो पसरथज्झाणोवउत्तया
जुत्तया य नाणे परमट्टो उत्तमट्टो एस खलु तित्थंकरेहिं रइरागदोसमहणेहिं देसिओ पवय-
णस्स सारो छज्जीवनिकायसंजमं उवएसियं तेलोक्कसक्कयं ठाणं अब्भुवगया । नमो एतु ते सिद्ध

बुद्ध मुत्त नीरय निस्संग माणमूरण गुणरयणसाथरमणंतमप्पमेअ । नमो रथु ते महइमहावीरवद्ध-
 माणसामिस्स । नमो रथु ते अरहओ नमो रथु ते भगवओत्तिकहु । एसा खलु महवयउच्चारणा
 कया, इच्छामो सुत्तकित्तणं काउं । नमो तेसिं खमासमणाणं जेहिं इमं वाइअं छविहमावस्सयं
 भगवंतं, तंजहा-सामाइअं १, चउवीसत्थओ २, वंदणयं ३, पडिक्कमणं ४, काउस्सगो ५,
 पच्चक्खाणं ६, सवेहिं पि एअस्मि छविहे आवस्सए भगवंते ससुत्ते सअत्थे संगंथे सनिज्जुत्तिए ससंगह-
 णीए जे गुणा वा भावा वा अरिहंतेहिं भगवंतेहिं पणत्तावा पळविआ वा, ते भावे सद्दहामो पत्तियामो
 रोएमो फासेमो (पालेमो) अणुपालेमो, ते भावे सद्दहंतेहिं पत्तिअंतेहिं रोअंतेहिं फासंतेहिं (पालंतेहिं)
 अणुपालंतेहिं, अंतोपक्खस्स जं वाइअं पडिअं परिअट्ठिअं पुच्छिअं अणुपेहिअं अणुपालिअं तं
 दुक्खक्खयाए कम्मक्खयाए मुखयाए वोहिलाभाए संसारुत्तारणाएत्तिकहु उवसंपज्जिता णं
 विहरामि । अंतोपक्खस्स जं न वाइअं न पडिअं न परिअट्ठिअं न पुच्छिअं नाणुपेहिअं नाणुपा-
 लिअं संते वले संते वीरिए संते पुरिसकारपरक्कमे तस्स आलोएमो पडिक्कमामो निंदामो गरि-

हामो विउट्टेमो विसोहेमो अकरणयाए अब्भुट्टेमो अहारिहं तवोकम्मं पायच्छित्तं पडिच्चज्जामो तस्स मिच्छामि दुक्खं ।

इत्येवं महाव्रतोच्चारणं स्थिरताहेतुत्वेन पुण्यस्थिरत्वं, पापशल्योद्धरकत्वेन शल्योद्धरणं । धृतेः संतोषस्य बलं अवष्टम्भः, व्ययसायः, 'माहणद्धो पाननिमरणं निक्कायणा मावचिसोही पडागाहरणं इत्यादि' माधनरूपोऽर्थः पदार्थः, मृत्तयै निकाचना ग्रताहीकारद्वनिर्दन्धः, मात्रिगोधिः, मल्लपुद्गादिषु वस्त्रमाभरणं वा वज्राग्रे वध्यते, तत्र यो युद्धादिगुणे प्रकटः स पुरतो भूता लातीति पताकाहरणमेवमत्रापि शुद्धचारित्र्यस्य पताकाया हरणं । निर्यूहणा कर्मरीणां निःकासनं, आराधनाऽखण्ड-निष्पादकता गुणानां । संरस्य नगरमरोधस्य योगो व्यापारः, प्रशस्तध्यानोपयुक्ता धर्मशुक्लध्यानोपयोगो महाव्रतोच्चारं कुर्वतः शृण्वतो वा, युक्ता च ज्ञानेन मह, परमार्थोऽकृत्रिमाथोऽयं, सोप्युत्तमार्थ एष महाव्रतरूपः । तीर्थकरै रतिः कामो रागो ममता द्वेपः क्रोधस्तन्मथैर्नैर्दक्षित उक्तः, प्रवचनस्य सारः सिद्धान्ततत्त्वं महाव्रतानि । तेऽहन्तः पद्मजीवनिकायसंयमं उपदिश्य त्रैलोक्यपरकृतं त्रैलोक्यपूजितं स्थानं सिद्धिं अम्युपगता प्राप्ताः । महाव्रतकीर्त्तिनान्ते मङ्गलाय श्रीवीरस्तुतिमाह- 'नमो त्सु'ति हे मिद्व निष्ठितार्थ ! हे मुद्व ज्ञान ! हे मुक्त अकर्मन् ! हे नीरजः कर्मरहित ! [हे श्रमण समचित्त ! हे समाधि सम्यक्त्वरसमयोगैः शल्यकर्त्तन शल्यछेदक ! तत्र केवलिनोऽपि क्षायिकमम्यक्त्वं समयोगश्चारित्रमामायिकं च

१ एतच्छ्लो [] गतः पाठोऽधिको भाति ।

स्यात्, हे निर्भय ! हे निराग ! हे निर्दोष ! हे निर्म्मम !] हे निःसंग कर्मसङ्गरहित ! [हे निःशुल्य !] हे मानमूरण
 गर्वछेदक ! गुणरत्नसागर ! हे अनन्त ! ज्ञानानन्त्यात् मोऽलाक्षणिका, हे अग्रमेय छन्नस्यागम्य ! 'नमो त्यु ते' - पाठः,
 महति प्रस्तावात् मोक्षे स्थित ! हे महावीर महाबल ! यतः 'विदास्यति यत्कर्म तपसा च विराजते । तयोवीर्येण युक्तश्च
 तस्माद्दीर इति स्मृतः' । १ । चर्द्धमानस्वामिन् ! ते तुभ्यं नमोऽस्तु अर्हते चतुःषुःषुःपूज्याय, तथा तुभ्यं भगवते
 ऐश्वर्ययुक्ताय नमोऽस्तु ते त्रिकृत्वः त्रीन वारान् इत्यर्थः । इत्येषा खलु महाव्रतोच्चारणा कृता । इच्छामः श्रुतकीर्त्तनं कर्तुं ।
 तत्र नमस्तेभ्यः क्षमाश्रमणेभ्यो यैरिदं वाचितं सूत्रार्थेभ्यः कृतं मह्यं दत्तं वा, पद्धिधावश्यकं गुणानां आसमन्तात् वश्यं
 जन्तुं करोतीत्यावश्यकं, भगवत् सातिशयाभिधेयगुणयुतं वा, तद्यथा-सामायिकं 'करेमि भंते ! सामादयं' सूत्रं १,
 चतुर्विंशतिस्त्वः 'लोगस्तुजोयगरे' सूत्रं २, वन्दनं द्वादशावर्तवन्दनं ३, प्रतिक्रमणं 'इच्छामि पडिक्कमिउं' इत्यादि सूत्रं
 ४, कायोत्सर्गः 'तस्तुत्तरीकरणेण' सूत्रं ५, प्रत्याख्यानं प्रसिद्धं ६ । सर्वस्मिन् पडावश्यकं भगवति समुद्रे सार्धे समग्रं
 सूत्रार्थोभयमेलनरूपे सनियुक्तौ नियुक्तिमहिते समग्रहणिके संग्रहणीसहिते, नियुक्तिरेव बहुवर्थसंग्रहरूपा संग्रहणी । ये गुणाः
 क्षान्त्यादयो भावा औदयिकाद्या जीवादिपदार्था वार्द्धिर्भिगवद्भिः प्रज्ञप्ताः कथिताः, प्ररूपिताः अन्येभ्यो दर्शिताः, वा
 एवार्थे तान् श्रद्धामो मनसा प्रतीमो वाचा वर्णयामः रोचयामो मनोवाचौ जिनमते, स्पृशामः कायेनाज्ञां सेवामहे ।
 पालयामः पाठो न दृश्यते, अनुपालयामो यावज्जीवं जिनाज्ञां कुर्मः । तान् भावान् श्रद्धानैः प्रत्ययद्भिः रोचयद्भिः
 स्पृशद्भिः (पालयद्भिः) अनुपालयद्भिः पक्षस्य चन्द्रमासार्द्धस्यान्तर्मध्ये, एवं चातुर्मासिकस्य मध्ये, संवत्सरस्य मध्ये, यद्वाचितं

अन्येभ्यो दत्तं, पठितं मुखपाठेन, परिवर्तितं गुणितं, संश्रये पृष्टं वा, अनुश्रेष्ठितं मनसा श्रुतं ध्यातं, अनुपालितं क्रियाकर-
णेन पालितं । तत् श्रुतवाचनपठनादि मम देहमनोदुःखक्षयाय कर्मक्षयायेत्यादि प्रागृतं, संसारोच्चारणाय ममेतिकृत्वा
याचितपठनाद्युपसम्पद्य विहरामो मासकल्पादिना साधुमार्गे चलाभः । अन्तर्मध्ये पक्षस्य चन्द्रमासार्द्धस्य, एते चतुर्मास-
कादन्तर्मध्ये यन्न वाचितं इत्यादि नानुपालितं, सति चले शरीरचले, सति चरीय मानसचले, सति पुरुषकारपराक्रमे, पुरुष-
कारः शरीर उपक्रमः पराक्रमः कर्मरिजयाय यत्नः । तं अवाचनापठनादिकं आलोचयामः गुरवे प्रकाशयामः, प्रति-
क्रामामः निन्दामः गर्हामः व्यतिवर्चयामः नित्रोटयामोऽवाचनादिप्रतिबन्धं विशोधयामः सप्रमादमात्मानं, अकरणतया-
ऽभ्युत्तिष्ठामः पुनर्न करिष्यामः इत्यर्थः । यथाह तपःकर्म निर्विकृत्यादि प्रायश्चित्तं प्रतिपद्यामहे । अत्र बहुत्वं स्वस्य सामा-
न्यत्वात् सामान्यलोकेषु मीलनात् । तस्यातीचारस्य मिथ्यादुःकृतमस्तु । ' नमो तेसि० '

नमो तेसि खमासमणानं जेहि इमं वाइअं अंगवाहिरं उक्कालिअं भगवंतं, तंजहा-दसवे-
आलिअं १, कप्पिआकप्पिअं २, चुल्लकप्पसुअं ३, महाकप्पसुअं ४, उववाइअं ५, रायप्पसेणिअं ६,
जीवाभिगमो ७, पन्नवणा ८, महापन्नवणा ९, नंदी १०, अणुओगदाराइं ११, देविंदत्थओ १२,
तंदुल्लवेआलिअं १३, चंदाविज्झयं १४, पमायप्पमायं १५, पोरिसिमंडलं १६, मंडलप्पवेसो १७,
गणित्रिज्जा १८, त्रिज्जाचरणविणिच्छओ १९, ज्ञाणविभत्ती २० मरणविभत्ती २१, आयविसेही

२२, संलहणासुअं २३, वीयरायसुअं २४, विहारकप्पो २५, चरणविही २६, आउरपच्चक्खाणं
 २७, महापच्चक्खाणं २८ । सर्वेहिं पि एअग्नि अंगवाहिरे उक्कालिए भगवन्ते ससुत्ते सअत्थे संगथे
 सनिज्जुत्तिए ससंगहणीए जे गुणा वा भावा वा अरिहन्तेहिं भगवन्तेहिं पन्नता वा परुविआ वा,
 ते भावे सद्वहामो पत्तिआमो रोएमो फासेमो (पालेमो) अणुपालेमो, ते भावे सद्वहन्तेहिं पत्तिअन्तेहिं
 रोअन्तेहिं फासन्तेहिं (पालन्तेहिं) अणुपालन्तेहिं अन्तोपक्खस्स जं वाइअं पडिअं परिअट्ठिअं पुच्छिअं
 अणुपेहिअं अणुपालिअं तं दुक्खक्खयाए कम्मक्खयाए मुक्खयाए वोहिलाभाए संसारुत्तारणा-
 पत्तिकट्ठु उवसंपजित्ता णं विहरामि । अन्तोपक्खस्स जं न वाइअं न पडिअं न परिअट्ठिअं न
 पुच्छिअं नाणुपेहिअं नाणुपालिअं संते बले संते वीरिए संते पुरिसकारपरक्कमे तस्स आलोएमो
 पडिक्कमामो निंदामो गरिहामो विउट्ठेमो विसोहेमो अकरणयाए अब्भुट्ठेमो अहारिहं तवोक्कम्मं
 पायच्छित्तं पडिवज्जामो तस्स मिच्छामि दुक्कडं ।

नमस्तेषां क्षमाश्रमणानां यैरिदं काचितं श्रमम्यं दत्तं सूत्रार्थतया वा रचितं अंगवाहं, इह यद् गणधरकृतं तदङ्गप्रविष्टं

स्यात्तच्च नियतं, यत् स्थविरकृतं तदङ्गत्वात् तच्चानियतं । उत्कालिकं कालग्रहणं विना कालवेसाऽनध्यायं विना पाठाहं भग-
 वत् पूज्यं । तद्यथा-विकाले स्तोत्रशेषेऽङ्घ्रि पूर्वस्य उद्धृतं दशाध्ययनयुक्तमिति दशवैकालिकं १, कल्प्याकल्पवाचकं कल्प्या-
 कल्प्यं २, स्थविरकल्पदिवाचकं क्षुल्लं लघुकल्पयुतं, महाकल्पयुतं च ३-४, देवनरादिजन्मसिद्धिगत्युपपातवाचकं औपपातिकं
 ५, राक्षः प्रदेशिनः प्रक्षैर्भवं राजप्रश्रीयं ६, जीवस्वरूपवाचको जीवाभिगमः ७, औपपातिकादीन्युपाङ्गानि श्रीणि आचा-
 राङ्गादीनां व्रयाणां । प्रज्ञापना महाप्रज्ञापना च जीवाजीवप्ररूपकौ ग्रन्थौ समवायांगस्योपाङ्गे ८-९, पञ्चज्ञानवाचको नन्दिः
 १०, अनुयोगस्य द्वाराण्युपक्रमादीनि तद्वाचकग्रन्थोऽनुयोगद्वाराणि ११, देवेन्द्रादीनां चमरादीनां स्तवनं भवनस्थित्यादि-
 स्वरूपमापणं यत्र स देवेन्द्रस्तंभः १२, आयुःशतवर्षभोग्यतंदुलविचारपुतमध्ययनं तंदुलवैचारिकं १३, चन्द्रको यन्त्रपुत्रिका-
 ऽधिगोलस्तद्वैज्योपमाचित्तस्यैर्योराधनायै ग्रन्थश्चन्द्रकवेद्यं १४ । ग्रमादाग्रमादफलभापकमध्ययनं प्रमादाग्रमादं १५ । प्रति-
 मण्डलं पौरुषीस्थायी(छाया)मानग्रन्थः पौरुषीमण्डलं १६ । चन्द्रद्वयमण्डलप्रवेष्टवाचको मण्डलप्रवेष्टः १७ । गणेशाचार्यस्य
 व्रीक्षादौ विद्या ज्ञानं गणिविद्या १८ । विद्या ज्ञानं चरणं चारित्रं तयोः फलवैनिश्चयवाची ग्रन्थो विद्याचरणविनिश्चयः १९ ।
 ध्यानविशोधि(विभक्तिर्मरणविभक्ति)र्ध्यानमरणभेदवाचिग्रन्थौ २०-२१ । आत्म(वि)शोधितुप्रामयश्चित्तग्रन्थः आत्म(वि)-
 शोधिः २२, संलेखनाश्रुतं वीतरागश्रुतं संलेखनाविधिर्वीतरागस्वरूपग्रन्थौ २३-२४ स्थविरकल्पादिव्यवस्थायाची विहारकल्पः
 २५ । चरणसप्तविगन्यधरणविधिः २६ । आतुरस्य चेष्टाऽयोग्यस्य दिने दिने आहारश्रसेनाते सर्वाहाराराहानेन भक्तादिवैराग्या-
 द्रक्षयाद्य(वत्तादि)कृत्स्नस्य भवचरभकरणवर्णनाध्ययनं आतुरप्रस्थाख्यानं २७, यत्र महत्प्रस्थाख्यानं वर्ण्यते यथा स्थविर-

कल्पिकानां अन्ते १२ वर्षसंलेखना, त्रिनक्षत्रे विहरन्त एव यथाहं संलिखन्ति । सचेष्टा एव निर्व्याधाते भवचरमं प्रत्या-
ख्यान्ति । एतदर्थार्थयमतं महाप्रत्याख्यानं २८ । एवं दशवैकालिककल्प्याकल्प्यादि २८ अध्ययनानि ज्ञेयानि । सर्वस्मि-
न्नेतस्मिन्नंगवाह उत्कालिके श्रुते, इत्यादि । ' नमो तेसि० '

नमो तेसिं खमासमणाणं जेहिं इमं वाइअं अंगवाहिरं कालिअं भगवंतं तंजहा-उत्तरज्झ-
यणाइं १, दुसाओ २, कप्पो ३, वचहारो ४, इसिभासिआइं ५, निसीहं ६, महानिसीहं, ७, जंहु-
हीवपन्नत्ती ८, सूरपन्नत्ती ९, चंदपन्नत्ती १०, दीवसागरपन्नत्ती ११, खुडियाविमाणपविभत्ती १२,
महल्लिआविमाणपविभत्ती १३, अंगचूलिआए १४, वगचूलिआए १५, विवाहचूलिआए १६, अरु-
णोववाए १७, वरुणोववाए १८, गरुलो(धरणो)ववाए, १९ वेसमणोववाए २०, वेलंधरोववाए
२१ देविन्दोववाए २२, उट्टाणसुए २३, समुट्टाणसुए २४, नागपरिआवलिआणं २५, निरयावलि-
आणं २५, कप्पिआणं २६, कप्पवड्डिसयाणं २८, पुप्फिआणं २९, पुप्फचूलिआणं ३०,
(वल्लिआणं) वल्लिदसाणं ३१, आसीविसभावणाणं ३२, दिट्ठिविसभावणाणं ३३, चारण(सुमिण)
भावणाणं ३४, महासुमिणभावणाणं ३५, तेअग्गिनिसगाणं ३६ । सवेहिं पि एअस्मि अंग-

वाहिरे कालिए भगवंते ससुत्ते सअत्थे संगंथे सनिज्जुत्तिए ससंगहणीए जे गुणा वा भावा वा अरिहंतेहिं भगवंतेहिं पणत्ता वा परविया वा ते भावे सद्वहामो पत्तिआमो रोएमो फासेमो पालेमो अणुपालेमो, ते भावे सदहंतेहिं पत्तिअंतेहिं रोयंतेहिं फासंतेहिं पालंतेहिं अणुपालंतेहिं अंतोपक्खस्स जं वाइअं पढिअं परिअट्ठिअं पुच्छिअं अणुपेहिअं अणुपालिअं तं दुक्खक्खयाए कम्म-क्खयाए सुक्खयाए वोहिलाभाए संसारुत्तारणाएत्तिकट्टु उवसंपज्जित्ता णं विहरामि । अंतोपक्खस्स जं न वाइअं न पढिअं न परिअट्ठिअं न पुच्छिअं नाणुपेहिअं नाणुपालिअं संते वले संते वीरिए संते पुरिसकारपरकम्मे तस्स आलोएमो पडिक्कमामो निंदामो गरिहामो विउट्टेमो विसोहेमो अकरणयाए अब्भुट्टेमो अहारिहं तवोकम्मं पायच्छित्तं पडिवज्जामो तस्स मिच्छामि दुक्कडं ।

यैरिदं वाचितं अङ्गचासं, फालिकमिति कालग्रहणेनाद्यचरमपौरुष्योः स्वाध्यायिकं पाठार्हं कालिकं भगवत् पूज्यं साति-
शयं, तद्यथा-उत्तराणि आचारंगानादुपरि वाच्यानि विनयादिगुणप्रधानानि वा सूत्रतोऽर्थतो वा श्रीवीरेण निर्वर्णसमये उपदि-
ष्टानि अभ्ययनानि उत्तराध्ययनानि १ । 'दसाओ' दशाश्रुतस्कन्धदशाध्ययनानि २, स्थविरकल्पादिवाची कल्पः ३, प्रायश्चि-
त्तादिव्यवहारवाची व्यवहारः ४, ऋषयो नारदाद्या विंशतिर्नेमिवीर्थे, १५ पार्श्वतीर्थे, १० श्रीवीरतीर्थे, तैर्भणितानि ४५

मनुष्याध्ययनानि मत्वाध्ययनादीनि ५ । निशीथेऽर्द्ररात्र इव रहःपाठाहृत्याग्निशीथं ६, सत्रिशेषो रहोऽर्हो महानि-
ग्रीथं ७, जम्बूद्वीपादीनां विचारयाचिग्रन्था जम्बूद्वीपग्रन्थसिः स्वर्गप्रज्ञप्तिः चन्द्रग्रन्थसिः द्वीपसागरप्रज्ञप्तिः, केऽपि छत्रप्रज्ञप्ति-
मुक्तालिकेऽपि पठन्ति ८-११ । ध्रुविका लक्ष्मी विमानग्रन्थमिहती विमानप्रविभक्तिः १२-१३, अङ्गानां चूलिका उक्तानुक्ता-
यमप्रहस्यः १४, एवं चर्मा अक्षयमानां ममूहास्तन्चूलिका १५ विमाहो भगवती विशिष्टा वाहा विचारप्रवाहा अस्मिन्निति
निरुक्तेस्तन्चूलिका १६ । अरुणोपपातो १७ गरुडोपपातो १९ धरणोपपातो वैश्रमणोपपातो २०
वेलंषरोपपातो २१ देवेन्द्रोपपातः २२, एतान्यरुणादिस्वरूपवाचीन्यध्ययनानि । एषु गुण्यमानेषु अरुणाद्या देवाश्चलितानि
महर्ष्या मायुषार्घ्यापाताः संनिष्ठाः श्रुत्या हृष्टाः भ्रमणं वदन्ति 'सुस्वाध्यायितं वरं वृणु' साधुर्वक्ति न मे वरेणार्थः ।
स्तो गान्धर्वसंनिष्ठाः प्रदक्षिणमय वन्दित्वा यान्ति । उत्थानश्रुतं यस्मिन् १-२-३ वार गुण्यमाने विपक्षजनग्रामादिविलापं
कुर्वन्नुदमति २३ । एवं ममूहाणसुए' तेन सुग्रामादि समुत्तिष्ठते वमति, यद्वा पूर्वस्थितः साधुरोपादुत्तिष्ठते, २४ तथा नाग-
परिग्रा नागकुमारग्राध्ययनं २५, नस्मिन् गुण्यमाने नागा भजनस्था एव साधुं नमन्ति, पुण्यकार्यं च वरदाः स्युः २६ ।
निरयागलिका नरकयायिजीरस्वरूपग्री ग्रन्थः २७ । कल्पिकाः सौम्यमार्गिकल्पवाचका ग्रन्थश्रेणयः २८ । कल्पवर्तसिकाः
रूप्यश्रेष्ठविमानविचारतथाधिजीरदं देवीप्राग्भविचारग्रन्थारम्भः २९ पुष्पिताः गृहवासत्यागात्संयमेन ये पुष्पिताः,
मंयमं मुक्त्वा पुनःस्वीकृत्य वा पुष्पितास्तेषां चस्त्रिगुणा ग्रन्थाः २९ । पुष्पचूलिका उक्तार्थविशेषवाचिग्रन्थाः ३० । दृष्टि-
दग्गाध्ययनप्रतिषेधा धृष्णेरन्धकृष्णोरेकन्यता तद्वाच्यध्ययनं ३१ । आशीविषभावना दृष्टिविषभावना चरणभावना

महास्यन्भानना तैजसनिमर्गः स्वस्वनामार्था ग्रन्थश्रेण्यस्वरास्यो दाढास्तासु विपं येषां वृश्चिकादीनां नृतिरिश्वामासहस्रा-
 रदेवानां च शापादिना, एवं दृष्टिनिपाः सर्पा नराद्याश्च, चारणा व्योमयायिसाधनः, महास्पन्ना गजाद्याः, तैजसनिम-
 र्गस्तेजोलेखयामोचनं, एषां व्याख्याग्रन्थाः ३२-३६ । । एतानि ३६ अध्ययनान्युक्तानि उपलक्षणभूतानि ज्ञेयानि, यतः
 २४ अर्हतां स्वशिष्यसङ्ख्यया प्रक्रीर्णकान्यामन्, सर्वस्मिन्नप्येतस्मिन्नङ्गनाहो कालिक इत्यादि०

नमो तेसि खमासमणाणं जेहिं इमं वाइअं दुवालसंगं गणिपिङ्गं भगवंतं, तंजहा-आयारो
 १, सूअगडो २, ठाणं ३, समवाओ ४, विवाहपन्नत्ती ५, नायाधम्मकहाओ ६, उवासगदसाओ
 ७, अंतगडदसाओ ८, अणुत्तरोववाइअदसाओ ९, पणहावागरणं १० विवागसुअं ११, दिट्ठिवाओ
 १२ । सबेहिंपि एअंमि दुवालसंगे गणिपिङ्गे भगवंते ससुत्ते सअत्थे संगंथे सनिज्जुत्तिए ससंग-
 हणीए जे गुणा वा भावा वा अरिहंतेहिं भगवंतेहिं पन्नत्ता वा परुविआ वा, ते भावे सद्वहामो
 पत्तिआमो रोएमो फासेमो पालेमो अणुपालेमो, ते भावे सद्वहंतेहिं पत्तिअंतेहिं रोयंतेहिं फासं-
 तेहिं पालंतेहिं अणुपालंतेहिं अंतोपक्खस्स जं वाइअं पढिअं परिआट्ठिअं पुच्छिअं अणुपेहिअं
 अणुपालिअं तं दुमप्पक्खयाए, कम्मक्खयाए मुक्खयाए वोहिलाभाए संसारुत्तारणाएतिकट्ठु

उवसंपजित्ता णं विहरामि । अंतोपक्खस्स अं न वाइअं न पढिअं न परिअट्ठिअं न पुच्छिअं
 नाणुपेहिअं नाणुपालिअं संते वले संते वीरिए संते पुरिसकारपरक्खमे तस्स आलोएमो पडिक्क-
 मामो निंदामो गरिहामो विउट्ठेमो विसोद्धेमो अकरणयाए अब्भुट्ठेमो अहारिहं तवोक्कम्मं पाय-
 च्छित्तं पडिवज्जामो तस्स मिच्छामि दुक्कडं ।

नमस्तेभ्यः, श्राम्यन्ति तपस्यन्तीति श्रमणाः, क्षमाप्रधानाः अमणाः, क्षमाश्रमणाः, क्षमाग्रहणाद्दशविधधम्ममैश्वचितः,
 तेभ्यः यैरिदं वाचितं । तं द्वादशाङ्गगणपिटकं, गणीनां सूत्रीणां अर्थसारपात्रमित्यर्थः, तद्यथा-आचारः पट्टजीवनिका-
 यरत्नादिसाध्व्याचारवाची १ । सूत्रकृतं स्वान्पसमयसूचनोपदेशादिना कृतं २ । स्यात्तं एकस्थानादिदशस्थानान्तार्थवाचि ३ ।
 समवायः एकादिशतस्थानादिपदार्थसमवायवाची ४ । विवाहप्रज्ञप्तिः विशेषेण वाहा विचारसमूहा विधाहाः व्याख्या वा नव-
 तत्त्वानां तद्विषया प्रज्ञप्तिर्विवाहप्रज्ञप्तिर्व्याख्याप्रज्ञप्तिर्वा ५ । ज्ञाताधम्मकथा वार्ततेष्टान्तैर्धम्मकथा ६ । उपासकदशा आनन्ददि-
 श्राद्धदशकवक्तव्यताग्रन्यः ७ । अन्तर्कृद्दशा भुक्तिगामिकथावाचिन्यः ८ । अनुत्तरोपपातिकदशा अनुत्तरविमानयायिकथावा-
 चिन्यः ९ । प्रश्नव्याकरणं प्राक् प्रश्नविधानां व्याकरणं भाषणं हदानीं तु आश्रवसंस्मरणां पृच्छानिर्वचनवाचि १० । त्रियाकश्रुतं
 शुभाशुभविपाकदशकथावाचि । दष्टिवादः दष्टीनां भतानां वादः सम्यग्गोचने स्याद्वादेन स १४ पूर्वरूपं । एवं द्वादशाङ्गे-
 गणपिटके भगवति सूत्रे इत्यादि प्राग्वत् । अथ श्रुतदातृपालकेभ्यो नमस्कारं स्वदोषमिध्यादुःकृतं चाह 'नमो तेसि स्वमा०'

नमो तेसिं समासमणाणं जेहिं इमं वाइअं दुवालसंगं गणिपिडंगं भगवंतं, तंजहा—सम्मं काएणं फासंति पालंति पूरंति तीरंति किट्ठंति सम्मं आणाए आराहंति अहं च नाराहेमि तस्स मिन्धामि दुक्कडं । सुअदेवया भगवई, नागावरणीअकम्मसंधायं । तेसिं खवेउ सययं, जेसिं सुअसायेरे भत्ती ॥ १ ॥ इति पाक्षिकसूत्रं समाप्तं ॥

चैवेदं द्वादशाङ्गं मगगन्तं माहात्म्यम्, यतः 'सुवनईणं जा होअ वालुया सबउदहि जं सलिलं । एत्तोपि अणंतगुणो अग्घो एगम्म मुत्तम्म' । १ । एवं भगस्य रूपस्य निर्दोषत्वात्, तथा यशसः श्रियः घर्मस्य प्रयत्नस्य स्थानस्य । वाचिंतं तपधाने मगगन्तयेन दृश्यन्ति क्रियया, पालयन्ति पुनः पुनः करणाद्रक्षन्ति, पूरयन्ति मात्राक्षरादिभिः शोधयन्ति मनः शुद्ध्या, तीरयन्ति अपिस्मृतं जन्मपारं नयन्ति, कीर्तयन्ति स्वनामभिः स्वाध्यायार्थं वदन्ति, आज्ञयाऽऽराधयन्ति । अहं च प्रमादाधाराशयमि । तस्मैति तस्याराधनायां मिथ्यादुःकृतं मे । श्रुतान्ते श्रुतदेवतां वक्ति—'सुयदे०' श्रुतदेवता श्रुताधिष्ठात्री देवता भगवती माहात्म्यवती, तेषां ज्ञानावरणीयरुर्मसंघातं स्मरणेन क्षपयन्तु क्षपणाय सानिघ्यं करोतु येषां मततं श्रुतमागरे भक्तिः स्यात्, यतः कल्पमाण्ये 'सवं च लक्खुणोवेयं समहिट्ठंति देवया । सुत्तं च लक्खणोवेयं जेणं सवपुगासियं' । १ । ततः श्रुताधिष्ठात्री स्यात् । समाप्तं पाक्षिकसूत्रं ।

तजो उद्धट्टिया पखिलपपटिफमणसुत्तकित्तणायसाणे निहिणा निसीइत्ता करेमि मंते सामाइयमित्थादि सव्वं निविं

दृपडिकमणं कड्डित्ता उद्धट्टिया अब्भुट्ठिओमिच्चि एयमाइयं वंदामि जिणे चउवीसंति पञ्जवसाणं सुत्तं कड्डन्ति, कड्डिए य करेमि भंते सामाइयमिच्चाइ काउस्सग्गदंडगमुच्चारणपुरस्सरं उद्धट्टिया चेव सुलत्तरगुणेसु जं खंडियं तस्स पायच्छित्तनिमित्तं उस्सासमयतिगपरिमाणं १२ उज्जोयगरकाउस्सग्गं करेन्ति, चाउमासिए पंचसयउस्सासमाणं वीसउज्जोयगरेहिं, संवच्छरिए अट्टोचरसहस्सुस्सासमाणं चत्तालीमउज्जोयगरेहिं नमोक्कारेहिं च, तओ विहिणा पारित्ता चउवीसत्थयं पढन्ति । तओ पच्छा उवविट्ठा मुहणंतं कायं च पडिलेहिच्चा किइकम्मं करेन्ति । तओ धरणियलनिहियजाणुकरयलुत्तमंगा मणन्ति ' इच्छामि खमाममणो अब्भुट्ठिओमि अब्भित्तरपक्खियं खामेउं पन्नरसण्हमि 'त्यादि—

इच्छामि खमासमणो अब्भुट्ठिओमि अब्भित्तरपक्खियं खामेउं पन्नरसण्हं दिवसाणं पन्नरसण्हं राईणं जं किञ्चि अपत्तियं परपत्तियं भत्ते पाणे विणए वेयावच्चे आलावे संलावे उच्चासणे समासणे अन्तरभासाए उवरिभासाए जं किञ्चि मज्झ विणयपरिहीणं सुद्धुमं वा वायरं वा तुब्भे जाणह अहं न याणामि तस्स मिच्छामि दुक्कडं ॥

ननु सामन्नविसेसओ य पक्खियखामणं कयन्तो किं पुणो इयाणि पक्खियं खामेह ? उच्यते, काउस्सग्गे ठियाणं सुहभावमुवगयाणं किं चावराहपथं सुमरियं इज्झा । तस्स खामणानिमित्तं अहवा आणा चेव पमाणंति । ततो यथा राजानं पुप्पचट्ठोऽतिक्रान्ते मङ्गलकार्ये बहुमन्यन्ते, यथाऽखण्डितवल्स्य ते सुष्ठु कालो गतोऽन्योऽप्येवमेवोपस्थितपाधिकं विनयो—

पचारं द्वितीयक्षामणऋद्धयेण गुरोः साधयः कुर्युः, यथा ' इच्छामि खमाममणो पिपं च मे० '

इच्छामि खमासमणो पिअं च मे जं भे हट्ठाणं तुट्ठाणं अप्पायंकाणं अभग्गजोगाणं सुसीलाणं सुव्वायाणं सायरियउवज्झायाणं नाणेणं दंसणेणं चरित्तेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणाणं बहुसुभेण भे दिवसो पोसहो पक्खो वइक्कंतो अन्नो य भे कल्लाणेणं पज्जुवट्ठिओ सिरसा मणसा मूथपुण वंदामि ॥ तुब्भेहिं समं ॥

हे क्षमाश्रमण ! आस्यतीति श्रमणः क्षमाश्रमणस्तस्याद्दानं । इच्छामि अभिलषामि, एतत् प्रियं च मे यद्धे भगतां दृष्टानां समर्थानां, तुष्टानां सन्तोषवतां, अल्पातंक्रानां अरोगानां, अभग्नयोगानां योगः स्नाध्यायायश्चक्षादिव्यापारः, सुसीलानां, सुव्रतानां शीलान्मुत्तरगुणाः व्रतानि मूलगुणाः । साचार्योपाध्यायानां अनुयोगादिपुतानां । ज्ञानेन दर्शनेन चारित्रेण तपसात्यानं भाग्यवतां ज्ञानाचारादीन् कुर्यातां बहुशुभेन ईषद्दूतकृत्याणेन भवे पूर्णशुभस्याभागात् । मे भगवन् ! दिग्भः पौषघो धर्मपौषधः पर्वरूपः पक्षोऽद्धमामरूपो व्यतिक्रान्तः । अन्यश्च पक्षः कल्याणेन पर्युपस्थितः प्रक्रान्तः ' निकट्टु ' धृत्तिचूर्णोर्नि, तथाऽहं युष्मान् शिरसा कायेन मनसा मस्तकेन वन्दे इति वाचा नमामि मस्तकेन वन्दे । इतिशब्दश्च नमतो ज्ञेयः, यथा गवा गोपालः स्वामी । अत्र गुरुमाक् ' तुब्भेहिं समं ' साधुभिः समं जातमिति । पुनः ' इच्छामि खमासमणो० '

इच्छामि खमासमणो पुष्टिं चेइआइं वंदित्ता नमंसित्ता तुब्भण्हं पायमूले विहरमाणेणं जे
 केइ बहुदेवसिया साहुणो दिट्ठा समाणा वा वसमाणा गामाणुगामं दूइज्जमाणा वा राइणिया
 संपुच्छंति ओमराइणिया वंदंति, अज्जया वंदंति, अज्जियाओ वंदंति, सावया वंदंति, सावियाओ
 वंदंति, अहंपि निस्सल्लो निक्कसाओत्तिकहु सिरसा मणसा मत्थएण वंदामि ॥ अहमवि
 वंदावेमि चेइआइं ॥ मत्थएण वंदामि अहंपि तेसि ॥

हे धर्माश्रमण ! इच्छामि चैत्यसाधुवन्दनं भवतां ज्ञापयितुं इत्याह—‘पुष्टिं चेइआइं’ पूर्वं पुष्पाकं पादमूले चैत्या-
 न्यर्हप्रतिमा वन्दित्वा स्तुत्वा नमंसित्त्वा नत्वा संयसत्कचैत्यवन्दनां करोमीति प्रणिधानात् । ततो विहरता ये के
 यदुदिवसपर्यायाः साधवो दृष्टाः ‘समाणा’ वा जंघाबलहीना नवमागान् क्षेत्रं कृत्वा विहरन्तो वृद्धवासे स्थिताः ।
 वममाना नररूपविहारिणस्त्वान्नाष्टमासैरष्टकल्पाः, नवमकल्पो वर्षा चतुर्मासिरूपः । तथा ग्रामानुग्रामं ग्रामादन्यो ग्रामो
 ग्रामानुग्रामः वं, द्रवन्तो यान्तः, रात्रिका घर्मरत्नव्यवहारिणः सूरय इत्यर्थः । मां संप्रश्रयन्ति भवदारोग्यादिकाचर्चामिति
 भावः । अवमरान्तिका लघुपर्यायसूरयो वन्दन्ते पृच्छन्ति च कुशलं । आर्यकाः सामान्यसाधवो वन्दन्ते, आर्यिकाः साख्यः,
 श्रावकाः श्राविकाश्च वन्दन्तेऽहमपि निःश्रव्यो मायादिरहितः निःकपायस्तान् साधून् वन्दे वन्दितवानित्यर्थः । ‘अहमवि
 वंदावेमि चेइआइं’ तान् दृष्टत्वाद्यादीन् चैत्यानि वन्दापयामि वन्दापितवानित्यर्थः । यथा मयासुत्र चैत्यानि पुष्पदर्थे

नतानि तानि यूयं वन्दध्वमिति एवं शिष्योक्ते गुरुः 'मत्प्राणं वंदामि अहंयि तेसि' अहमपि तान् साधून् वन्दे । अन्ये
आहुः 'अहमपि वन्दावेमो 'चि, तिकदुश्चन्दो न दृश्यते । अथ तृतीयक्षामणकध्वेनात्मनिवेदनं कुरुते—

इच्छामि खमासमणो उवट्ठिओमि तुब्भण्हं संतिअं अहाकप्पं वा वरथं वा पडिग्गहं वा
कंचलं वा पायपुच्छणं वा (रयहरणं वा) अक्खरं वा पयं वा (गाहां वा)सिलोगं वा (सिलोगच्छं वा)
अट्ठं वा हेउं वा पसिणं वा वागरणं वा तुब्भेहिं चिअत्तेणं दिन्नं मए अविणयेण पडिच्छिअं तस्स
मिच्छामि दुक्कडं ॥ आयरियसंतिअं ॥

'इच्छामि० उवट्ठिओमि०' उपस्थितः सज्जोऽस्मि । आत्मदोषक्षामणायाह-युग्मत्सत्कं यथाकल्पं शुद्ध्यमानं, वा एवार्थे,
वस्त्रं वा, पतङ्गहं पात्रं वा, कन्वलं वा, पादप्रोच्छनं रजोहरणं वा, तथाऽक्षरं वा, पदं वा, गाथां वा, श्लोको वा, श्लोकाद् वाऽर्थः
शास्त्रस्य, हेतुः कारणं, प्रश्नः पृच्छा, व्याकरणं उत्तरं, युष्माभिः प्रीत्या दत्तं । मयाऽविनयेन प्रतीत्सितं । तस्य मिथ्या मे
दुःकृतं । गुरुचार- 'आयरियसंतिअं' पूर्वार्चयसत्कमेतत् किं ममात्रेति गर्वत्यागो गुरुषु भक्तिरुपापना च । अथ पधान्तः
शिष्यणादिमनुग्रहं मन्यान आह—

इच्छामि खमासमणो अहमपुब्बाइं कयाइं च मे किइक्कम्माइं आयारसंतरे विणयमंतरे

सेहिओ सेहाविओ संगहिओ उवगहिओ सारिओ चोइओ पडिचोइओ चिअत्ता मे
 पडिचोयणा (अब्भुट्टिओहं) उवट्टिओहं तुव्भण्हं तवतेयसिरीए इमाओ चाउरंतसंसारकंताराओ
 साहट्टु निरथरिस्सामित्तिकट्टु सिरसा मणसा मत्थएण वंदामि ॥ नित्थारगपारगा होह ॥

हे धर्माश्रमण ! इच्छामि अपूर्वाणि कृतिरुग्माणि कर्तुमिति श्रेयः । कृतानि भवतां वा कृतिरुग्माणि वैयावृत्त्यानि
 पूर्वं आचारं अन्तरेण युज्स्ति विनेत्यर्थः, विनयं अन्तरेण विनयं विना ज्ञानाद्याचारक्रियाया अकरणेन अभ्युत्थानादि-
 विनयारूपेनेत्यर्थः । सेधितो निःपादितः, सेधापितो वा उपाध्यायादिभिः, तथा संगृहीतः शिष्यत्वेनाश्रितः, उपगृहीतो
 ज्ञानादिभिरुपष्टम्भितः, स्मारितो विस्मृतपुण्यक्रियासारणेन, वारितोऽज्ञाचारात् । नोदितः स्खलिते सति मैवं कार्यमिति ।
 प्रतिनोदितं पुनः पुनः स्खलिते निन्दुरवचनेन, एवं चासौ प्रीतिदा मे प्रतिनोदना, उपस्थितः साधधानोऽहं श्रामण्यस्य,
 तथा युग्माकं तपस्तेजःश्रियाऽहं अस्माच्चातुरन्तसंगारकान्ताराच्चतुर्गतिरुत्तंसाररचनात् संहृत्य कथायादिभ्य आत्मानं विनि-
 श्रुत्य निस्तारिष्यामि, 'इतिरुद्धु' इति कृत्वा शिरसा मनमा० । अत्र गुरुनिस्तारका मयदुःखानां पारगा भगन्तु । अवशेषं अग्रे
 यत् प्रतिक्रान्तं तस्मादग्रेतनं देवसिक्कं प्रतिक्रामत । अत्र गुरुः- 'अहमवि स्वामेमि तुब्भेहिं समं । एवं अन्यर्पीणामपि
 धामणं वन्दनं च देयं, उत्तरे व्यापाते वा सप्तानां-५-३-साधूनां कार्यं । ततो दैवसिक्कप्रतिक्रमणं केचित्सामान्येन
 प्रतिक्रम्यतेऽन्ये तु धामणादि क्रियते । अन्ये तु वा चारित्रोत्सर्गादि क्रियते इत्यादि । पच्छा देवसियं पडिक्कमन्ति,

तस्य स्वामणानिमित्तं किङ्करम्भं करित्वा मणन्ति, इच्छामि स्वाममणो उपाद्विओमि अन्मिस्तरदेवसिउं स्वामेउं जं किञ्चि
 अप० पच्छा माहुदुगं स्वामन्ति । तओ आयसियस्म अहियाणनिमित्तं किङ्करम्भं करिति । तओ कयमामाइयाइयुत्तुच्चारणा
 यावत् मिद्वस्तुनेरु गय्यासुर्या उत्तमगे ह्युः । तत्र सप्तमिग्रत्युच्छामाः स्युः, आशयकचूर्णा, आयरणाओ अट्टति । ततो
 सुमसिग्रक्राप्रनिर्गन्नादि ज्ञान आयरिया यदुमाणीओ मरेणं छंदमा वा तिअि युईओ मणंति । इमेयि अंजलिमउलियग्गहत्था
 पंदक्काण मम्मत्तीए नमोष्कार करेति शिरसा नमन्तीत्यर्थः । केडपि नमो स्वाममणणं ति आहुः । सेमगानि तिन्नि युईओ
 नंदे मणन्ति । न रयणि नेय मुत्तयोरिस्ती नेय अत्ययोरिस्ती थययुईओ मणंति । जस्म जत्तियाओ इति इति पा० चू० ।
 शारत्ताहर्णा तु ३ स्तुतीरद्वीरे श्लोकैः व्यरेण यद्वेमानो गुरुर्मणति शिरःकृताअलिरेणं पाक्षिकप्रतिक्रमणे आचरणानुमारेण
 नान्गया विवि किञ्चिद्वदन्ति, वृत्तौ चातुर्मासिके पञ्चगवोच्छ्वासोत्सर्गः गार्पिकेष्टोत्तरमहस्रोत्सर्गः कार्यः । 'चाउ'

चाउम्मानियग्रस्मि, आलोअण नियमसो दु दायधा । गहणं अभिगगहाण य, पुवगहिए निवेण्डं ॥२३५॥

चातुर्मासिके गार्पिके च श्रालोअना नियमादातन्या गुरुणां, ततः प्रतिक्रामन्ति, गुरुभिस्तु प्रान्तः पञ्चकल्याणं
 देयं । माघरः प्राण्णरीतामिग्रहाणां निवेदनां कृत्वा नगाडभिग्रहाणां ग्रहणं कुर्वन्ति, अनभिग्रहेर्न स्वेयं । सम्यगपालितेषु
 वृत्तिगर्ह्यतापितक्षाणेभ्यः कार्यः । गार्पिकायशके कृते प्रादोषिककाले पर्युषणारूढयः कृष्यः । सो पुण पुषि चैय अणागयं
 नंतरत्तेन वद्विग । आग० वृत्तौ देवमिओ कट्टिउं चैय न कृष्यद्, नावि संनइगिदत्थपासंडीणं पुरओ जत्थपि सित्तं पड्डुच्च
 वद्विग ११ शांरंदुरं मूनेयसरे दिग्गओ मानणममसं कट्टिउद् । तत्थपि नाह न कट्टद् । पामत्थो कट्टुइ तं माह

सुणिज्जा, न दोसा, पासत्थाण कट्ठगस्स असइ दंडिगेण सद्धेहिं वा अन्धुत्थिओ ताहे दिवसओवि कट्ठइ । तत्थ इमो चिही, अणागयं चेव पंचरत्तेणं अप्पणो उवस्सए पाउसिए आवस्सए कए कालं धितु काले सुद्धे असुद्धे वा पट्ठविता कट्ठिअइ । एवं चउसु राईसु, पजोसवणाराईए पुण कट्ठिए सबे साहवो समप्पावणियं काउस्सगं करेन्ति, पजोसवणाकप्पसमप्पावणियं करेमि काउस्सगं, लोगस्सुओयगरं चिन्तिऊण उस्सारिचा लोगस्सु० कट्ठिचा सबे साहवो निसीयंति लेण कट्ठिओ सो ताहे कालस्स पडिक्कमइ । ताहे वरिसाकालट्ठवणा ठविअइ, तंजहा ऊणोयरिया कायबा, विगइनवगपरिचाओ कायवो इत्यादि । पक्खवा-उमाससंबच्छरेसु जहक्कमं चउत्थछट्ठट्ठमत्तवो चेइयवंदणपरिचाडी सट्ठणं धम्मक्कहाइ कथेति इति पाक्षिकचू० ॥ २३५ ॥

अथ भाष्यं—‘चाउ’

चाउम्मासियवरिसे, उस्सगो खित्तदेवयाए उ । पक्खिय सिजसुरीए, करेति चउमासिए वेगे ॥ २३६ ॥

चातुर्मासिके क्षेत्रदेवतायाः कायोत्सर्गः कार्योऽवग्रहानुमतियाचनरूपः, सप्तविंशत्युच्छ्वासः । पाक्षिके शय्याद्वयः कायोत्सर्गः, एकं आचार्याश्चातुर्मासिकेऽपि शय्यासुर्युत्सर्गं कुर्वन्ति ॥ २३६ ॥ ‘देसि’

देसियराइयपक्खिय—चउमासे या तहेव वरिसे य । एएसु हुंति नियया, उस्सगा अनिया सेसा ॥

‘देवसिकादिप्रतिक्रमणेषु कायोत्सर्गं नियता एव । शेषा गमनादिविषया अनियताः ॥ १५२४ ॥ नियतकायोत्सर्गिणा उच्छ्वाससङ्ख्यामाह—‘साय’

साय सयं गोसऽद्धं, तिन्नेव सया हुंति पक्खामि। पंच य चाउम्मासे, अट्टसहस्सं च वारिसए ॥१५२५॥
 सन्ध्यायां १०० उच्छ्वासाः त्रिभिरुत्सर्गैः स्युः। 'गोसे' श्रातरद्धं ५० उच्छ्वासाः, त्रीणि शतान्युच्छ्वासाः पक्षे, पञ्चशतानि
 चतुर्मासिके, अष्टोत्तरमहत्सं वर्षे स्युः ॥ १५२५ ॥ 'चत्ता'

चत्तारि दो दुवालस, वीसं चत्ता य हुंति उज्जोआ। देसिअ राइय पक्खिअ, चाउम्मासे अ वरिसे य ॥
 दैवमिके सायं ४, प्रातः ३ 'लोगस्सुओयगरे' इत्यादि, पाक्षिके १२, चातुर्मासिके २०, वार्षिके ४० लोकोद्योतकरेभ्योऽनु
 नमस्कारो वाच्यः। नमस्कारे च द्वावेव श्लोकौ विवक्षितौ एकः परमेष्ठिपदैरेकश्चूलिकायाः। नमस्कारे सप्तभिः पदैः सप्तो-
 बद्धासाः, अष्टमो अष्टमनवाभ्यां पदाभ्यां ॥ १५२६ ॥ 'पण' 'गम'

पणवीसमद्धतेरस, सिलोग पन्नत्तरिं च बोद्धवा। सयमेगं पणवीसं, वे वावन्ना य वारिसिए ॥१५२७॥
 गमणागमणविहारे, सुत्ते वा सुमिणदंसणे राओ। नावानइसंतारे, इरियावहियापडिक्कमणं ॥१५२८॥

क्रमेण चतुःपादरूपश्लोकसङ्ख्या, तत्र पञ्चविंशतिश्लोका दैवसिके, सार्द्धद्वादश रात्रिके श्लोकाः, पञ्चसप्ततिः पाक्षिके, शतं
 एकं पञ्चविंशत्यधिकं चातुर्मासिके। वार्षिके 'वे वावन्ने'ति २५२ श्लोकाः, यतः परमेष्ठिपदैः श्लोकः १ चूलिकाया द्वितीयः २।
 अनियतोत्सर्गद्वाराणि गमनागमने १ विहारे २ सूत्रेऽधीयमाने वा ३ रात्रौ स्वप्नदर्शने ४ नावा नद्याः संतरणे ५ ऐर्याप-
 थिकीप्रतिक्रमणं स्यात् ॥ १५२७-२८ ॥ माण्यं-'मत्ते'

भस्ते पाणे सयणासणे य, अरिहन्तसमणसिज्जासु । उच्चारे पासवणे, पणवीसं हुंति उस्सासा ॥२३७॥

भक्तार्थमन्यग्रासादौ गताः सचारयां (अवेलायां) ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य २५ उच्छ्वासोत्सर्गं कृत्वा स्वाध्यायं पठन्ति । आयातास्तु पुनः प्रतिक्रामन्ति । एवं क्रयनं संस्वारः स्थानं वासनं पीठादि, तदर्थे गता आगताश्च । अहंचैत्यसाधुवसतो च गताधेन्मूहूर्त्नं तिष्ठेष्टुर्हस्तगताद्विध्वेदतास्तदा प्रतिक्रामन्ति । तथा उच्चारे प्रथवणे च प्रस्थापिते ईर्यापथिकया पञ्चविंशत्युच्छ्वासाः ॥ २३७ ॥ मत्तं गमनागमनद्वारं ? । अथ विहारद्वारं—‘निय’

नियआलयाओ गमणं, अन्नदथ उ सुत्तपोरिसिनिमित्तं। होइ विहारो इत्थवि, पणवीसं हुंति उस्सासा ॥१॥ (प्र०)

निजालयादन्यत्र सूत्रपौरुषीनिमित्तं गमनं यत्क्रियते एष विहारो भण्यतेऽत्रापि ईर्या प्रतिक्रम्य २५ उच्छ्वासोत्सर्गः ॥१॥ विहारद्वारं गतं २ । अथ सूत्रद्वारं ३—‘उद्दे’

उद्देससमुद्देसे, सत्तावीसं अणुन्नवणियाए । अट्टव य उस्सासा, पट्टवणपडिक्कमणमाई ॥ १५२९ ॥

सूत्रे उद्देशसमुद्देशयोरनुज्ञासु च सप्तविंशतिरुच्छ्वासाः, श्रद्धयाक्षेत्रसूर्योश्चोत्सर्गे २७ उच्छ्वासाः, स्वाध्यायप्रस्थापने गोचर-
चर्यायाः कालस्य च प्रतिक्रमणे ग्रहणे चाष्टोच्छ्वासाः । आदितः कार्ये यान् एकस्वलितेऽष्टोच्छ्वासोत्सर्गं कृत्वा त्रजेद्, द्वितीये
षोडशोच्छ्वासोत्सर्गः तृतीये स्खलिते स्वयं न यात्यन्यः प्रस्थाप्यतेऽवश्यकार्ये देवान् वन्दित्वा पुरतोऽन्यसाधुं कृत्वा तेन
सह गच्छेत् । तथा श्रुतस्कन्धगुणनं मङ्गलार्थं कायोत्सर्गं अष्टोच्छ्वासं कृत्वा कार्यं ॥ १५२९ ॥ ‘जुज’

जुज्जइ अकालपढियाइएसु, दुदुठु अ पडिच्छियाईसु। समणुन्नसमुद्देसे, काउस्सग्गस्स करणं तु ॥१५३०॥
अकालपठितादिषु, आदिशब्दान्छ्रुतहोलादिषु, दुदुठु च प्रतीच्छितेषु, ममुद्देशानुज्ञयोः कायोत्सर्गकरणं युज्यते

॥ १५३० ॥ ' जं पु '
जं पुण उद्दिसमाणा, अणइकंतावि कुणह उस्सगं। एस अकओवि दोसो, परिधिप्पइ किं मुहा भंते! १५३१

परपुनरुद्दिशन्तोऽनतिक्रान्ताः श्रुतातीचारीना अपि कायोत्सर्गं कुरुत । हे भदंत ! एषोऽकृतो दोषो मुधा किं परिगृह्यते ?
॥ १५३१ ॥ गुरुः ' पाठु '

पावुग्घाई कीरइ, उस्सगो मंगलंति उद्देसो। अणुवहियमंगलाणं, मा हुज्ज कहिंचि णे विग्घं ॥१५३२॥

पापोद्घाती पापहन्ता कायोत्सर्गो मङ्गलमिति उद्देशे क्रियतेऽनुपहितमङ्गलानां कथंचन विभं माऽन्तु ॥ १५३२ ॥ गतं
व्यग्रवारं ३ । रात्रौ स्वप्नद्वारमाह ' पाण '

पाणवहुमुस्तावाए, अदत्तमेहुणपरिगहे चेव । सयमेगं तु अणूणं, ऊसासाणं हविज्जाहि ॥ १५३३ ॥

स्वप्नं प्राणवधादिष्व्यासेषितेषु श्रुतमेकमन्यूनश्रुच्छासानां भवेत् ॥ १५३३ ॥ तथा उक्तं च ' दिट्ठीविप्परियासे, सय मेहुअंमि धीविप्परियासे । वय्हारेणहुसयं, अणभिस्संगस्म साहुस्स ' ॥ १ ॥ स्वप्ने दृष्टिविपर्ययसि सरागद्वयि जातायां तथा स्वयं मेधुने कृते तथा स्त्रीविपर्ययसं स्त्रीभोगे कृते व्यग्रहारेणाचरणेनानभिष्पद्गस्य माश्वान्मैथुनाभेविनः साधोरष्टोत्तरं श्रुतं

उच्छ्वासाः स्युः । १ । गतं रात्रिस्वप्नद्वारं ४ । ' नावा नहसंतारणे ' इत्याह—' नावा '

नावा(ए) उत्तरिडं, वह्माई तह नइं च एमेव । संतारेण चलेण व, गंतुं पणवीस ऊसासा ॥१॥ (प्र०)

नागा वहादीनुत्तीर्य तथा नदीं चैत्रमेव नावादिनोत्तीर्य तेन संतारेण पथया चलेन स्यन्दयता गन्तुं पञ्चविंशत्पुच्छासो-
त्सर्गः कार्यः । चलय पथया गच्छतां क्रमरेणगदिपातेऽश्मादीनां जलस्पर्शेऽप्यायिराधनात् ॥ १ ॥ अन्यकृतेयं । गतं
नागा नदीतरणद्वारं ५ । अष्टोच्छ्वासमानमाह—' पाय '

पायसमा ऊसासा, कालपमाणेण हुन्ति नायवा । एयं कालपमाणं, उस्सगणेणं तु नायवं ॥ १५३४ ॥

कालप्रमाणेन पदसमा उच्छ्वासा ज्ञातव्याः, कोऽर्थः पदस्य पदस्यान्ते उच्छ्वासो ग्राह्यः । एवं उच्छ्वाससह्यययोत्सर्गे
प्रातव्यं ॥ १५३४ ॥ गतं सप्रपञ्चं ' निक्खेवेगहविहाण ' इत्यादिमूलगाथासम्बन्धिभेदप्रमाणद्वारं, अथास्या एवाशठद्वारं ।
तत्र माधुना स्वहिताय शक्त्यापेक्षमुत्सर्गे स्थेयं, अन्यथाकरणे बहुदोषा यतो भाष्यं—' लो ख '

जो खलु तीसइवरिसो, सत्तरिवरिसेण पारणाइसमो । विसमे व कूडवाही, निव्विन्नाणे हु से जड्डे ॥२३८॥

यस्त्रिगुद्वर्पः मन्, खलुशब्दादलवानातङ्करहितः सप्तत्रिंशेणान्येन वृद्धेन साधुना सह कायोत्सर्गस्य पारणे समः स्यात्,
प्रारम्भेण समाप्त्या च तुल्यः । न निपमे दीर्घके कूटवाही चक्रवाही वृषभ इव न चटति, स निर्विज्ञान एव जडः स्वहितज्ञान-
शून्यो ज्ञेयः, यतः सम्यक्कायोत्सर्गकृतिः स्वहितार्थैव स्वकर्मक्षयफलरतात् । दृष्टान्तमेव विवृणोति ॥ २३८ ॥ ' सम '

समभूमेवि अइभरो, उज्जाणे किमुअ कूडवाहिस्स ? । अइभारेणं भज्जइ, तुत्तयंघाएहि अ मरालो ॥ २३९ ॥
 समञ्चव्यपि अविभरः सन् द्रष्टव्यो न याति, किमुत उद्याने ऊर्ध्वं यानि टीवकादौ कृत्राहिनो गोः कथ्यन्ते ? यतो
 चक्रवाही गौरनिभारेण षड्यते तस्यैवातिभारो जायते । तोषकयतैः प्रतोदघातैश्चोद्यमानो मरालो गलिगौस्तुद्यति ॥ २३९ ॥
 ' एये ' ' माया '

एमेव धलसमगो, न कुणइ मायाइ सम्ममुस्सगं । मायावडिअं कम्मं, पावइ उस्सग्गकेसं च ॥ १ ॥ प्र०
 मायाए उस्सगं, सेसं च तवं अकुवओ सहुणो । को अन्नो अणुहोही सकम्मसेसं अणिज्जरियं ? ॥ १५३५ ॥

एवमेव पलममगो मायया, सम्यगुत्सर्गं, मायाप्रत्ययं कर्म स प्राप्नोति । कायोत्सर्गहेतुं च निःफलं प्राप्नोति, सर्वमनु-
 द्यानं निर्मायस्यानपेक्षस्य शुक्त्या कुर्वतः फलहीत्यर्थः ॥ १ ॥ अन्यकृतेयं । मायादोषानाह-भायया कायोत्सर्गं शेषमुपवा-
 सादि च तपोऽकुर्वतः सदस्य समर्थस्य कोऽन्योऽनु भविष्यति स्वकर्मशेषं सम्यक्त्वाप्तेरनु शेषं उत्कृष्टं अनिर्जितं ?
 ततश्च ॥ १५३५ ॥ ' निक्कु '

निक्कुडं सविसेसं, वयाणुरूवं बलाणुरूवं च । खाणुव उद्धदेहो, काउस्सगं तु ठाइज्जा ॥ १५३६ ॥
 निःकृतं गविशेषं वयोऽनुरूपं वयोयोग्यं बलानुरूपं च कायोत्सर्गं स्थाणुवदूर्ध्वदेहः कुर्याः ॥ १५३६ ॥ अथ त्रयो-
 बले आश्रित्य विधिः- ' तर्ह '

तरुणो बलवं तरुणो अ, दुव्यलो थेरओ बलसमिद्धो । थेरो अवलो चउसुवि, भंगेसु जहावलं ठाई ॥ १५३७ ॥

तरुणो बलवान् १, तरुणो दुर्बलः २, स्थविरो बलसमृद्धः ३, स्थविरोऽबलश्च ४ । चतुर्विंशति भङ्गेषु यथावलं यथाशक्त्यो-
त्सर्गे तिष्ठति न तु गर्वात् । यतः शिशोरपि गर्वाद्बुद्धतुल्यं उत्तमं कुर्वतोऽबलतया ग्लानत्वं जायते ॥ १५३७ ॥ गतम-
शठद्वारं ७ । अथ शठः—‘पय’

पयलायइ पडिपुच्छइ, कंटयवियारपासवणधम्ममे । नियडी गेलन्नं वा, करेइ कूडं हवइ एयं ॥ १५३८ ॥
कायोत्सर्गकाले मायया प्रचलायते निद्राति, प्रतिपृच्छति सूत्रमर्थं वा, कंटकमपनयेत्, तथा विचाराय पुरीपोत्सर्गाय
याति । प्रश्रवणं मूत्रं तनुते, धर्मं कथयति । निष्ठत्या मायया ग्लानत्वं स्वस्य करोति । एवं कूटं अनुष्ठानं भवति ॥ १५३८ ॥
गतं शठद्वारं । अथ विधिः—‘पुबं’

पुबं ठंति य गुरुणो, गुरुणा उस्सारियंमि पारोति । ठायंति सविसेसं, तरुणा उ अनूणविरिया उ ॥ १५३९ ॥
गुरोः पूर्वं कायोत्सर्गं तिष्ठन्ति । गुरुणोत्सर्गे पारिते पारयन्ति । तरुणा अन्योन्यवीर्यान्मिथो बलविशेषाः सविशेषं
कायोत्सर्गं कुर्वन्ति ॥ १५३९ ॥ ‘चउ’

चउरंगुल मुहपत्ती, उज्जूए डव्वहत्थ रयहरणं । वोसट्ठचत्तेहो, काउस्सगं करिज्जाहि ॥ १५४० ॥
चतुरङ्गुलानि पदोरन्तरं कार्यं । मुखपोतिः ऋजौ दक्षिणहस्ते, वामे हस्ते रजोहरणं । व्युत्सृष्टः परीपहसहृत्तया त्यक्तोऽ-

ममताया देहो येन ईदम् मन् कायोत्सर्गं कुर्यात् ॥ १५४० ॥ गतं विधिद्वारं ८ । अथ दोषाः—‘घोड’ ‘सीसु’
घोडग लयाइ खंभे, कुड्डे माले अ सबरि बहुनियले । लंबुत्तर थण उच्छी, संजय खलि[णे य]त्रायसकविट्टे ॥
सीसुकांपिय सूई, अंगुलिभमुहा य वारुणी पेहा । नाहीकरयलकुप्पर, उस्सारिय पारियंमि थुई ॥ १५४२ ॥

घोटकदोषः १, लतादोषः २, सम्भक्तदोषः ३, एवं मालदोषः ४, शरी ५, बधू ६, मिगड ७, लम्बोत्तर ८, स्तन
९, उद्धि १०, संयती ११, ललिन १२, वायस १३, कपित्थ १४, शीर्षकम्प १५, मूरु १६, अङ्गुलित्रू १७, वारुणी १८,
प्रेक्षा १९ दोषाः कायोत्सर्गं ह्येषाः । तामेरघञ्चोलः कार्यः, करतले अधःकार्ये कुर्येण चोलो धार्यः । हस्तयोक्तसारितयो-
रुर्ध्वोक्तयोर्नमस्कारेण पारिते उत्तमं स्तुतिविमानां भण्यते ॥ १५४१-४२ ॥ दोषव्याख्यामाथा धृत्यव्याख्याताः—
‘आसोव विममपाये, नायं ठानितु ठाद उत्तमं । कंफड काउत्तमं, लयव खरपणसंज्ञं’ ॥ १ ॥ अथ इव विषमं पादं
आकुञ्चय सङ्कोच्योत्तमं तिष्ठन्ति १ । कायोत्सर्गं खरपणमङ्गेन लतेव कम्पते २ ॥ १ ॥ ‘खंभे वा कुड्डे वा, अवर्धंभिय
ठाद काउत्तमं तु ! माले य उत्तमं, अगर्धंभिय ठाद उत्तमं’ ॥ २ ॥ स्तम्भे कुड्डे वाऽवर्धंभ्य कायोत्तमं तिष्ठति ३ ।
माले ऊर्ध्वं लग्नितोत्तमाङ्गं शिर उत्तमं तिष्ठति ४ ॥ २ ॥ ‘सबरी वमणविरहिया, करेहि मागारियं जह ठवेइ ।
ठइऊण गुज्जदेसं, करेहि तो कुणइ उत्तमं’ ॥ ३ ॥ ‘सबरी वस्त्ररहिता कराम्भां मागारिकं गुहं स्थगयति इति गुह्यदेशे
करो स्थापयित्वोत्तमं करोति ५ ॥ ३ ॥ ‘अणामित्तमंगो, काउत्तमं जहा कुलवहुव । नियलियओविच चलणे, वित्था-

रिय अहव मेलविउं' ॥ ४ ॥ यथा कुलधरवनतोचमाङ्गा स्यात्तथा वधूवदवनमितीचमाङ्गः कायोत्सर्गे तिष्ठति ६ । निगडित
 इय चरणौ विस्तार्यायिवा मेलयित्वा वोत्सर्गं करोति ७ ॥ ४ ॥ 'काऊण चोलपट्टं, अविधीए नाभिमण्डलस्सुवरि । हिट्ठा य
 जाणुमित्तं, चिट्ठई लंघुतरुत्सर्गं' ॥ ५ ॥ चोलपट्टं अविधिना नाभिमण्डलस्योर्ध्वं कृत्वाऽधस्ताज्जातुमात्रं तिष्ठति । कायोत्सर्गे
 एष लम्बोत्तरदोषः ८ ॥ ५ ॥ 'अच्छाईऊण य थणे, चोलगण्डेण ठाई उत्सर्गं । दंसाइरक्खणट्ठा, अहवा अन्नाणदोसेण'
 ॥ ६ ॥ स्तनौ चोलपट्टेनाच्छाद्योत्सर्गं तिष्ठति, कुतः ? दंसादिरक्षार्थं अज्ञानदोषेण ९ ॥ ६ ॥ 'मेलितु पण्हियाओ, चलणे
 विरयारिऊण बाहिरओ । ठाउत्सर्गं एसो, बाहिरउद्धी मुणेयवो' ॥ ७ ॥ पाष्णीं मेलयित्वा चरणौ अग्रं विस्तार्य उत्सर्गं
 करोति । एष बाह्योद्धिदोषो ज्ञातव्यः ॥ ७ ॥ 'अंगुठे मेलविउं, विस्थासिय पण्हियाओ बाहिं तु । ठाउत्सर्गं एसो, भणिओ
 अन्निमतलुद्वित्ति ॥ ८ ॥ अङ्गुष्ठौ मेलयित्वा पाष्णीं पश्चाद्विस्तार्योत्सर्गं तिष्ठत्येपोऽभ्यन्तरोद्धिदोषः १० ॥ ८ ॥ 'कप्पं वा
 पट्टं वा, पाइणिउं संजइव उत्सर्गं । ठाई य खलिणं व जहा रयहरणं अगमओ काउं' ॥ ९ ॥ कल्पं चोलपट्टं वा प्रावृत्य
 संपत्तीवोत्सर्गं तिष्ठति संपत्तीदोषः ११ । खलिनं कविकं यथाग्रतः क्रियते तथा रजोहरणं अग्रतः कृत्वोत्सर्गकृतौ खलिन-
 दोषः १२ ॥ ९ ॥ 'मामेइ तहा दिट्ठिं, चलचिचो वायसुव उत्सर्गे । छप्पइआण भएणं, कुणई अ पट्टं कविट्ठं च'
 ॥ १० ॥ यथा चापसो दृष्टिं भ्रामयति तथा वायस इव चलचिचो दृष्टिं भ्रामयतीति वायसदोषः १३ । पट्टपदिकानां भयेन
 चोलपट्टं कपित्थमिव करोति १४ ॥ १० ॥ सीसं पकंपमाणो, जक्खाइडुव कुणइ उत्सर्गं । मूयव हुअहुअंतो, तहेव छिजं-
 तमाईसु' ॥ ११ ॥ यथाविष्टो यथाग्रस्त इव शीर्षं प्रकम्पमान उत्सर्गं करोति १५ । 'छिजंतमाईसु' छिन्दनादिकुर्वत्सु

जनेषु मूक इव शुन्दरद्वितं हुंहुं कुर्वन् तिष्ठति १६ ॥ ११ ॥ 'अंगुलिमग्नहाजोवि य, चालंतो तहय कुणइ उस्सग्गं । आला-
वगगणट्ठा, संठवणत्थं च जोगाणं ॥ १२ ॥ अट्ठली भुवौ च चालयन् स्यात्तथा वोत्सर्गं कुर्यात्, किमर्थं ? आलापक-
गणनार्थं योगानां मनोवाक्कायानां संस्थापनार्थं वा १७ ॥ १२ ॥ 'काउस्सग्गंमि ठिओ, सुरा जहा बुडबुडेइ अव्वत्तं ।
अणुपेहंतो तह, वानरुव चालेइ ओट्ठुडे' ॥ १३ ॥ कायोत्सर्गे स्थितो बुडबुडायते यथाऽऽम्ला सुराऽव्यक्तं बुडबुडायते
१८ । यथा वानरोऽनुप्रेक्षमाणश्चितयन् ओष्ठपुटौ चालयत्येवं वानरवदनुप्रेक्षमाण उद्योतकरं चिन्तयन्नोष्ठौ चालयेत्, एष
प्रेक्षादोषः १९ ॥ १३ ॥ एए काउस्सग्गं, कुणमाणेण विबुहेण दोसा उ । सम्मं परिहरियवा जिणपडिक्कुट्टित्तिकाज्जं'
॥ १४ ॥ एते दोषा जिनैः प्रतिक्रुष्टा निषिद्धा इतिकृत्वा कायोत्सर्गं कुर्वणेन विबुधेन सम्यक् परिहार्याः ॥ १४ ॥ उक्तं

दोषद्वारं ९ । अथ कस्येति द्वारं १०- 'वासी',
वासीचंदणकप्पो, जो मरणे जीविए य समसण्णो । देहे य अपडिचद्धो, काउस्सग्गो हवइ तस्स ॥ १५४३ ॥

वासीचंदणकप्पो, जो मरणे जीविए य समसण्णो । देहे य अपडिचद्धो, काउस्सग्गो हवइ तस्स ॥ १५४३ ॥
वासी काष्टघटनशत्रवं तेन तक्षणे तथा चन्दनेन विलेपनेऽपि कल्पः सम एव माध्यस्थेन, एवं परं प्रति समता । यो
मरणे जीवितेऽपि समसंज्ञः समबुद्धिः एवं स्वस्मिन् समता । देहे चाप्रतिबद्धशब्दादुपकरणादौ च । तस्य कायोत्सर्गो
यथोक्तफलः स्यात् ॥ १५४३ ॥ तथा 'तिवि',

तिविहाणुवसग्गाणं, दिव्वाणं माणुसाण तिरियाणं । सम्ममहियासणाए, काउस्सग्गो हवइ सुद्धो ॥ १५४४ ॥
त्रिविधानां उपसर्गाणां दिव्यानां व्यन्तरादिकृतानां मानुषाणां म्लेच्छानां तैरश्वानां सिंहादिकृतानां सम्यग् माध्य-

स्येनातिमहनायां कायोत्सर्गः शुद्धो भवति ॥ १५४४ ॥ गतं कस्यद्वारं १० । अथ फलद्वारं ११- 'इह' इहलोगंमि सुभद्रा, राया उइओद सिट्टिभज्जा य । सोदासखगथंभण, सिद्धि सगो य परलोए ॥ १५४५ ॥

इहलोकं कायोत्सर्गफले दृष्टान्तः-सुभद्रा १ राजा उदितोदितः २ श्रेष्ठिभार्या सुभद्रा (मित्रवती) च ३ सोदासः ४ त्वद्भस्त्रम्भनं ५ । तथा मिद्धिः स्वर्गशब्दाच्चक्रित्वादि च परलोकं फलं । तत्राद्यो दृष्टान्तः-वसन्तपुरे जितशत्रु राट्, जिनदत्तः श्रेष्ठी, सुभद्रा च सुताऽप्रादे श्रेष्ठी असाधर्मिके सुतां न दत्तेऽन्यदा चम्पायातो बौद्धादः सुभद्रारूपं दृष्ट्वा कपटश्रावको जातोऽद्वैतोऽर्वन् कालेन भावश्राद्धो भूत्वा गुरुनालोचयत् । तैरपि मार्गं शिक्षितः । जिनदत्तेन भावं ज्ञात्वा सुता दत्ता । विवाहादनु समुभद्रश्रम्यां गतस्तन्मात्रादिभिः सुभद्राहीलने भर्त्रा मिन्नगृहं कृतं । तत्रानेकं साधुसांख्य आयान्ति, ततो मात्रादिभिः सुतायोक्तं-एपाती च साधुष्वनुरक्ता, पत्तिर्न मन्यते । सरूपे साधौ भिक्षायाते वातोऽधूते रुणेऽक्षिण पतिते सुभद्रया जिह्मयाऽऽच्छेदे साधुमाले पुण्ड्रे संक्रान्ते माधुना व्याक्षिप्तचित्तेनाज्ञाते बहिर्निर्गते मात्रादिभिः तत्पत्न्युः पुण्ड्रोऽदक्षिं । तेनाममभाव्यमिदं, परं विपया वलिनोऽनेकमवानुगा इति मन्दस्नेहता कृता । सुभद्रा कापि ज्ञात्वा ग्रासनोदुहस्फोटनाय ग्रामनसुरीमभिसंधार्य रात्रौ कायोत्सर्गे स्थिता । काऽप्यामन्नसुरी तच्छीलं ज्ञात्वाऽगतोचे ' किं ते कुर्वे ? ' तयोक्तं ' उद्वाहं रक्ष ' । सुर्योचे प्रातः पुरीद्वाराणि स्तम्भयामि, ततो जने व्याकुले नभस्था वक्ष्यामि, ययान्यो नरो मनसा नार्थितः सा चालिन्यामम्नु क्षिप्त्वा वारत्रयं द्वाराणि आच्छोद्योद्घाटयतु । ततः सर्वस्त्रीभिरेवमभवति त्वयोद्घटिष्यन्तीत्युद्वाहो निवत्स्यते, त्वच्छीलं वर्णिष्यते । तथैव च सुर्या कृतमित्यादि यावद् द्वारत्रयमुद्घाटितमेकं पिहितं स्थापितं ।

अथ द्वितीयः—उदितोदितो राट् भार्या श्रीकान्ता । तयैकदा वादे परित्राजिका जिता । तथा तस्याः पट्टे रूपं लिखित्वा चाणारसीराज्ञे दर्शितं, तेन धर्मरुचिनामराज्ञा दुतमुखेन सा मार्गिता । ततः ससैन्यः समेतः । उदितोदितेन जनक्षयो मा भूदिति कायोत्सर्गः कृतः । धनदेन ससैन्यो चाणारस्यां म्रुक्तः । अथ तृतीयः—चम्पायां सुदर्शनः श्रेष्ठिसुतोऽष्टमीचतुर्दश्यादिपु वत्सरे उपामक्रान्तिमां प्रपद्यते । राज्ञपत्न्या प्रार्थ्यमानोऽप्यनिच्छन्नन्यदोत्सर्गस्थो देव इति कृत्वा वस्त्राच्छादितोऽन्तःपुरं नीतो राट्स्या निर्बन्धादभ्यर्थितेऽनिच्छन् राज्ञीकृतकलकले राज्ञा वक्ष्यत्वे आज्ञसो नीयमानः प्रियया मित्रवत्या आदिकया श्रुत्वा सर्वानुभूतियक्षणाया कायोत्सर्गस्थितया स्कन्धेऽसौ ग्राहितो सर्वानुभूतियक्षेण पुष्पदाम्नि कृतोऽर्वितो मित्रवत्या कायोत्सर्गोऽपारि ३ । मोदासो यथा नमस्कारे ४ । अथ पञ्चमो दृष्टान्तः—कोऽपि त्रिराधितदीधः खड्गजीय उत्पन्नः, पथि जनान् हन्ति । माधून् गच्छतो दृष्ट्वा यातः, माधवः कायोत्सर्गेऽस्थुः । ततोऽग्रक्तः श्रान्तोऽभूत् ॥ १५४५ ॥ कायोत्सर्गे कथं कर्मधयः ? इत्यत्र भाष्यं ‘जह’

जह करगओ, निकितइ, दारुइंतो पुणोवि वच्चंतो । इअ कंतंति सुविहिआ, काउस्सगणेण कम्ममाइं ॥ २४० ॥
यथा करपत्रं यात् आयाद्वा पुनः काप्टानि निरुन्तति, एवं सुविहिताः साधवः कायोत्सर्गेण कर्माणि कृन्तन्ति ॥ २४० ॥ ‘काउ’ काउस्सगणे जह, सुट्टियस्स भज्जंति अंगमंगाइं । इय भिंदंति सुविहिआ, अट्ठविहं कम्मसंघायं ॥ १५४६ ॥

कायोत्सर्गे सुस्थितस्य यथाहोपाङ्गानि भज्यन्ते, एवं मुनिवराश्चित्तरोधादष्टविधं कर्मसंघातं भिदन्ति । ननु देह-
हेतुदः कायोत्सर्गः कथं क्रियते ? उच्यते ॥ १५४६ ॥ ‘अने’

अन्नं इमं शरीरं, अन्नो जीवुत्ति एव कयबुद्धी । दुक्खपरिकिलेसकरं, छिंद ममत्तं सरीराओ ॥१५४७॥
 अन्यदिदं शरीरं अज्ञाश्वतं, अन्यो जीवः शाश्वतो कर्मभोक्ता य इदं त्यजति, इत्येवं कृतबुद्धिः सन् रे जीव ! दुःखं
 अमुखं परिक्लेश आयासस्तयोः करं शरीरान्ममत्वं छिन्धि तथा चैवं ध्यायेत् ॥ १५४७ ॥ ' जाव '

जावइया किर दुक्खा, संसारे जे मया समणुभूया । इत्तो दुविसहतरा, नरएसु अणोवमा दुक्खा ॥१५४८॥
 यावन्ति दुःखानि किल मया संसारेऽशेषगतिरूपे समनुभूतानि, तवस्तेभ्योऽपि दुर्विपहराणि अमहानि नरकेष्व-
 नुपमानि उपमारहितानि दुःखानि सोढानि ॥ १५४८ ॥ ' तम्हा '

तम्हा उ निम्ममेणं, मुणिणा उवलद्धसुत्तसारेणं । काउस्सग्गो उग्गो, कम्मक्खयट्ठाय कायवो ॥१५४९॥
 तस्मान्मुनिना उपलब्धमृत्रसारेण ज्ञातमन्त्रार्थेन निर्ममेन उग्रः शुभाव्यवसाय कर्मक्षयाय न तु स्वर्गाद्यर्थं कायोत्सर्गः
 कार्यः । उक्तोऽनुगमो नयाः प्राग्वत् ॥ १५४९ ॥ इति कायोत्सर्गाध्ययनं ।

इति श्रीमन्माणेक्यचोखरसूरिविदितदीपिकायुतं श्रीआवश्यक-

स्वतंत्रं पंचमं कायोत्सर्गाध्ययनं संपूर्णतामगमत्

द्वितीयो चिभागः ।